

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ስበር ችሎት ውሳኔዎች

ቅጽ- 14

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
ጠቅላይ ፍርድ ቤት

ቅጽ- 14

የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት ውሳኔዎች

ቅጽ - 14

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የጥናትና ሕግ ድጋፍ ዳይሬክቶሬት

መስከረም 2006 ዓ.ም.

አዲስ አበባ

የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ፕሬዚዳንት መልዕክት

ለተመሳሳይ ጉዳዮች በጣም የተራራቁ ውሳኔዎችን በመስጠት ይታይ የነበረውን ችግር በመቅረፍና የውሳኔዎችን ተገማችነት በማረጋገጥ ረገድ የሰበር ውሳኔዎች አስገዳጅ መሆን ከፍተኛ ውጤት አስገኝቷል ማለት ይቻላል። አልፎ አልፎ በውሳኔዎች ጥራትና ስርጭት ሊታዩ የሚችሉ ችግሮች ሥርዓቱ እየተጠናከረ ሲሄድ የሚፈቱ ሲሆን እነዚህን ችግሮች ለማቃለል እኛም ጥረት በማድረግ ላይ እንገኛለን። ጥረታችን ሊሳካ የሚችለው በውሳኔዎቹ ላይ በሕግ ምሁራንና ባለሙያዎች ገንቢ የሆኑ ትችቶችና አስተያየቶች ሲቀርቡ ነው።

ለሰበር ውሳኔዎች ጥራትም ሆነ ለፍርድ ቤቶች መጠናከር እና በአጠቃላይ ለሥራችን መሻሻል ሊረዱ የሚችሉ አስተያየቶች ለመቀበል ዝግጁ መሆናችንን በድጋሚ መግለጽ እፈልጋለሁ።

የሰበር ውሳኔዎችን ቶሎ ቶሎ ለማሳተም ባደረግነው ጥረት ቅጽ 14ን በአጭር ጊዜ ማሳተም የቻልን ሲሆን ይህን የ2005 ዓ.ም. ውሳኔዎኝ የያዘውን ቅጽ 14ን ጨምሮ ከዚህ በፊት የታተሙትን ቅጾች በሙሉ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ድረ ገጽ www.fsc.gov.et ላይ ማግኘት እንደሚቻል ማስታወስ እወዳለሁ።

ተገኔ ጌታነህ ክፍሌ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚዳንት

በ2005 ዓ.ም. የሰበር ችሎት አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሰጠባቸው ውሳኔዎች ዝርዝር ማውጫ ሰንጠረዥ

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ.	ተከራካሪ ወገኖች	ውሳኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
አሠሪና ሠራተኛ					1
1.	በአሰሪ ከተደረገ የሥራ ቦታ ዝውውር ጋር በተያያዘ ሠራተኛው ወደነበረበት ሥራ ቦታና መደብ እንዲመለስ በፍ/ቤት ሲወሰን አሰሪው ሠራተኛው የሥራ ዝውውሩ ከመከናወኑ በፊት ይሰራበት ወደነበረበት ቦታና የሥራ መደብ በትክክል መመለስ ያለበት ስለመሆኑ፤	78536	በደሌ ቢራ አክሲዮን ማህበር እና አቶ አልማው ቤዛ	ታህሳስ 5/2005	2
2.	ሠራተኛ ተቀጥሮ የሚሰራበትን አሰሪ ተቋም መልካም ስምና ዝና እንዲሁም ጥቅምና ህልውና አደጋ ላይ በሚጥሉ ተግባራት የሚፈጽመው ጥፋት መጠንና ደረጃ እና የሚወሰድበትን እርምጃ ለመወሰን ሠራተኛው ከሚሰራው የሥራ አይነትና ባህሪ እንዲሁም ከአሰሪና ሠራተኛ ህጉ መንፈስና ዓላማ አንፃር መታየት ያለበት ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 27(1)(ሸ)(ረ)	77134	ወሰኔ የህክምና አገልግሎት ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር እና ዶ/ር ክብረወሰን አለማየሁ	ጥቅምት 8/2005	5
3.	የጡረታ አበል ተጠቃሚ የሆነ ሰው በሌላ የመንግስት ሥራ ተቀጥሮ ያለአግባብ የወሰደው የጡረታ አበል እንዲመለስ በሚል የሚቀርብ ጥያቄ በአሥር አመት ይርጋ የሚታገድ ስለመሆኑና የይርጋ ጊዜውም ግለሰብ በሌላ የመንግስት ሥራ ከተቀጠረበት ጊዜ ጀምሮ የሚቆጠር ስለመሆኑ፤ • አንድ የመንግስት ሠራተኛ ጡረታ ከወጣ በኋላ መልሶ ደመወዝ በሚያስገኝ የመንግስት ስራ ከተቀጠረ የቅጥሩ ሁኔታ በቋሚነትም ይሁን በጊዜያዊነት	72341	የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ እና አቶ ታዬ አበራ	ህዳር 21/2005	9

	እንዲሁም ደመወዙ ከጡረታ አበሉ ያነሰ ሆነም አልሆነ ከደመወዙና ከጡረታ አበሉ አንዱን መምረጥ ያለበት ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ.345/95 አንቀጽ 46(1) (2) አዋጅ ቁ.209/55 አንቀጽ 30(2) የፍ/ብ/ህ/ቁ.1677(1)				
4.	የሥራ ክርክር ችሎት አንድን ሠራተኛ ያለአግባብ የተሰናበተ ነው በሚል ውሳኔ ከተሰጠበት ቀን ወደኋላ ቀደም ብሎ ካለ ጊዜ ጀምሮ አሰሪው ወደ ሥራ እንዲመልስ በሚል ውሳኔ የሰጠ እንደሆነ ሠራተኛው ከተጠቀሰው ጊዜ ጀምሮ ውዝፍ ደመወዝ ለማግኘት መብት የሚኖረው ስለመሆኑ፤	83012	ዝዋይ ሮዝ ድርጅት እና ወ/ሮ ፋንቱ ያሲን	ጥር 14/2005	14
5.	የጥብቅና ሙያ አገልግሎት ለመስጠት ፈቃድ ያለው የህግ ባለሙያ በሙያው አገልግሎት ለመስጠት ከ3ኛ ወገን ጋር በሚያደርገው ውል የሚፈጠረው ግንኙነት በእውቀት ሥራ ውል ላይ የተመሠረተ እንጂ ሠራተኛውን እንደ የስራ መሪ ወይም ተቀጣሪ የማያስቆጥረው ስለመሆኑ፤ በአዋጅ ቁ.377/96 የማይገዛ ስለመሆኑ፤	81405	አቶ አህመድ ሲራጅ እና የአወሊያ ዋና ማስተባበሪያ ጽ/ቤት	ጥር 29/2005	20
6.	አንድ ሠራተኛ መብቱን ለማስከበር በአሰሪው ላይ በፍ/ቤት ክስ መመስረቱ ብቻ ከአሠሪው ጋር ለወደፊት የሻክረ ግንኙነት ይፈጥራል የማያስብልና የስራ ውሉ እንዳይቀጥል ለማድረግ የሚያስችል ምክንያት ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 43(3)	82336	የአብጃታ ሶዳ አሽ አክሲዮን ማህበር እና ማርታ አበበ	ጥር 02/2005	22
7.	ቀደም ሲል ስናገኘው የነበረው የደመወዝ መጠን የተቀነሠ ስለሆነ እንዲስተካከልልን በማለት በሠራተኞች የሚቀርብ ክስ የወል የሥራ ክርክር ነው ሊባል የማይችል ስለመሆኑ፤	78865	የኢትዮጵያ የአህል ንግድ ድርጅት እና እነ አቶ ገ/ስላሴ ኃ/ማርያም (ስምንት ሰዎች)	ጥር 28/2005	26
8.	• ከሥራ ቅጥር ግንኙነት ጋር በተገናኘ አንድ ሥራ "ቀጣይነት ያለው" ነው ለማለት ስለሚቻልበት አግባብ፤ • አንድ ሥራ በባህሪው "ቀጣይነት ያለው" ነው ለማለት ስራው ረዘም ላለ ጊዜ መስራቱን ብቻ ሳይሆን የሥራው ባህሪ ከአሠሪው ድርጅት (ተቋም) አይነተኛ ሥራ ጋር የሚሄድና በመደበኛነት የሚከናወን መሆኑን ጭምር ማረጋገጥ	80350	ሽራተን አዲስ እና እነ አቶ ገናናው ከበደ (ሃምሳ አንድ ሰዎች)	ጥቅምት 20/2005	29

	የሚያስፈልግ ስለመሆኑ፤				
9.	የጡረታ መውጫ እድሜ ወሰንን በተመለከተ አሰሪው ከሠራተኛ ማህበር ጋር የሚያደርገው ስምምነት ተፈጻሚ ሊሆን የሚገባው በተመሳሳይ ጉዳይ ለሠራተኛ በህግ ከተደነገገው ይልቅ የህብረት ስምምነቱ የተሻለ (የበለጠ) ጥቅም የሚያስገኝ እንደሆነ ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 134(2),24(3) አዋጅ ቁ. 715/2003 አንቀጽ 17(1)	80079	የመቶ አለቃ ጥላሁን ታችበሌ እና ግሎባል ሆቴል ኃ/የተ/የግል ማህበር	ህዳር 19/2005	35
10.	አንድ ሠራተኛ በባህሪው ቀጣይነት ባለው ሥራ ላይ መቀጠሩ መረጋገጡ ብቻ ሠራተኛው ላልተወሰነ ጊዜ እንደተቀጠረ የሚያስቆጥረው ስላለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 24(1)	79853	የአዲስ አበባ ከተማ መንገዶች ባለሥልጣን እና እነ አቶ ጌታቸው ደበበ (14 ሰዎች)	ህዳር 04/2005	38
11.	ሥራና ሰራተኛን ከመምራት እና ከመቆጣጠር ባለፈ በሠራተኛ ላይ የዲ.ሲ.ፕሊን እርምጃ ለመውሰድም ሆነ ከሥራ ለማሰናበት ስልጣን በሌለው የቅርብ አለቃ ሠራተኛው ሥራ እንዲለቅ የተነገረ መሆኑ የሥራ ውል ተቋርጧል ወደሚል ድምዳሜ የሚያደርስ ስላለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 3(2)(ሐ)	79212	ሮያል ከረማላ ኃ/የተ/የግ/ማህበር እና ወ/ሪት ፀሐይ ብርሀኑ	ጥቅምት 19/2005	43
12.	የሥራ ውል ወይም በሌላ ህንድ ሠራተኛው ስምምነቱን ባልሰጠበት ሁኔታ አሰሪ የሆነው አካል እህት ድርጅት ወደ ሆነ ተቋም (ድርጅት) ሰራተኛውን አዛውሮ ለማሰራት አሠሪ መብት የሌለው ስለመሆኑ፤	83068	ዲ.ኤች.ገዳ ብርድልብስ ፋብሪካ ኃ/የተ/የግ/ማህበር እና ወ/ሪት ቅድስት ጌታቸው	ታህሳስ 30/2005	46
13.	አንድ ሠራተኛ በሥራው አፈፃፀም ምዘና ደካማ ነው በማለት የሥራ ውሉን ለማቋረጥ የሚቻለው ምዘናውን ሠራተኛው በተቀጠረበትና በተመደበበት የሥራ አይነት (መስክ) ላይ በማድረግ ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 42, 43(1)	82335	ሆሊ ኤንጅልስ ት/ቤት ኃ/የተ/የግ/ማህበር እና መ/ር መልካም አለማየሁ	ጥር 01/2005	49

<p>14.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • በተዋዋይ ወገኖች በተደረገ የጽሁፍ ሰነድ ላይ የሚገኝ የስምምነት ቃል እንዲሁም በሰነድ ላይ ስለተመለከተው (ስለተጻፈው) ቀን በተፈራራሚዎቹ መካከል ውሉ እምነት የሚጣልበት በቂ ማስረጃ ነው በሚል ለመደምደም የሚቻለው እንደ ውለታው አይነት የጽሁፉ ውል አደራረግን በተመለከተ የተደነገጉ ድንጋጌዎችን መሠረት በማድረግ በተሟላ ሁኔታ የተዘጋጀና የያዘ እንደሆነ ስለመሆኑ፤ • የማይንቀሳቀስ ንብረት ሽያጭ ውል ጋር በተገናኘ ውሉ በውል አዋዋይ ፊት በህጉ አግባብ ባልተደረገበት ሁኔታ በውሉ ላይ የሠፈሩት ማናቸውም የውል ቃሎች ያለ ቅድመ ሁኔታ እንዳሉ የሚታመኑና በማናቸውም የሰው ምስክርነት ቃል ማስተካከል አይቻልም ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ • አንድ ውል በህግ ፊት የፀና ነው እንዲባል በህግ ውሉ የሚደረግበትን አግባብ በተመለከተ የተደነገጉ ድንጋጌዎችን በተመለከተ የተደረገ ካልሆነ በቀር ውሉን መሠረት በማድረግ እንደውሉ ይፈፀምልኝ በሚል የሚቀርብ አቤቱታ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ህ/ቁ2005(1),1678(ሐ),1719(2,1723)</p>	<p>78398</p>	<p>እነ አቶ ሸፈራው ደጀኔ (ሁለት ሰዎች) እና አቶ ሲሳይ አበበ</p>	<p>ጥቅምት 19/2005</p>	<p>54</p>
<p>15.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • የአላቂ ነገር ብድር ውል ጋር በተገናኘ፣ የመመለሻ ጊዜው በግልጽ ተለይቶ የተሰጠን የገንዘብ ብድር በተመለከተ አባዳሪው በውሉ የተመለከተው ጊዜ ካለፈ በኋላ ተባዳሪው የብድሩን ገንዘብ እንዲመለስ ማስጠንቀቂያ የመስጠት ግዴታ የሌለበት ስለመሆኑ፤ • የብድሩ ገንዘብ መክፈያ ጊዜው በተወሰነ የብድር ውል ስምምነት ገንዘብ የተበደረ ወገን የመክፈያ ጊዜው ካለፈበት (ካበቃበት) ጊዜ ጀምሮ ወለድ ለመክፈል ስምምነት ያልተደረገ ቢሆንም፣ በድሩን ከነ ህጋዊ ወለዱ ለመክፈል የሚገደድ ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ህ/ቁ.2482(2)(3),2483, 2489(1),1676, 2478</p>	<p>74950</p>	<p>ወ/ሮ ዙብዳ ኑረ ኬርሰማ እና ወ/ሮ ሚሊዮን ዳግም ሙሴ (አራት ሰዎች)</p>	<p>ህዳር 5/2005</p>	<p>58</p>
<p>16.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ከውል አመስራረትና መቋቋም ጋር በተገናኘ ገምታ በመርህ ደረጃ ውልን እንደመቀበል ሊቆጠር የማይችል ስለመሆኑና አንድ ውል፣ ተሻሻሏል ለማለት 	<p>63063</p>	<p>ኢትዮ ቴሌኮም እና</p>	<p>ህዳር 03/2005</p>	<p>62</p>

	<p>የሚቻለው ማሻሻያው አስቀድሞ በተደረገው የአፃፃፍ ስርዓት አይነት የተከናወነ እንደሆነ ስለመሆኑ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • የግልግል ጉባኤ አንድን ጉዳይ በማየት የዳኝነት መፍትሔ ሊሰጥ የሚችለው ተከራካሪ ወገኖች ከተስማሙበትና የሚፀና ወይም ዋጋ ያለው ግዴታ መኖሩን መሰረት በማድረግ ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1682,1683,1684,1722,2001 የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 356(ሀ)</p>		ፒ.ቲ.ኢ. ኢንተርናሽናል ኢንኮፖሬትድ		
17.	<p>ከውርስ ሽያጭና ከስጦታ ውል የመነጨን የባለቤትነት መብት አስመልክቶ በሚነሣ የንብረት ክርክር የይርጋ ጉዳይ በተነሣ ጊዜ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው ወይስ አይደለም የሚለው ነጥብ ለጉዳዩቹ አግባብነትና ተፈፃሚነት ባለው የህግ ክፍል እና የህግ ይዘት ታይቶ ሊወሰን የሚገባ ስለመሆኑ</p>	71537	እነ ወ/ሮ የሻረግ ክበደ (ሁለት ሰዎች) እና ወ/ሮ የሺወርቅ መኮንን	ታህሳስ 02/2005	73
18.	<p>የማይንቀሳቀስ ንብረት መያዣ አመዘጋገብ ጋር በተያየዘ በተፈፀመ ስህተት ንብረቱን በመያዣ የያዘው ወገን የሚደርስበትን ጉዳትና ኪሣራ ኃላፊነቱን በአግባቡና በጥንቃቄ ባለመወጣት ስህተቱን የፈፀመው የሚመለከተው የአስተዳደር አካል ጉዳትና ኪሣራውን በመያዣ በተያዘው ንብረት ዋጋ መጠን ለመክፈል ኃላፊነት ያለበት ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1640(2), 3052, 3053(1),3081</p>	75743	የዳንግላ ማዘጋጃ ቤት ፍትህ ቢሮ፣ ዐ/ህግ እና እነ የኮንስትራክሽንና ቢዝነስ ባንክ (ሁለት ሰዎች)	ህዳር 17/2005	78
19.	<p>ከዋስትና ውል ጋር በተገናኘ ዋስ የሆነ ወገን በውሉ ላይ የተመለከተውን ፊርማ የእርሱ አለመሆኑን ወይም የውሉን ቃል በተመለከተ በመካድ በግልጽ ባልተከራከረበት ሁኔታ ውሉ በሁለት ምስክር ፊት የተደረገ አይደለም በሚል የሚቀርብ ክርክር የዋሱን ግዴታ ተፈፀሟል የሚያስቀር ስላለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1727(2) የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.83,235</p>	79907	ልዩ የገንዘብ እገባ ተቋም እና እነ ወ/ሮ የወይንሐረግ ትዕዛዙ (ሁለት ሰዎች)	ጥር 02/2005	82
20.	<p>ገቢ ለማስገኘት በተዘጋጀ ልዩ የገቢ ማሰባሰቢያ ቴሌቶን በተደረገ ጨረታ ተሳታፊ በመሆን የጨረታውን ገንዘብ በመክፈል መሬት ተረክቦ ለልማት ለማዋል በሚል ጨረታው ተወዳድሮ የጨረታው አሸናፊ የሆነ ወገን ጨረታውን ካዘጋጀው አካል ጋር የውል ስምምነት እንዳደረገ የሚቆጠር በመሆኑ በጨረታ ያሸነፈበትን የገንዘብ መጠን ለአዘጋጁ ለመክፈል የሚገደድ ስለመሆኑ፤</p>	76825	ጭላሎ ኢንተርፕራይዝ ኃ/የተ/የግል ማህበር እና የአዳማ ከተማ የባኩ ሸንጎ ቀበሌ አስተዳደር ጽ/ቤት	ጥር 14/2005	85

	የፍ/ብ/ህ/ቁ.1771(1),1688(2),1757				
21.	በብድር የሚሰጥ ገንዘብ ላይ ተዋዋይ ወገኖች ሊያቋቁሙት ስለሚችሉት የወለድ ምጣኔ (መጠን)፣ የውል ግዴታውን ያልፈፀመ ወይም ያዘገየ ወገን ለሌላኛው ተዋዋይ ስለሚከፍለው የኪሣራ መጠን፣ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 1803(2),1790(2),1800,2479(3),2488,2489	81857	አቶ አብዱልቃድር ጁሐር እና አምባሰል የንግድ ስራዎች ኃ/የተ/የግ/ማህበር	ጥር 13/2005	89
22.	ተዋዋይ የሆኑ ወገኖች በመካከላቸው የሚነሣን አለመግባባት (ክርክር) በግልግል ዳኝነት እንዲያይ በሚል በውሉ የተሰየመ አካል በከሰመ ጊዜ ተዋዋሮች በጋራ ስምምነት ጉዳዮቸውን በግልግል ዳኝነት የሚያይ አዲስ አካል ለመሰየም ከሚችሉ በቀር አስቀድሞ የተሰየመው አካል በመክሰሙ ምክንያት ፍ/ቤት ጉዳዩን በግልግል ለማየት የሚችል አካል ለመሰየም ስልጣን የሌለው ስለመሆኑ፣ የፍ/ብ/ህ/ቁ.3336(1),3328(2),3337,3331,3325-3344,3329	80722	የኢትዮጵያ የባህር ትራንስፖርትና ሎጅስቲክ አገልግሎት ድርጅት እና ዲ ኤም ሲ ኮንስትራክሽን ኃ/የተ/የግል ማህበር	ጥር 01/2005	93
23.	• ከግንባታ ሥራ ውል ጋር በተገናኘ የሚከፈል ክፍያ የሥራው ባለቤት የሆነው አካል በግንባታው ሂደት የሥራ ትዕዛዞችን እየሰጠ የሥራውን አካሄድ የመወሰንና ሥራውን በሚፈቅደው አይነት እንዲፈፀም የሥራ ተቋራጩን የማዘዝ ስልጣን ያለው ስለመሆኑ፣ የሥራ ተቋራጩ ከሥራው ባለቤት ጋር የተደረገውን የግንባታ ሥራ ውል፣ በሥራው ባለቤት በተሰጡት ፕላኖች፣ ግንባታ ዲዛይን አይነቶችና የዋጋና የሥራ ማስታወቂያ መሠረት ግንባታውን የማካሄድ ግዴታ ያለበት በመሆኑ የሥራው ባለቤት በግንባታው ሥራ ውል ሰነዱ ላይ ከተመለከተው ክፍያ ውጪ በተጨማሪነት በባለቤቱ ፈቃድና ትዕዛዞች መሠረት ለተሠሩ ሥራዎች ክፍያ ለመክፈል አልገደድም በሚል የሚያቀርበው ክርክር ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑና በህጉ አግባብ በባለቤቱ የተሰጡ ተጨማሪ የሥራ ትዕዛዞች የሥራ ውሉ አካል ተደረገው የሚወሰዱ ስለመሆኑ፣ የፍ/ብ/ህ/ቁ.3244,3225,(1)(2),3152(1),3266(1),3263,3265(3)	71972	አቶ ካግሁን አያሌው እና የምስራቅ ጎጃም ጎዛምን ወረዳ ጤና ጽ/ቤት	ጥር 1/2005	97
24.	በአዲስ አበባ ከተማ የሚገኙ የመንግስት ቤቶች ጋር በተያያዘ የተፈጠሩ ችግሮችን ለመፍታት ከወጣው መመሪያ ቁ.3/2004 አፈፃፀም ጋር በተገናኘ የንግድ ቤቱን በማከራየት ከሚያገኙት ገቢ ውጪ ሌላ ገቢ የሌለውና በእድሜ	83448	እነ ወ/ሮ ሙሉወርቅ ኃ/ገብርኤል (ሁለት ሰዎች) እና	ጥር 30/2005	103

	አዛውንት የሆነ ተከራይ የኪራይ ውል ሊቋረጥ የማይገባ ስለመሆኑ፣ መመሪያ ቁ.3/2004 አንቀጽ 6(1)		ወ/ሪት ጽጌ መብራቴ		
25.	<ul style="list-style-type: none"> • በአንድ ውል የተመለከተን እዳ ለማረጋገጥ ሲባል አዲስ ሰነድ በተዋዋይ ወገኖች የማደራጀት ተግባር የውል መተካት አድራጎት ነው ለማለት የሚቻለው በሁለተኛው ውል በግልጽ የተመለከተ እንደሆነ ስለመሆኑ፣ • በባህር ላይ የሚደረግ የማንኛውም ውልን አስመልክቶ አንገብ ለውሉ ምክንያት የሆነው እቃ (ንብረት) ጋር በተያያዘ የሚያቀርበው አቤቱታ ዕቃውን ከተረከበበት ቀን አንስቶ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ካልቀረበ በስተቀር በይርጋ የሚታገድ ስለመሆኑ፣ የባህር ህግ ቁ.146,203 የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1826,1828,1829(ሀ) 	80642	የኢትዮጵያ የባህር ትራንስፖርት ሎጅስቲክ አገልግሎት ድርጅት እና ባርጉባ ትሬዲንግ ኃ/የተ/የግ/ማህበር	ታህሳስ 02/2005	109
26.	<p>አንድ ውል የአስተዳዳሪ ውል ነው ለማለት በህግ ወይም በተዋዋይ ወገኖች ግልጽ በሆነ ቃል የአስተዳደር መ/ቤት ውል ነው የተባለ እንደሆነ ወይም ደግሞ ተዋዋሮቹ ውል ያደረጉበት ጉዳይ ከህዝብ አገልግሎት ሥራ ጋር ተያያዥና ለሥራ ውሉ አፈፃፀም የአስተዳዳሪ አካልን (ፍ/ቤትን) ተካፋይነት ያለማቋረጥ የሚጠይቅ መሆኑን እንዲሁም በአጠቃላይ የውሉን አይነትና ባህሪ፣ የውለታውን አይነተኛ ጉዳይ ብሎም የተዋዋሮችን ማንነት መመልከት የሚያስፈልግ ስለመሆኑ፣ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.3132 አዋጅ ቁ. 361/95 አንቀጽ 41(1)(መ)</p>	80464	ወይራ እንጨትና ብረት ሥራ ኃ/የተ/የሕብረት ሥራ ማህበር እና የአዲስ አበባ ከተማ መስተዳደር የንግድና ኢንዱስትሪ ልማት ቢሮ	ታህሳስ 16/2005	113
27.	<ul style="list-style-type: none"> • የማይንቀሳቀስ ንብረት የመያዣ መብት ውጤት የሚኖረው ከተፃፈበት ቀን አንስቶ እስከ አስር ዓመት ድረስ ነው በሚል የተደነገገው ድንጋጌ የይርጋ የጊዜ ገደብን የሚደነግግ ሣይሆን የመያዣ ውሉ ቀሪ የሚሆንበት ወይም በህግ ውድቅ የሚደረግበት (Lapse of Mortgage Right) ስለመሆኑ፣ • የማይንቀሳቀስ ንብረትን ለሰጠው ብድር በመያዣ የያዘ ባንክ በመያዣው ላይ ያለው መብቱ በይርጋ ቀሪ የሚሆነው የመያዣ ውሉ ከተመዘገበበት ቀን ጀምሮ አስር ዓመት ከማለፍ በፊት በመያዣ መብቱ መገልገል ያልጀመረ እንደሆነ ስለመሆኑ፣ 	78444	የኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና አቶ ጥጋቡ ተፈራ	ጥቅምት 22/2005	116

	የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 3058 (1)(3)				
28.	<ul style="list-style-type: none"> • በተዋዋይ ወገኖች መካከል ውል ባለመፈፀሙ ምክንያት የጉዳት ኪሣራ እንዲከፈል በሚል ጥያቄ በቀረበ ጊዜ በውሉ ለዚህ ዓላማ ተዋዋሮቹ ካመለከቱት የገንዘብ መጠን በላይ እንዲከፍል ለማስገደድ የማይቻል ስለመሆኑ፤ • የመልካም ሥራ አፈፃፀም ቦንድ መሰረታዊ ዓላማ በውል የተመለከተው ጉዳይ እንደውሉ ስለመፈፀሙ (የሚፈፀም ስለመሆኑ) ለማረጋገጥ ስለመሆኑ፤ • አንድን ዕቃ ማቅረብ ጋር በተያያዘ የተደረገ ውልን አስመልክቶ በአቅራቢው በኩል ከአቃው ዋጋ ጋር በተገናኘ በመንግስት የታወቀ የዋጋ ግሽበት መከሰቱ አቅራቢው ውሉን ሙሉ ለሙሉ ለማቋረጥ የሚያስችለው በቂ ምክንያት ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 3183(2),3188(1),1731,1734,1732,1889</p>	69797	ወ/ር ሂላላ ሱሌማን እና ጎንደር ዩኒቨርሲቲ	ታህሳስ 04/2005	121
የፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት					129
29.	<p>አንድ ለአዳ መክፈያነት በአፈፃፀም በጨረታ እንዲሸጥ በተደረገ ንብረት ጨረታ ላይ በመካፈል የጨረታው አሸናፊ ከሆነ በኋላ የጨረታ ሽያጭን ለመፈፀም ያልቻለ ወገን ንብረቱ በቀጣይ በወጣ ጨረታ ቀርቦ ሲሸጥ የተገኘው የሽያጭ ዋጋ ዝቅተኛ የሆነ እንደሆነ የመጀመሪያው ጨረታ አሸናፊ ለተከሰተው የዋጋ ልዩነት ለፍርድ ባለዕዳው በካሣ መልክ እንዲከፈል የሚገደድ ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 429</p>	72017	አቶ ጉታ ኤጀታ እና አቶ ሙደሲር ረዳ	ጥቅምት 20/2005	130
30.	<ul style="list-style-type: none"> • በህግ የሰውነት መብት የተሰጣቸው ተቋማት (ወገኖች) በድሀ ደንብ ዳኝነት ሳይከፍል በፍ/ቤት ለመስተናገድ የሚያቀርቡት ጥያቄ ተቋሙ ከሚገኝበት የገንዘብ አቋም አኳያ ተገናዝቦ መታየት ያለበት ስለመሆኑና ተቋሙ የሚገኝበትን የገንዘብ አቋም (Financial status) ለመለየት ተቀባይነት ስለሚኖረው የማስረጃ አይነት፤ • ለዳኝነት የሚከፈለውን ገንዘብ ለመክፈል አልቻልንም በሚል በድሀ ደንብ ለመስተናገድ የህግ ሰውነት የተሰጠው ተቋም የሚያቀርበው አቤቱታ ሊስተናገድ ስለሚችልበት አግባብ፤ 	79555	ቤተልሄም ፋርማሲ ቲዩካል ኃ/የተ/የግል ማህበር እና የኢትዮጵያ ልማት ባንክ	ታህሳስ 02/2005	133

	የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 467				
31.	<ul style="list-style-type: none"> • በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ.43 መሠረት ወደ ክርክር እንዲገባ የተደረገ 3ኛ ወገን በክርክሩ ሂደት ሊያነሣ ስለሚችለው የክርክር አይነትና አድማስ፤ • 3ኛው ወገን ሊያነሣ የሚችላቸው የክርክር ፈርጆች በአንድ በኩል ከተከሣሽ ጋር ሆኖ ድርሻ ክፍያ ወይም ስለተከሣሽ ሆኖ የካሳ ክፍያ የመክፈል ግዴታ ያለበት መሆኑን ተቀብሎ በተከሣሽ እግር ተተክቶ ተከሣሽ ለከሣሽ ኃላፊነት የማይኖርበት መሆኑን፤ ኃላፊነት አለበት የሚባል ቢሆን እንኳን ሊከፈል የሚገባው የካሳ ክፍያ መጠን ላይ ከከሣሽ ጋር ንጽጽር በማድረግ መሟገት ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ድርሻ ወይም ካሳ ለመክፈል ለተከሣሽ ከህግ ወይም ከውል የመነጨ ግዴታ የለብኝም በማለት መከራከር ስለመሆናቸው፤ • 3ኛ ወገን ጣልቃ ገብ በክርክር ሂደቱ መሟገት የሚችለው ከተከሣሽ ጋር ብቻ ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ • የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 43 አስፈላጊነት ተከታታይ ክስ ሳይኖር ተያያዥነት ያላቸው ጉዳዮች በአንድነት እንዲታዩ በማድረግ የኃላፊነት መጠኑን እንዲሁም ከፋዩን ወገን በመለየት የመጨረሻ እልባት ለመስጠት ስለመሆኑ፤ • በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 43 መሠረት ጣልቃ የሚገባ ወገን ከመነሻውም ከተከሣሽ ጋር የህግ ወይም የውል ግንኙነት የለኝም በማለት ክርክር ያቀረበ እንደሆነ በመካሄድ ላይ ባለው ክርክር ተሳታፊ ሊደረግ የሚችልበት አግባብ የማይኖር ስለመሆኑና ይህን መሰል ክርክር ራሱን በቻለ ሌላ መዝገብ ታይቶ ሊወሰን የሚገባ ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 43(1),76 የፍ/ብ/ህ/ቁ.1896,1897,1908,1909 የንግድ ህግ ቁ.687,688,683</p>	79465	<p>ናይል ኢንሹራንስ ኩባንያ አ/ማ</p> <p>እና</p> <p>እነ አቶ አገኘው ገረመው (ሁለት ሰዎች)</p>	ጥር 14/2005	136
32.	<ul style="list-style-type: none"> • የወጪና ኪሣራ ክፍያ ጉዳይ ሊስተናገድ ሊወሰን የሚገባው በዋናው ጉዳይ ፍርድ (ውሣኔ) በተሰጠበት መዝገብ ስለመሆኑ፤ • ወጪና ኪሣራ ክፍያን በተመለከተ ማን መክፈል እንዳለበት በዋናው ጉዳይ ላይ ተለይቶ ከተወሰነ በኋላ ምን ያህል መክፈል እንዳለበት በተመለከተ ደግሞ 	83701	<p>የገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ድሬዳዋ ቅ/ጽ/ቤት</p> <p>እና</p>	ጥር 27/2005	140

	<p>ዋናው ፍርድ ባረፈበት መዝገብ የወጪና ኪሣራ ዝርዝር ቀርቦ ሌላኛው ተከራካሪ ወገን ስለቀረበው የወጪና ኪሣራ አስፈላጊነት ስለመጠኑ እና በእርግጥም ወጪና ኪሣራ ስለመውጣቱ በተመለከተ የበኩሉን ክርክር ካቀረበ በኋላ የወጪና ኪሣራ ልኩ ሊወሰን የሚገባ ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 183, 378, 462-464</p>		<p>ወ/ሮ ህንደያ እንድሪስ ወኪል አብዱ ዓሊ</p>		
33.	<p>አንድን ክርክር ለማስረዳት የቀረበን ማስረጃ ህጋዊነት አስመልክቶ የሚቀርብ ክርክር ሊቀርብና ታይቶ ሊወሰን የሚገባው በዚያው ዋናው ጉዳይ በቀረበበት ፍ/ቤት ስለመሆኑ፤</p>	74890	<p>ወ/ሮ ሚስጢር ሰለሞን እና እነ አቶ ፍቃዱ ካሣሁን (አምስት ሰዎች)</p>	ጥር 30/2005	142
34.	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ መዝገብ ላይ የተከሰሱ ሰዎች የኃላፊነት ምንጩ ከተለያየ የህግ ማዕቀፍ (ክፍል) በሆነ ጊዜ አንደኛው ወገን የተነሣው የይርጋ ክርክር በሌላኛው ወገን እንደተነሣ የማይቆጠር ስለመሆኑ፤ • በአንድ ክስ (መዝገብ) ተጣምረው በአንድነት እና በነጠላ ኃላፊነት አለባችሁ ተብለው ከተከሰሱ ወገኖች መካከል አንደኛው ወገን የሚያነሣው የይርጋ መቃወሚያ ያለቅድመ ሁኔታ በሌላኛው ተጣምሮ የተከሰሰው ወገን ላይ ተፈጻሚነት አለው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ • በፍ/ብሔር ጉዳይ የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት ከተለያዩ የህግ ክፍሎች እና ከተለያዩ ምክንያቶች ሊመነጭ የሚችል ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ህ/ቁ.1852 የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ.244(3),36</p>	80723	<p>አዋሽ ኢንተርናሽናል ባንክ አ/ማህበር እና እነ ዋቅቶሉ አብደሳ (ሁለት ሰዎች)</p>	ጥር 29/2005	145
35.	<ul style="list-style-type: none"> • ለተሰጠ የብድር ገንዘብ አመላላሽ በመያዣ የተያዘ በኪሣራ የፈረሰ ማህበር (ድርጅት) ንብረት በሀራጁ ጨረታ የተሸጠ በመሆኑ ሽያጩ ሊፈርስ ይገባል በሚል የሚቀርብ አቤቱታ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ እና ፍ/ቤቶችም ጉዳዩን ለማየት ስልጣን ያልተሰጣቸው ስለመሆኑ፤ • በመያዣ የተያዘውን ንብረት በባንኩ በሀራጅ የተሸጠ በመሆኑ በባለዕዳው በኩል ቢሸጥ የተሻለ ዋጋ ያስገኝ ስለነበረ ሽያጩ ሊፈርስ ይገባል በማለት የሚቀርብ አቤቱታ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤ • በህግ የተቋቋመ ባንክ በብድር የሰጠው ገንዘብ በአዋጅ ቁ.97/90 እና 216/92 	84353	<p>ጥቁር ዓባይ ኮንስትራክሽን አ/ማህበር ሒሣብ አጣሪ የመንግስት የልማት ድርጅቶች እና ወጋገን ባንክ አ/ማህበር</p>	ጥር 02/2005	149

	<p>መሠረት አስቀድሞ ለብድሩ አመላለስ ዋስትና ይሆን ዘንድ ከያዛቸው መያዣዎች መካከል አንዱን በመምረጥ በሐራጅ ሊሸጥ ይገባል፤ ለመሸጥ የተንቀሳቀሰበትን የመያዣ ንብረት ከመሸጥ ድርጊት ይታቀብ ይህም በፍ/ቤት ትዕዛዝ ይሰጥልን በሚል የሚቀርብ ክስ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑና በአሻሽጡ ሂደት ባንኩ ህግን ባለመከተል የፈፀመው ስህተት ቢኖርና በባለዕዳው ላይ ጉዳት ቢደርስ ግን ለዚህ ጉዳት ባንኩ ለባለዕዳው ካሳ የመክፈል ኃላፊነት የሚኖርበት ስለመሆኑ እና ፍ/ቤቶችም ሀራጁን ለማስቆም ስልጣን ያልተሰጣቸው ስለመሆኑ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • የሰበር ችሎት የሚሰጠው አስገዳጅነት ያለው የህግ ትርጉም አንድ ክርክር የቀረበበት ጉዳይ (ድርጊት) ከተፈፀመ በኋላ ስለሆነ የተሰጠው የህግ ትርጉም በጉዳዩ ላይ ተፈፀሟል የለውም በሚል የሚቀርብ ክርክር ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 394-449,224 አዋጅ ቁ.97/90 አንቀጽ 3,4 አዋጅ ቁ.216/92 አዋጅ ቁ.98/90 አዋጅ ቁ.2584</p>				
36.	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ ተከላሽ በሌለበት ጉዳይ እንዲታይ ብይን መስጠቱ ፍርዱ ለከሣሽ በሚጠቅም መልኩ (መንገድ) የመወሰኑን ሁኔታ በአስገዳጅነት የሚያስከትል ነው ለማለት የማይችል ስለመሆኑ፤ • የማህበር ሊቀመንበርን ከስልጣን ለማንሳት ስለሚቻልበት አግባብ፤ <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 70(ሀ)</p>	82427	<p>ዩኒስ ቡራሌ ሲጋል የራይስጥ ጫት ላኪዎች ማህበር እና አቶ አብዱ አልሚ መሐመድ</p>	ጥር 27/2005	155
የንግድ ሕግ 159					
37.	<ul style="list-style-type: none"> • የአሽመር ማህበር ህጋዊ ሰውነት የሌለው እንዲሁም በጽሁፍ መረጋገጥና ሌሎች የንግድ ማህበሮችን በተመለከተ የተደነገጉት የማስታወቅና የማስመዘገብ ሥርዓቶች የማይፈፀሙበት ነው በሚል ምክንያት ብቻ የአሽመር ማህበርን አስመልክቶ ማህበሩ እንዲፈረስ በሚልና ሌሎች ተያያዥ ጉዳዮችን አስመልክቶ 	76394	<p>አቶ ወርቁ ወ/ዓዲቅ እና እነ የአቶ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ ወራሾች (ሰባት ሰዎች)</p>	ህዳር 18/2005	160

	<p>የሚቀርቡ አቤቱታዎችን ውድቅ በማድረግ የሚሰጥ ውሳኔ ተገቢነት የሌለው ስለመሆኑ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • የአሽመር ማህበር የንግድ ሥራ እንቅስቃሴ የሚያደርገው በሽሪኮቹ ስም ስለመሆኑና ሽሪኮቹም እንደተራ ተዋዋይ ወገኖች የሚታዩ ስለመሆናቸው የንግድ ህግ ቁ. 212(1),272 				
38.	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ የንግድ ማህበር (ድርጅት) የሚጨበጥና የማይጨበጥ እንዲሁም የሚንቀሳቀስና የማይንቀሳቀስ ንብረት መብቶች ምን ምን እንደሆኑ በማህበሩ የመመስረቻ ጽሁፍና መተዳደሪያ ደንብ የሚወሰን ስለመሆኑ • አንድ የንግድ ማህበር (ድርጅት) ሥራውን የሚያከናውንበት የንግድ ቦታ ኪራይ መብት የማህበሩ ህልውና ጋር የሚያያዝ ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ • የንግድ ድርጅቱ የፈረሰ ቢሆንም የንግድ ሥራውን ሲያከናውንበት የነበረውን ቦታ በሌላ ጉዳይ በፍርድ እንዲለቅ በተወሰነ ጊዜ የማህበሩ ሒሳብ ተጣርቶ አለመጠናቀቅ ቦታውን ላለማስለቀቅ ምክንያት ሊሆን የማይችል ስለመሆኑ፤ 	80599	ጀሽዋ ኢነድ ካሌቤ ኃ/የተ/የግል ማህበር እና ወ/ሮ እንቁጣጣሽ አሰፋ	ጥር 15/2005	164
ቤተሠብ					168
39.	<p>በአንድ ቦታ ከተደረገ በኋላ በሌላ ጊዜ ውል ለማዋዋል ስልጣን ባለው አካል ፊት ቀርቦ እንዲረጋገጥና ማህተም እንዲደረግበት የተደረገ የኑዛዜ ሰነድ በህጉ ዳኛ ወይም ውል ለማዋዋል ስልጣን በተሰጠው አካል ፊት እንደተደረገ ኑዛዜ የማይቆጠር ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.881,882</p>	74734	ወ/ሮ ትዕግስት ሸባባው እና እነ እህት አለማው ወርቁ (ሁለት ሰዎች)	ህዳር 20/20085	169
40.	<ul style="list-style-type: none"> • የኮንዶሚኒየም ቤትን በጋብቻ ወቅት እያሉ የደረሰባቸው ባልና ሚስት የቤቱ ቅድመ ክፍያ በጋብቻ ወቅት ከተፈራ የጋራ ሀብት የተከፈለ እንደሆነና ቤቱን ለማሳመርና ለሌሎች ተያያዥ ወጪዎች ከጋራ ሀብቱ ወጪ በማድረግ ጥቅም ላይ በዋለበት ሁኔታ ጋብቻው በፍቺ የፈረሰ እንደሆነ ቤቱ ለተጋቢዎቹ፤ ሊከፋፈል ስለሚችልበት አግባብ፤ • በህገ መንግስቱ የተረጋገጠላቸውን ቤተሰብ የመመስረት መብት በመጠቀም ጋብቻ የፈፀሙ ወንዶች እና ሴቶች በጋብቻው አፈፃፀም፤ በጋብቻው ዘመን 	74451	አቶ ደረጀ ማዘንጊያ እና ወ/ሮ ፍሬህይወት ጴጥሮስ	ጥቅምት 20/2005	173

	እንዲሁም በፍቺ ጊዜ እኩል መብት የሚኖራቸው ስለመሆኑ፤ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 35(1)				
41.	<ul style="list-style-type: none"> የኑዛዜን ፎርማሊቲና የይዘቱን ህጋዊነት አስመልክቶ ስልጣን ባለው ፍ/ቤት ተቃውሞውን አቅርቦ ውድቅ የተደረገበት ወገን በሌላ ጊዜ በድጋሚ የኑዛዜው ይዘት ጋር በተገናኘ ተናዛዥ ከውርስ ነቅሎናል፤ እንዲሁም ሊደርሰን ከሚገባው ድርሻ ከ1/4ኛ በላይ ጉዳት ደርሶብናል በሚል ኑዛዜው እንዲሻር የሚያቀርበው አቤቱታ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤ ኑዛዜ የህጉን ፎርማሊቲ የጠበቀ ነው በሚል በፍ/ቤት መጽደቅ ኑዛዜው መብታችንን ይነካል በማለት ክርክር የሚያቀርቡ ወገኖች ክርክራቸውን ለዳኝነት አካል ከማቅረብ የማይከለክል ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.51, 216, 217 የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1123</p>	77169	እነ አቶ ተሾመ ገበየሁ እና ወ/ሮ ሊሻንወርቅ ገበየሁ	ጥር 17/2005	176
42.	<ul style="list-style-type: none"> የመጥፋት ውሣኔ የተሰጠበት ሰው ቀደም ሲል ጋብቻ የነበረው እንደሆነ የጠፋው ሰው መመለስ በመጥፋት ውሣኔው የፈረሰውን ጋብቻ እንደገና ተመልሶ ህይወት እንዲዘራ (እንዲፀና) የማድረግ ውጤት አለው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ በፍ/ቤት የተሰጠ የመጥፋት ውሣኔ መሻር በመጥፋት ውሣኔው መሠረት የፈረሰን ጋብቻ ከፈረሰበት ቀን ጀምሮ (ግለሰብ ከተመለሰበት ቀን ጀምሮ) መልሶ እንዲቋቋም (እንዲፀና) ለማድረግ የሚያስችል ስላለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.170,171</p>	74791	ወ/ሮ ወብት ሕሩይ እና የሀዋሃ ከተማ ፋይናንስ እና ኢኮኖሚ ልማት ጽ/ቤት	ጥር 17/2005	180
43.	አንድ ወራሽ የወራሽነት መብት በሌለው ንብረት ላይ ከህግ ውጪ የወራሽነት ሠርተፍኬት መያዙ በተረጋገጠ ጊዜ ይኸው ማስረጃ እንዲሰረዝ አቤቱታ ሊቀርብ ስለመቻሉ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.998(1)	73247	አቶ ልዑል ኪዳነማርያም እና እነ ሰብለ ኪዳነማርያም (ሶስት ሰዎች)	ጥር 14/2005	184
ጉምሩክ/ግብር/ ታክስ					187
44.	•በብልጫ የተከፈለ ቀረጥና ታክስ ተመላሽ እንዲሆን የሚቀርብ ጥያቄ ተቀባይነት የሚኖረው ዕቃው የጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት አጠናቅቆ ወደ አገር	71070	ተሽከብ ኃ/የተ/የግ/ማህበር እና	መስከረም 21/2005	188

	<p>ውስጥ ከገባበት ወይም ወደ ውጪ አገር ከተላከበት ቀን ጀምሮ በስድስት ወር ውስጥ የቀረበ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • "የጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት ተጠናቀቀ" ማለት ስለሚቻልበት አግባብ አዋጅ ቁ.622/2001 አንቀጽ 66(1), 2(17),66(29),66(2) 		የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን		
45.	<p>የተሽከርካሪ ባለቤት የሆነ ሰው በተሽከርካሪው የተፈፀመ የጉምሩክ ሥነ-ሥርዓት ህግን የመጣስ ወንጀል ከራሱ እውቀት ወይም ፈቃድ ወጪ መሆኑን ማስረዳት የቻለ እንደሆነ የተፈፀመው ወንጀል ክብደት እየታየ የገንዘብ መቀጮ ከፍሎ ተሽከርካሪው ሊለቀቅለት (ላይወረስ) የሚችል ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ.622/2001 አንቀጽ 109(1)</p> <p>የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን መመሪያ ቁ.50/2003 አንቀጽ 6(2)</p>	76976	የጅጅጋ ገቢዎችና ጉምሩክ ቅርንጫፍ ጽ/ቤት እና አቶ ሊሻን ከተማ ገብሬ	መስከረም 22/2005	191
46.	<ul style="list-style-type: none"> • የውጭ ምንጫ ከአገር ውስጥ ወደ ውጭ አገር ያለሀጋዊ እውቅናና ፈቃድ ማስወጣት የወንጀል ኃላፊነትን የሚያስከትል ስለመሆኑ፤ • የወንጀል ድርጊትን የፈፀምኩት ባለማወቅ ነው በሚል የሚቀርብ ክርክር ተቀባይነት የሌለውና ህግን አለማወቅ ይቅርታ የማያሰጥ ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ. 622/2001 አንቀጽ 99</p> <p>አዋጅ ቁ. 591/2000 አንቀጽ 20(3)</p> <p>የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 22(1)</p> <p>የወንጀል ህግ አንቀጽ 2(2),25,23(2),81(1)(3)</p>	80296	አቶ ሳምሶን መንግስቱ እና የፌዴራል ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን	ጥር 30/2005	194
ንብረት					199
47.	<p>የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለቤትነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ህጋዊነትና ተቀባይነት ጋር በተናኘ የምስክር ወረቀቱ ሊሰጥ የቻለው የንብረት ባለሀብትነት መብትን ከአንዱ ወገን ወደ ሌላው እንዴት መተላለፍ እንዳለበት በህጉ የተመለከተውን ደንብና ሥርዓት ሳይከተል ስለሆነ የንብረቱ ባለሀብት ስለመሆን የህግ ግምት መውሰጃ የሆነው የባለቤትነት የምስክር ወረቀት ቀሪ ነው፤ ሊሰረዝ ይገባል በማለት የሚቀርብ አቤቱታ በፍ/ቤት ሊረጋገጥ የሚችል የዳኝነት ጥያቄ እንጂ ጉዳዩ በፍርድ ሊያልቅ የሚችል አይደለም ለማለት የሚያስችል ስላለመሆኑ፤</p>	75414	ወ/ሮ ዋሪቱ ቡቡሳ እና እነ የጎልጆታ ከተማ አስተዳደር (ሁለት ሰዎች)	ጥቅምት 22/2005	200

	የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1195,1196				
48.	<ul style="list-style-type: none"> • በአንድ ወቅት የነበረን የተገነባ የመንገድ ደረጃ መነሻ (መሠረት) በማድረግ በመንገዱ ግራ ቀኝ አዋሣኝ በሆነ ይዞታ ላይ ተገቢውን ርቀት በመጠበቅ ንብረትን ያፈራ ሰው በሌላ ጊዜ የመንገዱ ደረጃ ክፍ እንዲል በመደረጉ የተነሣ በአዋሣኝ ይዞታው ላይ ግለሰቡ ያፈራቸው ንብረቶች ላይ ጉዳት የደረሰ እንደሆነ፤ ጉዳት ያደረሰው ወገን ካሣ የመክፈል ኃላፊነት ያለበት (የሚኖርበት) ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 65/1936 አንቀጽ 2(ሀ) አዋጅ ቁ. 66/1936 አንቀጽ 1(ለ) አዋጅ ቁ. 455/1997, የኤ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 40(8) 	75343	የኢትዮጵያ መንገዶች ባለስልጣን እና አቶ በላይ ሀሰን	ህዳር 17/2005	204
49.	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ ሰው የሌላ ሰው ንብረት ይዞ ሲጠቀም ከቆየና ንብረቱን በሚጠቀምበት ጊዜ ንብረቱን ከጥፋት ወይም ከብልሽት ለማዳን ሲል ተገቢውን ወጪ ያወጣ እንደሆነ ይኸው ወጪ በህጋዊ ባለሀብቱ እንዲተካለት ለመጠየቅ የሚችለው ወጪው የግድ አስፈላጊ ከሆነና በቅን ልቦና የተደረገ መሆኑ የተረጋገጠ እንደሆነ ስለመሆኑ፤ • ወጪው በክፍ ልቦና የተደረገ ስለመሆኑ የተረጋገጠ እንደሆነ ግን እቃውን (ንብረቱን) እንዲመልስ የተደረገው ሰው እንዲተካለት የጠየቀውን ወጪ መጠን ዳኞች ሊቀንሱት ወይም ጭራሹንም ሊያስቀሩት የሚችሉ ስለመሆኑ፤ • በንብረቱ (እቃው) ላይ የተደረገው ወጪ «በክፍ ልቦና የተደረገ ነው» የሚባለው ወጪው በተደረገበት ጊዜ (ወቅት) ወጪው እንዲተካለት የሚጠይቀው ሰው ንብረቱን (እቃውን) ለባለቤቱ ለመመለስ ግዴታ ያለበት መሆኑን ያወቅ እንደነበር ወይም ማወቅ ይገባው የነበረና ርትዕም ሲያስገድድ ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2172(1),2171(1),2168,2169</p>	81081	ወ/ሮ ፍሬህይወት መብራህቱ ገ/መድህን እና እነ አቶ መብራህቱ ገ/መድህን /ሁለት ሰዎች/	ጥር 13/2005	207
50.	<ul style="list-style-type: none"> • የመኪና ሽያጭ ውል መደረጉን (መኖሩን) ለማስረዳት ሊቀርብ ስለሚገባው የማስረጃ አይነት፤ • የመኪና /ተሽከርካሪ/ ባለሀብትነት (ስመ ሀብት) እንዲተላለፍለት የሚጠይቅ ሰው ሊያቀርባቸው ስለሚገቡና ተቀባይነት ስላላቸው ማስረጃዎች 	81406	እነ አቶ አህመድ ኢብራህም (ሁለት ሰዎች) እና አቶ አመሀ ተ/ወይኒ	ጥር 13/2005	211

	<p>አንድ ግዴታ እንዲፈጸምለት የሚጠይቅ ሰው የግዴታውን መኖር የማስረዳት ሽክም ያለበት ስለመሆኑ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> አከራካሪ ሆኖ የቀረበን አንድ ፍሬ ነገር ማስረዳት ስለሚቻልበት የማስረጃ አይነት አግባብነት ባለው ህግ በተለይ የተቀመጠ ግለጽ ድንጋጌ እስከሌለ ድረስ ማናቸውንም ዓይነት ማስረጃ አቅርቦ ጉዳዩን ለማስረዳት ስለመቻሉ፤ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1186(1),(2),2001(1) ስለ ተሽከርካሪ መለያ መመርመሪያና መመዘገቢያ አዋጅ ቁ.681/2002 አንቀጽ 6(3)(4)</p>				
51.	<ul style="list-style-type: none"> የመሬት ባለ ይዘታ የሆነ አርሶ አደር ይዘታውን ላለበት እዳ ለ3ኛ ወገን በመያዣነት ለመስጠት ወይም በስጦታ የቤተሰብ አባል ላልሆነ ሰው ለማስተላለፍ መብት የሌለው ስለመሆኑ፤ በህግ እንዲደረግ ያልተፈቀደ እና/ወይም የህግ ክልከላ ባለበት ጉዳይ ላይ የተደረገ ውል ህገ ወጥ ውል በመሆኑ ከመነሻው ውጤት የሌለውና ፈራሽ ስለመሆኑ፤ የውሉ መሠረታዊ ዓላማ በህግ ያልተፈቀደና የተከለከለ ሆኖ ሲገኝ ዳኞች ህገ ወጥ የሆነው ውል በቀረበላቸው ማንኛውም ጊዜ ህጋዊ ውጤትና ተፈጻሚነት የለውም በማለት ለመወሰን የሚችሉና ህገ ወጥ የሆነውን ውል ውድቅ ለማድረግ በህጉ የተደነገገው የይርጋ ጊዜ ገደብ መቃወሚያ ሊሆን የማይችል ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ. 130/99 አዋጅ ቁ.89/89 አንቀጽ 2(3) አዋጅ ቁ. 456/97 አንቀጽ 8(2),1)</p>	79394	አቶ አብደላ ኢብራሒም እና አቶ ኡሶ አብዱ	ጥቅምት 06/2005	215
ከውል ውጭ ኃላፊነት					218
52.	<ul style="list-style-type: none"> የፌዴራልና የክልል ከተማ አስተዳደር አካላት የግንባታ ፈቃድ ከመስጠታቸው በፊት የቴሌኮሚኒኬሽን ወይም የኤሌክትሪክ ሀይል አውታር ስለመኖሩ እንዲሁም ፈቃድ ጠያቂው አካልም ግንባታን ከማካሄዱ በፊት በቴሌኮሚኒኬሽንና በኤሌክትሪክ ሀይል አውታር ላይ ጉዳት የማያደርስ መሆኑን 	77238	ኢትዮ ቴሌኮም እና አቶ ንጉሴ ተፈራ	ህዳር 03/2005	219

	<p>በቅድሚያ የሚረጋገጥ ግዴታ ያለባቸው ስለመሆኑና በዚህም የተነሳ በቸልተኝነት ግንባታ በማከናወን ጉዳት ያደረሰ ወገን በኃላፊነት የሚጠየቅ ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ.464/97 አንቀጽ 3(3)</p> <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 2027(1),2035(1),2028(1),2091</p> <p>አዋጅ ቁ.49/89 አንቀጽ 23(1)</p>				
የዳኝነት ሥልጣን					223
53.	<ul style="list-style-type: none"> •አንድ ሰው በፍ/ቤት ክስ አቅርቦ ለማስወሰን የሚችለው ከህግ የመነጨ መብት ያለው መሆኑን በክሱ ውስጥ በዝርዝር በፍሬ ነገር ደረጃ ማመልከት የቻለ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ፤ •ሀይማኖታዊ (መንፈሳዊ) ትምህርት ለመስጠትና ለማሰልጠን በሚል ከሚቋቋሙ ተቋማት ጋር በተገናኘ በተማሪነት ማን እንደሚመለመል፤ ምን ምን መስፈርቶች ሊሟሉ እንደሚገባ፤ የመስፈርቶቹ መሟላትና አለመሟላት እንዲሁም በተቋሙ ትምህርት የሚከታተሉ ተማሪዎች ከትምህርት አቀባበል ሂደት ወቅት ሊገልጹቸው ስለሚገቡ የዲ.ሲ.ፕሊን ጉዳዮች ወዘተ በሀይማኖት ተቋማቱ የሚወሰን ስለመሆኑና ከዚህ ጋር በተያያዘ የሚቀርቡ ክርክሮችን መደበኛ ፍ/ቤቶች አይቶ ለመወሰን ስልጣን ያልተሰጣቸው ስለመሆኑ፤ •የግለሰብ ፍትህ የማግኘት መብት በፍ/ቤቶች ተግባራዊ ሊደረግ የሚችለው በፍርድ ሊያልቁ የሚገባቸው ጉዳዮችን በተመለከተ ብቻ ስለመሆኑ፤ <p>የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 37</p>	77479	<p>የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቅድስት ሥላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ</p> <p>እና</p> <p>አቶ አሰግድ ሣህሉ</p>	ጥቅምት 06/2005	224
54.	<ul style="list-style-type: none"> •የፌዴሬሽን ምክር ቤት የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስትን ለመተርጎም ባለው ስልጣን ተጠቅሞ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻና ጉዳዩ በሚመለከተታቸው አካላት መከበርና መፈጸም ያለበት ስለመሆኑ፤ • የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ ቦርድ የሚቀርብለትን አቤቱታ ህጋዊነት መርምሮ በመወሰን ሂደት ከፊል የዳኝነት ስልጣን ያለው አካል (quasi judicial body) እንደመሆኑ መጠን በህገ መንግስቱ የተጠበቁትን ፍትህ የማግኘት፤ የመሰማትና በአኩል ሚዛን የመታየት (የመዳኘት) መብት በሚያስከበር መልኩ 	43511	<p>እነ የአቶ ዋሲሁን መኮንን ሚስትና ወራሾች /8 ሰዎች/</p> <p>እና</p> <p>የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ</p>	ጥቅምት 23/2005	228

	ክርክሮችን ሊያስተናግድና ሊወስን የሚገባ ስለመሆኑ፤ የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 62(1),37 አዋጅ ቁ. 251/93 አንቀጽ 3(1),56(1) አዋጅ ቁ. 87/86 አንቀጽ 8,9 የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 337, 336, 339				
55.	የአቃቤ ህግ ሙያን በሹመት የሚያከናውኑ ሰዎች ጋር በተገናኘ ቅጥር፤ ዝውውርና የደረጃ እድገትን አስመልክቶ የሚቀርብ አቤቱታን አይቶ ለመወሰን ስልጣን የተሰጠው አካል የአቃቤያን ህግ አስተዳደር ጉባኤ ስለመሆኑና መደበኛ ፍ/ቤቶች ጉዳዩን ለማየት ስልጣን ያልተሰጣቸው ስለመሆኑ፤ ደንብ ቁ.24/99 አንቀጽ 46(3), 41, 44, 2 (4) አዋጅ 568/2000 አንቀጽ 2(7),3,10(1),4,5 የአ/አ ከተማ አስተዳደር የመንግስት ሠራተኞች አዋጅ ቁ.6/2000 አንቀጽ 2(5)(ሐ)	75034	አዲስ አበባ ከተማ ፍትህ ቢሮ እና አቶ መኮንን ተክለ	ህዳር 03/2005	234
56.	<ul style="list-style-type: none"> • የፍ/ቤቶች የግዛት ስልጣን በዋነኛነት መሠረት የሚያደርገው ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ጉዳይ የተፈጠረበት ቦታ ለተከራካሪ ወገኖች የሚኖረውን አመቺነት ሲሆን የሥራ ነገር ስልጣን መሠረት የሚያደርገው ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ጉዳይ ይዘት፤ የተከራካሪ ወገኖችን መብትና ጥቅም ክብደትና መጠን እንዲሁም የጉዳዩን የውስብስብነት ደረጃ ስለመሆኑ፤ • ፍርድን የማስፈፀም ጉዳይ በስረ ነገር ክርክር ተረጋግጠው የፍርድ ሀይል ያገኙትን የተከራካሪ ወገኖች መብቶችና ግዴታዎች በሥነ ሥርዓት ህጉ የተደነገገውን የአፈ.ፃፀም ስርዓት ተከትለው እንዲፈፀሙ ከማድረግ ውጪ አዲስ መብትና ግዴታ የሚቋቋሙበት ሂደት ስላለመሆኑና የማስፈፀም ስልጣን በመርህ ደረጃ የፍ/ቤቶች የሥራ ነገር ስልጣንን የሚከተል ስለመሆኑ፤ • አስፈላጊ እና ተገቢ በሆኑ ሁኔታዎች ሥረ ነገሩን የወሰነ ፍ/ቤት በአፈ.ፃፀም ጉዳዮችን በውክልና የሥራ ነገር ስልጣን ለሌለው ፍ/ቤት ሊያስተላልፍ ስለመቻሉ፤ አዋጅ ቁ. 25/88 አንቀጽ 5(2) የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 371, 372, 9, 10	75788	እነ አቶ በረከት ኃ/ኪሮስ (ሶስት ሰዎች) እና አቶ ጎይቶም ኃ/ኪሮስ	ህዳር 05/2005	238

57.	<p>የፌዴራል መንግስት ጊዜያዊ (የኮንትራት) ሠራተኞች ቅጥር ጋር በተገናኘ በሠራተኛ እና በቀጣሪው መካከል የሚነሱ ክርክሮችን በተመለከተ የመደበኛ ፍ/ቤቶች ጉዳዩን በቀጥታ ክስም ሆነ በይግባኝ ለማስተናገድ ስልጣን ያላቸው ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ.515/99 አንቀጽ 22(3) ,2(1)</p> <p>የፌዴራል መንግስት ጊዜያዊ የኮንትራት ሰራተኞች ቅጥር አፈፃፀም መመሪያ</p>	81963	<p>አቶ አስፋው ጉደታ እና የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ</p>	ታህሳስ 03/2005	242
58.	<p>በአዋጅ ቁ. 515/1999 መሠረት የተቋቋመና የሚተዳደር የፌዴራል መንግስት መስሪያ ቤት ሠራተኞች የሚያቀርቡትን ክርክር በተመለከተ ተቋሙ በራሱ ገቢ የሚተዳደር በመሆኑ ምክንያት አዋጅ ቁ. 377/96 ን መሠረት በማድረግ ጉዳዩን የመደበኛ ፍ/ቤቶች ለማየት ስልጣን አላቸው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ. 377/96</p> <p>አዋጅ ቁ. 515/99</p> <p>አዋጅ ቁ. 553/99 አንቀጽ 6(1), 14(2)(ለ)</p> <p>አዋጅ ቁ. 545/99</p>	80005	<p>የመድሃኒት ፈንድና አቅርቦት ኤጀንሲ እና አቶ ቦጋለ ዱንፋ</p>	ጥቅምት 09/2005	245
59.	<ul style="list-style-type: none"> • የግል ድርጅት ሠራተኞች የጡረታ መብት ጥያቄ ጋር በተያያዘ የሚቀርብ ክርክርን ለማየት ስልጣን ያለው አካል የግል ድርጅት ሠራተኞች ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ስለመሆኑ፤ • የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በህግ የዳኝነት ስልጣን የተሰጣቸው አካላት የቀረበላቸውን ጉዳይ በህጉ አግባብ ያስተናገዱና ውጤት የሰጡ መሆኑን የማረጋገጥና የመቆጣጠር ኃላፊነትና ስልጣን ያለው ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሥ/ህ/ቁ.9,231</p> <p>አዋጅ ቁ. 25/88 አንቀጽ 10(22)</p> <p>አዋጅ ቁ. 454/97 አንቀጽ 2(1)</p> <p>የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ)</p> <p>አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 142, 147</p> <p>አዋጅ ቁ. 345/95</p> <p>አዋጅ ቁ. 209/55</p> <p>አዋጅ ቁ. 715/2003</p>	83425	<p>አብጃታ ሻላ ሶዳ አክሲዮን ማህበር እና አብጃታ ሶዳ አሽ መሠረታዊ ሠራተኛ ማህበር</p>	ጥር 02/2005	248

ደንብ ቁጥር 202/2003		ወንጀል				254
60.	<p>በወንጀል ጉዳይ የወንጀል ክስ ማቅረቢያ የይርጋ ዘመን አቆጣጠር ጋር በተገናኘ ፖሊስ የወንጀል ድርጊቱን ፈጽሟል በሚል የተጠረጠረ ሰው ላይ የሚያደርገው ምርመራ የይርጋ ጊዜውን የሚያቋርጠው ስለመሆኑ፤</p> <p>የወ/ሀ/አ.221 106(1), 420(2), 271 (1) (ሠ) 219 (2)</p>	77097	እነ አቶ ሀይላይ ተክሉ (ሁለት ሰዎች) እና የመቀሌ ከተማ ሰሜን ምድብ ዐ/ህግ	ጥቅምት 20/2005	255	
61.	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ ተከላሽ የተከሰሰበትን የወንጀል ክስ ይዘት በሚገባ ተረድቶና አድራጎቱን በተመለከተም እንደቀረበበት የወንጀል ክስ በዝርዝር መፈፀሙን ገልጾ በማመን የአምነት ቃሉን ሰጥቷል በሚል መነሻ በተከላሹ ላይ የጥፋተኝነት ውሣኔ በአግባቡ ተሰጥቷል ለማለት ስለሚቻልበት አግባብ፤ • ፍ/ቤቶች ተከላሹ የቀረበበትን ክስ በተመለከተ በድርጊቱ አፈፃፀም ረገድ የገለፀውን ዝርዝር የአፈፃፀም ሁኔታ በመዘገብ ላይ ባለማስፈር በደፈናው ክሱን አምኗል በማለት የሚሰጡት የጥፋተኝነት ውሣኔ ተገቢ ስላለመሆኑ፤ <p>የወ/መ/ሥ/ሥ/ቁ.134(1) የወ/ሀ/አ.23</p>	77842	አቶ ሳሚ ሁሴን እና የፌዴራል ዐቃቤ ህግ	ታህሳስ 03/2005	258	
62.	<ul style="list-style-type: none"> • ተከላሽ የቀረበበትን የወንጀል ክስ በተመለከተ በመጀመሪያ ደረጃ የክስ መቃወሚያነት ሊያቀርባቸው ስለሚችላቸው መከራከሪያዎች • ተከላሽ በመጀመሪያ ደረጃ የክስ መቃወሚያነት የሚያቀርባቸው መቃወሚያዎች በወ/መ/ሥ/ሥ/ቁ. 130 ላይ የተመለከተቱት ጉዳዮች ጋር ብቻ በተገናኘ ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ • ማንኛውም ሰው የወንጀል ክስ ሲቀርብበት የተከሰሰበት የወንጀል ድርጊት በተፈፀመበት ጊዜ ድርጊቱን መፈፀሙ ወይም አለመፈፀሙ ወንጀል መሆኑ ካልተደነገገ በስተቀር ሊቀጣ የማይችልና ወንጀሉ በተፈፀመበት ጊዜ ተፈፃሚ በነበረው ህግ ከተመለከተው የቅጣት ጣሪያ በላይ ሊቀጣ የማይችል ስለመሆኑ፤ • የወንጀል ህግ ወደ ጎላ ተመልሶ የማይሰራ ስለመሆኑና ጻኞች ወንጀሉ በተፈፀመበት ጊዜ ክስ የቀረበበት ድርጊት ወንጀል ስለመሆኑ የሚደነግገው ህግ 	73514	ተስፋዬ ጡምሮ እና የፌዴራል የሥነ ምግባርና የፀረ ሙስና ኮሚሽን ዐ/ህግ	ህዳር 06/2005	261	

	<p>ፀንቶ በሥራ ላይ ከመዋሉ በፊት መሆኑን ከተረዱ በማናቸውም ጊዜ አንስተው ውሳኔ ለመስጠት የሚችሉ ስለመሆኑ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • ፍ/ቤቶች በዐ/ህግ የቀረበ የወንጀል ክስ በህገ-መንግስቱና በወንጀል ህጉ የሰብዓዊ መብቶችን ለማስከበር የተቀመጡ መርሆዎችና ድንጋጌዎችን የሚያሟሉ መሆን አለመሆኑን በመመርመር የመወሰን ግዴታ ያለባቸው ስለመሆኑ፤ <p>የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 5(2) ,13(1), 22(1) የወ/ሀ/አ. (414/96)3,402,419,5(2) የወ/ሀ/ቁ.(214/74) አለም አቀፍ የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን ስምምነት (ICCPR) አንቀጽ 15(1) የወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 130(2)(1)</p>				
63.	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ የንግድ ድርጅት (ማህበር) የተጨማሪ እሴት ታክስ ህግንና ማሻሻያውን ተላልፏል በሚል በወንጀል ጥፋተኛ ሊሰኝና ሊቀጣ ስለሚችልበት አግባብ፤ • የህግ ሰውነት የተሰጠው (legal personality) ድርጅት የወንጀል ተካፋይ ሊሆን የሚችልበት አግባብ፤ • የህግ ሰውነት የተሰጠው ድርጅት ወንጀል እንዳደረገ ተቆጥሮ የሚቀጣው ኃላፊዎቹ ወይም ከሰራተኞቹ አንዱ ከድርጅቱ ሥራ ጋር በተያያዘ ሁኔታ የድርጅቱን ጥቅም በህገ ወጥ መንገድ ለማራመድ በማሰብ ወይም ህጋዊ ግዴታን በመጣስ ወይም ድርጅቱን በመሰረደነት ያለአግባብ በመጠቀም በዋና ወንጀል አድራጊነት፣ በአካላዊነት ወይም በአባሪነት ወንጀል ሲያደርግ ስለመሆኑና የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ በወንጀል ተከስሶ የጥፋተኛነትና የቅጣት ውሳኔ እስከተሰጠበት ድርስ ድርጅቱ የወንጀሉ ተካፋይ እንደሆነ የሚቆጠር ስለሆነ ጥፋተኛ መሆን ያለበት ስለመሆኑ፤ <p>የወ/ሀ/አ. 34(1),(2) አዋጅ ቁ. 285/95 አንቀጽ 56(1)</p>	74237	<p>የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን እና አብዛሉ እንደሻው ጠቅላላ የንግድ ኃ/የተወሰነ የግል ማህበር</p>	ጥቅምት 19/2005	266
64.	<ul style="list-style-type: none"> • ፍ/ቤቶች በወንጀል ረገድ የሚሰጧቸው ማናቸውም ውሳኔ በወ/ሀ/አ. 2 የተደነገገውን የህጋዊነት መርህ መሰረት በማድረግ መሆን ያለበት ስለመሆኑ፤ 	75387	እነ አቶ ወርቁ ፍቃዱ (ሁለት ሰዎች)	ጥር 17/2005	271

	<ul style="list-style-type: none"> • ፍ/ቤቶች በወንጀል ጉዳይ ንብረት ወይም ሀብት እንዲወረስ ወይም ለመንግስት ገቢ እንዲሆን በሚል ውሳኔ ለመስጠት የሚችሉት በወንጀል ህግ በግልጽ የተደነገገ ድንጋጌ የተመለከተ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ፤ • በወንጀል ጉዳይ አንድ ንብረት (ሀብት) እንዲወረስ ወይም ለመንግስት ገቢ እንዲሆን ሊወሰን የሚችለው ንብረቱ (ሀብቱ) አንድን ሰው ለወንጀል ሥራ እንዲያነሳሳ ወይም ወንጀሉን ለመስራት እንዲረዳው ወይም ደግሞ ወንጀሉን ለፈፀመበት ዋጋ እንዲሆነው የተሰጠው ወይም ሊሰጠው የታቀደን ማንኛውም ጥቅም የተመለከተ ንብረት (ሀብት) ስለመሆኑ የተረጋገጠ እንደሆነ ስለመሆኑ ወይም ንብረቱ (ሀብቱ) የወንጀል ድርጊቱን ለመፈፀም ያገለገለ ወይም ሊያገለግሉ የሚችሉ ወይም የወንጀል ተግባር ፍሬ የሆኑ ማናቸውም ነገሮች ጋር የተያያዘ ወይም የተመለከተ እንደሆነ ስለመሆኑ፤ <p>የወ/ሀ/አ. 98,100,140, 2(1) (2)</p>		እና የቤ/ገ/ብ/ክ/መንግስት 0/ህግ		
65.	<ul style="list-style-type: none"> • በወንጀል ጉዳይ ተከስሶ ጥፋተኛ የተባለ ሰው ላይ የሚወሰነው ቅጣት በቅጣት አወሳሰብ መመሪያው የተሸፈነ እንደሆነ ቅጣቱ በመመሪያው አግባብ ሊወሰን የሚገባ ስለመሆኑ፤ • በወ/ሀ/አ 539(1)(ሀ) ድንጋጌ ክስ ቀርቦበት ጥፋተኛ የተባለ ሰው ለእያንዳንዱ የቅጣት ማቅለያ ምክንያት ሶስት እርከን ሊቀነሱበት የሚገባ ስለመሆኑ፤ <p>የወ/ሀ/አ. 539(1)(ሀ) የፌ/ጠ/ፍ/ቤት የቅጣት አወሳሰብ መመሪያ ቁ.1/2002 አንቀጽ 16(7)</p>	82572	መሪይታ ፍቅረማርያም ካሴ እና የቤንች ማጂ ዞን		274
ባንክና ኢንሹራንስ					278
66.	መድን ሰጪ የሆነ አካል በመድን ውሉ ለተመለከተው አደጋ ብቻ ለመድን ገቢው የመድን ሽፋን ለመስጠት የሚገደድ ስለመሆኑ፤ የንግድ ህግ ቁ. 663(1),665(1)	76977	ኒያላ ኢንሹራንስ (አ.ማ) እና እነ አዋሽ ኢንሹራንስ (አ.ማ) (ሁለት ሰዎች)	ህዳር 07/2005	279
አፈፃፀም					283
67.	• በወንጀል ጉዳይ የተከሰሰው ሰው ጥፋተኛነቱ ተረጋግጦ ንብረቱ በቅጣት	79860	ወ/ሮ ራኬብ መለሰ	ህዳር 06/2005	284

	<p>ለመንግስት እንዲወረስ በተወሰነ ጊዜ በአፈ.ፃፀም ደረጃ ከአጥፊው (ወንጀለኛው) ንብረት ውስጥ ለቤተሰቡ ህይወትና መተዳደሪያ ሊውል የሚገባውን ድርሻ ለመወሰን ስለሚቻልበት አግባብ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • በውርስ ለመንግስት ገቢ እንዲሆን ከተወሰነው የአጥፊው (የወንጀለኛው) ሀብትና ንብረት ውስጥ ለቤተሰቡ ህይወት መተዳደሪያ ሊውል የሚገባው ድርሻ ሊሸፍናቸው የሚገባው የወጪ አይነቶችና መጠናቸው፤ • የአጥፊው (ወንጀለኛው) ጋር ጋብቻ የመሠረተ ሰው እንዲወረስ ከተወሰነው ንብረት ግማሽ ድርሻ የነበረው መሆኑን መሠረት በማድረግ በአፈ.ፃፀም የሚያነሳው የቅድሚያ ግዢ መብት ጥያቄ የህግ መሠረት የሌለው በመሆኑ ጥያቄው እንደ መብት አቤቱታ ሊቀርብበት የማይችል ስለመሆኑ፤ <p>የወንጀል ህግ አንቀጽ 98(ለ)(መ), 98(3) (ለ)</p>		እና የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ		
68.	<ul style="list-style-type: none"> • ክፍርድ አፈ.ፃፀም ጋር በተገናኘ በአንድ በቀረበ የዋና ጉዳይ ክርክር ሒደት የእግድ ትዕዛዝ የተሰጠበት ንብረት በተመሳሳይ ተከራካሪ ወገኖች ጥያቄ በአፈ.ፃፀም ደረጃ በተጠቃሹ ንብረት ላይ አፈ.ፃፀም እንዲቀጥል በሚል የሚቀርብ አቤቱታ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤ • ቀደም ሲል በዋና ጉዳይ ክርክር በፍ/ቤት ትእዛዝ እንዲታገድ የተደረገ መሆኑ የታወቀ ንብረት ላይ በድጋሚ በተመሳሳይ ንብረት ላይ መብትን ለማስከበር በሚል በሌላ ጊዜ በአፈ.ፃፀም ደረጃ የሚቀርብ ጥያቄ ተገቢነት የሌለው ስለመሆኑ፤ 	81616	ወጋገን ባንክ አ.ማ. እና እነ ወ/ሮ ሠላማዊት ጥላሁን /ሁለት ሰዎች/	ጥር 15/2005	288
አእምሯዊ ንብረት					291
69.	ባለ ሶስት አውታር (three dimation) ቅርጽ ሥራ ከባለቤቱ ፈቃድና ፍላጎት ውጪ በወረቀት ላይ እንዲታተሙና እንዲሰራጩ ማድረግ የቅጂ መብት ጥሰት የሚያስከትል ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 410/96 አንቀጽ 34(4)	78856	የቀይ ሽብር ሰማዕታት ወዳጆችና ቤተሰቦች ማህበር እና አቶ ኤሊያስ አሰጋኸኝ	ታህሳስ 15/2005	292
ልዩ ልዩ					297
70.	• ከወንጀል ጉዳይ ጋር በተገናኘ በወንጀል ጥፋተኝነቱ ተረጋግጦ የተጣለበትን ቅጣት ፈጽሞ ያጠናቀቀ ሰው በፍርድ ቤት መሰየም በግለሠቡ የጡረታ መብት	61221	አቶ አክለ ምህረቱ እና	መስከረም 22/2005	298

	<p>ላይ ስለሚኖረው ውጤት</p> <ul style="list-style-type: none"> • በመሰየም ሊገኝ የሚችለው መብት ግለሰቡ ከመሰየሙ አስቀድሞ በቅጣት ቀሪ ሆኖበት የነበረውን መብት ሳይሆን ግለሰቡ ከተሰየመበት ጊዜ ጀምሮ ወደ ፊት ሊጠበቅለት የሚገባውን መብት በተመለከተ ብቻ ስለመሆኑ፤ • የመንግስት ሰራተኛ የነበረና የጡረታ መብት ተጠቃሚ የሆነ ሠው በወንጀል ጉዳይ ተከሰሶና ጥፋተኛነቱ ተረጋግጦ በፍ/ቤት ቢያንስ የ3 ዓመት ጽኑ እስራት ቅጣት የተወሰነበት በመሆኑ የጡረታ መብቱን እንዲያጣ የተደረገ ሠው ከቅጣቱ በኋላ በፍ/ቤት መሰየሙ አስቀድሞ በቅጣት ቀሪ ሆኖበት የነበረውን የጡረታ መብቱን መልሶ ለማግኘት የማያስችል ስለመሆኑ፤ <p>የወ/ሀ/አ. 231,235(1),232 አዋጅ ቁ. 209/55 አዋጅ ቁ. 5/67 አዋጅ ቁ.345/95 አንቀጽ 52/1/</p>		የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ		
71.	<ul style="list-style-type: none"> • ከጡረታ መብት ጋር በተገናኘ በሠራተኞች የሚቀርቡ አቤቱታዎችን ለማየት ስልጣን ያለው አካል የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ተቋም ስለመሆኑና በኤጀንሲው ውሳኔ ቅር የተሰኘ ሠራተኛ ቅሬታውን ለማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የማቅረብ መብት ያለው ስለመሆኑ፤ • የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የሚሰጠው ውሳኔ በፍሬ ነገር ረገድ የመጨረሻ ስለመሆኑና በውሳኔው መሠረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ቅሬታ ያለው ሠራተኛ አቤቱታውን ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት በይግባኝ የማቅረብ መብት ያለው ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ. 714/2003 አንቀጽ 56(1) (4), 57</p>	72928	አቶ አበራ ኪዳኔ እና የጋሞ ጎፋ ዞን አርባ ምንጭ ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ቅ/ጽ/ቤት	ጥቅምት 09/2005	303

72.	<ul style="list-style-type: none"> • ከጡረታ መብት አበል ተጠቃሚነት ጋር በተገናኘ የእድሜ አቆጣጠርና ውጤቱን በተመለከተ የሚቀርብ አቤቱታን አይቶ ለመወሰን ስልጣን ያለው የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ተቋም ስለመሆኑና በውሳኔው ቅሬታ ያለው ወገን ለኤጀንሲው ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የይግባኝ አቤቱታ ለማቅረብ መብት ያለው ስለመሆኑ፤ • በኤጀንሲው ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የሚሰጥ ውሳኔ በፍሬ ነገር ደረጃ የመጨረሻ ስለመሆኑና በውሳኔው ላይ መሠረታዊ የህግ ስህተት አለው በማለት አቤቱታ ያለው ሠራተኛ ቅሬታውን ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የማቅረብ መብት ያለው ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ. 714/2003 አንቀጽ 4(1),54(3),56(4) የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 343, 9, 231</p>	80964	የመንግስት ሠራተኞች ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ እና እነ አቶ አበረ ቦከን (ሶስት ሠዎች)	ጥቅምት 23/2005	305
73.	<p>የመንግስት የኒቨርስቲ መምህራንን በተመለከተ ከዲ.ሲ.ፕ.ሲን ግድፈት ጋር በተገናኘ የሚሰጥ ውሳኔ በአስተዳደር ፍ/ቤት በይግባኝ ሊስተናገድ ስለሚችልበት አግባብ፤</p> <p>አዋጅ ቁ. 515 /99 አንቀጽ 2(8),22(3),32(3) አዋጅ ቁ. 650/2001 አፀክት 44(ጎ)</p>	78945	ደብረብርሃን የኒቨርስቲ እና መምህር ባዬ ዋናያ የዳ	መስከረም 22/2005	311
74.	<ul style="list-style-type: none"> • በባንክ በመያዣነት የተያዘ ተሽከርካሪ በሌላ በኩል የጉምሩክ ደንብ በመተላለፍ ወንጀል ባለቤቱ ጥፋተኛነቱ ተረጋግጦበት ተሽከርካሪውም በመንግስት እንዲወረስ ውሳኔ የተሰጠበት እንደሆነ በህግ ፊት ቅድሚያ ተሰጥቶት ሊፈፀም ስለሚገባው ጉዳይ • በባንክ በመያዣነት የተያዘ ተሽከርካሪ ከመያዣው በኋላ በኮንትራባንድ ወንጀል ምክንያት ለመንግስት ውርስ እንዲሆን በፍ/ቤት የመጨረሻ ፍርድ ባረፈበት ጊዜ ባለመያዣው በተሽከርካሪው ላይ ያለው የቀዳሚነት መብት እንዲሁም የውርስ ትዕዛዙ (ውሳኔው) ተፈፃሚ ሊደረጉ ስለሚችልበት አግባብ፤ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2828, 2857(1), 3059 አዋጅ ቁ. 97/90 አንቀጽ 3 የወንጀል ህግ አንቀጽ 98(1)</p>	81215	ወጋገን ባንክ (አ.ማ.) እና የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን	ጥር 03/2005	315

	አዋጅ ቁ. 622/2001 አንቀጽ 91(2)				
75.	<ul style="list-style-type: none"> • የሥራ ግዴታን ካለመወጣት ጋር በተገናኘ ሠራተኛ የሆነ ሰው ከአሰሪው የተረከበው ንብረት ላይ ጉዳት እንዲከሰት በማድረግ ወይም ንብረቱ እንዲጎድል (እንዲጠፋ) በማድረግ ምክንያት በወንጀል ጉዳይ ክስ ቀርቦበት ጥፋተኝነቱ የተረጋገጠ እንደሆነ በተመሳሳይ ጉዳይ ሠራተኛው በአሰሪው ንብረት ላይ ባደረሰው ጉዳት መጠን በፍትሐብሔር ሊጠየቅ ስለመቻሉ፤ • ከአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ጋር በተያያዘ ሠራተኛው በአሰሪው ንብረት ላይ የደረሰ ጉዳትን በተመለከተ በወንጀል ጉዳይ ተከስሶ ጥፋተኛ የተባለ እንደሆነ ጉዳት የደረሰበትን ንብረት በተመለከተ በፍትሐብሔር ተጠያቂ ሊደረግ የሚገባ ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ. 515 የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 2149</p>	78414	የኢትዮጵያ ሳይንስና ቴክኖሎጂ እና እነ አቶ ቶላ መገርሣ (ሁለት ስዎች)	ጥቅምት 07/2005	321
76.	<p>አንድ ኢትዮጵያዊ የሆነ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ከውጭ ምንጭ በህጉ ከተመለከተው የገንዘብ መጠን በላይ እንዲሰበስብ ሊፈቀድ የማይችል ስለመሆኑ፡</p> <p>አዋጅ ቁ. 621/2001 አንቀጽ 2(2),(3)(4),14(5), 14(2), 6, 90, 111(2), 112,108,110, ደንብ ቁጥር 168/2001 አንቀጽ 18(3),10(2),36</p>	74036	የሰብዓዊ መብቶች ጉባኤ እና የበጎ አድራጎት ድርጅትና ማህበራት ኤጀንሲ	መስከረም 23/2005	325

አሠሪና ሠራተኛ

ታህሳስ 05 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሤ

መኮንን ገ/ሕይወት

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- በደሌ ቢራ አክሲዮን ማህበር ነገረ ፈጅ አቶ ታዬ ይገዙ - ቀረቡ

ተጠሪ ፡- አቶ አልማው ቤዛ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በፍርድ ባለመብት በሆነው በአሁኑ ተጠሪና በፍርድ ባለ እዳ በሆነው በአሁኑ አመልካች መካከል በነበረው የአፈጻጸም ክስ ክርክር የፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት የግራ ቀኙ ተከራካሪዎች በመ/ቁ/37192 ያቀረቡትን ክርክር በ29/06/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በመመርመር የሰጠውን ትዕዛዝ የፌ/ክ/ፍርድ ቤት በማጽናቱ ነው፡፡

የአፈጻጸም ትዕዛዙም የፍርድ ባለመብቱ ወደ ሥራ እንዲመለሱ ቀደም ሲል የተወሰነ ከመሆኑም በላይ በመ/ቁ. 37299 የፍርድ ባለመብቱ በበደሌ በዕቅድና ምርታማነት አስራ ማሻሻያ ቡድን አስተባባሪነት መመደቡ አግባብነት ያለው መሆኑን ፍርድ ቤቱ የወሰነ ስለሆነና ውሳኔውም በይግባኝ እስካልተለወጠ ድረስ የስራ መደቡን፣ ደመወዝን፣ የሥራ ቦታ እና የስራ መጀመሪያ ቀን በመጥቀስ የስራ ምደባ ደብዳቤ የፍርድ ባለዕዳው ሊሰጥ ይገባል የሚል ይዘት ያለው ነው፡፡

አመልካች በሥር ፍርድ ቤቶች ትዕዛዝ ላይ ቅር በመሰኘት ለዚህ ችሎት ባቀረበው የሰበር አቤቱታ የፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 36405 በቀን 17/08/2003 ዓ.ም. ተጠሪው የ6 ወር ደመወዝ ተከፍሎአቸው ወደ ሥራ እንዲመለሱ የወሰነውን የፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም በሰ/መ/ቁ. 69498 ጥር 02/2004 ዓ.ም. በሰጠው ፍርድ ያጸናው ሲሆን ከዚህ ውሳኔ ውጪ እንዲሁም ተጠሪው በመሰረታዊ የስራ ሂደት ለውጥ በሁለት የሥራ መደቦች ተወዳድረው የተቀመጡትን መስፈርቶች ማለፍ አለመቻላቸው ተረጋግጦ እያለ በእቅድ ምርታማነትና አስራ ማሻሻያ ቡድን አስተባባሪነት መደብ እንዲሰጣቸው የታዘዘው ህግን የሚጻረር ነው የሚል ነው፡፡

ተጠሪው በበኩላቸው በሰጡት መልስ፡- አመልካች በፍርድ መሰረት ምደባ ማድረጉን ገልጾ የሚከራከር ቢሆንም ምደባውን ያደረገው ከደረጃና ከደመወዜ ዝቅ በማድረግ ነው። ምደባው በመሰረታዊ ሥራ ሂደት ለውጥ የተሰጠ ነው በማለት ያቀረበው ክርክርም ቢሆን መጀመሪያው ከሥራና ደመወዝ እንድንገለል ወስኖ የነበረው አስቀድሞ አመልካች ያስጠናው የሰው ሀይል ምደባ እና ደመወዝ እስኪል በመዋቅር ተጠንቶ ሥራ ላይ ከዋለ ከ5 ወር በኋላ ነው። በመሆኑም በመሰረታዊ የሥራ ሂደት ለውጥ የተደረገ ምደባ ነው በማለት ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም ሲሉ ተከራክረዋል። አመልካችም በመልስ መልሱ ክርክሩን በማጠናከር አቅርቧል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ቀደም ሲል የፌ/መ/ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/36405 በሰጠው ፍርድ እና ይህንኑ ፍርድ ይህ ችሎት በሰ/መ/ቁ. 69498 ባጸናው መሰረት ፈጽሟል? ወይስ አልፈጸመም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

የመ/ደ/ፍርድ ቤት ከዚህ በላይ በተጠቀሰው መዝገብ በሰጠው ፍርድ ላይ በአሁኑ የሰበር አመልካች አቤቱታ አቅራቢነት ይህ ችሎት የግራ ቀኙን ወገን በማከራከር በመ/ቁ. 69498 ጥር 02 ቀን 2004 ዓ.ም. የተሰጠው ፍርድ በማጽናት የስራ ውሉ የተቋረጠው በአመልካች ህገ ወጥ ድርጊት ነው በማለት የ6 ወራት ደመወዝ ተከፍሎአቸው ወደ ሥራ እንዲመለሱ መወሰኑን መዝገቡ ያመለክታል። ለዋናው ክስ መነሻ የነበረውም ተጠሪው ከሚሰሩበት ከአዲስ አበባ የሽያጭ ማስተባበሪያ ቢሮ በገበያ ጥናትና ማስታወቂያ ክፍል ሀላፊነት እንዲከሰት ተደርጎ በደሴ ሄደው በ29/02/2003 ዓ.ም. ሪፖርት እንዲያደርጉ ታዘው በተባለው ጊዜ ሪፖርት ሳያደርጉ ዘግይተዋል በሚል በአመልካች በመሰናበታቸው ሲሆን ይህ በ23/02/2003 ዓ.ም. የተጻፈው ደብዳቤ ይዘትም ደረጃቸውና ደመወዛቸው ሳይቀነስ በደሴ በሚገኘው የአመልካች ዋና መ/ቤት በአቅድና አሰራር ማሻሻያ ቡድን አስተባባሪነት መመደባቸውን የሚያሳይ መሆኑን ከመዝገቡ መረዳት የተቻለ ሲሆን ይህ ችሎትም ተጠሪውን አመልካች ያሰናበታቸው በህገ ወጥ መንገድ ነው በማለት የመ/ደ/ፍርድ ቤት የሰጠው ፍርድ የህግ ስህተት የለበትም በሚል ካጸናው በኋላ አመልካች እንደ ፍርዱ መፈጸሙን ለመግለጽ ሁለት ደብዳቤዎችን ለተጠሪው ስለመጻፉ ተረጋግጧል። ደብዳቤዎቹ የተጻፉት ጥር 12 ቀን 2004 ዓ.ም. እና መጋቢት 18 ቀን 2004 ዓ.ም. ሲሆን ጥር 12/2004 ዓ.ም. ከተጻፈው በሥር ፍርድ ቤት የተረጋገጠው ፍሬ ነገር ተጠሪው በሚመደቡበት የሥራ መደብ ሥራ እንዲጀምሩና የ6 ወራት የተጣራ ደመወዝም እንዲከፈላቸው የሚል መሆኑን ነው። መጋቢት 18 ቀን 2004 ዓ/ም ከተጻፈው ደብዳቤ የተረጋገጠው ደግሞ ቀደም ሲል ያገኙት በነበረው ያልተጣራ ደመወዝ ብር 3745 ላይ ብር 35 ተጨምሮ የደመወዝ ማስተካከያ ተደርጎላቸው ያልተጣራ ደመወዝ ብር 3780 እያገኙ በንብረት ክትትልና ቁጥጥር ባለሙያ የሥራ መደብ እንዲሰሩ ተመድበዋል የሚል መሆኑን ነው። ከእነዚህ አመልካች ከዋናው ፍርድ በኋላ እንደፍርዱ መፈጸሙን ለመግለጽ ከጻፋቸው ደብዳቤዎች የተረጋገጡ ፍሬ ነገሮች ደግሞ ከዋናው ፍርድ በፊት አመልካች ወደ በደሴ ተመድበው ሲላኩ እንዲሰሩ ከተደረገው የሥራ መደብ የሚለያዩ መሆናቸውን ነው። የፍርድ ባለ አዳው ፍርዱን ለመፈጸም የማይሰችለው በቂ ምክንያት አለመኖሩን ፍርዱን የሚያስፈጽመው ፍርድ ቤት ያረጋገጠ እንደሆነ ፍርዱ እንዲፈጸም ማዘዝ የሚችል ስለመሆኑ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 386(3) እና 392(1) ከተደነገገው መገንዘብ የሚቻል ነው። በመሆኑም

አመልካች ያለ በቂ ምክንያት እንደፍርዱ አለመፈጸሙን ከጻፋቸው ደብዳቤዎችና በአፈጻጸም ወቅት ካቀረባቸው የቃል ክርክሮች የሥር ፍርድ ቤቶች በማረጋገጥ ተጠሪው ቀደም ሲል ከአዲስ አበባ ወደ በደሌ ሲላኩ በተሰጣቸው የስራ መደብና ደረጃ አመልካች እንዲመድባቸው በሰጡት ትእዛዝ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ባለማግኘታችን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት በመ/ቁ/37192 በቀን 29/06/2004 ዓ.ም. የሰጠውን ትዕዛዝና የፌ/ከ/ፍርድ ቤት በ/ቁ/116259 በቀን 01/08/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/348(1) መሰረት አጽንተናል።
2. አመልካች ተጠሪውን ቀድሞ በተመደቡበት በበደሌ ዋና መ/ቤት በዕቅድና ምርታማነት አሰራር ማሻሻያ የቡድን አስተባባሪነት የሥራ መደብ እንዲመልሳቸው ሲሉ የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ትእዛዝ ተገቢ ነው ብለናል።
3. ከዚህ በፊት በፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት በአፈጻጸም መ/ቁ.37192 ተጀምሮ የነበረው የአፈጻጸም ክስ ታግዶ እንዲቆይ ተሰጥቶ የነበረው ትእዛዝ ተነስቷል። ይጻፍ።
4. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሲ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ወሰኔ የህክምና አገልግሎት ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር አልቀረቡም

ተጠሪ፡- ዶ/ር ክብረወሰን አለማየሁ አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት የቀረበውን አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ጉዳዩ የአሠሪና ሠራተኛ ክርክር ነው፡፡

የክርክሩ መነሻ ተጠሪ አመልካች ከህግ ውጭ የሥራ ውሌን ያቋረጠ ስለሆነ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ መሠረት የተለያዩ ክፍያዎችን እንዲከፍል ይወስንልኝ በማለት ስለመለከተ ነው፡፡ አመልካች ተጠሪ በተደጋጋሚ ሠዓት የማያከበር፣ ከታካሚዎች ጋር ጠብ የሚፈጥር በመሆኑ ከሥራ ተሰናብቷል ስንብቱ ህጋዊ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ምስክሮች ከሰማ በኋላ ተጠሪ የተካሚዎችን የግል ሚስጥር ለሶስኛ ወገኖች አላግባብ የሚገልጽና የሙያ ሚስጥር የማይጠበቅ መሆኑ፣ የህክምና አገልግሎት ለማግኘት ከሚመጡ ታካሚዎች ጋር ጠብ መፍጠሩና ሠዓት ስለማያከብር ታካሚዎች ለካርድ የክፍሉትን ገንዘብ አስመልሰው የሄዱ መሆናቸው ተመስክሮበታል፡፡ ተጠሪ ይህንን በመከላከያ ማስረጃ አላስተባበለም፡፡ ስለዚህ ስንብቱ ህጋዊ ነው በማለት ወስኗል፡፡ ተጠሪ በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቧል፡፡ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ተጠሪ በተደጋጋሚ የሥራ ሠዓት ባለማክበሩ በሥራው ጥቅም ላይ ጉዳት አድርጎል የሚለውን አተረጓጎም የአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 27(1) ሀ እና (ለ) አቀራረጽና ይዘት የተከተለ አይደለም፡፡ የህክምና ዲስፕሊንን አለማክበር በሥር ውላቸው በግልጽ ካልተመለከተ በስተቀር የሥራ ውል ለማቋረጥ የሚያስችል ምክንያት አይደለም በማለት የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትን ውሳኔ ሽሮታል፡፡

አመልካች የካቲት 9 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ ተጠሪ የድርጅቱን መልካም ስምና ጥቅም ላይ ጉዳት ማድረሱ በማስረጃ ተረጋግጧል፡፡ ተጠሪ የሙያ ስነ ምግባር በማክበር ሥራውን የማከናወን ግዴታ አለበት፡፡ ነገር ግን የሙያ ሥነ ምግባር ውጭ የሆኑ ተግባራትን እንደፈፀመ ተረጋግጦ እያለ የሥራ ውልን ለማቋረጥ ህጋዊ ምክንያት አይሆንም በማለት

የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት አመልክተዋል። ተጠሪ አመልካች ያቀረበው ምክንያቶች የሥራ ውልን ያለማስጠንቀቂያ ለማቋረጥ በቂ አይደሉም የሚል ይዘት ያለው መልስ ሰኔ 20 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ መልስ አቀርቦዋል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የተደረገው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠው የህግ ትርጉምና ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል። ጉዳዩን እንደመረመርነው ተጠሪ የህክምና ሙያ ሥነ ምግባር ደንብን በመተላለፍ በአመልካች የህክምና ተቋም የህክምና አገልግሎት ያገኙ ታካሚዎችን ሚስጥር የሚገልጽ ስለመሆኑ አመልካች በሥር ፍርድ ቤት ባቀረበው የሰው ማስረጃ ተረጋግጧል። ከዚህ በተጨማሪ ተጠሪ የህክምና አገልግሎት ለማግኘት ለምርመራ የቀረቡለትን ተካሚዎች የተሳደበ መሆኑንና ከታካሚዎች ጋር ጠብ የፈጠረ መሆኑ በወቅቱ በታካሚነት ቀርበው የነበሩ ሰዎች የምስክርነት ቃላቸውን በሥር ፍርድ ቤት ሰጥተዋል።

የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች ተጠሪ የህክምና ሙያ ሥነ ምግባር ደንብ በመተላለፍ በአመልካች መልካም ስምና ጥቅም ላይ ጉዳት ያደረሰ መሆኑን ለማስረዳት ያቀረበውን ማስረጃ ሲመዘን የሥር ፍርድ ቤት ስህተት ስርቷል የሚል የፍሬ ጉዳይ የማስረጃ ምዘና ድምዳሜ የሌለው መሆኑን ከይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ውሳኔ ተረድተናል። በተለይም ተጠሪ የአመልካቹ ሠራተኛ ሆኖ ሲሰራ ያገኘውን የአመልካችን ደንበኞች ምስጥር ለማይመለከታቸው ሶስተኛ ወገኖች የሚገልጽ መሆኑና የሥራ ውሉ ሊቋረጥ አካባቢ የአመልካችን አንዲት ደንበኛ ስም በመግለጽ ኤች.አይ.ቪ ቫይረስ አለባት ብሎ ለሶስተኛ ወገን ሲገልጽ የሰማች መሆኑን የአመልካች ምስክርና የተጠሪ የሥራ ባልደረባ አስረድታለች። የህክምና አገልግሎት ለማግኘት ወደ አመልካች ሄደው ተጠሪ እንዲመረምራቸው ቀርበው የነበሩ ታካሚዎች ተጠሪ የሰደባቸውና በማበሳጨት ለጠብ ጋብዟቸው የነበረ መሆኑን በማረጋገጥ የመስከሩ ሲሆን፣ በዚህ ምክንያት ወደ አመልካች የህክምና አገልግሎት ለማግኘት መሄዳቸውን እንዳቆሙ መስክረዋል። ከላይ የተገለፀው ይዘት ያለውን የአመልካች ምክስሮች ቃል ታዓማኒነትና ክብደት ያለው መሆኑን ማስረጃ የመመርመርና የመመዘን ስልጣን ባለው የሥር ፍርድ ቤት ተረጋግጧል። ይግባኝ ሰሚው የከፍተኛው ፍርድ ቤትም የአመልካች ምስክሮች ቃል ታዓማኒነት እና ክብደት የሌለው ነው የሚል ውሳኔ አልሰጠም። የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም በአመልካች ምስክሮች የተረጋገጠውን ፍሬ ጉዳይ እውነትነት ያላቸው ቢሆኑም የሥራ ውል ለማቋረጥ የሚያስችል አይደለም በሚል ምክንያት የሥር ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ ለውጦታል።

ተጠሪ የአመልካች ደንበኞች ታካሚዎችን የግል ሚስጥር መግለፁና የህክምና አገልግሎት ለማግኘት የመጡ ታካሚዎችን መሳደቡ የአመልካች ምስክሮች የሰጡት ቃል ታዓማኒነትና ክብደት ያለው ማስረጃ መሆኑ አከራካሪ ባልሆነ፣ እነዚህ ተጠሪ በሥራ ሂደት ፈፀማቸው የተባሉ ጥፋቶች የሥራ ውልን ለማቋረጥ የሚያስችሉ ናቸው ወይስ አይደሉም? የሚለው ነጥብ አመልካች ከሚሰጠው የህክምና ግልጋሎት ባህሪና ካለበት ኃላፊነት፣ ተጠሪ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ህግና በሙያ ሥነ ምግባር ደንቡ ከተጣበለት ግዴታና ኃላፊነት እንደዚሁም የተጠሪ አድራጎት በአመልካች ላይ ከሚያስከትለውን ጉዳት አንፃር መመዘን ያለበት ነው።

ማንኛውም ሠራተኛ በስራ ውሉ ላይ የተመለከተውን ሥራ ራሱ የመሥራትና በሥራ ውሉና በሥራ ደንቡ መሠረት በአሠሪው የሚሰጠውን ትእዛዝ የመፈፀም ግዴታ እንዳለበት በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ (1) እና (2) በግልጽ ተደንግጓል። ይህም ተጠሪ የተመደበበትን የህክምና ሥራ ሲሰራ ለሙያ ሥነ ምግባር ደንቦች ተገዥ በመሆን፣ ህሙማኑን በአክብሮት ማነጋገርና የማስተናገድ እንደዚሁም የህሙማኑን የግል ሚስጥር የመጠበቅ ግዴታ እንዳለበት ተጠሪ ይህንን የሙያ ሥነ ምግባርና ደንብ የማስከበርና በአመልካች ድርጅት ውስጥ በሠራተኝነት ከቀጠለ አመልካች የጤና አገልግሎት እንዲሰጥ የተሰጠውን ፈቃድ ለማሳገድ ወይም ለማሰረዝ የሚችል ምክንያት ስለመሆኑ ከሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 174/1986 ዓ.ም አንቀጽ 11 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ ይዘት ለመረዳት ይቻላል። ከዚህ በተጨማሪ ተጠሪ የአመልካችን ደንበኞች የግል ሚስጥር አለመጠበቁና ለማይገባቸው ሶስተኛ ወገኖች መግለፅ እንደቀላል ጥፋት የማይታይና በወንጀል ተጠያቂነት ሊያስከትል የሚችል የወንጀል ድርጊት መሆኑን ከወንጀል ህጉ አንቀጽ 399 እና አንቀጽ 400 ድንጋጌዎች ይዘት ለመረዳት ይቻላል።

ተጠሪ የአመልካች ሠራተኛ ሆኖ ሲሰራ እንደፈፀማቸው የተረጋገጡት ድርጊቶች በውጤት ደረጃ የአመልካችን መልካም ስምና ዝና በማጉደል ፈቃድ ባገኘበት የህክምና አገልግሎት የመስጠት የኢንሽራንት መንገድና የንግድ ዘርፍ ተወዳዳሪ እንዳይሆን የሚያደርግ ከመሆኑም በላይ አመልካች ተገቢውን የማስተካከያ እርምጃ ካልወሰደ ለአመልካች ከመንግስት የተሰጠውን ፈቃድ ሊያሳግድ ወይም ሊያሠርዝ የሚችል ጥፋት መሆኑን ከላይ ከገለጽነው የደንብ ቁጥር 174/4986 ድንጋጌ ይዘት ለመረዳት ይቻላል። በመሆኑም ተጠሪ የፈፀማቸው ጥፋቶች በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 27 ንዑስ አንቀጽ 1(ረ) መሠረት በሚያከማቸው ህሙማንን የመሳደብና የጠብ ጫሪነት ተግባር የፈፀመ መሆኑ የሚያሳዩና፣ የህክምና ሙያ ሥነ ምግባር ደንብን በመጣስ፣ የአመልካችን መልካም ሥምና ዝና እንደዚሁም ጥቅምና ህልውና አደጋ ላይ የሚጥሉ ተግባራት ናቸው። የአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 27 ንዑስ አንቀጽ 1(ሸ) ድንጋጌም አመልካች ከሚሰጠው የህክምና ግልጋሎት ልዩ ባህሪና ተጠሪ ከሚጠበቅበት ከፍተኛ የሆነ የሥነ ምግባር ብቃት አንፃር ባለማክበሩ፣ በአመልካች ላይ የደረሰውን ወይም ሊያደርስ የሚችለውን ጉዳት በማያሻማ ሁኔታ መተርጎም ያለበት መሆኑን ከአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ዓላማ ከድንጋጌው ይዘትና ስለህክምና አገልግሎት ፈቃድ አሰጣጥ የወጡ የህግ ማእቀፎችን ይዘት በመመርመር ለመገንዘብ ይቻላል። በመሆኑም ተጠሪ የፈፀማቸው ጥፋቶች በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 27 ንዑስ አንቀጽ 1(ረ) እና (ሸ) የሚሸፈኑና አመልካች የሥራ ውሉን ያለማስጠንቀቂያ ለማቋረጥ የሚያስችል ሆኖ እያለ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የተጠሪ ጥፋቶች የሥራ ውሉን ለማቋረጥ የሚያስችሉ አይደለም በማለት በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 1(ረ) እና (ሸ) ድንጋጌዎች በተመሳሳይ መንገድ በመተርጎም የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ ተሸሯል።
2. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል።
3. አመልካች ተጠሪን ከሥራ ያሰናበተው በህግ አግባብ ነው በማለት ወስነናል።
4. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ተክሊት ይመስል

አመልካች፡- የማንበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ - የቀረበ የለም

ተጠሪ፡- አቶ ታዩ አበራ - ታልፏል

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ አንድ የጡረታ መብት ተጠቃሚ የሆነ ሰው በመንግስት መስሪያ ቤት ተቀጥሮ ደመወዝ መቀበሉ ሲረጋገጥ የጡረታ መብት ተጠቃሚ መሆኑ የሚቀጥል መሆን ያለመሆኑን ጥያቄውን የሚያቀርበው ወገን ክሱን ቀሪ የሚያደርገው የይርጋ ዘመን መኖር ያለመኖሩን የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካች ባሁኑ ተጠሪ ላይ በጉጂ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመሰረተው ክስ መነሻ ነው። የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- ተጠሪ በጡረታ መለያ ቁጥር ወ/515371 በሆነው ከግንቦት 01 ቀን 1984 ዓ.ም. ጀምሮ በየወሩ የጡረታ አበል እየወሰዱ ባለበት ሁኔታ ከሰኔ 01 ቀን 1989 ዓ/ም ጀምሮ በጉጂ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተቀጥረው የመንግስት ደመወዝና የጡረታ አበል በመቀበል ላይ መሆናቸውን ገልጾ ይህ የተጠሪ ተግባር በመንግስት ሰራተኞች ጡረታ አዋጅ ቁጥር 209/1955 አንቀጽ 30(2) እና በመንግስት ሰራተኞች ጡረታ አዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 46(1) መሰረት ሕጋዊ ያለመሆኑን ጠቅሶ ከሰኔ 01 ቀን 1989 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ነሐሴ 30 ቀን 1995 ዓ.ም. ድረስ በየወሩ ብር 105.00 የወሰዱት ለሰባ አምስት ወራት ያህል ተባዝቶ የሚመጣውን ውጤት ብር በድምሩ ብር 7,575.00 (ሰባት ሺህ አምስት መቶ ሰባ አምስት ብር) እንዲሁም ከሐምሌ 01 ቀን 1996 ዓ.ም. እስከ ሀምሌ 30 ቀን 1998 ዓ.ም. ድረስ በየወሩ ብር 115.50 የወሰዱት ታስቦ የሚመጣውን ድምር ብር 4,045.50 (አራት ሺህ አርባ አምስት ብር ከሀምሳ ሳንቲም) ከወጪና ኪሳራ እንዲሁም ከሕጋዊ ወለዱ ጋር እንዲከፍሉ ይወሰንለት ዘንድ ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ ተጠሪ ለክሱ በሠጡት መልስም ከጉጂ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ጋር የፈፀሙት የቅጥር ውል መኖሩን ሳይክዱ የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ሊሆን እንደሚገባ፣ መብቱ ቀሪ የሚሆነውም በአዲስ መልክ ሲቀጠሩ የሚያገኙት ደመወዝ ክብር 200.00 በላይ ከሆነ መሆኑን ጠቅሰው ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የአመልካች ክስ ተጠሪ ከተቀጠሩበትና የጡረታ አበል መቋረጥ ከሚገባበት ጊዜ ጀምሮ ሲታሰብ ከአስራ ሁለት አመታት በላይ ቆይቶ የቀረበና ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1677 እና 1845 ድንጋጌዎች አኳያ ሲታይ ተገቢነት የሌለው መሆኑን ጠቅሶ ክሱን ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ብይን አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለአሮሚያ ዞን

ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቦ ግራ ቀኝ ከተከራከሩ በኋላ አመልካች ዳኝነት እየጠየቀ ያለው ያለአግባብ የተከፈለውና ተጠሪ የበለፀጉበትን ገንዘብ ነው የሚል ምክንያት ይዞ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው የይርጋ ዘመን በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2143(1) ስር የተመለከተው መሆኑን ገልጾ የአመልካችን ክስ በሁለት አመት ይርጋ ቀሪ ነው በማለት ወስኗል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ሲሆን የአመልካች የሠበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ለጉዳዩ ይርጋ የሌለው መሆኑን በመጥቀስ ተጠሪ በመንግስት መስሪያ ቤት ተቀጥረው ደመወዝ እየተቀበሉ ባሉበት ጊዜ የተቀበሉትን የጡረታ አበል ሊመልሱ አይገባም ተብሎ መወሰኑ የአዋጅ ቁጥር 209/1955 አንቀጽ 30(2) እና አዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 46(1) ድንጋጌዎችን ባላገናዘበ መልኩ በመሆኑ ውሳኔው ሊታረም የሚገባው ነው የሚል ነው። አቤቱታው ተመርመሮም ተጠሪ ያላግባብ የተከፈለውን ገንዘብ ይመለስልኝ በማለት አመልካች ያቀረበው ክስ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2143(1) ድንጋጌ መሰረት በሁለት አመት ይርጋ ይታገዳል ተብሎ የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ባለመቅረባቸው በጽሑፍ መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፏል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካችን የዳኝነት ጥያቄ ውድቅ ለማድረግ መሠረት ያደረጉት የአዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 46/1/2/ የጡረታ አበል አመለካከትን በተመለከተ የይርጋ ጊዜ የለውም በሚል መነሻ በሌሎች ሕጎች ያሉትን የይርጋ ድንጋጌዎችን መሰረት በማድረግ ነው። በአርግጥ የአዋጅ ቁጥር 209/1955 እና አዋጅ ቁጥር 345/1995 ስር ያሉት ድንጋጌዎች ከሕግ ውጪ የተከፈለ የጡረታ ገንዘብ ይመለስ ጥያቄ መቅረብ ያለበትን የጊዜ ገደብ አላስቀመጡም። ይህ ማለት ግን ጥያቄው የሚቀርብበት ጊዜ ገደብ የለውም ወደሚለው ድምዳሜ የማያደርስ ስለመሆኑ ከይርጋ ፅንሰ ሀሳብ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። ለጉዳዩ ቀጥተኛ ተፈጻሚነት ያለው ሕግ ስለ ይርጋ የጊዜ ገደብ በግልፅ ያስቀመጠው ድንጋጌ ከሌለ በአገራችን የሕግ ስርአት የተዘረጋው መፍትሔ በውል ሕጉ የተመለከቱት ደንቦች የሚፈፀሙ መሆኑን የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1677(1) እና 1845 ድንጋጌዎች ያሳያሉ። ያላግባብ መበልፀግን በተመለከተ የሚደነግጉ ድንጋጌዎች የይርጋ ደንብ የይርጋ ጊዜን በተመለከተ ቀጥተኛ ተፈጻሚነት ያለው ሕግ ያስቀመጠው የጊዜ ገደብ ከሌለ ተፈጻሚ የሚሆንበትን አግባብ የሚያሳይ ድንጋጌ የለም። በመሆኑም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ክፍያው ያላግባብ ተወስኗል የሚል ነው በሚል ምክንያት የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2143(1) ድንጋጌን ለጉዳዩ ተፈጻሚነት አለው በማለት የስር ፍርድ ቤት ያስቀመጠውን ድንጋጌ መለወጡ የሕግ መሰረት ያለው ሁኖ አልተገኘም። የስር ፍርድ ቤት የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1677 እና 1845 ድንጋጌዎችን መሰረት በማድረግ በአስር አመት የይርጋ ጊዜ ጉዳዩ መታየት እንደአለበት የሰጠው ምክንያት ተገቢ ሁኖ የተገኘ ቢሆንም የስር ፍርድ ቤት ይርጋው መቆጠር የሚጀመርበትን ጊዜ በተመለከተ ግን ተጠሪ ከተቀጠሩበት ከሰኔ 01 ቀን 1989 ዓ/ም ጀምሮ ነው በማለት የወሰደው ተገቢ ሁኖ አልተገኘም። ምክንያቱም ተጠሪ የጡረታ አበሉንና በቅጥር የሚያገኙትን ደመወዝ በአንድ ላይ መቀበሉን በተከታታይ ሲፈጸሙበት ቆይተው ገንዘቡን ከሕግ ውጪ ሲቀበሉ የቆዩ መሆኑን አመልካች በማረጋገጥ የጡረታ አበሉን ለተጠሪ መክፈል

ያቆመው ከነሐሴ 30 ቀን 1998 ዓ/ም ጀምሮ ሲሆን ተጠሪ ከሕግ ውጪ የወሰዱትን የጡረታ አበል እንዲመልሱ ክስ ያቀረበው ጥቅምት 18 ቀን 2003 ዓ/ም ነው። ስለሆነም የይርጋ ጊዜው መቆጠር ያለበት ክስ ከተመሰረተበት ጊዜ ጀምሮ ሲሆን አቆጣጠሩም መሆን ያለበት ወደኋላ ነው። እንዲህ ከሆነ ክሱ ከተመሰረተበት ጊዜ ጀምሮ ወደ ኋላ ሲቆጠር አስር አመት ያላለፈበት የጡረታ ገንዘብ ክፍያ ለአመልካች ሊመለስ የሚገባው ይሆናል። አመልካች የይርጋው መቆጠር ያለበት በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1847 መሰረት ነው በማለት ያቀረበው ክርክር በየጊዜው የሚከፈለውን ገንዘብ የሚቀበል ሰው ክፍያው ሲቋረጥ መብቱን ለማስከበር የሚችልበትን የይርጋ ጊዜ ለመቆጠር የሚያስችለውን አግባብ የሚያሳይ በመሆኑ በተያዘው ጉዳይ ላይ አመልካች ክፍያ ተቀባይ ሳይሆን ከሕግ ውጪ የከፈለውን ገንዘብ እንዲመለስለት የሚጠይቅ በመሆኑ ቀጥተኛ አግባብነት ያለው ሁኖ አላገኘውም።

ክሱ ከተመሰረተበት ጊዜ ጀምሮ ወደ ኋላ አስር አመት ያላለፈውን የጡረታ ገንዘብ መኖር ያለመኖሩን ስንመለከት አመልካች ገንዘቡ እንዲመለስ የጠየቀው ከሰኔ 01 ቀን 1989 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ነሐሴ 30 ቀን 1995 ዓ/ም በብር 105 ሂሳብ ለሰባ ወራት ይህል፤ እንዲሁም ከሐምሌ 01 ቀን 1996 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ሐምሌ 30 ቀን 1998 ዓ/ም ድረስ ደግሞ ለሰላሳ አምስት ወራት ያህል በየወሩ ብር 115.50 የተከፈለውን የጡረታ አበል ክፍያ ነው። ከዚህ መገንዘብ የሚቻለው ከጥቅምት 18 ቀን 2003 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ኋላ አስር አመት ሲቆጠር አስር አመት የማይልፍበት የጡረታ አበል ክፍያ ከጥቅምት 19 ቀን 1993 ዓ.ም. ወዲህ ያለው ነው። በመሆኑም ከጥቅምት 18 ቀን 1993 ዓ/ም ጀምሮ ወደ ኋላ ያለው ማለትም ከሰኔ 01 ቀን 1989 ዓ.ም. እስከ ጥቅምት 18 ቀን 1993 ዓ/ም ድረስ ያለው የጡረታ አበል አስር አመት ያለፈበት በመሆኑ የአመልካች ጥያቄ ውድቅ ሊሆን የሚገባው ሁኖ አግኝተናል። የይርጋው ጊዜ ያላለፈ መሆኑ ከተረጋገጠ ደግሞ ፍሬ ነገሩ ላይ ውሳኔ እንዲሰጥበት ለማድረግ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 341(1) በሚያዘው መሰረት ጉዳዩን ለስር ፍርድ ቤት መመለስ የሚቻል መሆኑ የሚታወቅ ሲሆን ይህንኑ ለመፈፀም ግን ተከላኸ በስር ፍርድ ቤት በማስረጃ የሚነጥር የፍሬ ነገር ክርክር ማቅረባቸውን ያለማቅረባቸውን ከፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕጉ አይነተኛ አላማ ጋር አገናዝቦ ማየቱ ተገቢ ይሆናል። በመሆኑም ከዚህ አንጻር የተጠሪን ክርክር ስንመለከተው የፍሬ ነገር ክርክር ሳይሆን የሕግ ክርክር በመሆኑ ለዚህ ነጥብ ሲባል ጉዳዩን ለስር ፍርድ ቤት መመለሱ ከውጪ፣ ጊዜና ጉልበት አንጻር ተገቢ ሁኖ ስላልተገኘ የሕግ ጥያቄውን በዚህ ችሎት እልባት መስጠቱ ስነ ስርዓታዊ ሁኖ አግኝተናል።

ቀጥሎ መታየት ያለበት ጥያቄ ተጠሪ ለአመልካች ሊመልሱት የሚገባው የጡረታ አበል ክፍያ መጠን ምን ያህል ነው? የሚል ነው።

በቅድሚያ ተጠሪ በቅጥር የሚያገኙት ደመወዝ ከ200.00 በታች በመሆኑ የጡረታ አበሉን ለመመለስ በሕግ እንደማይገደዱ ገልፀው ያቀረቡትን ክርክር ማየቱ ተገቢ ይሆናል።

በመሠረቱ በዚህ ጉዳይ ክስ የተመሠረተው ጥቅምት 18 ቀን 2003 ዓ.ም. በመሆኑ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው አዋጅ ቁጥር 345/1995 ከመሆኑም በላይ በአዋጅ ቁጥር 209/1955 እና 345/1995 የተፈጠሩ ህጋዊ ሁኔታዎች በአዋጅ ቁጥር 714/2003 መሰረት ጥበቃ ሊደርግላቸው እንዲሚገባ በአዋጁ አንቀጽ 59(1) ስር ተመልክቷል። የአዋጅ ቁጥር 209/1995 አንቀጽ 30/2/ እና የአዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 52(1) ድንጋጌዎች አንድ ላይ

ሲነበቡ ደግሞ አንድ የመንግሥት ሠራተኛ ጡረታ ከወጣ በኋላ መልሶ ደመወዝ በሚያስገኝ የመንግሥት ሥራ ከተቀጠረ ከደሞዙ እና ከጡረታ አበሉ አንዱን መምረጥ እንደሚኖርበት በግልጽ ደንግጎ ይገኛል። ይህ ድንጋጌ ሥራው ደግሞ የሚያስገኝ የመንግሥት ሥራ መሆኑን እንጂ የቅጥሩ ሁኔታ በጊዜያዊነት ይሁን በቋሚነት እንዲሁም ደመወዙ ከጡረታ አበል ያነሰ ይሁን የበለጠ የሚል መስፈርት ከግምት ውስጥ አያስገባም። የአዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 46(1) ሲታይም የአገልግሎት የጡረታ አበል በመቀበል ላይ ያለ ባለመብት እንደገና በመንግስት መስሪያ ቤት ተቀጥሮ ደመወዝ ማግኘት ከጀመረ የጡረታ አበሉ ይቋረጣል በማለት በአስገዳጅነት ያስቀመጠ ሲሆን ሕጉ ቅጥሩ ቋሚ ይሁን ጊዜያዊ ወይም በኮንትራት ስራ እንዲሁም በቅጥር የተገኘው ደመወዝ መጠንን አነስተኛ መነሻ በግልጽ ያስቀመጠው ነገር የለም። የሕጉ ግልጽ አነጋገር የጡረታ ባለመብቱ እንደገና በሌላ መንግስታዊ ስራ ተቀጥሮ ከጡረታ ገንዘብ በተጨማሪ ሌላ ደመወዝ ካገኘ የጡረታ መብቱ የሚቆም መሆኑን ነው የሚያሳየው። በመሆኑም ደመወዝ የሚያስገኝ መንግስታዊ ቅጥር እስከተፈጸመ ድረስና ሕጉ ያስቀመጠው የቅጥር አይነትና የደመወዝ መጠን ልዩነት እስከሌለ ድረስ ሕጉ ተግባራዊ ሊደረግ የሚገባው ለማንኛውም የቅጥር ዓይነትና የደመወዝ መጠን እንጂ ለአነስተኛ ደመወዝ ሊሆን አይገባም ሊባል የሚችልበት አግባብ የለም። የሕጉ መንፈስ ይህ ስለመሆኑም ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2(1) መሰረት በየትኛውም እርከን የሚገኝ ፍርድ ቤትን የሚያስገድድ የሕግ ትርጉም በመ/ቁጥር 25899፣ በሰ/መ/ቁጥር 37111 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት ሰጥቷል። በመሆኑም ይህ ጉዳይም በዚህ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሰረት መታየት ያለበት በመሆኑ ተጠሪ በመንግስት መስሪያ ቤት ተቀጥረው ደመወዝ ማግኘታቸው እስከተረጋገጠ ድረስ ደመወዙ ክብር 200.00 በታች ነው በማለት በሰር ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክርክር ሕጋዊ መሰረት ያለው አይደለም። ይህ ውጤት የሚኖረው የጡረታ አበል ወይም ደመወዝ ከሁለት አንዱን በመመረጥ ለመመለስ ነው እንጂ በጠቅላላው አመልካች ጥያቄውን ለማቅረብ ለመከልከል አይደለም። ተጠሪ ከሰኔ 01 ቀን 1989 ዓ.ም. ጀምሮ ተቀጥረው ሲያገኙት የነበረው ደመወዝ ከጡረታ አበል ያነሰ ስለነበር ይህንኑ ለመመለስ የሚፈልጉ መሆኑን ገልጸው አልተከራከሩም። በመሆኑም ተጠሪ ሊመልሱ የሚገባው የጡረታ አበሉን መሆኑን ከክርክሩ ሂደት ተገንዝበናል።

እንግዲህ ተጠሪ የጡረታ አበሉን መመለስ አለባቸው ከተባለ መጠኑ ሊለይ የሚገባው ነው። በዚህም መሰረት ከሐምሌ 01 ቀን 1996 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ሐምሌ 30 ቀን 1998 ዓ.ም. ድረስ ያለው የጡረታ አበል ገንዘብ መጠኑ ብር 4,042.50 ሲሆን ይህ ጊዜ ከላይ በተመለከተው የይርጋ ጊዜ አቆጣጠር የአስር አመት የማይልፈበትን ጊዜ በግልጽ ያካተተ በመሆኑ እንዳለ ሊያዝ የሚገባው ሲሆን ከ1/10/1989 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ 30/12/1995 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ተጠሪ የተቀበሉት ብር 7,575.00 ግን የአስር አመት ጊዜ የሚልፈበትን ጊዜ አካትቶ የተሰራ በመሆኑ ይህ ጊዜ ሊለይ የሚገባው ነው። በዚህም አግባብ ከ01/10/1989 እስከ ጥቅምት 1993 ዓ.ም. ድረስ ያለው የአርባ ወራት የጡረታ አበል መጠኑ በወርሃዊ የጡረታ አበል ብር 105.00 ሲታሰብ ብር 4,200.00 (አራት ሺህ ሁለት መቶ ብር) የሚመጣ በመሆኑ ይኼው ገንዘብ በአስር አመት ይርጋ ሊታገድ የሚገባው ሁኖ ቀሪው ከሕዳር 01 ቀን 1993 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ነሐሴ 30 ቀን 1995 ዓ.ም. ድረስ ለሰላሳ ሶስት ወራት ለተጠሪ የተከፈለው ገንዘብ ብር በወር ብር 105 ሲታሰብ ብር 3,465.00 (ሶስት ሺህ አራት መቶ ስልሳ አምስት ብር) በይርጋ የሚታገድ ባለመሆኑ ለአመልካች ተጠሪ ሊመልሱት የሚገባ ሁኖ ተገኝቷል።

ሲ.ጠቃለልም ለጉዳዩ ተፈጻሚነት ያለው ይርጋ የአስር አመት ጊዜ በመሆኑና ይህ ጊዜ መሰረት ተደርጎ ሲሰላም አመልካች ከተጠሪ ሊመለስለት የሚገባው የገንዘብ መጠን በድምሩ ብር 7,665.00 (ሰባት ሺህ ስድስት መቶ ስልሳ አምስት ብር) ሁኖ ተገኝቷል። በመሆኑም በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተሠጠው ውሳኔ ሙሉ በሙሉ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሲሆን የዞኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ደግሞ የድምዳሜ ክፍሉ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ ስለአገኘን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. በጉጂ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 03844 ህዳር 15 ቀን 2003 ዓ.ም. ተሰጥቶ በኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 118234 ሰኔ 14 ቀን 2003 ዓ.ም. ምክንያቱ ተለውጦ የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. ለጉዳዩ አግባብነት ያለው የይርጋ ዘመን በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1677(1) እና 1845 ድንጋጌዎች መሰረት አስር አመት ነው ብለናል።
3. ተጠሪ ከክሱ ከተጠቀሰው ገንዘብ ውስጥ የአስር አመት ይርጋ ያላለፈውን ብር 7,665.00 (ሰባት ሺህ ስድስት መቶ ስልሳ አምስት ብር) ከሕግ ውጪ የወሰዱት በመሆኑ ለአመልካች ሊመልሱ ይገባል ብለናል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓለ. መሐመድ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ዝዋይ ሮዝ ድርጅት

ተጠሪ ፡- ወ/ሮ ፋንቱ ያሲን

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ የተጀመረው በአዳሚ ቱሉ በወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁን የሰበር ተጠሪ የአፈጻጸም ከሳሽ አመልካች ደርጅት ደግሞ የአፈጻጸም ተከሳሽ ነበር፡፡ ክሱም፡- የምስራቅ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/28572 በቀን 24/01/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በሰጠው ውሳኔ መሰረት የአፈጻጸም ተከሳሽ ወደ ሥራ እንዲመልሱኝ ይታዘዝልኝ የሚል ነው፡፡

የወረዳው ፍርድ ቤትም፡- በ17/04/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በሰጠው ትዕዛዝ ከከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ መረዳት የተቻለው የፍርድ ባለመብቷን የፍርድ ባለዕዳው ወደ ሥራ እንዲመልሳቸው መወሰኑን እንጂ ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈላቸው ባለመሆኑ የፍርድ ባለዕዳው የፍርድ ባለመብቷን ወደ ሥራ መመለሱን በ17/04/2004 ዓ.ም. ለፍርድ ቤቱ ከጻፈው ደብዳቤ የተረጋገጠ በመሆኑ እንደፍርዱ ፈጽሟል በማለት መዝገቡን ዘግቷል፡፡

የአፈጻጸም ከሳሽም በወረዳው ፍርድ ቤት ትዕዛዝ ቅር በመሰኘት ለዞኑ ከፍተኛው ፍርድ ቤት ባቀረቡት ቅሬታ፡- ከፍተኛው ፍርድ ቤት በመ/ቁ/28527 በ24/01/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የፍርድ ባለዕዳው ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ሥራ እንዲመልሱኝ የወሰነ ሲሆን የወረዳው ፍርድ ቤትም ወደ ሥራ እንድመለስ ከተወሰነበት ጊዜ ጀምሮ ያለውን ውዝፍ ደመወዝ በሞዴል 85 መልስ ሰጪው እንዲያይዝ ካደረገ በኋላ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ሥራ መልስ ሰጪው ይመልሳት ይላል እንጂ ስለ ክፍያው በግልጽ የሚለው ነገር የለም በማለት ገንዘቡ እንዲለቀቅ ማዘዙ ተገቢ ባለመሆኑ ወደ ሥራ እንዲመለስ ከተወሰነበት ቀን አንስቶ ያለውን ውዝፍ ደመወዝ መልስ ሰጪው እንዲከፍል ይወሰንልኝ ብለዋል፡፡

መልስ ሰጪ ድርጅትም ቀርቦ ባለመከራከሩ መልስ የመስጠት መብቱ የታለፈ ሲሆን ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ቀደም ሲል በመ/ቁ. 28527 በቀን 17/09/2003 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የተሰጠውን ውሳኔ ከመረመረ በኋላ በውሳኔው ይግባኝ ባይዋ ወደ ሥራ እንዲመለሱ ከመባሉ በስተቀር ከሥራ ከታገዱበት ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ያለው ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈላቸው ያልተወሰነ በመሆኑ ሊከፈላቸው አይገባም በማለት የወረዳው ፍርድ ቤት የሰጠውን ትዕዛዝ አጽንቷል።

የፍርድ ባለመብትም በስር ፍርድ ቤቶች ትእዛዝ/ውሳኔ ላይ ቅር በመሰኘት የሰበር አቤቱታቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ችሎቱም የግራ ቀኙን ወገን በማከራከር እንዲሁም የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ቁጥሩ 28527 የሆነውን መዝገብ አስቀርቦ በመመርመር በአብላጫ ድምጽ በሰጠው ውሳኔ በመ/ቁ/28527 ተደርጎ በነበረው ክርክር አመልካች ተጠሪዎን ከሥራ በህገ ወጥ መንገድ ስለማሰናበቱ ካለማስረዳታቸውም ሌላ ተጠሪውም አመልካችን አለማሰናበታቸውን ጠቅሶ በመከራከሩ ፍርድ ቤቱ በ24/01/2004 ዓ.ም. በሰጠው ውሳኔ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ወደ ሥራ እንዲመለሱ ሲወስን ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈላቸው በግልጽ የወሰነው ነገር ባይኖርም ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ሥራ እንዲመለሱ ሲል ውሳኔ መስጠቱ ከአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንጻር 43(5) ጋር ተገናዝቦ ሲታይ አንድ በህገ ወጥ መንገድ ከሥራ ተሰናብቷል በሚል ወደ ሥራ እንዲመለስ የሚወሰን ሠራተኛ በመጀመሪያ የሥራ ክርክር ችሎት እስከ 6 ወር ደመወዝ፣ በይግባኝ የታዩ እንደሆነ ደግሞ እስከ አንድ ዓመት ውዝፍ ደመወዝ ሊወሰን እንደሚችል የተደነገገ ሲሆን በዚህ በተያዘውም ጉዳይ የፍርድ ባለመብት ወደ ሥራ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ይመለሱ ተብሎ መወሰኑ ከዚሁ ቀን ጀምሮ ውሳኔ እስከተሰጠበት ቀን ማለትም እስከ 24/01/2004 ያለው ደመወዝ ተከፍሎአቸው ወደ ሥራ እንዲመለሱ የተወሰነ መሆኑን ስለሚያስገነዝብ ከ17/09/2003-24/01/2004 ያለው ውዝፍ ደመወዝ ታስቦ ሊከፈላቸው ይገባል በሚል የወረዳው ፍርድ ቤትና ከፍተኛው ፍርድ ቤት የሠጡትን የትዕዛዝ /የውሳኔ ክፍል ሽሯል።

አመልካችም በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል የሰበር አቤቱታውን ለዚህ ችሎት ያቀረበ ሲሆን በዋናነት የጠቀሰው የቅሬታ ነጥብም፡- ተጠሪ የሥራ ውሴ በህገ ወጥ መንገድ ተቋርጧል በሚል ክስ ቢያቀርቡም ይህንኑ በማስረጃ ያላረጋገጡ በመሆናቸው በአመልካች ህገ ወጥ ድርጊት ውሴ አልተቋረጠም በማለት ከፍተኛው ፍርድ ቤት በመ/ቁ/28527 የሰጠውን ውሳኔ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም የህግ ስህተት የለበትም በሚል ካጸናው በኋላ በአፈጻጸም ወቅት ግን በውሳኔ ያልተገለጸውን ውዝፍ ደመወዝ አመልካች ሊከፍል ይገባል ሲል መወሰኑ ተቀባይነት የለውም የሚል ነው።

ተጠሪዎ በበኩላቸው በሰጡት መልስ ከፍተኛው ፍርድ ቤት በመ/ቁ/28527 በሰጠው ውሳኔ ውሳኔው ከተሰጠበት ቀን በፊት ያለውን ጊዜ በመጥቀስ ከዚሁ ከተጠቀሰው ጊዜ ጀምሮ አመልካች ወደ ሥራ እንዲመለስ የወሰነው ያልተከፈለውን ውዝፍ ደመወዝ አመልካች እንዲከፍል በሚል ስለሆነ ውዝፍ ደመወዝ ላለመክፈል ሲል ያቀረበው ክርክር ተገቢ ባለመሆኑ ውድቅ ሊሆን ይገባል ብለዋል። ተጠሪዎ ላቀረቡት መልስ አመልካች የመልስ መልስ በማቅረብ ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ለተጠሪዋ ውዝፍ ደመወዝ ሊከፍል ይገባል? ወይስ አይገባም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

አመልካችና ተጠሪን በዋናነት እያከራከራቸው ያለው ለአፈጻጸም ክስ መነሻ የሆነው ከፍተኛው ፍርድ ቤት በመ/ቁ/28527 በቀን 24/01/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠው ፍርድ ነው፡፡ በዚህ ፍርድም ተጠሪዋ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ሥራ እንዲመለሱ ከመወሰኑ በስተቀር ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈላቸው በግልጽ አለመጠቀሱን የሥር ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳይ ነው፡፡ አንድ የአፈጻጸም ክስ የቀረበበት ሰው ደግሞ ሊገደድ የሚችለው እንዲፈጸም በቀረበው ፍርድ መሰረት መሆኑን ከፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁጥር 378 እና ከተከታይ ድንጋጌዎች መገንዘብ የሚቻል ነው፡፡ እንዲሁም ፍርዱን የሚያስፈጽም ፍርድ ቤት በፍርዱ ወይም በውሳኔው መሰረት ከሚያስፈጽም ውጪ በአፈጻጸም ጊዜ ዋናውን ፍርድ ሊለውጥ የሚችልበት የህግ መሰረት አለመኖሩን ይህ ችሎት በሰበር መ/ቁ/29344 እና በሌሎችም በርካታ መዝገቦች አስገዳጅ የህግ ትርጉም ሰጥቷል፡፡

በዚህ በተያዘው ጉዳይም በዋናው ፍርድ አመልካች ወደ ሥራ ተጠሪዋን እንዲመልሳቸው ከመወሰኑ በተጨማሪ ውዝፍ ደመወዛቸውን እንዲከፍል የተወሰነ መሆን ስላለመሆኑ መመርመር የሚገባ ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በመ/ቁ 28527 በቀን 24/01/2004 ዓ.ም. በተሰጠው ፍርድ ተጠሪዋ ወደ ሥራ እንዲመለሱ የተወሰነው ከ17/09/2003 ጀምሮ ነው፡፡ ፍርድ ቤቱ ፍርዱ ከተሰጠበት ከ24/01/2004 ዓ.ም. ጀምሮ ተጠሪዋ ወደ ሥራ እንዲመለሱ መወሰን የሚችል ቢሆንም ወደ ኋላ ያለውን ጊዜ ወስዶ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ሥራ እንዲመለሱ የወሰነው በዚህ ችሎት እምነት ለተጠሪዋ ከዚህ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ያለው ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፈላቸው በሚል ነው፡፡ ምክንያቱም ፍርድ ቤቱ ውዝፍ ደመወዝ ለተጠሪዋ እንዲከፈላቸው ለመወሰን የማይገባ መሆኑን ቢያምን ኖሮ በ24/01/2004 በተሰጠ ፍርድ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ወደ ሥራ እንዲመለሱ የሚልበት ምክንያት ስለማይኖር ነው፡፡ በዚህ መልኩ የተሰጠውን ፍርድ ደግሞ አመልካች ውዝፍ ደመወዙን ለመከፈል በቂ ምክንያት የለም የሚል ከሆነ በይግባኝ አቅርቦ ሳያስለውጥ ከቀረ በኋላ በአፈጻጸም ወቅት ውዝፍ ደመወዝ በዋና ፍርድ ላይ አልተወሰነም ሲል መከራከሩ የፍርዱን ይዘት መሰረት ያደረገ ሆኖ አልተገኘም፡፡

በመሆኑም ከዚህ በላይ በተገለጹት ምክንያቶች የተነሳ አመልካች ለተጠሪዋ ከ17/09/2003 ዓ.ም. ጀምሮ ያለውን ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፍል የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በአብላጫ ድምጽ የወሰነው ተገቢ ሆኖ በማግኘታችን በአብላጫ ድምጽ በውሳኔው ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የለም በሚል ተከታቶን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ.147105 በቀን 28/12/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በአብላጫ ድምጽ የሰጠውን ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/348(1) መሰረት በአብላጫ ድምጽ አጽንተናል፡፡

2. ለተጠሪዎ አመልካች ከ17/09/2003 ዓ.ም. እስከ 24/01/2004 ዓ.ም. ያለውን ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፍላቸው የክልሉ ሰበር ሰሚው ችሎት የወሰነው በአግባቡ ነው ብለናል።

3. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኙ ወገኖች የየራቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማነበብ የሶስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የልዩነት ሐሣብ

የፍርድ አፈፃፀም ሥርዓትን አመራር አስመልክቶ ከላይ ከፍ ሲል የተገለፀውን ፍርድ ለመስጠት የአብላጫው ድምፅ በሰጠው የሕግ ትርጉም ባለመስማማት በፍርዱ ላይ ስማችን በተራ ቁጥር 1 እና 5 ላይ የተመለከተው ዳኞች የፍርዱ አፈፃፀም ሊመራ የሚገባበትን የተለየ የትርጉም መስመር እንደሚከተለው አስፈረናል።

ለዚህ የሰበር ጉዳይ መነሻ የሆነውን የመጨረሻ ፍርድ የኦሮሚያ ብ/ክ/መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በአብላጫ ድምፅ በሰጠው ውሳኔ እንደምርከብ አድርጎ የጠቀሰው በአሰሪና ሠራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 43/5/ ድንጋጌ ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት ያለው አይደለም። በእራሱ ፍርድ የአማርኛ ትርጉም ገጽ 2 የመጀመሪያው ፖራግራፍ ላይ እንደገለፀው ለአፈፃፀሙ መነሻ የሆነውን ጉዳይ ይግባኝ ሰሚው የዙኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ በመ/ቁ. 28527 መስከረም 24 ቀን 2004 ዓ.ም ፍርድ ሲሰጥ የአሁን አመልካች ተጠሪን ሕገ- ወጥ በሆነ መንገድ ከሥራ አሰናብቷታል የሚለውን መሠረት በማድረግ አይደለም ይልቁንም የአሁን ተጠሪ በአሁን አመልካች ሕገ- ወጥ ድርጊት የተሰናበተች ስለመሆኑ በማስረጃ አላረጋገጠችም፤ አሠሪውም እኔ ከሥራ አላናበትኳትም በማለት መከራከሩን ሁሉ መሠረት አድርጎ ወደ ሥራዋ ትመለስ በማለት ነው። ይህም በመሆኑ የተነሣ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የአሁን ተጠሪ ወደ ሥራ ትመለስ የተባለችበትን ምክንያት ከይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ፍርድ የተገለፀውን እና በማስረጃ የተረጋገጠውን የፍራ ነገር ጉዳይ በውል ካለመገንዘብ ለጉዳዩ ተፈፃሚነት አለው የሚለውን የአዋጁን አንቀጽ 43/5/ በመመርኮዝ ምክንያት ከተሳሳተ መነሻ ተነስቶ ወደ ተሳሳተ የፍርድ መደምደሚያ ሊደርስ እንደቻለ የጉዳዩ አመጣጥ አስረጃ ነው።

ምናልባት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት መስከረም 24 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት እየወሰነ የአሁን ተጠሪ ከግንቦት 17/2003 ዓ.ም ጀምሮ ወደ ሥራዋ ትመለስ ማለት ምን ማለት ነው? ለሚለው አከራካሪ ነጥብ ከላይ የተመለከተውን የአዋጁን አንቀጽ 43/5/ ድንጋጌ ከጉዳዩ ጋር በማመሳሰል ለጉዳዩ ተፈፃሚነት እንዲኖረው አድርጎ ነው ከተባለም ይኸው የሰበር ሰሚ ችሎት ደረጃውን ጠብቆ በቀረበለት የአፈፃፀም ጉዳይ ላይ በአፈፃፀሙ ምክንያት የሆነውን የፍርድ ይዘት አድማስ በማስፋት እና ለጥጦ ለመትርጎምና ይህንኑ የተለጠጠ ትርጉም ሁሉ ጨምሮ ፍርድን ለማስፈፀም የሚያስችል ሥልጣን በአገራችን የህግም ሆነ የዳኝነት አመጣጥ ሥርዓት አልተዘረጋም።

ይልቁንም የአንድ ፍርድ ይዘት አሻሚ ሆኖ እንደ አሁኑ ያለውን ክርክር እንዳያስነሳ ሙግት ተከናወኖ ካበቃ በኋላ ፍርድ እንዴት ሊሰጥ እንደሚገባው እና ምን ምን ሁኔታዎችን ማካተት እንዳለበት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 182 እና 183 በግልፅ ተደንግጓል። ይህም ፍርድ ሊሰጡ የሚችሉት ፍ/ቤቶች ዋናውን ጉዳይ ተመልክተውና አከራክረው በጉዳዩ ላይ ዳኝነት በመስጠት በጎንዮሽም ሆነ ከታች ወደ ላይ በተዘረጋው የፍርድ ቤቶች አወቃቀር በቀጥታም ሆነ በይግባኝ ጉዳዩን ለማየት የሥረ ነገረ ሥልጣን ያላቸው ፍ/ቤቶች ናቸው።

በዚህ አኳኋን የተሰጠን ፍርድ በማስፈፀም ረገድ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 378 እና 372 መሠረት ሥልጣን ያላቸው የአፈፃፀም ችሎቶች ስለ ፍርድ አፈፃፀም የተዘረጉትን ሥርዓቶች በመከተል እንደ ፍርዱ ከመፈፀም በቀር የአንድ ፍርድ ይዘትን በመመልከት የፍርዱን ይዘት አድማስ በማጥበብም ሆነ በማስፋት ረገድ ፍርድን የመተርጎም ሥልጣን አልተሰጣቸውም።

በዚህ ረገድ በኦሮሚያ ክልል የአዳሜ ቱሉ ወረዳ ፍ/ቤት እና ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በቀረበላቸው ጉዳይ “ፍርዱ” የአሁን ተጠሪ ከግንቦት 17 ቀን 2003 ዓ.ም ጀምሮ አሠሪው ወደ ሥራዋ ይመልሳት በሚል በግልፅ ከመቀመጡ በቀር ከውዝፍ ደሞወዝ ጋር በሚል ስላልተወሰነ ከፍርዱ ይዘት አድማስ በመሻገር ለማስፈፀም የሚያስችል ሥልጣን የለንም በማለት የሰጡት ትርጉም የፍርድ አፃፃፍ ሥርዓት በየትኛው ፍ/ቤት እንደሚከናወንና የአፈፃፀም ችሎት ሥልጣን ውሉን እስከምን እንደሆነ ስለአፈፃፀም ሥርዓት አመራር የተመለከቱትን ድንጋጌዎች መሠረት ያደረገ ሆኖ አማኝተነዋል።

በአኳያው የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በቀረበለት የአፈፃፀም መዝገብ ላይ ፍርዱ ከተሰጠበት ዕለት ወደ ኋላ በመመለስ ሠራተኛው ወደ ሥራ ትመለስ በማለት መወሰኑ /መፈረዱ ትመለስ ከተባለችበት ዕለት ጀምሮ ውሳኔ እስከተሰጠበት ድረስ ያለው ውዝፍ ደመወዝ ይከፈላት ለማለት ካልሆነ በቀር የተለየ ትርጉም ሊሰጠው አይችልም በማለት ለአፈፃፀሙ መነሻ የሆነውን የፍርድ ይዘት በማስፋት የሰጠው ትርጉም ከላይ በዝርዝር እንደተመለከተው በሕግ ባልተሰጠው ሥልጣን ከመሆኑም በላይ ይህ ዓይነት የአተረጓጎም መስመር ስለዋናው ጉዳይ ፍርድ አሰጠጣጥ እና ፍርዱን ስለማስፈፀም ሥርዓት አስመልክቶ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ት ጉዳዮች በሥርዓት እንዲመሩ በማድረግ በአፋጣኝ እና በአነስተኛ ጊዜና ወጭ እንዲቋጩ ማድረግን ታሳቢ አድርጎ የያዘውን ዋነኛ ዓላማ የሚገኝ፤ ይህን ዓይነት የአተረጓጎም መስመር ከተከተልን ዳር ድንበር ለሌለው ሙግት ተከራካሪ ወገኖችን የሚዳርግ የሙግት አመራር ሥርዓትን የሚያፋልስ የአገሪቱ የፍርድ አሰጣጥ እና የአፈፃፀም ሥርዓት ተገማች እንዳይሆን ሊያደርግ የሚችል በመሆኑ ከህጉም ሆነ ከየትኛውም መመዘኛ አንፃር ከቶውንም ተቀባይነት ያለው አይደለም።

በተለይም በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፑብሊክ ሕገ መንግስት በአንቀጽ 80(3)(ሀ) እና ይህንኑ ሕገ መንግስትዋ ድንጋጌ ለመስፈፀም በወጣው ዝርዝር ሕግ አዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 10 ስለፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት ሥልጣን መደንገግ ያስፈለገበት ዋነኛ የሕጎች መነሻ የአገሪቱን ሕጎች በማስፈፀምም ሆነ በመተረጎም ረገድ ወጥ የሆነ አሠራር እንዲሰፍን ለማድረግ በመሆኑ ይህም ስለመሆኑ እነዚህ ሕጎች ከወጡ በኋላ የፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት ከአምስት ያላነሱ ዳኞች በተሰየሙበት ችሎት የሚሰጠው ትርጉም በየትኛውም ደረጃ

በሚገኝ የዳኝነት አካል ላይ የአስገዳጅነት ባህሪ ይኖረዋል በሚል በአዋጅ ቁጥር 454/97 የተደነገገው አስረጅ ነው።

ከእነዚህ ሕጎች አንፃር የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት እንደ አሁኑ ያለ አጠቃላይ የፍርድን አመጣጥና የአፈፀፀም ሥርዓት የሚመለከት ጉዳይ በሁለት ተከራካሪ ወገኖች ክርክር መነሻ ሲቀርብለት በዚህ ዓይነት ጉዳይ በተሰጠ የመጨረሻ ፍርድ ላይ የተፈፀመን መሠረታዊ የሕግ ስህተት በማረም ለእነዚህ ተከራካሪ ወገኖች ሕጉን መሠረት ያደረገ ዳኝነት ከመስጠቱ ባሻገር ዐበይት ተግባሩ ወደ ፊት ይህን መሰል ክርክር ቢነሳ ሕጉን መሠረት ያደረገ ትርጉም በመስጠት ወደ ፊት ለሚነሱ ተመሳሳይ ጉዳዮች ትርጉሙ ተፈፃሚ እንዲሆን በማድረግ ወጥ የሆነ የአሠራር ሥርዓት ለማስፈን እንጂ የአፈፀፀም ጉዳይን እየተመለከተ ያለ ፍርድ የአፈፃፀም ፍ/ቤት እንደ አግባብነቱ ለፍርዱ ትክክለኛ ትርጉም በመስጠት ፍርዱን በተሟላ መንገድ የማስፈፀም ሥልጣን አለው የሚለው ትርጉም ሕጋዊ መሠረት የሌለው ከመሆኑም በላይ ዋናውን ጉዳይ በሚመለከት አይተውና ሰምተው ፍርድ ለመስጠት የሚችሉትንና እንደፍርዱ የሚያስፈፀሙትን ችሎቶች ሥልጣን የሚቀላቅል፣ የሚተረጎም ፍርድ አለ የለም? የሚተረጎምስ ከሆነ እንዴት ይተርጎም የሚሉትንና ለመሳሰሉት ወሰን ለሌላቸው ክርክር የሚጋብዝ፤ የአፈፃፀምን ጉዳይ በዘፈቀደ እንዲመራ የሚያደርግ እንጅ የፍርድ አሰጣጥና የፍርድ አፈፃፀም በሥርዓት እንዲመራ በማድረግ ወጥ ለሆነ የሕግ አፈፃፀም እና አተረጓጎም እንቅፋት የሚፈጥር በመሆኑ ትርጉም ሕጉንና ሕጎችን ለማውጣት ያስፈለገበትን ግብና መነሻ ሐሳብ መሠረት ያደረገ አይደለም።

ስለሆነም በዚህ በተያዘው ጉዳይ ለአፈፃፀሙ ምክንያት የሆነውን ፍርድ የምሥራቅ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት መስከረም 24 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት የአሁን ተጠሪን አሠራው ከግንቦት 17/2003 ዓ.ም ጀምሮ ወደ ሥራዋ ይመለሳት ሲል ፍርድ በመስጠቱ የተነሣ በአፈፃፀም ጊዜ ከግንቦት 17 ቀን 2003 ዓ.ም ጀምሮ ፍርድ እስከተሰጠበት እስከ መስከረም 24 ቀን 2004 ዓ.ም ያለውን ውዝፍ ደመወዝ ይጨምራል ወይስ አይጨምርም? ለሚለው ቀጥተኛ መልስ አይሰጥም፤ ፍርዱን ለማስፈፀም ያስቸግራል ውዝፍ ደመወዝ እንደተነፈገ ሊቆጠርብኝ ይችላል? የሚለው በፍርድ ግልጽ አለመሆን የሚገባው ወገን ፍርዱንና ጠይቆት ከነበረው ዳኝነት ጋር በማነፃፀር በበላይ ፍ/ቤት እንዲታረም ከማድረግ በቀር።

እንዲሁም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ከላይ በተገለፀው አኳኋን ፍርዱን ሊሰጥ የቻለበትን ምክንያት በግራ ቀኙ ክርክርና ማስረጃ አንፃር እና ለጉዳዩ ተፈፀሟል እና አግባብነት ካለው ሕግ ጋር በማገናዘብ ስለፍርዱ ይዘት አድማስ ተመልክቶ ተገቢውን ትርጉም ለመስጠት ሥልጣን ያላቸው ዋናውን ጉዳይ ሰሚው ከታች እስከ ላይ የተዋቀሩት ፍ/ቤቶች እንጂ ፍርዱን እንዲያስፈጽም የአፈፃፀም ክስ የቀረበለት ፍ/ቤት የፍርዱን ይዘት በማጥበብም ሆነ በማስፋት ረገድ ትርጉም ለመስጠት የሚያስችለው ሥልጣን ሰጭ ድንጋጌ እና ሥርዓት የለውም ከዚህ አንፃር የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ፍርድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል በሚል ሊተርጎም ይገባል የሚለውን የፍርድ ሐሳብ ሰጥተናል።

የማይነበብ የሁለት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ት/

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሰላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳካ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- አቶ መሐመድ ሲራጅ ቀረቡ

ተጠሪ ፡- የአወሊያ ዋና ማስተባበሪያ ጽ/ቤት ነ/ፊ.ጅ አቶ አሕመድ ሙዲ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

አመልካች በዚህ መዝገብ የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት የሥራ ክርክር ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 494/98 አንቀጽ 2(1) መሠረት የስራ መሪ በመሆናቸው ያቀረቡት ክስ በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት የሚዳኝ አይደለም የሥራ ክርክር ችሎቱም ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለውም በማለት የሰጠው ውሣኔ እና በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት የቀረበለትን ይግባኝ ዘግቶ በማሰናበት የፌ/ከ/ፍ/ቤት ስራ ክርክር ችሎት የሰጠው ትእዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመባቸው በመሆኑ ሊታረሙ ይገባል በማለት ሲሆን አቤቱታው ተመርመሮ አመልካች በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 3 እና በማሻሻያው አዋጅ ቁጥር 494/98 አንቀጽ 2/1/ መሠረት በሰራተኛ ውስጥ የሚካተት ሳይሆን የስራ መሪ በመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 377/96 ሊስተናገድ አይገባም የመባሉን አግባብነት ለማጣራት ጉዳዩ ለሰበር ክርክር ያስቀርባል በመባሉ ግራ ቀኙ የጽሑፍ ክርክር ተለዋውጠዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አመልካች ያቀረቡት ክስ በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት የሚስተናገድ አይደለም በማለት በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን መርምረናል፡፡

በዚህም መሰረት አመልካች በ07/03/04 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ያቀረቡት ክስ ይዘት ተጠሪው ድርጅት በሕግ አማካሪነት ቀጠሮ ሲያስራኝ ከቆየ በኋላ አላግባብ ከስራ ያሰናበተኝ በመሆኑ የስራ ውሉ መቋረጥ ሕገወጥ ነው ተብሎ ተጠሪው የካሣ ክፍያ፣ የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ ፣ የስራ ስንብት ክፍያ በሕብረት ስምምነቱ መሠረት ያደረጉት ክፍያ ለጠቅላላ ሰራተኛ የተሰጠውን የ40% የደመወዝ ጭማሪ እና መሰል ክፍያዎችን እንዲከፍለኝ ውሳኔ

ይሰጠኝ የሚል እና የአዋጅ ቁጥር 377/96 ድንጋጌዎችን መሠረት ያደረገ መሆኑን የመዝገቡ ግልባጭ ያስረዳል። የሥር ፍ/ቤቶች ውሳኔ የሰጡት አመልካች የስራ መሪ በመሆናቸው ጉዳዩ በአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/96 የሚዳኝ አይደለም በማለት ቢሆንም በበኩላችን ግን በመዝገቡ ከቀረበው ክርክር አንፃር ምላሽ ማግኘት የሚገባው ጭብጥ በግራ ቀኝ መካከል የነበረው ግንኙነት የቅጥር ውል ነው ወይስ የአውቀት ሥራ ውል ነው? የሚል መሆኑን በመገንዘብ ከዚህ ጭብጥ አንፃር ጉዳዩን መርምረናል። በዚህም መሠረት አመልካች ከተጠሪ ጋር የስራ ውል ከመሰረቱበት ጊዜ በፊት ጀምሮ የሰራ ግንኙነቱ እስከተቋረጠበት ጊዜ ድረስ ፈቃድ አውጥተው የጥብቅና አገልግሎት በመስጠት ስራ ላይ ተሰማርተው የሚገኙ መሆኑንን ተጠሪው በሰበር መልሱ ላይ የገለፀ ሲሆን አመልካችም የተጠሪው ስራ ብዙ በመሆኑ በጥብቅና ፈቃዴ ሌላ ስራ ልሰራ አልቻልኩም ከማለት በስተቀር በጥብቅና ስራ አገልግሎት ላይ ተሰማርተው የሚገኙ መሆኑን አላስተባበሉም። እንደዚህ ዓይነቱ የስራ ግንኙነት ደግሞ በፍ/ሕ/ቁ.2632-2638 በተመለከተው መሠረት በአውቀት ስራ ውል ላይ የተመሰረተ ግንኙነት እንጂ በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 3(1) እና (2) መሠረት በቅጥር ላይ የተመሰረተ የስራ ግንኙነት ባለመሆኑ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 377/96 እና 494/98 መሠረት ሰራተኛም ሆነ የሰራ መሪ ሊባሉ የሚችሉ አይደሉም። የግራ ቀኝ መብትና ግዴታም የሚወሰነው ከላይ በተጠቀሱትና አግባብነት የሚኖራቸው ሌሎች የፍ/ብሔር ህጉ ድንጋጌዎች መሠረት በመሆኑ አዋጅ ቁጥር 377/96 በግራ ቀኝ መካከል ላለው ግንኙነት ተፈፃሚነት ሊኖረው አይችልም። በዚህም ሁኔታ የስር ፍ/ቤቶች ለውሳኔያቸው የሰጡት ምክንያት የተሳሳተ ቢሆንም በውጤት ደረጃ ግን ውሳኔው ተገቢ መሆኑን በመገንዘብ የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል፡

ው ሳ ኔ

1. የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 23650 በ19/08/04 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ እና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 119028 በ13/10/04 የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት በውጤት ደረጃ ፀንተዋል።
2. በሰበር ደረጃ የደረሰውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኝ የየራቸውን ይቻሉ።
3. ክርክሩ ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

እ/ብ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሲ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- የአብጃታ ሶዳ አሽ አክሲዮን ማህበር

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ማርታ አበበ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/1996"ን" መሰረት ያደረገ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪ ባሁኑ አመልካች ላይ በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡-በአመልካች ድርጅት ከግንቦት 16 ቀን 1996 ዓ.ም. ጀምሮ በወር ደመወዝ ብር 1560.00 (አንድ ሺህ አምስት መቶ ስልሳ ብር) እየተከፈላቸው ሲያገለግሉ እንደቆዩና ነሐሴ 27 ቀን 2002 ዓ.ም. በተጻፈ ደብዳቤ ከነሐሴ 28 ቀን 2002 ዓ.ም. ጀምሮ የስራ ውሉ ያተቋረጠ መሆኑን አመልካች ያሳወቃቸው መሆኑን ዘርዘረውና የአመልካች እርምጃ ሕገ ወጥ መሆኑን ጠቅሰው የሞራል ካሳ ተከፍሏቸው ወደ ስራ እንዲመለሱ፣ይህ የማይቻል ከሆነ ደግሞ የስራ ውልን መቋረጥን ተከትሎ የሚከፈሉ ክፍያዎች እንዲከፈሏቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጠው መከላከያ መልስም ተጠሪ በሐኪም ውሳኔ መሰረት በእርሷ ጤናና ሙያ የሚመጥን የስራ መደብ ባለመኖሩ ድርጅቱ ባገኘው አማራጭ፣ክፍት የስራ መደብ ላይ መብታቸውን ሳይነካ እንዲሰሩ ቢደረጉም ቦታው ደረጃዬን አይመጥንም በማለት ስራቸውን ትተው ፍርድ ቤትና ህክምና በመመላለስ የስራ ጊዜያቸውን የሚያባክኑ ስለሆነ በአማራጭ የተመደቡበትን፣ሌላ የስራ መደብም ላይ እየሰሩ ለመቀጠል ፍቃደኛ እንዳልሆኑ በመዘርዘር እርምጃው የሕብረት ስምምነቱንና ህጉን መሰረት ያደረገ መሆኑን ገልጾ ክሱ ውድቅ ሲሆን ይገባል ሲል ተከራክሯል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ በመመርመር የአመልካች እርምጃ ሕጋዊ ነው በማለት የተጠሪን ክስ ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የአመልካች እርምጃ ሕገ ወጥ ነው ተብሎ ተጠሪን

የስድስት ወር ውዝፍ ደመወዝ በመክፈል ወደ ሰራቸው ሊመልሳቸው ይገባል ተብሎ ተወስኗል። የአሁኑ የሠበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንን ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ተጠሪ በሐኪም አስተያየት ለጤናቸው የሚመጥናቸው የስራ መደብ ሲሰጣቸው ሊሰሩ ፍቃደኛ ያለመሆናቸው በመረጋገጡ ስንብቱ የተከናወነ መሆኑን የሚያረጋግጥ የአመልካች ማስረጃ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውድቅ የተደረገው የማስረጃውን ይዘት ካለማገናዘብ የተነሳ መሆኑንና ተጠሪ ወደ ስራ ይመለሱ ቢባል እንኳን ከአመልካች ጋር ሰላማዊ የሆነ የስራ ግንኙነት የሚኖራቸው ባለመሆኑ ተገቢ ክፍያዎች ተከፍሏቸው እንዲሰናበቱ ያለመወሰኑ ያላግባብ ነው በማለት የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ውሳኔ እንዲሻር ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚገባው መሆኑ ተምኖበት እንዲቀርብ ከተደረገ በኋላ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ተጠሪ ቀርበው ግራ ቀኙ በዕሉፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታ መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን መርምሮታል። እንደመረመረውም ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ የተደረገው ከአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 28(1(ለ)) አኳያ የተፈፀመው የስራ ውል ማቋረጥ ሕገ ወጥ ነው ተብሎ ተጠሪን የስድስት ወር ውዝፍ ደመወዝ በመክፈል ወደ ስራ ይመልስ የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ነው።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪ ክሱን የመሰረቱት የስራ ስንብቱ የተከናወነው ከሕግ ውጪ ነው በሚል ምክንያት ሲሆን የአሁኑ አመልካች ስንብቱ በሕጉ አግባብ የተደረገ መሆኑን ገልጾ በመከራከሩ የስር ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃዎችን በመመርመር ስንብቱ ህጋዊ ነው በማለት የደመደመውን ድምዳሜ ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያለው የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተጠሪ ስራ አልፏልግም በማለት ያስታወቁ መሆኑን አመልካች በማስረጃዎቹ ያለማረጋገጡን፣ ይልቁንም ተጠሪ ለአመልካች በሰጡት መልስ በቀድሞው ፍርድ ቤት ውሳኔ መሰረት እንዲፈጸምላቸው የገለጹ መሆኑ መረጋገጡንና በጤናቸው ላይ የደረሰው የስራ ጉዳትም የስራ ግዴታቸውን ለዘለቄታው ለመፈጸም የማይችሉ መሆኑ ያለመረጋገጡ በክርክሩ ሂደት መታወቁን በውሳኔው ላይ አስፍሯል። ከዚህ የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ በግልፅ መረዳት የሚቻለው ውሳኔው የግራ ቀኙን ማስረጃና ክርክር በመመዘን በፍሬ ነገር ደረጃ ያረጋገጠው ስንብቱ በአመልካች ከሕግ ውጪ መከናወኑን ወይም አመልካች ስንብቱን በሕጉ አግባብ ያከናወነ መሆኑን በማስረጃዎቹ ያላስረዳ መሆኑን ሲሆን ይህ የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ድምዳሜ የተያዘው ማስረጃን በመመዘን መሆኑን ነው። ይኸው ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠው ነጥብ የመጨረሻ ነው። እንደሚታወቀው ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ፕብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 መሰረት የተሰጠው ስልጣን በበታች ፍርድ ቤቶች ማናቸውም የመጨረሻ ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሲፈጸም ማረም እንጂ በማስረጃ ምዘና ላይ የሚያተኩር ክርክር የመመርመርና ስህተቱን የማረም ስልጣን የለውም። በመሆኑም በተያዘው ጉዳይም የአመልካች ክርክር ማስረጃ ምዘናን መሰረት ያደረገ በመሆኑና አመልካች በስራ ላይ በደረሰባቸው ጉዳት ምክንያት ስራውን ለዘለቄታው መፈጸም የማይችሉ ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 377/1996

አንቀፅ 28(1(ለ)) ድንጋጌ አግባብ ያላረጋገጠ በመሆኑ በጉዳዩ ላይ በተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል ለማለት አይቻልም።

ሌላው አመልካች አጥብቆ የሚከራከረው ከተጠሪ ጋር የመሰረተው የስራ ግንኙነት ከሕግ አግባብ ውጪ ተቋርጧል ቢባል እንኳን ከተጠሪ ጋር ለወደፊቱ መልካም ግንኙነት ሊኖር ስለማይችል ተያያዥ ክፍያዎች ተከፍሏቸው ተጠሪ ሊሰናበቱ ይገባ ነበር በማለት ነው። በእርግጥ በአሰሪና ሰራተኛ መካከል መልካም ግንኙነት መኖር ለኢንዱስትሪው ሰላምና ምርትና ምርታማነትን ከፍ በማድረግ ለአገር ኢኮኖሚ ተገቢውን አስተዋጽኦ ለማበርከት አስፈላጊ በመሆኑ ሰላማዊ ግንኙነት እንደማይኖር የሚያሳዩ ሁኔታዎች ሲያጋጥሙ ጉዳዩን ለመመልከት ስልጣን ያለው አካል የስራ ውሉ የተቋረጠው ከሕግ ውጪ ነው ወደሚለው ድምዳሜ ቢደርስ እንኳን ሰራተኛው ወደ ስራ እንዲመለስ ከማድረግ በምትኩ ሕጋዊ ክፍያዎች ተከፍሎት እንዲሰናበት ማድረግ እንደሚገባ የአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 43(3) ድንጋጌ ይዘት ያስገነዝባል። ይህ ድንጋጌ ተግባራዊ ሲደርግ ግን የስራ ዋስትና ዋጋ በማያጣበት አግባብ ሊከናወን የሚገባ መሆኑ የድንጋጌው መንፈስ ከአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ ሕግ አጠቃላይ ዓላማና በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ፕብሊክ ሕግ መንግስት አንቀጽ 42 ስር ከተቀመጠው ድንጋጌ አንጻር ጋር ተዳምሮ ሲታይ የሚያስገነዝቡን ጉዳይ ነው። ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም ተጠሪ ከአመልካች ጋር በሕጉ አግባብ የቅጥር ውል መስርተው በስራ ላይ በደረሰባቸው ጉዳት ምክንያት ከጤናቸው ጋር በሚመጥን ቦታ አመልካች ተጠሪን መደብ እንዲያስራ በፍርድ ቤት ተወስኖ የነበረ ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት የሚያሳይ ሲሆን በዚህ ውሳኔ መሰረት ሳይፈጸም ግን አመልካች ሊሰሩ ፍቃደኛ አልሆኑም፤ ስራውንም ለመፈጸም አይችሉም በሚሉ ምክንያቶች የስራ ውሉን ከነሐሴ 28 ቀን 2002 ዓ.ም. ጀምሮ አቋርጧል። ይህ የሚያሳየው አመልካች በተጠሪ ላይ የደረሰውን የስራ ጉዳት ምክንያት በማድረግ ለጤናቸው ተስማሚ በሆነው የስራ መደብ ላይ ለማሰራት ፍቃደኛ ባለመሆን የፀና መሆኑን ነው። ይህ ደግሞ ሕገ ወጥነት ያለው ተግባር ከሚባል በስተቀር በአዋጅ ቁጥር 377/196 አንቀፅ 43(3) ድንጋጌ መንፈስ መሰረት አመልካችና ተጠሪ መልካም የሆነ ግንኙነት አይኖራቸውም ብሎ ለመደምደም እና የስራ ውሉ እንዲቋረጥ ለማድረግ የሚበቃ ሕጋዊ ምክንያት አይሆንም። አንድ ሰራተኛ መብቱን ለማስከበር ፍርድ ቤት መሄዱ ብቻውን ከአሰሪው ጋር ለወደፊትም የሻከረ ግንኙነት ይፈጥራል ተብሎ የሚገመትበት ህጋዊ አግባብ የለም። ይልቁንም በፍርድ ቤት ውሳኔ መብቱን በማረጋገጥ የሚሰራ ሰራተኛ ለኢንዱስትሪው ሰላም ችግር የማይፈጥር ሰላማዊና በሕግ ልዕልና ክፍተት እምነት ያለው ነው ተብሎ የሚገመት መሆኑ ይታመናል። በመሆኑም አመልካች ተጠሪ የተለያዩ ክፍያዎች ተከፍሏቸው ሊሰናበቱ ይገባል በማለት የሚያቀርበው አማራጭ ዳኝነት በተጠሪ ላይ ደረሰ ከተባለው የስራ ጉዳትና ከሕጉ አጠቃላይ መንፈስ አንጻር ሲታይ ተቀባይነት የሌለው ሁኖ ተገኝቷል። ሲጠቃለልም የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የሌለበት ሁኖ ስለአገኘን ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 116264 ሰኔ 20 ቀን 2004 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348 (1) መሰረት ፀንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ት ዕ ዛ ዝ

በዚህ ችሎት ጥቅምት 14 ቀን 2005 ዓ.ም. ተሰጥቶ የነበረው እግድ ተነስቷል።
ለሚመለከታቸው አካላት ይጻፍ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳካ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ የእህል ንግድ ድርጅት

ተጠሪዎች ፡-

1. አቶ ገ/ስላሴ ኃ/ማርያም
2. ወ/ት እቴጌ ለማ
3. ወ/ት አማራች መንግስቱ
4. ወ/ሮ ለምለም እንዳለ
5. አቶ አካለወርቅ ሳልልህ
6. አቶ አርአያ ውብነህ
7. ወ/ሮ በቀለች ከበደ
8. አቶ እስማኤል ዓሊ

ጠበቃ ዘነበ ጥላሁን ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የአሠሪና ሠራተኛ ሆኖ በአሁን የሰበር ተጠሪዎች ከሳሽነት የተጀመረው በፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት ሲሆን አመልካች ድርጅት ደግሞ ተከላሽ ነበር፡፡ ክሉም፡- ተከላሽ ድርጅት ባካሄደው የመሰረታዊ የሥራ ሂደት ለውጥ መሰረት በተጠናው የደመወዝ እስኬል ለእያንዳንዱ የሥራ መደብ መነሻ ደመወዝ ሲወሰን ከሳሾች በተመደብንበት የሥራ መደብ ማግኘት የሚገባንን ሲወስን ቀደም ሲል ስናገኝ የነበረውን ደመወዛችንን የቀነሰብን ስለሆነ ያለአግባብ የቀነሰብንን ደመወዝ መልሶ እንዲያስተካክልን ይወሰንልን የሚል ነው፡፡

ተከላሽም ለክሱ ባቀረበው የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ፤-በተከላሽ ድርጅት መሰረታዊ የሥራ ሂደት ለውጥ ተደርጎ በመንግስት ከጸደቀ በኋላ በአማካሪ ድርጅት የተጠናውን አዲስ የደመወዝ እስኬል መነሻ በማድረግ ከሳሾች ክሱን ያቀረቡ ስለሆነና የደመወዝ ጭማሪን የሚመለከት ክስ የወል የሥራ ክርክር ስለሚሆን መቅረብ ያለበት ለአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ በመሆኑ ፍርድ ቤቱ በቀጥታ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም ብሏል፡፡

ፍርድ ቤቱም በመ/ደ/መቃወሚያ ላይ በሠጠው ብይን፡- ከሳሾች ባቀረቡት ክስ ላይ የሚሰጠው ውሳኔ ጠቅላላ የደመወዝ እስኪል አሰራርን የሚነካ በመሆኑና ውጤቱም በሌሎች ሠራተኞች ላይ አሉታዊ ወይም አዎንታዊ ተጽዕኖ ሊያስከትል ስለሚችል በወል የሥራ ክርክር የሚሸፈን በመሆኑ ፍርድ ቤቱ ክሱን ተቀብሎ ለመወሰን ሥልጣን የለውም በሚል የክሱን መዝገብ ዘግቷል።

የስር ከሳሾችም የመ/ደ/ፍርድ ቤት በሰጠው ብይን ቅር በመሠኘት ይግባኝ ለከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡ ሲሆን ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ወገን በማከራከር በሠጠው ፍርድ ይግባኝ ባዮች ባቀረቡት ክስ ላይ የሚወሰነው ጭብጥ ተቋረጠብን የሚሉት የደመወዝ ጭማሪ ነው? ወይስ ድጎማ ነው? የሚለው ሲሆን በዚሁ ጭብጥ ላይ የሚሰጠው ውሳኔም ከይግባኝ ባዮች አልፎ የሁሉንም ሠራተኞች መብትና ጥቅም የሚነካ ባለመሆኑ ጉዳዩ በግል የሥራ ክርክር የሚታይ ነው በማለት የመ/ደ/ፍርድ ቤት የሰጠውን ብይን በመሻር በፍሬ ጉዳዩ ላይ አከራክሮ እንዲወስን ክርክሩን መልሶለታል።

አመልካችም የሰበር አቤቱታ ያቀረበው በከፍተኛው ፍርድ ቤት ፍርድ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ሲሆን በዋናነት የጠቀሰው የቅሬታ ነጥብም፡- ተጠሪዎች ያቀረቡት ክስ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 147(2) መሰረት በወል ሥራ ክርክር የሚሸፈን ሆኖ እያለ ከፍተኛው ፍርድ ቤት በግል የሥራ ክርክር የሚሸፈን ነው በማለት ጉዳዩን የሥራ ክርክር ችሎት እንዲወሰነው የመለሰው ያለአግባብ ነው የሚል ነው።

ተጠሪዎች በበኩላቸው በሠጡት መልስ፡- ክሱ የቀረበው አመልካች ድርጅት ሲከፈለን በነበረው ደመወዝ ላይ መዋቅሩን መሥራት ሲገባው ደመወዛችንን በመቀነስ መዋቅሩን የሰራ በመሆኑ የቀነሰብንን ደመወዝ መልሶ እንዲያስተካክል ዳኝነት የጠየቅንበት እንጂ ክርክራችን በተሰራው መዋቅር ላይ ባለመሆኑ ከፍተኛው ፍርድ ቤት ክሱ በግል ሥራ ክርክር ችሎት የሚታይ ነው ሲል የሰጠው ፍርድ የሚነቀፍበት ምክንያት ስለሌለው ሊጸና ይገባል በሚል ተከራክረዋል። አመልካች ድርጅትም ለተጠሪዎች መልስ የመልስ መልስ በማቅረብ ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም፡- ተጠሪዎች ያቀረቡት ክስ በወል የሥራ ክርክር የሚሸፈን ነው? ወይስ በግል ሥራ ክርክር የሚሸፈን ነው? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

የግል የስራ ክርክሮች በመደበኛ ፍርድ ቤት የሥራ ክርክር ችሎት የሚታዩ ስለመሆናቸው ከአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 138 መገንዘብ የሚቻል ሲሆን የወል ሥራ ክርክር ደግሞ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ውሳኔ ቦርድ የሚታይ መሆኑን በአዋጁ አንቀጽ 142(1)፣147(1)(ሀ) ተመልክቷል። እዚህ ላይ ዋናው ምላሽ የሚሻው ጉዳይ ግን አንድ ጉዳይ የግል ወይም የወል የሥራ ክርክር ሊባል የሚችልበት አግባብ ነው። ይህን በተመለከተ ይህ ችሎት በሰበር መ/ቁ/18180 በቀን 29/11/1997 ዓ/ም በዋለው ችሎት አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሰጠበት ሲሆን በዚሁ የህግ ትርጉም መሠረትም አንድ ጉዳይ የወል የሚያሰኘው የጋራ በሆነ የሠራተኞች መብትና ጥቅም ላይ አሉታዊም ሆነ አዎንታዊ ውጤት የሚያስከትል ሆኖ ሲገኝ ሲሆን ክርክሩ የግል ነው የሚባለው ደግሞ ወጤቱ በተከራካሪ ሠራተኛ ብቻ ተወስኖ የሚቀር ሲሆን ነው። በዚህ በተያዘው ጉዳይ ተጠሪዎች ቀደም ሲል ሲናገኝ የነበረውን ደመወዝ አመልካች

ያለአግባብ በመቀነስ በተሰራው መዋቅር ላይ ያስቀመጠው ስለሆነ የቀነሰብንን ደመወዝ መልሶ እንዲያስተካክል ይወሰንልን በሚል ክስ ያቀረቡ ሲሆን አመልካችም ቀደም ሲል በድጎማ መልክ ከደመወዛቸው ጋር ሲከፈላቸው የነበረው ገንዘብ ከደመወዛቸው ተቀንሶ በተሰራው መዋቅር ላይ ከመቀመጡ በስተቀር በደመወዛቸው እስኬል መሰረት ማግኘት የሚገባቸው ገንዘብ አልተቀነሰም በሚል ተከራክሯል። ይህ ከሆነ ደግሞ ቀደም ሲል መዋቅሩ ከመሰራቱ በፊት ሲከፈላቸው የነበረው የደመወዝ መጠን የድጎማ ክፍያ ተጨምሮ ነው? ወይስ ሳይጨመር ነው? ድጎማው ተቀናሽ ተደርጎ በተሠራው መዋቅር መሰረት የደመወዝ እስኬል ሲቀመጥ ተጠሪዎቹ ማግኘት ከሚገባቸው የደመወዝ መጠን ቀንሷል? ወይስ አልቀነሰም? የሚሉ ነጥቦች ከተጣሩ በኋላ የሚሰጠው ውሳኔ ደግሞ ከተጠሪዎች አልፎ የሌሎች የድርጅቱን ሠራተኞች መብትና ጥቅም በአዎንታዊም ሆነ በአሉታዊ መንገድ ሊነካ የሚችልበት ምክንያት የለም። በመሆኑም ተጠሪዎች መዋቅሩ ሲሠራ ቀደም ሲል ስናገኝ የነበረው የደመወዛችን እስኬል ተቀንሶብናል በማለታቸው ብቻ ጉዳዩ የወል ሥራ ክርክር ነው ሊባል የሚችልበት ምክንያት ባለመኖሩ ከፍተኛው ፍርድ ቤት ተጠሪዎቹ ያቀረቡት ክስ በግል የሥራ ክርክር ችሎት የሚታይ ነው ሲል በሰጠው ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ሆኖ በማግኘታችን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌ/ክ/ፍርድ ቤት በመ/ቁ/115821 በቀን 10/7/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ፍርድ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/348(1) መሰረት አጽንተናል።
2. ተጠሪዎች ያቀረቡት ክስ በግል የስራ ክርክር የሚሸፈን በመሆኑ ሊቀርብ የሚገባው ለመደበኛ ፍርድ ቤት የሥራ ክርክር ችሎት ነው በሚል ከፍተኛው ፍርድ ቤት መወሰኑ ተገቢ ነው ብለናል።
3. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ ተከራካሪዎች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

እ/ብ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሕይወት

አመልካች፡- ሸራተን አዲስ - ጠበቃ ተካ አስፋው ቀረቡ

ተጠሪ፡-

1. አቶ ገናናው ከበደ

2. አቶ ገ/ሥላሴ በላይ

3. አቶ ቢንያም እያሱ
ወ/ኪዳን

4. አቶ አቢይ አድነው

5. አቶ ጎመረው ለማ

6. አቶ ተሻገር ትእግስቱ

7. አቶ ሳሙኤል ሹመ

8. ወ/ሪት መዓዛ ቁምላቸው

9. አቶ ኢዩቤል አሰፋ

10. ወ/ሪት እመቤት ፀሐይ

11. ወ/ሪት መሰረት ፍስሃ

12. አቶ ቦንያስ ስይፋ

13. አቶ ኤልያስ እንዳለ

14. አቶ ቴዎድሮስ አሽብር

15. አቶ ብርሃስላሴ ሐይሉ

16. ወ/ሪ ናርዶስ በላይ

17. አቶ ደጉ ተስፋዬ

18. አቶ ታዲያስ ደርቤ

19. ወ/ት ሂሩት መልካ

20. ወ/ሪት ነጻነት በፈቃዱ

21. አቶ ብርሃነ ለገሰ

22. ወ/ሮ አነኒ ታደሰ

23. ወ/ት ባዩሽ ገብሬ

24. ወ/ት ስንዱ ሹምዬ

25. ወ/ት አስቴር ፍቅሩ

26. ወ/ሮ ሃና ዘሪሁን

27. አቶ ጌታቸው ተሾ

28. ወ/ሮ አቦነሽ ክፍያው

29. ወ/ሪት አየሩሳሌም
ታንኪ

30. አቶ ነጻነት ሸዋልዑል

31. ወ/ት ፍቅርተ ተፈሪ

32. ወ/ት አበባ እሸቱ

33. ወ/ሮ ጸጋነሽ ሄሊሶ

34. ወ/ት ጽጌራዳ እሸቱ

35. ወ/ሮ አየለች ባነጫ

36. አቶ መላኩ ታደሰ

37. አቶ ፍቅረማሪያም

ወርቅ

38. ወ/ት ሰርካለም አሰፋ

39. ወ/ት ሀይማኖት ጉተማ

40. አቶ ገረመው ወርቁ

41. ወ/ት አዜብ በዩነ

42. ወ/ት አስናቀች ቢተው

43. አቶ ክብሮም ግደይ

44. አቶ ፈቃደ ታደሰ

45. ወ/ት ቃልኪዳን ሲሳይ

46. ወ/ት ሉባባ በዩን

47. አቶ እዩብ ፅጌ

48. አቶ ሱራፌል ፍቃደ

49. ወ/ት ረድኤት ታደሠ

- ለሁሉም ጠበቃ ግርማ ኃይሌ ቀረቡ መዝገቡ ተመርምሮ ተክታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 መሰረት የቀረበውን የግል የስራ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪዎች ባሁኑ አመልካች በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። የተጠሪዎች ክስ ይዘት ሲታይም በአመልካች ድርጅት በተያያደዩ ጊዜአት ተቀጥረው የተለያዩ የአገልግሎት ዘመን እንዳላቸውና በባንኪቶት እና እስቲዋርዲንግ የስራ ዘርፎች እያገለገሉ እንደሚገኙ፣ አመልካች ድርጅት በቅጥር ስርአት ላይ በአሰሪና ሰራተኛ ሕግ ከተደነገገው ውጪ በሰራተኞች መካከል ግልጽ የሆነ ልዩነት በመፍጠር በተመሳሳይ የስራ ሰዓት ርዝመትና ስፋት የክፍያ ልዩነት በመፍጠር ለተጠሪዎች በሕግ የተሰጠውን መብት በመጣስ ከሕግ ጋር የሚጻረር ውል በማዘጋጀት እያስፈረመ በሕግ የተሰጣቸው ተገቢውን ክፍያና ጥቅማ ጥቅም መንፈጉን፣ የስራ ሰዓት በወር 208 እንዲሆን በመገደብ በሰዓት ብር 5.50(አምስት ብር ከሃምሳ ሳንቲም) እያሰበ እንደሚከፍላቸውና በቀን ስምንት ሰዓት ለማሰራት በሕጉ የተጣለበትን የአሰሪነት ግዴታን ያለመወጣቱን፣ ተመሳሳይ የሥራ መደብ ላላቸው ሰራተኞች የክፍያ ልዩነት መፍጠሩንና ለልዩነቱ የቅጥር ሁኔታ አልፎ አልፎ ለሚሰራ ስራ የተቀጠሩ ሰራተኛ እንደቋሚ ሰራተኛ የተለያዩ ጥቅማ ጥቅሞች ሊጠበቁለት አይገባም በማለት በሕግ እውቅና የሌለውን ምክንያት መሰረት ማድረጉን ዘርዘረው ተጠሪዎች ለሰሩት ዘመን የተከለከሉትን ሰርቪስ ቻርጅ፣ ቲፕ፣ ቦነስ በሕግ አግባብ የሰድስት ወር እንዲታሰብላቸው፣ የአመት ፈቃድ፣ የሕክምና አገልግሎት ፣ የ24 ሰዓት የሰራተኞች የሕይወት ኢንሹራንስ ሽፋን፣ የደመወዝ ጭማሪ፣ ፕሮቪደንት ፈንድ የማጠራቀም መብት እንዲጠበቅላቸው እንዲሁም የትርፍ ስራ ሠዓት ሥራ ክፍያ፣ የበዓላት እና የአሁድ ቀናት ስራ በመስራት ጥቅም የማግኘት መብት ዘርዘረውና በገንዘብ የሚተመነውን መብት መጠን በገንዘብ ለይተው ጥቅማ ጥቅሞችን የማግኘት መብታቸው እንዲጠበቅላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስም ተጠሪዎች የተቀጠሩት አልፎ አልፎ የሚሰራን ሥራ ለመስራት ለተወሰነ ጊዜ በመሆኑ ሰርቪስ ቻርጅ፣ ቦነስና ቲፕ የመክፍል፣ የፕሮቪደንት ፈንድ መዋጮ የማድረግ፣ ኢንሹራንስ የመግባት ግዴታ በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ወይም በህብረት ስምምነት ወይም ሁለቱም ወገኖች በየግላቸው በተፈራረሟቸው የስራ ቅጥር ውሎች ግዴታ ያልተጣለበት መሆኑን ዘርዘሮ ክስ ተቀባይነት የለውም ሲል ተከራክሯል። ጉዳዩ በዚህ መልክ የቀረበለት ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ ተጠሪዎች የተቀጠሩበት ውል የጊዜ ገደብ ያለው ስለመሆኑ በአመልካች በኩል የቀረበው የሰነድ ማስረጃ ቢያስረዳም ተጠሪዎች ሲሰሩ የነበሩት ስራ ተክታታይነት ያለው ስለመሆኑ በማስረጃ መረጋገጡን ገልጾ ተጠሪዎች ላልተወሰነ ጊዜና ስራ የተቀጠሩ ሰራተኞች ናቸው፣ እንዲህ ከሆነ በጥቅማ ጥቅም ማግኘት ደረጃ ከቋሚ ሰራተኞች የሚለዩበት ምክንያት የለም በማለት ለእየንዳንዳቸው በወር 4,956.70(አራት ሺህ ዘጠኝ መቶ ሃምሳ ስድስት ብር ከሰባ ሳንቲም) ታስቦ ክስ ከመቅረቡ በፊት ላለው ስድስት ወራት በድምሩ ብር 1,576,230.60

(አንድ ሚሊዮን አምስት መቶ ሰባ ስድስት ሺህ ሁለት መቶ ሰላሳ ብር ከስልሳ ሳንቲም) ሰርቪስ ቻርጅ እንዲከፈላቸው፣ አመልካች ድርጅት መደበኛ ስራተኞች ለሚላቸው የሚሰጣቸው ቲፕ (ጉርሻ) ፍርድ ቤቱ ውሳኔ ከሰጠበት ጊዜ ጀምሮ እንዲያገለግላቸው፣ የአመት ፈቃድ ማግኘት መብታቸው እንደየአገልግሎታቸው እንዲያገለግላቸው፣ ፕሮቪደንት ፈንድ የማጠራቀም መብት እንዲጠበቅላቸው ሲል ወስኗል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኝን ለፌዴራሉ ክፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቦ ግራ ቀኝ ከተከራከሩ በኋላ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን መርምሮ የበታች ፍርድ ቤት ሰርቪስ ቻርጅንና ጉርሻን በተመለከተ የሰጠውን የውሳኔ ክፍል ብቻ ሽሮ በሌሎች ነጥቦች ላይ የሰጠውን ውሳኔ ግን ሙሉ በሙሉ በማፅናት ወስኗል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ተጠሪዎች የተቀጠሩበት ስራ አመልካች ድርጅት በመደበኛነት የሚሰራው ስራ ሳይሆን አልፎ አልፎ የሚሰራ በመሆኑ ግራ ቀኝ ይህንኑ ተገንዝበው ውል ያደረጉ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ የውል ስምምነቱ ታልፎ ተጠሪዎች የሚሰሩት ስራ ተከታታይነት ያለው ስለመሆኑ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ለመደበኛ ስራተኞች የተጠበቁ መብትና ጥቅማ ጥቅሞች ለተጠሪዎችም ሊጠበቁ ይገባል ተብሎ የተወሰነው የአመልካች ድርጅትን የስራ ባህርይ፣ የመዋዋል ነፃነትንና በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀፅ 9፣ 10፣ 14(ረ)፣ 53(2) እና 134 ድንጋጌዎችንና ይዘትና መንፈስ ውጪ እንዲሁም ከአዋጁ ዓላማ ጋር እና አስገዳጅነት ያላቸውን የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔዎችን ይዘት ባላገናዘበ መልኩ ነው በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚገባው መሆኑ ታምኖ እንዲቀርብ ከተደረገ በኋላ ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ተጠሪዎች በሰጡት የፅሁፍ መልስ የተጠሪዎች የቅጥር ውል ሕጋዊ ያለመሆኑና ተጠሪዎች ለረጅም አመታት ይሰሩበት የነበረውና አመልካች አልፎ አልፎ የሚሰሩ ስራዎች ናቸው የሚላቸው በተከታታይነት የሚሰሩ መሆኑን የበታች ፍርድ ቤቶች ከአመልካች ማስረጃዎች ጭምር ስለሚረጋገጡ በመገንዘብ የሰጡት ውሳኔ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 11924 እና 25526 ከሰጣቸው አስገዳጅ የህግ ትርጉሞች፣ ከአለም አቀፍ የስራተኞች ድርጅት ደንብና አግባብነት ባላቸው የኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕግ መንግስት ድንጋጌዎች መሰረት የተሰጠ በመሆኑ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ተከራክረዋል። አመልካች በበኩሉ አስገዳጅነት ያላቸው የሰበር ችሎት ውሳኔዎች ለጉዳዩ አግባብነት የሌላቸው መሆኑን በመዘርዘር የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልሱን አቅርቧል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የችሎቱን ምላሽ የሚያስፈልገው አቢይ ነጥብ የበታች ፍርድ ቤቶች በጉዳዩ ላይ ውሳኔ የሰጡት ተገቢውን ማጣራት አድርገው ነው? ወይስ አይደለም? የሚለው ሆኖ ተገኝቷል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪዎች አመልካችን ሊከሰት የቻሉት ቅጥሩ አልፎ አልፎ ለሚሰሩ ስራ የተደረገ ነው በሚል ምክንያት በሕጉ ሊጠበቁ የሚገባቸውን ጥቅማ ጥቅሞችን አልጠበቀልንም፤ ከልክሎናል በሚል ምክንያት ሲሆን አመልካች ተጠሪዎች ይገባናል የሚሏቸውን መብቶች የከለከላቸው መሆኑን ሳይክድ እርምጃውን ሕጋዊ በማለት ነው የሚከራከረው የተጠሪዎች ቅጥር አመልካች በመደበኛነት የሚሰሩባቸውን ስራዎች ለማሰራት

የተደረገ ሳይሆን አልፎ አልፎ የሚያጋጥሙት ስራዎች እንደ ስብሰባ ዝግጅት፣ የሰርግ ፣ የፌስቲቫል እና የምርቃት ፓርቲ፣ ከክብረ በዓላት እና ኢዩቤልዩ ሲክበር የሚሰሩትን ስራዎች ለመስራት አውቀውና ወደው በውል በመተሳሰር ተጠሪዎች ስራዎቹን ሲሰሩ የቆዩ በመሆኑ ለመደበኛ ስራ ሰራተኞች የተጠበቁት ጥቅማ ጥቅሞች ሊጠበቅላቸው አይገባም፤ ከውል ወይም ከህግ የመነጨ ግዴታ የለብኝም በማለት መሆኑን ነው። የበታች ፍርድ ቤቶች በዚህ ረገድ የቀረበውን የአመልካችን ክርክር ውድቅ ያደረጉት ተጠሪዎች አመልካች አልፎ አልፎ የሚሰሩ ስራዎች ናቸው የሚላቸውን በተከታታይ ፕሮግራም እየወጣላቸው ሲሰሩ የነበሩ ስለመሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ መረጋገጡ ስራዎቹ ቀጣይነት ያላቸው መሆኑን የሚያስገነዝብ ነው በሚል ምክንያት መሆኑንም ከውሳኔዎቹ ግልባጮች ተመልክተናል።

በመሰረቱ ማንኛውም የስራ ውል ላልተወሰነ ጊዜ እንደተደረገ ሕግ ግምት የሚወስድበት ጉዳይ ስለመሆኑ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 9 ድንጋጌ በግልፅ ያሳያል። ይህ የሕግ ግምት ሊስተባበል የሚችለው በተጠቀሰው አዋጅ አንቀጽ 10 በተመለከቱት ሁኔታዎች መሰረት ነው። አሰሪው በዚህ አንቀጽ ስር በተመለከቱት ሁኔታዎች ቅጥሩ መፈፀሙን ካስረዳ በአዋጁ አንቀጽ 9 ስር የተመለከተውን የሕግ ግምት እንዳስተባበለ የሚቆጠር ሲሆን እርምጃውም ከዚህ አንጻር ሊታይ የሚገባው ነው። የሥራው ባህርይ ቀጣይነት ያለው መሆኑ እየታወቀ በአሰሪና ሰራተኛ መካከል ጊዜን በመቁረጥ የሚደረግ የቅጥር ውል ስምምነት ሕጋዊ ጥበቃ የማይደረግለት ስለመሆኑ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2(1) መሰረት በየትኛውም እርከን የሚገኝ ፍርድ ቤትን የሚያስገድድ የሕግ ትርጉም በሰ/መ/ቁጥር 11924፣25526 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት የሰጠበት ጉዳይ ነው።

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ከአመልካች ጋር የመሰረቱት የስራ ውል በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 10(ሐ) መሰረት ተደርጎ የተመሰረተ መሆኑ ያልተካደ ጉዳይ ነው። ሆኖም የበታች ፍርድ ቤቶች በዚህ ረገድ የቀረበውን የአመልካችን ክርክርና በክርክሩ ሂደት የተረጋጠውን ፍሬ ነገር ተጠሪዎች የሚሰሩት ስራ ቀጣይነት ያለውና አመልካች ድርጅት መደበኛ ስራ ላይም ተጠሪዎችን ማስራቱ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ሳይቀበሉት ቀርተዋል። በእርግጥ ከላይ የተጠቀሱት አስገዳጅነት ያላቸው የዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔዎች የስራው ባሕርይ ቀጣይነት ያለው መሆኑ ከተረጋገጠ አሰሪ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 10 መሰረት የስራ ውል ተደርጓል በማለት የሚያቀርበው ክርክር ተቀባይነት ሊሰጠው እንደማይገባ ያስገነዝባል። ይሁን እንጂ ይህ የሰበር ሰሚ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መንፈስ በጥንቃቄ ታይቶ ግንዛቤ ካልተወሰደበት ከሕጉ ዓላማና መንፈስ ጋር የማይሄድ ውጤትን ማስከተሉ የማይቀር መሆኑ እሙን ነው። ስለሆነም የስራው ባሕርይ ቀጣይነት ያለው ነው ለማለት መታያት ያለበት ነጥብ ስራው ለተከታታይ ሳምንታት፣ ወራት ወይም አመታት በገበያው አመቺነት ምክንያት መቀጠሉን ነው ወይስ ከገበያው ምቹነት ሳይሆን ስራው ራሱ ብቻውን ሲታይ ቀጣይነት ያለው መሆኑን ለማሳየት ነው? ከሚለው ጥያቄ ጋር ሊለይ የሚገባው ነው። በዚህም አግባብ ጉዳዩ ሲታይ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 10 መሰረት ተደረገ ተብሎ የሚቀርበውን የቅጥር ውል ውድቅ ለማድረግ የስራው ቀጣይነት የሚለው መለኪያ መሰረት ማድረግ ያለበት ስራው በገበያው አመቺነት ረዘም ላሉ ጊዜያት መሰራቱን ብቻ ሳይሆን ስራውን በባህርው እና ከድርጅቱ መሰረታዊ አላማ ጋር ተዛምዶ ሲታይ ቀጣይነት ያለው መሆኑ መረጋገጥን ጭምር የሚጠይቅ ሊሆን ይገባል። ከዚህ ድምዳሜ ውጪ የሚያዘው ድምዳሜ በአንድ ድርጅት ላይ ተገቢ ያልሆነ

የሰው ኃይል እንዲኖር የሚያደርግ እና የድርጅቱን ተወዳዳሪነት በመፈታተን ለአገር ኢኮኖሚ ሊጫወተው የሚገባውን ሚና ሁሉ የሚገድብ ነው። የአንድን ድርጅት ምርትና ምርታማነትን በማሳደግ ለአገር ኢኮኖሚ የሚያበርክተውን አስተዋጽኦ የሚገድብ እርምጃ ደግሞ የአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ዓላማን የሚጸርረ ነው። በመሆኑም አንድ የአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይን አከራክሮ ለመወሰን ስልጣን የተሰጠው አካል አንድን ስራ በባሕርይው ቀጣይነት ያለው ነው ብሎ ለመደምደም ስራው ረዘም ላለ ጊዜ መሰራቱን ብቻ ሳይሆን የስራው ባህርይ ከድርጅቱ አይነተኛ ስራ ጋር የሚሄድና ቀጣይነት ያለው መሆኑን ሊያረጋግጥ ይገባል። ይህ ድምዳሜ ሲያዘም የድርጅቱ አጠቃላይ ተቋማዊ ሁኔታው በውል ሊታወቅ ይገባል። ይኼውም ድርጅቱ የተቋቋመበት ዓላማ፣ ሊሸከመው የሚገባው የሰራተኛ ቁጥርና ሌሎች ተያያዥነት ያላቸው ጉዳዮች በተገቢው መንገድ ተጣርተው ሊታወቁ ይገባል።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመጣ አመልካች የተቋቋመበት መደበኛ የመኝታ፣ የምግብና የመጠጥ አገልግሎቶችን መስጠት መሆኑን ጠቅሶ ተጠሪዎች ይሰሩበት የነበረውን ስራ አልፎ አልፎ የሚሰራና የአመልካች ድርጅት መደበኛ ስራ ያለመሆኑን ገልጾ ተከራክሯል። ይሁን እንጂ አመልካች የሚሰራቸው መደበኛ ስራዎች አይነት እና ብዛት፣ በእነዚህ መደበኛ ስራዎች የሚይዛቸው የሰራተኞች ቁጥር ምን ያህል እንደሆነ፣ አመልካች አልፎ አልፎ የሚሰራቸው ስራዎች አመልካች በቀጣይነት የሚሰራቸው መሆን ያለመሆኑ፣ ስራዎቹ በቀጣይነት የሚሰሩበት ሁኔታ እንዴት ሊከሰት እንደሚችልና የሚያስፈልገው የሰው ኃይልና ስራውን ለመስራት በቀን ወይም በወር ለአንድ ሰራተኛ ሊመደብ የሚችለው የስራ ሰዓት ምን ያህል እንደሆነ በአመልካች ማስረጃም ሆነ በተጠሪዎች ማስረጃ ነጥረው የወጡ ነጥቦች አይደሉም። ፍርድ ቤቱም የሚመለከታቸውን አካላት እንዲያጣሩለት ያደረገበት የክርክር አመራር ደረጃ ያለመኖሩን የክርክሩ ሂደት ያሳያል። በክርክሩ ሂደት የተነሱትና ለጉዳዩ አወሳሰን ወሳኝ የሆኑት ፍሬ ነገሮች በማስረጃ ሳይነጥሩ ትክክለኛና ፍትሃዊ ዳኝነት መስጠት የማይቻል መሆኑን የዳኝነት አሰጣጥ ስርዓታችን ያስገነዝባናል። ዳኝነት ሰጪ አካል የሆነው ፍርድ ቤት በሕጉ በተዘረጋው ስርዓት መሰረት የተከራካሪ ወገኖችን ማስረጃ አስቀርቦ ማይመለከት፣ ሳይሰማና ከተያዘው ጭብጥ ጋር አገናዝቦ ማይመረምር በሕግ ባልተመለከተ ምክንያት የማስረጃ መሰማት መብትን በማለፍ ወይም ፍርድ ቤቱ ራሱ ለትክክለኛ ፍትህ አሰጣጥ ሲባል ሊነጥር የሚገባውን ፍሬ ነገር ራሱ በሚያስቀርበው ማስረጃ ሳይነጥር ፍርድ የሚሰጥበት አካሄድ የዳኝነት አሰጣጥ ስርዓታችን የሚቀበለው ጉዳይ አይደለም። በግልጽ የቀረበን ክርክር በተቆጠረው ማስረጃ ወይም አግባብነት ባለው መንገድ ማያጣሩ መወሰን ደግሞ መሰረታዊ የሆነ የፍርድ አካሄድ ጉድለት ነው። የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 136፣ 137፣ 145፣ 264፣ 272፣ 345 እና ሌሎች ስለማስረጃ አቀራረብና አቀባበል የተደነገጉት ድንጋጌዎች የሚያስገነዝቡን ሐቅም ይኼው ነው። በመሆኑም ከላይ የተመለከቱት ፍሬ ነገሮች በተከራካሪ ወገኖች ማስረጃዎች ወይም በፍርድ ቤቱ ትዕዛዝ በሚቀርቡ የሚመለከታቸው አካላት ወይም የባለሙያ ማስረጃዎች ባልነጠሩበት ሁኔታ የተጠሪዎች ስራ አልፎ አልፎ የሚሰራ አይደለም ተብሎ በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ ባልተሟላ የፍርድ አካሄድ የተሰጠና በአመልካች ድርጅት ላይም ተገቢ ያልሆነ የሰራተኛ ኃይል የመጫን ውጤት ያለው በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሆኖ ስለአገኘን የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል። በአጠቃላይ ከላይ በተመለከቱት ሕጋዊ ምክንያቶች ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 61589 ጥር 14 ቀን 2004 ዓ/ም ተሠጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 116137 ግንቦት 27 ቀን 2004 ዓ/ም ተሸሽሎ የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. አመልካች የሚሰራቸው መደበኛ ስራዎች አይነት እና ብዛት፣ በእነዚህ መደበኛ ስራዎች የሚይዛቸው የሰራተኞች ቁጥር ምን ያህል እንደሆነ፣ አመልካች አልፎ አልፎ የሚሰራቸው ስራዎች በቀጣይነት የሚሰራቸው መሆን ያለመሆኑ፣ ስራዎቹ በቀጣይነት የሚሰሩበት ሁኔታ ከነበረና ካለም እንዴት ሊከሰት እንደቻለና ወደፊትም ሊከሰት የሚችልበት ሁኔታ መኖር ያለመኖሩን፣ ለስራዎቹ የሚያስፈልገው የሰው ኃይልና ስራውን ለመስራት በቀን ወይም በወር ለአንድ ሰራተኛ ሊመደብ የሚችለው የስራ ሰዓት ምን ያህል ነው? የሚሉትን ፍሬ ነገሮችን፣ የአመልካችን ድርጅታዊ አቋም ባጠቃላይ ተገቢ ነው ባለው መንገድ ሁሉ በማጣራት ክርክሩን በመዘገብ ቁጥር 61589 እንዲቀጥል በማድረግ ጉዳዩ ላይ ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥበት ለፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(1) መሰረት መልሰንለታል።ይጻፍ።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዘገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዘገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/መ

ህዳር 19 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ተክሊት ይመስል

አመልካች፡- የመቶ አለቃ ጥላሁን ታችበሌ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ግሎባል ሆቴል ኃ/የተ/የግል ማህበር - አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

አቤቱታው ለሰበር ችሎት ሊቀርብ የቻለው አመልካች ከሥራ በጠረታ ምክንያት በአሰሪ መሰናበታቸው እና ተፈጻሚነት ያለው ሕግ የሕብረት ስምምነት ነው ወይስ የጠረታ አዋጅ ነው የሚለው የሕግን ጥያቄ መሠረት በማድረግ ጉዳዩን ለመመርመር ነው። አመልካች በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ቂርቆስ ምድብ ችሎት ያቀረቡት ክስ በተጠሪ ድርጅት በጥበቃ ሰራተኝነት ተቀጥረው እስከ ታህሣሥ 23 ቀን 2003 ዓ.ም ድረስ ማገልገላቸውና ተጠሪ ድርጅት ጠረታን ምክንያት አድርጎ መብታቸውን ሳይጠብቅ ያለማስጠንቀቂያ የሥራ ውላቸውን ያቋረጠ በመሆኑና ስንብቱ ሕገወጥ በመሆኑ ሕጉ በሚፈቅደው ክፍያ እንዲፈጸምላቸው ጠይቋል። ተጠሪ ድርጅት በሰጠው መልስ በድርጅቱ የሕብረት ስምምነት አንቀጽ 32.5 መሠረት ተጠሪ የሠራተኞችን የጠረታ መውጫ ጊዜ ለመወሰን ሥልጣን የተሰጠው መሆኑ አመልካችም ዕድሜያቸው 55 ዓመት የሞላቸው በመሆኑ በሕብረት ስምምነቱ መሠረት የፕሮቨደንት ፈንዳቸው ተከፍሏቸው በልዩ ሁኔታም የሁለት ወር ደመወዝ ተከፍሏቸው ተሰናብቷል። ስንብቱም በአግባቡ የተከናወነ ነው በማለት መልስ ሰጥቷል። የግራ ቀኙን ክርክር ያደመጠው የሥር ፍርድ ቤት ስንብቱ በሥራ ላይ ባለው የሕብረት ስምምነት የተፈፀመ በመሆኑ ሕጋዊ ነው። ምንም ክፍያ መጠየቅ አይችሉም በማለት ወስኗል። በይግባኝ ሥልጣኑ የተመለከተው ከፍተኛ ፍርድ ቤትም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348/1/ መሠረት የይግባኝ ባይ ቅሬታን የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔን አፅንቷል።

አመልካች የሥር ፍርድ ቤቱ ፈጽሞታል ያሉትን የሕግ ስህተት በመዘርዘር ቅሬታቸውን አቅርበዋል። በአመልካች አቤቱታ ከተዘረዘሩት የቅሬታ ነጥቦች የጠረታ ዕድሜ በሕግ እንጂ

በሕብረት ስምምነት ሊወሰን እንደማይገባ፤ አሰሪው /ተጠሪ/ ተቋም ሕገወጥ ስንብት የፈፀመ በመሆኑ የ6 ወር ደመወዝ በካሣ መልክ እንዲከፍላቸው እንዲወሰንላቸው አመልክቷል። ከዚህ በተጨማሪ የንፋስ ስልክ ላፍቶ ምድብ 1ኛ የሥራ ክርክር ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ በመ/ቁ 62433 ህዳር 11 ቀን 2004 ችሎት የጡረታ ዕድሜ አግባብ ባለው ሕግ እንጂ በሕብረት ስምምነት የሚወሰን አይደለም በማለት የሰጠው ውሳኔ እንዲታይላቸው አያይዘው አቅርበዋል። ተጠሪ በሰጠው መልስ አመልካች ከሥራ የተሰናበቱት በተጠሪና በሠራተኞች ማህበር መካከል በተፈረመው የሕብረት ስምምነት አንቀጽ 32.5 መሠረት ነው፤ ተዋዋይ ወገኖችም የጡረታ ዕድሜን ሊወሰኑ እንደሚችሉ የሕብረት ስምምነቱን የፈረሙት ተዋዋይ ወገኖች የተስማሙ በመሆኑና አመልካች በዚህ አግባብ በሕጋዊ መንገድ የተሰናበተ በመሆኑ ስንብቱ ሕጋዊ ነው እንዲባልለት አመልክቷል። የአመልካች የመልስ መልስ ቅሬታቸውን የሚያጠናክር ነው።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው የጽሑፍ ክርክር ከላይ የተገለጸ ሲሆን ችሎቱም ጉዳዩን መርምሯል። ጉዳዩን እንደመረመርነው በአዋጅ ቁጥር 377/1996 የሚገዙ ሠራተኞች የጡረታ ዕድሜ የሚወሰነው አግባብ ባለው ሕግ ነው ወይስ በሕብረት ስምምነት? የሚለው ጭብጥ መታየት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል።

አመልካች በግሎባል ሆቴል ኃ/የተ/የግል ማህበር በጥበቃ ሠራተኛነት ሲሰሩ እንደነበረ፤ በሕብረት ስምምነቱ አንቀጽ 32.5 መሠረት 55 ዓመት የሞላቸው በመሆኑ በጡረታ ከሥራ እንዲሰናበቱ ተጠሪ መወሰኑ ከሥር ፍርድ ቤቶች መዘገብ መገንዘብ ተችሏል። አመልካች የጡረታ ጉዳይ መታየት ያለበት በሕግ እንጂ በሕብረት ስምምነት አለመሆኑን አጥብቀው ሲከራከሩ ተጠሪ በበኩሉ የሕብረት ስምምነቱ በተጠሪ ድርጅት እና በሠራተኛ ማህበር የተፈረመና ተግባራዊ መሆኑ ከሕግ እንደማይቃረን አመልክቷል። በአሰሪና ሰራተኛ መካከል የነበረው የሥራ ውል ግንኙነት ከሚቋረጥባቸው መንገዶች አንዱ ሠራተኛው በጡረታ ሲገለል ነው። በዚህ ጉዳይ አከራካሪው ጭብጥ የጡረታ መውጫ ጣሪያ ዕድሜ ስንት ነው? በሕግ ነው የሚወሰን ወይስ በሕብረት ስምምነት የሚለው ነው። የአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/1996 የጡረታ ዕድሜ ጣሪያ በግልጽ አልደነገገም። ይሁንና አዋጁ በአንቀጽ 24/3/ “ሠራተኛው አግባብ ባለው ሕግ መሠረት በጡረታ ሲገለል” የሥራ ግንኙነቱ በሕግ አግባብ የተቋረጠ መሆኑ ተመልክቷል።

በአሰሪና ሰራተኛ ማህበር የሚፈረመው የሕብረት ስምምነት በተመሳሳይ ጉዳይ ለሠራተኛው በሕግ ከተደነገገው ይልቅ የሕብረት ስምምነቱ የበለጠ ጥቅም የሚሰጠው ከሆነ ተፈጻሚነት እንደሚኖረው በአንቀጽ 134/2/ ተመልክቷል። አመልካች ያለፈቃዳቸው በጡረታ ከሥራ እንዲሰናበቱ የተደረገ መሆኑ በሥር ፍርድ ቤት ካቀረቡት ክርክር መገንዘብ ይቻላል። ተጠሪም የስንብት ድርጊቱ የተፈፀመው ለሠራተኛው የተሻለ ጥቅም የሚሰጥ ስለመሆኑ አላስረዳም። በመሆኑም ተጠሪ በስንብት ስርዓቱ የሕብረት ስምምነት የተፈፀመ ነው ይበል እንጂ የሕብረት ስምምነቱ አግባብነት ካለው ሕግ በተሻለ መንገድ ለሠራተኛው የጠቀመ ስለመሆኑ በሥር ፍርድ ቤት ክርክር አልተረጋገጠም። ስለሆነም የሕብረት ስምምነት የጡረታ ዕድሜን ከመወሰን አኳያ የተፈጻሚነት ወሰን ጥያቄ ውስጥ የሚገባ ሆኖ ተገኝቷል።

ከዚህም በቀር የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሁለት የተለያዩ ምድብ ችሎቶች በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 24/3/ አተረጓጎም ላይ የተለያዩ አቋም ወስደዋል። ይህ ደግሞ አዋጁን ወጥ በሆነ አግባብ ከመተርጎም አንፃር የራሱ የሆነ ውስንነት እንዳለው እንዲሁም የተከራካሪ ወገኖችን በሕግ ፊት እኩል የመዳኘት መብት ጥያቄ ውስጥ የሚያስገባ ነው። አንደኛው ምድብ ችሎት በሕብረት ስምምነት የተወሰነውን የጡረታ ዕድሜ ጣሪያ ሲቀበል ሌላኛው ምድብ ችሎት አግባብነት ያለው ሕግ ማለት የሕብረት ስምምነት አለመሆኑን በመጥቀስ ውድቅ አድርጎታል።

አከራካሪው ጉዳይ አግባብነት ያለው ሕግ የምንለው የትኛው ነው የሚለው ነው። ከፍ ሲል እንደተገለጸው የሕብረት ስምምነቱ በአንቀጽ 24/3/ የተመለከተውን ትርጓሜ የማይካተት መሆኑ ግልጽ ነው። ሕግ የምንለው ሥልጣን ባለው አካል የወጣ ሕግ ሲሆን፤ በኢትዮጵያ የሕግ አወጣጥ ሥርዓት በሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ወይም በአስፈፃሚው አካል የሚወጡ ደንቦችና መመሪያዎችን የሚያካትት መሆኑን መረዳት ይቻላል። የጡረታ ዕድሜ መውጫን በተመለከተ በተለያዩ የሥራ ዘርፎች የተለያዩ የዕድሜ ጣሪያ የተቀመጠ ቢሆንም በሲቪል ሰርቪስ ሠራተኞች አዋጅ እንዲሁም የግል ሠራተኞች የጡረታ አዋጅ ቁጥር 715/2003 አንቀጽ 17/1/ የሠራተኛው የጡረታ መውጫ ዕድሜ 60 ዓመት መሆኑን ደንግጓል። በመሆኑም የሥር ፍርድ ቤቶች ለዚህ ጉዳይ ተፈፃሚነት ያለው ሕግ የሲቪል ሰርቪስ ሠራተኞች አዋጅ እንደ አግባብነቱ ወይም የግል ሠራተኞች የጡረታ አዋጅ ሆኖ ሳለ የሕብረት ስምምነቱን መውሰዳቸው መሠረታዊ የሕግ አተረጓጎም ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ቁርቆስ ምድብ ችሎት በክ.መ.ቁ 63787 በ27/02/2004 ዓ.ም እንዲሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት 115690 በ02/8/2004 ዓ.ም የሰጡት ውሣኔ ተሸረዋል።
2. ግሎባል ሆቴል ኃላ.የተ.የግል ማህበር እና የተቋሙ ሠራተኞች ማህበር የፈረሙት የሕብረት ስምምነት የጡረታ መውጫ ዕድሜን በተመለከተ በዚህ ጉዳይ ተፈፃሚነት የለውም ብለናል።
3. ፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በፍሬ ጉዳይ ላይ ግራ ቀኙን በማከራከር በተነሱት የክፍያና ተያያዥነት ያላቸው የመብት ጥያቄዎችን እንዲወስን ጉዳዩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 341/1 መሠረት መልሰን ልክንለታል።
4. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸው ይቻሉ ብለናል።
5. መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሕይወት

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- የአዲስ አበባ ከተማ መንገዶች ባለሥልጣን ነገረ ፈጅ አቶ ጌታቸው ለማ ቀረቡ

ተጠሪዎች፡-

1. አቶ ጌታቸው ደበበ ቀረቡ
2. አቶ ሽመልስ ኃይሉ ቀረቡ
3. ወ/ሮ ካሠች በርሄ ቀረቡ
4. ወ/ሮ እመቤት ሙሉጌታ ቀረቡ
5. ወ/ሮ ፋናዬ ኢዴኮ ቀረቡ
6. ወ/ሮ ምሳነሽ ተሰማ ቀረቡ
7. አቶ ወዳጄ ስጦታው ቀረቡ
8. ወ/ሮ መኪያ ክድር ቀረቡ
9. አቶ ወጋየሁ አበራ ቀረቡ
10. አቶ አማረ ወርቁ ቀረቡ
11. አቶ ጀማል ሞሳ ቀረቡ
12. ወ/ሮ በቀለች ፀጋዬ ቀረቡ
13. ወ/ሮ ሸሸግ ኃይሌ ቀረቡ
14. አቶ ብርሃኑ ጎንፋ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 116131 ሚያዝያ 10 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ መሠረታዊ የሕግ ሥህተት አለበት በማለት ፍርዱ እንዲሻር እና የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 19101 ጥር 14 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ ይፀና ዘንድ ነው። አመልካች በሥር ፍ/ቤት ተከሣሽ ሲሆን ተጠሪዎች ከሣሾች ነበሩ።

የጉዳዩን አመጣጥ ስንመለከት ተጠሪዎች በሥር ፍ/ቤት በአሁኑ አመልካች ላይ ያቀረቡት ክስ ተከሣሽ /በአሁኑ አመልካች/ በተለያዩ ጊዜያት በጉልበት፣ በፌራዮነትና ረዳት ፌራዮነት በተለያዩ የደመወዝ መጠን ቀጥሮ ሲያሰራን ቆይቶ አለአግባብ ከሥራ ያሰናበተን ስለሆነ ውዝፍ ደመወዝ ከፍሎ ወደ ሥራችን ይመልሰን ዘንድ ይወሰንልን ካልሆነም ያለአግባብ የሥራ ውሉ መቋረጥ ጋር በተያያዘ ሊከፍለን የሚገባውን ክፍያዎች ይከፍለን ዘንድ ይወሰንልን የሚል ነው።

ተከሣሽ /የአሁኑ አመልካች/ በሰጠው መልስ ከሣሾች /የአሁኑ ተጠሪዎች/ የደመወዝ መጠን የተለያዩ መሆኑ የሥራ ውሉም የተቋረጠው ተጀምሮ የነበረው የፕሮጀክት ሥራ በመጠናቀቅ ስለሆነ የጠየቁት ክፍያ የሚገባቸው አይደለም ብሏል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃ መርምሮ ተከሣሽ /የአሁኑ አመልካች/ ከሣሾችን /የአሁኑ ተጠሪዎች/ ሥም ዝርዝር ያለበትና በተለያዩ ሙያ ሲሰሩ መቆየታቸው እና የበጋ ወራት ከጥቅምት 01 ቀን ጀምሮ ፕሮጀክቱ እስከሚጠናቀቅ ድረስ የተቀጠሩ ለመሆናቸው የሚያሳይ ሰነድ ከሐምሌ 02 ቀን 2002 ዓ.ም ጀምሮ የሥራ ውሉ የተቋረጠ መሆኑን የሚገልጽ ሰነድ ያቀረበ ሲሆን ይህም ከሣሾች የተቀጠሩት ለተወሰነ ጊዜ መሆኑ ያመለክታል። 2ኛ እና 4ኛ ከሣሾችም ያቀረቡት የምስክር ወረቀት ላልተወሰነ ጊዜ ለመቀጠራቸው አያመለክትም በማለት ተከሣሽ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 77 መሠረት የዓመት ዕረፍት የ14 ቀን ክፍያ ለከሣሾች ይክፈል ሲል ወስኗል።

ከሣሾችው በውሣኔው ቅር በመሰኘት ይግባኝ ያቀረቡ ሲሆን የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ሥራ ክርክር ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ መልስ ሰጪ ቅጥሩ ለተወሰነ ጊዜ ነው ቢልም የሥራ ቅጥር አላቀረበም፣ ያቀረባቸው የሰነድ ማስረጃዎችም ውስጥ ለውስጥ ራሱ የተፃፈባቸው ናቸው፣ ይግባኝ ባዮች ከ6 እስከ 14 ዓመት ያገለገሉ ለመሆናቸው ተረጋግጧል፣ ቋሚ ሰራተኞች ናቸው ስንብቱ ሕገወጥ ነው በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሮ፣ መልስ ሰጪ ለይግባኝ ባዮች የሰንብት ካሣ፣ የማስጠንቀቂያ እና የዓመት ዕረፍት ክፍያዎችን ይክፈል ሲል ወስኗል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ሲሆን አመልካች በተወካዩ አማካኝነት ግንቦት 15 ቀን 2004 ዓ.ም ጽፎ ያቀረበው አቤቱታ አጠር ባለመልኩ፡- ተጠሪዎቹ ለ2002 ዓ.ም የበጀት ዓመት ለበጋ ወራት መቀጠራቸው እየታወቀ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጠሪዎቹ ላልተወሰነ ጊዜ የተቀጠሩ ናቸው ሲል መወሰኑ የሕግ ሥህተት ነው ማስረጃችንንም አልመረመረም፡- ተጠሪዎቹ የቅጥር ጊዜ በማለት በክስ ማመልከቻቸው ላይ ከመግለፃቸው ባለፈ

በማስረጃ ሣያረጋግጡ ተጠሪዎች ከ6 እስከ 14 ዓመት ድረስ አገልግለዋል ሲል ፍ/ቤቱ መወሰኑ፤ ተጠሪዎቹ የተቀጠሩት ለተወሰነ ጊዜ መሆኑ የሥር ፍ/ቤት በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 24/1 መሠረት የሰጠውን ውሳኔ ቅጥሩ በአዋጁ አንቀጽ 39 እንደሆነ በማስመሰል የስንብት ካሣ ክፍያ ይከፈል ሲል መወሰኑ የሕግ ሥህተት ፈጽሟል። ተጠሪዎቹ የቀን ሰራተኞች እንደመሆናቸው መጠን በወር 22 ቀናት እንደሚከፈላቸው እየታወቀ ክፍያው በ30 ቀናት እንዲታሰብ ማድረጉ አግባብ ስላልሆነ፤ ችሎቱ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትን ውሳኔ ሽሮ፣ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ ያዕናልኝ የሚል ነው።

ችሎቱ የሰበር አቤቱታውን መርምሮ ሰኔ 22 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት ፡“ ተጠሪዎች የተቀጠሩት ለፕሮጀክት ሥራ መሆኑንና ሥራው መጠናቀቁን አመልካች ቢያስረዳም፣ የሥር ፍ/ቤት ተጠሪዎች በክሳቸው ላይ የገለጹትን የአገልግሎት ዘመን መሠረት በማድረግ ተጠሪዎች ለረዥም ጊዜ ሲሰሩ የቆዩ በመሆናቸው ላልተወሰነ ጊዜ እንደተቀጠሩ ይቆጠራል በማለት የተለያዩ ክፍያዎችን ይከፈላቸው በማለት የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ለሰበር ችሎት ይቅረብ ” ሲል አሟላ።

የሰበር ችሎቱ ተጠሪዎቹ የሰበር አቤቱታው እንዲደርሳቸው በማድረግ፣ መልስ እንዲሰጡበት ያደረገ ሲሆን ተጠሪዎቹ ሐምሌ 26 ቀን 2004 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት 4 ገጽ መልስ፡- ተጠሪዎች ከ2002 ዓመት በፊት ለመሥራታችን የ1999 ዓ.ም እና የ2000 ዓ.ም የመልካም ሥራ አፈፃፀም የምስክር ወረቀት አቅርበናል። መልስ ሰጪ ከ6 እስከ 14 ዓመት ላለመስራታችን አላስተባበለም “ እኛ ግን ምስክርታችን አስረድተውልናል” ተጠሪዎች የተቀጠርነው በዋና ቱቦ ማምረቻ ምርት ክፍል ሲሆን ሥራው በጋ እና ክረምት ሣይል ሁሉ የሚሰራበት ነው። አመልካች ተጠሪዎች የቀጠርኳቸው ለበጋ ጊዜ መንገድ ሥራ ነው ያለ ቢሆንም በየትኛው የአስፋልት ሥራ ለመሆኑ አልጠቀሰም።

ደሞዝን በተመለከተ አመልካች ይከፍለን የነበረው በወርሃዊ የሂሳብ ክፍያ ሲሆን ቅዳሜ እና እሁድ እናርፍ የነበረው በዓላት በመሆናቸው ነው።

ስለሆነም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ በአግባቡ ስለሆነ የተፈፀመ የሕግ ሥህተት የለም በማለት ውሳኔውን በማጽናት ያሰናብተን የሚል ነው።

አመልካች ነሐሴ 17 ቀን 2004 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የመልስ መልስ የአመልካች መሥሪያ ቤት ከተቋቋመበት እስከ ተጠሪዎች ስንብት ድረስ 12 ዓመት ከ3 ወር የሚሆነው ሲሆን፤ ተጠሪዎቹ እስከ 14 ዓመት ድረስ የአገልግሎት ጊዜ ነበረን ማለታቸው እውነታ የሌለው ነው።

የምስክር ወረቀትን በተመለከተ ከ2ኛ እና 4ኛ ተጠሪዎች በስተቀር ምስክር ወረቀት ያቀረበ የለም። ምስክር ወረቀቱም ቢሆን በየዓመቱ ለሠራተኛ የሚሰጥ እንጂ ቋሚ ሥራን የሚመለከት አይደለም።

ተጠሪዎች በጊዜያዊነት የተቀጠሩት በቱቦ ሥራ ፕሮጀክት ቢሆንም ቅጥራቸው ለበጋ ወራት አስፋልት ሥራ ፕሮጀክት ነው የሚል ነው።

ችሎቱም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ተጠሪዎቹ ላልተወሰነ ጊዜ የተቀጠሩ ቋሚ ሠራተኞች ናቸው ሲል በመወሰኑ፣ የፈፀመው መሠረታዊ የሕግ ሥህተት አለ ወይስ የለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ የግራ ቀኙን ክርክር መርምሯል።

ፍ/ቤቱ አመልካች ተጠሪዎችን ለተወሰነ ጊዜ ቀጥሯቸዋል ያለበት ምክንያት አመልካች የሥራ ቅጥር ውል አላቀረበም በሚል ነው። ግራ ቀኙ የሥራ ቅጥር ውል ያላቸው ለመሆኑ አልተካካዱም። አመልካች የሥራ ቅጥር ውል ካላቀረበ ቅጥሩ ላልተወሰነ ጊዜ የተደረገ ነው ሊባል የሚችልበት ሁኔታ የለም።

የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ተጠሪዎች ላልተወሰነ ጊዜ ተቀጣሪዎች ናቸው ያለበት ሌላው ምክንያት አመልካች ያቀረባቸው የሰነድ ማስረጃዎች በመሥሪያ ቤቱ ውስጥ ለውስጥ የተፃፈባቸው ናቸው በሚል ነው። አመልካች ያቀረባቸው የሰነድ ማስረጃዎች ለቀረበው ክስ እና ለተያዘው ጭብጥ አግባብነት አላቸውን? በሚለውን ጥያቄ ዙሪያ መታየት ያለበት የሥራ ቅጥር ለተወሰነ ጊዜ ነው ወይስ ላልተወሰነ ጊዜ የሚለውን ጭብጥ ከማስረጃት አንጻር ታይቶ መወሰን ሲገባው ሰነዶቹ አመልካች ራሱ የተፃፈባቸው ናቸው በሚል ምክንያት ብቻ ውድቅ የሚደረጉበት አግባብ የለም።

በሥር ፍ/ቤትም ቢሆን አመልካች ያቀረባቸው የሰነድ ማስረጃዎች በማስረጃነት የተቀበላቸው ማስረጃዎቹ የሥራ ቅጥሩ ለፕሮጀክት ሥራ ሆኖ የበጋ ወራት የአስፋልት ሥራ መሆኑን እና ሥራውን ማብቃቱ የሚያመለክቱ በመሆናቸው ሲሆን እነዚህ ማስረጃዎች ለተያዘው ጭብጥ አግባብነት የሌላቸው ስለመሆኑ ያስተባበሉት ነገር የለም።

የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ተጠሪዎቹ ከስድስት እስከ አስራ አራት ዓመት የሥራ አገልግሎት አላቸው ሲል የደመደመው ተጠሪዎቹ በክስ ማመልከቻዎቻቸው ጠቅሰውታል በሚል እንጂ ተጠሪዎቹ ይህን ያህል የአገልግሎት ዘመን ያላቸው ባለመሆኑ ያመለክቱበት ደጋፊ ማስረጃ የለም።

2ኛ እና 4ኛ ተጠሪዎች በ1999 ዓ.ም እና 2000 ዓ.ም ተሰጠን የሚሉት የመልካም ሥራ አፈፃፀም የምስክር ወረቀትም ቢሆን አመልካች ይህ የመልካም ሥራ አፈፃፀም ምስክር ወረቀት ለሁሉም በየዓመቱ የሚሰጥ ነው በማለት የተከራከረ ሲሆን ማስረጃው ሁለቱ ተጠሪዎች በተጠቀሱት ሁለት ዓመት የምስክር ወረቀቶቹ የተሰጣቸው ለመሆኑ ከሚያሳይ በስተቀር ተጠሪዎቹ ላልተወሰነ ጊዜ የተቀጠሩ ለመሆኑ የሚያሳይ አይደለም። አመልካች ተጠሪዎች የተቀጠሩት ላልተወሰነ ጊዜ ነው በማለት የተከራከረ ሲሆን ተጠሪዎቹ አላስተባበሉም።

ተጠሪዎቹ የተቀጠርንበት የቱቦ ሥራ ቀጣይነት ያለው ነው ያሉ ቢሆንም ተጠሪዎቹ ቀጣይነት ባለው የቱቦ ሥራ ለተወሰነ የሥራ ጊዜ የተቀጠሩ ከሆነ ሥራው ቀጣይነት ስላለው ብቻ ቅጥሩ ላልተወሰነ ጊዜ ነው በማለት ፍ/ቤቱ መወሰኑ የሕግ ሥህተት ነው። በመሆኑም የሚከተለውን ውግኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁጥር 116131 ሚያዝያ 10 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 348/1 መሠረት ተሸሯል።
2. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁጥር 19101 ጥር 14 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 348/1 መሠረት ፀንቷል።
3. ተጠሪዎቹ ለተወሰነ የሥራ ጊዜ የተቀጠሩ ናቸው።
4. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራቸውን የየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሰላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሕይወት

አመልካች፡- ሮያል ከረሜላ ኃ/የተ/የግ/ማህበር - ጠበቃ አቶ መድህን መሐሪ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሪት ፀሐይ ብርሀኑ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ እንዲሻርልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ የተጠሪ የሥራ ስንብት በአሠሪው (በአመልካች) አነሣሽነት የተፈፀመ ነው ወይስ በተጠሪ (በሠራተኛዋ) ጠያቂነት የተፈፀመ ነው የሚለውን ጭብጥ የሚመለከት ነው።

የክርክሩ መነሻ ተጠሪ ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካች ከህግ ውጭ ከሥራ ያሰናበተኝ በመሆኑ በአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ መሠረት የተለየዎች እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ያቀረበችው ክስ ነው። አመልካች ተጠሪ ሥራቸውን በፈቃዳቸው የለቀቁት ከቅርብ አለቃቸው ጋር ባለመግባባታቸው ነው። የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ተጠሪ (ከሣሽ) ወደ ሥራቸው እንድትመለስ በቃልና በጽሑፍ የጠየቁት ቢሆንም ከሣሽ (ተጠሪ) ወደሥራዋ ለመመለስ ፈቃደኛ አልሆነችም፤፤ ከሣሽ (ተጠሪ)ን ከሥራ ለማሰናበት ሥልጣን በተሰጠው ኃላፊ የሥራ ውላቸው አልተቋረጠም። የሥራ ውሉ የተቋረጠው በተጠሪ ፈቃድ ነው የሚል ክርክር አቅርቧል። የሥር ፍርድ ቤት የሥራ ውሉ የተቋረጠው በአሠሪው ነው ወይስ በሠራተኛው ተነሣሽነትና ፈቃድ የሚለውን ጭብጥ በመያዝ የግራ ቀኙን ማስረጃ ሰምቷል። ተጠሪ ሥራውን የለቀቅሁት የቅርብ አለቃዬ ሥራውን እንድለቅና እንድሄድ ስላዘዙኝ ነው በማለት ጭብጥ አስይዘው ምስክሮች አስምተዋል። በሌላ በኩል አመልካች የተጠሪ የቅርብ አለቃ ተጠሪን ከሥራ ውጪ ካላት በኃላ የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ተጠሪ የቀረበችበት ደመወዝ

ተከፍሏት ከቅርብ አለቃዎ ጋር የተፈጠረው ችግር ተስተካክሎ ሥራውን ለመቀጠል የምትችል መሆኑን ተጠይቃ ተጠሪ እንቢተኛ መሆኗን አመልካች አስረድቷል።

ስለዚህ ተጠሪን ከሥራ የማስናበት ሥልጣን የሌለው ሰው ከሥራ ውጪ በማለት ተናግሮኛል በማለት ወደ ሥራ እንድትመለስ ብትጠየቅ እንቢተኛ በመሆኗ የሥራ ውሉ የተቋረጠ በመሆኑ የሥራ ውሉ የተቋረጠው በተጠሪ ፈቃድ (አነሣሽነት) ነው በማለት ወስኗል። የሥር ፍርድ ቤት አመልካች ለተጠሪ የሥራ ስንብት ክፍያ ብር 520 (አምስት መቶ ሃያ ብር) የዓመት እረፍት ፈቃድ በገንዘብ ተቀይሮ ብር 190.67 (አንድ መቶ ዘጠና ብር ከስልሣ ሰባት ሣንቲም) እና የዘጠኝ ቀን ደመወዝ ብር 48 (አርባ ስምነት ብር) እንዲከፍል በማለት ወስኗል።

ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይገባኝ ለከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርባለች። የከፍተኛው ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ይግባኝ ባይ በቅርብ አለቃቸው ከሥራ እንዲወጡ መደረጉ ተረጋግጧል። የይግባኝ ባይ የቅርብ አለቃ ሠራተኛ የማሰናበት ሥልጣን የሌላቸው መሆኑና ይግባኝ ወደ ሥራ እንዲመለሱ ተጠይቀው ወደ ሥራ ለመመለስ አለመስማማታቸው ስንብቱን ህጋዊ አያደርገውም። ስለዚህ አመልካች የሥራ ውሉን ያቋረጠው በህገ ወጥ መንገድ በመሆኑ፣ የመጀመሪያ ደረጃው ፍርድ ቤት ከወሰናቸው ክፍያዎች በተጨማሪ የካሣ ክፍያና የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ መልስ ሰጭ ለይግባኝ ባይ ይክፈል በማለት ወስኗል።

አመልካች ሚያዚያ 25 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ ተጠሪ የቅርብ አለቃዎ ሥራዎን እንድታቋርጥ ከተናገራት በኋላ የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ተጠሪ ስራዎን እንድትቀጥል የነገራትና እንቢተኛ ሆና ከሥራ ገበታዎ የቀረች መሆኑ እንደተረጋገጠ የከፍተኛው ፍርድ ቤት በውሣኔው አስፍሯል። ይህ ፍሬ ጉዳይ ህግ ወጥ ስንብትን ያሳያል በማለት የሰጠው ውሣኔ የአዋጅ ቁጥር 377/1996 መሠረታዊ ዓላማ ያልተከተለና የህግ መሠረት የሌለው ነው በማለት አመልክቷል። ተጠሪ የሥራ ውሉ የተቋረጠው በቅርብ አለቃዬ ተዘልፌና ሞራሌ ተነክቶ ነው። ሥራ አስኪያጁም ይህንን የቅርብ አለቃዬን ተግባር ደግፈዋል። ስለዚህ ስንብቱ ህገ ወጥ ነው መባሉ ተገቢ ነው በማለት ሐምሌ 30 ቀን 2004 ዓ.ም መልስ ሰጥቷለች።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው የጽሑፍ ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች ተጠሪን ከሥራ ያሰናበታት በህገ ወጥ መንገድ ስለሆነ የማስጠንቀቂያና የካሣ ክፍያ የመክፈል ኃላፊነት አለበት በማለት የሰጠው ውሣኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርመረናል።

ጉዳዩን እንደመረመርነው የተጠሪ የቅርብ አለቃ ተጠሪን ከስራ እንድትወጣ የተናገራት መሆኑ በሥር ፍርድ ቤትና በይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ተረጋግጧል። ከዚህ በተጨማሪ የተጠሪ የቅርብ አለቃ ተጠሪን ሥራ ለቅቃ እንድትወጣ ከተናገራት በኋላ የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ተጠሪን ቢሮ ድረስ በማስጠራት በቅርብ አለቃዎ የተሰጠው ትእዛዝ ተገቢ እንዳልሆነ፣ የቀረችበት ቀን ደመወዝ እንደሚከፈላትና ወደ ሥራዎ እንድትመለስ ጠይቋት ተጠሪ ወደ ሥራ ለመመለስ ፈቃደኛ ያልሆነች መሆኑን የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ያረጋገጡት ፍሬ ጉዳይ ነው።

ተጠሪን ሥራ ለቅቃ እንድትሄድ የተናገራት የተጠሪ የቅርብ አለቃ በድርጅቱ ያለው ኃላፊነት በሥራ መሪነት የሚያስመድበውና፤ በሥራ መሪነቱ የተሰጠው ስልጣንና ኃላፊነትም ሠራተኛ ለማሰናበት የሚያስችለው ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 3 ንዑስ አንቀጽ 2(ሐ) በአዋጅ ቁጥር 494/98 እንደተሻሻለው ተጠሪ አላስረዳችም። በሌላ በኩል የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ተጠሪ የቅርብ አለቃ ስራዋን እንድትለቅ መወሰኑ ተገቢነት የሌለው በመሆኑ ተጠሪ ወደ ሥራዋ እንድትመለስ ተጠሪን ጠይቀዋት ተጠሪ እንቢተኛ በመሆኗ የሥራ ውሉ የተቋረጠ መሆኑ ተረጋግጧል።

አንድ ሠራተኛ ከሥራ ለማሰናበት ስልጣንና ኃላፊነት የሌለው የቅርብ አለቃው ከሥራ ለቅቆ እንዲሄድ ስለተናገረው ብቻ፤ አሠሪው የሥራ ውሉን አቋርጦታል ብሎ ለመደምደም አይቻልም። ሠራተኛው የሥራ ውሉ ተቋርጧል ከማለቱ በፊት የቅርብ አለቃው በሥራ ያለውን ሠራተኛ፤ ከመምራትና ከመቆጣጠር ባለፈ በሠራተኛው ላይ የዲ.ሲ.ፒ.ሊ.ን እርምጃ ለመውሰድና ያለውን ሥልጣን በተለይም ከሥራ የማስናበት ሥልጣን ያለው መሆኑን ወይም አለመሆኑን የማወቅና የማረጋገጥ ግዴታ አለበት። ተጠሪ የቅርብ ኃላፊዋ ሥራ ለቅቃ እንድትወጣ ቢናገራትም የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ የቅርብ አለቃዋ እሷን ከሥራ የማሰናበት ስልጣን እንደሌለው ገልፀው ወደ ሥራ እንድትመለስ ጠይቀዋል።

ይህ ከሆነ አመልካች የሥራ ውል ለማቋረጥና ተጠሪን ከሥራ ለማስናበት ሥልጣንና ኃላፊነት ባለው የሥራ መሪ በኩል የሥራ ውልን አቋርጧል ብሎ ለመደምደም የሚያስችል የህግ መሠረት የለም። ስለዚህ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተጠሪ በቅርብ አለቃዋ ሥራ እንድትለቅ የተናገራት መሆኑ ብቻ የሥራ ስንብቱን ህገ ወጥ ያደርገዋል። የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ተጠሪ ወደ ሥራ እንድትመለስ መጠየቁ ህገ ወጥ ስንብቱን ህጋዊ አያደርገውም በማለት የሰጠውን የህግ ትርጉም የአዋጅ ቁጥር 377/1996 መሠረታዊ ዓላማ ያላገናዘበና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ ተሸሯል።
2. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል።
3. በዚህ ፍርድ ቤት የወጣውን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ለየራሳቸው ይቻሉ።
4. መዝገቡ ተዘግቷል። መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

አሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አሕመድ

አመልካች ፡- ዲ.ኤች ገዳ ብርድ ልብስ ፋብሪካ ኃ.የተ.የግ. ማሕበር ነ/ፈጅ አቶ ስንታየሁ

ጌታቸው ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሪት ቅድስት ጌታቸው ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የስራ ክርክር ስሆን የአሁኗ ተጠሪ በስር ፍ/ቤት ከሣሽ የአሁኑ አመልካች ደግሞ ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡ የክሱም ይዘት ከሣሽ በተከላሽ ድርጅት ተቀጥራ በማገልገል ላይ እያለች ተከላሽ ድርጅት ሕጋዊነት የሌለውን መተዳደሪያ ደንብ መሠረት በማድረግ ከሣሽ የስራ ውል ወዳልፈፀመችበት ዲ.ኤች ገዳ ንግድና ኢንዱስትሪ ኃ/የተ/የግ/ማህበር ነቀምቴ ቅርንጫፍ እንዳዛወራት እርሷም ዝውውሩን በመቃወም ክስ አቅርባ እያለ በተዛወርሽበት ቦታ ለአምስት ተከታታይ ቀናት በስራ ላይ አልተገኘሽም በሚል ምክንያት ተከላሽ የስራ ውሷን አላግባብ እንዳቋረጠባት የሚገልጽ ሆኖ ስንብቱ ሕገወጥ ነው ተብሎ ከስንበት ጋር የተያያዙ ክፍያዎች እንዲፈፀሙ እንዲወሰንላት ዳኝነት የተጠየቀበት ነው፡፡ ተከላሽ በበኩሉ የድርጅቱ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 10.2 በሚፈቅደው መሠረት ከሣሽ ወደ ነቀምቴ ቅርንጫፍ እንድትዛወር የተደረገ ቢሆንም ዝውውሩን ተቀብላ በስራ ገበታ ላይ ባለመገኘቷ እንድትሰናበት የተደረገው በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 27(1)(ለ) መሠረት በአግባቡ መሆኑን እና የዚህ ዓይነቱ ሁኔታ የስራ ውሉን ለማቋረጥ በቅ ምክንያት ተደርጎ የሚወሰድ ስለመሆኑ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ቀደም ሲል በመ.ቁ.37778 በ04/03/01 በትርጉም አስገዳጅነት ያለው ውሳኔ የሰጠበት መሆኑን በመግለጽ ክሱ ውድቅ እንዲደረግ ተከራክሯል፡፡

ክሱ የቀረበለት የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤትም ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ አሰሪ አንድን ሰራተኛ ጥቅሙን ሳያንድል ከአንድ የስራ መደብ ወደ ሌላ የስራ መደብ አዛውሮ ማሰራት እንደሚችል በአዋጅ ቁጥር 377/96 በአንቀጽ 13(2) እና (7) የተመለከተ መሆኑን ሰራተኛውን ከአንድ እህት ከባንያ ወደ ሌላ እህት ከባንያ አዛውሮ ማሰራት እንደሚቻል በድርጅቱ መተዳደሪያ ደንብ

በአንቀጽ 10.2 የተመለከተ መሆኑን በዝርዝር ገልጾ ክሱን ውድቅ በማድረግ ተከላኝ የ14 ቀን የዓመት ፈቃድ በገንዘብ ለውጦ እንዲከፍልና የስራ ልምድ ማስረጃ እንዲሰጥ ውሳኔ ሰጥቷል።

በአሁኗ ተጠሪ የቀረበለትን ይግባኝ የተመለከተው የፌ/ክ/ፍ/ቤት በበኩሉ የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ተከላኝ ድርጅት በሰበር ውሳኔውም መሠረት ቢሆን አንድን ሰራተኛ ማዛወር የሚችለው የራሱ ቅርንጫፍ ወደሆነ ሌላ የስራ ቦታ እንጂ በእህት ኩባንያ ስም ራሱን የቻለ ሕጋዊ ሰውነት ወዳለው ሌላ ማህበር ባለመሆኑ ዝውውሩም ሆነ ዝውውሩን ተከተሎ የተወሰደው የስንብት እርምጃ አግባብነት የለውም በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውስኔ ሽር ከስንብት ጋር የተያያዙ ክፍያዎች እንዲፈፀሙ ውስኔ ሰጥቷል።

አመልካች የሰበር አቤቱታ የቀረበው የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት ሲሆን በከፍተኛ ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሳኔ አግባብነት አመልካች ከሰራተኞች ጋር ካቋቋመው መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 10.2 አንጻር ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኙ የጽሑፍ ክርክር ተለዋውጠዋል።

የጉዳዩ አመጣጥና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም የአሁኑ አመልካች የወሰደው የዝውውርም ሆነ የስንብት እርምጃ አግባብነት የሌለው በመሆኑ የስንብትና ተያያዥ ክፍያዎችን ለተጠሪ ሊፈጽም ይገባል በማለት የፌ/ክ/ፍ/ቤት የስር ፍ/ቤት ውሳኔን በመሻር የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን መርምረናል።

በዚህም መሠረት አመልካች በሰበር ደረጃ አጥብቆ የሚከራከረው ተጠሪዋ ተዛውራበት የነበረው የነቀምቴ የሽያጭ ማዕከል ለስራው አመራር አመቺነት ሲባል ብቻ የአመልካች እህት ኩባንያ በሆነው ዴ.ኤች ገዳ ንግድና ኢንዱስትሪ ኃ.የተ.የግ፤ ማህበር ስር እንዲተዳደር የተደረገ ቢሆንም በተለይ ከብርድልብስ ሽያጭ ጋር ተያይዞ የአመልካች ቅርንጫፍ ወይም የስራ ቦታ እንጂ የእህት ኩባንያው ቅርንጫፍ ወይም የስራ ቦታ ባለመሆኑ አመልካች ተጠሪዋን ያዛወረው ወደ እህት ኩባንያ እንደሆነ አድርጎ ፌ/ክ/ፍ/ቤት የደረሰበት ድምዳሜ ተገቢነት የለውም በማለት መሆኑን ተገንዝናል። በመሠረቱ ፍሬ ነገርን በማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያላቸው የስር የመጀመሪያ ደረጃ እና ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤቶች የክርክሩን ፍሬ ነገር በማጣራትና የቀረበላቸውን የጽሑፍ ማስረጃ በመመዘን አመልካች ተጠሪዋን ያዛወረበት የነቀምቴ የሽያጭ ማዕከል የራሱ ቅርንጫፍ ወይም የስራ ቦታ ሳይሆን የእህት ኩባንያው ቅርንጫፍ ወይም የስራ ቦታ እንደሆነ በተመሳሳይ ሁኔታ ማረጋገጣቸውን የመዘገቡ ግልባጭ ያስረዳል። ለዚህ ሰበር ችሎት በሕግ የተሰጠው ስልጣን በስር ፍ/ቤቶች የተጣራውን ፍሬ ነገር መሠረት በማድረግ አቤቱታ በቀረበበት ውሳኔ ላይ የተፈፀመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን መርምሮ ውሳኔ ከመስጠት ውጪ ፍሬ ነገር በማጣራትና በማስረጃ ምዘና ረገድ የስር ፍ/ቤቶች የደረሱበትን ድምዳሜ ተገቢ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር የሚያስችለው አለመሆኑን ከኢ.ፌ.ዴ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ) እና ከአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 10 ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል።

አመልካች ተጠሪዋን ያዛወረው ወደ እህት ኩባንያው መሆኑ ከተረጋገጠ ደግሞ ቀጥሎ የሚነሳው ጥያቄ አመልካች የዚህ ዓይነቱን ዝውውር ለማድረግ የሚያስችል መብት አለው ወይስ የለውም? የሚል ነው። በመሠረቱ ተጠሪ የቅጥር ውል ያቋቋመችው ከአመልካች ጋር

ብቻ መሆኑ በአመልካች ያልተካደ ሲሆን የአመልካች እህት ኩባንያ ወደሆነ ሌላ ማሕበር ጭምር ተዛውራ ለመስራት በስራ ውሉ ወይም በሌላ ሰነድ በግሏ ወይም በጋራ የሰጠችው ስምምነት ወይም የገባችው ግዴታ ስለመኖሩ አመልካች በስር ፍ/ቤቶችም ሆነ በሰበር ደረጃ የቀረበው ክርክር አለመኖሩን ተገንዝበናል። በዚህ ረገድ ይደግፈኛል በማለት ጠቅሶ የሚከራከርበት የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ቀደም ሲል በመ.ቁ. 37778 የሰጠው ውሳኔ ከፍተኛ ፍ/ቤት እንደገለጸው ወደ አሰሪው ድርጅት ቅርንጫፍ ወይም የስራ ቦታ የሚደረግ ዝውውርን እንጂ ወደ እህት ኩባንያ የሚደረግ የሰራተኛ ዝውውርን የሚመለከት ባለመሆኑ በዚህ መዝገብ ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት ያለው አይደለም።

ሲጠቃለል ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ለማለት የሚያስችል ሁኔታ ስላልተገኘ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 116426 በ14/12/2004 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ፀንቷል
2. በዚህ መዝገብ ተሰጥቶ የነበረው የአፈፃፀም እግድ ተነስቷል።
3. የውሳኔው ቅጂ ይላክ። ክርክሩ ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

እ/ብ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ሆሊ ኤንጀልስ ት/ቤት ኃ/የተ/የግል ማህበር

ተጠሪ ፡- መ/ር መልካም አለማየሁ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የአሠሪና ሠራተኛ ሲሆን በአሁኑ የሰበር ተጠሪ ከሳሽነት የተጀመረው በአዳማ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው፡፡ ክስም፡- በተከሳሽ (በአሁን የሰበር አመልካች) ት/ቤት በ2003 ዓ.ም በአማርኛ ቋንቋ መምህርነት ተቀጥራ እየሰራሁ ተከሳሽ ከጊዜ በኋላ የእንግሊዘኛ ቋንቋ እንዳስተምር ጠይቆኝ እኔም ችግሩን በመገንዘብ የእንግሊዘኛ ቋንቋ ችሎታ ስላለኝ በተጨማሪነት እያስተማርኩ የእንግሊዘኛ ቋንቋ ለማስተማር እንደተቀጠርኩ በመቁጠር በህገ ወጥ መንገድ ከሥራ ስላሰናበተኝ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 መሰረት የተለያዩ ክፍያዎችን እንዲከፍለኝ ይወሰንልኝ የሚል ነው፡፡

ተከሳሽ ድርጅትም ለክስ በሰጠው መልስ፡- ከሳሽ በተከሳሽ ድርጅት የተቀጠሩት በመንግስት መስሪያ ቤት ለረዥም ጊዜ አገልግሎት ጠረታ ከወጡ በኋላ ሲሆን የተቀጠሩትም የእንግሊዘኛ ቋንቋ እንዲያስተምሩ ቢሆንም በማስተማር ሥራ ድክመት በማሳየታቸው በተለያዩ ጊዜያት ማስጠንቀቂያ ቢሰጣቸውም ማሻሻል ባለመቻላቸው በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 36 እና 38 መሰረት በተከሳሽ የታመነ ክፍያ በመፈጸም በህጋዊ መንገድ የስራ ውሉ እንዲቋረጥ ተደርጓል፤ ከሳሽ እንዲከፈላቸው የጠየቁትን የተለያዩ ክፍያዎች በተመለከተም፡- የስንብት ክፍያ ሊከፈል የሚገባው ከ 5 ዓመት በላይ ላገለገለ ሠራተኛ በመሆኑ ከሳሽም ከዚሁ ከተጠቀሰው ጊዜ በታች ያገለገሉ በመሆናቸው ሊከፈላቸው አይገባም ፣ የዓመት ዕረፍት በገንዘብ ተለውጦ እንዲከፈላቸው ያሉትም ቢሆን የመምህራን ዕረፍት በክረምት ወራት በመሆኑ ተቀባይነት የለውም ፣ የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያም ድርጅቱ ከሳሽን ያሰናበታቸው ማስጠንቀቂያ አስቀድሞ በመስጠት ስለሆነ የሚከፈል አይሆንም ፣ የካሳ ክፍያም የሥራ ውሉ በህጋዊ መንገድ የተቋረጠ በመሆኑ ሊከፈላቸው አይገባም ሲል ተከራክሯል፡፡

የወረዳው ፍርድ ቤትም፡- ተከላሽ ድርጅት ከላሽ ከመንግስት መ/ቤት የሥራ ችሎታውን በመጨረስ በጡረታ የወጡ መሆናቸውን የሚያምነው ጉዳይ ሲሆን ከላሽ ትምህርት እንዲማሩ ወይም ድክመታቸውን እንዲያሻሽሉ አድርጎ ማሻሻል አለመቻላቸውን የሚገልጽ ማስረጃ አላቀረበም፤ ከላሽ ግን በአማርኛ ቋንቋ ተመርቀው ለ28 ዓመታት በአማርኛ ቋንቋ ስለማገልገላቸው ማስረጃ አቅርበዋል፤ በመሆኑም በተመረቁበት የአማርኛ ቋንቋ ሙያ ተመዘነው ዝቅተኛ ወጤት ስለማምጣታቸው ወይም በዚህ የሥራ መደብ ድክመታቸውን የሚያሳይ ማስረጃ ተከላሽ ሳያቀርብ ከላሽ ባልተመረቁበትና የእንግሊዝኛ ቋንቋ ትምህርት ተከላሽን ለመርዳት ባስተማሩበት ከሚጠበቀው ደረጃ በታች ወጤት አግኝተዋል በሚል የሥራ ውሉን ማቋረጡ ህጋዊ አይደለም ብሏል። ከላሽ እንዲከፈላቸው የጠየቁትን ክፍያዎች በተመለከተም፡- ከላሽ ከሥራ ሲሰናበቱ ሲያገኙ የነበረው የደመወዝ መጠን ብር 1206 መሆኑን በክላሽ የገለጹ ሲሆን ተከላሽም በዚህ የደመወዝ መጠን ላይ ያቀረበው ክርክር ባለመኖሩ እንደተቀበለ ይቆጠራል በሚል ለከላሽ የሚገባቸውን ክፍያ በ7 ቀናት ውስጥ ባለመክፈሉ ክፍያ ለዘገየበት የ3 ወር ደመወዝ ፣ ለስራ ስንብት ክፍያ የ1 ወር ደመወዝ ፣ ለማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ የ2 ወር ደመወዝ፣ በአዋጁ አንቀጽ 42 እና 43(1) መሰረት የሥራ ውሉ በህገ ወጥ መንገድ በመቋረጡ የ2 ወር ደመወዝ ፣ በአንቀጽ 43(4)(ሀ) መሰረት ካሳ እንዲከፈላቸው ሲል ሲወሰን የዓመት ዕረፍት ወደ ገንዘብ ተለውጦ እንዲከፈላቸው የጠየቁትን በተመለከተ ግን የመምህራን የዕረፍት ጊዜ በክራምት በመሆኑ ሊከፈላቸው አይገባም በሚል ውድቅ አድርጓል።

በሥር ተከላሽ ድርጅት ይግባኝ ጠያቂነት የአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛው ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ወገን በማክራከር በሠጠው ውሳኔ መልስ ሰጪው የተቀጠሩበት የሥራ መደብ በመምህርነት መሆኑን የቅጥር ማስረጃ የሚያመለክት ሲሆን በሌላ ማስረጃ ደግሞ የተቀጠሩት ለእንግሊዝኛ ቋንቋ ተብሎ ስለመሆኑ የተሟላ ማስረጃ ቀርቧል። ይሁን እንጂ መልስ ሰጪው ተቀጥረው ይሰራሉ ተብሎ የሚታሰበው የሥራ መደብ የትምህርት ማስረጃ የወሰዱበት ነው ተብሎ ይገመታል ፣ ይግባኝ ባይም መልስ ሰጪውን በእንግሊዝኛ ቋንቋ ቀጠርኩ ይበል እንጂ ማስረጃው መልስ ሰጪው በእንግሊዝኛ ቋንቋ መሰልጠናቸውን የሚያሳይ ባለመሆኑ መልስ ሰጪው የእንግሊዝኛ ቋንቋን በተጨማሪነት እንዳስተምር ይግባኝ ባይ ሰጥቶኛል የሚሉት እውነት ነው ተብሎ የሚወሰድ ነው። በመሆኑም የግራ ቀኝ ወገኖች ያቀረቡት ክርክርና ማስረጃዎች ሲመዘኑም ይግባኝ ባይ መልስ ሰጪውን ያሰናበቱት በህገ ወጥ መንገድ ነው ወደሚለው ድምዳሜ የወረዳው ፍርድ ቤት መድረሱ የሚነቀፍበት ምክንያት የለውም ብሏል።

ለመልስ ሰጪው እንዲከፈላቸው የወረዳው ፍርድ ቤት የወሰነላቸውን ክፍያዎች በተመለከተም፡- ይግባኝ ባይ መልስ ሰጪው ማግኘት የሚገባቸውን ክፍያዎች በህጉ በተቀመጠው ጊዜ የከፈላቸው ስለመሆኑ መዘገቡ ስለሚያሳይ ክፍያ ለዘገየበት የጠየቁትን ክፍያ የወረዳው ፍርድ ቤት እንዲከፈላቸው የወሰነው ተገቢ አይደለም ፣ እንዲሁም በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 42 እና 43(1) መሰረት የሚፈጸም የቅጣት ክፍያ በሌለበት በእነዚህ ድንጋጌዎች ሥር ክፍያ የወሰነው አግባብነት የለውም በማለት ከተወሰነላቸው ክፍያ ውስጥ በድምሩ ብር 6030.00 ተገቢነት የለውም ሲል በመሻር ሌሎች የተጠየቁትን ክፍያዎች በተመለከተ ግን የወረዳው ፍርድ ቤት የወሰነው ተገቢ ነው በሚል በማጽናት በድምሩ ብር 7236.00 ይግባኝ ባይ ለመልስ ሰጪው እንዲከፍል ወስኗል።

አመልካችም በሥር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል የሰበር አቤቱታውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረበ ቢሆንም ችሎቱ በከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የለም በሚል የሰበር አቤቱታውን ውድቅ በማድረግ አቤቱታውን ለዚህ ችሎት አቅርቧል።

አመልካች በዋናነት የጠቀሰው የቅሬታ ነጥብም ሲጠቃለል ተጠሪው ለተማሪዎች ተገቢውን ትምህርት የማይሰጡ ከመሆናቸውም ሌላ የተማሪዎችን ደብተር ሲያርሙ ትክክል የሆነውን ትክክል እንዳልሆነ ትክክል ያልሆነውን ደግሞ ትክክል እንደሆነ በማደናገር ስለሚያርሙ የተማሪዎች ቤተሰቦች በየጊዜው አቤቱታ በማቅረባቸውና ተጠሪውም በዕድሜ መግፋት የተነሳ ድክመታቸውን ማሻሻል ባለመቻላቸው እንዲሰናበቱ ተደርጓል። በመሆኑም አመልካች ለተጠሪው ማስጠንቀቂያ አልሰጠም ቢባል እንኳን ማስጠንቀቂያ ያለመስጠት የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ እንዲከፈል ሊያደርግ ከሚችል በስተቀር ስንብቱ ህገ ወጥ ነው ሊያሰኝ የሚያስችል ባልሆነበት አመልካች ያቀረብኳቸውን ማስረጃዎች ፍርድ ቤቶቹ ውድቅ በማድረግ ስንብቱ ህገ ወጥ ነው በማለት የአመልካችን ክርክር ዋጋ ያሳጡት ተገቢነት የለውም የሚል ነው።

ተጠሪው በበኩላቸው በሠጡት መልስ፡- የሰለጠንኩትና ለ28 ዓመታት በመንግስት መስሪያ ቤት ያገለገልኩት በአማርኛ ቋንቋ ነው ፤ እንዲሁም በአመልካች ድርጅት የተቀጠርኩት በሰለጠንኩበት የአማርኛ ቋንቋ ስለመሆኑ የውል ሰነዱ ያመለክታል፤ በእንግሊዝኛ ቋንቋም ቢሆን በማስተማር ሂደት ላይ ጉልህ የሆነ ስህተት ወይም ድክመት ያሳየሁት ስለመኖሩ አመልካች በማስረጃ አስደግፎ ለሥር ፍርድ ቤት ያቀረበው ክርክር የለም ፤ በመሆኑም አመልካች ያቀረበው የሰበር አቤቱታ ውድቅ ሊደረግበት የሚገባ ነው ሲሉ ተከራክሯል። አመልካችም ለተጠሪው መልስ የመልስ መልስ በማቅረብ ክርክሩን አጠናክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ተጠሪውን ያሰናበታቸው በህገ ወጥ መንገድ ነው በሚል የተለያዩ ክፍያዎችን ለተጠሪው እንዲከፍል የስር ፍርድ ቤቶች የወሰኑት በአግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አመልካችና ተጠሪን በዋናነት የሚያከራክራቸው ነጥብ ተጠሪው በአመልካች ድርጅት የተቀጠሩበት የሥራ መደብና ተጠሪው አሳይተዋል የተባለው የሥራ ድክመት ነው። አመልካች ተጠሪው የተቀጠሩት በእንግሊዝኛ ቋንቋ የሥራ መደብ ነው ሲል ተጠሪው ግን ቅጥሩ የተፈጸመው በአማርኛ ቋንቋ የሥራ መደብ ነው ይላሉ። ይሁን እንጂ ተጠሪው በአማርኛ ቋንቋ የሰለጠኑ መሆናቸውን የፍሬ ነገር ጉዳዮችን የማጣራት ሥልጣን ያላቸው የስር ፍርድ ቤቶች የተጠሪውን የቅጥር ማስረጃ በመመርመርና በመመዘን ማረጋገጣቸውን ከውሳኔው መረዳት ተችሏል። በመሆኑም አመልካች ተጠሪው የተቀጠሩት ለእንግሊዝኛ ቋንቋ የሥራ መደብ ነው በሚል ለዚህ ችሎት ያቀረበው ቅሬታ የስር ፍርድ ቤቶች ካረጋገጡት ፍሬ ነገር ወጪ በመሆኑ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኝም። ተጠሪው የተቀጠሩበት በሰለጠኑበት የአማርኛ ቋንቋ መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ከተረጋገጠ ደግሞ ድክመት ያለባቸው መሆን አለመሆኑ ደግሞ ሊመዘን የሚገባው በተቀጠሩበት የሥራ መደብ እንጂ ባልተቀጠሩበት የሥራ መደብ ሊሆን አይገባም። ይህ ሆኖ ሳለ አመልካች ተጠሪው ከተቀጠሩበት የሥራ መደብ ወይም

ሙያ ውጪ በመመዘን ድክመት አሳይተዋል በሚል ከሥራ ያሰናበታቸው ተገቢ ሆኖ አልተገኘም። በመሆኑም የሥር ፍርድ ቤቶች አመልካች የሥራ ውሉን ያቋረጠው በህገ ወጥ መንገድ ነው በሚል የወሰኑት የሚነቀፍበት ምክንያት የለውም። ተጠሪው እንዲከፈላቸው የጠየቁትን ክፍያዎች በተመለከተም የወረዳው ፍርድ ቤት ለተጠሪው እንዲከፈል ዘወሰነላቸው የክፍያ ዓይነቶች ከፍተኛው ፍርድ ቤት የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮችና ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን የአዋጁን ድንጋጌዎች በመመርመር ሊከፈላቸው የማይገቡትን ክፍያዎች በመለየት ከሰረዘ በኋላ ተገቢነት ያላቸውን ክፍያዎች ብቻ አመልካች እንዲከፍል የወሰነው በአግባቡ ሆኖ አግኝተናል።

በመሆኑም የወረዳው ፍርድ ቤት ሆነ ጉዳዩን በየደረጃው ያዩት የክልሉ የበላይ ፍርድ ቤቶች የሥራ ውሉ በአመልካች አነሳሽነት በህገ ወጥ መንገድ ተቋርጧል ሲሉ በሠጡት ውሳኔም ሆነ ክፍያን አስመልክቶ ከፍተኛው ፍርድ ቤት በማሻሻል በሠጠው ውሳኔና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ይህንኑ በማጽናት በሰጠው ትዕዛዝ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ባለማግኘታችን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 13235 በቀን 03/08/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ.ቁ.147956 በቀን 03/11/2004 ዓ.ም. የሰጠውን ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 348(1) መሰረት አጽንተናል።
2. የሥራ ውሉ በአመልካች ህገ ወጥ ድርጊት ተቋርጧል በሚል የተወሰነው በአግባቡ ነው ብለናል። አመልካች ለተጠሪው የስንበት ክፍያ ፣ ካሳ እና የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ እንዲከፍል ከፍተኛው ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የወሰኑት ተገቢ ነው ብለናል።
3. ከዚህ በፊት በዚህ ጉዳይ ተጀምሮ የነበረው የአፈጻጸም ክስ ክርክር ታግዶ እንዲቆይ በአ/ፈ/መ/ቁ/58289 ላይ ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቷል። በመሆኑም ለአዳማ ወረዳ ፍርድ ቤት እንዲያውቀው ትዕዛዝ ይጻፍ።
4. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ።
 መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
 የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዲ

ω-6

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- 1ኛ አቶ ሽፈራው ደጀኔ ቀረቡ

2ኛ ወ/ሮ ፀሐይ ተስፋዬ በወኪልና 1ኛ አመልካች ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ሲሳይ አበቡ ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ ቤትን በሚመለከት ግራ ቀኝ ያደረጉት የቤት ሽያጭ የሰነድ ውል ቤቱ በምን ያህል ዋጋ ተሸጧል? የሚለውን አከራካሪ ነጥብ በማስረዳት ረገድ ይኸው የጽሑፍ ውል ያለውን የማስረጃ ተቀባይነት ከግራ ቀኝ ክርክር ጋር አገናዝቦ ተገቢውን ትርጉም ለመስጠት ሲባል የቀረበ ነው።

የጉዳዩም መነሻ የሆነው የአሁን ተጠሪ በአመልካቾች ላይ ያቀረበው ክስ ሲሆን የክስም ይዘት ተከላሾች እና እኔ ሐምሌ 17 ቀን 2003 ዓ.ም ባደረግነው የቤት ሽያጭ ውል በኡኬ ከተማ በአሁን 1ኛ አመልካች ስም ተመዝግቦ የሚገኘውን ቤት በብር 20,000.00 /ሃያ ሺህ ብር/ ሸጠውልኛል። ነገር ግን በውሉ መሠረት የሽያጭ ዋጋውን ተቀብለው ከወሰዱ በኋላ የተሸጠውን ቤት እና የቤቱን ሰነድ ለማስረከብ እምቢተኛ ሆነዋል። ስለሆነም እንደ ግዴታቸው እንዲፈፁ ይወሰንልኝ የሚል ነው።

የአሁን አመልካችም በተከላሸነታቸው የሰጡት መልስ ሐምሌ 17 ቀን 2003 ዓ.ም ባደረግነው የቤት ሽያጭ ውል አድራሻው የተገለፀውን ቤት በብር 40,000.00 /አርባ ሺህ ብር/ ሸጠናል። በዚህ የሽያጭ ሰነድ ላይም ገዥው የቤቱን ዋጋ በ10 ቀን ውስጥ ለመክፈል ግዴታ ገብቷል። ይሁን እንጂ የግዥውን ዋጋ በቀብድም ሆነ በሙሉ የክፈለው ክፍያ የለም። ስለሆነም ገዥው እንደ ግዴታቸው የቤቱን ዋጋ በጊዜው ባለመክፈሉ የተነሳ ቤቱን ለመረከብና ስመሀብቱ እንዲዛወር ለማድረግ ያልተቻለ መሆኑ ታውቆ ከወጪና ኪሣራ ጋር እንድንሰናበት ይደረግልኝ በማለት ተከራክረዋል።

ክሱ የቀረበለት በምስራቅ ወለጋ መስ/ዞን የጉቶ ጊዳ ወረዳ ፍ/ቤትም አከራካሪው ቤት የተሸጠው በስንት ዋጋ ነው የሚለውን ነጥብ ለመለየት የግራ ቀኙን የሰው ማስረጃዎች ከሰማ በኋላ በመ/ቁ 19594 ጥር 17 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት በቀን 17/11/2003 ዓ.ም ግራ ቀኙ የቤት ሽያጭ ውል ማድረጋቸውን አምነው የቤቱን ዋጋ በመክፈልና አለመክፈል እንዲሁም በተሸጠው የቤት ዋጋ ላይ ተካክደዋል። ሆኖም በቤቱ የሽያጭ ውል የቤቱ ዋጋ ብር 20,000.00 /ሃያ ሺህ ብር/ መሆኑንና ይህም ዋጋ መክፈሉን በውሉ ላይ በግልፅ ተመልክቷል። በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2005 (1) እንደተደነገገው በዕሁፍ ማስረጃ ላይ ተመዝግቦ የሚገኝ ቃልና ቀን በፈረመው ሰዎች መካከል እምነት የሚሰጠው ማስረጃ ነው። በዚህ የዕሁፍ ማስረጃ ላይ የሚገኘውን ቃል መቃወም የሚቻለው በመሃላ ቃል ብቻ እንጂ ሰላው የምስክርነት ቃል ማስተባበል አይቻልም። ስለሆነም ሻጮች ግዴታቸውን ስላልተወጡ ቤቱን ለከላሽ እንዲለቁ እና አስፈላጊ የሆኑ ሰነዶችን በማቅረብ ድጋፍ ያድርጉ፤ እንደ ግዴታቸው ባለመፈፀማቸውም ገደብ ብር 10,00.00 /አስር ሺህ ብር/ ይክፈሉ በማለት ወስኗል።

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የመቀጫ ገንዘቡን ከማንሳቱ በቀር በተመሳሳይ ምክንያት የሥር ፍ/ቤቱን ውሳኔ አፅንቶታል።

የምስራቅ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በይግባኝ በሰጠው ውሳኔ የአሁን አመልካች ቅር ተሰኝተው ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የቀረቡት የይግባኝ አቤቱታ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሠረት ተቀባይነት አላገኘም።

በዚህ ከላይ በተገለፀው መሠረት በየደረጃው የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት አይደለም በማለት የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ዳኝነት በመሰጠቱ ይህ የሰበር ጉዳይ ለዚህ ለፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊቀርብ ችሏል።

ግራ ቀኙ በሰበር ደረጃ ያቀረቡት የዕሁፍ ክርክር በሥር ፍ/ቤት አንስተው የተከራከሩበትን የሚያብራራ እና የሚያከራክር እንጂ በይዘቱ የተለየ አየደለም።

እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል። እንደመረመርነውም በፍ/ብ/ህ/ቁ. 2005 እንደተደነገገው በዕሁፍ ሰነዱ ላይ ስለሚገኘው የስምምነት ቃል እንዲሁም ስለ ተፃፈው ቀን በተፈራራራሚዎቹ መካከል ሙሉ እምነት የሚጣልበት በቂ ማስረጃ ነው። ብሎ ሊደመደም የሚችለው እንደውለታው ዓይነት የጽሑፍ ውል አደራረግን ሥርዓት አስመልክቶ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1678 (ሐ)፣ 1719(2) የተመለከተውን በህግ ፊት ሊፀና የሚችል ውል ለመያዝ አስፈላጊ የሆነውን የውል አደራረግ ሥርዓት አሟልቶ የያዘ ስለመሆኑ ሊታይ የሚገባው ጉዳይ ነው።

በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1678(ሐ) እና 1719 (2) መሠረት የውሉ አደራረግ ሥርዓት በተለየ አኳኋን እንዲደረግ በህግ ተለይቶ ከተመለከተው ድንጋጌ አንዱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1723 (1) የተመለከተው ይገኝበታል። በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ ያለን የባለቤትነት መብት በሽያጭ ለማስተላለፍ ሲባል የሚደረገው የውል ስምምነት በዕሁፍ ሆኖ ውል ለማዋዋል ሥልጣን ባለው አካል ፊት መደረግ ያለበት ስለመሆኑ ተደንግጓል። በዚህ አኳኋን ውል ለማዋዋል ሥልጣን ባለው አካል ፊት መደረግ አለበት የሚለውም የህግ ማሟያ ክፍል አስፈላጊነት የሽያጭ ውል ተደርጓል

ወይስ አልተደረገም? ተደርጎ ከሆነስ መቼ በምን ያህል ዋጋ፣ የትኛው ንብረት ወዘተ የሚለውን አስመልክቶ አሰፈላጊ የሆኑ ሙግቶችን ለማስቀረት ታስቦ በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ የሚፈፀሙ የባለቤትነትን መብት የሚያስተላልፉ ውሎች ውሎ ስለመኖሩ እስካልታመነ ድረስ በአዋዋይ ፊት መደረግ ይኖርባቸዋል።

በዚህ በተያዘውም ጉዳይ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2005 (1) እንደተመለከተው በዕሉፍ ሰነድ ላይ ስለሚገኘው የስምምነት ቃል እንዲሁም በላዩ ላይ ስለተፃፈው ቀን በተፈራራራሚዎቹ መካከል ሙሉ እምነት የሚጣልበት በቂ ማስረጃ ነው የሚለው ድንጋጌ ከላይ በተገለፀው አኳኋን ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 1678(ሐ)፣ 1719(2) እና 1723 (1) ድንጋጌዎች ጋር ተገናዝቦ ሲታይ ለማናቸውም የዕሉፍ ውል ስምምነት ተፈፃሚ ሊሆን የሚችል አይደለም።

ይህ አከራካሪ የሆነው ሽያጭ ውል የተደረገው የማይንቀሳቀስ በሆነው ንብረት በቤቱ ላይ ነው። ውሉ የተደረገውም በፍ/ሕ/ቁ 1723 የተመለከተውን ድንጋጌ አሟልቶ አይደለም። ውል ለማዋዋል ሥልጣን ባለው አካል ፊት ተደርጎ ቢሆን ኖሮ የቤቱን ዋጋ እና ይህንኑ ዋጋ ተቀብለዋል አልተቀበሉም የሚለውን አስመልክቶ በዕሉፍ ከሠፈረው ቃል ውጭ የመቅረብ ማናቸውም ክርክር በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2005(1) እንደተደነገገው ተቀባይነት ያለው ክርክር አይደለም፣ ከዕሉፍ ሰነዱ በቀር የሚቀርብ ማናቸውም ማስረጃ የሰውም ምስክሮች ቃል ተቀባይነት የለውም በማለት መደምደም ባልተቻለ ነበር።

ስለሆነም በህግ ፊት ሊፀና የሚችል ውል ለመመደብ ቋሚ ማሟያ ሆኖ የተያዘውን በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1678 (ሐ)፣ 1719(2) እና 1723 የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ተከትሎ የተደረገ ስምምነት ባለመሆኑ ይህ ዓይነት ስምምነት በህግ ፊት ዋጋ ያለው ሆኖ፤ ሊፀና የሚችል ስምምነት ነው ብሎ ውጤት ለመስጠት የሚቻል ባለመሆኑ የአሁን ተጠሪ ይህን በህግ ፊት ሊፀና የማይችለውን ውል መነሻ በማድረግ እንደ ውሉ ይፈፀምልኝ በማለት በአመልካቾች ላይ ክስ ለማቅረብ የሚቻል ሆኖ አላገኘነውም ።

ሆኖም የአሁን አመልካቾች ይህንኑ ቤት በብር 40,000.00 /አርባ ሺህ ብር/ ሸጠናል በማለት በፍሬ ነገር ረገድ ገልፀው የተከራከሩ ከመሆኑ እና የሽያጭ ዋጋም አልተቀበልንም በማለት የተከራከሩ በመሆኑ የአሁን ተጠሪ በዚህ አመልካቾች በጠቀሱት የሽያጭ ዋጋውን ከፍለው ቤቱን ለመረከብ እና አስፈላጊ ሰነዶችን ለመጠየቅ ከፈለጉ ግን ይህ ውሳኔ ይህንኑ መብቱን ቀሪ ሊያደርግ የሚችል አይደለም። ስለሆነም በዚህ ሁሉ ምክንያት በግራ ቀኙ መካከል የተደረገው ሽያጭ ውል የማይንቀሳቀስ የሆነውን ቤትን አስመልክቶ የተደረገ እንደመሆኑ መጠን በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2005 (1) የተመለከተው ድንጋጌ አፈፃፀም ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር አገናዝቦ ሳይመለከት በዚህ በውል አዋዋይ ፊት ባልተደረገ የቤት ሽያጭ ውል ላይ የሠፈሩት ማናቸውም የውል ቃሎች ሁሉ ያለቅድመ ሁኔታ እንዳሉ የሚታመኑ ናቸው፤ በማናቸውም ዓይነት የሰው ምስክርነት ቃል ማስተካከል አይቻልም በሚል የሰጠው ትርጉም መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል።

ው ሳ ኔ

1. በምስራቅ ወለጋ ዞን መስተዳደር የጎቶ ጊዳ ወረዳ ፍ/ቤት በመ/ቁ 19594 በቀን 17/5/04 የሰጠው ውሳኔ የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 27455 በቀን 28/06/2004 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት በፋ.ቁጥር 139094 በቀን 11/07/2004 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በፋ.ቁጥር 147416 በቀን 18/7/2004 የሰጠው ትዕዛዝ ሁሉ ተሻሽሏል።
2. ተጠሪ ክርክር ያስነሳው ቤት ውል ለማዋዋል ሥልጣን ባለው አካል ፊት ያልተደረገን የቤት ሽያጭ ውል መሠረት አድርጎ ያቀረበው የቤት ክርክር ጥያቄ ተቀባይነት ያለው አይደለም፤
3. ሆኖም ሻጮች ባመኑት ዋጋ መሠረት የሽያጭ ዋጋውን የመክፈል ግዴታ በእራሱ በኩል ከተወጣ ክርክር ያስነሳውን ቤት እና በዚህ ቤት ላይ ያለን የባለቤትነት መብት ለማስተላለፍ አስፈላጊ ከሆኑት ሰነዶች ጋር ያለውን የመረከብ መብት ይህ ውሳኔ አያግደውም ብለናል።
4. በሥር ፍ/ቤቶችም ሆነ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ግራ ቀኙ ያደረጉት ክርክር ላስከትለው ማናቸውም ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የመስማሚያ ሀሳብ

እኔ በሶስተኛው ተራ ቁጥር የተሰየምኩት ዳኛ አብላጫው ድምፅ በደረሰበት መደምደሚያ የምስማማ ሲሆን አብላጫው ድምፅ የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1723 (1) እና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2005ን በማጣመር በሰጠው ትርጉም አልተስማማሁም። በእኔ እምነት የአመልካቾችን የትምህርት ሁኔታ በማጣራት የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1728 ንዑስ አንቀፅ 3ን መሠረት በማድረግ ጉዳዩን መወሰን የተሻለ ነው የሚል ሀሳብ አለኝ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

ተክሊት ይምሰል

አመልካች ፡- ወ/ሮ ዙቤዳ ኑር ኬርሰማ ጠበቃ አቶ ባህሩ መኮንን ቀረቡ

- ተጠሪ ፡- 1. ወ/ሮ ሚሊዮን ዳግም ሙሴ
- 2. አቶ ምንተስኖት ሀብታሙ
- 3. አቶ ደርባቸው ሀብታሙ
- 4. ወ/ት የትናየት ሀብታሙ

ጠበቃ አቶ መኮንን በዛብህ ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን፤ መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው የወለድ የገንዘብ ብድር የወሰደ ተበዳሪ የብድር ገንዘቡን መመላሻ ጊዜ ካሳለፈ የብድሩን ገንዘብ ብቻ ሳይሆን ከህጋዊ ወለድ ጋር የመክፈል ግዴታ አለበት ወይስ የለበትም? የሚለውን ነጥብ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማጣቀስ ለመለየት ነው።

የአሁን አመልካች ከአሁን 1ኛ ተጠሪ ባለቤት እና ከሌሎች ተጠሪዎች አባት ከሟች ከአቶ ሐብታሙ ብርሃኑ ታህሣስ 26 ቀን 1995 ዓ.ም በተደረገ የብድር ገንዘብ ብር 237,000.00 /ሁለት መቶ ሰላሣ ሰባት ሺህ ብር/ መበደራቸውና ይህንኑ የብድር ገንዘብ ጥር 30 ቀን 1995 ዓ.ም ለመመለስ ግዴታ የገቡ ስለመሆኑ ግራ ቀኙን ያከራክረ ጉዳይ አይደለም።

ተጠሪዎች ሐምሌ 21 ቀን 2002 ዓ.ም በተፃፈ የክስ አቤቱታ ተበዳሪው ዋናውን የብድር ገንዘብና ይህንኑ የብድር ገንዘብ መክፈል ከነበረበት ጊዜ ከየካቲት 01 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ህጋዊ ወለድ ጋር እንዲከፍሉ ይወሰንልን በማለት ዳኝነት ሲጠይቁ የአሁን አመልካች ወለድ ለመክፈል በብድር ስምምነቱ ላይ ግዴታ ያልገባሁ በመሆኑና የመክፈያው

ጊዜ እንዳለፈም ገንዘቡን እንድመልስ በማስጠንቀቂያ ያላሳወቁኝ ስለሆነ ወለድ የመክፈል ግዴታ የለብኝም በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ የቀረበለት የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤትም ይህንኑ የግራ ቀኙን ክርክር በከ/መ/ቁ. 97284 ተመልክቶ ሰኔ 14 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት የብድር ውሉ አልተካደም ጥር 30 ቀን 1995 ዓ.ም ለመመለስም ተበዳሪው ግዴታ ገብቷል። የብድር መመለሻ ጊዜው በዚህ አኳኋን ቁርጥ ያለ ጊዜ ስለተቀመጠ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1775(ለ) መሠረት ይህ ጊዜ ካለፈ በኋላ ገንዘብ ጠያቂው ማስጠንቀቂያ መስጠት አያስፈልገውም። ስለሆነም ማስጠንቀቂያ ስላልተሰጠኝ ወለድ ልክፍል አይገባም የሚለው ክርክር ተቀባይነት ስለሌለው ተበዳሪ ከዩካቲት 01 ቀን ጀምሮ ገንዘቡ ተክፍሎ እስከሚያልቅ ድረስ ከሚታሰብ ህጋዊ ወለድ ጋር ዋናውን የብድር ገንዘብ ይክፈሉ ሲል ወስኗል።

በአሁን አመልካች የይግባኝ አቤቱታ መነሻ ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህ ከላይ የተመለከተው የክፍተኛ ፍርድ ቤት ውሣኔ በፍራ ነገርም ሆነ በህግ ረገድ ቅሬታን የሚያስከትል አይደለም። በማለት መልስ ሰጭዎችን ሳይጠራ ይግባኙን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 መሠረት ዘግቶታል።

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበውም የአሁን አመልካች ይህ በጉዳዩ ላይ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤትም ሆነ የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡትን ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው የሚሉበትን የመክራከሪያ ነጥብ በመጥቀስ ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ መነሻ ነው።

የአሁን ተጠሪዎችም በበኩላቸው ውሣኔው በህግ መሠረት የተሰጠ ነው የሚሉበትን ምክንያቶች በመዘርዘር መልሳቸውን በጽሑፍ አቅርበዋል። ተጠሪም እንደ ሥርዓቱ ለዚህ መልስ የመልስ መልስ ሰጥተውበታል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን፤ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተው ተመልክተናል። የአሁኗ አመልካች ወለድ እንዲከፍል በገንዘብ ብድር ውሉ ላይ ግዴታ ስለመግባቱ ሳይገለጽ፤ እና ማስጠንቀቂያም ሳይደርስኝ በወለድ ገንዘቡን ትክፍላለህ የሚለው ዳኝነት በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1775 (ለ) የተመለከተው ድንጋጌ በአግባቡ ሳይታይ በመተርጎሙ ምክንያት ነው። ይህ ድንጋጌ ለዚህ ለተያዘው ጉዳይ ተፈጻሚነት የለውም። ይልቁንም በብድር ስምምነቱ ላይ ወለድ የመክፈል ግዴታ ባልተጠቀሰ ጊዜ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1478 እንደተደነገገው ወለድ የመክፈል ግዴታ እንደሌለብኝ ግልጽ ነው። የሚሉትን ነጥቦች በመጥቀስ በሥር በየደረጃው ባሉ ፍ/ቤቶች የተሰጠውን ውሣኔ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ሆኖም ግራ ቀኙን የሚያከራክረው ጉዳይ የገንዘብ ብድር ጉዳይ እንደመሆኑ መጠን ከዚህ ጋር ተያይዞ የሚነሣን ክርክር ስለዚህ ጉዳይ የሚገባው ልዩ የህጉ ክፍል ተፈጻሚ በማድረግ ምላሽ የሚሰጠው ሆኖ ከተገኘ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1676 እንደተመለከተው ጉዳዩ በዚህ ለጉዳዩ በቀጥታ ተፈጻሚነት ባለው የህጉ ክፍል መሠረት የሚታይ እንጂ ስለውሎች በጠቅላላው በሚለው የህግ ክፍል የተቀመጡት ድንጋጌዎች አግባብነት አይኖራቸውም። ከዚህ አንጻር ይህንኑ በግራ ቀኙ መካከል የተነሣውን አከራካሪ ነጥብ ለይቶ ለመወሰን ለጉዳዩ አግባብነት ያለውን በፍ/ብ/ሕ/ቁ ህጉ የሚያልቅ ነገር ብድርን አስመልክቶ የተደነገገውን ድንጋጌዎች ጋር ተገናዝቦ ሊታይ ይገባል።

በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2478 ላይ ተበዳሪው ወለድ እንዲከፍል የውል ቃል ከሌላ በቀር ለአባታቸው ወለድ መክፈል የለበትም በሚል የተቀመጠው ድንጋጌ ተዋዋይ ወገኖች ባላቸው የመዋዋል ነፃነት ተጠቅመው በገንዘብ ብድር ውል ስለወለዱ አከፋፈል የጠቀሱት ጉዳይ ባይኖር ይህ መሰል የገንዘብ ብድር ውል ስምምነት የወለድ ክፍያ ግዴታን ያስከትላል ወይስ አያስከትልም? የሚል ክርክር እንዳያስነሣ ህጉ ክፍተቱን ለመሙላት ማስቀመጡ እንጂ ተበዳሪው በገባው ግዴታ መሠረት የብድር ገንዘቡን በመመለሻው ጊዜ አለመክፈሉ ቢረጋገጥ ይህ የመክፈያ ጊዜው ላለፈበት ጊዜ ወለድ የማይክፈል መሆኑን ሁሉ የሚሸፍን አይደለም።

ይህም በመሆኑ ነው በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2489(1) ተበዳሪው የተበደረውን ነገር ከመመለስ ወይም ከመክፈል የዘገየ እንደሆነ ስለውሎች በጠቅላላው በሚለውና አግባብነት ባለው ህግ መሠረት ጊዜ በማሳለፍ የሚከፈለውን ወለድ የመክፈል ግዴታ አለበት በሚል የተደነገገው። ይህ ድንጋጌ ተፈጻሚነቱ የወለድ ግዴታን ላካተተም ላላካተተም ጭምር እንደሆነ ከይዘቱ መረዳት ይቻላል።

ይህም በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2489(1) የተመለከተው ስለውሎች በጠቅላላው የህግ ክፍል አፈፃፀም እንደብደሩ ዓይነት እያታየ ተግባራዊ የሚሆኑ እንጂ ለማናቸውም የብድር ገንዘብ መቼም ቢሆን ተፈጻሚ ሊሆን እንደማይቻል የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2482 እና 2483 ድንጋጌ ንባብ አስረጂ ነው።

በመሆኑም በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2482 እንደተደነገገው ይህ ክርክር ያስነሣው የብድር ስምምነት የብድር ገንዘቡን መመለሻ ጊዜ አስቀድሞ ወስኖ ያስቀመጠ በመሆኑ እና ወለድ የመክፈል ግዴታም ያላስቀመጠ በመሆኑም እንደዚህ ያለ የብድር መመለሻ ጊዜ ተወስኖ ከሆነ የብድር ገንዘቡን ከዚህ መመለሻ ጊዜ በፊት የመክፈል ግዴታውን በተበዳሪው ላይ የሚጣል እንጂ ይህ የመክፈያ ጊዜ ካለፈ በኋላ አባታቸው ለተበዳሪው ጊዜው አልፏልና ክፈለኝ በማለት ማስጠንቀቂያ የመስጠት ግዴታ የለበትም። አባታቸው የማስታወቅ ግዴታ የሚኖርበት በብድር ውሉ ላይ የብድሩን ገንዘብ መመለሻ ጊዜው በውሉ ያልተወሰነ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ ተከታይ በሆነው በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2483 ተመልክቷል።

ስለሆነም አመልካች የወሰዱትን የብድር ገንዘብ ብቻ እንጂ ወለዱንም ጨምረው ለመክፈል ግዴታ ያልገቡበት ስምምነት በመሆኑ እና የመክፈያ ጊዜው በውሉ ላይ ተወስኖ የተቀመጠ በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2482(2) እና (3) መሠረት በመመለሻ ጊዜው የመክፈል ግዴታ ያለበት መሆኑን ተረድቶ ጊዜው ከማለፍ በፊት አለመክፈሉ እስከተረጋገጠ ድረስ የብድር ገንዘቡን ከህጋዊ ወለድ ጋር የመክፈል ግዴታ አለበት። በዚህ ሁሉ ምክንያት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ዳኝነት በውጤት ደረጃ ሲታይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አላገኘውም።

ው ሣ ኔ

1. በጉዳዩ ላይ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በደ/መ/ቁ. 71668 ነሐሴ 09 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠው የመጨረሻ ትእዛዝ ፀንቷል።
2. ተጠሪ የብድር ገንዘቡን ከየካቲት 01 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ ከፍለው እስከሚያጠናቅቁ ድረስ ከህጋዊ ወለድ ጋር ሊከፍሉ ይገባል መባሉ በአግባቡ ነው ብለናል።
3. የዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
4. በዚህ በሰበር መ/ቁ. 74950 ታህሣስ 11 ቀን 2004 ዓ.ም በፍርዱ መሠረት በመ/ቁ. 111637 የተጀመረው የአፈፃፀም ጉዳይ ታግዶ ይቆይ በሚል ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል። ይፃፍ።

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ኢትዮ ቴሌኮም - ነገረጅ ፈቃዱ ኃይሌ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ፒቲኤ ኢንተርናሽናል ኢንኮፖሬትድ - ተወካይ ዶ/ር ብርሃነ ገብራይ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ከስራ ውል ጋር ተያይዞ የመልካም ስራ አፈፀፀም ዋስትና ገንዘብ ይለቀቅልኝ ጥያቄን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በግልግል ጉባኤ ነው። የግልግል ጉባኤው ግራ ቀኙ ሚያዚያ 09 ቀን 2000 ዓ/ም በፈረመት ውል መሰረት የተቋቋመ ሲሆን ግልግሉ በውሉ መሰረት ከተቋቋመ በኋላ ክሱን ያቀረበው የአሁኑ ተጠሪ ነው። የተጠሪ ክስ ይዘትም በአሁኑ ተጠሪና በአሁኑ አመልካች በታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ.ም. ተደርጎ ሚያዚያ 09 ቀን 2000 በተፈረመና ከታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ/ም እስከ ነሐሴ 28 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ የሚቆይ ውል ተዋውለው እንደነበር፣ ውሉ የተደረገውም አመልካች አለምአቀፍ ደረጃውን የጠበቀ የቴሌኮም ኩባንያ ለመፍጠር እገዛ ለማድረግ ተግባር መሆኑና በውሉ መሰረት ተጠሪ የአመልካችን የሰው ኃይል ችሎታ ከፍ በማድረግ የአሰራር ሂደቶችን፣ ፖሊሲዎችንና የአሰራር ደንቦችን ለማጎልበት፣ አመልካች የአሰራር ሂደቱን ለመደገፍ በጥቅም ላይ ያዋለውን ቴክኖሎጂ እንዲረዳ ለማስቻል፣ የአሰራር ሂደቱ ከቴክኖሎጂው ጋር የተጣጣመ መሆኑን ማረጋገጥና ቴክኖሎጂውን ለመጠቀም በጥቅም ላይ የዋሉ ሲስተሞችና ሥርዓቶችን በተግባር ላይ መዋላቸውን ማረጋገጥ፣ ለአመልካች ፐርሶኔል /የሰው ኃይል/ ተገቢ የሆነ መዋቅርን በማቅረብ እነዚህን ቴክኖሎጂዎችና የአሰራር ሂደቶችን በተሳካ ሁኔታ በጥቅም ላይ እንዲውሉ ለማስቻል፣ በትራንስፎርሜሽን /ለውጥ/ ሂደት ተሳትፎ የሚያደርጉ ፐርሶኔሎችን መሰረታዊ የስራ መስፈርቶችን ለማቅረብ፣ የስልጠና ፕሮግራሙ በተሳካ ሁኔታ መስጠት እንዲቻል ተገቢ የሆኑ ይዘቶችን እና አስፈላጊ የሆኑ ፋሲሊቲዎችን መለየትና የመፍትሔ ሃሳብን ለማቅረብ ግዴታ መግባቱን፣ አመልካች ለዚህ የተጠሪ ስራ \$ 4,289,189.60 (አራት ሚሊዮን ሁለት መቶ ሰማንያ ዘጠኝ ሺህ አንድ መቶ ሰማንያ ዘጠኝ ከስልሳ ሳንቲም የአሜሪካን ዶላር) ለመክፈል መስማማቱንና ተጠሪ ደግሞ አስራ አራት አማካሪዎችን ለማሰማራትና ከእነዚህ ውስጥ አምስቱ ለስምንት ወራት በቋሚነት እንዲሰሩ እና ስድስቱ ደግሞ ለሰባት ወራት

እየተቀያየሩ የሚሰሩ አማካሪዎች እንዲሁም ቀሪዎቹ ደግሞ ለአራት ወራት እየተቀያየሩ የሚሰሩ አማካሪዎችን መድቦ የነበረ መሆኑን፣ በውሉ መሰረትም የአከፋፈሉ ሁኔታ ለመጀመሪያ ሶስት ወራት (ጥር፣ የካቲትና መጋቢት) ለተሰሩት ስራዎች የውሉን ዋጋ 40%፣ ለሁለተኛው ሶስት ወራት (ሚያዚያ፣ ግንቦትና ሰኔ) ለሚሰሩት ስራዎች እንዲሁ የውሉን 40%፣ ቀሪውን የውሉን 20% ደግሞ በሁለት ወራት (ሐምሌና ነሐሴ) ለሚሰሩት ስራዎች እንደሚከፈል መገለጹን፣ 12% የሚሆነው የውሉ ዋጋ ደግሞ ከእያንዳንዱ ክፍያ ከመጀመሪያው ክፍያ ጀምሮ እየተቆረጠ ተይዞ እንደሚቆይ ስምምነት መደረጉና ተጠሪ ስራዎችን በትክክል አከናውኖ የስራ አፈጻጸምና በውሉ አስፈላጊ የሆኑት ተመጣጣኝ ደረሰኞችን ቢያቀርብም በውሉ አንቀፅ 11.4 መሰረት ሊከፈለው የሚገባው የተያዘ ገንዘብ መኖሩን ገልጾና የውሉ ዘመን ማብቃቱን ጠቅሶ አመልካች \$293,050.12 (ሁለት መቶ ዘጠና ሶስት ሺህ ሃምሳ ከአስራ ሁለት ሳንቲም የአሜሪካን ዶላር) የተያዘ ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍል፣ በዚህ ገንዘብ ላይ ከነሐሴ 28 ቀን 2000 ዓ/ም ጀምሮ ተከፍሎ እስከሚያበቃ ድረስ ወለድ እንዲታሰብለትና ለክሱ የወጡት ወጪና ኪሳራዎች እንዲተኩለት ይወሰንለት ዘንድ ዳኝነት ጠይቋል።

የአሁኑ አመልካች ለተጠሪ ክስ በሰጠው መልስም በግራ ቀኙ ውሉ መኖሩን ሳይክድ ተጠሪ የሚጠበቁበትን ግዴታዎችን፣ መስራት ያለበትን ስራዎችን በሙሉ በመስራት ያላሟላ መሆኑን፣ የታቀደው በስራ ላይ ይውላል ተብሎ የነበረው አዲሱ ኩባንያ በተጨማሪም ሁኔታ ሊታይ እንዳልቻለና በውሉ መሰረት ስራው መጠናቀቅ በነበረባቸው የስምንት ወራት ጊዜ ውስጥ ያለመስራቱን፣ በመጀመሪያዎቹ ሁለት ሩብ አመታት በውሉ መሰረት መጠናቀቅ የነበረበት ስራ 80% የነበረ ሁኖ በተጨማሪም የተጠናቀቀው ግን 41.5% ብቻ መሆኑን፣ በሁለተኛው ግምገማም የውሉ ዘመን ካለቀ በኋላ የተከናወነው ስራ 71.3% ብቻ መሆኑ መረጋገጡንና በአጠቃላይ የተጠሪ የስራ አፈጻጸም እንደውሉ ያልተከናወነና አጥጋቢና ስኬታማ ያልነበረ መሆኑን ዘርዘሮ ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲል ተክራክሯል። ከዚህም በተጨማሪ የተከላከለ ከሳሽነት ክስ ያቀረበ ሲሆን እንደ ውሉ ባለመፈጸሙ የደረሰውን ኪሳራ ዘርዘሮ \$428,918.96 (አራት መቶ ሀያ ስምንት ሺህ ዘጠኝ መቶ አሥራ ስምንት ከዘጠና ስድስት ሣንቲም የአሜሪካን ዶላር) በተጠሪ እንዲከፈለው ይወሰንለት ዘንድ ዳኝነት ጠይቋል። የአሁኑ ተጠሪም ለአመልካች የተከላከለ ከሳሽነት ክስ ተገቢ ነው ያለውን መልስ ሰጥቷል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የግልግል ጉባኤውም ተጠሪ በውሉ መሰረት የገባውን ግዴታ ያለመወጣቱ መረጋገጡን ገልጾ አመልካች ለተጠሪ ሊከፈል ይገባ ከነበረው \$4,289,189.60 ውስጥ በተሰራው ስራ መጠን \$2,442,084.39 ወይም የውሉን 56.93% መክፈሉ ስራው በድጋሚ እንዲገመገም ከተደረገ በኋላ እና አመልካች ቴክኒካዊ ፐርሶኔል ክፍል የድጋፍ ደብዳቤ ከተጻፈ በኋላ \$726,498.55 አመልካች ለተጠሪ እንዲከፈል መደረጉንና በግራ ቀኙ መካከል ያለውን ውል ለማቋረጥ መስማማቱ መረጋገጡን በምክንያትነት ይዞ ከዚህ ገንዘብ ውስጥ ለመልካም ስራ አፈጻጸም የተያዘው 12% ገንዘብ ከተሰራው ስራ ጋር ተመጣጣኝ በሆነ መንገድ ሊለቀቅ የሚገባው እንጂ በአመልካች የሚያዘበት አግባብ የለም ሲል አመልካች ለተጠሪ \$87,169.02 ከነሐሴ 09 ቀን 2000 ዓ/ም ጀምሮ ከሚታሰብ ሕጋዊ ወለድ (9%) ጋር እንዲከፍል፣ በዚህ ገንዘብ መጠን የጠበቃ አበል 10% እንዲከፈል የወሰነ ሲሆን የአመልካችን የተከላከለ ከሳሽነትን ክስ ግን ሙሉ በሙሉ ውድቅ አድርጎታል። በግራ ቀኙ ውል የግልግል ጉባኤ

በሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ መሆኑ በመገለፁ ምክንያት አቤቱታው ለዚህ ሰበር ችሎት በቀጥታ ቀርቧል።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም በግራ ቀኝ መካከል ከታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ ተፈጻሚነት እንዲኖረው የተደረገው ውል በሕገ አግባብ ሳይሻሻልና ይህንን ተጠሪ ባላረጋገጠበት ሁኔታ የዳግም ግምገማ ውጤቱን መሰረት በማድረግ የመልካም ስራ አፈጻጸም መያዣ ገንዘብ በተሰራው ስራ መጠን ሊለቀቅ ይገባል ተብሎ መወሰኑም ሆነ ተጠሪ እንደ ውሉ ግዴታውን ያልፈጸመ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ የአመልካች የተከላሽ ከሳሽነት ክስ ውድቅ የተደረገው ያላግባብ ነው በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በአመልካች መስሪያ ቤት ሰራተኞች እ.ኤ.አ መስከረም 15 ቀን 2008 በተደረገው የመልሶ ግምገማ (Re-evaluation) በግራ ቀኝ መካከል ውሉን ለመቋጨት የታለመ ስምምነት መደረጉን ያመለክታል በማለት እና በዚህ መልሶ ግምገማ አመልካች ተፈጻሚነቱ ባበቃው ውል የነበረውን የክፍያ ይገባኛል ጥያቄ የማቅረብ መብቱን ትቷል በማለት የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለትም ግራ ቀኝ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ከመደረጉም በላይ መጋቢት 11 ቀን 2004 ዓ/ም በዋለው ችሎትም የቃል ክርክር እንዲያደርጉ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ግራ ቀኝ ከታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ ከነሐሴ 28 ቀን 2000 ዓ/ም ድረስ የሚቆይ የአለምአቀፍ ደረጃውን የጠበቀ የቴሌኮም ኩባንያ ለመፍጠር ሲባል የተለያዩ ተግባራት የሚከናወኑበትን ስምምነት ማድረጋቸውን ግራ ቀኝ የማይካካዱበት ጉዳይ መሆኑን፣ ግልግል ጉባኤውም በአመልካችና በተጠሪ መካከል በተደረገው ውል የጊዜ ገደብና በውሉ በተገለፀው መሰረት ስራው ውጤታማና ስኬታማ በሆነ መንገድ በተጠሪ ምክንያት ያልተፈጸመ መሆኑን በፍሬ ነገር ደረጃ ያረጋገጠው ጉዳይ መሆኑን፣ ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ ሊመሰርት የቻለው ዳግም ግምገማ ተካሄዶ ስራው 71.3% መሰራቱ በአመልካች ተወካዮች ተረጋግጦ የውሉ ገንዘብ በዚህ በተሰራው ስራ መጠን ብር \$726,489.55 እንዲሆን ተደርጎ ለተጠሪ እንዲከፈል ሲደረግ የመልካም ስራ አፈጻጸም ዋስትና ገንዘብ በተሰራው ስራ ልክ መለቀቅ ሲገባው ያላግባብ የተያዘበት መሆኑን ገልጾ ይኸው ገንዘብ እንዲለቀቅለት መሆኑን፣ አመልካች የሚከራከረው ደግሞ በዳግም ግምገማ ጊዜ የቀድሞው ውል ያልተሻሻለ መሆኑንና ክፍያ እንዲፈፀም የተደረገውም በመካከላቸው ያለውን ግንኙነት ለማቋረጥ በማሰብ የአከፋፈሉ ሁኔታ የቀድሞውን ውል መሰረት በማድረግ ሊሆን እንደሚገባ መስከረም 05 ቀን 2001 ዓ.ም. የተፃፈው ደብዳቤ ይዘት የሚገልፅ መሆኑና በጠቅላላው የቀድሞው ውል በሕገ አግባብ ባልተሻሻለበትና ተጠሪ ግዴታውን እንደ ውሉ አልፈጸመም ተብሎ በተረጋገጠበት አግባብ አመልካች ለተጠሪ የመልካም ስራ አፈጻጸም ዋስትና ገንዘብ ሊለቅ ይገባል ተብሎ መወሰኑ ስለ ውል መሻሻል የሚደነግጉትን የፍትሐብሔር ሕግ ድንጋጌዎችንና የግራ ቀኝን ውል ይዘትና በጉዳዩ ላይ የተጠየቀውን ዳኝነት እንዲሁም የማስረጃ አቀራረብና የዳኝነት አሰጣጥ ስርአትን

ያልተከተለ ነው በማለት መሆኑን ነው። ተጠሪ በግልግል ዳኝነት ክሱን ሲያቀርብ የቀድሞው ውል በህጉ አግባብ ተሻሽሏል በሚል ዳኝነት ያለመጠየቁንና ውል ስለመሻሻሉ የሚያሳይ ማስረጃ አለ ብሎ የማይክራክር መሆኑን በዚህ ችሎት በተደረገው የቃል ክርክር ያረጋገጠው ጉዳይ ከመሆኑም በላይ በግልግል ጉባኤው የተደረገው የክርክር ሂደትም አመልካች ውሉ ተሻሽሏል በማለት ያቀረበው ክርክር የሌለ መሆኑን በግልጽ የሚያሳይ መሆኑን ተገንዝበናል። እንዲሁም ተጠሪ በውሉ መሰረት ስራውን ሙሉ በሙሉ ሰርቼአለሁ ብሎ የማይክራክርና 71.3% ብቻ መስራቱን መረጋገጡን የማይክደው ፍሬ ነገር ሲሆን በውሉ ላይ የመልካም ስራ አፈጻጸም ዋስትና ገንዘብ በተሰራው ስራ ልክ መለቀቅ ያለበት ስለመሆኑ ስምምነት ተደርጓል በማለት የማይክራክር መሆኑን ተገንዝበናል። ተጠሪ የመልካም ስራ አፈጻጸም ዋስትና ገንዘብ በተሰራው ስራ መጠን ሊለቀቅ ይገባል በማለት የሚከራከረው በግራ ቀኝ መካከል ያለውን ግንኙነት ለመቋጨት ዳግም ግምገማ እንዲደረግ ተደርጎ የተሰራው ስራ መጠን ተጣርቶ በዚህ አግባብ ክፍያ እንዲከፈል አመልካች በተወካዮቹ አማካኝነት ስምምነት ላይ ደርሷል በሚል ምክንያት መሆኑንም ተረድተናል። አመልካች የዳግም ግምገማው ሪፖርት ተቀባይነት ላይ ክርክር የሌለውና የዚህ ሪፖርት አላማ በግራ ቀኝ መካከል የነበረውን ግንኙነት ወደፊት ቀሪ እንዲሆን ታስቦ የተከናወነ መሆኑንም የሚቀበለው ጉዳይ መሆኑን ተረድተናል። ስለሆነም ምላሽ የሚያሻው የጉዳዩ ጭብጥም አመልካችና ተጠሪ ሚያዚያ 09 ቀን 2000 (እ.ኤ.አ አፕሪል 17 ቀን 2008) ያፀደቁት የሥራ ውል ተሻሽሏል ወይንስ አልተሻሻለም? የሚለው ነው። ይህንኑ ጭብጥ ከማየታችን በፊት ግን የተጠሪ ወኪል በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ባነሷቸው ነጥቦች ላይ ምላሽ መስጠቱ ተገቢ ሁኖ ተገኝቷል።

የተጠሪ ወኪል አመልካች የሰበር አቤቱታውን በጊዜ ገደቡ ያለማቅረቡንና በግልግል ጉባኤው የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ መሆኑን ግራ ቀኝ የተስማሙት መሆኑን ገልጸው ጉዳዩ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ አይገባም በማለት ተቃውሞ አቅርበዋል። ይሁን እንጂ አመልካች የሰበር አቤቱታውን እንዲያቀርብ በሰበር ሰሚ ችሎቱ በመ/ቁጥር 62141 በሕጉ አግባብ የፈቀደለት በመሆኑ የሰበር አቤቱታ ማቅረቢያ ጊዜ ማለፉን መሰረት በማድረግ የተጠሪ ወኪል ያቀረቡትን ተቃውሞ አልተቀበልነውም። እንዲሁም በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገው ስምምነት ጉባኤው የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ነው የሚል ቢሆንም እንኳ የሰበር ሰሚ ችሎቱን ስልጣን በስምምነት ለማስቀረት የሚቻልበት አግባብ የሌለ መሆኑን ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 42239 በቀረበው ጉዳይ ላይ በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2(1) መሰረት በየትኛውም እርከን የሚገኝ ፍርድ ቤትን የሚያስገድድ የሕግ ትርጉም የሰጠበት ጉዳይ በመሆኑ ተጠሪ በዚህ ረገድ ያቀረበው ተቃውሞም ተቀባይነት ሊሰጠው የሚገባ ሁኖ አልተገኘም።

ወደዋናው ጉዳይ ስንመለስም በመሰረቱ በውል አመሥራረት ሂደት ውል ተቀባይ ተብሎ የሚታወቅ ወገን ውሉን መቀበሉ በጽሁፍ፣ በልማዳዊ ምልክት ወይንም በተግባር ካላመለከተ በስተቀር መልስ ሳይሰጥ ቢቀር በግራ ቀኝ መካከል የውል ግዴታ ተቋቁሟል ለማለት እንደማይቻል ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1682 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ መረዳት ይቻላል። ይህ ድንጋጌ የሚሳየው በመርህ ደረጃ ዝምታ ውልን እንደመቀበል ሊቆጠር እንደማይችል ነው። ይሁን እንጂ በአንዳንድ ሁኔታዎች ዝምታ ውልን እንደመቀበል እንደሚያስቆጥር በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1683 እና 1684 ድንጋጌዎች ስር ከተመለከቱት ሁኔታዎች መረዳት ይቻላል። በዚህም አግባብ አስቀድሞ

በግራ ቀኙ መካከል የውል ስምምነት ባለ ጊዜ አንድ ወገን ይህንን ውል ለማደስ፣ የውሉን ዘመን ለማስረዘም፣ ለማሻሻል ወይም ከቀድሞው ውል ጋር በተዛመደ አኳኋን ተጨማሪ ውል ለማድረግ የሚያቀርበው ጥያቄ በበቂ ጊዜ ውስጥ በሌላው ተዋዋይ ወገን አሉታዊ ምላሽ ካልተሰጠበት ዝምታው መቀበልን እንደሚያስከትል በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1684 ስር ተደንግጓል። የፍ/ሕ/ቁጥር 1722 ድንጋጌ ሲታይ ደግሞ ቀድሞ የነበረ ውል በሚሻሻልበት ጊዜ አስቀድሞ በተደረገው የአፃፃፍ ሥርዓት መከናወን እንዳለበት በግልፅና አስገዳጅነት ባለው መልኩ ሰፍሯል።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም ግራ ቀኙ ሚያዝያ 09 ቀን 2000 ዓ.ም ባደረጉት የሥራ ውል ከታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ/ም ጀምሮ እስከ ከነሐሴ 28 ቀን 2000 ዓ/ም ድረስ የሚቆይ አለምአቀፍ ደረጃውን የጠበቀ የቴሌኮም ኩባንያ ለመፍጠር ሲባል የተለያዩ ተግባራት የሚከናወኑበትን ስምምነት ማድረጋቸው በግራ ቀኙ የታመነ ቢሆንም በውሉ በተቀመጠው የጊዜ ገደብና የአፈጻጸም ጥራት ስራው ያልተከናወነ መሆኑን ተጠሪ የማይክደው፣ እንዲሁም የግልግል ጉባኤውም በፍራ ነገር ደረጃ ያረጋገጠው ነጥብ ነው። ተጠሪ የክፍያ ጥያቄውን ያቀረበውም የቀድሞው ውል በሕጉ አግባብ ተሻሽሏል በሚል ምክንያት ስላለመሆኑ የክርክር ሂደት የሚያረጋግጠው ነጥብ ሲሆን ተጠሪው ለጥያቄው መሰረት ያደረገው መስከረም 5 ቀን 2001 ዓ.ም. በተደረገው የመልሶ ግምገማ አመልካች ለተጠሪ ለተሰሩ ስራዎች ክፍያ እንዲፈፀም ስምምነት አድርጓል በሚል ምክንያት ነው። ይሁን እንጂ መስከረም 5 ቀን 2001 ዓ/ም በአመልካች መስሪያ ቤት ኃላፊዎች ተቀባይነት አግኝቷል የተባለው የመልሶ ግምገማ ሪፖርት ውጤት ተጠሪ ቀድሞ በተደረገው የውልና እና የጥራት ደረጃ 71.3% (ሰባ አንድ ነጥብ ሶስት ከመቶ) ብቻ የሰራ መሆኑ መረጋገጡን አመልካች በማመን አሁን አጥብቆ የሚከራከረው ይህ የመልሶ ግምገማ ሪፖርት በቀድሞው ውል ስለ ክፍያ አፈፃፀም የተመለከተውን ሌሎች የተዋዋይ ወገኖችን መብትና ግዴታ ቀሪ ያደረገ ባለመሆኑ ለመልካም ስራ አፈጻጸም ዋስትና የተያዘው ገንዘብ ስለመሰራቱ ከተረጋገጠው የስራ መጠን ጋር ተዛምዶ ተመጣጣኝ በሆነ መልኩ አመልካች ለተጠሪ ሊለቅ የሚገባበት ከሕግ ወይም ከውል የመነጨ ግዴታ የለም በማለት ነው። ይህ ችሎትም ጉዳዩን እንደተመለከተው ተጠሪ የቀድሞ ውል የተሻሻለ ስለመሆኑ መሰረት አድርጎ ክስና ክርክር ያላቀረበ እና በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1722 መሰረትም የተሻሻለ ውል ስለመኖሩ የሚያረጋግጥ ማስረጃ በማቅረብ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2001 መሰረት መብቱን ያስረዳበት የክርክር ሂደት የለም። ተጠሪ የሚጠይቀውን ክፍያ ከውል ወይም ከሕግ የመነጨ ስለመሆኑ የማስረዳት ግዴታ ያለበት መሆኑ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2001 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። በዚህ አኳኋን በተጠሪ በኩል የቀረበ የውል ማሻሻል ጉዳይ በሌለበት ሁኔታ አመልካች የመስከረም 5 ቀን 2001 ዓ/ም የመልሶ ግምገማ ውጤት በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1684 መሠረት በዝምታ ተቀብሏል ለማለት የሚቻልበት የሕግ አግባብም ሊኖር አይችልም። ይልቁንም የአመልካች መስሪያ ቤት ኃላፊ የመልሶ ግምገማ ሪፖርቱን ከተመለከቱ በኋላ ተጠሪ አለኝ የሚለውን ክፍያ በቀድሞው ውል መሰረት እንዲከናወን በሚያስገነዝብ መልኩ ጠቅሰው በመልሶ ግምገማ ሪፖርቱ ላይ ማዘዛቸውን አመልካች በአቀረበው የሰነድ ማስረጃ ይዘት የተረጋገጠ ስለመሆኑ በጉባኤው ላይ የተደረገው የክርክር ሂደት በግልጽ ያሳያል። በመሆኑም የመስከረም 5 ቀን 2001 ዓ.ም. የመልሶ ግምገማ ሪፖርት በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1722 መሠረት የቀድሞው ውል የተሻሻለበት መሆኑን ባልተረጋገጠበትና በሪፖርቱ ላይ የክፍያው አፈጻጸም በቀድሞው ውል ከተገለፀው ውጪ ስለመሆኑ የሚያሳይ ማስረጃ ባልቀረበበት ሁኔታ በቀድሞው ውል አንቀፅ 11.4 ድንጋጌ መሰረት ተጠሪ ከሚገባው ክፍያ በተሰራው ስራ መጠን መሰረት 12% እንደሚለቀቅለት በግልጽ

ባልተቀመጠበት ሁኔታ ግልግል ጉባኤው የመልካም ስራ አፈጻጸም ቦንድ በመልሶ ግምገማ መሰረት በተረጋገጠው 71.3% ስሌት መሰረት እንዲለቀቅ መወሰኑ የውል ወይም የሕግ መሰረት በሌለበት ሁኔታ ሁኖ ተገኝቷል። አንድ የግልግል ጉባኤ ጉዳዩን በማየት የዳኝነት መፍትሔ ሊሰጥ የሚችለው ደግሞ ተከራካሪ ወገኖች በተስማሙበትና በሚጸና ወይም ዋጋ ያለውን ግዴታ በመከተል ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 356(ሀ) ድንጋጌ አቀራረብ፣ ይዘትና መንፈስ ያስገነዝባል። ይህ ድንጋጌ የግልግል ወይም የቤተዘመድ ሽምግልና ዳኞች ተከራካሪዎቹ ወገኖች የተስማሙበት ነው በማለት በማይጸና ወይም ዋጋ የሌለውን ግዴታ በመከተል ወይም ባለጉዳዮቹ ያላቀረቡትንና ያልተከራከሩበትን ጉዳይ መሰረት በማድረግ ብይን የሰጡ መሆኑ ከተረጋገጠ ጉዳይ ይግባኝ የሌለው መሆኑን ቢስማሙም እንኳን ይግባኝ ለማቅረብ መሰረት ከሚሆኑ ነገሮች መካከል እንደሆኑ ጠቅሷል። በመሆኑም የግልግል ጉባኤው የመልካም ስራ አፈጻጸምን በተመለከተ ተጠሪ ስለመስራቱ በመልሶ ግምገማ በተረጋገጠው መጠን ስሌት መሰረት ታስቦ ሊመሰለት ይገባል በማለት የሰጠው የውሳኔ ክፍል ከመልሶ ግምገማ በኋላ የቀድሞ ውል በሕገ አግባብ የተሻሻለና ዋጋ ያለው ስምምነት ስለመኖሩ ባልተረጋገጠበት ሁኔታ በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሁኖ አግኝተናል።

ሌላው አመልካች አጥብቆ የሚከራከርበት ነጥብ የተከሳሽ ከሳሽነትን ክስ መሰረት ያደረገ የጉዳት ካሳ ክፍያ ጥያቄ ነው። በክርክሩ ሂደት አመልካች ከተጠሪ ጋር ያደረገው ውል በውሉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ ያለመከናወኑና የተሰራው ስራም በውሉ የተገለፀውን ያህል መጠን ያለመሆኑ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። አመልካች የጉዳት ካሳ ጥያቄን መሰረት ያደረገውም ስራው በውሉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ያለመሰራቱና በውሉ አንቀፅ 17 የተመለከተውን ድንጋጌ መሰረት በማድረግ ነው። በእርግጥ በውሉ አንቀፅ 17 ስር ከተዋዋይ ወገኖች አንዱ በውሉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ በሙሉ ወይም በከፊል ግዴታውን ካልተወጣ ሌላው ወገን የጉዳት ካሳ የመጠየቅ መብት ያለው መሆኑንና ሊጠየቅ የሚገባውን የጉዳት መጠን ምን ያህል እንደሆነ ተደንግጓል። ይሁን እንጂ የመልካም ሥራ አፈጻጸም (ቦንድ) ሰነድ የውል አፈፃፀምን ለማረጋገጥ የሚሰጥ የዋስትና ሰነድ መሆኑን፣ ይህም በባለገንዘብ እና በባለ እዳ መካከል የተደረገው ውል አፈፃፀም ለመጠበቅ የሚገባ ግዴታ መሆኑ ከሰነዱ አይነተኛ ዓላማ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። የመልካም ስራ አፈፃፀም ቦንድ መሰረታዊ አላማ ስራው በውሉ መሰረት ስለመሰራቱ ለማረጋገጥ የሚገባ ግዴታ መሆኑ እሙን ነው። በአመልካችና በተጠሪ መካከል ከታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ የጸናው ውል በአንቀጽ 11.4 ስር ከመጀመሪያ ክፍያ ጀምሮ እየተቀነሰ 12% የሚሆነው የውሉ ዋጋ እንዲያዝ የሚደረግ መሆኑንና የውሉ ዘመን ካለቀ ከ15 ቀናት በኋላ ስራዎቹ በስኬታማ ሁኔታ መጠናቀቃቸውን በሃርድ ኮፒ እና በሶፍት ኮፒ ከተረጋገጠ በኋላ የሚለቀቅ መሆኑን በግልጽ ያሳያል። በዚህ በውሉ ድጋጌ ውስጥ ".....ስራዎቹ በስኬታማ ሁኔታ መጠናቀቃቸው----" የሚለው ሐረግ ሲታይ የመልካም ስራ አፈጻጸም ቦንድ ስራዎቹ በስኬታማ ሁኔታ ባይጠናቀቁ የሚደርሰውን ጉዳት ለማካከል ጭምር ታስቦ የተገባ ግዴታ መሆኑን ያሳያል። አመልካች ተጠሪ በተከሳሽ ከሳሽነት በውሉ አንቀጽ 17 መሰረት የጠየቀው የጉዳት ካሳ መጠን በውሉ አግባብ ሳይሰራ በዘገየበት ጊዜና ስራውን ሰርቶ ለማጠናቀቅ በተጨማሪነት አስፈላጊ የሆነውን ጊዜ መሰረት በማድረግ ተሰልቶና በአመልካች እጅ ይገኛል ከተባለው የመልካም ስራ አፈጻጸም ገንዘብ መጠን የበለጠ ስለመሆኑ በፍሬ ነገር የተረጋገጠ ጉዳይ አይደለም። ይልቅም አመልካች ከተጠሪ ጋር የነበረውን ግንኙነት መሰረት በማድረግ የተሰራውን ስራ መልሶ በመገምገም በተሰራው ስራና ከታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ

በጸናው ውል መሰረት ክፍያ እንዲፈጸም የተደረገ መሆኑን የክርክሩ ሂደት በግልጽ ያሳያል። እንዲህ ከሆነ ስራውን በጊዜ ለማጠናቀቅ ባለመቻሉና ስራውን ወደፊት ስርቶ ለመጨረስ የሚያስፈልገው ጊዜ ላይ ካሳ ለማስከፈል አመልካች ሃሳብ የነበረው ስለመሆኑ የሚያሳይ ማስረጃ የለም። አመልካች ከተጠሪ ጋር የነበረውን ግንኙነት መሰረት አድርጎ በተሰራው የስራ መጠን ለተጠሪ ክፍያ በመፈጸም የውሉ ማጠናቀቂያ ጊዜ ከሆነው ከነሐሴ 2000 በኋላ ስራው ለዘገየበትና ስራውን ስርቶ ለማጠናቀቅ ለሚያስፈልገው ተጨማሪ ጊዜ ያልተሰራውን ስራ 0.1% ያህል የክፍያ መጠን ለእያንዳንዱ ቀን ወይም የውሉን ጠቅላላ ዋጋ 10% በጠቅላላው የጉዳት ካሳ ከተጠሪ የሚጠይቅበት አግባብ ስለመኖሩ በማስረጃ ያላስደገፈው የክርክር ነጥብ ነው። ይልቅንም አመልካች ስራው በውሉ በተቀመጠው ጊዜና ጥራት ያለመጠናቀቁን እያወቀ በመካከላቸው ያለው ግንኙነት ቀሪ እንዲሆን መስከረም 05 ቀን 2001 ዓ.ም. በተደረገው የመልሶ ግምገማ ሪፖርት መነሻነት ስምምነት አድርጓል። ይህ ስምምነት የሚያሳየው ውሉ በጊዜው ባይጠናቀቅም በመካከላቸው ያለውን ግንኙነት አቋርጧል። የተቋረጠ ውል ደግሞ በተዋዋይ ወገኖች መካከል እስከተቋረጠ ድረስ እንጂ ውሉ ከተቋረጠ በኋላ ባለው ጊዜ ወይም ወደፊት ውጤት የሚያስከትልበት አግባብ የሌለ መሆኑን ክፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1819(2) ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። በመሆኑም የአመልካች የተከሰሽ ከሳሽነት ክስ ውድቅ የሆነው የመስከረም 05 ቀን 2001 ዓ.ም. የመልሶ ግምገማን ሪፖርት አመልካች በመቀበል ስራውን ለወደፊት ለመስራት የሚያስፈልጉ ጊዜያትን ቀሪ በማድረጉ ሁኖ ስለአገኘነው በዚህ ረገድ የተሰጠው የውሳኔ ክፍል መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም።

ው ሣ ኔ

1. የግልግል ጉባኤው በጉዳዩ ላይ ከነሐሴ 06 ቀን 2002 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 353 መሰረት ተሻሻሏል።
2. በአመልካችና በተጠሪ መካከል መስከረም 05 ቀን 2001 ዓ.ም. ተደረገ የተባለው የመልሶ ግምገማ ሪፖርት ስምምነት በመካከላቸው ታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ.ም. የተደረገውን ውል ያላሻሻለ በመሆኑ አመልካች ለተጠሪ በመልሶ ግምገማ መሰረት ስለመሰራቱ በተረጋገጠው 71.3% ስራ መጠን መሰረት የመልካም ስራ አፈጻጸም ቦንድ ለተጠሪ የሚለቅበት አግባብ የለም ብለናል። የአመልካች የተከሰሽ ከሳሽነት ጥያቄ ውድቅ መደረጉ ታህሳስ 25 ቀን 2000 ዓ.ም. ከተደረገው ውል አንቀፅ 11.4፣ 17 ይዘትና መንፈስ ከመስከረም 5 2001 ዓ.ም. የመልሶ ግምገማ ሪፖርትና ውጤቱ ጋር ባገናዘበ መልኩ ነው ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መ/ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት።

የሐሳብ ልዩነት

እኔ ስሜ በሶስተኛው ተራ ቁጥር የተገለፀው ዳኛ አብላጫው ድምፅ በሰጠው ውሣኔ በከፊል ያልተስማማሁ በመሆኔ በሀሳብ ተለይቻለሁ። ከሙያ ባልደረቦቼ በከፊል የማልስማማባቸውና በከፊል የምስማማባቸው ነጥቦች የሚከተሉት ናቸው።

1. የመጀመሪያው ልዩነቱ የግራ ቀኙን ክርክር ለመፍታት የሚያስችል ጭብጥ በመያዝ ለጉዳዩ እልባት መስጠት ያስፈልጋል የሚል ነው። አብላጫው ድምፅ “እመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም ያደረጉት የሥራ ውል ተሻሽሏል ወይስ አልተሻሻለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝና ይህንን ጭብጥ ለመወሰን አግባብነት ያላቸውን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1722፣ የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1684 እና የውሉን ኃይለ ቃሎች በመተርጎምና መሠረት በማድረግ ውሣኔ ሰጥቷል።

በእኔ በኩል የግልግል ጉባኤው አብዛኛውን የተጠሪን ጥያቄ ውድቅ ያደረገው በመሆኑ አሁን በሰበር የሚከራከሩበትን ጉዳይ ለመወሰን ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም አመልካችና ተጠሪ ያደረጉት ውል በአመልካችና በተጠሪ ስምምነት ተቋርጧል ወይስ አልተቋርጠም? ውሉ በተዋዋዮቹ ፈቃድና ስምምነት ተቋርጧል የሚባል ቢሆን የውሉ መቋረጥ የሚያስከትለው ሕጋዊ ውጤት ምንድን ነው? የሚሉትን ጭብጦች ካልተያዙና ስለ ውል መቋረጥ መሠረታዊ ባህሪ፣ አፈፃፀምና ውጤት የሚደነግጉ የሕግ ድንጋጌዎችን መሠረት በማድረግ ውሣኔ ካልተሰጠ የግራ ቀኙን ክርክር በአግባቡ ለመፍታት አይቻልም የሚል ሀሳብ አለኝ። ምክንያቱም አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም ባደረጉት የሥራ ውል መሠረት ተጠሪ 71.3% ሥራ የሠራ መሆኑን ግራ ቀኙ ያልተካካዱበትና የግልግል ጉባኤው ያረጋገጠው፣ ይህ የሰበር ችሎትም ትክክል ነው ብሎ የተቀበለው ፍሬ ጉዳይ ነው። ከዚህ በተጨማሪ አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም አድርገውት የነበረውን ውል በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 1 በሚደነግገው መሠረት ለማቋረጥ (terminate) ለማድረግ መስማማታቸውና ውሉ በተዋዋዮቹ ስምምነት ቀሪ መሆኑ (terminate) መደረጉ በግልግል ጉባኤው ተረጋግጧል። አብላጫው ድምፅም አመልካች በአፀፋ ክስ ውሉ በአግባቡ ባለመፈፀሙ ተጠሪ ካህ እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ያቀረበውን ጥያቄ የግልግል ጉባኤው ውድቅ ማድረጉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት የግልግል ጉባኤውን ውሣኔ በከፊል ያፀናው በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረው የሥራ ውል በተዋዋዮቹ ስምምነት ቀሪ መሆኑን (terminate) መደረጉን በመጥቀስ ነው።

ተጠሪ በውሉ መሠረት 71.3% ሥራ ከሠራ በኋላ ውሉ በአመልካችና በተጠሪ ስምምነት በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 1 በሚደነግገው መሠረት መቋረጡ (ቀሪ) መሆኑ ካላከራከረ፣ አመልካችና ተጠሪ ውላቸውን በስምምነት ቀሪ ማድረጋቸው አመልካች የመልካም ሥራ አፈፃፀም ዋስትና የሚሆን ነው በማለት ውሉ ከተቋረጠ በኋላ 87,169.02 የአሜሪካን ዶላር አላግባብ የቀነሰብኝ ስለሆነ እንዲከፍል በማለት ተጠሪ ባቀረበው ጥያቄ ላይ የሚኖረው ሕጋዊ ውጤት ምንድን ነው? በተመሳሳይ ሁኔታ የውለታው በተዋዋዮቹ ስምምነት ቀሪ መሆን አመልካች ተጠሪ ውሉን አሟልቶ ባለመፈፀሙ ለደረሰብኝ ጉዳት ካህ እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ባቀረበው አፀፋ ክስ ላይ የሚኖረው ሕጋዊ ውጤት ምንድን ነው? የሚሉትን ነጥቦች መመርመር ይጠይቃል።

ውለታን ለማስቀረት በተዋዋይ ወገኖች በፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 1 መሠረት የሚደረግ ስምምነት፣ በፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1675 በተሰጠው ትርጓሜ መሠረት አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም በተደረገ ውል አቋቁመውት የነበረውን ግዴታቸውን ለማስቀረት ያደረጉት ውል ነው። ይህም ማለት አመልካችና ተጠሪ ውሉን ለማቋረጥ (ቀሪ) ለማድረግ በሚያደረጉት ስምምነት ሕግ ከወሰናቸውና ከአስተሳሰባቸው ነገሮች በስተቀር በፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1711 መሠረት የመሰላቸውን የመወሰን መብት ይኖራቸዋል። ስለዚህ ውሉ በተዋዋዮቹ ስምምነት ቀሪ መሆኑ (terminate) መደረጉ የሚያስከትለውን ውጤት በመረዳት አመልካችና ተጠሪ ውሉን ለማቋረጥ ሲስማሙ ፈቃዳቸውን የሰጡባቸውን መሠረታዊ ጉዳዮችና ስለውል መቋረጥ (termination of contract) የተደነገጉ የፍታሐብሔር ሕግ ድንጋጌዎችን መሠረት በማድረግ አከራካሪውን ጭብጥ መወሰን የሚጠይቅ ነው ብዬ አስባለሁ።

2. አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም አድርገውት የነበረውን የሥራ ውል ለማቋረጥ ሲስማሙ፣ አመልካች ተጠሪ ለሰራው ሥራ 657,408.51 የአሜሪካን ዶላር የተጣራ ክፍያ ለመክፈል መስማማቱን የግልግል ጉባኤው አረጋግጧል። ከዚህ በተጨማሪ አመልካች የተጠሪን የትራንስፖርት ወጭ፣ የአየር ትኬትና የቤት ኪራይ ወጭ መሸፈኛ የሚሆን 69,000 የአሜሪካን ዶላር ለመክፈል መስማማቱ በግልግል ጉባኤው ውሣኔ ተረጋግጧል። አመልካች እነዚህን ክፍያዎች በመፈፀም ከተጠሪ ጋር የነበረውን የሥራ ውል ለማቋረጥ (ለመዘጋት) የተስማማ መሆኑን አይክድም። የግልግል ጉባኤው ውሣኔ የሰጠበትና አመልካችንና ተጠሪን ያላግባባውና እስከ ሰበር ያከራከረው። አመልካች ተጠሪ ለሠራው ሥራ ከሚከፍለው 657,408.51 የአሜሪካን ዶላር፣ ከተጠሪ ጋር ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም ያደረገሁት የሥራ ውል አንቀጽ 11 ንዑስ አንቀጽ 4 መብት ይሰጠኛል በማለት 12% በመቀነስ ክፍያ መፈፀሙና በተመሳሳይ ሁኔታ አመልካች ለትራንስፖርት፣ ለአየር ትኬትና ለቤት ኪራይ የወጣ ወጭ መሸፈኛ ለመክፈል ከተስማማው 69,000 የአሜሪካን ዶላር 12% ቀንሶ ማስቀረቱ ነው።

ተዋዋይ ወገኖች በውል አቋቁመውት የነበረውን ግዴታ በፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 1 መሠረት በስምምነት ቀሪ ሲያደርጉ የተለየ ፎርም መከተል እንዳለባቸው የሚደነግግ አስገዳጅ ድንጋጌ የለም። ከዚህ በተጨማሪ አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም አድርገውት የነበረውን የሥራ ውል በስምምነት ማቋረጣቸው አከራካሪ ጭብጥ አይደለም። የውለታ በተዋዋዮች ስምምነት መቋረጥ (terminate) መደረግ ከውል መፍረስ ወይም ከውል መሠረዝ የተለየ ባህሪና ውጤት ያለው መሆኑን አግባብነት ያላቸውን የፍታሐብሔር ድንጋጌዎች ይዘት በማገናዘብ ለመረዳት ይቻላል። እንደዚሁም ውል በስምምነት ቀሪ ማድረግ (termination of contract) ውልን ከማሻሻል (ውል ከመለወጥ) (variation of contract) እና ውል ከመተካት (Novation of contract) የተለየ ባህሪ፣ ይዘትና ውጤት ያለው መሆኑን፣ የፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1819 እና ተከታይ ድንጋጌዎችን፣ የፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1722 እና የፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1826 እና ተከታይ ድንጋጌዎችን ይዘት በማገናዘብ ለመረዳት ይቻላል። ከዚህ አንጻር ስመለከተው አመልካች ከተጠሪ ጋር በተደረገው ስምምነት ቀሪ የሆነውን ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም ተደርጎ የነበረው የሥራ ውል አንቀጽ 11 ንዑስ አንቀጽ 4 የፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 1722 በሚደነግገው መሠረት ያልተሻሻለ በመሆኑ

ለተጠሪ ከምክፍለው ክፍያ 12% ቀንሶ የማስቀረት መብት አለኝ በማለት አመልካች የሚያቀርበው ክርክር ውልን በስምምነት ቀሪ በማድረግና ውለታን በማሻሻል መካከል ያለውን ልዩነት ያላገናዘበና የሕግ መሠረት የሌለው ነው የሚል ሀሳብ አለኝ።

የውሉ በተዋዋዮቹ ፈቃድና ስምምነት መቋረጥ (ቀሪ) መሆን የተዋዋይ ወገኖች የወደፊት የውል የመፈፀም ግዴታ የሚያስቀር መሆኑን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 2 ይደነግጋል። እንደዚሁም የውሉ መቋረጥ /ቀሪ/ መሆን ያለፈውን ሁኔታ የማይነካ መሆኑን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 3 ይደነግጋል። ከዚህ በተጨማሪ የውል ቀሪ መሆን (termination of contract) ተዋዋዮቹ በውል አቋቋሙት የነበረውን መብትና ግዴታ ቀሪ የማድረግ ውጤት የሚኖረው መሆኑን ከፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1807 /ለ/ ድንጋጌ ይዘት መንፈስና ዓላማ በማገናዘብ ለመረዳት ይቻላል። አመልካች ከተጠሪ ጋር ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም አድርጎት የነበረውን የሥራ ውል ለማቋረጥ ሲስማማ ተጠሪ ለሰራው ሥራና ውሉን ለመፈፀም የወጣውን ወጭ ለመሸፈኛ እንዲሆን በድምሩ 726,408.51 የአሜሪካን ዶላር ለተጠሪ በመክፈል ውለታውን ለማቋረጥ የሰጠው ፈቃድና ስምምነት ውሉን ለማሻሻል የተሰጠ ፈቃድ ሳይሆን ውሉን ለማቋረጥ የተደረገው ስምምነት ልዩ ሁኔታና ግዴታ ነው። በመሆኑም አመልካች ውሉን ለማቋረጥ ከተጠሪ ጋር ባደረገው ስምምነት አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም ባደረጉት ውል ያቋቋሟቸው መብቶችና ግዴታዎች ተቋርጠዋል (ቀሪ ሆነዋል)። አመልካች የውሉ ሕልውና በስምምነት ቀሪ የሆነውን ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም ተደርጎ የነበረውን የሥራ ውል አንቀጽ 11 ንዑስ አንቀጽ 4 መሠረት በማድረግ ለተጠሪ ውሉን ሲያቋርጥ ለመክፈል ከተስማማው ገንዘብ አሥራ ሁለት ፐርሰንት ቀንሶ ለማስቀረት የሚያስችለው ከውል ወይም ከሕግ የመነጨ መብት የለውም። አመልካች ከተጠሪ ጋር የነበረውን ውል ቀሪ ለማድረግ ያደረገው ስምምነት እንደ ማናቸውም ውል በተዋዋዮቹ ላይ የሕግ ያህል ገዥነትና አስገዳጅነት የሚኖረው መሆኑን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ ከፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1731 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ ጋር በጣም ለማንበብ ለመረዳት ይቻላል። ስለዚህ አመልካች ከተጠሪ ጋር የነበረውን የሥራ ውል ቀሪ ለማድረግ ሲስማማ ለመክፈል ፈቃዱን የሰጠበትን ገንዘብ ማይቀናነስ የመክፈል ኃላፊነት ይኖርበታል። አመልካች ውለታን ቀሪ ለማድረግ ከተጠሪ ጋር ባደረገው ስምምነት ገዥነቱና ተፈጻሚነቱ ቀሪ የሆነውን የሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም የሥራ ውል አንቀጽ 11 ንዑስ አንቀጽ 4 በመጥቀስ 87,169.2 የአሜሪካን ዶላር ለተጠሪ ከሚከፍለው ክፍያ ቀንሶ ማስቀረቱ ከላይ በዘርዘር የገለፅኳቸውን የሕግ ድንጋጌዎች ይዘት መንፈስና ዓላማ ያላገናዘበና ከሕግ ወይም ከውል የመነጨ መሠረት የሌለው ነው የሚል ሀሳብ አለኝ። ይህንን የአመልካች አድራጎት የግልግል ጉባኤው የሕግ መሠረት ስለሌለው ቀንሶ ያስቀረኸውን ገንዘብ ለተጠሪ ክፈል በማለት መወሰኑ ተገቢና የሕግ ስህተት የሌለበት ነው በማለት በሀሳብ ተለይቻለሁ።

3. አመልካች በስምምነት ሕልውናው፣ አስገዳጅነቱና ተፈጻሚነቱን ቀሪ ያደረገውን ከተጠሪ ጋር ሚያዝያ 9 ቀን 2000 ዓ.ም አድርጎት የነበረውን የሥራ ውል በመጥቀስ ተጠሪ በውሉ መሠረት ግዴታውን አጠቃልሎ ያልፈጸመ በመሆኑ፣ ውሉ ባለመፈፀሙ ተጠሪ ካሳ እንዲከፍል ውሳኔ ይሰጥልኝ በማለት ያቀረበውን የአፀፋ ክስ የግልግል ጉባኤው ውድቅ አድርጎታል። የግልግል ጉባኤው የአመልካችን የአፀፋ ክስ ቀሪ ያደረገው ውሉን ለማቋረጥ (termination) ለማድረግ ስትስማሙ በውሉ

አለመፈፀም ለደረሰ ጉዳት ካሳ የመጠየቅ መብት ያለህ ስለመሆኑ አልተገለፀም። በአንፃሩ ውሉን ቀሪ ለማድረግ የተስማማኸው በውሉ አለመፈፀም ካሳ የመጠየቅ መብትህን በመተው ነው በማለት ነው። አብላጫው ድምፅ ይህ የግልግል ጉባኤው ውሳኔ የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1819 ንዑስ አንቀጽ 2 መሠረት ያደረገ መሆኑን በመዘርዘር በዚህ በኩል አመልካች ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ ውድቅ አድርጎ የግልግል ጉባኤው የሰጠውን ውሳኔ አፅንቶቷል። እኔ በዚህ የውሳኔ ክፍል አብላጫው ድምፅ በሰጠው ውሳኔ ሙሉ በሙሉ የምስማማበት ነጥብ ነው።

ከላይ በተራ ቁጥር 1 እና ተራ ቁጥር 2 በዘረዘርኳቸው ምክንያቶች አመልካች የሕግ ወይም የፀና የውል መሠረት ሳይኖረው ቀንሶ ያስቀረውን ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍል የግልግል ጉባኤው የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የሌለበት ነው ብዬ ስለማስብ በሃሳብ ተለይቻለሁ።

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሀይወት

አመልካቾች ፡- 1. ወ/ሮ የሻረግ ከበደ - ከጠበቃ አቶ ሐጎስ ደበሉ ጋር ቀረቡ

2. ወ/ሮ ሃና አድማሱ - ከጠበቃ አቶ አለማየሁ ታደሰ ጋር ቀረቡ

ተጠሪ ፡- ወ/ሮ የሺወርቅ መኮንን ቀረቡ

ይህ በሰበር መ/ቁ. 71537 የተሰየመው መዝገብ በቀጥታ የአሁን 1ኛ አመልካችና የአሁን ተጠሪን የሚመለከት ቢሆንም፤ የአሁን 2ኛ አመልካች ወ/ሮ ሃና አድማሱና የአሁን ተጠሪ ወ/ሮ የሺወርቅ መኮንን በሰበር መ/ቁ 72381 የሚከራከሩበት ጉዳይ ለሰበር መ/ቁ. 71537 መነሻ ከሆነው ከፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የኮ/መ/ቁ. 75093 ጋር አብሮ የተነሣ ክርክርም ሆነ ውሳኔ ማስረጃው አብሮ የተሰማና በአንድ ቀን በአንድ ላይ ውሳኔ የተሰጠበት በመሆኑ እና ሁለቱም አመልካቾች በየፊናቸው ራሱን የቻለ የሰበር መዝገብ በማስከፈታቸው ምክንያት ተለያይቶ የቀረበ መሆኑን ሁሉ በማየት በሰበር መ/ቁ. 72381 የተነሣውን ጉዳይ ከዚህ ሰበር መ/ቁ. 71537 ጋር ተጣምሮ እንዲታይ ተደርጓል። በዚህ መሠረት ጉዳዩን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ለዚህ ሰበር ጉዳይ መነሻ የሆነው በአሁኑ ተጠሪ ከሚሸነጉ እና በአሁን አመልካቾች ተከላክሎ የተነሣውን ክርክር ተመልክቶ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ. 75093 የካቲት 30 ቀን 2003 ዓ.ም የተሰጠው ፍርድ ነው።

የአሁን ተጠሪ በዚህ በከፍተኛ ፍ/ቤት በቀረበው ክስ ላይ የአሁን አመልካቾችን 1ኛ እና 2ኛ ተከላኪዎች በማድረግ ያቀረቡት ክስ ፍሬ ቃል በጉለሌ ክ/ከተማ ቀበሌ 19 የቤት ቁጥር 423 በተመዘገበው ቤት በ2905 ካ.ሜትር ውስጥ የሚገኘውን ቤት 1ኛ ተከላኪ ወ/ሮ የሻረግ ከበደ ከሰኔ 14 ቀን 1986 ዓ.ም እስከ ጥቅምት 30 ቀን 2002 ዓ.ም ያላግባብ ይዘው እየተገለገሉበት ስለሚገኝ በዚህ በቤት ቁጥር 423 ውስጥ የሚገኘውን ሁለተኛውን ቤት ከአነ ማእድ ቤቱ ደግሞ ሁለተኛ ተከላኪ ወ/ሮ ሃና አድማሱ ከግንቦት 30 ቀን 1999 ዓ.ም እስከ ጥቅምት 30 ቀን 2002 ዓ.ም በኃይል በመያዛቸው ቤቶችን ከኪራይ ክፍያ ጋር ያስረክቡኝ የሚል ነው።

ለዚህም ክስ በማስረጃነት ያቀረቡት ወ/ሮ አለሙሽ አዲሱ ክስ የቀረበበትን ቤት ህዳር 12 ቀን 1966 ዓ.ም በተደረገ የስጦታ ውል ለከሣሽ ያስተላለፉ መሆኑን የሚገልጽውን የስጦታ ውል ቤቱ በወ/ሮ አበበች ወልደዮሐንስ ስም ግብር የተከፈለ መሆኑን የሚያሳይ የግብር ክፍያ ደረሰኝ እንዲሁም በመ/ቁ. 2525/89 እና 0691 በ24/2/98 በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የተሰጠ ውሣኔ፤ በፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ. 5865 በ11/3/94 ዓ.ም የተሰጠውን ውሣኔ በማያያዝ አቅርቦዋል።

1ኛ ተከሣሽ የነበሩት የአሁን 1ኛ አመልካች ወ/ሮ የሻረግ ከበደ በሰጡት መልስና ቤቱን ያላግባብ ይዛለች ከተባለበት ክስ 14 ቀን 1986 ጀምሮ ያለው ጊዜ ሲሰላ ክሱ በይርጋ ሊቋረጥ ይገባል። ስጦታው ክርክር የተነሣበትን ቤት የሚያመለክት አይደለም። ክስ የቀረበበትን ሁለት ክፍል ቤቶች ከወ/ሮ አበበች ወ/ዮሐንስ በስጦታ ያገኘሁትን ኩሽና ቤት አፍርሼ የሰራሁት የእራሴ ሀብት ነው ይኸው ክስ የቀረበበት ቤትም የስጦታ አድራጊ የተባሉት የወ/ሮ አለሙሽ ርስት ስለመሆኑም ማስረጃ የለውም በማለት ተከራክረዋል።

ሁለተኛ አመልካች በበኩላቸውም በኃይል ንብረቱን ወስዳለች ከተባለበት ከግንቦት 30 ቀን 1999 ዓ.ም ጀምሮ ሲታሰብ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው። በህዳር 12 ቀን 1966 ዓ.ም. ተደረገ የተባለው የስጦታ ውል በይርጋ ቀሪ ከመሆኑም በላይ ያልተመዘገበ ስለሆነ ተቀባይነት የለውም እኔ እራሴ በእርሷ በከሣሽ ላይ ያቀረብኩት ክስ እየታየ ስለሆነ ይህ ለሁለተኛ ጊዜ የቀረበው ክስ ሊሰረዝ ይገባል በማለት የተከራከሩ ሲሆን በማስረጃነትም በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 80684 የተሰጠ ውሣኔ አቅርቦዋል።

ክሱ የቀረበለት ከፍተኛ ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ተመልክቶ 1ኛ ተከሣሽ የአሁን 1ኛ አመልካች ወ/ሮ የሻረግ ከበደ በቤት ቁጥር 423 በተመዘገቡ ሁለት ቤቶች መካከል በስጦታ ከወ/ሮ አበበች ወ/ዮሐንስ በመረከብ አፍርሰው ሁለት ቤቶችን መሥራታቸውን ጠቅሰው ቢከራከሩም የተሰጣቸው የስጦታ ውል በህግ ፊት ተቀባይነት የለውም ተብሎ በውሣኔ የፈረሰና ሰራሁ ስለሚሉትም ለቤቱ የቤት ባለቤትነት ማስረጃ ባለማቅረባቸው ክርክራቸው ተቀባይነት የለውም። በአኳያው ክርክር የተነሣበትን ቤትና ይዞታ ከሣሽ ከእናታቸው ከወ/ሮ ዓለሙሽ አድማሱ በ12/3/66 በስጦታ ያገኙ በመሆኑ የስጦታ ውሉ ቀርቧል። የአሁን ሁለተኛ አመልካች ክስ በቀረበበት ጉዳይ ከከሣሽ ጋር በመከራከር ላይ እገኛለሁ ቢሉም ቤቱን እንዲረከቡ አልተፈረደላቸውም። ቤቱም በወ/ሮ አበበች ወ/ዮሐንስ የተመዘገበና ለጊዜውም በባለቤትነት የምታወቀው እኔ ነኝ በማለት ከመከራከራቸው በቀር ሁለተኛውን ቤት አልያዘኩም በማለት በግልጽ ያቀረቡት ክርክር የለም። ስለሆነም ሁለቱም ተከሣሾች ክስ የቀረበበትን ቤት ለከሣሽ እንዲያስረክቡ ይገደዳሉ፤ ያስረክቡ ሲል ወስኗል።

ይህንን ውሣኔ በ1ኛ አመልካች አቤቱታ መሠረት በይግባኝ የተመለከተው ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በይ/መ/ቁ. 68052 ሰኔ 06 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 እንደተደነገገው መዘገቡን ዘግቷል። እንዲሁም በሁለተኛው አመልካች ይግባኝ ባይነት በይ/መ/ቁ. 67759 ሰኔ 03 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት በተመሳሳይ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥረ 337 መሠረት በመዘጋቱ የአሁን ሁለቱም አመልካቾች በየፊናቸው እንደቅደም ተከተሉ ለዚህ የሰበር ጉዳይ ማለትም በሰበር መ/ቁ. 71537 እና በሰበር

መ/ቁ. 72381 ምክንያት የሆነውን የሰበር ቅሬታ በማቅረባቸው በአካሊትም የሰበር መዛግብት ላይ ሁሉም ያላቸውን የጽሑፍ ክርክር አቅርበዋል።

የሰበር አመልካቾችም ሆነ ተጠሪ በዚህ ሰበር ደረጃ ያቀረቡት የጽሑፍ ክርክር በይዘቱ በሥር ፍ/ቤት አንስተው የተከራከሩባቸውን ነጥቦች የሚያብራሩ ሆነው ተገኝተዋል።

የዚህ የሰበር ጉዳይ አመጣጥ ከላይ ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን፤ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተው መርምረናል። እንደመረመርነው እንደ ጉዳዩ አነሣስና ይዘት በዚህ ጉዳይ በቅድሚያ ምላሽ ሊሰጠው የሚገባው አከራካሪ ነጥብ የአሁን አመልካቾች የቀረቡበት ክስ በይርጋ ቀሪ ሊሆን ይገባል በማለት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ካነሱት ነጥብ አንፃር ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ሆኖ ተገኝቷል።

ይህንን አከራካሪ ነጥብ አስመልክቶ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ 75093 የካቲት 28 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት ከሳሽ ክስ ያቀረቡበት ጉዳይ የባለቤትነት መብትን የሚመለከት በመሆኑ በይርጋ ሊታገድ አይችልም የሚል ትርጉም ሰጥቶ ክሱ በይርጋ አይታገድም የሚል ዳኝነት እንደሰጠበት ከመዝገቡ ግልባጭ ተገንዝበናል።

በንብረት ላይ ያለን የመፋለም ክስ አስመልክቶ ይህ የፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ 43600 ጥር 05 ቀን 2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት በይርጋ ቀሪ ሊሆን እንደማይገባ ተንትኖ ትርጉም የሰጠበት ጉዳይ ስለመሆኑም ተገንዝበናል። ይሁን እንጂ በዚህ ትርጉም በተሰጠበት ውሳኔ ላይ ይኸው ሰበር ሰሚ ችሎት ከውርስ ከሽያጭ እና ከስጦታ ውል የመነጨን የባለቤትነት መብት አስመልክቶ በሚነሳ የንብረት ክርክር የይርጋ ጉዳይ በተነሣ ጊዜ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ ለጉዳዮቹ አግባብነትና ተፈፃሚነት ባለው የህግ ክፍል እና የህግ ይዘት ታይቶ ሊወሰን እንደሚገባ በተለይ አኳኋን ተመልክቶ ትንታኔ የሰጠበት እንጂ ማናቸውም በንብረት ላይ ያለን የባለቤትነት መብት ጥያቄ በይርጋ ሊታገድ የሚችል አይደለም በሚል አልወሰነም።

ይህም አሁን በግራ ቀኝ የተነሣውን ክርክር እንዳየነው የአሁን ተጠሪ በስጦታ ውል ከወ/ሮ አለሙሽ አድማሴ የተላለፈልኝን ቤት ተከሣሾ /የአሁን አመልካቾች/ ያለአግባብ ይዘውብኛል በሚል መነሻ የቀረበ የንብረት መብት ማስከበር ጥያቄ እንደመሆኑ ከስጦታ ውል የመነጨውን የንብረት መብት ለማስከበር የሚቀርበው የዳኝነት ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ሊሆን ይገባል ወይስ አይገባም? የይርጋ ክርክርን ሊጋብዝ የሚችል ከሆነስ የይርጋ ዘመኑ ምን ያህል ነው? የሚሉትና ተያያዥነት ያላቸው ክርክሮች ስለስጦታ ውል አመሰራረት ውጤት እና የመሳሰሉትን ዝርዝር ጉዳዮች በሚገዛው የህግ ክፍል እና የአፈፃፀም ወሰን መሰረት ታይቶ ሊወሰን እንደሚገባ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ከዚህ ቀደም በተመሳሳይ ጉዳይ በሰበር መ/ቁ 42691 መጋቢት 22 ቀን 2002ዓ.ም በዋለው ችሎት ትርጉም የሰጠበት በመሆኑ ይህም ጉዳይ በዚህ ትርጉም መሰረት ሊታይ የሚገባው እንጂ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት እንደሰጠው ትርጉም በይርጋ የሚታገድ የክርክር ዓይነት ሆኖ አልተገኘም።

ከዚህም አንጻር የአሁን ተጠሪ በአሁን አመልካቾች ላይ ላቀረቡት ቤት ይመለስልን የዳኝነት ጥያቄ መሰረት አድርገው ያቀረቡት ክርክር እና ማስረጃ የቤት ቁጥር 423 ባለንብረት የነበሩት እና ወ/ሮ አለሙሽ አድማሱ ህዳር 12 ቀን 1966 ዓ.ም በተደረገ የስጦታ ውል አስተላልፈውልኛል በሚል እንደሆነ በፍሬ ረገድ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። ይህ ለክርክሩ መሰረት ያደረጉት የስጦታ ውል ህዳር 12 ቀን 1966 ዓ.ም የተደረገ ሆኖ የተሻሻለ ክስ እስከ መሰረቱበት እስከ ጥቅምት 30 ቀን 2002 ዓ.ም ሆነ ንብረቱን ተከላኾች ያለአግባብ ይዘዋል እስከተባለበት እስከ ሰኔ 14 ቀን 1986 እስከ ግንቦት 30 ቀን 1999 ድረስ ያለው ጊዜ ሲታሰብ እንኳ ከ20 ዓመት በላይ ነው። በዚህ ስጦታ ተደረገ በተባለበት በህዳር 1966 ዓ.ም እና ንብረቱ ያለአግባብ ተይሏል እስከተባለበት ጊዜ ድረስ የስጦታ ውሉ ውጤት ይኖረው ዘንድ መብትን ለማስከበር የቀረበ እንቅስቃሴም ሆነ ለአፈፃፀም የቀረበ አለመሆኑን ክርክሩ አስረጅ ነው። ይህም ከሆነ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ 42691 እንደሰጠው ትርጉም የስጦታ ጉዳዩን የሚገዛው የህግ ክፍል ሰለይርጋ በተለየ መንገድ የደነገገው ጉዳይ ባይኖርም ስጦታ ውል እንደመሆኑ መጠን በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1676/1/ እና 1845 ድንጋጌዎች መሰረት ከስጦታ ሊመነጨ የሚችል የግዴታ አይነት በ10 ዓመት የጊዜ ገደብ ሊገደብ የሚገባው ነው። የአሁን ተጠሪ ንብረቱን በስጦታ እግኝቻለሁ ካለበት ከ1966 ዓ.ም ጀምሮ ንብረቱን ተከላኾች ያዙብኝ እስካሉበት ጊዜ ድረስ ከ20 ዓመት በላይ በሆነው ጊዜ ውስጥ በስጦታ ውሉ መሰረት ንብረቱን በእጅ ስለማድረጋቸው ወይም ክርክር ያስነሳውን ቤት በስጦታ ውሉ መሰረት በይዘታቸው ስር እንዲሆን በውሉ መሰረት እንዲፈፀሙላቸው ያቀረቡት ጥያቄ እንደሌለ በክርክርም ሆነ በማስረጃ የተረጋገጠ ፍሬ ጉዳይ ነው። የስጦታ ውሉ ተደረገ ከተባለበት ጊዜ ጀምሮ እንደ ስጦታ ውሉ ለማስፈፀም ክስ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ ደግሞ ከ10 ዓመት /ከአስር ዓመት/ በላይ የሆነ ጊዜ አልፏል። በመሆኑም ጉዳዩ ከስጦታ ውል የመነጨ የንብረት ጥያቄ በመሆኑና ጥያቄውም የቀረበው ለጉዳዩ አግባብነት ባለው የህግ ክፍል የተቀመጠው የይርጋ ጊዜ ካለፈ በኋላ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ የአሁን አመልካቾች ያቀረቡትን የይርጋ ክርክር ውድቅ ያደረጉበት ውሣኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘነው የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ 75093 የካቲት 30 ቀን 2003ዓ.ም የሰጠው ፍርድ እና በዚህ ፍርድ መነሻ ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍ/ቤት በይ/መ/ቁ 68052 በ06/10/2003 እና በይ/መ/ቁ 67759 በ3/10/2003 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1/ መሰረት ተሸሯል።
2. ተጠሪ ወ/ሮ የሺወርቅ መኮንን ህዳር 12 ቀን 1966 ዓ.ም ተደርጓል ያሉትን የስጦታ ውል መሰረት አድርገው በአሁን አመልካቾች በወ/ሮ የሻረግ ከበደ እና በወ/ሮ ሀና አድማሱ ላይ ያቀረቡት የቤት ይለቀቅልን ጥያቄ በይርጋ የታገደ ነው። አመልካቾች ቤቶችን ለተጠሪ ለወ/ሮ የሺወርቅ መኮንን ለማስረከብ አይገደዱም ብለናል።
3. የዚህ የሰበር ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ሁሉም ተከራካሪዎች የየራሳቸውን ይቻሉ

4. የስር ከፍተኛ ፍ/ቤት መዝገብ የመ/ቁ 75093 በመጣበት አኳኋን ይመለስ።
5. የዚህ ክርክር ውጤት እስኪታወቅ ድረስ በሚል በዚህ የሰበር መዝገብ በሰበር መ/ቁ 71537 ህዳር 06 ቀን 2004 ዓ.ም ተሰጥቶ የነበረው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች :- አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሀይወት

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች:- የዳንግላ ማዘጋጃ ቤት ፍትህ ቢሮ - 0/ሀግ እዮብ ጌታቸው

ተጠሪዎች :- 1/ የኮንስትራክሽንና ቢዝነስ ባንክ - አልቀረቡም

2/ የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ነ/ፈጅ ተመስገን ዘውዴ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

መዝገቡ የቀረበው አመልካች የአማራ ክልል የምዕራብ ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ የማይንቀሳቀስ ንብረት መያዣ አመዘጋገብ ስህተት ላደረሰ ኪሳራ ካሳ የመክፈል ኃላፊነትን የሚመለከት ነው።

የክርክሩ መነሻ የአንደኛ ተጠሪ ያቀረበው ክስ ነው። የክሱ ይዘት በስር ፍ/ቤት ሁለተኛ ተከላሽ የነበረችው ወ/ሮ ዘውዴ ሽፈራው ጥር 14 ቀን 1988 በተፈረመ የብድር ውል ለሆቴል ህንፃ ግንባታ የሚውል ብር 110,800 (አንድ መቶ አስር ሺህ ስምንት መቶ ብር) ከከላሽ (አንደኛ ተጠሪ) ተበድራ ወስዳለች። ተበዳሪዋ ይህንን ገንዘብ የወሰዱት የካርታ ቁጥሩ 614/935/61 በሆነው ይዘታ ላይ የሰፈረውን የድርጅት ቤት በመያዣነት እንዲያዘ በመስማማት ሲሆን ይህ የመያዣ ውል እንዲመዘገብልን ጠይቀን የዳንግላ ማዘጋጃ ቤት (አመልካች) በቁጥር 642/4188 ጥር 24 ቀን 1988 ዓ.ም የማይንቀሳቀስ ንብረቱን ለከላሽ ብድር የመጀመሪያ መያዣ አድርጎ የመዘገበው መሆኑን አረጋግጧል። ሆኖም ሁለተኛ ተከላሽ (ተበዳሪዋ) በብድር የወሰደችውን ገንዘብ ባለመክፈሏ፣ ከላሽ (ሁለተኛ ተጠሪ) መያዣውን በሀራጅ በመሸጥ ብድር ገንዘቡን ለመሰብሰብ ሲንቀሳቀስ፣ ይኸው የተበዳሪዋ የማይንቀሳቀስ ንብረት የኢትዮጵያ ልማት ባንክ ሀምሌ 11 ቀን 1987 የብድር ውል ሲይዝ ቤቱን በመያዣነት የያዘው መሆኑን በመግለፅ ደብዳቤ ዕፏል። አንደኛ ተከላሽ (አመልካች) ቤቱ የኢትዮጵያ ልማት ባንክ ላበደረው ብድር መያዣ መሆኑን ቢገልፅልኝ ኖሮ የብድር ገንዘቡን ለሁለተኛ ተከላሽ አልሰጥም ነበር። ስለዚህ ከተበዳሪዋ የምንፈልገውን ብር 265,661.40 እንዲከፍል ይወስንልኝ የሚል ይዘት ያለው ክስ አቅርቧል። አመልካች በተከላሽነት ቀርቦ ለንብረቱ ሁለት የይዘታ ማረጋገጫ ያልሰጠሁ በመሆኑ በኃላፊነት አልጠየቅም። ከላሽ መጀመሪያ የተበዳሪዋን ንብረት በመከታተል ዕዳውን

ለመሰብሰብ ሳይሞክር ክስ ማቅረቡ ተገቢ አይደለም። ሁለተኛ ተጠሪ ጣልቃ ገብቶ ቤቱ መያዣው ስለነበር በአዋጅ ቁጥር 97/90 በተሰጠው ሥልጣን መሰረት የሰጠው መሆኑን አረጋግጧል። ሁለተኛ ተጠሪ ለሁለተኛ ተከላሽ ብድር ስናበድር ቤቱ የማይሸጥ የማይለወጥ ፣ የዕዳ መክፈያ መያዣ መሆኑን በቁጥር 30/2834 ሆሜ 13 ቀን 1987 በባፈው ደብዳቤ መያዣውን መዝግቦ አረጋግጧልናል የሚል ክርክር አቅርቧል።

የስር ፍርድ ቤት አመልካች የማይንቀሳቀሰው ንብረት በሁለተኛው ተጠሪ በመያዣነት የተያዘ መሆኑን ለአንደኛ ተጠሪ ባለመግለፁ በአንደኛ ተጠሪዎች ላይ ለደረሰው ኪሳራ ኃላፊነት እንዳለበት ወስኗል። አመልካች ኃላፊ የሚሆነው አንደኛ ተጠሪ በመጀመሪያ የሁለተኛ ተከላሽን ንብረት በማፈላለግ ዕዳውን ለማስከፈል ተገቢውን ትጋት አድርጎ ላልተከፈለው ገንዘብ እንደሆነና አመልካች የሚከፍለው ካሳ መጠን በመያዣነት ተሰጥቶ የነበረው የማይንቀሳቀስ ንብረት ከሚያወጣው ዋጋ በላይ መሆን እንደሌለበት በመግለፅ ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቧል። ይግባኝ ሰሚው ችሎት ይግባኝን በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 ሰርዞታል። አመልካች የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት አቅርቦ የሰበር ችሎቱ ጉዳዩን በሰበር የማየት ሥልጣን የለኝም በማለት አሰናብቶታል።

አመልካች መጋቢት 7 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ ንብረቱ የሁለቱን ባንኮች ዕዳ የሚሸፍን ከሆነ መያዣው ሊመዘገብ የሚችልበት ሁኔታ ያለ በመሆኑ አመልካች ጥፋት እንደፈፀመ መታየቱ ተገቢነት የለውም። መያዣው አስር ዓመት ያለፈው ስለሆነ ህጋዊ ውጤት ስለማይኖረው አመልካች መጠየቁ ተገቢ አይደለም። የመያዣው የገንዘብ መጠን ያስተገለፀ በመሆኑ ውሉ ውጤት የለውም። ስለዚህ የዞኑ ክፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ማፅናቱ መሰረታዊ የህግ ስህተት አለበት በማለት አመልክቷል።

አንደኛ ተጠሪ አመልካች ያቀረበው የሰበር አቤቱታ የህግ መሰረት የሌለው ነው። አመልካች ማድረግ የሚገባውን ጥንቃቄ በማድረግ ኃላፊነቱን ባለመወጣቱ በአንደኛ ተጠሪ ላይ የደረሰውን ኪሳራ የመካስ ኃላፊነት አለበት። የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ነሐሴ 30 ቀን 2004 ዓ.ም በፅሁፍ መልስ ሰጥቷል። ሁለተኛ ተጠሪ አመልካች እኔን በተጠሪነት መዝግቦ የሰበር አቤቱታ የሚያቀርብበት ምክንያት የለም በማለት ነሐሴ 30 ቀን 2004 ዓ.ም መልስ ሰጥቷል። አመልካች መስከረም 10 ቀን 2005 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ ሰጥቷል።

ክስር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የበታች ፍ/ቤቶች አመልካች በአንደኛ ተጠሪ ላይ ለሚደርሰው ኪሳራ በመያዣያ የተያዘው የማይንቀሳቀስ ንብረት የሚያወጣውን ዋጋ ያህል በኃላፊነት ይጠይቃል በማለት የሰጡት ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

1. ጉዳዩን እንደመረመርነው አንደኛ ተጠሪ በስር ፍ/ቤት ሁለተኛ ተከላሽ ለነበረችው ወ/ሮ ዘውዴ ሽፈራው የሆቴል ህንፃ መስሪያ ብድር ገንዘብ ለመስጠት ተበዳሪዋ፣ የማይንቀሳቀስ ንብረት በመያዣነት እንድታቀርብ መጠየቁና ተበዳሪዎም በካርታ ቁጥር 614/935/61 በሆነው ይዘታ ላይ ያለውን የማይንቀሳቀስ ንብረት፣ በመጀመሪያ ደረጃ

መያዣነት ለመስጠት ለመስማማቷ አመልካች ይህንን ንብረት የመጀመሪያ ደረጃ መያዣ አድርጎ እንዲመዘገብለት አንደኛ ተጠሪን የጠየቀና አመልካችም ንብረቱን አንደኛ ደረጃ መያዣ አድርጎ በመመዘገብ ለአንደኛ ተጠሪ ያሳወቀው መሆኑንና አንደኛ ተጠሪ ዕዳውን ለማስከፈል የሚያስችል የመጀመሪያ ደረጃ መያዣ መብት አለኝ በማለት የብድሩን ገንዘብ ለተበዳሪዋ የለቀቀ(የሰጠ) መሆኑ በበታች ፍ/ቤቶች ተረጋግጧል። አመልካች የማይንቀሳቀሰውን ንብረት የአንደኛ ተጠሪ የመጀመሪያ ደረጃ መያዣ አድርጎ የመዘገበው በመሆኑና በዕሁፍ ያረጋገጠው ጥር 14 ቀን 1988 ዓ.ም እንደሆነ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል።

ሆኖም የአመልካች የማይንቀሳቀስ ንብረት ለአንደኛ ተጠሪ ብድር የመጀመሪያ ደረጃ መያዣ መሆኑን በማረጋገጥ እንደመዘገበው ለአንደኛ ተጠሪ ጥር 14 ቀን 1988 ዓ.ም ከመግለፁ በፊት ይህንኑ ተመሳሳይ ንብረት ሁለተኛ ተጠሪ ለወ/ሮ ዘውዴ ሽፈራው ሆምሌ 11 ቀን 1987 በተደረገ የብድር ውል ለሰጠው የብድር ገንዘብ የመጀመሪያ ደረጃ መያዣ አድርጎ የመዘገበ መሆኑን ሆምሌ 11 ቀን 1987 ዓ.ም በፃፈው ደብዳቤ ለሁለተኛው ተጠሪ እንዳረጋገጠና፣ ይህንን ዕውነታ ለአንደኛው ተጠሪ ያልገለፀ መሆኑን በዚህ ክፍተት ፍ/ቤት ተረጋግጧል። በዚህ ምክንያት ባለዕዳዋ ወ/ሮ ዘውዴ ሽፈራው የማይንቀሳቀሰውን ንብረት በመጀመሪያ ሁለተኛ ተጠሪ ለወሰደችው ብድር መያዣ እንደሆነ ተስማምታና መያዣውም በፍታብሔር ህግ ቁጥር 3052 በአመልካች ተመዘግቦ በሁለተኛ ተጠሪ ገንዘብ ተበድራ ከወሰደች በኋላ ሰባት ወራት ባልሞላው ጊዜ ውስጥ ይህንኑ በዕዳ ያስያዘችውንና ያስመዘገበችውን ቤት በመጀመሪያ ደረጃ መያዣ አድርጋ ለአንደኛ ተጠሪ በማቅረብ የብድር ገንዘብ የወሰደች መሆኑ ተረጋግጧል።

ሁለተኛ ተጠሪ በመያዣው ላይ ያለውን የቀዳሚነት መብት በመጠቀም ለዕዳው መክፈያ እንዲሆነው ንብረቱን የሸጠው በመሆኑ አንደኛ ተጠሪ በንብረቱ ላይ የነበረውን የመያዣ መብት ሙሉ በሙሉ ያጣና በዚህም ምክንያት ዕዳውን ለማስከፈል ችግር ላይ የወደቀና ኪሳራ የደረሰበት መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍ/ቤቶች ተረጋግጧል። ከዚህ አንፃር ሲታይ አመልካች የማይንቀሳቀሰው ንብረት የተጠሪዎችን ዕዳ እንደሚሸፍንና ጥፋት እንዳልፈፀመ በመግለጽ የሚያቀርበው ክርክር በስር ፍ/ቤት የተረጋገጠውን ነባራዊ እውነታ መሰረት ያላደረገና ተገቢነት የሌለው ሆኖ አግኝተነዋል።

2. አመልካች ሁለተኛ ተጠሪ የማይንቀሳቀሰውን ንብረት ለባለዕዳዋ ላበደረው ብድር መያዣ አድርጎ የያዘ መሆኑን ሆምሌ 11 ቀን 1987 ዓ.ም በዕሁፍ አረጋግጧል። ይህም ሁለተኛው ተጠሪ በማይንቀሳቀሰው ንብረት ላይ የቀዳሚነት መብት /የመጀመሪያ ደረጃ የመያዣ መብት/ የሚኖረው ሁለተኛው ተጠሪ መሆኑን የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 3081 ድንጋጌዎችን በማየት ለመገንዘብ ይቻላል። ንብረቱ የሁለተኛ ተጠሪ መያዣ መሆኑን አረጋግጦ አመልካች ሆምሌ 11 ቀን 1987 ዓ.ም ከመዘገብ፣ ይኸው ንብረት አንደኛ ተጠሪ በጥር ወር 1988 ዓ.ም ለሰጠው ብድር የመጀመሪያ መያዣ የሚሆንበት የህግ አግባብ የለም። ስለዚህ አስቀድሞ በመያዣነት የተያዘውንና የተመዘገበውን የባለዕዳዋን ቤት በመጀመሪያ መያዣነት መዘግቤአለሁ

በማለት አመልካች ጥር 14 ቀን 1988 ዓ.ም ለአንደኛ ተጠሪ የሰጠው ማረጋገጫ የፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3081 አስገዳጅ ህግ ድንጋጌዎች የሚቃረንና ህጋዊ ውጤት የሌለው አንደኛ ተጠሪንም ያለመያዣ ያስቀረ ተግባር ነው።

የማይንቀሳቀስ ንብረት መያዣ የሚመዘገበው ንብረቱ በሚገኝበት አገር ርዕተ መዝገብ መሆኑንና ንብረቱ እንዲመዘገብ ጥያቄ የቀረበለት የመንግስት አካል (ሰራተኛ) የመያዣ ውሉን የሚመዘገበው በህግ ስለማንቀሳቀሱ ንብረቶች አመዘጋገብ ሥርዓት የተደነገጉትን ደንቦች መሰረት በማድረግ መሆን እንዳለበት የፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3052 እና የፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3053 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌዎችን በጣምራ በማንበብ ለመረዳት ይቻላል። አንደኛ ተጠሪ የማይንቀሳቀሰውን ንብረት በመጀመሪያ ደረጃ መያዣነት ይዣለሁ በሚል እምነት ያለምንም መያዣ ለባለዕዳዋ ገንዘብ ያበደረው አመልካች (የአመልካች) የሚመለከታቸው ሠራተኞች ንብረቱ ቀደም ብሎ በሁለተኛው ተጠሪ የተያዘና መያዣውም በማይንቀሳቀሰው ርዕተ መዝገብ የተመዘገበ መሆኑን በጥንቃቄ በመመርመር ስላልገለጹለት መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራት ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት ተረጋግጧል። ይህም በፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 1640 ንዑስ አንቀጽ 2 በተደነገገው መሰረት፣ አመልካችን በአንደኛ ተጠሪ ላይ በደረሰው ጉዳት በኋላፊነት የሚያስጠይቅ እንደሆነ ከህጉ ድንጋጌ ይዘትና ዓላማ ለመገንዘብ ይቻላል።

ከላይ በገለፅናቸው ምክንያቶች የበታች ፍ/ቤቶች አመልካች ንብረቱ ቀደም ብሎ በመያዣነት ሁለተኛው ተጠሪ የያዘውና መያዣውንም ያስመዘገበው መሆኑን ባለመግለፁ አንደኛው ተጠሪ በንብረቱ ላይ የአንደኛ ደረጃ መያዣ መብት አለኝ በሚል ዕምነት ለባለዕዳዋ በብድር ገንዘብ በመስጠት ለደረሰበት ኪሣራ በኋላፊነት የሚጠየቅ መሆኑንና አመልካች በመያዣነት ተመዘግቦ የነበረው የማይንቀሳቀስ ንብረት የሚያወጣውን ዋጋ ያህል ብቻ በኋላፊነት እንደሚጠይቅ ይህም ባለዕዳዋ ለመክፈል ሣትችል ስትቀር መሆኑን በመግለፅ የሰጠው ውሳኔ ከላይ የተዘረዘሩትን የህግ ድንጋጌዎች መሰረት ያደረገና የህግ ስህተት የሌለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሳ ኔ

- 1. የአማራ ክልል የምዕራብ ጉጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ ፀንቷል።
- 2. በዚህ ፍ/ቤት ያወጡትን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሣ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡-ልዩ የገንዘብ እገዛ ተቋም ጠበቃ ሺፈታ በለጠ ቀረቡ
ተጠሪዎች፡-1. ወ/ሮ የወይንሐረግ ጎፅዛዙ ጠበቃ አበበ ጥላይ ቀረቡ
2. አቶ ፀጋየሁ ጋሹ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቶአል።

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር ከዋስትና ውል አፈፃፀም ጋር የተያያዘ ነው። ጉዳዩ በተጀመረበት በፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት የአሁኖቹ ተጠሪዎች እንደ ቅደም ተከተላቸው 2ኛ እና 3ኛ ተከላሾች የነበረ ሲሆን 1ኛ ተከላሽ የነበረው ደግሞ የሰበር ክርክሩ አካል ያልሆነውና በአሁኑ አመልካች /በስር ከላሽ/ መስሪያ ቤት በሰራተኛነት በተቀጠረበት ጊዜ የአሁኖቹ ተጠሪዎች እያንዳንዳቸው ለብር 50,000.00 /ሀምሣ ሺህ ብር/ የዋስትና ግዴታ ገብተውለት ነበር የተባለ ግለሰብ ነው። አመልካች ክስ ያቀረበው 1ኛ ተከላሽ ይዞት የተሰወረውን ገብዘብ ብር 109,487.95 2ኛ እና 3ኛ ተከላሾች በዋስትናቸው መጠን ከ1ኛ ተከላሽ ጋር በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ለማስወሰን ሲሆን የተጠሪዎቹን የዋስትና ውሎች አያይዞ አቅርቧል።

የዋስትና ውሎች አስመልክቶ 1ኛ ተጠሪ በወቅቱ በዋስትና ውሎ ላይ ለመፈረም ወደ ከላሽ ተቋም ሄጄ የከላሽ ተወካይና ምስክሮች ስላልነበሩና ስላልፈረሙ ውሎ ረቂቅ ሆኖ ቀርቶአል። ከላሽ የራሱን ተወካይ እና ምስክሮቹን ያስፈረመው በሌላ ጊዜ ነው በእጁ በሚገኘውና በማስረጃነት ባቀረብኩት የዋስትና ውሎ ቅጂ ላይ የከላሽ ተወካይና የምስክሮች ፊርማ የለበትም በማለት የተከራከረች ሲሆን 2ኛ ተጠሪ በበኩሉ የዋስትና ውሎ በሁለት ምስክሮች ፊት ያልተደረገ በመሆኑ ፈራሽ ነው በማለት ተከራክሯል።

ፍ/ቤቱም ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ 1ኛ ተጠሪን አስመልክቶ ከላሽ የቀረበው የዋስትና ውል የተሟላ ቢሆንም በ1ኛ ተጠሪ/በስር 2ኛ ተከላሽ/ በኩል የቀረበው የዋስትና ውል ግን የከላሽና የምስክሮች ፊርማ የማይታይበት መሆኑን ከላሽ ያቀረበው የዋስትና ውል በኮምፒተር ጽሑፍ የተዘጋጀ ሆኖ የምስክሮች ስም ግን በእጅ ጽሑፍ የተፃፈ መሆኑን ይህም የዋስትና ውሎ የተደረገው በሁለት ምስክሮች ፊት እንዳልሆነ እና ከላሽ ምስክሮቹን ያስፈረመው ውሎ ከተደረገ በኋላ እንደሆነ መንዘብ የሚያስችል መሆኑን 2ኛ ተጠሪን /የስር 3ኛ ተከላሽን/ አስመልክቶ በዋስትና ውሎ ግርጌ በእጅ ጽሑፍ ተሞልቶ የሚታየው የአንድ ምስክር ስም እና ፊርማ ብቻ እንደሆነ እና የዋስትና ውል በጽሑፍ ሆኖ በሁለት ምስክሮች ካልተረጋገጠ ውጤት እንደማይኖረው በፍ/ሕ/ቁ 1725/ሀ/ እና 1727/2/ ተደንግጎ የሚገኝ መሆኑን በዝርዝር በመግለጽ በክሱ የተጠየቀውን ገንዘብ 1ኛ ተከላሽ እንዲከፍል 2ኛ እና 3ኛ ተከላሾች ግን

እንዲሰናበቱ ውሳኔ የሰጠ ሲሆን የፌ/ክ/ፍ/ቤትም ውሳኔው ግድፈት የለበትም በማለት የአሁኑ አመልካች ያቀረበለትን ይግባኝ ዘግቶ አሰናብቷል።

አመልካች የሰበር አቤቱታውን ያቀረበው የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት ሲሆን የዋስትና ውሉ በጽሑፍ ሆኖ በሁለት ምስክሮች ስላልተረጋገጠ የፍ/ሕ/ቁ 1727/2/ መስፈርትን አያሟላም ተብሎ ውድቅ የመደረጉን አግባብነት ለማጣራት ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ያስቀርባል በመባሉ ግራ ቀኙ በሰበር ደረጃ የጽሑፍ ክርክር ተለዋውጠዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ባጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን አኛም የዋስትና ውል በፍ/ሕ/ቁ 1727/2/ መሰረት በሁለት ምስክሮች ፊት ካልተረጋገጠ ውጤት አይኖረውም ሲሉ የአሁኖቹን ተጠሪዎች በማሰናበት የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን መርመረናል።

በዚህም መሰረት 1ኛ ተጠሪን በተመለከተ አመልካች ለስር ፍ/ቤት በማስረጃነት ያቀረበው የዋስትና ውል የተጠሪዎ የአመልካች ተወካይ እና የሁለት ምስክሮች ፊርማ የሚታይበት መሆኑ ተረጋግጦአል። በውሉ ላይ መፈረሟንም 1ኛ ተጠሪ አልካደችም 1ኛ ተጠሪ በወቅቱ ውሉን ለመፈረም ወደ ከላሽ ተቋም ሄጄ የተቋሙ ተወካይና ምስክሮች ስላልነበሩና ስላልፈረሙ ውሉ ረቂቅ ሆኖ ቀርቶአል ከማለት በስተቀር የሰበር ከላሽ በማስረጃነት ያቀረበውና በተጠሪዎ ያልተካደው ፊርማ የሚገኘበት የዋስትና ውል የተሟላ ቅጅ በከላሽ እጅ እንዴት ሊገባ ወይም ሊገኝ እንደቻለ ተጠሪዎ በግልጽ ያቀረበችው ክርክር አለመኖሩን የመዘገቡ ግልባጭ ያስረዳል። ነገሩን በመሸሽ የቀረበ የዚህ ዓይነት ክርክር ደግሞ ውሉ በሁለት ምስክሮች የተረጋገጠው እርሷ በፈረመችበት ጊዜ እንደሆነ ተጠሪዎ አምና እንደተቀበለች የሚያስቆጥር መሆኑን ከፍ/ሰ/ስ/ሕ/ቁ 83 እና 235 ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። የስር ፍ/ቤቶችም የተጠሪዎን ክርክር በዚህ አግባብ ተገንዝበው ውሳኔ መስጠት ሲገባቸው ውሉ በሁለት ምስክሮች ፊት መረጋገጡን እንደካደች አድርገው መውሰዳቸው በክርክሩ ስነስርዓታዊ አመራር ረገድ ስህተት መፈፀማቸውን የሚያመለክት ነው።

ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ሁለቱም ተጠሪዎች በተናጠል የገቡት የዋስትና ውል በሁለት ምስክሮች ፊት ያልተረጋገጠ ነው ቢባል እንኳን ተጠሪዎቹ በፍ/ሕ/ቁ 1727 የተመለከተውን የፎርማሊቲ መስፈርት ጠቅሰው የሚከራከሩት ውሉ በሁለት ምስክሮች ፊት አልተረጋገጠም በማለት እንጂ አልፈረምንበትም በማለት አይደለም። በመሰረቱ ሕጉ የውሉን በሁለት ምስክሮች ፊት የመረጋገጥ አስፈላጊነት የደነገገው በውሉ መደረግ ወይም ይዘት ወይም መሰል ሁኔታዎች ላይ በተዋዋዮች መካከል ሊነሳ የሚችለውን አለመግባባት ወይም ክርክር ውሉ ሲደረግ በነበሩ ግለሰቦች እገባ ጭምር ለመፍታት እንዲያስችልም በማሰብ እንደሆነ ይታመናል። በተያዘው ጉዳይ ተጠሪዎቹ ውሉን ስላልመፈረማቸው ወይም ስለውሉ ቃል ያቀረቡት ማናቸውም ዓይነት ክርክር አለመኖሩን መዘገቡ ያስረዳል። ስለራሳቸው ፊርማ እና ስለ ውሉ ቃል በተጠሪዎቹ የተካደ ነገር ከሌለ ደግሞ እነዚህ ነጥቦች ቢካዱ ኖሮ በአስረጅነት ሊቀርቡ ይችሉ ነበር የሚባሉት ምስክሮች በውሉ ላይ ሳይፈረሙ መቅረታቸው የተጠሪዎቹን የውል ግዴታ ተፈጻሚነት ሊያስቀር የሚችል አይደለም።

ሲጠቃለል የስር ፍ/ቤቶች ክርክሩን በዚህ አግባብ መምራት ሲገባቸው የዋስትና ውሉ በሁለት ምስክሮች ፊት ስላልተረጋገጠ አይፀናም ሲሉ ተጠሪዎቹን በማሰናበት የሰጡት ውሣኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ውሣኔ ተሰጥቶአል።

ውሣኔ

1. ተጠሪዎቹን አስመልክቶ የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 171276 በ25/03/04 የሰጠው ውሣኔ እና የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 119159 በ01/08/04 የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሸረዋል።
2. በስር 1ኛ ተከሣሽ በአቶ ተስፋዬ በላይ ላይ የተወሰነውን ገንዘብ ተጠሪዎቹ በገቡት የዋስትና ግዴታ መጠን ከተከሳሹ ጋር በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ወስነናል።
3. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።
4. የውሣኔው ግልባጭ ለስር ፍ/ቤቶች ይላክ።
5. ክርክር ውሣኔ ያገኘ በመሆኑ መዝገቡ ተዘግቶአል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ጥ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ረታ ቶላሳ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ጭላሎ ኢንተርፕራይዝ ኃ/የተ/የግል ማህበር

ተጠሪ ፡- የአዳማ ከተማ የቦኩ ሽንገን ቀበሌ አስተዳደር ጽ/ቤት

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሁኑ የሰበር ተጠሪ ከሳሽነት የተጀመረው በአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁኑ የሰበር አመልካችም ተከላሽ ነበር፡፡ ከሳሽ አሻሽሎ በ01/08/2002 ዓ/ም ያቀረበው ክስ የከተማው አስተዳደር ለከላሽ ቀበሌ ለልማት ሥራ ድጋፍ በሚል 400 ካሬ ሜትር ቦታ በመስጠቱ በተዘጋጀው የገቢ ማሰባሰቢያ ቴሌቶን ቦታውን በጨረታ ለመሸጥ ጨረታ ተደርጎ ተከላሽም በጨረታው ተወዳዳሪ በመሆን በብር 370,000.00 ካሸነፈና የቦታውን ካርታ ከተቀበለ በኋላ ገንዘቡን ገቢ እንዲያደርግ ሲጠየቅ የአራት ወር ጊዜ እንዲሰጠው ጠይቆ የተሰጠው ቢሆንም ለመክፈል ፈቃደኛ ስላልሆነ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ወጪና ኪሳራ ተጨምሮ እንዲከፍል ይወሰንልን የሚል ነው፡፡

ተከላሽም ለክሱ በሠጠው መልስ ክስ የቀረበበት መሬት በሊዝ ስምምነት የተሸጠ ሲሆን ሽያጭም ከህገ መንግስቱ ጋር የሚቃረን በመሆኑ ተቀባይነት የለውም፤ የሽያጭ ውሉ በሚመለከተው አካል ፊት ቀርቦ ያልተረጋገጠ ከመሆኑም ሌላ በሊዝ ህግና ደንብ መሰረት የተፈረመ የውል ስምምነት የለም፤ ገንዘቡን ለመክፈል የ4 ወር ጊዜ ጠይቁ እያለሁ በችኮላ የቀረበ ክስ ነው፤ ጨረታው ውድቅ ከሆነ ያስያዝኩት ገንዘብ ቀሪ ከሚሆን በስተቀር ጠቅላላውን ገንዘብ የመክፈል ግዴታ የሰብኝም ሲሉ ተከራክሯል፡፡

ከፍተኛው ፍርድ ቤትም በሰጠው ውሳኔ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስትም ሆነ በክልሉ ህገ መንግስት መሬት የማይሸጥ እና የማይለወጥ የመንግስትና የኢትዮጵያ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የጋራ ንብረት መሆኑ የተደነገገ ቢሆንም በስጦታ ወይም በኪራይ የባለይዘታነት

መብት ማስተላለፍ የሚቻል ስለመሆኑ ከአዋጅ ቁጥር 456/2005፣ 272/2002 እና በሊዝ ደንብ ቁጥር 1/1987 እንደተሻሻለው ከተደነገገው መገንዘብ የሚቻል ሲሆን በሚያከራክረው ጉዳይም ተከላሽ ጨረታውን ተወዳድሮ በብር 370,000.00 በማሸነፉ መሬቱ ወደ ተከላሽ በሊዝ ተላልፎለት ወዲያውኑ ሳይት ፕላን የተሰጠው ስለመሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ ገንዘቡን ለከላሽ የመክፈል ግዴታ አለበት ብሏል።

የስር ተከላሽም በከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም ይግባኝን በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 337 መሰረት በመዘጋት ይግባኝ ባዩን አሰናብቷል። የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም የግራ ቀኙን ወገን ካከራከረ በኋላ በዞኑ ከፍተኛው ፍርድ ቤት እና በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የለም በማለት አጽንቷል።

አመልካችም በስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት የሰበር አቤቱታውን ለዚህ ችሎት ያቀረበ ሲሆን በዋናነት የጠቀሰው የቅሬታ ነጥብም፡- በአመልካች እና በተጠሪው መካከል የተፈረመ የሊዝ ውል ሳይኖር ጨረታው የተደረገበትን ዓላማ መሰረት በማድረግ ብቻ የጨረታውን ዋጋ እንድከፍል የሥር ፍርድ ቤቶች የወሰኑት የሊዝ አዋጅ ቁጥር 272/1994 አንቀጽ 9(1)(2) እና የፍትህ-ብሔር ህግ ቁጥር 1723ን የሚቃረን ከመሆኑም ሌላ በኢ/ፌ/ዲ/ሪ/ሀገ መንግስት አንቀጽ 79(3) ዳኞች ከህግ በስተቀር በሌላ ሁኔታ አይመሩም በሚል የተደነገገውን ያላገናዘበ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም የሚል ነው።

ተጠሪው በበኩሉ በሰጠው መልስ የቀበሌው አስተዳደር ወደ አዳማ ከተማ ሲጠቃለል አዲስ በመሆኑ ምክንያት የተለያዩ መሰረተ ልማቶችን ለነዋሪው ህዝብ ለሚሟላት ሲባል በተዘጋጀው ቴሌቶን 400 ካሬ ሜትር ቦታ አመልካች በጨረታ ተወዳድሮ በማሸነፍ በብር 370,000.00 በመግዛቱ ወዲያውኑ ከከተማው ከንቲባ እጅ የቦታውን ሳይት ፕላን መረከቡ የተረጋገጠ ሲሆን የይዘታ ማረጋጫ የምስክር ወረቀትም በከተማው የመሬትና የአካባቢ ጥበቃ ጽ/ቤት ተዘጋጅቶለት እያለ ፎርማሊቲውን አሟልቶ መሬቱን እንዲረከብ እየተነገረው እያለ መሬቱ በሊዝ አዋጅ መሰረት እንደተላለፈለት በማስመሰል የሊዝ አዋጁ ፎርማሊቲ ስላልተሟላ በጨረታው አልገደደም ያለው ተገቢነት ስለሌለው ገንዘቡን እንዲከፍል የተወሰነበት የሚነቀፍበት ምክንያት የለውም በሚል ተከራክሯል። አመልካችም ተጠሪው ላቀረበው መልስ የመልስ መልስ በማቅረብ ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ክስ የቀረበበትን ገንዘብ የመክፈል ግዴታ አለበት? ወይስ የለበትም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አመልካች በጨረታው ተወዳዳሪ ሆኖ ጨረታውን ማሸነፉን የሚያምነው ጉዳይ ሲሆን በዋናነት ክርክሩን እያቀረበ ያለው ግን ጉዳዩን ከሊዝ ህግ ጋር በማገናኘት ነው። በወቅቱ ተፈጻሚ በነበረው የሊዝ አዋጅ ቁጥር 272/1994 የሊዝ ውሉ በተዋዋዮቹ መፈረም ያለበት ስለመሆኑ ከአዋጁ አንቀጽ 9(1) መገንዘብ የሚቻል ሲሆን የይዘታ ማረጋጫ የምስክር ወረቀትም የሚሰጠው ይህም የሊዝ ውል ስምምነት ከተደረገ በኋላ ስለመሆኑ በዚህ ድንጋጌ

ተመልክቷል። የክፍያ አፈጻጸም ዝርዝር ሁኔታም በሊዝ ውሉ ወስጥ መካተት ያለበት ስለመሆኑ ድንጋጌው በንዑስ አንቀጽ 2 ተጠቅሷል። በዚህ በተያዘው ጉዳይ ግን አመልካች ለተጠሪው ቀበሌ የተለያዩ መሰረተ ልማቶችን ለመዘርጋት በተዘጋጀው ልዩ የገቢ ማሰባሰቢያ ቴሌቶን በተደረገው ጨረታ ተሳታፊ በመሆን ጨረታውን አሸንፎ የቦታውን ሳይት ፕላን ያገኘ በመሆኑ ለገንዘቡ አከፋፈል የሊዝ ውል ስምምነት አልተፈረመም የሚለውን ቅድመ ሁኔታ ሊያቀርብ የሚችልበት ሁኔታ አይኖርም። በአመልካች እና አግባብ ባለው አካል መካከል የተፈረመ የሊዝ ውል አለመኖሩ ግልጽ ቢሆንም በመካከላቸው የውል ግንኙነት የተመሰረተ መሆኑ የሚያከራክር አይሆንም።

የውል ግዴታ መፈጸም የሚጠበቅበት ተዋዋይ ይህንን ግዴታ ባልፈጸመ ጊዜም በራሱ በኩል ያለውን ግዴታ የፈጸመው ተዋዋይ በፍ/ሀ/ቁ/1771(1) እንደተደነገገው ሌላኛው ተዋዋይ የበኩሉን ግዴታ እንዲፈጽም የመጠየቅ መብት ይኖረዋል። እንዲሁም ውሉ ተዋዋዮቹ በአንድነት የሚፈጽሙትን ግዴታ (simultaneous performance) የሚጥል ሆኖ ከተገኘም ተዋዋዩ የተዋዋለበትን ግዴታ በውሉ እንደተመለከተው እንዲፈጸምለት የሚጠይቀው ወገን ከውሉ ስምምነት የተነሳ እሱም በበኩሉ ያለውን ግዴታ ወዲያውኑ መፈጸም ወይም ለመፈጸም የተዘጋጀ መሆኑን ማረጋገጥ የሚገባው መሆኑን የፍ/ሀ/ቁ/1757 ያስገነዝባል። በዚህ መሰረትም አመልካች የጨረታው አሸናፊ መሆኑ እንደተረጋገጠ በፍ/ሀ/ቁ/1688(2) የተደነገገውን በመከተል ተጠሪው ሳይት ፕላኑን ለአመልካች በማስረከብ የበኩሉን ግዴታ በመፈጸም ገንዘቡን ገቢ እንዲያደርግ ሲያስታውቅ አመልካችም የክፍያው ጊዜ እንዲያራዘምለት በመጠየቁ በጥያቄው መሰረት የተራዘመለት ቢሆንም ለመክፈል አለመፈለጉን የፍሬ ነገር ጉዳዮችን የሚያጣሩ የሥር ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳይ ነው።

በመሆኑም በአመልካች እና በተጠሪው መካከል በተመሰረተው ውል መሰረት በጨረታ ተወዳድሮ ያሸነፈውን ገንዘብ በመክፈል ቀሪውን መሟላት የሚገባቸውን ነገሮች ተጠሪው ወይም አግባብ ያለው አካል እንዲያሟላ አመልካች መጠየቅ ሲገባው ህጋዊ መሰረት የሌላቸውን የመከራከሪያ ነጥቦችን በማንሳት ያቀረበውን ክርክር የሥር ፍርድ ቤቶች ውድቅ በማድረግ ያሸነፈበትን የጨረታውን ዋጋ ገንዘብ ገቢ እንዲያደርግ በሚል በሰጡት ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ባለማግኘታን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተዋል።

ው ሳ ኔ

1. የአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛው ፍርድ ቤት በመ/ቁ/09324 በቀን 1902/2003 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሠጠውን ውሳኔ፣ የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ10981 በቀን 30/03/2003 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ትዕዛዝ እና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በ/ቁ/117557 በቀን 28/05/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/348(1) መሰረት አጽንተናል።
2. አመልካች ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ብር 370,000 (ሶስት መቶ ሳባ ሺህ ብር) የመክፈል ግዴታ አለበት ብለናል።

3. ከዚህ በፊት በአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/10556 ተጀምሮ የነበረው የአፈጻጸም ክስ ታግዶ እንዲቆይ የተሰጠው ትዕዛዝ ተነስቷል። በመሆኑም እንዲያውቀው ይጻፍ ብለናል።
4. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- አቶ አብዱልቃድር ጁሐር - ጠበቃ ገ/አግዚአብሔር ተስፋዬ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አምባሰል የንግድ ስራዎች ኃ/የተ/የግ/ማ - ጠበቃ አረጋ ፀጋ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ክርክር የተጀመረው በአ/ብ/ክ/መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሲሆን ክሱን የመሰረተው የአሁኑ ተጠሪ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካችም ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል፡፡ የክሱ ይዘት ባጭሩ ግራ ቀኝ በ30/03/89 እና በ04/04/89 ባደረገባቸው የሰሊጥ ሽያጭ ውሎች መሰረት ተከላሽ ሰሊጡን ተረክበው እያለ ዋጋውን ያልከፈሉ በመሆኑ በገቡት የውል ግዴታ መሰረት ገንዘቡን መክፈል ከነበረባቸውን ቀን ጀምሮ ከሚታሰብ 14% ወለድ ጋር እንዲከፍሉ ይወሰንልን የሚል ሲሆን ተከላሹም የበኩላቸውን የመቃወሚያና የፍሬ ጉዳይ ነጥቦች በማቅረብ ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ ከላሽ አንዱን ኩንታል በብር 299.65 ሂሳብ በድምሩ 4,143.55 ኩንታል ሰሊጥ ለተከላሽ ማስረከቡና ተከላሹም ክፍያውን መፈፀም ይገባቸው የነበረው በ10/05/89 ዓ.ም መሆኑ መረጋገጡን፣ ተከላሽ ወለዱ በ14% የታሰበው ከፍ.ሕ.ቁ. 2479(3) ውጪ ነው ቢሉም የወለድ ምጣኔው ተከላሽ በውል ግዴታ የገቡበት ከመሆኑም በላይ ገንዘቡ የብድር ውልን የሚመለከት ባለመሆኑ ምክንያት ለጉዳዩ ተፈጻሚነት ያለው የፍ.ሕ.ቁ 2479(3) ሳይሆን 1803(2) መሆኑን እና ተከላሽ ያቀረቧቸው የመቃወሚያና ሌሎች የፍሬ ነገር የክርክር ነጥቦች ተቀባይነት የሌላቸው መሆኑን በዝርዝር በመግለፅ ተከላሽ ብር 1,241,641.75 ከ10/05/89 ዓ/ም ጀምሮ ክስ እስከቀረበበት 24/05/99 ዓ.ም ድረስ ከሚታሰብ 14% ወለድ ጋር እንዲሁም በዋናው ገንዘብ ላይ ክስ ከቀረበበት ቀን ጀምሮ ተከፍሎ እስከሚያልቅ ድረስ የሚታሰብ 9% ወለድ ከወጪና ኪሳራ ጋር ለከላሽ እንዲከፍሉ ውሳኔ የሰጠ ሲሆን የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የቀረበለትን ይግባኝ ሰርዞ አሰናብቷል፡፡

አመልካች የሰበር አቤቱታውን ያቀረቡት የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት ሲሆን በዋናው የገንዘብ ዕዳ ላይ የ14% ወለድ እንዲታሰብ የመወሰኑን አግባብነት ከፍ/ሕ/ቁጥር 2479(3) ድንጋጌ አንፃር ለመመርመር አቤቱታው በዚህ ነጥብ ላይ ብቻ ለሰበር ችሎት ሊቀርብ ይገባል በመባሉ ግራ ቀኙ የፅሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል።

የጉዳዩ አመጣጥና የክርክሩ ይዘት ባጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ውሳኔው መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን ከላይ ከተጠቀሰው ጭብጥ አንፃር መርምረናል።

በዚህም መሰረት የፍ/ሕ/ቁ 2479 የሚናገረው በብድር በሚሰጥ ገንዘብ ላይ ተዋዋይ ወገኖች ሊያቋቋሙ ስለሚችሉት የወለድ ምጣኔ ጣሪያ እና ብድሩ በውሉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ የሚከፈል ከሆነ በብድር ገንዘብ ላይ ሊታሰብ ስለሚገባው የወለድ ምጣኔ ጣሪያ ሲሆን የፍ/ሕ/ቁ 1803(2) ድንጋጌ ደግሞ በውሉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ሳይከፈል በቀረ የገንዘብ ዕዳ ላይ የሚታሰበው የወለድ ምጣኔ ተዋዋዮቹ የተስማሙበት መጠን እንደሆነ የሚደነገግ ነው። ከዚህም መገንዘብ የሚቻለው ሁለቱ ድንጋጌዎች ሁለት የተለያዩ የውል ግንኙነትና አፈፃፀም ሁኔታዎችን የሚመለከቱ መሆኑን ነው። በውሉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ሳይከፈል የቀረን የገንዘብ ዕዳ የሚመለከተው የፍ/ሕ/ቁ 1803 ድንጋጌ በፍ/ሕ/ቁ 2479 መሰረት ተቋቁሞ ነገር ግን በውሉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ያልተከፈለ የብድር ገንዘብን ጭምር የሚመለከት መሆኑን ከፍ/ሕ/ቁ 2488 እና 2489 ድንጋጌዎች ይዘት መገንዘብ ይቻላል።

በተያዘው ጉዳይ የስር ተከላሽ ኃላፊ የተደረጉበት ገንዘብ ክብድር ውል የመነጨ ካለመሆኑም በላይ የውል ግዴታ ገብተውለት የነበረው የገንዘብ ዕዳ የመክፈያ ጊዜ ካለፈ አስር ዓመታት ያህል ማስቆጠሩ በክርክሩ ተረጋግጧል። ይህ ከሆነ ደግሞ ለክርክሩ አወሳሰን አግባብነት የሚኖረው አመልካች እንደሚከራከሩት የፍ/ሕ/ቁ 2479(3) ሳይሆን የስር ፍ/ቤት ለውሳኔው መሰረት ያደረገው የቁጥር 1803 (2) ድንጋጌ ነው።

በሌላ በኩል የውል ግዴታውን ያልፈፀመ ወይም ያዘገየ ወገን ለሌላኛው ተዋዋይ የሚከፍለው የኪሳራ መጠን የግዴታው አለመፈፀም ወይም መዘግየት ካስከተለው ጉዳት ጋር ተመጣጣኝ መሆን እንደሚገባው በፍ/ሕ/ቁ 1790(2) እና ተከታይ ድንጋጌዎች ተመልክቷል። በተያዘው ጉዳይ የግራ ቀኙን ውል መሰረት በማድረግ የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ የሰጡበት የ14% የወለድ መጠን በተጠሪ ላይ ከደረሰው የጉዳት መጠን የበለጠ ነው ለማለት የሚያስችል ሁኔታ ካለመገኘቱም በላይ በተጠሪ የተጠየቀው የወለድ መጠን ከደረሰበት ጉዳት በላይ ስለመሆኑ አመልካች በፍ/ሕ/ቁ 1800 መሰረት ያቀረቡት ክርክርና ማስረጃ የለም።

ሲጠቃለል የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላልተገኘ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 11300 በ19/09/03 የሰጠው ውሳኔ እና የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 77002 በ24/08/04 የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ስ/ስ/ሕ/ቁ 348(1) መሰረት በአብላጫ ድምፅ ፀንቷል።
2. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸው ይቻሉ።
3. ክርክሩ ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት።

የሃሳብ ልዩነት

እኔ ስሜ በሶስተኛው ተራ ቁጥር የተሰየምኩት ዳኛ የአብላጫውን ድምፅ የወለድ መጠኑን በተመለከተ በሰጠው የህግ ትርጉም በደረሰበት መደምደሚያ ያልተስማማሁ በመሆኔ በሀሳብ ተለይቻለሁ። ከሙያ ባልደረቦች የተለየሁባቸው ምክንያቶች የሚከተሉት ናቸው።

1. ተጠሪና አመልካች ህዳር 30 ቀን 1989 እና ታህሳስ 4 ቀን 1989 ዓ.ም ባደረጉት የሰሊጥ ሽያጭ ውል መሰረት፣ አመልካች ከተጠሪ የተረከቡት ሰሊጥ ዋጋ እንዲሆን፣ አመልካች ቼክ ቆርጦ የሰጠ ሲሆን፣ አመልካች በቂ ስንቅ የሌለው በመሆኑ ምክንያት አመልካችና ተጠሪ ውላቸውን በማሻሻል የአንድ ኩንታል ሰሊጥ ዋጋ በብር 299.65 (ሁለት መቶ ዘጠና ዘጠኝ ብር ከስልሳ አምስት ሳንቲም ሒሳብ) እስከ ጥር 10 ቀን 1989 ዓ.ም በጠቅላላው ብር 1,448,250 (አንድ ሚሊዮን አራት መቶ አርባ ስምንት ሺህ ሁለት መቶ ሃምሳ ብር) ለመክፈል፣ ከጥር 10 ቀን 1998 ዓ.ም. በኋላ ክፍያ ከዘገየ ወለድ 14% (አስራ አራት በመቶ) ለመክፈል የተስማማ መሆኑ የሚያከራክር አይደለም። ተጠሪ አመልካች የሰሊጡን ዋጋ በውሉ በተገለፀው ጊዜ (ጥር 10 ቀን 1989 ዓ.ም) ያልከፈለ በመሆኑ በውላችን መሰረት ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ከሚታሰብ 14% ወለድ ጋር ታስቦ እንድከፍል ይወሰንልኝ በማለት ያቀረበውን ክስ የሰበር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት በመቀበል፣ ውሳኔ ሰጥተዋል። አብላጫው ድምፅም አመልካች በውሉ በተገለፀው ጊዜ ውስጥ የሰሊጡን ዋጋ ያልከፈለ በመሆኑ፣ 14% ወለድ በውሉ መሰረት እንዲከፍል መወሰኑ የፍ/ብሔር ሕግ ቁጥር 1803 ንዑስ አንቀጽ 2 ድንጋጌን መሰረት ያደረገ በመሆኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም የሚል የህግ ትርጉምና ውሳኔ ሰጥቷል።
2. እኔም በሀሳብ የተለየሁት፣ በዚህ የህግ ትርጉም ባለመስማማት ነው። አመልካች ከተጠሪ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2311(1) በሚደነግገው መሰረት ዋጋውን ጥር 10 ቀን 1989 ዓ.ም. ለመክፈል፣ በመስማማት በዱቤ ሰሊጥ የገዛ መሆኑ ግልፅ ነው። አመልካች የገዛውን የሰሊጥ ዋጋ በውሉ በተገለፀው ጊዜ የመክፈል ግዴታ እንዳለበት ከፍ/ብ/ህ/ቁጥር 2310(3) ድንጋጌዎች ለመገንዘብ ይቻላል። አመልካች ለተጠሪ የሰሊጡን ዋጋ በውሉ በተገለፀው ጊዜ ውስጥ ካልከፈሉ በተጠሪ ላይ ኪሳራ የሚደርስበት ስለመሆኑ የሚያከራክር አይደለም። አከራካሪው ነጥብ አመልካች የውል

ግዴታውን ባለመፈፀሙ ለተጠሪ የሚከፍለው የኪሳራ መጠን “አስራ አራት ፐርሰንት” ወለድ እንደሆነ በመግለጽ ያደረጉት ስምምነት ህጋዊ ተፈጻሚነትና ውጤት ያለው ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ ነው።

ይህንን ነጥብ አስመልክቶ የገንዘብ ዕዳ የሚከፈልበትን ጊዜ በማሳለፍ ስለሚከፈል ወለድ፣ የሚደነግገውና ጠቅላላ የውል ድንጋጌ የሆነው የፍ/ብ/ህ/ቁጥር 1803 ንዑስ አንቀጽ (2) በውለታ ውስጥ የበለጠ ወለድ የታሰበ እንደሆነ በዚህ በከፍተኛው ወለድ መታሰቡ ይቀጥላል” በሚል መንገድ ይደነግጋል። ሆኖም የዚህ ድንጋጌ ትርጉም በዱቤ የሸጠ ሰው፣ ገዥው የዕቃውን ዋጋ ለመክፈል በተስማማበት ጊዜ ካልከፈለ፣ በውለቱ ከፍተኛ መጠን ያለው ወለድ እንዲከፍል በውለቱ ከተገለፀ፣ ከፍተኛ የሆነ የወለድ መጠን እንዲሰበስብ የአገራችን የህግ ሥርዓት እንደሚፈቅድ ተደርጎ ሊተረጎም አይገባውም የሚል ሀሳብ አለኝ።

የፍ/ብ/ህ/ቁጥር 1803 ንዑስ አንቀጽ 2 ድንጋጌ፣ ተዋዋዮች የመሰላቸውን ጉዳይ በውል የመወሰን ነፃነት ሕግ የከለከላቸውና የወሰናቸው ነገሮችን እንደማይጨምር በፍ/ብ/ህ/ቁጥር 1711 ከተደነገገው መሰረታዊ መርህና “ገዥው ዋጋውን ሳይከፍል በሚዘገይበት ጊዜ በሕግ በተወሰነው ወለድ መሰረት የመዘግየት ወለድ መክፈል አለበት” በማለት ከሚደነግገው የፍ/ብ/ህ/ቁጥር 2361 ንዑስ አንቀጽ (2) ልዩ ድንጋጌና ተዋዋዮቹ በወለድ የሚከፈለውን ገንዘብ በዓመት በመቶ አስራ ሁለት በላይ እንደሆነ ለማዋዋል አይችሉም ከሚለው የፍ/ብ/ህ/ቁጥር 2479 ንዑስ አንቀጽ 1 ድንጋጌ አንፃር መታየትና መተርጎም ይገባል የሚል ሀሳብ አለኝ።

ስለሆነም የፍ/ብ/ህ/ቁጥር 1803 ንዑስ አንቀጽ 2 በገንዘብ ዕዳ ምክንያት ከአስራ ሁለት በመቶ በላይ ወለድ እንዲከፍል የተደረገ ሥምምነት ህጋዊ ውጤት እንዲኖረው በማሰብ ህግ አውጭው የደነገገው ድንጋጌ አይደለም። ለማናቸውም የገንዘብ ዕዳ በተለይም በዱቤ ለተፈፀመ ሽያጭ የሚከፈለው ገንዘብ በመዘግየቱ ምክንያት የሚከፈለው ወለድ በህጉ የተወሰነው የወለድ መጠን መሆን እንዳለበት ስለ ልዩ ውሎች በተለይም ስለሽያጭ ውል የተደነገገው የፍ/ብ/ህ/ቁጥር 2361 ንዑስ አንቀጽ 2 የሚደነግግ በመሆኑ አመልካች የሰሊጡን ዋጋ ጥር 10 ቀን 1989 ካልከፈለ ወለድ አስራ አራት ፐርሰንት ለመክፈል የተስማማው ስምምነት በፍ/ብ/ህ/ቁጥር 2479 ንዑስ አንቀጽ 3 መሰረት ወደ ዘጠኝ በመቶ ዝቅ ተደርጎ ሊከፈል ይገባል በማለት በሀሳብ ተለይቻለሁ።

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት።

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ የባህር ትራንስፖርትና ሎጀስቲክ አገልግሎት ድርጅት ነገረ ፈጅ መላኩ መኮንን ቀረቡ

ተጠሪ፡- ዲ አም ሲ ኮንስትራክሽን ኃ/የተ/የግል ማህበር በሌላበት የሚታይ

መዝገቡ ለዛሬ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን፤ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ ውልን አስመልክቶ የሚነሳን ክርክር በግልግል ዳኝነት እንዲያይ በውሉ ላይ የተሰየመው አካል በከሰመ ጊዜ ክርክሩ በማን ሊታይ ይገባል? የሚለውን የሚመለከት ነው።

የጉዳዩም መነሻ የአሁን ተጠሪ በፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ያቀረበው የሽምግልና ዳኝነት አካል ይቋቋምልኝ ሲሆን የክሱም ፍሬ ቃል ከአመልካች ጋር መሰከረም 04 ቀን 1999 ዓ.ም ባደረገው ውል ህንፃ ለመስራት ተስማምተናል። በውሉ መሠረት አለመግባባት ቢፈጠር ጉዳዮችን በግልግል ዳኝነት ዕልባት እንዲያገኝ ተሰማምተናል። በዚህ መሠረት በመካከላችን የተፈጠረው አለመግባባት በአዲስ አበባ ንግድና ዘርፍ ማህበራት የግልግል ዳኝነት ተቋም እንዲታይ አቅርቦ እርሱም ቀርቦ ጉዳዩን በግልግል ዳኝነት ማየት የሚችለው የሥራና ከተማ ልማት ሚኒስቴር ባቋቋመው የዳኝነት ተቋም ሲሆን ይገባል በማለት ለግልግሉ ፈቀደኛ ሳይሆን ስለቀረ ጉዳዮችንን አይቶ ለሚወስንልን የግልግል ተቋም እንዲመራልን በፍ/ቤቱ ትዕዛዝ ይሰጥልን የሚል ነው።

የአሁን አመልካችም ለዚሁ የክስ አቤቱታ በሰጠው መልስ ግራ ቀኞችን ባደረገው ውል አንቀጽ 67 ላይ በመካከላችን የሚፈጠርን አለመግባባት በግልግል የሚዳኘው የሥራና ከተማ ልማት ሚኒስቴር ወይም እርሱ የሚወክለው አካል እንደሆነ በግልፅና በማያሻማ ሁኔታ ተመልክቷል። በአሁን ጊዜ ይህ የግልግል ተቋም የግልግል ተግባሩን መሥራት በማቆሙ፤ ሚኒስቴሩ የወከለው ሌላ አካል ባለመኖሩ ጉዳዩ ወደ ግልግል ተቋም ሊሄድ አልቻለም። ስለዚህ ይህ የግልግል የዳኝነት አካል በሌላበት ወይም ሁለታችንም ያለልዩነት የመረጥነው ሌላ

የዳኝነት አካል በሌለበት ሁኔታ በሌላ የግልግል ዳኝነት ተቋም እንዲታይ አስገዳጅ ትዕዛዝ ይሰጥልኝ በማለት ከሳሽ ያቀረበው ጥያቄ የህግ መሠረት የለውም በማለት ተከራክሯል።

ጉዳዩን የተመለከተውም የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በክ/መ/ቁ 03283 ሚያዝያ 22 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት፡- በውሉ አንቀጽ 67 እንደተጠቀሰው አለመግባባት በሚከሰትበት ጊዜ በሥራና ከተማ ልማት ሚኒስቴር ወይም በተፈቀደለት ወኪሉ እንዲፈቱ ተስማምተዋል። ጉዳዩን እንዲያይላቸው የመረጡት አካል በአሁኑ ጊዜ እንደሌለ ተከሳሽ ገልጿል። ከሳሽም ይህንኑ አልተቃወመም። በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3336(1) ላይ አንድ የዘመድ ዳኛ ሆኖ የተመረጠ ወገን የሞተ ወይም ችሎታ ያጣ እንደሆነ በእርሱ ምትክ ሌላ ዳኛ የሚመረጥ መሆኑ ተደንግጓል። በዚህ ጉዳይ በግራ ቀኝ የተሰየመው የግልግል ዳኛ ችሎታ ያጣ ወይም በአሁኑ ጊዜ የግልግል ሥራውን የማይሠራ በመሆኑ ጉዳዩ በሌላ የግልግል ዳኛ ሊታይ የሚገባ መሆኑን ፍ/ቤቱ አረጋግጧል።

ከሳሽ ይህንኑ ተገንዝቦ ጉዳዩ በሌላ የዳኝነት አካል ቀርቦ እንዲታይ የሞከረ ቢሆንም ተከሳሽ በዚህ ከሳሽ በመረጠው አካል ለመዳኘት አልተስማማም። ስለሆነም በሁለቱም ወገኖች የተነሳውን አለመግባባት ሁለቱም በመረጡት ሌላ ተቋም እንዲታይ መስማማት ካልቻሉ ፍ/ቤቱ በሚመድበው አካል ሊታይ ስለሚገባ ክርክራቸው በጋራ በስምምነት በመረጡት የግልግል ዳኛ/ ተቋም/ ይታይ። በስምምነት የመረጡት አካል ከሌለ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ዋና ፌዴስትራር በኩል ወደ ግልግል ዳኛ/ ተቋም/ ይመራ በማለት ወስኗል።

በዚህ ወሳኔ ቅር ተሰኝቶ የአሁን አመልካች ያቀረበውን የይግባኝ አቤቱታ የፌዴራል ከፍተኛው ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 እንደተደነገገው ተቀባይነትን ባለማግኘቱ በዚህ አኳኋን በሥር ባሉት ፍ/ቤቶች በየደረጃው የተሰጠው ዳኝነት መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት እና በሰበር አቤቱታው በዝርዝር በማመልከት ጉዳዩ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ታርሞ ይወሰንለት ዘንድ የአሁን አመልካች ባቀረበው የሰበር አቤቱታ መነሻ ይህ የሰበር ጉዳይ ቀርቧል። የአሁን ተጠሪ በዚህ የሰበር ጉዳይ የበኩሉን ክርክር እንዲያቀርብ ጥሪ ቢደረግለትም ሊቀርብ ባለመቻሉ ክርክሩን በፅሁፍ የማቅረብ መብቱ ታልፏል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን፤ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው ተመልክተናል።

በዚህ ጉዳይ የህግ ትርጉም የሚያስፈልገው አከራካሪ ነጥብ ሆኖ የተገኘው የግራ ቀኝን አለመግባባት ተቀብሎ በግልግል ዳኝነት ለማየት የሚችል የግልግል ተቋም ፍ/ቤት በሚሰጠው ትዕዛዝ አማካኝነት ለመሰየም ይቻላል ወይስ አይቻልም? የሚለው ነው።

በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3328 ንዑስ ቁጥር (2) እንደተመለከተው አመልካችና ተጠሪ መስከረም 04 ቀን 1999 ዓ.ም ያደረጉትን የግንባታ ውል አስመልክቶ ወደ ፊት ክርክር በደረሰ ጊዜ ከዚሁ ውል ሊነሳ የሚችለውን ክርክር በግልግል ዳኛ ወይም ለግልግል ተቋም ለማቅረብና ዳኝነት ለማግኘት የሚችሉ ስለመሆኑ በውሉ አንቀጽ 67 ጠቅሰው የተስማሙ ለመሆኑ የተካደ ጉዳይ አይደለም። ከዚህም በቀር ይህንኑ ከውሉ ሊመነጭ የሚችለውንም የግልግል ዳኛ/ተቋም/ ማንነት ሁሉ በስም ጠቅሰው የተስማሙ ለመሆኑም አላከራከረም።

ከዚህ መስከረም 04 ቀን 1999 ዓ.ም ከተደረገው ውል የመነጨውን ክርክርን የአሁን ተጠሪ በዳኝነት አካል አቅርቦ ለማስወሰን በፈለገበት ጊዜ ጉዳያቸውን በግልግል ዳኝነት ተመልክቶ ዳኝነት እንዲሰጥበት በስም የተሰየመው የግልግል ተቋም የግልግል ዳኝነት ተግባርን ማከናወን እንዳቆመም የተረጋገጠ የፍሬ ነገር ጉዳይ ነው።

ከላይ በፍሬ ነገር ረገድ ከተረጋገጡት ሶስት ጉዳዮች በመነሳት ግራ ቀኙን ያከራከረውን ጉዳይ ተመልክቶ ተገቢውን ዳኝነት ለመስጠት የሚቻለው የትኛው የዳኝነት አካል እንደሆነ ለይቶ ለመወሰን ለጉዳዩ ቀጥተኛ አግባብነት ያለው ድንጋጌ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3337 የተመለከተው እንጂ የሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የጠቀሰው የፍ/ብ/ሕ/ቁ 3336 እንዳልሆነ የሁለቱ ድንጋጌዎች ጥምር ንባብ አሰረጁ ነው። ይኸውም የአሁን አመልካችና ተጠሪ ከላይ ከተመለከተው ውል የመነጨ ክርክር ቢያጋጥማቸው ይህንኑ ክርክራቸውን በግልግል ዳኝነት ለመጨረስና በግልግል ዳኝነት ጉዳዩን የሚያየውን አካል ሳይቀር በስም ሳይመው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3328(2) እና በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3331 መሠረት በስምምነት ለይተው ያመለከቱ ወይም የመረጡ በመሆኑ በዚህ አኳኋን የተመረጠው የግልግል ዳኛ/ተቋም የግልግል ተግባርን ማከናወን ማቆሙ ከተረጋገጠ ይህንኑ የግልግል ዳኛ/ተቋም/ ተክቶ የግልግል ዳኝነት ተግባርን ሊያከናውን የሚችል ሌላ አካል ለመሰየም የሁለቱ የጋራ ስምምነት የግድ አስፈላጊ መሆኑን፣ ይህ ስምምነት ካልተገኘ ግን ጉዳዩን በግልግል ዳኝነት ለመጨረስ ያደረጉት ስምምነት ቀሪ ሊሆን እንደሚገባ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3337 በግልፅ በመደንገጉ ለጉዳዩ ቀጥተኛ ተፈጻሚነት ያለው ይኸው ድንጋጌ በመሆኑ ነው።

በዚህ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3336(1) “...እንደሆነ የዘመድ ዳኛው ስምምነቱ ቀሪ ይሆናል።” ማለት ጉዳዩን እንደታሰበው በግልግል ለመጨረስ አድርገውት በነበረው ስምምነት ሊገደዱ እንደማይችሉ እንጂ በውሉ ላይ በተሰየመው የግልግል ዳኛ ባይሆንም በፍ/ቤት አማካኝነት በማሰየም ሌላ የግልግል ዳኝነት ጉዳዩን በግልግል ለመጨረስ ያደረጉት ስምምነት የፀና ነው የሚል ትርጉም ሊያሰጥ እንደማይችል በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3325 እና 3344 ከተመለከቱት ድንጋጌዎች መረዳት ይቻላል።

ይህም ብቻ ሳይሆን ግራ ቀኝ ወገኖች ካደረጉት የዋናው ጉዳይ ስምምነት ይዘት አንፃር ሲታይ ጉዳያቸውን በግልግል ዳኝነት አይቶ የሚወሰነው በሥራና ከተማ ልማት ሚኒስቴር ወይም እርሱ በሚወክለው አካል በማለት አስቀድመው በያዙት ውል ላይ በግልፅ ያመለከቱት ጉዳዩን በግልግል አይቶ ለመወሰን በጉዳዩ ላይ በቂ ዐቅምና ዕውቀት ያለውን ነው የሚል ሀሳብ ይዘው እንደሆነ ከተዋዋሉበት የውለታ ጉዳይ መገንዘብ ስለሚቻልና እንደዚያ ያለ አከራካሪ ጉዳይ ባጋጠመ ጊዜም የዘመድ ዳኛ ሥልጣንን አስመልክቶ በውል ላይ የተመለከቱት የስምምነት ቃላት በጠባቡ መተርጎም እንዳለባቸውም በፍ/ብ/ሕ/ቁ 3329 ተደንግጓል።

ስለሆነም ግራ ቀኙ መስከረም 04 ቀን 1999 ዓ.ም ካደረጉት የግንባታ ውል የመነጨውን ክርክር አይቶ ሊወስንላቸው የሚችለውን የግልግል ዳኛ/ተቋም/ በግልፅ በስም ጠርተው የሰየሙ በመሆኑ ክርክር በተነሳበት ጊዜም ይህ የግልግል ዳኛ የግልግል ዳኝነት ተግባርን ማከናወኑን በማቆሙ ምክንያት ሁለቱም ወገኖች እንደነበራቸው ሀሳብ አሁንም ጉዳያቸውን በግልግል ተመልክቶ ሊያይላቸው የሚችለውን ወገን ሁለቱም ወገኖች በጋራ ስምምነት ከሚሰየሙ

በቀር፤ ጉዳዩን ተመልክቶ ሊወሰን የሚችልን የግልግል ተቋም ወይም አካል ፍ/ቤት የመወሰን ሥልጣን የለውም።

የአሁን ተጠሪ ክውሱ የመነጨውን ክርክሩን በዳኝነት አካል አቅርቦ የማስወሰንና ፍትህ የማግኘት መብቱ ሊጣበብ ስለማይገባም በፍ/ብ/አ/ቁ 3337 የተመለከተው ድንጋጌ ከህገ መንግስቱ አንቀጽ 37 ጋር ተገናዝቦ ሲታይ ይህንን ጉዳይ በጋራ ስምምነት በሚሰይሙት አካል አቅርቦ የማስወሰን መብታቸው እንደተጠበቀ ሆኖ፤ በጉዳዩ ከተካተተው የገንዘብ መጠን እና ከተከራካሪ ወገኖች ማንነት አንፃር በአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 5፣ 11(1) እንደተደነገገው ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ሥልጣን ያለው የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ሊሆን ይገባል በማለት መተርጎም ሲገባ ያለ የጋራ ስምምነት የሽምግልና ዳኛ ሊያቋቁም የሚያስችል ትዕዛዝ በሥር ፍ/ቤቶች መሰጠቱ ከላይ በፍርድ ሐተታው እንደተገለፀው ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎች ተፈፃሚ ከማድረግ አንፃር መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘው የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ 03283 በቀን 22/8/2004 ዓ.ም የሰጠው ፍርድም ሆነ የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በኮ/ቁጥር 118971 ሰኔ 04 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ ተሸሯል።
2. ግራ ቀኙ ከዚህ ቀደም መስከረም 04 ቀን 1999 ዓ.ም ባደረጉት ስምምነት መሠረት በመካከላቸው ከዚህ ውል የተነሳውን አለመግባባት በጋራ ስምምነት ሊያይላቸው የሚችለውን የግልግል አካል በእራሳቸው ከሚያቋቁሙ በቀር በፍ/ቤት የግልግል አካል ሊቋቋም አይቻልም ብለናል።
3. ይህ የጋራ ስምምነት ካልተገኘ የአሁን ተጠሪ ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት ጉዳዩን አቅርቦ የማስወሰን እና ፍትህ የማግኘት መብቱ የተጠበቀ ነው ብለናል።
4. በዚህ የሰበር ችሎት ክርክር ምክንያት ግራ ቀኙ ያወጡትን ወጪና ኪሣራ በየራሳቸው ይቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች :- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች:- አቶ ካሣሁን አያሌው - ጠበቃ አቶ ፈንታ አያል ቀረቡ

ተጠሪ:- የምስራቅ ጎጃም ኅዛምን ወረዳ ጤና ጽ/ቤት - አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ ለግንባታ ሥራ የሚከፈል ክፍያን የሚመለከት ነው። ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየው በኅዛምን ወረዳ ፍ/ቤት ነው። በወረዳው ፍ/ቤት አመልካች ከላሽ ተጠሪ ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል።

የክርክሩ መነሻ አመልካች ለወረዳ ፍ/ቤት ያቀረበው ክስ ነው። የክሱ ይዘት ተከላሽ (ተጠሪ) የተመላላሽ ህክምና መስጫ አንድ ብሎክ ህንፃ ለማሰራት የጨረታ ማስታወቂያ አውጥቶ እኔ ተወዳድራ አሸንፌአለሁ። ከተከላሽ ጋር ሚያዝያ 2 ቀን 1999 ዓ.ም የግንባታ ስራ ውል ተዋውለን ግንባታው የሚከናወንበትን ቦታ አስረክቦኛል። ግንባታውን ሰርቼ የመጀመሪያ ክፍያ ጠይቄ፣ ከጠየቅሁት በመቀነስ ክፍያ እንዲፈጽም ለወረዳው ገንዘብና ኢኮኖሚ ልማት ጽ/ቤት ደብዳቤ ዕፈል። እኔም ክፍያው የተሰራውን ሥራ የማይሸፍን መሆኑን በመግለጽ የግንባታውን ሥራ በመቀጠል ሁለተኛ ክፍያ በተቆጣጣሪ መሀንዲሱ ከዐደቀ በኋላ ተከላሽ እንዲከፍለኝ ጥያቄ አቅርቤያለሁ። ተከላሹ የክፍያ ሰርተፊኬቱ ለዞን ስራና ከተማ ልማት መምሪያ ያላከውና በውጤቱ ያልተስማማ መሆኑን በመግለጽ የግንባታ ሥራው ለጊዜው እንዲቋረጥ ሚያዝያ 3 ቀን 2000 ዓ.ም በዓፈው ደብዳቤ አሳውቆኛል። ከዚህ በኋላ የጀመርከውን የግንባታ ሥራ በውሉ መሰረት አጠናቅቀህ እንድታስረክብ በማለት ሐምሌ 21 ቀን 2000 ዓ/ም ደብዳቤ የፃፈልኝ ሲሆን እኔ ያቀረብኩትን የክፍያ ጥያቄ መልስ አልሰጠኝም። ስለዚህ ተከላሽ ለሰራሁት

ሥራ መክፈል የሚገባውን ሁለተኛ ክፍያ ብር 88,913.39 (ሰማኒያ ስምንት ሺህ ዘጠኝ መቶ አስራ ሦስት ብር ከሰላሳ ዘጠኝ ሳንቲም) እዲክፍል ይወሰንልኝ የሚል ነው።

ተጠሪ በተከላከሉት ቀርቦ ከሳሽ ያቀረበው የክፍያ ጥያቄ በግንባታ ስራ ውሉ ከተገለፀው አርባ ዘጠኝ ፐርሰንት ጭማሪ ያለው ነው። በግንባታ ሥራ ደንብና መመሪያ መሰረት ተጨማሪ ሥራና የሚከፈል ክፍያ ከሃያ አምስት ፐርሰንት በላይ ሊሆን አይችልም። የዚህ ሥራና ከተማ ልማት መምሪያ ስለ ክፍያው የሰጠው አስተያየት በጉዳዩ ተፈጻሚነት ያላቸውን የህግ ማዕቀፎችና የሙያ ሥነ ምግባር ደንብ የተከተለ ባለመሆኑ ተቀባይነት የለውም። ስለዚህ የአመልካች ክስ ውድቅ ይደረግልኝ በማለት ተከራክሯል።

ተጠሪ በበኩሉም ከሳሽ (አመልካች) በግንባታ ሥራ ውሉ መሰረት ህንፃውን ሰርቶ አላስረከበም። የግንባታ ሥራው የሚጠናቀቅበት የጊዜ ገደብ ያለፈ በመሆኑ ካሳ እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት የተከላከሉ ከሳሽነት ክስ ለወረዳው ፍ/ቤት አቅርቧል። አመልካች፣ የተከላከሉ ከሳሽ የዳኝነት ያልከፈለ በመሆኑ የተከላከሉ ከሳሽነት ክሱን ሥርዓቱን አሟልቶ አላቀረበም። ግንባታው በወቅቱ ያልተጠናቀቀው የተከላከሉ ከሳሽ የግንባታ ሥራው ለጊዜው እንዲቋረጥ በዕቅድ በማዘዙና በተከላከሉ ከሳሽ ጥፋት በመሆኑ ተጠያቂነት የሌለኝም በማለት ተከራክሯል።

የወረዳው ፍ/ቤት፡-

1ኛ የከሳሽ የክፍያ ጥያቄ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም?

2ኛ/ ከሳሽ የጠየቀው ከግንባታ ሥራ ውሉ ውጭ ነው ወይስ አይደለም?

3ኛ/ የግንባታ ሥራው የተቋረጠው በተከላከሉ ጥያቄ ነው ወይስ አይደለም?

4ኛ/ ከሳሽ በግንባታ ሥራ ውሉ መሰረት ግዴታውን ተወጥቷል ወይስ አልተወጣም? የሚሉትን ጭብጦች በመያዝ ከሳሽ በተሰጠው ዲዛይን መሰረት መስራት የሚገባውን ሥራ የሠራ ስለመሆኑ በተከላከሉ ተቆጣጣሪ መሀንዲስ በማረጋገጥ የክፍያ የምስክር ወረቀት አጽድቋል። የዋጋው ልዩነት የተፈጠረው በመጀመሪያ በዲዛይኑ መሰረት ሥራውን ለመስራት የሚያስፈልገው የግንባታ ቁሳቁስና ሥራ መጠን (ቢል ኦፍ ኪንቲቲ) ተቆጣጣሪ መሀንዲስ ሲያወጣ ዝቅተኛ ግምት በማውጣቱ መሆኑ የዚህ ስራና ከተማ ልማት መምሪያ ባደረገው ሙያዊ ምርመራ አረጋግጧል። ስለዚህ ከሳሽ የግንባታ ውሉን በተሰጠው ዲዛይን መሰረት ሥራውን የሰራ በመሆኑ ተከላከሉ ከሳሽ የጠየቀውን ብር 88,913.39 (ሰማንያ ስምንት ሺህ ዘጠኝ መቶ አስራ ሶስት ብር ከሰላሳ ዘጠኝ ሳንቲም) የመክፈል ኃላፊነት አለበት በማለት እንደኛውንና ሁለተኛውን ጭብጥ ወስኗል። እንደዚሁም የግንባታ ሥራው የተቋረጠው በተከላከሉ ጥያቄ በመሆኑና ከሳሽ በግንባታ ሥራ ውሉ መሰረት ኃላፊነቱን የተወጣ በመሆኑ፣ ተከላከሉ ኃላፊነት የለበትም በማለት የተከላከሉን የተከላከሉ ክስ ውድቅ አድርጎታል። የወረዳው ፍ/ቤት ተከላከሉ ክፍያውን ለከሳሽ እንዲከፍል፣ ከሳሽ በግንባታ ሥራ ውሉ መሰረት ግንባታውን አጠናቅቆ ለተከላከሉ እንዲያስረክብ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። ተጠሪ ለዚህ ክፍተኛ ፍ/ቤት

ይግባኝ አቅርቧል። የዞኑ ክፍተኛ ፍ/ቤት የተጠሪን ይግባኝ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 መሰረት ሰርዞታል።

ተጠሪ በወረዳ ፍ/ቤት መከራከሪያ አድርጎ አቅርቧቸው የነበሩ ነጥቦችን በመዘርዘር የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ አመልካች ያቀረበው የክፍያ ጥያቄ በግንባታ ስራ ውሉ ከተገለፀው በላይ በመሆኑና የግንባታ ሥራ ውሉ በተዋዋዮች መካከል የህግ ያህል አስገዳጅነት ያለው የፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 1731 የሚደነግግ በመሆኑ ይግባኝ ባይ (ተጠሪ) ለመልስ ሰጭው (አመልካች) የተጠየቀውን ክፍያ የመክፈል ኃላፊነት የለበትም በማለት የወረዳው ፍ/ቤትና የዞኑ ክፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡትን ውሳኔ ሽርታል።

አመልካች ህምሌ 25 ቀን 2003 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ የግንባታ ሥራውን ለመስራት በጨረታ ተወዳዳሪ ሆኜ ያሸነፍኩት ህንፃውን በዲዛይኑ መሰረት ሰርቶ ለማስረከብ ነው። የህንፃው ዲዛይን የግንባታ ሥራ ውሉ ክፍል እንደሆነ በግንባታ ሥራ ውሉ ተገልጿል። ዲዛይኑ ተሰርቶ የተሰጠኝ በተጠሪ ነው። የዋጋ ልዩነቱ የተከሰተው የስራውንና ስራውን ለመስራት ያስፈልጋል ተብሎ በተጠሪ በኩል የተገመተውና በውሉ የተገለፀው መጠን (ቢል ኦፍ ኪንግቲ) የግንባታ ሥራው በዲዛይኑ መሰረት በሚሰራበት ወቅት የማነስ ወይም የመብለጥ ሁኔታ በመከሰቱ ነው። ይህም የቁፋሮና ገረጋንቲ ሥራ በውሉ ሰላሳ ሁለት ሜትር ኪውብ እንደሚሆን የተገለፀ ቢሆንም ሥራው ሲከናወን መጨረሻ ላይ ሲለካ አርባ ስምንት ሜትር ኪውብ መሆኑ፣ የቢም የፎርምወርክና የጣውላ ስራ አስራ ሰባት ሜትር ኪውብ እንደሚሆን በውሉ የተገለፀ ቢሆንም በዲዛይኑ መሰረት ተሰርቶ ሲለካ ዘጠና አራት ሜትር ኪውብ መሆኑ በተቆጣጣሪ መሃንዲሱና በስራና ከተማ ልማት መመሪያ መረጋገጡና በአንፃሩ 366 ካ.ሜትር እንደሚሆን በውሉ የተገለፀው የላይኛው አፈር ማንሳት ሥራ በዲዛይኑ መሰረት ስራው ሲሰራ ሁለት መቶ ሃምሳ ካራ ሜትር እንደሆነ፣ በአጠቃላይ በዲዛይኑ መሰረት የግንባታ ሥራውን ለመስራት የሚያስፈልገውን የግንባታ ማቴርያልና የስራ መጠን ከመያ አንፃር በአግባቡ ባለመሰራቱና ባለመገመቱ የተፈጠረ ልዩነት ነው። ስለዚህ እንደተጨማሪ ሥራ እንዲታይለት ተጠሪ ያቀረበው ክርክር የህግ መሰረት የለውም። ተጨማሪ ስራ ነው የሚባል ቢሆን እንኳን ሥራው የተሰራው በተጠሪ አማካሪና ተቆጣጣሪ መሃንዲስ የስራ ትዕዛዝ መሰረት በመሆኑ ተጠሪ ክፍያ ከመክፈል ነፃ የሚሆንበት የህግ መሰረት የለም። ስለዚህ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ በበኩሉ ህዳር 4 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ መልስ የዋጋ ልዩነት የተፈጠረው አመልካች ሆነ ብለው ከመሃንዲስ ዋጋ በታች ዋጋ በማቅረብ ጨረታ በማሸነፉ ነው። ስለዚህ ተጨማሪ ሥራ ሳይሰራ በጨረታ ካሸነፈበትና በግንባታ ሥራ ውሉ ከተገለፀው በላይ ዋጋ የምንከፍልበት ሁኔታ የለም። አመልካች በነጠላ ዋጋ በመግለፅ በዲዛይኑ መሰረት ለመስራት ውል እስከተዋዋለ ድረስ በውሉ መሰረት ግንባታውን ሰርቶ ለማስረከብ ግዴታ አለበት። የአመልካች ጥያቄ ቅን ልቦናን መሰረት ያደረገ የውል አተረጓጎምና አፈፃፀም መርህን የተከተለ አይደለም። አመልካች ተጨማሪ ሥራ ሳይሰራ ተጨማሪ ክፍያ እንዲከፈለው ያቀረበው ጥያቄ የግንባታ

አሰራር ደንብና ሌሎች የህግ ማዕቀፎችን መሰረት ያላደረገ በመሆኑ የክልሉ የሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት መልስ ሰጥቷል።

አመልካች በበኩሉ ታህሳስ 12 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የመልስ መልስ በግንባታ ስራ ውሉ የተገለፀው የስራ መጠንና በተሰራው የስራ መጠን ላይ በመብለጥ ወይም በማነስ ተጠሪ በሞላው ዋጋ ምክንያት የመጣ አይደለም ልዩነቱ በስታንዳርድ ዲዛይን መሰረት ለጨረታ ቀርቦ የነበረው ቢል ኦፍ ኪንቴቲና የስራ መጠን ሥራው በዲዛይን መሰረት ከተሰራ በኋላ ከተገኘው ልኬት የመብለጥና (የማነስ) ልዩነት በማሳየቱ ነው። ስለዚህ አመልካች ለተጠሪ ሥራ ክፍያ ለመክፈል ያቀረበው ክርክር የህግ መሰረት የለውም በማለት ተከራክሯል።

ከስር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች ለሰራው የግንባታ ሥራ የጠየቀውን ክፍያ ተጠሪ የመክፈል ኃላፊነት የለበትም በማለት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

1. ከላይ የተገለፀውን ጭብጥ ለመወሰን በመጀመሪያ አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 1999 ዓ.ም. ያደረጉት የግንባታ ውል መሰረታዊ ባህሪና ይዘት እንደዚሁም የውሉ አካል ተደርገው የሚያዙ አባሪዎችን በመመርመርና አመልካች የግንባታ ውሉ ሥራውን ያከናወነው በግንባታ ሥራ ውሉ መሰረት ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ነጥብ ማየት ያስፈልጋል። አመልካች ከተጠሪ ጋር ያደረገው የስራ ውል በፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3244 በተሰጠው ትርጓሜ የሚሸፈን አንድ የመንግስት የሆነ ህንፃ ለመስራት ያደረገው የግንባታ ሥራ ውል ነው። ይህም መሆኑ ተጠሪ በግንባታ ሒደት ውስጥ የስራ ትዕዛዞችን እየሰጠ፣ የስራዎቹን አካሄድ የመወሰንና ስራው በሚፈቅደው አይነት እንዲፈፀም (አመልካችን) የስራ ተቋራጫን የማዘዝ፣ አመልካች በበኩሉ በተጠሪ በተሰጡት ፕላኖች አይነቶችና የዋጋና የስራ ማስታወቂያ መሰረት ጠንቅቆ የግንባታ ሥራውን የመስራት ማድረግ እንዳለበት በፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3252 ንዑስ አንቀጽ 1 እና ንዑስ አንቀጽ 2 በግልፅ ተደንግጓል።

ይህም የሚያሳየው የአመልካችና የተጠሪ የግንባታ የሥራ ውል አመልካችና ተጠሪ ሚያዝያ 9 ቀን 1999 ዓ.ም ያደረጉት የግንባታ ሥራ ውል ሰነድን ብቻ የሚመለከት ሳይሆን፣ ተጠሪ የግንባታ ሥራው እንዲሰራ ያወጣው ፕላንና የግንባታው ንድፍ (ዲዛይን)፣ በግንባታ ስራው ላይ፣ ተጠሪ ለአመልካች በፍ/ብሔር ሕግ ቁጥር 3152 ንዑስ አንቀጽ 1 እና በፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3266(1) ድንጋጌዎች መሰረት የሰጣቸው ተጨማሪ የስራ ትዕዛዞች የግንባታ ሥራ ውሉ አካል ተደርገው የሚያዙ ናቸው።

ከዚህ አንፃር ስንመለከተው ተጠሪ በመደበው ተቆጣጣሪ መሆኑን መሰረት ግንባታ 1 ቀን 1999 ዓ.ም በተደረገው ውል ከተገለፀው የስራ መጠንና የግንባታ ጥቅል ዋጋ በላይ፣ የግንባታ ሥራውን በግንባታው ንድፍ (ዲዛይን) መሰረት ለማከናወን አስፈላጊ የሆኑ የስራ ትዕዛዞችን እየሰጠ አመልካቹ በመጀመሪያው ውል ከተገለፀው የስራ መጠንና ዋጋ በላይ አርባ ዘጠኝ ፐርሰንት የሚደርስ ተጨማሪ የስራ መጠን ያከናወነ በመሆኑ አመልካችና ተጠሪ በወረዳው ፍ/ቤት ያረጋገጡት እስከ ሰበር ባቀረቡት ክርክር የማይካካዱበት ጉዳይ

ነው። አመልካች የግንባታ ሥራውን ሚያዝያ 9 ቀን 1999 ዓ/ም በተደረገው ልዩ የግንባታ ሥራ ውል፣ የዚሁ ልዩ የግንባታ ሥራ ውል አካል በሆነው የግንባታው ንድፍ (ዲዛይን) እና አሰሪው(ተጠሪው) በግንባታ ሥራ ውሉ ሒደት በፅሁፍ በሰጠው የስራ ትዕዛዝ መሰረት በመሆኑ፣ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገውን የግንባታ ሥራ ውል ልዩ ባህሪና ይዘት ማያገናዝብ፣ የአመልካችና የተጠሪ የግንባታ ሥራ ውል ግንቦት 1 ቀን 1999 ዓ.ም በተደረገው የስራ ውል ላይ የተገለፁት ሀያለ ቃሎች ብቻ እንደሆኑ በመግለፅና የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1731 ድንጋጌን በመጥቀስ አመልካች የሰራው ተጨማሪ የግንባታ ሥራና የጠየቀው ክፍያ ከግንባታ ሥራ ውሉ ውጭ የቀረበ ነው በማለት የሰጠው ውሳኔና ትርጉም፣ ከላይ የገለፅናቸውን የፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3252 እና የፍ/ብሔር ሕግ ቁጥር 3266(1) ድንጋጌዎች ይዘት መንፈስና ዓላማ ያላገናዘበና መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

2. አመልካች የተጠሪ ተቆጣጣሪ መሃንዲስ በፅሁፍ እንዲሰራ በሰጠው የስራ ትዕዛዝ መሰረት ለተሰራው ሥራ ክፍያ የመፈፀም ኃላፊነት አለበት ወይስ የለበትም የሚለውን ነጥብ በተመለከተ፣ በመጀመሪያ አመልካችና ተጠሪ ያደረጉት የግንባታ ስራ ውል፣ የሚፈፀመውን የስራ መጠንና ልኬታ መሰረት በማድረግ ክፍያ የሚፈፀምበት የስራ ውል መሆኑን ግራ ቀኝ ካቀረቡት ክርክር ለመረዳት ይቻላል። ይህም የፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3263 በሚደነግገው መሰረት አመልካች የህንፃውን ዲዛይን መሰረት ለመስራት የሰራው የስራ መጠን ተለክቶና ተረጋግጦ በጨረታ በአሸናፊነት ነጠላ ዋጋ መጠን እየተሰራ ለሰራው ሥራ ክፍያ የሚፈፀምለት መሆኑን የሚያሳይ ነው።

በያዝነው ጉዳይ ተጠሪ የሚያሠራውን ህንፃ በዲዛይኑ መሰረት ለመስራት የሚያስፈልገው የስራ መጠንን የገመቱት ባለሞያዎች የስራውን መጠን በማብዛት ወይም በመቀነስ፣ ትክክለኛ የሙያ ግምት አለማስቀመጣቸውና፣ አመልካች የግንባታ ሥራውን በዲዛይኑ መሰረት ሲያከናውን አንዳንድ የግንባታ ስራዎች በግንባታ ስራ ውሉ ከተገለፀው በላይ ከፍተኛ የስራ መጠን ጭማሪ ማሳየታቸው፣ አንዳንድ የግንባታ ስራዎች በግንባታ ስራ ውሉ ከተገለፀው በታች በዝቅተኛ የስራ መጠን የተከናወኑ መሆናቸው፣ በዚህ ምክንያት አመልካች የጠየቀው የግንባታ ስራ ክፍያ በግንባታ ሥራ ውሉ (ግንቦት 1 ቀን 1999 ዓ.ም በተደረገው ውል) ከተገለፀው በላይ እስከ አርባ ዘጠኝ ፐርሰንት የሚደርስ ጭማሪ ማሳየቱ በምስራቅ ጎጃም ዞን ስራና ከተማ ልማት መምሪያ ተጠሪ የሚያሰራውን ህንፃ ዲዛይን፣ ህንፃውን በዲዛይኑ መሰረት ለመስራት ያስፈልጋል ተብሎ ሥራው ከመጀመሩ በፊት በተቆጣጣሪ መሃንዲስ የወጣው የስራ መጠን ግምት፣ አመልካች የግንባታ ስራውን በዲዛይኑ መሰረት ሲሰራ የሰራው የስራ መጠንና ለዚህ ሥራ መጠን በግንባታ ሥራ ውሉ መሰረት ሊከፈል የሚገባውን ክፍያ በመመርመርና በማጥናት ሙያዊ ማረጋገጫና ማስረጃ ሰጥቷል። ተጠሪ የመደበው ተቆጣጣሪ መሃንዲስ እስከ አስር ፐርሰንት ድረስ ለሚሰጠው ተጨማሪ የስራ ትዕዛዝ ከመጠባበቂያ በጀት እስከ ሃያ አምስት ፐርሰንት ለሚሰጠው የስራ ትዕዛዝ ውሉ ተሻሽሎ ክፍያ እንደሚከፈልና ከሃያ አምስት ፐርሰንት በላይ ለተሰጠው የጭማሪ ሥራ ትዕዛዝ ሥራው የተሰራ መሆኑ ተመርምሮና ተጠንቶ ክፍያ እንደሚፈፀም

የዞኑ ሥራና ከተማ ልማት መምሪያ ለተጠሪ በሰጠው ሙያዊ ማብራሪያ እንደገለፀ፣ በስር ፍ/ቤት ተረጋግጧል።

የዞኑ ከተማ ልማት መምሪያ የሰጠው ሙያዊ ማብራሪያና ማረጋገጫ በፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3265 ንዑስ አንቀጽ 1 እና ንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገጉ ድንጋጌዎችን መሰረት ያደረገ ነው። አመልካች ህንፃውን በዲዛይኑ መሰረት ስርቶ ለማጠናቀቅ በተቆጣጣሪ መሃንዲስ ተገምቶ ከነበረው ዋጋ ከሃያ አምስት ፐርሰንት በላይ ጭማሪ ካላየ፣ አመልካች ሥራውን በተቆጣጣሪ መሃንዲሱ ትዕዛዝ መሰረት በአግባቡ ካከናወነ በተጨማሪነት የሰራው ሥራ አሰሪው (ተጠሪ) ክፍያ እንዲከፍለው ጥያቄውን ለዳኞች በማቅረብ ማስወሰን እንደሚቻል የፍ/ብሔር ህግ ቁጥር 3265 ንዑስ አንቀጽ 3 ይደነግጋል።

በመሆኑም አመልካች በተሰጠው የህንፃ ዲዛይን መሰረት ግንባታውን በሚያከናውንበት ወቅት ተጠሪ በመደበው ተቆጣጣሪ መሃንዲስ የስራ ትዕዛዝ ላከናወነው ግንባታ ክፍያ ጭማሪው ከሃያ አምስት ፐርሰንት በላይ ቢሆንም፣ የግንባታ ሥራው፣ ህንፃውን በዲዛይኑ መሰረት ለመስራት መከናወን ያለበት አስፈላጊ በመሆኑና፣ አመልካች ሥራውን የሰራ መሆኑ በተጠሪ ተቆጣጣሪ መሃንዲስ እና በዞኑ ስራ ከተማ ልማት መምሪያ በኩል የተረጋገጠ በመሆኑ፣ አመልካች ለሰራው ሥራ ክፍያ አልፈፀምም በማለት ከኃላፊነት ነፃ የሚሆንበት የህግ መሰረት የለም።

በመሆኑም የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት ለጉዳዩ አግባብነት የሌላቸውን የህግ ድንጋጌዎችን በመጥቀስና በመተርጉም አመልካች ላከናወነው የግንባታ ሥራ ክፍያ አይከፈለውም በማለት የሰጠው ውሳኔ፣ የፍ/ብሔር ህግ አንቀጽ 3244፣ አንቀጽ 3152(1) አንቀጽ 3265 እና አንቀጽ 3266(1) ድንጋጌዎችን ያላገናዘበና መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ ተሸሯል።
2. በምስራቅ ጎጃም ዞን የጎዛምን ወረዳ ፍ/ቤትና የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔ ፀንቷል።
3. በዚህ ፍ/ቤት የወጣውን ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- 1.ወ/ሮ ሙሉወርቅ ኃ/ገብርኤል - የቀረበ የለም

2. በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 5 ዲዛይንና አስተዳደር ጽ/ቤት - ነ/ፈ.ጅ ሽመልስ ኃ/ጊዮርጊስ

ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሪት ጽጌ መብራቱ - ቀረቡ

በሰ/መ/ቁጥር 84490 የቀረበው ጉዳይ በስር ፍርድ ቤት አሁን ከተያዘው ጉዳይ ጋር በተመሳሳይ ተከራካሪ ወገኖች ሲካሄድ የነበረ መሆኑን ስለተገነዘብን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 11 መሰረት አጣምረን በመመርመር ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ውስጥ የመንግስት ቤቶችን ላይ የተፈጠረውን ችግር ለመፈታት ታስቦ ጥቅምት 17 ቀን 2004 ዓ/ም የወጣውን መመሪያ አፈጻጸም ጋር ተይይዞ የተነሳውን የተከራይነት ጥያቄ የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን በዚህ ፍርድ ቤት ከላሽ የነበሩት የአሁኑ ተጠሪ ሲሆኑ ተከላሾች የአሁኑ አመልካቾች ነበሩ። የተጠሪ ክስ ይዘትም በአራዳ ክፍለ ከተማ ወረዳ 05 ክልል ውስጥ የሚገኝ ቁጥሩ 143 የሆነን የንግድ ቤት ከአሁኗ 1ኛ አመልካች በወር በብር 2500.00 (ሁለት ሺህ አምስት መቶ ብር) ሕዳር 07 ቀን 2003 ዓ.ም. በተደረገው ውል ተከራይተው በመስራት ላይ ባሉበት ሁኔታ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የዲዛይንና ግንባታ ቢሮ በመንግስት ቤቶች ላይ የተፈጠረውን ችግር ለመፍታት ሲል መመሪያ ቁጥር 3/2004 ማውጣቱን፣ይህንን መመሪያ መነሻ በማድረግም ከአሁኗ 1ኛ አመልካች ጋር የነበረውን ውል በማቋረጥ ከአሁኗ ተጠሪ ጋር የኪራይ ውል አድርጎ በተጠሪ ስም የኪራይ ገንዘብ እየተከፈለ መቆየቱንና በኋላ ግን ውሉን አቋርጦ ለቀድሞ ተከራይ ለሆኑት 1ኛ አመልካች ቤቱ እንዲመለስ በማለት መወሰኑን ገልጸው ከ2ኛ አመልካች ጋር ያደረጉት የኪራይ ውል እንዳይቋረጥ ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ 2ኛ አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስም በመመሪያው መሰረት እርምጃ ሲወሰድ የ1ኛ አመልካች ጉዳይ ያላግባብ የተስተናገደ መሆኑን በማጣራትና 1ኛ አመልካችም አዛውንትና የራሳቸው የሆነ

ገቢ የሌላቸው መሆኑ ተረጋገጦ እና ይህ ደግሞ በመመሪያው መሰረት ውሉን ለማቋረጥ የማያስችል ምክንያት መሆኑ ታውቆ ከተጠሪ ጋር ያደረገውን ውል ማቋረጡን ገልጾ እርምጃው ሕጋዊ ነው ሲል ተከራክሯል። የአሁኗ 1ኛ አመልካችም ተመሳሳይ ይዘት ያለውን ክርክር በማቅረብ የተጠሪ ክስ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር በመመርመርና 1ኛ አመልካች ገቢ ያላቸው መሆን ያለመሆኑን በማጣራት ጉዳዩን መርምሮ 1ኛ አመልካች አዛውንትና ገቢ የሌላቸው መሆኑ መረጋገጡንና ይህ ምክንያት ደግሞ አመልካች ከመንግስት የተከራዩትን ንግድ ቤት ለሶስተኛ ወገን አከራይተው ገቢ ቢያገኙበትም ከቀበሌው ጋር ያላቸውን የተከራይነት ግንኙነት ቀሪ የማያደርገው መሆኑ በመመሪያው መመልከቱን በምክንያትነት ይዞ የተጠሪን ክስ ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ውሳኔ ተጠሪ ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም። ጉዳዩን ለከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ እንዲከራከሩ ተደርጎ 1ኛ አመልካች የግል ቤት ያላቸውና በገቢያቸው ካሉት ሱቆችም ለልጅ ልጃቸው ሰጥተው የልጅ ልጃቸው የንግድ ፈቃድ አውጥቶ የፎቶ ግራፍ ስራ የሚሰሩበት መሆኑ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት የበታች ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ ሽሮ ቀበሌው ከተጠሪ ጋር ያደረገው የኪራይ ግንኙነት ሊቀጥል ይገባል በማለት ወስኗል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የ1ኛ አመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች ገቢ ያላቸው መሆኑ ተረጋግጧል በማለት የደመደመው የፍሬ ነገር ጉዳይ ከስልጣኑ ውጪ መሆኑንና በሰበር ፍርድ ቤት ከተረጋገጠው የማስረጃ ይዘት ውጪ መሆኑን በመጥቀስ ውሳኔው እንዲሻርላቸው ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን 2ኛ ተጠሪ ደግሞ ለአሁኗ አመልካች የኪራይ ግንኙነት እንዲቀጥል ያደረገው በአግባቡ በማጣራት በመመሪያው መሰረት መሆኑና የመዋዋል ነጻነቱን በመጠቀም መሆኑን ጠቅሶ የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ሲል መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም 2ኛ አመልካች 1ኛ አመልካች አዛውንትና ገቢ የሌላቸው መሆኑን በማረጋገጥ ኪራዩን ከ1ኛ አመልካች ጋር ለመቀጠል በመፈለግ ከተጠሪ ጋር ያደረገውን የኪራይ ውል ማቋረጡ ያላግባብ ነው ተብሎ መወሰኑ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው በሰጡት መልስ 1ኛ አመልካች ገቢ ያላቸው መሆኑ መረጋገጡንና በመመሪያው መሰረት የኪራይ ውሉ ሊቀጥልላቸው የማይገባ መሆኑን እንዲሁም በመመሪያው መሰረት ተጠቃሚ መሆን ያለባቸው ተጠሪ መሆናቸውን ዘርዘረው በከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት የተሠጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለበትም ተብሎ ሊፀና ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። አመልካቾችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም 1ኛ አመልካች ገቢ ያላቸው መሆኑ ተረጋግጧል ተብሎ በመመሪያው መሰረት ተጠቃሚ ሊሆኑ አይገባም ተብሎ በከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት መወሰኑ ባግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሁኖ አግኝተናል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው 1ኛ አመልካች ከ2ኛ አመልካች ጋር መስረተውት የነበረው የኪራይ ውል ተቋርጦ የነበረው በመመሪያ ቁጥር 3/2004 መሰረት ሲሆን አመልካች በመመሪያው መሰረት ጉዳዩ ያለመታየቱን በመግለፅ ለ2ኛ ተጠሪ ባቀረቡት አቤቱታ መነሻም ጉዳዩ እንደገና ታይቶ 1ኛ አመልካች አዛውንትና የራሳቸው ገቢ የሌላቸው መሆኑ ተረጋግጦ እርምጃው እርምጃ ተወስዶ በተሳሳተ ውሳኔ ለተጠሪ ተሰጥቶ የነበረው የተከራይነት መብት ቀሪ ሁኖ ከ1ኛ አመልካች ጋር የነበረው የኪራይ ውል እንዲቀጥል መደረጉን ነው። የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት 1ኛ አመልካች ገቢ ያላቸው መሆኑ ተረጋግጧል ያለው በስር ፍርድ ቤት መጣራት ሲደረግ ከሚመለከታቸው የመንግስት አካላት የተፃፈውን ደብዳቤ ይዘት በመመልከት ነው። በዚህ ረገድ የወረዳው አስተዳደር በደብዳቤ ቁጥር የካ/ወ/1/06-003/6862/04 ሰኔ 04 ቀን 2004 ዓ.ም. ጽፎ የላከው ደብዳቤ ይዘት የአሁኗ አመልካች በግል ቤት ነዋሪ ሁነው የሚኖሩትም ከአራት የልጅ ልጆቻቸው ጋር መሆኑን ፣ በይዘታቸው በፊት በኩል ሱቅ ያለ ሁኖ በዚህ ሱቅ የልጅ ልጆቻቸው የሆነውን ቢኒያም ተስፋዬ በስሙ በተመዘገበ የንግድ ፈቃድ የፎቶ ቤት አገልግሎት የሚሰራበት መሆኑን የሚገልጽ ነው። ይህ የደብዳቤው ይዘት 1ኛ አመልካች የራሳቸው የሆነ የግል ይዘታ እንዳላቸውና በዚህ የግል ይዘታቸው ላይም የልጅ ልጆቻቸው የንግድ ፈቃድ አውጥቶ የሚሰራበት ሁኖ የንግድ ስራው የሚሰራበት ንብረት የ1ኛ አመልካች ስለመሆኑ ያረጋግጣል በሚል ምክንያት የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት 1ኛ አመልካች ገቢ አላቸው ወደሚለው ድምዳሜ የደረሰ መሆኑን የሚያስገንዝብ ነው። ይሁን እንጂ 1ኛ አመልካች የግል መኖሪያ ያላቸውና በዚህ ይዘታቸው ስር ሱቅ የሚገኝ መሆኑ ከመረጋገጡ ውጪ ከመመሪያውም በፊትም ሆነ በኋላ በሱቁ ገቢ በትክክል እያገኙበት የነበረ ወይም እያገኙ ያሉበት መሆኑ አልተረጋገጠም። 1ኛ አመልካች ሱቁን በማከራየት ገቢ ማግኘት ይችሉ የነበረ መሆኑን ግን የደብዳቤው ይዘት የሚያስገንዝብ ቢሆንም ሱቁ ተይዞ የንግድ ስራው የሚከናወነው በልጅ ልጆቻቸው ከመሆኑም በላይ ስራው መመሪያ ቁጥር 3/2004 ከመውጣቱ በፊት የተጀመረና ሲሰራ የቆየ ከመሆኑ አንፃር ለቤተሰብ የሰጡትን ሱቅ ለግላቸው የኪራይ ገንዘብ በመቀበል ለራሳቸው ገቢ ማድረግ ነበረባቸው ማለት በነባራዊው ሁኔታ ሊያስከትል የሚችለውን አሉታዊ ውጤት ያላገናዘበ ምክንያት መሆኑ እሙን ነው። በመመሪያው አንቀጽ 6.1 ስር አዛውንት የሆነ ከሆነና በማከራየት ከሚያገኙት ገቢ ሌላ ገቢ የሌለው መሆኑ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ያለውን የኪራይ ውል እንዳይቋረጥ የሚያደርግ መሆኑ በግልጽ የተመለከተ ሲሆን ቀድሞ እነዚህ ሁኔታዎች ሳይጣሩ የተሰጠው ውሳኔ ጉዳዩ በአግባቡ ከተጣራ በኋላ ቀሪ እንዲሆን መደረጉም ከአመልካች ሃላፊነትና ተግባር አንጻር ሲታይ የሚነቀፍ ካለመሆኑም በላይ በመመሪያው ላይ ያሉትን ቅድመ ሁኔታዎችን መሰረት አድርጎ ኪራዩን ከአመልካች ጋር ለመቀጠል በፈለገበት ሁኔታ ደግሞ 2ኛ አመልካች ከተጠሪ ጋር የኪራይ ግንኙነት እንዲቀጥል በፍርድ ኃይል ማስገደድ የመዋዋል ነጻነትን ጽንሰ ሀሳብ የሚጻረርና 2ኛ አመልካች ለማህበረሰቡ የሚያበረክተውን አገልግሎትም በተገቢው መንገድ እንዳይወጣ የማድረግ ውጤት የሚያስከትል ነው። በመሆኑም 1ኛ አመልካች ከመመሪያው በፊት በይዘታቸው ስር ያለውን ሱቅ ለልጅ ልጆቻቸው ሰጥተው የልጅ ልጆቻቸው የንግድ ስራ የሚሰሩበት መሆኑ ገቢ ያገኙ ይችሉ የነበረ መሆኑን ከሚያስገንዝብ በቀር በትክክል አመልካች ገቢ ነበራቸው፣ ይህንኑ ገቢም ለአለት መተዳደሪያቸው በማድረግ የሚኖሩ መሆኑን በማናቸውም መመዘኛ የማያሳይ ሁኖ እያለ የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት 1ኛ አመልካች ገቢ ሊያገኙ በሚችሉበት ሁኔታ ውስጥ አሉ በሚል ምክንያት የበታች ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ መሻሩ

የመመሪያውን ዓላማና መንፈስ ከመዋዋል ነጻነትና ከ2ኛ አመልካች ኃላፊነትና ተግባር ጋር ያላገናዘበ በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ ስለተገኘ ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 18284 ነሐሴ 16 ቀን 2004 ዓ.ም. የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 06113ሰኔ 26 ቀን 2004 ተሰጥቶ በከተማው ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 18194 ሐምሌ 10 ቀን 2004 ዓ/ም በትዕዛዝ የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንቷል።
3. 2ኛ አመልካች ከ1ኛ አመልካች ጋር ያደረገውን ውል ሊያቋርጥ አይገባም፤ ከተጠሪ ጋር የኪራይ ውል እንዲያደርግ የሚገደድበት ምክንያት የለም በማለት በድምጽ ብልጫ ወስነናል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ት ዕ ዛ ዝ

በዚህ መዝገብ የተሰጠው ውሳኔ ግልባጭ ከሰ/መ/ቁጥር 84490 ጋርም ይያያዝ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የሶስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሀሳብ ልዩነት

ከሶስተኛው ተራ ቁጥርና በአራተኛው ተራ ቁጥር ሰማችን የተገለፀው ዳኞች አብላጫው ድምጽ በሰጠው ትርጉምና ውሳኔ የማንስማማ በመሆናችን በሀሳብ ተለይተናል። ከስራ ባልደረቦቻችን የተለየንባቸው ምክንያቶች የሚከተሉት ናቸው።

1. የመጀመሪያው ልዩነታችን የመመሪያ ቁጥር 3/2004 አንቀጽ 6.1 ይዘት መንፈስና ዓላማ እንደዚሁም የተፈጻሚነት ወሰን አስመልክቶ የሰጠው ትርጉም ትክክል አየደለም የሚል ነው። መመሪያ ቁጥር 3/2004 የወጣበት መሰረታዊ ዓላማና የንግድ ስራ እንሰራበታለን በሚል ከመነግስት ቤት ተከራይተው እያኖሩበት ወይም የንግድ ስራ

እያሰሩ ሣይሆን የተከራዩትን ቤት መልሰው በማከራየት ገንዘብ የሚሰበሰቡ ሰዎችን የኪራይ ውል በማቋረጥ ቤቱን የንግድ ስራ እያሰሩ በሚተዳደሩበት ግለሰቦች በቀጥታ ከመንግስት እንዲከራዩ ማድረግ ነው ይህም የህገ መንግስቱ አንቀጽ 25 መሰረት የእኩልነትና እኩል የህግ ጥበቃና ዋስትና መስጠት ያላቸው ዜጎች አንደኛው የህዝብ ሀብት የሆነ የንግድ ማከናወኛ ቤት ከመንግስት በርካሽ ዋጋ ተከራይቶ ለሌላው ዜጋ በከፍተኛ ዋጋ እያከራየ ትርፍ የሚያጋብስበትን ሁኔታ በመከላከልና በመቆጣጠር ህንጻውን ከተከራይ አከራይ ተከራይተው የንግድ ስራ የሚሰሩ ዜጎች በቀጥታ ከመንግስት የሚከራዩበትን ሁኔታ የመፍጠር ታስቦ የወጣ መመሪያ ነው።

በዚህ መመሪያ አስገዳጅና ገዥነት ያለው መርህ ከመንግስት ቤት ተከራይቶ ለሌላ ሰው በማከራየት የሚኖር ሰው ከመንግስት ጋር ያለው የኪራይ ውል ተቋርጦ ህንጻውን ከተከራዩ ተከራይቶ ይኖር የነበረው ሰው በቀጥታ ከመንግስት የመከራየት መብቱን ማረጋገጥ ነው። መልሰ ሰጭም ይህ መመሪያ የወጣበት መሰረታዊ ዓላማና የመመሪያው ድንጋጌዎች መሰረት ከአመልካች ተከራይታ የነግድ ስራ ስትሰራበት የነበረውን ህንጻ የመከራየት መብቷ ተረጋግጦላታል። የመመሪያ ቁጥር 3/2004 ቁጥር 6.1 ሀይለ ቃል ይዘትን ዓላማው አጠቃላይ መመሪያ ቁጥር 2/2004 ከወጣበት መሰረታዊ ዓላማና የመመሪያው ቁጥር 4 እና ቁጥር 5 ከተገለፀው በልዩ ሁኔታ የተቀመጠ ነው። የመመሪያ ቁጥር 3/2004 አንቀጽ 6.1 “በራሱ ሳይሰራበት ለሶስተኛ ወገን ቤቱን በማከራየት በሚያገኙት ገቢ ብቻ የሚተዳደሩ የኤች አይ ቪ ቫይረስ በደማቸው ውስጥ ያለባቸውን ሰዎች እና በእድሜ የገፉ ሽማግሌዎችና አዛውንቶች፣ ቤቱን ለሌላ ሰው አከራይተው በመገኘታቸው የኪራይ ውል የማይቋረጥባቸው መሆኑን የሚገልፅ ነው። የዚህ ልዩ ሀይለ ቃል ዓላማ ከመንግስት ተከራይተው ለሌላ ሰው እያከራዩ ከሚያገኙት ገቢ ውጭ ሌላ መተዳደሪያ የሌላቸው በችግር ውስጥ ያሉ ዜጎች ችግራቸውን ለማቃለል በማሰብ ቤቱን ለሌላ ሰው አከራይተው ቢገኙም መንግስት ከእነሱ ጋር የነበረውን የኪራይ ውል የሚያቋርጥ መሆኑን ማረጋገጥ ነው። የመመሪያ ቁጥር 6.1 ሀይለ ቃል ልዩ ጥበቃ ለሚያስፈልጋቸው በኢኮኖሚ አቅማቸው በችግር ውስጥ ያሉ ሰዎችን መብት ለመጠበቅ ታስቦ የወጣ ነው። ሊተረጎም የሚገባው በጠባቡ ነው። ይህ የመመሪያው ሀይለ ቃል እንደ አመልካች ያሉ ለመኖሪያ ቤትና ለንግድ ሥራ ድርጅት የሚሆን የግል ቤት ኖሯቸው ኪራይ አከራይተው ገቢ ሊያገኙበት የሚችለውን ሰርቪስ የመኖሪያ ቤት ለልጃቸው በመኖሪያነት ሰጥተውት የንግድ ድርጅት መስሪያ የሚሆነውን የግል ህንፃቸውን የልጅ ልጃቸው የፎቶ ግራፍ ንግድ ስራ እንዲሰራበት ሰጥተው የሚኖሩ ሰዎችን የሚጨምር አይደለም። የመመሪያ ቁጥር 3/2004 ቁጥር 6.1 ከመንግስት የተከራዩትን ህንፃ ለሌላ ሰው የሚያከራዩ ሰዎች አማራጭ የሌላቸውና በከፍተኛ ኢኮኖሚያዊና የጤና ችግር ውስጥ የሚገኙ ሰዎችን የሚመለከት ነው። አመልካች ገቢ ለማስገኘት የሚችል ሰርቪስ የመኖሪያ ቤትና ለንግድ ስራ የሚሆን ክፍል ያላቸው መሆኑ አከራካሪ አይደለም። አመልካች ከሚኖሩበት መኖሪያ ቤት በተጨማሪ ያሉ ሰርቪስ ቤቶች እና ለንግድ ስራ የሚውል ህንፃ በማከራየት ገቢ እንዲያገኙ የሚያግዳቸው ነገር የለም። የንብረቱ ባለሀብትነት መብታቸውን በፈለጉት መንገድ መጠቀም ይችላሉ። ስለዚህ ይኸውን ንብረት ለሌሎች በነፃ እንዲገለገሉበት ለቅቀው ከመንግስት የተከራዩትን ህንፃ እያከራዩ እንዲኖሩ ሊፈቅድላቸው አይገባም። ከመንግስት በንብረት ላይ አመልካች ያላቸውን መብት ያህል ተጠሪም ተነፃፃሪ የሆነ መብትና ጥያቄ ይኖራታል።

2. ሁለተኛ ተጠሪም ቢሆን መመሪያ ቁጥር 3/2004 ለተጠሪ ያረጋገጠላትን መብት ተፈጻሚ ማድረግ ሲገባው የመመሪያ ቁጥር 3/2004 ቁጥር 6.1 ላይ ቃል በመመሪያው ከተካተተበት ዓላማና ከመመሪያው ይዘት ውጭ በመተርጎም የአመልካችን የተከራይነት መብት ለማስቀጠልና ተጠሪ በቀጥታ ከመንግስት የመከራየት መብት ለማረጋገጥ ከተጠሪ ጋር አድርጎት የነበረውን የኪራይ ውል ለማቋረጥ የሰጠው ውሳኔ መመሪያውን መሰረት ያላደረገ ነው። ስለዚህ በመመሪያ መብትና ጥቅም የተረጋገጠላት ተጠሪ ሁለተኛ ተጠሪ የሰጠው አስተዳደራዊ ውሳኔ ከመመሪያ ቁጥር 3/2004 የሚቃረንና መብቷን የሚጋፋ መሆኑ ታይቶ እንዲወሰንላት ክስ አቅርቧል። ጉዳዩ በፍርድ ታይቶ ሊወሰንና ሊያልቅ የሚችል ነው። በፍርድ ሊታይ የሚችሉ አስተዳደራዊ ውሳኔዎች ህገወጥ ናቸው ተብለው እንዲወሰንላቸው በውሳኔው መብታቸው የተነካባቸው ሰዎች ሊጠየቁ እንደሚችሉ በሕገመንግስቱ አንቀጽ 37 ድንጋጌ ይዘት ለመረዳት ይቻላል። ስለሆነም የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት በመመሪያ ቁጥር 3/2004 ተጠሪ ያገኘቸውን መብት በመጋፋት ሁለተኛው ተጠሪ የሰጠውን ውሳኔ የሚያርም ውሳኔ መስጠቱ መሰረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት ነው በማለት የልዩነት ሀሳባችንን አስፍረናል።

የማይነበብ የሁለት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች ፡- የኢትዮጵያ የባህር ትራንስፖርት ሎጅስቲክ አገልግሎት ድርጅት - ጠበቃ

አቶ ማረን ወንደ ቀረበ

ተጠሪ ፡- ባርጉባ ትራዲንግ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን፤ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ በግራ ቀኙ መካከል ለተነሳው የይርጋ ክርክር ጉዳይ ተፈጻሚነት ካለው ህግ አንጻር በማየት የአሁን አመልካች በተጠሪ ላይ ያቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ለይቶ ለመወሰን ሲባል የቀረበ ነው፡፡

የአሁን አመልካችና ተጠሪ ባደረጉት የመጓጓዣ ውል መሠረት አመልካች ከቆካርታ ጅቡቲ ወደብ የጫነውን የተጠሪን ንብረት አንገዥ እ.ኤ.አ በ02/06/09 ለተጠሪ ማስረከቡንና ተጠሪም እቃውን ከተረከበ ከ5 ወር ከ24 ቀናት በኋላ እ.ኤ.አ በ26/11/09 በተፈረመ የመተማመኛ ሰነድ መክፈል የሚገባውን የመጓጓዣ ዋጋ እ.ኤ.አ በ10/01/2010 ለመክፈል ግዴታ የገባ ስለመሆኑ ግራ ቀኙን ያላከራከረ በክርክር ሂደት የተረጋገጡ የፍሬ ነገር ጉዳዮች ናቸው፡፡

የአሁን አመልካች እቃዎችን ያንገዘበት ዋጋ በተጠሪ እንዲከፍለው መጋቢት 12 ቀን 2003 ዓ.ም በተፃፈ የክስ ማመልከቻ ዳኝነት ጠይቋል፡፡

ተጠሪ በበኩሉ የግራ ቀኛችንን ውል በሚገዛው የባህር ህግ አንቀጽ 146 እና 203 ድንጋጌዎች መሠረተ አንገቱ እቃውን ከተረከበበት ቀን አንስቶ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ መጠየቅ እንደለበት ተደንግጓል፡፡ ከሃሽ የሆነው የአሁን አመልካች ክሱን የመሠረተው ይህ በህጉ የተመለከተው የአንድ ዓመት የይርጋ ጊዜ ካለፈ በኋላ ስለሆነ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት ተከራክሯል፡፡

የአሁን አመልካችም በዚህ በተጠሪ አመካኝነት ለቀረበበት የይረጋ ክርክር በቃል ክርክር ጊዜ ባቀረበው ክርክር ተከሣሹ በመካከሉ የዱቤ ክፍያ ሰነድ የፈረመ በመሆኑ የክፍያው ግዴታ በዓይነቱ ተቀይሯል። ስለሆነም ለጉዳዩ አግባብነት ያለው የፍ/ብ/ሔር ህጉ እንጂ የባህር ህግ አይደለም። ስለሆነም የፍ/ብ/ሔር የይርጋ ዘመኑ 10 ዓመት ስለሆነ በይርጋ ሊቋረጥ አይችልም የሚለውን አስመዝግቧል።

ጉዳዩን የተመለከተው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም ጉዳዩን ተመልክቶ በከሣሽ እና በተከሣሽ መካከል የተደረገው የዱቤ አገልግሎት ክፍያና የተደረገው ግራ ቀኙ በመጀመሪያ የባህር ህጉን መሠረት አድርገው የተዋዋሉትን እና በባህር ህግ መሠረት የሚታየውን የመጓጓዣ ውል መነሻ በማድረግ የተዘጋጀ በመሆኑ ተከሣሽ የአሁን ተጠሪ በዱቤ ውሉ እንደተገለፀው የመጓጓዣ ገንዘቡን እክፍላለሁ ካሉበት ጊዜ ጀምሮ ክሱ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ የአንድ ዓመት ጊዜ ያለፈ በመሆኑ በባህር ህጉ አንቀጽ 203 መሠረት ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት ብይን ሰጥቷል።

ይግባኝን የተመለከተው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ግራ ቀኙ የመጓጓዣ ዋጋውን የክፍያ ሁኔታ በሚመለከት ያደረጉት የዱቤ አገልግሎት ውል ቀደም ሲል ሁለቱም ወገኖች ያደረጉትና በባህር ህጉ መሠረት የሚገዛውን ውል ያሻሻለ እንጂ የተካ ሆኖ ስላልተገኘ ለጉዳዩ ተፈጻሚነት ያለው የባህር ህግ እንጂ የአሁን አመልካች እንደሚለው በፍ/ብ/ሕግ የሚሸፈን አይደለም። ስለሆነም ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው። መባሉ አግባብ ነው በማለት በሥር ፍ/ቤት የተሰጠውን ብይን አጽንቶታል።

የጉዳዩ አመጣጥ ባጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ይህንን በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤቶች የተሰጠውን ዳኝነት ግራ ቀኙ በዚህ ሰበር ደረጃ ካደረጉት የጽሑፍ ክርክር ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነውም የአሁን አመልካች በገባው ግዴታ መሠረት እቃውን ጭኖና አንገዙ ለአሁን ተጠሪ ለሥር ከሣሽ እ.ኤ.አ. 20/06/09 ካስረከበ በኋላ እ.ኤ.አ. በ26/11/09 ከአሁን ተጠሪ ጋር ያደረገገው የዱቤ አገልግሎት ውል በዓይነቱ እና በግቡ ሁለቱም ወገኖች ቀደም ሲል በባህር ህጉ መሠረት ያደረጉትን ውል የተካ ነው ወይስ ያሻሻለ? የሚለውን አከራካሪ ነጥብ በቅድሚያ ተመልክተናል።

የአሁን አመልካች አጥብቆ እንዲሟያነሣው ክርክር የባህር ህጉን መሠረት በማድረግ ሁለቱም ወገኖች የደረጉት ውል በኋላ በዱቤ አገልግሎት ውል ተተክቷል። ስለሆነም ለተነሣው የይርጋ ጊዜ አግባብነት ያለው ይህንን የተነሳውን ጉዳይ በሚገዛው በፍ/ብ/ሕግ የተመለከተው የይርጋ ዘመን ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ለይቶ ለመወሰን ከአንድ ውል የመነጨ ግዴታ በሌላ ውል የተተካ ስለሆነ ቀሪ ነው ለማለት ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች አንፃር መመልከቱ አስፈላጊ ነው።

በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1807(ሐ) እንደተደነገገው አመልካች ተጠሪ በመጀመሪያ በባህር ህግ እንዲገዛ አድርገው የተዋዋሉትን ውል በዱቤ አገልግሎት ውል እንዲተካ የመነጨና ማናቸውም መበትና ግዴታ እንዲተካ በማድረግ በባህር ህግ መሠረት ከሚታየው ውሉ የመነጨን

ማናቸውም መብትና ግዴታ እንዲተካ በማድረግ በባህር ህጉ የሚገዛውን ውለታ ሙሉ በሙሉ ቀሪ ስለማድረጋቸውም ሆነ ስላለማድረጋቸው ከፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1826 ጀምሮ በተቀመጡት መለኪያዎች አንጻር ሊታይ ይገባል።

ከእነዚህም መከራከሪያዎች አንዱ ይተካል በተባለው እና ተተክቷል በሚባሉት ውሎች መካከል ያለው የውለታ ጉዳይም ሆነ የውለታው ምክንያት በይዘቱ አዲስ መሆኑ እንዳለበትና ይህንኑ በውለታውም አይነት ሆነ ከውለታው ምክንያት አንጻር ታይቶ አዲስ የሆነው ውል ከዚህ ቀደም ተደርጎ በነበረው ውል ላይ የተመለከቱትን ግዴታዎች በማያጣራጥር አኳኋን ሊያስቀር የሚችል ፈቃድ ከተዋዋይ ወገኖች እንዲኖር አስፈላጊ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1826 እና 1828 የተደነገገ ከመሆኑም በላይ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1829(ሀ) እንደተመለከተው በመጀመሪያው ውል የተመለከተን እዳ ለማረጋገጥ ሲባል አዲስ ሰነድ የማደራጀት ተግባር የውል መተካት አድራጎት ሊሆን እንደማይችል፤ ይህ ተግባር የውል መተካት አድራጎት እንዲሆን ከተፈለገ በውሉ ላይ በግልጽ መመልከት እንደሚገባ ተደንግጓል።

በመሆኑም ሁለቱም ወገኖች የሚጓጓዣ ዋጋ ክፍያን አስመልክቶ በተከታይ የደረጉት ውል በዓይነቱም ሆነ ለውለታው ምክንያት ከሆነው መመዘኛ አንጻር ሲታይ አዲስ ግዴታ የተካተተበት ባለመሆኑ፤ ይህንኑ የኃላኛው ውል በዓይነቱም ሆነ በውለታው ምክንያት በመጀመሪያው ውል ከተመለከተው ግዴታ የተለዩ አይደለም እንጂ የመተካት ሃሳብ አላቸው ቢባል ይህንኑ የውል መተካት ጉዳይ በዚህ በኋላኛው የ ውል በግልጽና በማየሻማ አኳኋን የተደረገ ሆኖ ባለመገኘቱ እንዲሁም በዱቤ አገልግሎት ውሉ የተደረገው ከተጠሪ በተነሳሪነት የሚፈለግበትን የመጓጓዣ ዋጋ በውሉ በተመለከተው ጊዜ የነበረበት የመክፈል ግዴታ ለማራዘም ሲባል በእዳ ማረጋገጫ ሰነዳነቱ መደረጉን ይዘቱ አስረጃጁ ሆኖ በመገኘቱ ሁሉ ምክንያት በግራ ቀኙ መካከል የውሉ መተካት ተግባር የተፈፀመ ሆኖ አልተገኘም።

ይልቁንም የአሁን ተጠሪ በባህር ህጉ መሠረት በሚገዛው ውል ላይ ለመክፈል ግዴታ ገብቶ የነበረበትን የክፍያ ጊዜ እ.አ.አ በ26/11/09 በተደረገ የዱቤ አገልግሎት ክፍያ ሰነድ እ.አ.አ. በ10/01/2010 እከፍላለሁ በማለት የክፍያ ጊዜን የሚያሻሽል ግዴታ የገባ በመሆኑ በባህር ህጉ የተመለከተው የአንድ ዓመት የይርጋ ጊዜ በዚህ ከተሻሻለው የክፍያ ጊዜ እ.አ.አ. ከ10/01/2010 ጀምሮ ባለው የአንድ ዓመት ጊዜ ስሌት ይርጋው ሊታሰብ ይገባል።

በዚህ ረገድም ሲታሰብ ክሱ እስከቀረበበት እስከ መጋቢት 12 ቀን 2003 ዓ.ም ድረስ ያለው ጊዜ ይህ የአንድ ዓመት የይርጋ ጊዜ አልፎታል። አመልካች ይህ የይርጋ ጊዜ ማለፉን ማይክድ በመከራከሪያነት የሚቀርበው ከተሻሻለው የዱቤ ክፍያ ጊዜ ጀምሮ ሲታሰብ 10 ዓመት ያልሞላው ስለሆነ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሊሆን አይገባም በማለት በጉዳዩ ላይ ተፈጻሚነት ያለው የፍ/ብ/ብ/ሕግ ገው ከሚለው የመነሻ ክርክር የመነጨ የክርክር መስመር ነው።

ይህም ከላይ እንደተገለፀው ተቀባይነት ያለው የህግ ክርክር ባለመሆኑ የይርጋ ዘመኑ 1 ዓመት እንጂ 10 ዓመት አይደለም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት የሥር ፍ/ቤቶች አመልካች ያቀረበው ክስ በባህር ህጉ አንቀጽ 203 መሠረት የአንድ ዓመት የይርጋ ዘመን ያለፈው ስለሆነ በይርጋ ቀሪ ነው ሲሉ የሰጡት ዳኝነት መሠረታዊ የህግ ስህተት ያተፈፀመበት ሆኖ ስላላገኘነው የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ በኮ/መ/ቁ. 117281 በሚያዝያ 10 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው የመጨረሻ ውሳኔ ፀንቷል።
2. በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ግራ ቀኝ ባደረጉት ክርክር ምክንያት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ይቻቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ታህሳስ 16 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ወይራ እንጨትና ብረታ ብረት ሥራ ኃ/የተ/የሕብረት ሥራ ማህበር ጠበቃ

አቶ ወልደሥላሴ ብረቱ

ተጠሪ፡- የአዲስ አበባ ከተማ መስተዳደርና የንግድ ኢንዱስትሪ ልማት ቢሮ ነገር ፈጅ-

አቶ ዮሐንስ ይረስህ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን፤ መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው በግራ ቀኝ መካከል የተነሣውን ክርክር አይቶ ለመወሰን ሥልጣን ያላቸው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤቶች ናቸው ወይስ የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች? የሚለውን አከራካሪ ነጥብ ለይቶ ተገቢውን ዳኝነት ለመስጠት ሲባል ነው።

የአሁን አመልካች ከውል የመነጨን ክስ በአሁኑ ተጠሪ ላይ በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አቅርቦ፤ ተጠሪም በሌለበት ጉዳዩ ታይቶ የአሁን ተጠሪ በድምሩ ብር 395,026.55 (ሶስት መቶ ዘጠና አምስት ሺህ ሃያ ስድስት ብር ከ55% ሣንቲም) ለአሁን አመልካች ይከፈል በሚል ተወስኖል።

የአሁን ተጠሪ በቀረበው የይግባኝ አቤቱታ መነሻ ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት እና ጠቅላይ ፍ/ቤት በበኩላቸው ለክርክሩ መነሻ የሆነው ውል አስተዳደራዊ ውል ስለሆነ በአዋጅ ቁጥር 361/95 አንቀጽ 41(1)(መ) እንደተደነገገው ተከሣሽ የሆነው መስሪያ ቤት ከአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር አስፈፃሚ አካላት አንዱ በመሆኑ ይህ የአስፈፃሚ አካል የገባውን አስተዳደራዊ ውል በሚመለከት የሚነሣው ክርክር የመዳኘት ሥልጣን የተሰጠቸው የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ናቸው። ስለሆነም የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በሌለው ስልጣን የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል በማለት ወስኗል።

ይህ የሰበር ጉዳይ ሊቀርብ የቻለውም የአሁን አመልካች በዚህ በፌዴራል ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው የሚልበትን ሥነ-ሥርዓታዊ ክርክርና መንስኤ የሆነው ውል አስተዳደራዊ ውል በሚለው ሥር የማይሸፈን መሆኑን መሠረት በማድረግ ጠቅሶ ክርክር በማቅረቡ ሲሆን፤ የአሁን ተጠሪ በበኩሉ ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ሥልጣን ያላቸው የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ናቸው መባሉ በህጉ መሠረት መወሰኑን እንጂ የህግ ስህተት የተፈፀመበት መሆኑን አያሳይም በማለት የጽሑፍ ክርክርን አቅርቧል። እንግዲህ የጉዳዩ አመጣጥ ባጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን፤ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነውም አመልካች ሥነ-ሥርዓታዊ ክርክርን በማስቀደም ያቀረበ ሲሆን፤ ይዘቱም የአሁን ተጠሪ በሌለበት ጉዳይ ታይቶ የተወሰነ እስከሆነ ድረስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 78 መሠረት እርሱ በሌለበት ጉዳይ ፍርድን በፈረደው ፍ/ቤት እንደገና እንዲታይለት ከሚያቀርብ በቀር በቀጥታ የይግባኝ ክርክር የማቅረብ መብት የሌለው መሆኑ እየታወቀ በዚህ ከሥነ-ሥርዓቱ ውጭ በሆነ አቅራቢ ውሳኔው መሻሩ የህግ መሠረት የሌለው ስለሆነ የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ውሳኔ ሊታረም ይገባል የሚል ነው።

ይሁን እንጂ በተመሳሳይ የክርክር ነጥብ ከዚህ ቀደም በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ ይህ ችሎት በሰበር መ/ቁ 36412 በቀረበው ጉዳይ ላይ በ13/2/01 ዓ.ም. ቀን በዋለው ችሎት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.78 ድንጋጌ ይዘት የይግባኝ አቤቱታ ለማቅረብ እንደ ቋሚ ቅድመ ሁኔታ የተቀመጠ አለመሆኑ ይልቁንም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 329 የተመለከተው ሥነ-ሥርዓታዊ ገደብ እንደተጠበቀ ሆኖ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 70(ሀ) መሠረት አንድ ጉዳይ ተከሳሽ በሌለበት የተሰጠ ከሆነ አዲስ የፍራ ነገር ክርክር በማቅረብ ለመከራከር መብት የሌለው ከመሆኑ በቀር የሥር ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ አግባብነቱ ከህግ አንጻር እንዲታይለት ይግባኝ የመጠየቅና በይግባኝ የማሰማት መብት ያለው መሆኑ በተብራራ አኳኋን ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ ነው።

በዚህም ጉዳይ ያሁን ተጠሪ ያደረገውና ያቀረበው ክርክር ቢኖር ተከሳሽ ቀረበም አልቀረም አንድን ጉዳይ ተቀብሎ ለማየትና ለመዳኘት ሥልጣን ያለው በየትኛው ደረጃ የተደራጀ፤ (የተቋቋመ) ፍ/ቤት ነው? የሚለውን ነጥብ ከህግ መንግስቱ አንቀጽ 37፤ ከፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 23(1)(ለ)፤ 244(3) አንጻር ተመልክቶ የጉዳዩ ባለቤት መሆኑንና አለመሆኑን ለይቶ መወሰን የዳኝነት ሥራ ተግባር የሚያስገድደው ሆኖ እያለ ይህንኑ በህግ የተመለከተ የዳኝነት ተግባር አልተወጣም፤ ይህ ከህጉ ጋር ተገናዝቦ ይታይ በማለት ማቅረቡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 329 የተመለከተውን ሥነ-ሥርዓታዊ ድንጋጌ አፈፀፀም የጣሰ መሆኑን አያመለክትም።

በሌላ በኩል የአሁን አመልካች ክርክር ያስነሣው ጉዳይ የአስተዳደር ውል ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ለመለየት በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 3132 ላይ በህግ ተለይቶ በተደረገ ጊዜ ነው የሚለውን ድንጋጌ መነሻ በማድረግ አንድ ውል የአስተዳደር ውል ነው ብሎ ህግ ተነግሯል የሚባለው ደግሞ በንብረት ህግ አንቀጽ 1444(2)፤ 1446 እና 1447(1) የተመለከቱትን ድንጋጌዎች በመከተል ነው ሲሉ ያቀረቡት ክርክር እጅግ የጠበበ ከመሆኑም በላይ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.3132(ለ) የተመለከተውን ድንጋጌ ይዘት እና ዓላማ የተከተለ የትርጉም መስመር አይደለም ይልቁም በፍ/ህ/ቁ. 3132 እንደተመለከተው አንድ ውል “የአስተዳደር ውል” ነው

በሚለው ማእቀፍ ሥር ይወድቃል ወይስ አይወድቅም ብሎ ለመወሰን መመዘኛ ተደርገው የተያዙት በህግ ወይም በተዋዋዮቹ ግልጽ የሆነ ቃል የአስተዳደር መ/ቤት ውል ነው የተባለ እንደሆነና፤ ከህዝብ አገልግሎት ሥራ ጋር ተያያዥና ለሥራ ውል አፈፃፀም የአስተዳደር ፍ/ቤቱን ተካፋይነት ያለማቋረጥ የሚጠይቅ መሆኑን ሁሉ የሚጨምር ነው። ከእነዚህም መስፈርቶች አንፃር አንድ ውል የአስተዳደር ውል ነው ለማለት የግድ በውሉ ላይ በግልጽ መነገር ብቻ ሳይሆን የውሉን ዓይነት የውለታውን ጉዳይ እንዲሁም የተዋዋዮችን ማንነት በማየት መለየት እንደሚገባ በዚህ ህግ የተደነገገ በመሆኑ በዚህ መሠረት የሚለይ እንጂ የአሁን አመልካች ከጠቀሷቸው የንብረት ህግ ድንጋጌዎች አንፃር ብቻ ታይቶ ሊወሰን ይገባል የሚለውን ትርጉም የሚሰጥ አይደለም።

ከዚህም አንፃር ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በተለይ ከአሁን አመልካች ጋር ውለታ የገባው ማን ነው የሚለውንና የውለታውን ጉዳይ በማየት ውሉ የአስተዳደራዊ ውል ነው። ይህንኑ አስተዳደራዊ ውልም የገባው በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ሥር ከሚገኙት አስፈፃሚ አካላት መካከል አንዱ የሆነው ተጠሪ የመሆኑን ፍሬ ጉዳዮች መነሻ አድርጎ ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ሥልጣን ያላቸው ፍ/ቤቶች የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ናቸው በማለት የሰጡት ውሣኔ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 3132(ለ) እና በአዋጅ ቁጥር 361/95 አንቀጽ 41(1)(መ) ላይ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች በአግባቡ ተመልክቶና ተርጉሞ መሆኑን እንጂ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አላገኘነውም።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራሉ ይግባኝ ሰሚ ከፍተኛ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ. 115093 በቀን 12/04/2004 ዓ.ም የሰጠው ብይን እና ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 76951 በቀን 25/08/2004 ዓ.ም. የሰጠው ትእዛዝ ሁሉ ፀንቷል።
2. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ. 176341 በቀን 10/10/2003 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ ተሸሯል።
3. በግራ ቀኙ መካከል የተነሳውን የክርክር ጉዳይ ተመልክቶ ዳኝነት ለመስጠት ሥልጣን ያላቸው የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ናቸው ብለናል።
4. በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የተደረገው ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ጥቅምት 22 ቀን 2005 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኩንን ገ/ሕይወት

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ነ/ፈጅ አቶ አክሊሉ ተስፋዬ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ጥጋቡ ተፈራ ጠበቃ አቶ ታዬ ገብረመድህን ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የአሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ የማይንቀሳቀስ ንብረት ለማስያዝ የተደረገውን ውል በድጋሚ ማስመዘገብን የሚመለከት ነው።

የክርክሩ መነሻ ተጠሪ ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረበው ክስ ነው። ተጠሪ ከአመልካች ለወሰደው የብድር ገንዘብ መያዣ እንዲሆን የማይንቀሳቀሥ ንብረት የመያዥ ውል ከአመልካች ጋር በ18-07-1989 ዓ.ም የተዋዋለ መሆኑንና የመያዣ ውሉ በሚመለከተው የአስተዳደር ክፍል መጋቢት 23 ቀን 1989 ዓ.ም እንደተመዘገበ ገልጿል። ተጠሪ የመያዣ ውሉ ምዝገባ እንዲታደስ ተጠሪ መስከረም 17 ቀን 2003 ዓ.ም የሚመለከተውን የአስተዳደር አካል ጠይቋል። የአስተዳደር አካሉም ያለእኔ ፈቃድ መጋቢት 13 ቀን 2003 ዓ.ም መያዣውን በድጋሚ በመመዘገብ /ለተከላኸ/ አመልካች አሳውቋል። አመልካች የመያዣ ውል ምዝገባ እንዲታደስለት የጠየቀውና በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/2/ የተደነገገው አስር ዓመት የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ ነው። ስለዚህ የታደሰው የመያዣ ውል ፈራሽ ነው ተብሎ እንዲወሰንልኝ በማለት ያቀረበው ክስ ነው።

አመልካች በዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በተከላኸነት ቀርቦ፣ በአዋጅ ቁጥር 97/90 በተሰጠኝ ሥልጣን መሠረት በመያዣው ላይ ያለኝን መብት ለመጠቀም ለተጠሪ ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ/ም እና መስከረም 24 ቀን 1994 ዓ/ም ማስጠንቀቂያ የሰጠሁ በመሆኑ ተጠሪ /ከላኸ/ የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/2/ን በመጥቀስ ያቀረበው ክስ የሕግ መሠረት የለውም በማለት ተከራክሯል። ተጠሪ ማስጠንቀቂያ እንዳልደረሰው በመግለጽ በመከራከሩ፣ የሥር ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃ ከመረመረ በኋላ አመልካች ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ/ም የተፃፈ

ማስጠንቀቂያ በአዋጅ ቁጥር 97/1996 አንቀጽ 3 በሚደነገገው መሠረት ለተጠሪ አድርጎልኩ። አመልካች መስከረም 24 ቀን 1984 ዓ.ም የተፃፈውን ማስጠንቀቂያ በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 መሠረት ለተጠሪ ሳይሆን ለሌላ ሰው እንዳደረሰ ማስረጃው ያሳያል። ስለዚህ አመልካች በሕግ በተደነገገው መሠረት መስከረም 24 ቀን 1994 ዓ.ም ለተጠሪ ማስጠንቀቂያ አልሰጠም። አመልካች ማስጠንቀቂያ በአግባቡ ካደረሰበት ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ.ም ጀምሮ የመያዣ ውሉ በጊንቢ አስተዳደር ታድሶ እስከተመዘገበት መጋቢት 13 ቀን 2003 ዓ.ም ያለው ጊዜ ሲሰላ ከአስራ ሁለት ዓመት በኋላ የመያዣ ውሉ የታደሰ መሆኑን ያሳያል። ስለሆነም የመያዣ ውሉ የታደሰው በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/2/ የተደነገገው የአሥር ዓመት የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ በመሆኑ የመያዣ ውሉ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1632/1/ መሠረት ሊሰረዝ የሚገባው ነው በማለት ወስኗል።

አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቧል። ይግባኝ ሰሚው ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ አፅንቶታል። አመልካች መጋቢት 27 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ፣ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/2/ የተደነገገው የአስር ዓመት የጊዜ ገደብ ከማለፉ በፊት ለተጠሪ የፅሁፍ ማስጠንቀቂያ ሰጥቻለሁ። ይህም አመልካች በሕግ የተደነገገው የጊዜ ገደብ ከማለፉ በፊት በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሠረት በመብቴ መገልገል መጀመሪያ የሚያሳይ ነው። አመልካች በመብቴ መገልገል ከጀመርኩ በኋላ ከመያዣው ላይ ያለኝ መብት ቀሪ የማይሆን ስለመሆኑ ይህ ሰበር ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ በሰበር መዝገብ ቁጥር 44800 ጥቅምት 5 ቀን 2002 ዓ.ም አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል። የበታች ፍርድ ቤቶች ይኸ የሰበር ችሎት የሰጠውን የሕግ ትርጉም ሳያገናዝብ በመያዣው ላይ ያለኝ መብት እንዲሰረዝና ቀሪ እንዲሆን የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ በበኩላቸው ግንቦት 16 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ መልስ አመልካች ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ.ም ማስጠንቀቂያ የሰጠ መሆኑን በመግለፅ የሚያቀርበው ክርክር እውነትነት የለውም። አመልካች ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ.ም ማስጠንቀቂያ ሰጥቷል ቢባል እንኳን፣ መያዣው የታደሰው መጋቢት 13 ቀን 2003 ዓ.ም በመሆኑ ምዝገባው የታደሰው ከአስራ ሁለት ዓመት በኋላ ነው። በሰበር መዝገብ ቁጥር 44800 ይህ ሰበር ችሎት አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የሰጠው፣ መያዣውን የሰጠው ሰው ከኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ማስጠንቀቂያ የተሰጠው መሆኑን በማመን የተከራከረ በመሆኑ ነው። ስለዚህ ከዚህ መዝገብ ጋር የሚመሳሰል ባለመሆኑ የአመልካች አቤቱታ ተገቢነት የሌለው ነው። ስለዚህ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ተከራክሯል። አመልካች ሰኔ 6 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ በማቅረብ በስር አቤቱታው ያነሳቸውን ነጥቦች በማጠናከር ተከራክሯል።

አሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራ ቀኙ ያቀረቡት የፅሁፍ ክርክር ይዘት ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት የመያዣ ውሉ እድሳት ሊሰረዝና ቀሪ ሊሆን ይገባል በማለት የሰጡት ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

1. ከላይ የመሠረትነውን ጭብጥ ለመወሰን በመጀመሪያ ፍሬጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡትን ፍሬ ጉዳዮች መለየትና ከሕግ አንፃር የሚያስከትሉትን ውጤት መመርመር ያስፈልጋል። በዚህ መሠረት ስንመለከተው ተጠሪ ከአመልካች ገንዘብ በብድር ሲወሰድ፣ ለብድሩ ዋስትና ይሆን ዘንድ የማይንቀሳቀሱ ንብረቱን መጋቢት 18 ቀን 1989 ዓ.ም በተደረገ የመያዣ ውል አስይዟል። አመልካችና ተጠሪ መጋቢት 18 ቀን 1989 ዓ.ም የተዋዋሉት የመያዣ ውል መጋቢት 23 ቀን 1989 ዓ.ም በጊንቢ ከተማ አስተዳደር በኩል ተመዝግቧል።

ከዚህ በኋላ አመልካች ለተጠሪ ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ.ም መያዣውን በሰላሳ ቀን ውስጥ ሐራጅ አውጥቶ የሚሸጥ ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 97/1990 አንቀጽ 3 መሠረት ማስጠንቀቂያ ለተጠሪ የሰጠ መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል። በሌላ በኩል አመልካች ለተጠሪ መስከረም 24 ቀን 1994 ዓ.ም ማስጠንቀቂያ ሰጥቻለሁ በማለት ያቀረበውን ክርክር ለማስረዳት በሕግ ተቀባይነትና ክብደት ያለው ማስረጃ ያላቀረበ መሆኑን የሥር ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት አረጋግጠዋል።

አመልካች መጋቢት 23 ቀን 1989 ዓ.ም የተመዘገበው የመያዣ ውል እንዲታደስለት መስከረም 13 ቀን 2003 ዓ.ም በተፃፈ ደብዳቤ የጊንቢ ከተማ አስተዳደር የጠያቂ መሆኑንና የጊንቢ ከተማ አስተዳደር የመያዣ ውሉን ምዝገባ መጋቢት 13 ቀን 2003 ዓ.ም በማደስ የመዘገበ መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤት ተረጋግጧል።

2. ከላይ የገለፅናቸውና ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡ ፍሬ ጉዳዮች ይዘን አመልካች በመያዣው ላይ የሚኖረውን መብት ለመወሰን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር ድንጋጌዎች ይዘትና መሠረታዊ ባህሪ፣ የአዋጅ ቁጥር 97/90 ድንጋጌዎች ይዘትና በመያዣው ላይ የሚያስከትሉትን ውጤት በማስመልከት ይህ ሰበር ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ የሰጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መመርመር ያስፈልጋል።

የማይንቀሳቀሱ ንብረት የመያዣ መብት ውጤት የሚኖረው ከተፃፈበት ቀን አንስቶ እስከ አስር ዓመት ድረስ እንደሆነ የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/1/ ይደነግጋል። እንደዚሁም የመያዣ ውሉ በሕግ የተመለከተው የአስር ዓመት የጊዜ ገደብ ከማለፉ በፊት የታደሰና በማይንቀሳቀሱ መዝገብ ውስጥ እንደተመዘገበ የተደረገ እንደሆነ ፀንቶ የሚቆይበት ዘመን እንደሚራዘም የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/2/ የሚደነግግ ሲሆን፣ የመያዣ ውሉ አዲሱ ምዝገባ ከተከናወነበት ቀን ጀምሮ ወደፊት እስከ አስር ዓመት ውጤት የሚኖረው መሆኑን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/3/ ደንግጓል።

ከላይ ይዘታቸው በዘርዘር የተገለጹት የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058 ድንጋጌዎች በጠቅላላውና የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/1/ በተለየ ሁኔታ፣ በባህሪው የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚደነግግ የሕግ ድንጋጌ አለመሆኑን፣ ድንጋጌው የመያዣ ውል ቀሪ የሚሆንበት ወይም በሕግ ውድቅ ስለሚሆንበት /Lapse of mortgage right/ የሚደነግግ እንደሆነ ይህ ሰበር ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 44800 አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል።

ይህም በመሆኑ ንብረቱን በመያዣነት የያዘው ባለገንዘብ በመያዣው ላይ ያለው መብት ቀሪ የሚሆነው፣ መያዣው ከተመዘገበበት ቀን ጀምሮ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/1/ የተደነገገው የአስር ዓመት የጊዜ ገደብ ከማለፉ በፊት በመያዣው ላይ ያለውን መብት መገልገል ካልጀመረ እንደሆነ በተጠቀሰው መዝገብ ትርጉም ተሰጥቶበታል።

ይህም በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/1/ በተደነገገው መሠረት ባንኮች በመያዣው ላይ ያለው መብታቸው ቀሪ የሚሆንባቸው በምን ሁኔታ ነው የሚለውን ነጥብ መመልከት የሚጠይቅ ነው። ባለገንዘቡ በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ ያለው የመያዣ መብት በሕጉ የተደነገገው አስር ዓመት በማለፉ ምክንያት ውድቅ ሆኖበታል /ቀሪ ሁኔታ/ ወይም /Lapse/ አድርጎል ተብሎ ሲወሰን የመያዣ ውሉ ከተመዘገበበት ቀን ጀምሮ አስር ዓመት ከማለፉ በፊት በመያዣ መብቱ መገልገል ያልጀመረ እንደሆነ ነው። በአዋጅ ቁጥር 97/90 ባንክ ለሰጠው ብድር በመያዣ የያዘውን ንብረት፣ ብድሩ ያልተከፈለው መሆኑን የሰላሳ ቀን ማስጠንቀቂያ በመስጠት ለመሸጥና የንብረቱን ባለሀብትነት ለገዥ ለማስተላለፍ የሚችል መሆኑ በአንቀጽ 3 ተደንግጓል። ስለዚህ ባንክ ማስጠንቀቂያ ከሰጠ በመብቱ መገልገል ጀምሯል ተብሎ ሲወሰድ እንደሚገባ ይህ ሰበር ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 44800 በሰጠው ውሳኔ ግልፅ አድርጎታል።

ይህ የሰበር ችሎት ቁጥሩ ከላይ በተገለፀው መዝገብ ባንክ ማስጠንቀቂያ የሰጠው በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/1/ የተደነገገው አስር ዓመት ሳይሆን ከሆነ፣ ማስጠንቀቂያ ከሰጠ በኋላ ቤቱን ሳይሸጥ አስር ዓመት ያለፈ ቢሆንም እንኳን፣ የቤቱ ሽያጭ ሳይጠናቀቅ አስር ዓመቱ ማለፉ ብቻውን በመያዣው ላይ ያለውን መብት ቀሪ /Lapse/ እንደማይደርገው ትርጉም ሰጥቷል። ከዚህ አንፃር ስንመለከተው አመልካች በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/1/ አስር ዓመት ከማለፉ በፊት ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ.ም በአዋጅ ቁጥር 90/97 አንቀጽ 3 መሠረት ማስጠንቀቂያ በመስጠት በመብቱ መገልገል መጀመሩ ተረጋግጧል። ይህ ከሆነ አመልካች በመብቱ በመገልገል ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ.ም ጀምሮ መያዣውን ሳይሸጥ አስራ ሁለት ዓመት ያለፈው ቢሆንም በመያዣው ላይ ያለው መብት ቀሪ እንደማይሆን /Lapse/ እንደማይደርግ ይህ ሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 44800 ጥቅምት 5 ቀን 2002 ዓ.ም አስገዳጅ ትርጉም የሰጠበት በመሆኑ፣ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/1/ የተደነገገውን የአስር ዓመት ጊዜ እንደ ይርጋ ድንጋጌ በመቁጠር አመልካች ማስጠንቀቂያ ከሰጠበት ግንቦት 18 ቀን 1992 ዓ.ም ጀምሮ አስር ዓመት ያለፈው ስለሆነ አመልካች በመያዣው ላይ ያለው መብት ይሰረዛል በማለት የሰጡት ውሳኔ ከላይ በተገለፀው መዝገብ የተሰጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ያልተከተለና በአዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀጽ 2 የተደነገገውን የሚጥስ ሆኖ አግኝተነዋል።

ስለሆነም አመልካች በመያዣ መብቱ መገልገል በመጀመሩ፣ በመያዣው ያለው መብት ቀሪ /Lapse/ የማይሆን በመሆኑና አመልካች መያዣያውን ለማሳደስ ካስመዘገበበት መጋቢት 13 ቀን 2003 ዓ.ም ጀምሮ እስከ አስር ዓመት የሚኖረው መሆኑ በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 3058/3/ የተደነገገ በመሆኑ፣ የአመልካች በመያዣው ላይ ያለው መብት

እንዲሰረዝ የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ ተሸሯል።
2. አመልካች በመያዣ መብቱ መገልገል በመጀመሩ፣ በመያዣው ላይ ያለው መብት ቀሪ አይሆንም /Lapse/ አያደርግም በማለት ወስነናል።
3. አመልካች የመያዥ ውሉ በጊንቢ ከተማ አስተዳደር መጋቢት 13 ቀን 2003 ዓ.ም በድጋሚ ማስመዘገቡ ሕጋዊ ውጤት ያለው ነው በማለት ወስነናል።
4. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኝ ለራሳቸው ይቻሉ። መዘገቡ ተዘግቷል። መዘገቡ ወደ መዘገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ሂላላ ሱሌማን - ከጠበቃ ወልደስላሴ ብርቱ ጋር ቀረቡ
ተጠሪ፡- ጎንደር ዩኒቨርሲቲ - ነ/ፈ አሸናፊ ልጃለም ቀረቡ
መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ለዳቦ አቅርቦት የተደረገውን የአስተዳደር ውል መሰረት አድርጎ የቀረበውን ክርክር የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኗ አመልካች ባሁኑ ተጠሪ ላይ በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት መደበኛ ችሎት ሐምሌ 02 ቀን 2000 ዓ.ም. በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። የአመልካች ክስ ይዘት ሲታይም በመጋቢት ወር 2000 ዓ.ም. በወጣው የዳቦ ግዥ ውስን ጨረታ ለመሳተፍ የጨረታ ማስከረቢያ በር.P.O ብር 26,035.07 (ሃያ ስድስት ሺህ ሰላሳ አምስት ብር ከዜሮ ሰባት ሳንቲም) በወጋገን ባንክ ጎንደር ቅርንጫፍ አስይዘው የዳቦ አቅርቦት ውል ማሸነፋቸውን፣ በውሉም ከሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. እስከ ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ክብደቱ 125 ግራም ለሆነ አንድ ዳቦ በብር 0.80 ሂሳብ ለተጠሪ ሶስት ካምፓሶች ለቁርስ፣ ለምሳና ለአራት ለማቅረብ ስምምነት አድርገው በድምሩ 811,363 (ስምንት መቶ አስራ አንድ ሺህ ሶስት መቶ ስልሳ ሶስት) ዳቦ ማቅረባቸውን፣ በዚህ ሂደት ላይ እያሉም ተጠሪ ግንቦት 07 ቀን 2000 ዓ.ም. ላይ አዲስ የዳቦ ግዥ ውስን ጨረታ አውጥቶና አመልካች በጨረታው ላይ እንዳይሳተፉ በማድረግ ለሌላ ግለሰብ የዳቦ አቅርቦት ውሉን በመስጠት አዲሱ አቅራቢ ከግንቦት 20 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ አቅርቦቱን መጀመሩን፣ አመልካች እስከ ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. ብር 122,534.40 (አንድ መቶ ሃያ ሁለት ሺህ አምስት መቶ ሰላሳ አራት ብር ከአርባ ሳንቲም) ተጠሪ ከፍሏቸው የ658,195. ዳቦ ዋጋ የሆነውን ብር 526,556.00 (አምስት መቶ ሃያ ስድስት ሺህ አምስት መቶ ሃምሳ ስድስት ብር) ተጠሪ ያልከፈላቸውና እንዲከፍላቸው ቢጠይቃቸውም የመልካም ስራ አፈፃፀም ዋስትና መያዝ ከነበረበት መጠን በታች ነው በሚል ምክንያት ሊከፍላቸው ያልቻለ መሆኑን ዘርዘረው ዳቦ አቅርቦው ያልተከፈላቸው ብር 526,556.00 እና ሕጋዊ ወለዱን፣ የጨረታ ማስከበሪያ ብር 26,035.07 ከክርክሩ ወጪና ኪሳራ ጋር እንዲከፍላቸው በተፋጠነ ስርዓት ይወሰን ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። ለክላቸውም የሰውና የሰነድ ማስረጃዎችን ዘርዘረው አቅርቦታል።

የአሁኑ አመልካችም ለክሱ የመከላከያ ክርክር ለማቅረብ ይፈቅድለት ዘንድ በስርዓቱ መሰረት ጥያቄ አቅርቦ ፍርድ ቤቱ ጥያቄውን ተቀብሎ ተጠሪ የመከላከያ ክርክርና ማስረጃ እንዲያቀርብ የፈቀደለት ሲሆን ተጠሪ ባቀረበው ክርክር ከአመልካች ጋር ውሉ መደረጉን ሳይክድ የውሉ ጊዜ ከሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ጳጉሜ 5 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ሆኖ ተጠሪ

ያለምንም ቅድመ ሁኔታ ዳቦውን ሊያቀርቡና የዳቦውን ዋጋ 10% የሆነው ብር 245,036.00 (ሁለት መቶ አርባ አምስት ሺህ ከሰላሳ ስድስት ብር) ለመልካም ስራ አፈፃፀም ዋስትና ማስከበሪያ ሊያስይዙ የውል ግዴታ ገብተው የዳቦ ዱቄት ዋጋ ጨመረ በሚል ምክንያት አቅርቦቱን መቀጠል እንደማይችሉ ታውቆ የሰሩበት ገንዘብ ታስቦ እንዲሰጣቸው ለተጠሪ ፕሬዝዳንት በአድራሻ ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ.ም. መጻፋቸውን፣ ለአመልካች ሥራ አፈፃፀም ዋስትና አመልካች ሊያስይዙ ይገባ የነበረው ብር 245,036.00 ሆኖ ያላስያዙና ሊያስይዙ ኑሮ በዩኒቨርሲቲው ላይ የደረሰውን ኪሳራ መተኪያ ሊሆን ይችል እንደነበርና ይህ ኪሳራውን ይተካል ባይባልም ውሉ ስለሚሸር የመልካም ስራ አፈፃፀም ተቀንሶ ሌላው የሰሩበት ገንዘብ ቢከፈላቸው ተቃውሞ የሌለው መሆኑ የተነገራቸው መሆኑን ዘርዘሮ ይኼው ተፈፅሞ ወጪና ኪሳራ እንዲከፈል እንዲወሰንለት ገልጾ ተከራክሯል። ከዚህም በተጨማሪ ተጠሪ የተከላሸ ከላሽነት አቅርቧል። በዚህም ክስ የአሁኗ አመልካች ለአርባ አንድ ቀናት ብቻ የዳቦ አቅርቦት ውሉን ፈፅመው አቅርቦቱ ለአፍታም ያህል ሊቋረጥ እንደማይገባው እየታወቀ በውሉ የገቡትን ቀሪውን 114 ቀናት ዳቦውን ላለማቅረብ ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ/ም በጻፉት ደብዳቤ የአሁኗ አመልካች በማረጋገጣቸው ምክንያት ተጠሪ ሁለተኛ ጨረታ አውጥቶ ወ/ሮ ታደለች ጌታሁን የተባሉት ግለሰብ አንዱን ዳቦ በብር 1.31 ለማቅረብ ተጫርተው በማሸነፋቸው አመልካች አቀርባለሁ ካሉት ዋጋ በብር 0.51 ብልጫ እንዲያቀርቡ መደረጉን፣ በዚህም ምክንያት ተጠሪ ላይ ለአንድ መቶ አስራ አራት ቀሪ ቀናት የብር 0.51 ጉዳት በአንድ ዳቦ የደረሰበት ሁኖ በድምሩ ብር 1,148,846.40 (አንድ ሚሊዩን አንድ መቶ አርባ ስምንት ሺህ ስምንት መቶ አርባ ስድስት ብር ከአርባ ሳንቲም) ኪሳራ የደረሰበት መሆኑን ዝርዝሮ ይኼው ገንዘብ እንዲከፈለው ዳኝነት ጠይቋል። የአሁኗ አመልካች ለተጠሪ የተከላሸ ከሆነኝ ክስ በሰጡት መልስም የውሉ ጊዜ ከ08/08/2000 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ 19/09/2000 ዓ.ም. ድረስ እንጂ እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ያለመሆኑንና ከ19/09/2000 ዓ.ም. በኋላ ዳቦ ያላቀረቡበት ምክንያት ዩኒቨርሲቲው በ07/09/2000 ጨረታ አውጥቶና አመልካች በጨረታው ላይ እንዳይሳተፉ በማድረግ ከ20/09/2000 ጀምሮ ለሌላ ሰው ዳቦ አቅርቦት ውሉን በመስጠቱ ሆኖ ኪሳራው የደረሰው ከአመልካች ጋር የነበረውን ውል እንዲቀጥል ተጠሪ ባለማስቻሉ ምክንያት በመሆኑ አመልካች የፈፀሙት ጥፋት ሳይኖር ለኪሳራው ኃላፊ የሚሆኑበት ሕጋዊ አግባብ የሌለ መሆኑን፣ ተጠሪ በውሉ በገባው ግዴታ መሰረት አመልካች ለአቀረቡት ዳቦ ዋጋውን በወቅቱ ባለመክፈሉ ምክንያትም በወቅቱ ከተከሰተው የዳቦ ዱቄት ዋጋ መኖር ጋር ተዳምሮ አመልካች ግዴታቸውን እንዳይወጡ የራሱን አስተዋጽኦ ማድረጉን ዘርዘረው የተጠሪ ክስ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ በአመልካችና በተጠሪ መካከል የተደረገው ውል ጊዜው ከሚያዝያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ መሆኑ መረጋገጡን፣ ለውሉ ያለመፈጸም ምክንያት የሆኑት የአሁኗ አመልካች መሆናቸውን፣ ለውሉ ያለመፈፀምም በቂና ሕጋዊ ምክንያት በአመልካች በኩል ያለመቅረቡንና ዩኒቨርሲቲው ከሌላ ሰው ጋር ውል ማድረጉን ያለበትን ኃላፊነትን ለመወጣት የፈፀመው ተግባር ነው ከሚባል በስተቀር ውል ማፍረሱን እንደማያሳይ ገልጾ አመልካችን ለውሉ መፍረስ ኃላፊ ያደረጋቸው ሲሆን በተጠሪ ላይ የደረሰው ጉዳት መጠን በተመለከተም ብር 1,068,225.60 መሆኑና ከዚሁ ገንዘብ ውስጥ አመልካች ዳቦ

አቅርበው በተጠሪ ያልተከፈላቸው ገንዘብ ለጨረታው ማስከበሪያና ለመልካም ስራ አፈፃፀም የተያዘባቸው ገንዘብ ሲቀናነስ ብር 797,153.93 (ሰባት መቶ ዘጠና ሰባት ሺህ አንድ መቶ ሃምሳ ሶስት ብር ከዘጠና ሶስት ሳንቲም) መሆኑን ለይቶ ይህንኑ ገንዘብ ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል በማለት ወስኗል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች ጠበቃ ሰኔ 08 ቀን 2003 ዓ.ም. በፃፉት አራት ገፅ የሰበር አቤቱታ በጉዳዩ ላይ በተሠጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት አለበት የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዘረው አቅርቦዋል። ይዘቱም የስር ፍርድ ቤት የውሉን ጊዜ በተመለከተ ሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ/ም በቁጥር ጥበ/01/568/08/2000 የተጻፈውን ደብዳቤ መነሻ በማድረግ እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ነው በማለት ድምዳሜ ላይ የደረሰው የደብዳቤውን አርዕትና ይዘት ባግባቡ ሳይመለከትና የተዋዋይ ወገኖችን ሐሳብ ሳያገናዘብ መሆኑን፣ ለውሉ አለመፈፀም ምክንያቱ አመልካች ናቸው መባሉም የውሉን አንቀፅ 5.1 እና 6.2 ድንጋጌዎችን ያላገናዘበና ተጠሪ አመልካች ለአቀረቡት ዳቦ ክፍያውን በወቅቱ ያለመክፈሉን ግንዛቤ ውስጥ ያላስገባ መሆኑን፣ በመንግስት ደረጃ እውቅና ያለው የዋጋ ግሽበት ስለመኖሩና የውሉን ሚዛን ስለማናወጡ ተረጋግጦ እያለ ይኼው ግምት ውስጥ ካለመግባቱም በላይ በውሉ አንቀጽ 8.2 እና 8.4 ድንጋጌዎች መሰረት ችግሩን ከተጠሪ ጋር በጋራ ለመፍታት አመልካች ጥያቄ አቅርበው እያለ ፈቃደኛ ያልሆነውና በውሉ ቃል መሰረት አመልካች ልፈፀም እያሉ ውሉ ሳይፈረስ በግንቦት 07 ቀን 2000 ዓ.ም. ጨረታ ያወጣው ተጠሪ መሆኑም ለውሉ መፍረስ ምክንያት የሆነውን ወገን በትክክል በመለየት ረገድ ስህተት መፈፀሙን እንደሚያመለክት፣ ውሉ ሲደረግ የዳቦ ዱቄት ዋጋ ለውጥ ይኖረዋል ተብሎ ያልተገመተ ሲሆን ውሉ የአስተዳደር ውል እንደመሆኑ መጠን በዚህ ረገድ በተደነገጉት ድንጋጌዎች እና በጠቅላላ ውል ደንቦች የሚመራ በመሆኑ ለውሉ አለመፈፀም ምክንያት የሆነውን ተግባር የፈፀመው ተጠሪ በመሆኑ ኪሳራ መክፈል የነበረባቸው አመልካች ሁነው እያለ መታለፉ ያላግባብ መሆኑንና የውሉ ማፍረሻ ምክንያት የሆኑት ጉዳዮች በውሉ ተገልፀው እያለ በአግባቡ ሳይታዩ መታለፋቸውን፣ አመልካች በሕገ መሰረት ተጠሪን ሳያስጠነቅቅ የውሉን መሻር መብት ሊሰራበት የሚችልበት ሕጋዊ አግባብ ያለመኖሩንና የኪሳራው ልክ ሲሰላም በበታች ፍርድ ቤቶች ስህተት መፈፀሙን ገልፀው የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እንዲሻርላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ እንዲታይ የተደረገ ሲሆን ተጠሪ ቀርቦ በስር ፍርድ ቤት ያቀረበውን የክርክር ይዘት በአጭሩ ያስቀመጠ ሲሆን አመልካችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ከመስጠታቸውም በላይ ይህ ችሎትም ግራ ቀኙን ሚያዚያ 25 ቀን 2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በቃል አከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚፈልጉ አበይት ጭብጦች፡-

1. ውሉ ፈርሷል አልፈረሰም? ፈርሷል ከተባለስ ለውሉ መፍረስ ምክንያት የሆነው ማን ነው? እና
2. የኪሳራው ልክ ስንት መሆን አለበት? የሚሉት ሆነው ተገኝተዋል።

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ፡- አመልካች ውሉ አልፈረሰም፤ ፈረሰ ከተባለም ምክንያቱ ተጠሪ ነው በማለት የሚከራከሩት የውሉ ጊዜ ከሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. እስከ ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. እንጂ እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ አይደለም፤ በትክክለኛው የውሉ ጊዜ የዳቦ አቅርቦት ግዴታዬን ተወጥቼአለሁ፤ የዳቦ ዱቄት ዋጋ በመጨመሩ ምክንያትም ተጠሪ ጋር ለመነጋገር ተደጋጋሚ ጥረት አድርጌ ተጠሪ ጥያቄዬን በውሉ አግባብ ሳያስተናግድና በሁለተኛው ጨረታም እንዳልሳተፍ ከልክሎኛል በሚሉት ምክንያቶች ስለመሆኑ ከክርክሩ ሂደት ተገንዝበናል። ተጠሪ በበኩሉ የውሉ ዘመን ከሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ሆኖ አመልካች ያለምንም ቅድመ ሁኔታ ሊያቀርቡ የተዋወሉትን የዳቦ አቅርቦት የዳቦ ዱቄት ዋጋ ጨምሯል በሚል ምክንያት ከግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ/ም በኋላ ማቅረብ እንደማይፈልጉ ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ለዩኒቨርሲቲው ፕሬዝዳንት ጽ/ቤት በፃፉት ደብዳቤ በግልፅ ያሳወቁና ውሉንም ያፈረሱት አመልካች በመሆናቸው ለውሉ መፍረስ ምክንያት አመልካች ናቸው በማለት ተከራክሯል። ፍሬ ነገርንና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያለው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት መደበኛ ችሎት ግን ውሉ ስለመኖሩ ሳይካድ በውሉ ጊዜ ላይ ግራ ቀኙ መካካዳቸውን ገልጾ ሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. በቁጥር ጥበ/01/586/2000 በተጻፈ ደብዳቤ አቅርቦቱ እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ለአመልካች ተጠሪ ማሳወቁን፤ ሶስት እማኞች ባሉበት ይኼው ውል መገባቱን አረጋግጧል። ይህ የስር ፍርድ ቤት የፍሬ ነገርን የማስረጃ ምዘና ድምዳሜ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትም ተመሳሳይ ድምዳሜ የተያዘበት ጉዳይ ነው። እንዲህ ከሆነ አመልካች የበታች ፍርድ ቤቶች የደብዳቤውን ይዘት በተዛባ መንገድ መመዘገባቸውና ከውል አመሰራረት ደንቦች ጋር ያለማገናዘባቸውን መሰረት በማድረግ የሚያቀርቡት ክርክር የደብዳቤው ይዘት አመልካች በሚከራከሩት መልኩ ሆኖ ባለመገኘቱ ተቀባይነት የሚሰጠው አይደለም። ይልቁንም ሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. የተደረገው ውል አንቀፅ 8.5 ውሉ የጨረታ ሰነዱ አካል ሆኖ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1731 እና 2005 መሰረት በሕግ ፊት የጸና ስለመሆኑ በግልፅ የሚያሳይ ሲሆን በጨረታ ሰነዱ ደግሞ የውሉ ጊዜ ከሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ስለመሆኑ የተጠቀሰ በመሆኑ አመልካች የውሉን ጊዜ እስከ ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ነው በማለት የሚያቀርቡት ክርክር በ08/08/2000 ዓ.ም. የተፈረመውን የውሉን ይዘት ባግባቡ ያገናዘበ አይደለም። አመልካች በግልጽ በተደረገው ጨረታ በሚሳተፉበት ጊዜ የውሉን ጊዜ በግልጽ አውቀው የነበረ ስለመሆኑ ከውሉ ይዘት የምንገነዘበው ከመሆኑም በላይ ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ለዩኒቨርሲቲው በፃፉት ደብዳቤም ለሰባት ቀናት ብቻ አቅርቦቱን መቀጠል እንደሚችሉ፤ ከዚያ በኋላ መቀጠል እንደማይችሉ ያሳወቁ መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ ተዋዋይ ወገኖች በውሉ ጊዜም ሆነ በውሉ ወቅት ያደረጓቸውን ተግባራት መነሻ በማድረግ ስለውሉ ጊዜ የነበራቸውን ሐሳብ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1734 ይዘትና መንፈስ አንፃር ሲታይ የውሉ ጊዜ እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ነው ብሎ ለመደምደም የሚያስችል ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች የውሉን ጊዜ ከሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ ነው በማለት

መወሰናቸው ከውሉ ሙሉ ይዘት፣ አመልካች ለተጠሪ ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ከፃፉት ደብዳቤና ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1732፣1734 እና ስለውል አቀራረብና አቀባበል የተደነገጉትን ድንጋጌዎችን ይዘትና መንፈስ ያገናዘበ እንጂ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ስላላገኘን አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረቡትን ክርክር አልተቀበልነውም።

ለውሉ መፍረስ ምክንያት ማን ነው የሚለውን ጥያቄ ስንመለከት ደግሞ አመልካች እና ተጠሪ በመካከላቸው ከሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ የሚቆይ የዳቦ አቅርቦት ውል ማድረጋቸውና አመልካች አቅርቦቱን የቀጠሉት እስከ ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። አመልካች ከግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም በኋላ አቅርቦቱን ያልቀጠሉት የዳቦ ዱቄት ዋጋ በመጨመሩ ምክንያት ይህንኑ ችግር ተጠሪ ከአመልካች ጋር ተወያይቶ ሊፈታ ባለመቻሉ ምክንያት መሆኑን ጠቅሰው ሲከራከሩ ተጠሪ በበኩሉ የዳቦ ዱቄት ዋጋ መጨመር ለውሉ መፍረስ በምክንያትነት ሊጠቀስ እንደማይችልና አመልካችም አቅርቦቱን ያለምንም ቅድመ ሁኔታ ለማቅረብ አውቀውና ወደው ግዴታ መግባታቸውን ገልጾ ለውሉ መፍረስ ምክንያት አመልካች ናቸው በማለት ተከራክሯል። የበታች ፍርድ ቤቶችም አመልካች ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ.ም. የጻፉት ደብዳቤ ውሉን መቀጠል እንደማይችሉ በግልጽ ለዩኒቨርሲቲው ያሳወቁበት ስለመሆኑ ያረጋገጡበት ሲሆን አመልካችም ቢሆኑ ይህንኑ ደብዳቤ ይዘቱ ሌላ ስለመሆኑ ሳይጠቅሱ ደብዳቤውን የጻፉበት ምክንያት ዩኒቨርሲቲው ችግሩን በጋራ ለመፍታት ዝግጁ ሁኖ ባለመገኘቱ ስለመሆኑ ገልጸው ተከራክረዋል። በአርግጥ በውሉ አንቀጽ 8 ስር ልዩ ልዩ የጋራ ሁኔታዎችን የሚዝኑ ንዑስ ድንጋጌዎች የተካተቱ ሲሆን የውሉ መሻሻል በተዋዋይ ወገኖች የጋራ ስምምነት ሊሆን እንደሚችል በንኲስ ቁጥር 4 ስር በግልጽ ተቀምጧል። የድንጋጌው ሙሉ ይዘት ሲታይ ይህ ውል ማሻሻያ ይደረግ ጥያቄ ቢቀርብ የሁለቱ ወገኖች ስምምነት ተጠይቆ ፈቃደኝነታቸው ከታወቀ ሊሻሻል ይችላል በሚል የተቀመጠ ሲሆን ድንጋጌው ፈቃደኝነት ባለው መልኩ የተቀመጠ በመሆኑ በተዋዋይ ወገኖች የሚቀርብ የውል ይሻሻል ጥያቄ ሁል ጊዜ ተቀባይነት እንደሚኖረው ወይም ይህ ጥያቄ ቀርቦ ባለበት ሁኔታ ሌላኛው ተዋዋይ ወገን በውሉ መሰረት እንዲፈፀም ቢፈልግ ይህንኑ ከማድረግ የማይከለክለው ወይም ውሉን ለማፍረስ በቅድመ ሁኔታነት መፈፀም ያለበት ጉዳይ ስለመሆኑ አስገዳጅነት ባለው መልኩ የሚያሳይ አይደለም። በመሆኑም ተጠሪ ውሉን ያቋረጠው አመልካች የዳቦ አቅርቦቱን የሚቀጥሉበትን የጊዜ ገደብ በግልጽ አስቀምጠው ደብዳቤ በመጻፋቸው ምክንያት በመሆኑ ዩኒቨርሲቲው አመልካች ያስቀመጡት የጊዜ ገደብ ከማለቁ በፊት ውስን ጨረታ አውጥቶ ሌላ ግለሰብ ዳቦ አቅርቦቱን እንዲቀጥል ማድረጉ ከዩኒቨርሲቲው ኃላፊነትና ግዴታ አንፃር ሲታይ የሚነቀፍበት ምክንያት ካለመኖሩም በላይ በውሉ አንቀፅ 8.2 ስር ከአቅም በላይ የሆነ ችግር ሲያጋጥም ጉዳዩ በአገሪቱ የፍትህብሔር ሕግ እንደሚፈታ ስለመሆኑ የተመለከተ በመሆኑ በዚህ ረገድ አመልካች ያቀረቡት ክርክር የዳቦ ዱቄት ዋጋ መናር የሚለውና በመንግስት የታወቀው የዋጋ ግሽበት ነው። ይሁን እንጂ አመልካች የሚያቀርቡት ለተማሪዎች ቁርስ፣ ምሳ እና እራት የሚሆን ዳቦ እንደመሆኑ መጠን የአቅርቦቱ ባህርይ ሲታይ ለአፍታ ጊዜ ያህል ሊቋረጥ የማይችል በመሆኑ በመንግስት የታወቀ የዋጋ ግሽበት ቢኖር እንኳ አቅርቦቱን ቀጥለው ኪሳራውን በፍ/ሕ/ቁጥር 3183(2) እና 3188(1) ድንጋጌዎች አግባብ ተጠሪ በከፊል እንዲችል የሚደረግበት ሕጋዊ መፍትሔ የነበረ በመሆኑ የዋጋ ግሽበቱ አመልካች አቅርቦቱን ወዲያውኑና ሙሉ በሙሉ እንዲያቋርጡ የሚያስችል ሕጋዊ ምክንያት ነው ለማለት የሚቻል አይደለም። አመልካች

ለአቀረቡት ዳቦ ተጠሪ ዋጋውን በውሉ በተጠቀሰው ጊዜ ውስጥ አልከፈለም በማለት የሚያቀርቡት ክርክርም በአመልካች የዳቦ አቅርቦት ስራ ላይ የራሱ የሆነ ተጽእኖ የሚኖረው መሆኑ ቢታመንም አመልካች ውሉን ለማቋረጥ ለተጠሪ ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ.ም. በፃፉት ደብዳቤ ይህንኑ ምክንያት በመጥቀስ ውሉን ለማቋረጥ ስለመገደዳቸው ያልፃፉ ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት የሚያሳይ በመሆኑ በዚህ ምክንያት ውሉን ያፈረሰው ተጠሪ ነው ብሎ ለመደምደም የሚቻል ሁኖ አልተገኘም። አመልካች በተለያዩ ጊዜያት ከዩኒቨርሲቲው አስተዳደር ጋር ለመወያየት ጥረት ሲያደርጉ የነበሩ ስለመሆኑ ጠቅሰው የሚያቀርቡት ክርክር ሲታይም ግንቦት 05 ቀን 2000 ዓ.ም. በግልፅ ከፃፉት ደብዳቤ ይዘትና ከአቅርቦቱ ልዩ ባህርይ ሲታይ ለውሉ መፈረስ ምክንያቱ ተጠሪ ነው ለማለት የሚያስችል ባለመሆኑ ተቀባይነት የሚሰጠው ሆኖ አልተገኘም። በመሆኑም ውሉ የፈረሰና ለመኖረሱም ምክንያት አመልካች ናቸው ተብሎ በበታች ፍርድ ቤቶች መወሰኑ የሚነቀፍበትን ሕጋዊ ምክንያት አላገኘንም።

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡- አመልካች ከተጠሪ ጋር ባደረጉት ውል አንዱን ዳቦ በብር 0.80 ለማቅረብ ተዋውለው እስከ ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. 811,363 ዳቦ ያቀረቡ መሆኑና ከግንቦት 20 ቀን 2000 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ ጳጉሜ 05 ቀን 2000 ዓ.ም. ድረስ አቅርቦቱ በሌላ ግለሰብ እንዲቀጥል በተደረገው ውል ግን የአንድ ዳቦ ዋጋ ብር 1.31 ሁኖ ተጠሪ ለአንድ ዳቦ ብር 0.51 ብልጫ ለሁለተኛ ጨረታ አሸናፊ እንዲከፍል የተገደደ መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ተረጋግጧል። በክርክሩ ሂደት አመልካች ከተጠሪ ጋር ያደረጉት ውል በውሉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ ያለመከናወኑና ለሌላ ሰው ጨረታው ተላልፎ ሲሰጥም ተጠሪ ለዋጋ ጭማሪ መዳረጉ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። ተጠሪ የጉዳት ካላ ጥያቄን መሰረት ያደረገውም ስራው በውሉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ሙሉ በሙሉ ያለመተግበሩንና ድጋሚ ጨረታ ያስከተለውን ተጨማሪ ወጪ ነው። ግራ ቀኙ ባደረጉት ውል ውስጥ የውል ማስከበሪያ ዋስትና የጠቅላላ ዋጋውን 10% ብር 245,036.00 (ሁለት መቶ አርባ አምስት ሺህ ሰላሳ ስድስት ብር) አመልካች ለተጠሪ ማስያዝ እንደአለባቸው በአመልካች ግዴታነት በአንቀፅ 5.7 ስር በግልጽ የተቀመጠ ሲሆን ከዚህ የገንዘብ መጠን ውጪ ለውሉ መዘግዥት ተብሎ የተጠቀሰው ለእንደገና ቀን የውሉን ዋጋ ብር 1/1000ኛ ታስቦ እንዲከፈል ውል ተቀባይ ግዴታ ያለው መሆኑን የሚሳይ የውሉ ድንጋጌ በውሉ አንቀፅ 5.10 ስር ተቀምጧል።

የግራ ቀኙ ውል ከላይ የተቀመጡትን ድንጋጌዎችን ከመያዙ ውጪ አንዱ ወገን በውሉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ በሙሉ ወይም በከፊል ግዴታውን ካልተወጣ ሌላው ወገን የጉዳት ካላ የመጠየቅ መብት ያለው መሆኑንና ሊጠየቅ የሚገባውን የጉዳት መጠን ምን ያህል እንደሆነ አይገልጽም። ይሁን እንጂ ተጠሪ ያስያዙት የጨረታ ማስከበሪያ ገንዘብ የመልካም ሥራ አፈጻጸም /ቦንድ/ ሰነድ መሆኑንና ይህም ከተጠሪ ላይ ሊደርስ የሚችለውን ጉዳት ለመካስ ተብሎ የተገባ ግዴታ መሆኑን ተጠሪ ከስር ፍርድ ቤት ጀምሮ የሚከራከርበት ነጥብ ነው። የጨረታ ማስከበሪያ ገንዘብ ወይም የመልካም ስራ አፈጻጸም ቦንድ የውል አፈፃፀምን ለማረጋገጥ የሚሰጥ የዋስትና ሰነድ መሆኑን፣ ይህም በባለገንዘብ እና በባለ እዳ መካከል የተደረገን ውል አፈፃፀም ለመጠበቅ የሚገባ ግዴታ መሆኑን ከሰነዱ አይነተኛ ዓላማ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። የመልካም ስራ አፈጻጸም ቦንድ መሰረታዊ አላማ ስራው በውሉ መሰረት ስለመሰራቱ ለማረጋገጥ የሚገባ ግዴታ መሆኑ እሙን ነው። በአመልካችና በተጠሪ

መካከል ሚያዚያ 08 ቀን 2000 ዓ.ም. የተደረገው ውል በአንቀፅ 5.7 ስር ይህንን የሚያስገነዝብ ሲሆን አመልካች በወቅቱ ብር 245,036.00 ሙሉ በሙሉ ባያስይዙም ብር 26,035.07 አስይዘው ጨረታውን ማሸነፋቸው ተረጋግጧል። ይህ ሲታይ የመልካም ስራ አፈፃፀም ቦንድ ስራው በስኬታማ ሁኔታ ባይጠናቀቅ በተጠሪ ላይ የሚደርሰውን ጉዳት ለማካካስ ጭምር ታስቦ የተገባ ግዴታ መሆኑን ያስገነዝባል። ይህም አመልካችና ተጠሪ ስለጉዳት ካሳ ቀደም ብለው በውላቸው የገለፁት መጠን መኖሩን የሚያስረዳ ነው። ግራ ቀኙ ባደረጉት ውል አመልካች እንደ ውሉ ሊፈጽሙ ባለመቻላቸው የተነሣ ሊደርስ የሚችለው ጉዳት መጠኑን አስቀድመው ተምነው በውላቸው ላይ አስቀምጠዋል። ይህም ዓይነት ስምምነት በህግ የተፈቀደ እና ለተፈፃሚነቱ ለማናቸውም ጉድለት ነፃ ስለመሆኑ ያከራክረ ባለመሆኑ ይህም ከሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1731 እና 1889 እንደተደነገገው እንደውሉ ባለመፈፀሙ ምክንያት ሊደርስ የሚችለውን ጉዳት ለማካካስ የጉዳት ኪሣራ ገንዘብ መጠኑ ብር 245,036.00 (ሁለት መቶ አርባ አምስት ሺህ ሰላሳ ስድስት ብር) ብቻ እንዲወሰን በማድረግ ባደረጉት ስምምነት መሠረት በቃላቸው ሊታሰሩ እንደሚገባ የሚያስገነዝብ ሆኖ አግኝተናል።

ስለሆነም የአሁን አመልካች ለውሉ አለመፈፀም ምክንያት በመሆናቸውና በዚህም የተነሣ በአሁን ተጠሪ ላይ ጉዳት መድረሱ ቢታወቅም ለውሉ አለመፈፀም ኃላፊ የሆኑት የአሁን አመልካች በውሉ ከተመለከተው የጉዳት ኪሣራ ገንዘብ ጣሪያ በላይ ተጠሪን እንዲክሱ ሊገደዱ የሚቻልበት የህግ ምክንያት የሌለ በመሆኑ ለተጠሪ ሊከፍል በሚገባው የኪሣራ መጠን ላይ የተሰጠው የውሃኔ ክፍል መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሁኖ አግኝተናል። አመልካች ለተጠሪ ሊከፍሉ የሚገባው የጉዳት ኪሣራ መጠን ከብር 245,036.00 ሊበልጥ አይችልም ከተባለ አመልካች ለተጠሪ ዳቦ አቅርበው ያልተከፈላቸው ብር 526,556.00 (አምስት መቶ ሃያ ስድስት ሺህ አምስት መቶ ሃምሳ ስድስት ብር) መኖሩ በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠና ተጠሪም ያልካደው ጉዳይ ነው። አመልካች ይኼው ገንዘብ እንዲከፈላቸው በስር ፍርድ ቤትም ክስ የመሰረቱ በመሆኑ ተጠሪ ይህንን ገንዘብ የሚያስቀሩበት ሕጋዊ ምክንያት የለም። በመሆኑም አመልካች ለተጠሪ በመልካም ስራ አፈጻጸም ዋስትና ማስያዝ ከሚገባቸው ገንዘብ ብር 245,036.00 ውስጥ ብር 26,035.07 ብር ያስያዙ በመሆኑ ማስያዝ ከሚገባቸው ገንዘብ ውስጥ ብር 219,000.00 ያላስያዙ በመሆኑ ይህው ገንዘብ ከብር 526,556.00 ሊቀነስ የሚገባው ሆኖ ስለአገኘን ገንዘቡ ተቀንሶ የሚመጣው ውጤት ብር 307,555.07 (ሶስት መቶ ሰባት ሺህ አምስት መቶ ሃምሳ አምስት ብር ከዜሮ ሰባት ሳንቲም) ለአመልካች ተጠሪ ሊከፍል የሚገባው ገንዘብ ሁኖ ተገኝቷል። ሲጠቃለልም ከላይ በተመለከቱት ምክንያቶች የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሊሻሻል የሚገባው ሁኖ ስለአገኘን ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት መደበኛ ችሎት በመ/ቁጥር 18461 ታህሳስ 25 ቀን 2003 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 64967 ግንቦት 22 ቀን 2004 ዓ.ም. የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሻሻሏል።
2. አመልካች ለውሉ አለመፈፀም ምክንያት በመሆናቸውና በዚህም የተነሣ በአሁን ተጠሪ ላይ ጉዳት መድረሱ ቢታወቅም ለውሉ አለመፈፀም ኃላፊ የሆኑት የአሁን አመልካች በውሉ ከተመለከተው የጉዳት ኪሣራ ገንዘብ ጣሪያ

በላይ ተጠሪን እንዲክሱ ሊገደዱ የሚቻልበት የህግ ምክንያት የለም ብለናል። አመልካች ብር 245,036.00 ሊያገኙ አይገባም ብለናል።

3. አመልካች ለተጠሪ ዳቦ አቅርበው ካልተከፈላቸው ገንዘብ ውስጥ ብር 307,555.07 (ሶስት መቶ ሰባት ሺህ አምስት መቶ ሃምሳ አምስት ብር ከዜሮ ሰባት ሳንቲም) ተጠሪ ሊከፍላቸው ይገባል ብለናል።
4. ለክርክሩ የወጣውን ማናቸውንም ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
5. መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይከበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ሀ

የፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሰላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሀይወት

አመልካች፡- አቶ ጎታ ኤጀታ - ቀረቡ።

ተጠሪ፡- አቶ ሙደሲር ረዲ - ጠበቃ አቶ መኰንን ኪዳን ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 429 ድንጋጌ አፈፃፀም ጋር በተያያዘ ግራ ቀኙ ያቀረቡትን ክርክር ተመልክቶ ተገቢውን ዳኝነት ለመስጠት በሚል ነው።

የአሁን አመልካች በሌላ ጉዳይ የፍርድ ባለእዳ ስለነበሩ ንብረታቸው የሆነውና በአዲስ አበባ አዲስ አዲስ ክ/ከተማ ቀበሌ 13/15 ክልል የሚገኘው ዲዲስ መድኃኒት መደብር ተሸላ ለእዳቸው ክፍያ እንዲውል በሐራጅ እንዲሸጥ ገዥዎች ተጋብዘዋል።

በዚህም መሠረት የአሁን ተጠሪ ይህንኑ ንብረት በብር 1,000,000.00 (አንድ ሚሊዮን ብር) ለመግዛት በሐራጅ ሽያጭ ተወዳድረው አሸናፊ መሆናቸው ተለይቷል።

ይሁን እንጂ ይህንኑ የግዥ ዋጋ ክፍያ ሊፈጽሙ ባለመቻላቸው ሁለተኛ የሐራጅ ሽያጭ ተከናውኖ አቶ አብዱ መሐመድ ይህንኑ ንብረት በብር1,000,000.00 (አንድ ሚሊዮን ብር) ለመግዛት የጨረታው አሸናፊ መሆናቸው ተረጋግጧል። እኒህ ሁለተኛ ገዥም እንደ አሸናፊነታቸው ያሸነፉበትን የንብረቱን ዋጋ ክፍለው ሊረከቡ ባለመቻላቸው ለሶስተኛ ጊዜ የሐራጅ ሽያጭ ሲደረግ ንብረቱ በብር 265,000.00 (ሁለት መቶ ስልሣ አምስት ሺህ ብር) ተሸጧል። በዚህም የሐራጅ ሽያጭ ዋጋ የንብረቱ ሽያጭ ተከናውኗል።

ከዚህ ከኃላ የአሁን አመልካች በአንደኛ እና ሁለተኛ የሐራጅ ሽያጭ ጊዜ በሐራጅ ሽያጭ ተወዳድረው ንብረቱን በብር 1,000,000.00 (አንድ ሚሊዮን ብር) ለመግዛት እንደቅደም ተከተሉ አሸናፊነታቸው ከታወቀ በኃላ በማፈግፈጋቸው ንብረቱ በሶስተኛ ሐራጅ ሽያጭ ጊዜ ባሸቆለቆለ ዋጋ በብር 265,000.00 (ሁለት መቶ ስልሣ አምስት ሺህ ብር) እንዲሸጥ ምክንያት

ሆነዋል። ስለሆነም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 429 እንደተደነገገው በሐራጅ ሽያጩ ጊዜ የተከሰተውን የዋጋ ልዩነት 735,000 (ሰባት መቶ ሰላሣ አምስት ሺህ ብር) ሁለቱም በአንድነትና በነጠላ ሊከፍሉ ሲገባ በሥር በበየደረጃው ያሉት ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤቶች በሁለተኛው ሐራጅ ጊዜ አሸናፊነቱ የታወቀውን ብቻ ኃላፊ አድርገው በመጀመሪያው ሐራጅ ጊዜ ገዥነቱ የታወቀውን ከኃላፊነት ነፃ ማድረጋቸው ይህንን የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ድንጋጌ አፈፃፀምን በአግባቡ የተከተለ አይደለም። ስለሆነም ሊታረም ይገባል በማለት ባቀረቡት የሰበር ቅሬታ መነሻ ግራ ቀኙ በዚህ ሰበር ችሎት በጉዳዩ ላይ የጽሁፍ ክርክራቸውን አጠናቀው ጉዳዩ ለምርመራ የቀረበ ነው።

እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው ተመልክተናል። እንደተመለከትነውም በአፈፃፀም እንዲሸጥ በሐራጅ ማስታወቂያ መሠረት በሁለት ተከታታይ የሐራጅ ሽያጭ ጊዜ ሁለት ተወዳዳሪዎች ተመሳሳይ የሐራጅ መግዣ ዋጋ ካቀረቡ በኋላ ሁለቱም ይህንን ያሸነፉበትን ዋጋ ሊከፍሉ ባለመቻላቸው ሶስተኛ ሐራጅ ተደርጎ ንብረቱ እነርሱ ካቀረቡት ባነሰ የመግዣ ዋጋ ከተሸጠ ይህንን የሽያጭ ዋጋ ልዩነቱን መክፈል ያለባቸው ሁለቱ ናቸው ወይስ በሁለተኛው ሐራጅ ጊዜ ተወዳዳሪ ከመጀመሪያው የሐራጅ ጨረታ አሸናፊ ከሆነው ጋር ተመሳሳይ የመግዣ ዋጋ ያቀረበው ብቻ ነው? ለሚለው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 429 ድንጋጌ ቀጥተኛ ምላሽ የሚሰጥ አይደለም።

ያም ሆኖ የዚህ ድንጋጌ ግብ እና ዓላማ በሐራጅ ሽያጭ ጊዜ ተወዳዳሪ አሸናፊ መሆኑ ከተረጋገጠ በኋላ እንደአሸናፊነቱ የሽያጭ ዋጋውን ባለመክፈሉ የተነሣ ለሌላ ለሁለተኛ ሐራጅ መንስኤ ከሆነና በዚህም ሌላ (ሁለተኛ) ሐራጅ ጊዜ ንብረቱ ከመጀመሪያው የሐራጅ ሽያጭ ዋጋ አንሶ ከተገኘ ይህን የዋጋ ልዩነት በካሳ መልክ የፍርድ ባለእዳው አዲያገኝ በማድረግ ነው።

በዚህ ጉዳይ የአሁን ተጠሪ በመጀመሪያው የሐራጅ ሽያጭ ጊዜ ለንብረቱ ብር 1,000,000.00 /አንድ ሚሊዮን ብር/ የመግዣ ዋጋ አቅርቦ አሸናፊነቱ ከተለየ በኋላ ዋጋውን አለመክፈሉ እና ለሁለተኛ ሐራጅ ሽያጭ መንስኤ መሆኑ ቢረጋገጥም፤ ሁለተኛው የሐራጅ ሽያጭ ተደርጎ በዚህ ሁለተኛ የሐራጅ ሽያጭ አሸናፊ ሆኖ የተገኘው ገዥ ያቀረበው የመግዣ ዋጋ የአሁን ተጠሪ አቅርቦት ከነበረው የብር1,000,000.00 /አንድ ሚሊዮን ብር/ የግዥ ዋጋ ጋር ተመሳሳይ እንጂ ያነሰ ሆኖ አልተገኘም። በዚህም የተነሣ የአሁን ተጠሪ ገዥነቱ ከታወቀ በኋላ የመግዣ ዋጋውን አለማቅረቡ በፍርድ ባለእዳው ላይ ያስከተለው ጉዳት የለም።

ከዚህም አንፃር ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤቶች የግራ ቀኙን ክርክር ጉዳዩ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 429 የተመለከተው ድንጋጌ ቀጥተኛ ምላሽ የሚሰጥ ባይሆንም ክፍተቱን ለመሙላት የአሁን ተጠሪ በመጀመሪያው ሐራጅ ጊዜ ገዥነቱን ካረጋገጠ በኋላ የግዥ ዋጋውን ባለመክፈሉ እና ለሁለተኛ ሐራጅ ሽያጭ ምክንያት መሆኑ ቢታወቅም ይህ መሆኑ በእራሱ በፍርድ ባለእዳው ላይ ያስከተለው ጉዳት እስከሌለ ድረስ በሁለተኛው ሐራጅ ሽያጭ ጊዜ አሸናፊነቱ ተለይቶ ካፈገፈገውና ለሶስተኛ ሐራጅ ሽያጭ ምክንያት ሆነው ንብረቱ ባነሠ ዋጋ እንዲሸጥ ቀጥተኛ ምክንያት ከሆነው እና ለልዩነቱ ብር 735,000.00 /ሰባት መቶ ሰላሣ አምስት ሺህ ብር/ ኃላፊ

ከሆነው ከአቶ አብዱ መሐመድ ጋር የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት የለበትም በሚል የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አላገኘነውም።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 69945 ሐምሌ 08 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ፀንቷል።
2. በተለያዩ የሐራጅ ሽያጮች ጊዜ ለተከሰተው የዋጋ ልዩነት የአሁን ተጠሪ ለአሁን አመልካች ለመክፈል የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት የለበትም መባሉ በአግባብ ነው። ብለናል።
3. በዚህ የሰበር መዝገብ በሠበር መ/ቁ. 72017 ጥቅምት 17 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት በተጠሪ ቤት ላይ ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል። ትእዛዙ ለተላፈላቸው ክፍሎች ይፃፍ።
4. የዚህ ሰበር ጉዳይ ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ቤተልሄም ፋርማሲ ቲዩካል ኃ/የተ/የግል/ማህበር አልቀረበም

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ ነገረ ፈጅ ምህረት ኃ/የሱስ ቀረበ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የዳኝነት ገንዘብ ሳይክፈል በድሀ ደንብ መሠረት የሚቀርብበትን አግባብነት የሚመለከት ነው።

የአሁን አመልካች በተጠሪ ላይ ለማቅርበው የ47,705.069 ብር (የአርባ ሰባት ሚሊዮን ሰባት መቶ አምስት ሺህ ስድሳ ዘጠኝ ብር) ክስ ሊከፈል የሚገባውን የዳኝነት ገንዘብ ብር 429,900.69 (አራት መቶ ሃያ ዘጠኝ ሺህ ዘጠኝ መቶ ብር ከ69%) የሆነውን ገንዘብ ለመክፈል የገንዘብ አቅም ስለሌለኝ ክሱን በድሀ ደንብ እንዳቀርብ እንዲፈቀድ ያቀረብኩት ጥያቄ ውድቅ የተደረገው ስለድህነቱ የሚያረጋግጡ ማስረጃዎች ሳይሰሙ ስለሆነ በዚህ ረገድ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ዳኝነት ሊታረም ይገባል በማለት ተከራክሯል።

ተጠሪ በበኩሉ ዳኝነቱ በሕግ አግባብ የተሰጠ ስለሆነ በሰበር ሊታረም የሚችል የሕግ ስህተት የለም የሚለውን ክርክሩን አቅርቧል።

እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

ክስ ለማቅረብ የፈለገ ወገን ከፍርዱ ለሚያገኘው የዳኝነት አገልግሎት መክፈል የሚገባውን የዳኝነት ገንዘብ ለመክፈል የሚያስችል የገንዘብ አቅም የሌለው ከሆነ ክሱን ያለዳኝነት ገንዘብ በደሀ ደንብ መሠረት የማቅረብ መብት እንዳለው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 215 ተደንግጓል።

ክሱን የሚያቀርበው ወገን ድሀ በመሆኑ ምክንያት የዳኝነት ገንዘብ ሳይከፈል ክሱን አቅርቦ እንዲያሰማ ሊፈቅድለት ይገባል? የሚለው ጉዳይ ሊለይ የሚችልበት ዝርዝር አፈፃፀም ደንቡም ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 467 እና ተከታዩ ድንጋጌዎች ተመልክቷል።

እነዚህ ደንቦች ተፈፃሚነታቸው ክስ ለማቅረብ በፈለገ የተፈጥሮ ሰውም ሆነ በሕግ ሰውነት ያላቸው ወገኖችም ጭምር ነው።

በዚህም መሠረት ድሀ ነኝ፤ መብቴን ለማስከበር ያለኝ ፍላጎቴ በዳኝነት ገንዘብ እንቅፋት ምክንያት ሊሰናከል አይገባም። ስለሆነም በድሀ ደንብ መሠረት ክሱን በነፃ እንዳሰማ ይፈቀድልኝ የሚል ማናቸውም ከሳሽ ድሀ መሆኑን ሊያመለክት የሚችል የሚገኝበትን የገንዘብ አቋም ማረጋገጥ ይገባዋል። ይህም ከሳሹ የሚገኝበት የገንዘብ አቋም ከተረጋገጠ በኋላ ለክሱ ሊከፈል የሚገባው የዳኝነት ገንዘብ መጠን ከሳሹ ከሚገኝበት የገንዘብ አቋም አኳያ ተገናዝቦ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 467 መሠረት ድሀ የመሆኑና ያለመሆኑ ጉዳይ ሊለይ ይገባል።

በዚህ በተያዘው ጉዳይ አመልካች የሕግ ሰውነት የተሰጠው ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ነው። ከላይ እንደተገለፀው በሥነ-ሥርዓት ሕጉ መሠረት ድሀ መሆኑንና አለመሆኑን በመለየት በመነሻነት ሊረዳ የሚችለውን ከሳሹ የሚገኝበትን የገንዘብ አቋም በቅድሚያ ሊያረጋግጥ ይገባል።

ይህ ዓይነት ከሳሽም የሚገኝበትን የገንዘብ አቋም ለመረዳት በምን የገንዘብ አቋም ደረጃ ላይ ይገኛል የሚለውን ለመወሰን የሚገባው አግባብነት ባለው የንግድ ሕግ መሠረት ካልሆነ በስተቀር በሰው ማስረጃ መለየት የሚቻል አይደለም። ስለሆነም ከሳሹ የሚገኝበትን ደረጃ ለመለየት ለጉዳዩ ተቀባይነት ያለው የማስረጃ ዓይነት በንግድ ሕጉ ስለገንዘብ አቋም/ደረጃው ለማረጋገጥ ያስችላል ተብሎ የሚቀርበው የሰነድ ማስረጃ ነው። የሰው ማስረጃዎች ስለጉዳዩ የሚሰጡት የምስክርነት ቃል በሕግ ዓይነት ተቀባይነት ያለው አይደለም።

አመልካችም ስለምገኝበት የገንዘብ አቋም ሊያረጋግጥ ይችላል በሚል የአዲት ማረጋገጫ እንዳቀረበ ገልጾ በከራክርም ይህ ማረጋገጫ ክሱ ከመቅረቡ 8 እና 7 ዓመት በፊት የነበረውን ሁኔታ የሚጠቅሱ በመሆኑ አሁን ያለበትን ደረጃ ሊያመለክት የሚችል አይደለም።

በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 37 እንደተመለከተው የአንድ ሰው ፍትሕ የማግኘት መብቱ ሊከበር የሚችለው ይህንኑ ሕገ መንግስታዊ ድንጋጌ ለማስፈፀም ሲባል የተቀመጡትን ዝርዝር የክስ አቀራረብ ደንብም ጭምር ተሟልቶ ከተገኘ እንደሆነ ስለጉዳዩ የተዘረጋው የሕግ ማዕቀፍ አስረጁ ነው።

በዚህ ሁሉ ምክንያት የሥር ፍ/ቤቶች ከከሳሹ ማንነት አንፃር በማየት አመልካች ድሀ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ከመለየት አንፃር የሰጡት ዳኝነት የማስረጃ አቀባበል ሥርዓትን የተከተለ ነው ከሚባል በስተቀር መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አላገኘነውም።

ው ሣ ኔ

በፌዴራል ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 77257 ሚያዝያ 26 ቀን 2004 ዓ.ም የተሰጠው ትዕዛዝ ፀንቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ናይል ኢንሹራንስ ኩባንያ አ/ማ - ነ/ፈጅ ሠለሞን ረታ ቀረበ

ተጠሪ፡- 1. አቶ አገኘው ገረመው - የቀረበ የለም

2. ኪንግናም ቦንጋ ሚዛን የመንገድ ስራ ድርጅት - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 ድንጋጌን አፈጻጸም የሚመለከት ሲሆን ለሠበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ የጀመረው 1ኛ ተጠሪ በአሁኑ 2ኛ ተጠሪ ላይ በክፋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የመሠረተው ክስ ነው። በክስም በቁጥር 3-05118 ደሕ በሚል መለያ በራሳቸው ንብረትነት የምትታወቀውንና የህዝብ ማመላለሻ የሆነችን መኪናቸውን ንብረትነቱ የአሁኑ 2ኛ ተጠሪ የሆነውና በቁጥር UR 666 የሚታወቀው ሩሮ ማሽን በውሽውሽ ከተማ ከሚገኘው የ1ኛ ተጠሪ መኖሪያ ቤት አከባቢ በቆመችበት ሁኔታ ገጭቶ ጉዳት ያደረገት መሆኑን ጠቅሰውና ለተለያዩ ውጪዎች መዳረጋቸውን ጠቅሰው የወጪውን አይነትና መጠን ዘርዝረው በድምሩ ብር 93733.00 (ዘጠና ሶስት ሺህ ሰባት መቶ ሰላሳ ሶስት ብር) እንዲከፍል ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀዋል።

የአሁኑ 2ኛ ተጠሪም ጉዳት አደረሰ የተባለው መኪና የራሱ መሆኑን አምኖ ተሽከርካሪው በአሁኑ አመልካች የመድን ሽፋን የተገባለት መሆኑን ጠቅሶ በክሱ ውስጥ እንዲገባ ጠይቆ የአሁኑ አመልካችም ወደ ክሱ እንዲገባ ከተደረገ በኋላ በሰጠው መልስ ከአሁኑ አመልካች ጋር ያደረገው የመድን ውል ጉዳዩን የማይሸፍነው፣ መድኑ የተገባው የ2ኛ ተጠሪ ተሽከርካሪ በሶስተኛ ወገን ንብረት ላይ ለሚያደርሰው ጉዳት ሳይሆን ከመንገድ ኮንስትራክሽን ስራ ጋር በተያያዘ ለሚደርስ ጉዳት መሆኑን ጠቅሶ በጉዳዩ ጣልቃ ገብቶ የሚከራከርበት አግባብ የሌለ መሆኑን ገልጾ ለጉዳዩ ተጠያቂነት የለብኝም በማለት የተከራከረ ሲሆን በአማራጭም የጉዳት ከሳ መጠኑ የተጋነነ መሆኑን ገልጾ ተከራክሯል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ክርክር መርምሮ 2ኛውን ተጠሪ በባለንብረትነቱ በ1ኛ ተጠሪ ተሽከርካሪ ጉዳት አድርጎል በሚል ምክንያት፣ አመልካችን ደግሞ ለጉዳዩ ኃላፊነት ያለበት መሆኑን ከመድን ውሉ ይዘት መረዳቱን ገልጾ ለጉዳቱ ሁለቱንም ኃላፊ ያደረጋቸው ሲሆን የጉዳት ካሳ

መጠኑንም በርትዕ ወስኖ በድምሩ ብር 41,100.00 (አርባ አንድ ሺህ አንድ መቶ) በማድረግ ይህንኑ የገንዘብ መጠን ለ1ኛ ተጠሪ አመልካችና 2ኛ ተጠሪ እንዲከፍሉ ሲል ወስኗል። የአሁኑ አመልካች በውሳኔው ቅር በመሰኘት ይግባኙን ለደ/ብ/ብ/ሕ/ብ/ክ/መ/ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎች አቅርቦ ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም በአመልካችና በ2ኛ ተጠሪ መካከል ያለው የመድን ሽፋን ውል ጉዳዩን የማይሸፍን ሁኖ እያለ ጉዳዩን ይሸፍናል ተብሎ አመልካች ካሳውን እንዲከፍል መወሰኑ ያላግባብ ነው የሚል ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚገባው መሆኑ ታምኖበት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው በሰጡት መልስ ጉዳዩን በአመልካችና በ2ኛ ተጠሪ መካከል የተገባው የመድን ሽፋን ውል የሚገባው መሆኑን ዘርዘርው የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሊፀና ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የችሎቱን ምላሽ የሚያስፈልገው አቢይ ነጥብ ሁኖ የተገኘው አመልካች ወደ ክርክሩ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 መሰረት እንዲገባ ሲደረግ በሰጠው መልስ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ያደረገው ውል ጉዳዩን የማይሸፈን መሆኑን ገልጾ በተከራክረበት ሁኔታ ፍርድ ቤቱ የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ በ1ኛ ተጠሪ መዝገብ ላይ ውሳኔ መስጠቱ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን የሚመለከት ነው።

በ1ኛ ተጠሪ ደንበኛ መኪና ላይ ጉዳት አደረሰው የተባለው መኪና የ2ኛ ተጠሪ የነበረ ሲሆን ይህ መኪና በአሁኑ አመልካች የመድን ሽፋን የነበረው መሆኑ አልተካደም። አከራከሪው ነጥብ የመድን ሽፋን አድማሱ እስከምን ድረስና በምን ጉዳዮች ነው? የሚለው ጥያቄ ነው።

በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 43(1) መሠረት ወደ ክርክሩ እንዲገባ የተደረገው ሦስተኛ ወገን በክርክሩ ሂደት ሊያነሳ የሚችለው ክርክር ምን ድረስ ነው የሚለውን መሠረታዊ ጥያቄ አስመልክቶ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 23692 እና 78314 የሰጠውና በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀፅ 2(1) መሰረት በየትኛም እርከን የሚገኝ ፍርድ ቤትን የሚያስገድድ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ተገቢ ሆኖ አግኝተናል። በተጠቃሾቹ መዛግብት የክርክሩ ተካፋይ ሦስተኛ ወገን የሚያቀርበው ክርክር ሁለት ፈርጅ ሊይዝ የሚችል መሆኑ ተመልክቷል። ይኸውም “1ኛው ከተከላሽ ጋር ሆኖ ድርሻ ክፍያ ወይም ስለተከላሽ ሆኖ የካሣ ክፍያ የመክፈል ግዴታ ያለበት መሆኑን ተቀብሎ በተከላሽ እግር በመተካት ተከላሽ ለከላሽ ኃላፊነት የማይኖርበት መሆኑን፤ ኃላፊነት አለበት እንኳ ቢባል ሊከፈል በሚገባው የካሣ መጠን ላይ ከከላሽ ጋር ንጽጽር ማድረግ፤ መሟገት የሚችልበት ክርክር ሲሆን ሌላው እና ሁለተኛው ደግሞ ድርሻ ወይም ካሣ ለመክፈል ለተከላሽ ከህግ ወይም ከውል የመነጨ ግዴታ የለብኝም በማለት መከራከር የሚችልበት መንገድ ነው።” ስለሆነም የድንጋጌው ይዘት ጣልቃገብ ሦስተኛ ወገን ተከላሽ በክርክሩ ከገባ በኋላ መሟገት የሚችለው ከተከላሽ ጋር እንጂ ከከላሽ ጋር ለመከራከር የሚያስችለው መብት የለውም የሚለው ድምዳሜ የሕግ መሠረት የለውም የሚል ትርጉም ሰጥቷል። የሰበር ሰሚ ችሎቱ በመ/ቁ 23692 እና 78314 ላይ ይህንን ትርጉም ለመስጠት መሠረት ያደረገው የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ዓላማ እና የሙግት አመራር ውጤታማነት እንዲሁም

የድንጋጌ ቁጥር 43(1) እና 76 እንዲሁም የመሠረታዊ ሕጉ ድንጋጌዎች ውስጥ የፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 1896፣ 1897፣ 1908 እና 1909 አፈጻጸም እንዲሁም በንግድ ሕግ ቁጥር 687,688 እና 683 ድንጋጌዎች በክርክር አመራር ረገድ የሚፈጸሙበትን ሁኔታ እና ግብ መነሻ በማድረግ መሆኑ በፍርድ ሀታታ ተገልጿል። ለማጠቃለል የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ድንጋጌ ቁጥር 43 አስፈላጊነትም ተከታታይ ክስ ሳይኖር በአንድነት እንዲታይ በማድረግ የኃላፊነት እና መጠኑን እንዲሁም ከፋዩን ወገን በመለየት የመጨረሻ አልባት መስጠት ማስቻል እንደመሆኑ በተለይ ካሳ (indemnity) የመክፈል ግዴታ ያለበት አመልካችን መሰል የመድን ድርጅቶች ከከሳሹ እና ተከሳሹ ጋር የሚኖራቸውን አጠቃላይ ክርክር ማቅረብ የሚችሉ ስለመሆኑ በውሳኔው ትርጉም ሰጥቶበታል። ይሁን እንጂ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 መሰረት ወደ ክርክሩ እንዲገባ የሚጠራ ጣልቃ ገብ ተከራካሪ ወገን ከመነሻውም ከተከሳሹ ጋር የሕግ ወይም የውል ግንኙነት የለኝም በማለት ክርክር ከአቀረበ የክርክሩ ተሳታፊ የሚሆንበት አግባብ የለም። እንዲሁ አይነት ክርክር አልባት ማግኘት ያለበት በተለየ ክስ እና የክርክር መዝገብ እንጂ ከሳሽ ባቀረበው መዝገብ ሊሆን አይገባም። የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 ድንጋጌ አላማም እንዲሁ አይነት ክርክሮችን ሁሉ በአንድ አይነት መዝገብ አጠቃልሎ ለመወሰን ነው ተብሎ አይታሰብም። ይልቁንም ጣልቃ ገብ ከመነሻውም ክዶ በተከራከረበት ጉዳይ የተከሳሽንና የጣልቃ ገብን ክርክርና ማሰረጃ ሰምቶ ውሳኔ መስጠት ከሳሽ ያቀረበው ክስ ያላግባብ ጊዜና ወጪን እንዲጨምር የማድረግ ውጤት የሚኖረው ይሆናል። ስለሆነም አመልካች ከአሁኑ 2ኛ ተጠሪ ጋር ያለውን የውል ግኙነት የካደ ሁኖ እያለ ክርክሩ እንዲቀጥል ተደርጎ በውጤቱም አመልካች ለካሳው ኃላፊነት አለበት ተብሎ መወሰኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 ድንጋጌ መሰረታዊ ይዘትና ዓላማ ጋር ባልተጣጠመ መልኩ ሁኖ ስለአገኘን በዚህ ረገድ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሥነ ስርዓት ሕግ ግድፈት ያለበት ሁኖ አግኝተናል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወሰነናል።

ው ሣ ኔ

1. በካፋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 06440 ጥቅምት 27 ቀን 2004 ዓ/ም ተሰጥቶ በደ/ብ/ብ/ሕ/ብ/ክ/መ/ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 09515 መጋቢት 10 ቀን 2004 ዓ/ም ባጸናው ውሳኔ በአመልካችና በ2ኛ ተጠሪ መካከል የተደረገው የመድን ውል ጉዳዩን ይሸፍናል ተብሎ የተሰጠው የውሳኔ ክፍል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. በአመልካችና በ2ኛ ተጠሪ መካከል የመድን ውል መኖር ያለመኖሩ ከመነሻው አከራከሪ የሆነ በመሆኑ አመልካች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 43 መሰረት የክርክሩ ተሳታፊ መደረግ አልነበረበትም ብለናል።
3. 2ኛ ተጠሪ ለ1ኛ ተጠሪ ካሳውን ይክፈል የተባለው የውሳኔ ክፍል በዚህ ውሳኔ አልተነሳም፤ እንዲሁም 2ኛ ተጠሪ በአመልካች ላይ ወደፊት የሚያቀርበው ሕጋዊ ጥያቄ ካለ ይህ ውሳኔ ቀሪ አያደርገውም ብለናል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመልስ ብለናል።

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሀሣብ ልዩነት

እኔ በሶስተኛ ተራ ቁጥር የተሰየምኩት ዳኛ አብላጫው ድምጽ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ግ ቁጥር 43 ላይ በሰጠው ትርጉም የማልሰማማ በመሆኑ በሀሣብ ተለይቻለሁ። የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ግ ቁጥር 43 የተከሣሸና የሶስተኛ ወገን ተከራካሪውን ክርክሮች በማጣራትና በማስረጃ በማረጋገጥ ፍርድ ቤቶች ከሣሹ ከተከሣሸ የሚያገኘውን መብትና ጥቅም እንዲሁ ክዶ ቢከራከርም ከሶስተኛ ወገን ተከራካሪው የሚያገኘውን መብትና ጥቅም ያለመሆኑን ወይም አለመሆኑን ተከሣሽ ከሶስተኛ ወገን ተከራካሪው የሚያገኘው ጥቅም ካለ መጠኑን ለይተው ከመወሰን የሚገድባቸው አይደለም። ስለዚህ የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካችን የክርክሩ ተሳታፊ በማድረግ የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም የሚል ሃሣብ ያለኝ በመሆኑ በሀሣብ ተለይቻለሁ።

የማይነበብ የአንድ ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/የ

ዳኞች :- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች:- የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ድራዳዎ ቅ/ጽ/ቤት - አልቀረቡም

ተጠሪዎች:- ወ/ሮ ህንደያ እንድሪስ ወኪል አብዲ ዓሊ - ቀረበ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርምራ ሲሆን፤ መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የወጪና ኪሳራ አወሳሰን ሥርዓትን አስመልክቶ በተነሳ ክርክር ምክንያት የቀረበ ነው።

የአሁን አመልካች በቀዳሚነት የወጭና ኪሳራ ዝርዝር ጉዳይ በየትኛው ዓይነት መዝገብ ቀርቦ ሊታይ ይገባል? የሚለውን አስመልክቶ ያቀረበውን ክርክር አግባብነት ተመልክተናል።

አመልካች ይህ ብር 10,000.00 እንድንከፍል የተወሰነብን የወጭና ኪሳራ ጉዳይ ሊወሰን የሚገባው በአፈፃፀም መዝገብ ሆኖ ሳለ በተዘጋውና ዋናው ጉዳይ የታየበት መዝገብ ተንቀሳቅሶ መወሰኑ ተገቢ አይደለም። የአፈፃፀም መዝገቡ ደግሞ በበላይ ፍ/ቤት ታግዷል። ስለሆነም ይህ የወጭና ኪሳራ ጉዳይ የሚታይበት ሥርዓት ሳይኖር የተወሰነብን አወሳሰን ሥርዓቱን የተከተለ አይደለም በማለት ተከራክሯል።

ይሁን እንጂ በአፈፃፀም ጉዳይ ቀርቦ ሊታይ የሚገባው ማናቸውም ጉዳይ አስቀድሞ ፍርድ ያረፈበት ጉዳይ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 378 ተደንግጓል።

ለአፈፃፀም ምክንያት የሆነው ፍርድ ከሚያካትታቸው ጉዳዮች መካከል አንዱ ፍርዱን ለማስወሰን ሲባል በክርክር ምክንያት የወጣው የወጭና ኪሳራ ጉዳይ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሰ/ሰ/ሕ/ቁ. 183 በግልፅ ተመልክቷል።

ስለሆነም ወጭና ኪሳራን ግን እንደሚከፍል በዋናው ጉዳይ ተለይቶ ከተወሰነ በኋላ ምን ያህል መክፈል እንዳለበት ደግሞ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 463 መሰረት የወጭና ኪሳራ ዝርዝር ዋናው ፍርድ ባረፈበት መዝገብ ላይ ቀርቦ ሌላኛው ተከራካሪ ወገን ስለቀረበው የወጭና ኪሳራ

አስፈላጊነት፤ ስለመጠኑ እና በእርግጥም ወጭና ኪሳራ ስለመውጣቱ የበኩሉን ክርክር ካቀረበ በኋላ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 464 እንደተመለከተው የወጭና ኪሳራ ልኩ ይወሰናል።

እንግዲህ የወጭና ኪሳራ አወሳሰን ሥርዓት ይህ ከላይ የተመለከተው በመሆኑ የአሁን አመልካች የወጭና ኪሳራ ጉዳይ ሊወሰን የሚገባው በአፈፃፀም መዝገብ ሊሆን ይገባል በማለት ያቀረበው ክርክር ህጋዊ መሰረት የሌለው፤ የፍርድ አፈፃፀምን ጉዳይ መነሻ ሀሳብ መሰረት ያላደረገ በመሆኑ ክርክሩ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አላገኘውም።

በሌላ በኩል የስር ፍ/ቤቱ በወጭና ኪሳራ መልክ የቀረበውን እና ለጠበቃ ተክፈለ የተባለውን የጥብቅና አበል በሚመለከት በማስረጃነት የቀረበው የጥብቅና ውል ከጊዜ ቅደም ተከተል አንፃርም ሆነ ከጠበቃው ማንነት አንፃር በአስረጅነቱ ተቀባይነት የሌለው መሆኑን ከገለፁ በኋላ በሌላ በኩል ጠበቃ ተስፋሁን የተባለ ሌላ ጠበቃ በዋናው ጉዳይ ጊዜ የነበረ መሆኑን መታመኑን እና የጥብቅና አበል መጠን ክርክር በተደረገበት የገንዘብ መጠን አስራት መነሻ ተደርጎ የቀረበውን ባለመከተል ጉዳዩን ለመከታተል ወጣ ሊባል የሚችለው የጥብቅና አበል መጠን ብር 10,000.00 (አስር ሺህ ብር) ነው ሲል ስለመጠኑም የሠጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 462 በፍ/ቤቱ የተሰጠውን ፍቅድ ሥልጣን ከጉዳዩ ጋር በማዛመድ ተመልክቶ የወሰነው በመሆኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈፅሞበታል ለማለት የሚያስችል ሆኖ ባለመግኘታችን ምክንያት የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

- 1. የሐረሪ ብ/ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 02260 መስከረም 09 ቀን 2005 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የጥብቅና አበልን አስመልክቶ የሰጠው የመጨረሻ ዳኝነት ፀንቷል።
- 2. ቀደም ሲል በመ/ቁ 07208 የተጀመረው የአፈፃፀም ክስ ታግዶ እንዲቆይ በሚል በዚህ የሰበር መዝገብ ህዳር 17 ቀን 2005 ዓ.ም. የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል።
- 3. በዚህ የሰበር ችሎት ግራ ቀኙ ባደረጉት ክርክር ምክንያት የወጣውን ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኙ በየራሳቸው ይቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሣ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ወ/ራት ሚስጢር ሰለሞን በአራሱ ቀረበ

መልስ ሰጪ፡- 1ኛ. አቶ ፍቃዱ ካሣሁን ቀረቡ

2ኛ. አቶ አሊ ካሣሁን አልቀረቡም

3ኛ. አቶ ሙላለም ካሣሁን አልቀረቡም

4ኛ. አቶ በላይ ካሳሁን ቀረቡ

5ኛ. አቶ አባተ ካሳሁን አልቀረቡም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መረምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው ክርክርን ለማስረዳት ሲባል የቀረበን ማስረጃ ህጋዊነት አስመልክቶ ክርክር በቀረበ ጊዜ ይኸው ክርክር ታይቶ ሊወሰን የሚገባው ክርክሩ በቀረበበት ፍ/ቤት ወይስ በሌላ የተለየ ፍ/ቤት የሚለውን አከራካሪ ነጥብ ከግራ ቀኙ ጉዳይ አንፃር ተመልክቶ ተገቢውን ዳኝነት ለመስጠት በሚል ነው፡፡

ለዚህ ጉዳይ መነሻ የሆነው የአሁን አመልካች በተጠሪዎች ላይ ያቀረቡት ክስ ሲሆን የክሱም ይዘት ከአባቴ በውርስ ላገኝ የሚገባውን በአባቴ በአቶ ሰለሞን ካሳሁን ስም ተመዝግበው የሚታወቁትን በየካ ክ/ከተማ ቀበሌ 06/02 በቁጥር 020 የሚታወቀውን ቤት እና የሰሌዳ ቁጥሩ 01-4142 አ.አ የሆነውን መኪና ይዘው ስለሚገኙ እነዚህ ንብረቶች ላይ መብት የሌላቸው ስለሆነ እንዲያስረክቡን ቢጠየቁ አባቴ መጋቢት 10 ቀን 1986 ዓ.ም አድርጎታል ባሉት የቁም ስጦታ ለእናታቸው ያስተላለፉና እነሱም የእናታቸው ወራሽ ስለሆኑ በንብረቱ ላይ መብት እንደላቸው ገልፀው ለማስረክብ እምቢተኛ ሆነዋል፡፡ ይሁን እንጂ ይኸው የቁም ኑዛዜ ስጦታ በአባቴ ያልተፈረመ እና በአደራረግም ረገድ በህግ ተቀባይነት የለውም የሚሉበትን ምክንያት በመጥቀስ በንብረቱ ላይ መብት አያሰጥም፡፡ ስለሆነም የዚሁኑ ንብረቶች ካስገኙት የኪራይ ጥቅም ጋር እንዲያስረክቡ ይወስንልኝ የሚል ነው፡፡

ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤትም በዚህ ክስ መነሻ የአሁኑ ተጠሪዎች ያላቸውን ክርክር እንዲያቀርቡ ካደረገና የመልሳቸውንም ዝርዝር ይዘት ሳይመለከት መልሳቸውን በጥቅል ከጠቀሰ በኋላ በፍ/ብ/መ/ቁ 34398 በሆነው መዝገብ ሐምሌ 07 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት ጉዳዩን መርምሮ፡- ተደረገ የተባለውን የቁም ስጦታ ህጋዊ ነው? አይደለም? ሊፈርስ ይገባል አይገባም? የሚለውን አይቶ ለመወሰን ስልጣን ያለው ሌላ ፍ/ቤት ነው። ከላሽ ሰነዱ በህግ ፊት ተቀባይነት የለውም ከሚሉት በቀር ስልጣን ባለው ፍ/ቤት አቅርበው ፈራሽ ነው በሚል የተወሰነበትን ውሳኔ አላቀረቡም በዚህም ግራ ቀኙ በሚከራከሩበት ፍ/ቤት ይኸው የቁም ስጦታ እንዲፈርስ ይደረግልን በማለት አልጠየቁም ስለሆነም በዚህ ሰነድ አማካኝነት ለሶስተኛ ወገን የተላለፈን ንብረት የአውራሽ አባቱ ስለሆነ ለእኔ ይገባል በማለት ያቀረቡት ክስ ተገቢነትም ሆነ የህግ መሠረት የለውም በማለት ወስኗል።

ይህም ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 በተመለከተው መሠረት በፍሬ ነገርም ሆነ በህግ ረገድ ግድፈት ያለበት ባለመሆኑ ሰርዘለሁ በማለት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ የመጨረሻ ዳኝነት በመስጠቱ የተነሳ የአሁን አመልካች ለዚህ የሰበር ምክንያት የሆነውን፡

የሰበር አቤቱታ አቅረበዋል። በዚህ ሰበር ደረጃም ክርክር ባስነሳው “የቁም ስጦታ ላይ ክርክር ቀርቦበት እያለ ከላሽ አሳስፈረሰቸውም በሚል የአሁን አመልካች ክስ ውድቅ መድረጉ አግባብ ነው? አይደለም? በሚለው ጭብጥ ላይ ግራ ቀኙ ያላቸውን ክርክር በፅሁፍ አቀርበዋል።

እንግዲህ የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

ከክርክሩ ይዘት እንደተረዳነው የአሁን አመልካች ክሱን ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ያቀረቡት ለክሱ ምክንያት የሆነው ቤትና መኪና ግምት መነሻው በማድረግ ክርክሩ በያዘው የገንዘብ መጠን ላይ የተወሰነን የስልጣን ዓይነት መሰረት ነው። በዚህም መሰረት ከላሽ የክስ አቀራረብ ሥርዓት ከአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 14(1) አንጻር ሲታይ በእርግጥ ክሱ የቀረበው ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን የስረ ነገር ስልጣን ባለው ፍ/ቤት በመሆኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 16 ፣ 9 ፣ 231(1)(ለ) አንጻር ሲታይ ከስልጣን አንጻር ሥርዓቱን ጠብቆ የቀረበ ሲሆን፣ በዚህ ረገድም ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤት ክሱን አልነቀፈውም፤ የአሁን ተጠሪዎችም ክርክር አላነሱበትም።

ከላይ በተገለፀው አኳኋን አንድን ጉዳይ ተቀብሎ ለማየትና ለመወሰን የስረ-ነገር ሥልጣን ላለው ፍ/ቤት የቀረበን ክርክር ለማስረዳት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 223 የቀረበን የሰነድ ማስረጃ ህጋዊነትን አስመልክቶ የሚቀርብን ክርክር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 246 ፣ 247 ፣ 248 እንደተደነገገው አከራካሪ ነጥብ ያስረዳ መሆኑ ታውቆ ክርክሩ በሚሰማበት የክርክር ደረጃ (at the trail stage) በግራ ቀኙ የቀረበውን ክርክር እና ለክርክሩ አግባብነት ያለውን ህግ ተፈጻሚ በማድረግ በዚያው ክሱ በቀረበለት ፍ/ቤት የሚወሰን እንጂ ክርክርን በማስረዳት የቀረበን ማስረጃ ብቻ በመነጠል የዚህን ያለአግባብ የተነጠለውን የማስረጃ ህጋዊነት በሚመለከት በሌላ ፍ/ቤት ቀርቦ እንዲታይ በማድረግ የሚያስችል ሥርዓት አልተዘረጋም።

ግራ ቀኙ በየፊናቸው ያቀረቡት ክርክር ተመልክቶ ለመወሰን ይኸው የቁም ስጦታ ህጋዊነት (validity) ከማስረጃ አቀራረብ ሥርዓት አንጻር አይቶ እና ለይቶ በመወሰን ላይ የተመረከዘ

እንደመሆኑ መጠን የአሁን አመልካች በመጀመሪያ ደረጃ በቀረቡት ክስ ውስጥ ይኸው የቁም ሥጦታ ሰነድ እንዲፈረስ ይወሰንልን በማለት የተለየ ዳኝነት እንደጠየቁ የሚያስገድድ የክርክር አቀራረብ ሥርዓትም የለም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት አከራካሪ ሆኖ የተገኘውን የቁም ኑዛዜ ሰነድ ህጋዊነት አስመልክቶ የአሁን አመልካች ለዚህ የሰበር ጉዳይ ምክንያት በሆነው ክስ ላይ ማቅረብ አይችሉም፤ ሊያቀርቡ የሚችሉት እራሱን በቻለ የዳኝነት ጥያቄ በሌላ ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት ሊሆን ይገባል በሚል የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘነው የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 34398 በቀን 07/11/2003 ዓ.ም. የሰጠው ብይን፤ እና ይህ ብይን በአግባቡ የተሰጠ ነው በሚል ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በክ/ቁ 115381 ህዳር 18 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ ተሸሯል።
2. ክርክር ያስነሳው የቁም ስጦታ ሰነድ ህጋዊ መሆኑንና አለመሆኑን ክስ በቀረበለት ፍ/ቤት የሙግት ደረጃውን ጠብቆ ከግራ ቀኙ ክርክርና ለጉዳዩ አግባብነት ካለው ህግ ጋር ተገናዝቦ ሊወሰን የሚገባ ስለሆነ በዚህ መሰረት የዘጋውን መዝገብ አንቀሳቅሶ ጉዳዩን ተመልክቶ ተገቢውን ዳኝነት ይሰጥበት ዘንድ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343(1) መሰረት ጉዳዩን ወደ ፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት መልሰናል።
3. በዚህ የሰበር ደረጃ የቀረበውን ክርክር ለመከታተል ግራ ቀኙ ያወጡት ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ሐ/አ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ሥላሴ

**አልማው ወሌ
ዓሊ መሐመድ
ረታ ቶሎሳ
አዳነ ንጉሴ**

አመልካች፡- አዋሽ ኢንተርናሽናል ባንክ አ/ማህበር ነገረ ፈጅ ብርሃኑ ሚልካሳ ቀረበ
ተጠሪዎች፡-1. ዋቅቶሉ አብደሳ ክርክሩ በዚህ ሰበር ችሎት ተቋርጧል

2. የጊምቢ ከተማ ማዘጋጃ ቤት ነገረ ፈጅ አቶ አዲሱ ደሳለኝ ቀረቡ
መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ አመልካች በተጠሪዎች ላይ ያቀረበው ክስ በይርጋ የተቋረጠ ነው በሚል በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ዳኝነት በሙግት ሂደት የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች መነሻ በማድረግ ለጉዳዩ አግባብነት ካለው ድንጋጌ ጋር በማዛመድ በአግባቡ ታይቶ የተሰጠ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ለይቶ ለመወሰን ሲባል የቀረበ ነው።

ለጉዳዩ መነሻ የሆነው የአሁን አመልካች በዚህ የሰበር መዝገብ 1ኛ ተጠሪ በሚል የተሰየመው በአቶ ዋቅቶሌ አብደላ በብድር የወሰደውን ገንዘብ እንደውሎ መልሶ ለመክፈል የተሳነውና ያልቻለ በመሆኑ ቀሪ የብድር ገንዘብ እስከ መጋቢት 13/2003 የታሰበ ወለድና የወለድ ቅጣት ብር 100,240.74 /አንድ መቶ ሺህ ሁለት መቶ አርባ ብር ከ74/100/ በአጠቃላይ ብር 146,994.44 /አንድ መቶ አርባ ስድስት ሺህ ዘጠኝ መቶ ዘጠና አራት ብር ከ74/100/ እንዲሁም ይኸው ዕዳ ተከፍሎ እስከሚያልቅ ድረስ ከሚታሰብ 14% ወለድ ጋር ይክፈሉን 2ኛ ተጠሪ ደግሞ ተበዳሪው በብድር ለወለደው ገንዘብ አመላላሽ ዋስትና ይሆን ዘንድ በዚሁ ተበዳሪ ስም በካርታ ቁጥር 033/00/88 የተመዘገበውንና በግምቢ ከተማ ቀበሌ 03 ውስጥ የሚገኘውን ቁጥር 667 የሆነውን መኖሪያ ቤት የግምቢ ከተማ ማዘጋጃ ቤት ከዕዳና እገዳ ነጻ መሆኑን በማረጋገጥ እና ለዚሁ ብድር የእኛ መያዣ መሆኑን መዝግቦ በማረጋገጡ ይህንን መያዣ ይዘን የብድር ገንዘቡን ለተበዳሪው ሰጥተናል። ሆኖም ይኸው ቤት በተበዳሪው ባለቤት በወ/ሮ ደሼ ተረፈ ስም በግምቢ ማዘጋጃ ቤት አማካኝነት ሌላ ካርታ ቁጥር 502/89 የሆነ ተዘጋጅቶ የኢትዮጵያ ልማት ባንክ ለሰጠው ብድር መያዣ ሆኖ በመገኘቱ ምክንያት የልማት ባንኩ በሰጠው ብድር ምክንያት ይህንን ቤት የተረከበው መሆኑን አረጋግጠናል። ስለሆነም ማዘጋጃ ቤቱ በፈፀመው ጥፋት ምክንያት ጉዳት እንዲደርስብን ያደረገ ስለሆነ ለዕዳው ተጠያቂ በመሆኑ ከዋናው ተበዳሪ ጋር በአንድነትና በነጠላ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ እንዲከፍል ይወሰንልን በማለት ያቀረበው ክስ ነው።

በዚህ ክስ መነሻ 1ኛ ተከላሽ የነበረው ዋናው ተበዳሪ አሁን በ1ኛ ተራ ቁጥር በተጠሪነት የተጠቀሰው ተከራካሪ ለክሱ ምክንያት የሆነው ነገር ከተፈጠረበት ጊዜ ጀምሮ 10 ዓመት ካለፈው በኋላ ክሱ የቀረበ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1845 መሰረት በይርጋ ቀሪ ነው በማለት

ሲከራከር የአሁን 2ኛ ተጠሪ በሁለተኛ ተከላሽነቱ በሰጠው መልስ ላይ ባንኩ በእኛ ላይ ክስ ለማቀረብ አይችልም ንብረቱን መውሰድ ይቻላል በማለት በፍሬ ነገሩ ረገድ ከመከራከሩ በቀር እንደተከሰሰ የይርጋ ክርክርን ጠቅሶ ያቀረበው ክርክር እንዳልነበረ የስር ፍ/ቤቶች በሰጡት ውሳኔ ላይ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው።

ክሱን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በሁለቱም ተከላሾች ላይ የቀረበው ክስ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1845 እና 3058 መሰረት በይርጋ ውድቅ ነው በማለት ወስኗል።

በዚህ ውሳኔ መነሻ የአሁን አመልካች ክሱ በይርጋ ቀሪ ሊሆን እንደማይገባ ገልጾ ከታች ወደ ላይ በተዋቀሩት ፍ/ቤቶች ያቀረበው ክርክር ተቀባይነትን ያላገኘ በመሆኑ በጉዳዩ ላይ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በሰጠው የመጨረሻ ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታረም ይገባል በማለትና ምክንያቱን በመዘርዘር ባቀረበው የሰበር አቤቱታ መነሻ ጉዳዩ ግራ ቀኙ ባሉበት በሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚገባ መሆኑ ተጠቅሶ መጥሪያ ለ1ኛው ተጠሪ እንዲያቀርብ ትዕዛዝ የተሰጠው ቢሆንም ይህንኑ የሰበር ሰሚ ችሎቱን መጥሪያ በእራሱ ችልተኝነት ወጭ አድርጎ ያለመውሰዱና ይህም ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 70/መ/አንጻር ታይቶ ጥቅምት 28 ቀን 2005ዓ.ም በዋለው ችሎት በአሁን 1ኛ ተጠሪ ላይ ያቀረበው የሰበር ክርክር ተሰርዞ ቀሪ ነው በሚል በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠውን ዳኝነት አግባብነት በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚችል ሆኖ አላገኘውም።

በሌላ በኩል አመልካች የአሁኑን ሁለተኛ ተጠሪ አስመልክቶ ይኸው 2ኛ ተጠሪ ይርጋን በሚመለከት በስር የከፍተኛ ፍ/ቤት በነበረው ክርክር ጊዜ በማንሳት ያልተከራከረበት ስለሆነ ክርክር ባልቀረበበት ጉዳይ በዚህ ተከራካሪ ወገን ላይ ያቀረብነው ክስ በይርጋ ውድቅ ነው መባሉ አግባብ አይደለም በማለት ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በይግባኝ የመከራከሪያ ነጥብነቱ ሲያቀርብ የአሁን 2ኛ ተጠሪ ለይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በሰጠው መልስ ስለይርጋ ጉዳይ 1ኛ ተከላሽ የነበረው በማንሳት የተከራከረበት ስለሆነ እኛም እንድናነሳ አይጠበቅብንም በማለት ተከራክሯል።

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤትም በስር ከፍተኛው ፍ/ቤት ከላሽ የነበረው የአሁን አመልካች በሁለቱም ወገኖች ላይ በመሰረተው ክስ ሁለቱም ተከላሾች በአንድነትና በነጠላ ኃላፊነት አለባቸው በሚል ሁለቱንም የከሰሳቸው ስለሆነ 1ኛው ተከላሽ የነበረው ያነሳው የይርጋ ጊዜ ለሁለተኛ ተከላሽም የሚጠቅም ይሆናል። ስለሆነም የብድር ውሉ ከተደረገበት ቀን ጀምሮ መብቱን ለማስጠበቅ እንቅስቃሴ እስካደረገበት ጊዜ ድረስ 10 ዓመት ያለፈው ስለሆነ በብድር ምክንያት ንብረት በመያዥነት ከተመዘገበና ይኸው የመያዣ ጉዳይ ውጤት የሚኖረው ለ10 ዓመት ብቻ በመሆኑ ይህ የ10 ዓመት ጊዜ ከመሙላቱ በፊት የመያዣ ውሉ እንዲታደስ ካልተደረገ በቀር ውጤት የሚያስከትለው ለ10 ዓመት ብቻ ስለሆነ እንዲሁም ማስጠንቀቂያ ሰጠሁ የሚለው በዚህ 10 ዓመት ጊዜ ውስጥ ሆኖ ስላለተገኘ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በሚል በስር ፍ/ቤት መወሰኑ አግባብ ነው በማለት ውሳኔውን አጽንቶ ወስኗል።

ለዚህ የሰበር ጉዳይ መነሻ የሆነውም ከዚህ በላይ በተገለፀው አኳኋን የስር ፍ/ቤቶች በሰጡት ውሳኔ ላይ የአሁን አመልካች ያቀረበው የሰበር አቤቱታ ነው።

እኛም በየደረጃው ያሉት ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውስጥ ግራ ቀኙ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት በጽሑፍ ካቀረቡት ክርክር ጋር በማገናዘብ ለጉዳዩ አወሳሰን አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች አንጻር ጉዳዩን እንደሚከተለው ተመልክተናል።

እንደተመለከትነውም የአሁን 2ኛ ተጠሪ በአንደኛ ተጠሪነት በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ከተሰየመው ጋር ተጣምሮ በተከሰሰ ጊዜ የይርጋ ክርክርን በማንሳት ያልተከራከረ ለመሆኑ የስር ፍ/ቤቶች በሰጡት ውሳኔ የተረጋገጠ የፍሬ ነገር ጉዳይ ነው።

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይኸው ተጠሪ ይርጋን ጠቅሶ ክርክር አለማቅረብ ቢታወቅም የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት አለበት በሚል ከ1ኛው ተጠሪ ጋር ተጣምሮ የተከሰሰ በመሆኑ 1ኛው ተጠሪ ባነሳው የይርጋ ክርክር ተጠቃሚ መሆኑ አይቀርም የሚለውን ምክንያት በመጥቀስ ነው ይህንኑ ተከላኸም አስመልክቶ የቀረበው ክስ በ10 ዓመት የይርጋ ጊዜ ቀሪ ነው የሚለውን ውሳኔ ሊሰጥ የቻለው።

ይሁን እንጂ በተለያዩ የመሰረታዊ ህጎች ክፍል ሁለት እና ከዚያ በላይ የሆኑ ወገኖች ለገንዘብ ጠያቂው ወይም ከላሽ በመሆን ለሚሰየመው ወገን የአንድነትና የነጠላ ግዴታ አለባቸው በሚል የተቀመጡት የህግ ድንጋጌዎች መብትና ግዴታን በማቋቋም ረገድ ምክንያታቸውና መነሻ ሀሳባቸው ሁልጊዜም ተመሳሳይ መሆናቸው ታይቶ አይደለም የአንድነትና የነጠላው ኃላፊነት ከተለያዩ የህግ ክፍል እና ከተለያዩ ምክንያት ሊመነጭ ይችላልና።

በዚህ በተያዘው ጉዳይ የአንደኛ ተጠሪ ኃላፊ ነው በሚል የቀረበው ክስ ከውል ህግ የመነጨ ሁለተኛው ተጠሪ ደግሞ ስለ ጉዳዩ ከአንደኛው ተጠሪ ጋር የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት አለበት በሚል የቀረበበት ክስ ከሚጠበቅበት የስራ ግዴታ አንጻር የፈፀመው ድርጊት ጥፋት ነው በሚል ውል ሳይኖር በሚደረግ ኃላፊነት ህግ በሚገዛው ክፍል እንደሆነ ከግራ ቀኙ ክርክር መረዳት የምንችለው ጉዳይ ነው።

የሁለቱም ዓይነት የኃላፊነት ምንጭ ከተለያዩ የህግ ክፍል የሚነሳ እንደመሆኑ እንደቅደም ተከተሉ የይርጋ ክርክር በተነሣ ጊዜ የይርጋ ዘመናቸው ጉዳዩን እንደሚሸፍነው የህግ ክፍሉ በተቀመጠው የይርጋ ዘመን መሰረት እየታዩ የሚወሰን በመሆኑ አንዱ ያነሳው የይርጋ ክርክር ለሌላውም ይጠቅመዋል ብሎ ለመተርጎም የሚቻል አይደለም። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 36 እንደተመለከተው የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት ያለባቸውን ወገኖች አጣምሮ መክሰስ እንደሚቻል መደንገጉም ሁለቱንም ወገኖች ለየብቻ ከመክሰስ ይልቅ በአንድ መዝገብ አጣምሮ መክሰሱ በአጭር ጊዜ እና በአነስተኛ ወጭ ጉዳዮችን ለመቋጨት ያስችላል በሚል እንጂ አንዱ ተከላኸ የሚያቀርበው ክርክር ያለቅድመ ሁኔታ ለሌላውም ተጣምሮ ለተከሰሰው ተከላኸ ተፈጻሚነት ያለው መሆኑ ታይቶ አይደለም።

ስለሆነም በዚህ ጉዳይ 1ኛው ተጠሪ በስር ፍ/ቤት ያነሳው የይርጋ ክርክር በዚሁ አቅራቢ ላይ ብቻ የሚወሰን እንጂ የአሁን 2ኛ ተጠሪም እንዳቀረበው አድርጎ ለመቁጠርና ለመውሰድ የሚያስችል ህግ ባለመኖሩ 2ኛ ተጠሪ የይርጋ ክርክርን አስመልክቶ ክርክር አቅርቧል ማለት አይቻልም። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 244 እንደተመለከተው የይርጋ ክርክር መቅረብ በሚገባው ጊዜ ካልቀረበ እንዳተተው ክርክር ተደርጎ ሊወሰድ እንደሚገባው በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 244/3/ እና

በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1852 የተደነገገ ሆኖ እያለ የስር ፍ/ቤቶች የተሳሳተ የትርጉም መነሻ በመያዝ 1ኛው ተጠሪ ያቀረበው የይርጋ ጊዜ ለአሁን 2ኛ ተጠሪም የሚጠቅም ነው በማለት ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው ሲሉ የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘነው የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተዋል።

ው ሣ ኔ

1. የአሮሚያ ብ/ክ/መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 127608 በቀን 13/07/04ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እንዲሁም የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 78660 በቀን 16/09/2003ዓ.ም የሰጠው ብይን ሁሉ ተሸሯል።
2. በአሁን ሁለተኛ ተጠሪ ላይ የቀረበው ክስ በይርጋ ሊታገድ ይገባል በሚል እንደ ስርአቱ ክርክር ያልቀረበበት በመሆኑ በይርጋ ቀሪ ሊሆን አይገባም ብለናል።
3. በይርጋ ቀሪ ነው በሚል የተዘጋውን መዝገብ በማንቀሳቀስ የአሁን አመልካች ከአሁን 2ኛ ተጠሪ ከግምቢ ማዘጋጃ ቤት ጋር ያቀረበው ክርክር እና ማስረጃ ታይቶ ተገቢው ዳኝነት ይሰጥበት ዘንድ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 341 መሰረት ጉዳዩን ወደ ምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት መልሰናል።
4. የዚህ የሰበር ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ግራቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ መዝገቡ ተዘግቷል።
ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ጥ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሣ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ጥቁር ዓባይ ኮንስትራክሽን አ/ማህበር ሂሳብ አጣሪ የመንግስት የልማት ድርጅቶች ባለአደራ ቦርድ ነገረ ፈጆች አዲስ ቦጋለ እና ላዕከማሪያም ሊቁ ቀረቡ ተጠሪ፡- ወጋገን ባንክ አ/ማህበር ነገረ ፈጆ ገቢሳ ተሬሳ ቀረቡ መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ አበዳሪ ወጋገን ባንክ ለጥቁር ዓባይ ኮንስትራክሽን ማህበር የሰጠው ብድር ባለመመለሱ ምክንያት ለብድር አመላለሱ ሲባል በመያዥ የያዘውን ንብረት በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሰረት በሐራጅ ሲሸጥ ይህንም የሀራጅ ሽያጭ ሊፈርስ ይገባል በማለት የአሁን አመልካች ያቀረበው ክርክር በፍርድ ቤት ሊወሰን የሚችል መሆን ያለመሆኑን የሚመለከት ነው፡፡

ክርክሩ የጀመረው በፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን በዚህ ፍ/ቤት የአሁን አመልካች ከሳሽ ተጠሪ ደግሞ ተከሳሽ ነበሩ አመልካች በአሁን ተጠሪ ላይ የመሰረቱት ክስ ባጭሩ፡ የፈረሰውን ጥቁር ዓባይ አ/ማህበር አመልካች በሂሳብ አጣሪነቱ ተረክቦ በማጣራት ላይ እያለ አበዳሪ ወጋገን ባንክ አ/ማህበር በህግ በተሰጠኝ ስልጣን በሐራጅ የመሸጥ መብት አለኝ በማለት የባለዕዳውን ንብረት በሐራጅ እሸጣለሁ በማለቱና ይህም በማጣራቱ ስራ ላይ ችግር ስላስከተለ የተጀመረው በሐራጅ የመሸጥ እንቅስቃሴ እንዲቆም ይደረግልኝ በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡

የአሁን ተጠሪ በሰጠው የመከላከያ መልስ በጥቁር ዓባይ ኮንስትራክሽን አ/ማህበር እና በተጠሪ ወጋገን ባንክ መካከል በተፈረመው የብድር ውል መሰረት ተበዳሪ የወሰደውን የብድር ገንዘብ በውሉ መሰረት ስላልከፈለ ለብድሩ አከፋፈል በመያዥ የያዘውን ንብረት በአዋጅ ቁጥር 97/90 እና 216/92 በተሰጠን ስልጣን መሰረት በሐራጅ የመሸጥ ስልጣን ስላለው በህግ አግባብ በተቋቋመ የብድር ሰነድ ውል መነሻ ለብድር አመላለስ የተያዘን ንብረት የሐራጅ አሻሻጥን ምክንያት በማድረግ ፍ/ቤቱ ጣልቃ ገብቶ የማየት ስልጣን የለውም፡፡ ይህንንም በሚመለከት የፌደራል ሰበር ሰሚው ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ በሰበር መ/ቁ 70824 በሆነው ጉዳዩን ፍ/ቤት ተቀብሎ የመወሰን ስልጣን የለውም በሚል ትርጉምም የተሰጠበት ስለሆነ መዝገቡ ሊዘጋ ይገባል፡፡ በማለት ተከራክሯል፡፡

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም በቅድሚያ ከሳሽ ክስ ያቀረበበትን ጉዳይ ይህ ፍ/ቤት ተቀብሎ ለማየትና ለመወሰን የሚያስችል የዳኝነት ስልጣን አለው ወይስ የለውም የሚለውን ጭብጥ ይዞ ይህንን ነጥብ ከህጉ ጋር በማገናዘብ

ተመልክቶ የተጠየቀው ዳኝነት በወጋገን ባንክ ኢ/ማህበር የተጀመረ የሐራጅ የመሸጥ እንቅስቃሴ እንዲቆም ትዕዛዝ እንዲሰጥ ነው። ሆኖም በአዋጅ ቁጥር 90/97 አንቀጽ 3 እና 4 እንዲሁም በአዋጅ ቁጥር 216/92 እንደተሻሻለው ባንኮች ለሰጡት ብድር አከፋፈል በመያዥነት በዋስትና የያዙትን ንብረት የብድር ዕዳው እንዲከፈለው በተወሰነው ጊዜ ሳይከፈል ከቀረ ከ30 ቀናት ያላነሰ ማስጠንቀቂያ በመስጠት ይህንኑ በመያዣ የተያዘውን ንብረት ያለማንም ጣልቃ ገብነት በሐራጅ የመሸጥና የባለቤትነት መብት ለገዥው የማዛወር ስልጣን ተሰጥቷቸዋል። ባንኩ በእነዚህ ህጎች መሰረት ንብረቱን በሐራጅ በሚሸጥበት ጊዜ በአሻሽጦ ሂደት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 394-449 የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ባለመከተል ያደረሰው ጉዳት ካለ ለደረሰው ጉዳት ኪሣራ ከመጠየቅ በቀር የሐራጅ ሽያጭ በፍ/ቤት ትዕዛዝ እንዲቆም ክስ የሚቀርብበት መብት እንደሌለና ፍ/ቤትም ተቀብሎ የማየት ስልጣን እንደሌለው በፌደራል ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ 70824 የካቲት 27 ቀን 2004 ዓ.ም. በሰጠው ውሣኔ በዚህ አኳኋን ተተርጉሟል። ስለሆነም በባንኩ የተጀመረ የሐራጅ ሽያጭ እንቅስቃሴ እንዲቆም የቀረበውን የዳኝነት ጥያቄ ፍ/ቤቱ የማየትና የመወሰን የዳኝነት ስልጣን ስለሌለው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ 244/2/ሀ/ እና 244/2/ መሰረት መዝገቡ ተዘግቷል በማለት ብይን ሰጥቷል።

በዚህ ብይን ላይ የአሁን አመልካች የይግባኝ አቤቱታ አቅርቦ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ጉዳዩን ተመልክቶ ጉዳዩ በይግባኝ መልስ ሰጭን ያስቀርባል ወይስ አያስቀርብም? የሚለውን ነጥብ አስመልክቶ ዳኝነት ከመስጠቱ በፊት የአሁን አመልካች የዕግድ ትዕዛዝ አሰጥቶ ስለነበረ የአሁን ተጠሪ ይህንኑ ተረድቶ በህግ በተሰጠን ስልጣን መሰረት የሐራጅ ሽያጭ ተከናውኖ የተሸጠው ንብረት ስመ ሀብትነቱ በቂርቆስ ክፍለ ከተማ አስተዳደር አማካኝነት ወደ ገዥው ተዛውሯል። ካርታና ሽላንም ገዥው ወስዷል። የቀረው በዚህ ፍ/ቤት የዕግድ ትዕዛዝ ምክንያት የንብረቱ ርክክብ ብቻ ስለሆነ የሐራጅ ሽያጭ እንቅስቃሴያቸው ይቁም በሚል የተሰጠው የዕግድ ትዕዛዝ ይነሳልን የሚል አቤቱታ በማቅረቡ የተነሣ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በዚህ የዕግድ ትዕዛዝ ይነሳ አይነሳ በሚለው ነጥብ ላይ ከክርክር በኋላ ዋናውን ጉዳይ ተመልክቶ የስር ፍ/ቤት የሰጠው ብይን በአገባቡ ስለሆነ የአሁን ተጠሪ የሆነውን መልስ ሰጭን የሚያስቀርብ አይደለም በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሰረት ትዕዛዝ ሰጥቶ የዕግድ ትዕዛዙም እንዲነሳ አድርጓል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ዳኝነት በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም፡- በተመሳሳይ ጉዳይ በተባለው የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ 70824 ትርጉም የሰጠው የካቲት 27 ቀን 2004ዓ.ም ሲሆን ንብረቱ በሐራጅ የተሸጠው ደግሞ የካቲት 22 ቀን 2004ዓ.ም ስለሆነ የሰበር ሰሚው ችሎት ከሽያጩ በኋላ የሰጠው ትርጉም ወደ ኋላ ተመልሶ ተፈጻሚ ሊሆን አይችልም በአዋጅ ቁጥር 25/84 መሰረት ከፈረሰው ድርጅት ገንዘብ የሚጠየቅ ባለመያዣ ገንዘብ ጠያቂ ወገን የሆነ ማንኛውም ገንዘብ ጠያቂ ከሌላው በተለየ ሁኔታ ክፍያ እንደሚፈፀምለት ተገልጾ እያለ በመያዣ የተያዘው ንብረት በአዋጅ ቁጥር 97/90 መሰረት የተሸጠ ነው የሚለውን በመያዝ ብቻ መወሰኑ አግባብነት የለውም ስለዚህ ማህበሩ በኪሣራ የፈረሰ በመሆኑ ማህበሩ ከፈረሰ ደግሞ ንብረት ገንዘብ አለን የሚሉ ወገኖች ከአዋጅ ቁጥር 25/84 አንፃር ፍ/ቤቶች አይተው የመወሰን ስልጣን እያላቸው ድርጅቱ ከመፍረሱ በፊት በወጋገን ባንክ በመያዥነት ንብረቱ ተይዟል በማለት በአዋጅ ቁጥር 97/90 እና የፌደራል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት

አስቀድሞ በሰጠው ትርጉም መሠረት መወሰኑ ተገቢ አይደለም የሚሉትን ምክንያቶች በመጥቀስ በሥር ፍ/ቤት የተሰጠው ዳኝነት እንዲሻርለት መጠየቁን የሚያስረዳ ነው።

የአሁን ተጠሪም ለዚህ የሰበር አቤቱታ በሰጡት መልስ ባጭሩ በግራ ቀኝትን መካከል ክርክሩ መጋቢት 11 ቀን 2004 ዓ.ም ከመጀመሩ በፊት የካቲት 27 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ. 70824 ላይ ትርጉም የሰጠ ስለሆነ ትርጉሙ በእኛ ጉዳይ ላይም ተፈጻሚነት አለው። የንብረት የሐራጅ ሽያጭ ሥርዓት በሚገባ ተከናውኖና ተጠናቆ ለገዥው አዋርዲንግ ሌተር እስከሰጠንበት ድረስ አ/ማህበሩ የፈረሰ ስለመሆኑ አላሳወቀም። በአዋጅ ቁጥር 25/84ም ቢሆን አመልካች የኪሣራ ጉዳይ ሥራ ሲያከናውን፤ የመክሰር ውሣኔን ለማሰጠት እና ለማሳወቅ አግባብነት ያላቸው የፍ/ብሔር እና የንግድ ሕጎች ተፈጻሚነት እንዳላቸው በአዋጁ አንቀጽ 4 ተመልክቷል። እንዲሁም የመክሰር ሥርዓት በድርጅቱ ላይም ተፈጻሚ እንደሚሆን በአንቀጽ 40/1/ ላይ ተመልክቷል። በዚህ ጉዳይ የአሁን አመልካች የአ/ማህበሩ ሥራ አስኪያጅ በተገኘበት ንብረቱ ከተሸጠ በኋላ አክሲዮን ማህበሩ ፈርሷል በማለት ክስ ከማቅረቡ በቀር በህጉ መሰረት ስለመፍረሱ አላሳወቁም በመሆኑም የሐራጅ ሽያጭ ሥርዓትን አሟልቶ በአዋጅ 97/90 እና 216/92 መሠረት በሕግ በተሰጠው ሥልጣን የሐራጅ ሽያጭ ማስፈፀሙ የሕግ ስህተት መፈፀሙን አያመለክትም በማለት የተከራከረበት ነው። የአሁን አመልካችም በሰጠው የመልስ መልስ ላይ የአ/ማህበሩ ሥራ አስኪያጁ ድርጅቱ መፍረሱን የሚገልፅ ደብዳቤ ጽፏል። የማጣራት ሥራው እንዳለቀ ከሌሎች ገንዘብ ጠያቂዎች ሁሉ ቅድሚያ በመስጠት እንደምንከፍለው የአረጋገጥን ስለሆነ የሐራጅ ሽያጭ ሊፈርስ ይገባል የሚለውንና በቅራታው ላይ የገለፀውን በማጠናከር ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆኑት የሥር ፍ/ቤት ዳኝነቶች እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል እንደመረመርነውም የአሁን አመልካች ያቀረበውን የዳኝነት ጥያቄ በፍ/ቤት ሊታይ የሚችልበት ሕጋዊ አግባብ አለ ወይስ የለም? የሚለው በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሆኖ አግኝተናል።

ከክርክሩ መገንዘብ እንደተቻለው የጥቁር ዓባይ ኮንስትራክሽን አክሲዮን ማህበር ከአሁን ተጠሪ ላይ ገንዘብ ብብድር መውሰዱን ይህን የብድር ገንዘብ በወሰደበት ጊዜ ለብድሩ ገንዘብ አመላለስ ዋስትና ይሆን ዘንድ በቀድሞ አጠራር በወረዳ 21 ቀበሌ 08 በአዲሱ አጠራር በቂርቆስ ክፍለ ከተማ ወረዳ 6 የቤት ቁጥር 555 እና በባለቤትነት ማረጋገጫ ሰነድ ቁጥር ፪ አይ ኤስ 001895 የተመዘገበውን የማይንቀሳቀሰውን ንብረቱን በመያዣ ያስያዘ መሆኑንና በአበዳሪና ተበዳሪ መካከል በተደረገው የብድር ውል መሠረት ተበዳሪው የጥቁር አባይ ኮንስትራክሽን አ/ማህበር የብድር ገንዘቡን ለመመለስ ያልቻለ መሆኑ ጉዳይ ግራ ቀኝን ያከራከረ ጉዳይ አይደለም።

እንደዚሁም የአሁን ተጠሪ ከላይ የተመለከቱትን ምክንያቶች መነሻ በማድረግ ለጥቁር ዓባይ ኮንስትራክሽን ሰጥቶት የነበረውን የብድር ገንዘብ ሊመልስ ያልቻለ በመሆኑ ይህንኑ የብድር ገንዘብ ለማስመለስ ግራ ቀኝ ያደረጉትን የብድር ውል ስምምነት፣ ይህንኑ ስምምነት የሚገባውን አዋጅ ቁጥር 97/90 አዋጅ ቁጥር 216/92 እንደተሻሻለ መሠረት በማድረግ በመያዣ የተያዘውን ንብረት አሸጦ ያበደረውን ገንዘብ ለመሰብሰብ በሥርዓቱ መሠረት የሐራጅ

ሽያጭ ሥራ ባከናወነበት ጊዜ የአሁን አመልካች ይኸው የሐራጅ ሽያጭ ሊቆም ይገባል፤ ንብረቱ በአጣሪው እጅ ይገኛል በማለት የሐራጅ ሽያጩን ለማስቆም በሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ዳኝነት ጠይቋል። በዚህ በሰበር ደረጃም ቢሆን የሐራጅ ሽያጩ የተጠናቀቀ ቢሆንም የሐራጅ ሽያጩ ሊፈረስ ይገባል በማለት ክስ መመስረቱና አሁንም እየተከራከረ እንደሚገኝ ከክርክሩ ተገንዝበናል።

ይሁን እንጂ በሕግ የተቋቋመ ባንክ በብድር የሰጠውን ገንዘብ ለማስመለስ በአዋጅ ቁጥር 97/90 እና 216/92 መሠረት አስቀድሞ ለብድሩ አመላላስ ዋስትና ይሆኑ ዘንድ ከያዛቸው መያዣዎች መካከል አንዱን በመምረጥ በሐራጅ ሊሸጥ ይገባል፤ ለመሸጥ የተንቀሳቀሰበት የመያዣ ንብረት ከመሸጥ ድርጊቱ ይታቀብ፤ ይህም በፍ/ቤት ትዕዛዝ ይሰጥልን በሚል በቀረበ ክስ መነሻ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ. 70824 በሆነው የካቲት 27 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት “ በመሠረቱ ባንክ በመያዣ የያዛቸውን ንብረት በሐራጅ መሸጥ እንደሚችል በአዋጅ ቁጥር 97/90፣ 98/90 እና 216/92 የሕግ ሥርዓት ተዘርግቷል። ይህንን በሚያደርግበት ጊዜ ባንኩ ሊከተለው የሚገባው ሥርዓትም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ.394- 449 ድረስ ያሉትን ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ ለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 97/90 በአንቀጽ 6 በግልፅ አስፍሯል። በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 እና 4 መሠረት እንዲሁም በአዋጅ ቁጥር 216/92 በተደረገው ማሻሻያም ባንኮች ለሰጡት ብድር አከፋፈል በመያዣነት የተቀበሉትን ንብረት የብድር እዳው እንዲከፈለው በተወሰነው ጊዜ ማይከፈል ከቀረ ከ30 ቀናት ያላነሰ ማስጠንቀቂያ በመስጠት የመያዣ ንብረቱን በሐራጅ ለመሸጥና ባለቤትነቱንም ለገዥው ለማዘዋወር ሥልጣን ተሰጥቷቸዋል። ከአዋጁ ድንጋጌዎችም መረዳት የሚቻለው በአበዳሪው ባንክ በዋስትና የተያዘውን ንብረት የብድር ገንዘብ ካልተመለሰለት ያለማንም ጣልቃ ገብነት አግባብነት ያላቸውን የሕግ ድንጋጌዎችን በመከተል በሐራጅ ሸጦ ለእዳው ክፍያ ማዋል እንደሚችልና በአሻሻጡ ሂደት ባንኩ ሕጉን ባለመከተል የፈፀመው ስህተት ቢኖር በዚህም ባለፀዳው ላይ ጉዳት ቢደርስ ለዚህ ጉዳት ባንኩ ለባለእዳው ካሳ የመክፈል ኃላፊነት ያለበት መሆኑን ነው። የአዋጆቹ ዝርዝር ድንጋጌዎች ይዘትም ሲታይ የሕጉቹ ዓይነተኛ ዓላማ ባንኮች የሚሰጧቸውን ብድሮች በተቀላጠፈ አካሄድ ለመሰብሰብ እንዲችሉ ስለመሆኑ የሚያስገነዝብ ሲሆን ይህ ስለመሆኑም በአዋጅ ቁጥር 97/1990 በመግቢያው ላይ በግልጽ አስቀምጧል።” የሚለውን ትርጉም በመስጠት አበዳሪ ባንክ በብድር ውሉ መሠረት ያበደረው የብድር ገንዘብ ባልተመለሰለት ጊዜ ይህንኑ የብድር ገንዘብ ለማስመለስ አስቀድሞ የያዘውን የመያዣ ንብረት በአዋጅ ቁጥር 97/90 ፣ 98/90 እና 216/98 በሚያዙት መሠረት በፎርክሎሻር በአራሱ የሐራጅ ሽያጭ ሥራ የማከናወን ሙሉ ሥልጣን እንዳለው እና ማንም ወገን የበኩሉን ምክንያት በመስጠትና በፍ/ቤት ዳኝነት አማካኝነት የሐራጅ ሽያጩን የማስቆም መብት እንደሌለው ይህ መሰል መብትም በፍ/ቤት ዘንድ ከቀረበ የሚቀርበው የዳኝነት ጥያቄ የመያዣ ውሉንና ከላይ ከተጠቀሱት አዋጆች ዓላማ ጋር የሚጣጣም ባለመሆኑ ፍ/ቤት የሐራጅ ሽያጩን ለማስቆም የሚያስችል ስልጣን አይኖረውም በማለት ወሰኗል።

በዚህ በተያዘው ጉዳይ የሐራጅ ሽያጩ ሊቆም ይገባል የተባለበት ምክንያት ከሰበር መ/ቁ. 70824 የተለየ ይሁን እንጂ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.224 መሠረት የአሁን አመልካች ከጠየቀው ዳኝነት አንጻር ይህ ከላይ የተጠቀሰው የሰበር ሰሚ ችሎት ትርጉም ቀጥተኛ ተፈጻሚነት እንዳለው ተገንዝበናል።

ለጠየቀው ዳኝነት በምክንያትነት ከጠቀሰው ክርክርም አኳያ እንዳየው ቢሆን የአሁን አመልካች በቀረበው ክርክር ተጠሪ መያዣ በመያዝ የብድር ገንዘብ ጠያቂ በመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 25/84 ከፈረሰው ድርጅት ገንዘብ ከሚጠይቁ ሌሎች ገንዘብ ጠያቂዎች በተለይ ሁኔታ ታይቶ ተገቢው ክፍያ እንዲፈጽምለት ተደንግጓል።

ስለሆነም ከዚህ ከፈረሰው ንብረት ገንዘብ አለን ከሚሉ ሌሎች ገንዘብ ከሚጠይቁ ወገኖች አንዱ አዋጅ ቁጥር 25/84 መሠረት ፍ/ቤቶች ጉዳዩን አይተው የመወሰን ስልጣን እያላቸው ድርጅቱ ከመፍረሱ በፊት በወጋገን ባንክ ንብረቱ በመያዣነት ተይዟል በማለት አዋጅ ቁጥር 97/90 እና ሰበር ሰሚው ችሎት አስቀድሞ በሰጠው ትርጉም መሠረት ብቻ ታይቶ መወሰኑ ተገቢ አይደለም። በማለት የሚከራክር በመሆኑ ይህ የአመልካች ክርክር በአዋጅ ቁጥር 97/90 98/90 እና 216/92 የተመለከቱትን የህጎችን መሰረት ሃሳብ የሚደግፍ እንጂ በእነዚህ አዋጆች መሠረት በአበዳሪ ባንክ በተጠሪ አማካኝነት የተከናወነን የሐራጅ ሽያጭ ለማስቆምም ሆነ ለማስፈረስ የሚያስችል የህግ መሠረት ያለው ክርክር አይደለም።

በአዋጅ ቁጥር 25/84 እና ከላይ በተመለከተቱ ከባንክ የብድር ማስፈፀሚያ አዋጆች መካከል ቅራኔ የለም እንጂ በህጎች መካከል ቀራኔ አለ እንኳ ቢባል በህጎች አተረጓጎም ደንቦች መሠረት ለተያዘው ጉዳይ ቀጥተኛ ተፈጻሚነት ያለው የትኛው የህግ ክፍል ነው ለሚለውም ሕግ አዋጆች ከወጡበት ዘመን አንፃር ሲታይ ለዚህ ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት ያለውና ጉዳቦቹን የሚገባው የባንክ ብድር ማስፈፀሚያ የሆኑት አዋጆች በመሆናቸው ከላይ የተጠቀሰውን ሰበር ሰሚ ችሎት አስቀድሞ የተሰጠውን ትርጉም አፈፃፀም የሚያስለውጥ የክርክር ነጥብ አይደለም።

ምናልባትም የዚህ ክርክር እንደምታዋ ይዘቱና ከፍተኛ ዋጋ የሚያወጣው የመያዣ ንብረት በአኛ አማካኝነት ቢሸጥ ኖሮ ከፍተኛ ዋጋ ያወጣ ነበር የሚል ከሆነ ባንኩ ባደረገው የሐራጅ አሻሻጥ ሂደት በተፈፀመ ስህተት ምክንያት እንደ አባባሉ ሆኖ ከተገኘ የሥር ፍ/ቤቶች እንደሰጡትም ሆነ በሰበር ሰሚው ችሎት እንደተሰጠው ትርጉም በዚህ ረገድ የደረሰ ጉዳት ካለ በአዋጆች መሠረት ዳኝነት ከሚጠይቅ በቀር እንደቀረበው የዳኝነት ጥያቄ የሐራጅ ሽያጩን ለማስቆምም ሆነ ማስፈረስ የሚያስችል መብት ሰጪ የክርክር ነጥብ ሆኖ አይገኝም።

በመጨረሻም በአዋጅ ቁጥር 454/97 እንደተመለከተው ከአምስት ያላነሱ ዳኞች የተሰየሙበት የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሚሰጠው የህግ ትርጉም ለተመሳሳይ ጉዳዮች ተፈጻሚነት እንዳለውና በየትኛውም ደረጃ ለሚገኝ የዳኝነት አካል የአስገዳጅነት ባህሪ አለው በማለት የተቀመጠው የሕግ አነጋገር ተፈጻሚነቱ በተመሳሳይ ጉዳይ በሌሎች ወገኖች ክርክር በተፈጠረበት ጊዜ ይህንን አስመልክቶ በሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠ ትርጉም አለ ወይስ የለም ከሚለው ነጥብ አንፃር ታይቶ ተፈጻሚ የሚሆን እንጂ ትርጉም የተሰጠበትንና የክርክር ምክንያት የሆነው ነገር መቼ ተፈፀመ ተደረገ ከሚለው የጊዜ ቅደም ተከተል አንፃር እየታየ የሚፈፀም ባለመሆኑ የአሁን አመልካች ይፍረስ የተባለው ሐራጅ የተደረገው የሰበር ሰሚው ችሎት ትርጉም ከመስጠቱ ከአምስት ቀናት በፊት ስለሆነና የሰበር ሰሚው ትርጉም ወደ ኃላ ሂደ ሊሰራ አይገባም በማለት ያቀረበው የአዋጅ ቁጥር 454/97 ትክክለኛ አፈፃፀም የተከተለ አይደለም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት የሥር ፍ/ቤት የአሁን አመልካች በፍ/ቤት አማካኝነት እንዲወሰንለት ያቀረበውን ጥያቄ ፍ/ቤቶች ተቀብለው የማየትና የመወሰን ስልጣን የላቸውም፤ ጉዳዩ በፍርድ ሊያልቅ የሚችል አይደለም በማለት የሰጡት ዳኝነት መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ባለመገኘታችን የሚከተለውን ወሣኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በክ/መ/ቁ. 192611 በቀን 30/11/2004 ዓ.ም የሰጠው ብይን፤ እና ይህንኑ ብይን በማጸናት የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት በክ/መ/ቁ. 126468 ጥቅምት 14 ቀን 2005 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ ሁሉ ፀንቷል።
2. በህግ አግባብ በተደረገ የብድር ውል እና በህግ አግባብ በተቋቋመ የመያዣ ውል መነሻ አባዳሪ የአሁን ተጠሪ ወጋገን ባንክ በብድር የሰጠው የብድር ገንዘብ አለመመለሱን አረጋግጦ በአዋጅ ቁጥር 97/90፣ 216/92 እንደተሻሻለው በመያዣ የያዘውን ንብረት በሐራጅ ሸጦ እዳውን የመሰብሰብ ተግባር ያለማንም ጣልቃ ገብነት እንዲያከናውን በሕግ የተሰጠው ስልጣን በመሆኑ በዚህ አኳኋን የሐራጅ ሸያጩ በፍ/ቤት ይፍረስ ተብሎ የቀረበውን የዳኝነት ጥያቄ ፍ/ቤቶች ተቀብለው ለማየትም ሆነ ለመወሰን ስልጣን የላቸውም ተብሎ መወሰኑ አግባብ ነው ብለናል።
3. በዚህ የክርክር ደረጃ ያለውን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ጥ

ዳኞች :- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች:- ዩኒስ ቡራሴ ሲጋል የራይስጥ ጫት ላኪዎች ማህበር - ጠበቃ ነፃነት ጌታሁን ቀረቡ

ተጠሪ:- አቶ አብዱ አልሚ መሐመድ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የሱማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ ተጠሪ ከማህበሩ ሊቀመንበርነት በማህበሩ ደንብ መሰረት ተነስቷል ወይስ አልተነሳም የሚለውን ጭብጥ የሚመለከት ነው። ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየው በሽንጤ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው።

በዚህ ከፍተኛ ፍ/ቤት አመልካች ከላሽ ተጠሪ ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል። አመልካች ማህበሩ አንድ መቶ ሃምሳ አምስት አባላት ያሉትና በ1999 ዓ.ም. የተቋቋመ ነው። ተከላሽ የማህበሩ ሊቀመንበር እንዲሆን በማህበሩ አባላት ተመርጦ ለሶስት ዓመት ማህበሩን በሊቀመንበርነት መርቷል። ተከላሽ የማህበሩን ንብረትና ሰነድ ለግል ጥቅም ያዋለ በመሆኑ ከማህበሩ ሊቀመንበርነት እንዲነሳ የማህበሩ አባላት ግንቦት 13 ቀን 2003 ዓ.ም. ባደረጉት ስብሰባ ወሰነዋል። ስለዚህ የማህበሩን ደክመንትና ንብረት እንዲያስረክብ ውሳኔ ይሰጥልኝ በማለት ክስ አቅርቧል።

ተጠሪ በተከላሽነት ቀርቦ አንድ የማህበሩ አባል ከአባልነት የሚወገድበት ሥርዓት በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ ተደንግጓል። የማህበሩ አባላት በሙሉ ድምፅ የማህበሩ ሊቀመንበር ሆኑ እንድሰራ መርጠውኛል። ስለዚህ ከሊቀመንበርነት የምወገድበት ምክንያት የለም በማለት ተከራክሯል። የስር ፍ/ቤት የማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 11(2) የማህበሩ ሊቀመንበር ሥራውን በአግባቡ ለመፈፀም ካልቻለ በማህበሩ ጠቅላላ ጉባኤ ውሳኔ ሊሰናበት እንደሚችል ይደነግጋል። ከሣሽ ከማህበሩ አባላት መካከል አንድመቶ ሃያ የሚሆኑ አባላት ተከሣሽ ከሊቀመንበርነቱ እንዲወገድ ውሳኔ የሰጡበት (የወሰኑ) መሆኑን የሚያረጋግጥ የሰነድ ማስረጃ

አቅርቧል። አንዳንዶቹ አባላትም ፍርድ ቤት በመቅረብ ተከሣሽ ከማህበሩ ሊቀመንበርነት የተነሣ መሆኑን አረጋግጠዋል። ስለዚህ ተከሣሽ በማህበሩ አባላት ውሳኔና በመተዳደሪያ ደንብ መሠረት ከማህበሩ ሊቀመንበርነት የተነሣ በመሆኑ ሰነዶችንና ሥልጣኑን አዲስ ለተመረጠው ሊቀመንበር ያስረክብ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል።

ተጠሪ የዞኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤት በሰጠው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የማህበሩ ጠቅላላ ጉባዔ ስብሰባ መካሄዱንና ተጠሪ ከሊቀመንበርነት መነሣቱን የሚያሳይ የሰነድ ማስረጃ ቀርቧል። ከማህበሩ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት መካከል ሰባት የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ፍርድ ቤት በመቅረብ ይህንን አረጋግጠዋል በማለት የዞኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ አጽንቶታል።

ተጠሪ የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ የሸንሌ ዞን ዐቃቤ ሕግ ለሰበር ችሎቱ ደብዳቤ የፋይ መሆኑን በመጥቀስ የዞኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የሰጡትን ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ሽሮታል።

አመልካች ተጠሪ በማህበሩ አባላት የተጣለበትን ኃላፊነት በአግባቡ አለመወጣቱ በማህበሩ አባላት ተረጋግጦ ከሊቀመንበርነቱ እንዲወገድ የማህበሩ አባላት የማህበሩን መተዳደሪያ ደንብ መሠረት በማድረግ ወስነዋል። ይህም ፍሬ ጉዳይ የማጣራት ሥልጣን ባለው የዞኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤትና በይግባኝ ሰሚው ችሎት ተረጋግጧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት ጉዳዩን አመልካች በሌለበት እንዲታይ ሲያደርግ ህጉን ተከትሎ መወሰን ሲገባው፣ አመልካች ቀርቦ መልስ አለመስጠቱን እንደምክንያት በመግለጽ የስር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡትን ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት አለበት በማለት መሻሩ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ በበኩሉ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት የዞኑ ክፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡትን ውሳኔ የሻረው፣ አመልካች መጥሪያ ከደረሰው በኋላ ቀርቦ ባለመከራከሩና ገዳዩ በሌለበት ታይቶ የተወሰነ በመሆኑ፣ የሸንሌ ዞን ዐቃቤ ሕግ የፋይውን ደብዳቤ በማገናዘብና ተጠሪ ከሊቀመንበርነት ተወግዷል የተባለው በአንድ የማህበሩ አነሳሽነትና በጥቂት የማህበሩ አባላት የራሳቸውን ፍላጎት ለማሟላት የማህበሩ ጠቅላላ ጉባዔ ስብሰባን አዲስ ሊቀመንበር ሹመናል በማለት ማህበሩ ሃይጠራ እንደተጠራ አድርገው ባቀረቡት ማስረጃ መሠረት መሆኑን በማረጋገጥ ስለሆነ ተገቢነት የለውም።

አመልካች ታህሣሥ 16 ቀን 2005 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ አቀርቧል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት ተጠሪ የማህበሩ ሊቀመንበር ከመሆን የተነሳ በመሆኑ ሰነዶችንና የማህበሩን ንብረቶች እንዲያስረክብ በማለት በሸንሌ ዞን ክፍተኛ ፍርድ ቤትና

በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡትን ውሳኔ የሻረው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

1. ጉዳዩን እንደመረመርነው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡትን ውሳኔ የሻረው አመልካች በሰበር ችሎቱ ክርክሩን እንዲያቀርብ መጥሪያ ከደረሰው በኋላ ባለመቅረቡና ጉዳዩ በሌለበት የታየ በመሆኑ ነው። አንድ ተከላሽ /ተጠሪ/ በሌለበት ጉዳዩ እንዲታይ ብይን መሰጠቱ ፍርዱ ለከላሽ ወይም /በሰበር ደረጃ/ ለአመልካች በሚጠቅም መንገድ የመወሰኑን ሁኔታ በአስገዳጅነት የሚያስከትል እንዳልሆነ ከፍትሐብሄር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 70/ሀ/ ድንጋጌዎች ይዘት መንፈስና ዓላማ ለመገንዘብ ይቻላል።
2. የሽንጤ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት የማህበሩን መተዳደሪያ ደንብ አመልካች ያቀረበውን የሰነድ ማስረጃዎችና የማህበሩ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት የምስክርነት ቃል በመስማትና ፍሬ ጉዳይ በማጣራትና ማስረጃ በመመዘን የሰጠውንና የደረሰበትን የፍሬ ጉዳይ መደምደሚያ ፍሬ ጉዳይ በማጣራትና ማስረጃ በመመዘን ሂደት የተፈፀሙ ስህተቶችን የማረም ስልጣን ባለው የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በኩል ተመርምሮ የፀና መሆኑን ከውሳኔው ተረድተናል።

የማህበሩ አባላት ጠቅላላ ጉባኤ ስብሰባ በማድረግ በማህበሩ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 11/2/ በሚደነግገው መሰረት ተጠሪ ከማህበሩ ሊቀመንበርነት እንዲነሳ የወሰኑ መሆናቸውንና ለማህበሩም ሌላ ሊቀመንበር የሾሙ መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ባላቸው የሽንጤ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ተረጋግጧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ መዝና ውሳኔ የመስጠት ስልጣን በተሰጣቸው የስር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት ውሳኔ የተረጋገጠው ፍሬ ጉዳይ ሀሰተኛ መሆኑን የሽንጤ ዞን ዐቃቤ ህግ ደብዳቤ ጽፎልኛል በማለት የስር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡትን ውሳኔ ሽርታል።

በመሰረቱ ዐቃቤ ሕግ የጻፈው ደብዳቤ የግራቀኙን ክርክርና ማስረጃ በመስማትና በመመርመር በፍርድ ቤት ከተረጋገጠው ፍሬ ጉዳይ በላይ ተአማኒነት እና ክብደት የሚሰጠው አይደለም። ዐቃቤ ህግ የጻፈው ደብዳቤ አከራካሪው ጭብጥ ላይ ተጨማሪ ማጣራት የሚያስፈልገው መሆኑን የሚጠቁም ነው ከተባለ ጉዳዩ ፍሬ ነገር የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ባላቸው የሽንጤ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በኩል እንደገና ተጣርቶ እንዲወሰን የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት ጉዳዩን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343/1/ መሰረት መመለስ ነበረበት። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት በሽንጤ ዞን ዐቃቤ ሕግ በኩል የተጻፈውን ደብዳቤ ራሱ በመመዘን ስልጣን ባላቸው ፍ/ቤቶች የተረጋገጠውን ዕውነታ ውድቅ በማድረግ መወሰኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የሱማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ችሎት ውሳኔ ተሸሯል።
2. የሽንጤ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትና የሱማሌ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ ፀንቷል።

3. በዚህ ፍ/ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል። መዝገቡ ወደ መዝገበ ቤት ይመለስ።

የማይከፈል የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

የንግድ ህግ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ
አልማው ወሌ
ዓሊ መሐመድ
አዳነ ንጉሴ
ተክሊት ይመስል

አመልካች፡- አቶ ወርቁ ወ/ዓድቅ - አልቀረቡም

ተጠሪ፡- የአቶ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ ወራሾች

- 1.ወ/ሮ ወዴ ምዕራቡሽ
- 2.ወ/ሪት ትርሲት ወ/ሥላሴ
- 3.ወ/ሪት እህቴ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
- 4.ወ/ሪት ገነት ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
- 5.አቶ ብሩክ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
- 6.አቶ ብርሃኑ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
- 7.አቶ ናስፍ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ

አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሁኑ የሰበር አመልካች ከሳሽነት የተጀመረው በፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት ሲሆን ተጠሪዎች ደግሞ ተከሳሾች ነበሩ፡፡ ከሳሽ ሚያዚያ 28 ቀን 2002 ዓ/ም ባቀረቡት ክስ ከ1ኛ ተከሳሽ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተከሳሾች አውራሽ ጋር የሽርክና ውል የነበረን ሲሆን በውሳኔን መሰረትም ከመካከላችን አንደኛው ከሞተ መብቱ ለውራሽ እንደማይተላለፍ የተስማማን ሲሆን ተከሳሾች አቶ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ ከሞቱ በኋላ በሽርክና ውል መነሻ የተቋቋመውን ድርጅት ተከራይተው የሚሰሩትን ሰዎች (ተከራዮች)

በማስለቀቅ ለራሳቸው ለመያዝ በሚያደርጉት ጥረት መግባባት ያልቻልን ስለሆነ በሽርክና ውሉ መሰረት ጉዳዩ በሽምግልና እንዲታይ እንዲታዘዝ ሆኖ በሽምግልና እንዲታይ የማይስማሙ ከሆነ ደግሞ የሽርክና ውሉ ፈርሶ ድርሻችን ተለይቶ እንዲወሰን ሲሉ ጠይቀዋል፡፡

ተጠሪዎች ለክሱ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና በአማራጭ መልስ ያቀረቡ ሲሆን መቃወሚያውም ከዚህ በፊት ከሳሽ በዚሁ ጉዳይ ላይ ክስ አቅርበው የፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት

በመ/ቁ/ 40977 ክስ የማቅረብ መብት የላቸውም ሲል መዝገቡን የዘጋው ስለሆነ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/5 መሰረት በዚያው ጉዳይ እንደገና ክስ ማቅረብ አይችሉም የሚል ሲሆን በአማራጭ ባቀረቡት መልስ ደግሞ በመካከላችን የሽርክና ውል የለም ብለው ተከራክረዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የቀረበውን መቃወሚያ በተመለከተ በመዝገብ ቁጥር 40977 ተከራካሪ ወገኖች የተለያዩ ክመሆናቸውም ሌላ የተያዘው የፍሬ ነገር ጭብጥ አሁን ክስ ከቀረበበት ጉዳይ የተለየ በመሆኑ ተከላሾች የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/5ን ጠቅሰው ያቀረቡት መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም ካለ በኋላ በፍሬ ጉዳይ ላይ በሰጠው ፍርድ ክላሽ የሽርክናው ማህበር ሰነዶች ናቸው በሚል ያቀረቡአቸው ውሎች ብቻ በመሆናቸውና የሽርክና ማህበር ነው የሚሉትም በንግድ ህጉ መሰረት የንግድ ስም የሌለው፣ በንግድ መዝገብ ያልተመዘገበ እና የመመስረቻ ጽሁፍ የሌለው በመሆኑ በክላሽና በ1ኛ ተከላሽ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ተከላሾች አውራሽ መካከል የሽርክና ማህበር ውል የለም። የሽርክና ማህበር ባልተቋቋመበት ደግሞ እንዲፈርስ ጥያቄ ሊቀርብ ስለማይችል ክላሽ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 33(2) መሰረት ክስ የማቅረብ መብት የላቸውም ብሏል።

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌ/ክ/ፍርድ ቤትም የይግባኝ ባዩን ይግባኝ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/337 መሰረት በመዘጋት ይግባኝ ባዩን በማሰናበቱ አመልካች በስር ፍርድ ቤቶች ብይን/ትዕዛዝ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል የሰበር አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን የቅሬታ ነጥቡም ሲጠቃለል፡- ከሚች አቶ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ ጋር ለመኪና ጋራሻ ሥራ የሚሆን ቦታ የአፈር ኪራይ እየከፈልን በህብረት ለመስራት ህዳር 17 ቀን 1967 ዓ.ም. የህብረት ስምምነት ውል ፈጽመን እየሰራን እያለ ቦታው ለውኃ ማጠራቀሚያ መንግስት ስለወሰደው በምትኩ በቀድሞ ከፍተኛ 23 በአሁን አጠራር ቂርቆስ ክ/ክ/ቀበሌ 08/09 ቦታ ተሰጥቶን ቁጥሩ 826 የሆነ ቤት ስርተን የመጀመሪያውን ውል የካቲት 27 ቀን 1979 በተጻፈ አዲስ ውል በመተካት ስንዋዋል የንግድ ፈቃዱ በሚች ስም እንዲሆንና ተሻራኪዎቹ የጋራገዥን ሥራ በአንድ መልክ እንድናስተዳድር፣ ፈቃዱ በስሙ የሆነው ተሻራኪ ቢሞት በህይወት

ባለው ተሻራኪ ስም እንዲሆንና በውርስ እንደሚይተላለፍ በማድረግ ከ38 ዓመት በላይ የጋራ ባለሀብት በመሆን የቆየን ሆኖ ሳለና ክስን ለማስረዳት በቂ ሰነዶችን አቅርቤ እያለሁ የስር ፍርድ ቤቶች ያቀረብኩትን ክስ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 33(2) መሰረት ውድቅ ያደረጉት ተገቢነት የለውም የሚል ነው።

ተጠሪዎች በሰጡት መልስ፡- አመልካች እና ሚች ተስፋዬ ወ/ሥላሴ የጋራ የሆነ ቤትም ሆነ ቦታ ኖሮአቸው አያውቁም፣ አመልካች የሽርክና ማህበር አለ የሚሉት በንግድ ህጉ መሰረት ያልተመዘገቡ፣ የመመስረቻ ጽሁፍና የመተዳደሪያ ደንብ የሌለው በመሆኑ የስር ፍርድ ቤቶች የአመልካችን ክስ ውድቅ ያደረጉት ተገቢ ነው ብለዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተጠቀሰው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ክስ ባቀረቡት ሀብት ላይ ጥቅም ወይም መብት የላቸውም ተብሎ ክስ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 33(2) መሰረት ውድቅ የተደረገው በአግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አመልካች ክስ ሲያቀርቡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 223 መሰረት በማስረጃነት የተለያዩ ውሎችንና ሌሎች ሰነዶችን ማቅረባቸውን የመ/ደ/ፍርድ ቤት ብይን ያመለክታል። የመጀመሪያው የውል ሰነድ ህዳር 17 ቀን በ1964 ዓ/ም የአሁኑ አመልካች፣ የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ እና መንግሥቱ ጋሼ የተባሉ ሰው ሆነው አቶ ነጋሽ ወሰኔ ከተባሉ ሰው ለመኪና ጋራሻ የሚሆን ቦታ ወስደው በ1960 ዓ/ም ለመኪና ማቆሚያ የሚሆን ቤት መሥራታቸውን በመግለጽ እነ ካሳሁን ቦሰና የተባሉ ሌሎች 4 ሰዎች በደባልነት ገብተው የጋቢናና የባሊስትራ ሥራ እንዲሰሩ ስምምነት ያደረጉበት ነው። እንዲሁም በውሉ የተካተቱት ሁሉም ሰዎች በ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ ስም የንግድ ፈቃድ ወጥቶ የመንግስት ግብርም ሆነ ለባለይዘታው የሚከፈለውን የቦታ ኪራይ እያዋጡ ለመክፈል መስማማታቸውን ሰነዱ ይገልጻል። ከዚህ በኋላም የካቲት 27 ቀን 1979 ዓ/ም የአሁኑ አመልካች፣ የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽና ወ/ሮ አሥራት መንግስቱ ሆነው ቀደም ሲል ያደረጉትን ውል በማሻሻል « የንግድ የጋራ ሽርክና ውል » በሚል ባደረጉት ስምምነት ቀድሞ ጋራገዥ የተቋቋመበትን ቦታ ለውኃ ማጠራቀሚያ እንዲሆን በመፈለጉ በምትኩ በከፍተኛ 23 ቀበሌ 09 ክልል ውስጥ ቦታ ተሰጥቶ የጋራገዥን ስራ መቀጠላቸውን በመጥቀስ ማንኛውም ስራ ተሻራኪዎቹ በአንድ መልክ ሆነው ለማስተዳደር፣ የንግድ ፈቃዱ በስሙ የወጣ ሰው በሞት ቢለይ በህይወት ባሉ ተሻራኪዎች እንዲዛወር፣ ከጋራገዥ ሥራ የሚገኘውንም ገቢ እያንዳንዱ ተዋዋይ በሥራው ድርሻው ተጠቃሚ እንዲሆን ከመስማማታቸውም በላይ ሌሎች መብቶችና ግዴታዎችንም አካትተዋል። ከተጠቀሱት ውሎች በተጨማሪ ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ የተለያዩ የመንግስት አካላት የጻፉአቸው ደብዳቤዎችን አመልካች በማስረጃነት ለስር ፍርድ ቤት ስለማቅረባቸው በክርክራቸው ገልጸዋል። በዚህ መልኩ የቀረበውን ክስ ፍርድ ቤቱ ውድቅ ለማድረግ የጠቀሰውም በንግድ ህጉ መሰረት የተቋቋመ ማህበር የለም በሚል ነው። በንግድ ህጋችን ቁጥር 212(1) መሰረት የሚታወቁ የንግድ ማህበሮች 6 ሲሆኑ ከእነዚህም መካከል አንዱ በዚሁ ቁጥር በንዑስ ቁጥር 1 በፊደል (ለ) ስር የተጠቀሰው የእሽሙር ማህበር ተብሎ የሚጠራው ነው። የእሽሙር ማህበር ህጋዊ ሰውነት የሌለው እንዲሁም በጽሁፍ መረጋገጥና በሌሎች ንግድ ማህበሮች የተደነገጉት የማስታወቅና የማስመዘገብ ሥርዓቶች እንደማይፈጸሙበት በንግድ ህጉ አንቀጽ 272 ተጠቅሷል። ሽሪኮቹም እንደ ተራ ተዋዋይ ወገኖች የሚታዩ ናቸው። ማህበሩ ህጋዊ ሰውነት የሌለው በመሆኑ ምክንያትም የንግድ ሥራ እንቅስቃሴ የሚያደርገውም በሽሪኮቹ ስም ነው። አመልካችና የ1ኛ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ ያደረጉት የሽርክና ውል ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው የእሽሙር ማህበር ባህርያት ጋር የሚመሳሰል ሆኖ እያለ የስር ፍርድ ቤቶች ከእሽሙር ማህበር ውጪ ያሉ ሌሎች በንግድ ህጉ የሚታወቁ ማህበራት ሊያሟሉ የሚገባቸውን ነጥቦች በመጥቀስ በንግድ ህጉ መሰረት የተቋቋመ ማህበር ባለመኖሩ እንዲፈርስ የሚቀርብ ጥያቄ የለም ሲሉ የፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/33(2)ን ጠቅሰው የአመልካችን ክስ በብይን ውድቅ ማድረጋቸው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ በማግኘታችን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት በመ/ቁ/53795 በቀን 08/03/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ብይን እንዲሁም የፌ/ከ/ፍርድ ቤት በመ/ቁ/116705 በቀን 9/05/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/348(1) መሰረት ሽረናል።
2. በአመልካችና የ1ኛተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ መካከል የተቋቋመው የእሽሙር ማህበር በመሆኑ አመልካች ባላቸው የሽርክና ስምምነት መሰረት ክስ የማቅረብ መብት አላቸው ብለናል። ስለሆነም ፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት ወደ ፍሬ ነገሩ በመግባት የግራ ቀኙን ማስረጃዎች በመስማትና በመመዘን አግባብ ባለው ህግ መሰረት የበኩሉን ፍርድ በጉዳዩ ላይ እንዲሰጥበት ክርክሩን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 341(1) መሰረት መልሰናል።
3. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ጀሽዋ ኤንድ ካሌብ ኃ/የተ/የግል/ማህበር ጠበቃ አቶ ሙሉጌተ ገብሩ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ እንቁጣጣሽ አሰፋ ቀረቡ።

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ አንድ ኃ/የተ/የግል ማህበር ስራውን የሚያከናውንበት የንግድ ቦታ መሆኑ በመታወቁ ምክንያት ብቻ በዚህ ቦታ ላይ የኪራይ መብትን እንዳቋቋመ ይቆጠራል ወይስ አይቆጠርም? በዚህ የንግድ ቦታ ላይ የኪራይ መብት የለውም፤ ከተባለ ማህበሩ ፈርሶ ሂሳብ ተጣርቶ እስኪታወቅ ድረስ በዚህ የንግድ ቦታ ላይ የኪራይ መብት ያለው ወገን በመብቱ ሊገለገልበት አይችልም ለማለት ከህግ የመነጨ መብት አለው ወይስ የለውም? የሚሉትን አከራካሪ ነጥቦች ከግራ ቀኙ ክርክርና ስለዚህ ጉዳይ የሥር ፍ/ቤቶች ከሰጡት ውሳኔ ጋር በማገናኘብ ተመልክቶ ተገቢውን ዳኝነት ለመስጠት ሲባል የቀረበ ነው።

ለጉዳዩ መነሻ የሆነው የአሁን ተጠሪ ከኢትዮ ጅቡቲ ምድር ባቡር ድርጅት በኪራይ ያገኘውን በቁ/ክ/ክ/ቁ/15/16 ከአኪራይ ድርጅት ፊት ለፊት የሚገኘውን የመናፈሻ ቦታ የአሁን አመልካች የሆነው ኃ/የተ/የግል ማህበር ያለ አግባብ ይዞ ስለሚገኝ ለቆ እንዲያስረክብኝ ይወሰንልኝ በማለት ያቀረቡት ክስ ሲሆን፤ የአሁን አመልካችም ለዚህ ለቀረበበት ክስ ማህበሩ ሳይፈርስ ድርጅቱ ያለበትን ቤትና ቦታ ይለቀቅልኝ ማለት አይቻልም፤ ከላኝ የኪራይ ውሉን ከመፈረም በቀር በቦታው ላይ አንዳችም ነገር አንሸስት አላደረገም። የድርጅቱን የቤት ግንባታና የውስጥ ቁሳቁሶች ያሟሉት ከላኝ ሳይሆኑ የማህበሩ ሥራ እስኪያጅ የሆኑት ወ/ሮ ጃኪ አሰፋ ስለሆኑ ክሱን ያቀረቡት ያለአግባብ ነው በማለት መልስ ሰጥተውበታል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ይህንን የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ የአሁን ተጠሪ ክርክር ያሰነሳውን የመናፈሻ ቦታ በኪራይ ያገኘት ስለመሆኑ አልተካደም ይህንንም ከላኝ አባል ለሆኑበት ማህበር በአይነት መዋጮ አላደረገም ተከላኝ በዚህ ክርክር ባሰነሳው የመናፈሻ ቦታ ወጭ አድርጎ የማልማት ሥራ ሠርቶ ከሆነ

ይህንን ወጭ በህግ አግባብ ከሚጠይቁ በቀር የመናፈሻ ቦታው ባለመብት ሊያደርገው አይችልም በማለት ወስኗል።

በአሁን አመልካች ይግባኝ ጠያቂነት ጉዳዩን በይግባኝ የመረመረው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በበኩሉ፣ ከሳሽ የነበሩት የአሁን ተጠሪ ይህንን ማህበር አቋቁመው ማህበሩ በዚህ ቦታ ላይ ሥራውን እንዲሰራ ፈቅደዋል። ይህንን መናፈሻ ቦታ የሚፈልጉት ከሆነ መልሰው የግል ለማድረግ የሚችሉበትን ሁኔታ በመተዳደሪያ ደንብ ወይም በመመሥረቻ ፅሁፍ ላይ እንዲካተት አላደረጉም። እንደ ክላቸው ማህበሩ ሥራውን የሚያከናውንበትን የመናፈሻ ቦታ ያስረክብ ቢባል የማህበሩን ህልውና የሚነካ፣ ጥያቄው ከማህበሩ ትርፍና ኪሣራ ጋር የተያያዘ በመሆኑና የማህበሩን ጠቅላላ ጉባኤ ውሳኔ የሚጠይቅ በመሆኑ የእያንዳንዱ ማህበርተኛ ትርፍና ዕዳ ተለየቱ ከመታወቁ በፊት የከሳሽ የኪራይ መብት ይከበር፤ ማህበሩ ለከሳሽ ይልቀቅ በሚል ሊወሰን አይገባም። የሚለውን ምክንያት በመስጠት በሥር ፍ/ቤት ከሳሽ ማህበሩ ከቤትና ከቦታው እንዲለቅ ይደረግልኝ በማለት ያቀረቡት ክስ ውድቅ ነው በማለት የሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ ሽርታል።

በሁለተኛ ደረጃ ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የይግባኝ ሰሚውን የከፍተኛ ፍ/ቤትን ውሳኔ ሽሮ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትን ወሳኔን ያዕና የመጨረሻ ፍርድ በመስጠቱ የተነሣ ይህ የሰበር ጉዳይ ሊቀርብ እንደቻለ የጉዳዩ አመጣጥ አስረጅ ነው።

በዚህ ሰበር ደረጃም በአመልካች የሰበር አቤቱታ መነሻ ክርክር ባስነሣው ቦታ ላይ ሥራውን ሲያከናውን የቆየው ማህበር ፈርሶ ሂሳብ እንዲጣራ ተወስኖ በጉዳዩም ላይ የመጨረሻ ፍርድ ተሰጥቶበታል። በዚህም መሠረት የማህበሩ ንብረት ተጣርቶ ሳይጠናቀቅ ማህበሩ አከራካሪውን የይዘታ ቦታ ለአሁን ተጠሪ ሊያስረክብ ይገባል ወይስ አይገባም? በሚል በተያዘው ነጥብ ላይ ግራ ቀኝ ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበዋል።

እንግዲህ ጉዳዩ ከላይ ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን፤ እኛም ይህንን ጉዳይ እንደሚከተለው መርምረናል።

ከላይ ባጭር ባጭሩ እንደተጠቀሰውና በየደረጃው ባሉት የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔዎች ላይ እንደተመለከተው የዚህ ክርክር ያስነሣው የመናፈሻ ቦታ ከኪራይ ውል በመነጨ የባለይዘታነት መብት ያላቸው የአሁን ተጠሪ ስለመሆናቸው የአሁን አመልካች ክዶ ያቀረበው ክርክር የለም። በመከላከያ መልሱ ላይ ካቀረባቸው ክርክሮች አንዱ ማህበሩ ሳይፈርስ ድርጅቱ ያለበትን ቤትና ቦታ ለቆ ለተከራይ እንዲያስረክብ ሊገደድ አይችልም የሚል ነው። ማህበሩ ከመናፈሱ በፊት እንዳባባሉ የመናፈሻ ቦታውን እንዲያስረክብ ላለመገደድ ከሕግ የመነጨ መብት አለው ወይስ የለውም? የሚለው ጉዳይ እንደተጠበቀ ሆኖ ይህ ድርጅት ወይም ማህበር በተከራይ ክስ አቅራቢነት በፍርድ ቤት እንዲፈርስ ተወስኖ በዚህ ውሳኔ ላይ ከታች ወደ ላይ ባለው የክርክር መስመር እስከ ፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰበር ጉዳዮች አጣሪ ችሎት ደረሰ ይፍረስ በሚል የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት አይደለም በሚል የመጨረሻ ዳኝነት ያገኘ ጉዳይ ስለመሆኑ የአሁን አመልካች እራሱ ባቀረበው ክርክር ያረጋገጠው ጉዳይ ነው። ስለሆነም የመናፈሻ ቦታውን እንዳስረክብ ልገደድ አይገባም ለሚለው ክርክር መነሻ አድርጎ

ከቀረባቸው ምክንያት አንዱ የሆነው በቅደመ ሁኔታነት ያቀረበው የማህበር መፍረስ ጉዳይ እንደ ክርክር በፍርድ ዕልባት ያገኘ ጉዳይ እንደመሆኑ ይህ የመከራከሪያ ነጥብ ማህበሩ ስራውን ሲያከናውን የነበረበትን የይዘታ ቦታ ለቆ ለማስረከብ እንዳይገደድ ለማድረግ የሚያስችል ሳይሆን ቀሪ መሆኑን ስለሚያመለክት ጭብጥ ለመመሰረት በፍሬ ነገር መሰረትነቱ ያከተመ የክርክር ነጥብ ነው። ስለሆነም የማህበሩ ቅድሚያ መፍረስና አለመፍረስ ከሳሽ ለጠየቁት ዳኝነት አግባብነት ያለው ጉዳይ አይደለም።

ማህበሩም በፍርድ ክፈረስ በኋላ የማህበሩ ሂሳብ በአሁኑ ሰዓት አልተጠናቀቀም የሚባል ከሆነም የማህበሩ ሂሳብ ስራ የመጠናቀቁና ያለመጠናቀቁ ጉዳይ አሁን ግራ ቀኙን ካከራከረው ጉዳይ ጋር የሚያገናኘው ምክንያት አይደለም። የሂሳብ ስራው ተጠናቆ ውጤቱ ቢታወቅ ይህንኑ ከኪራይ ውል የመነጨውን የአሁን ተጠሪን መብት ቀሪ የሚያደርግበት ህጋዊ ምክንያት የለም። የሂሳብ ማጣራት ስራ የሚያስከትለው ውጤት እና የዚህ ክርክር ጉዳይ ውጤት በየራሳቸው ችለው የቆሙ እንጂ የመጀመሪያው የክርክር አይነት ለኋለኛው እንደቅድመ ሁኔታ ወይም እንደ መያዣ ሆኖ ሊያገለግል የሚችል አይደለም።

ሁለተኛ የአሁን አመልካች በሥር ፍ/ቤት አቅርቦ የነበረው በዚህ የመናፈሻ ቦታ ላይ ለማስፋፋት ሥራ ከፍተኛ ወጭ አድርገው ያከናወኑት የማህበሩ ሥራ እስኪያደግ የሆኑት ሌላዎች የማህበሩ አባል ናቸው እንጂ የድርጅቱ ተከራይ አይደሉም የሚለው ሌላው የመከራከሪያ ነጥብ በመሆኑ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት እንዳለው ይህ አይነት ወጭ ተደርጎ ከሆነ እራሱ በቻለ እኳኋን መብቱን የሚጠበቅበት በመሆኑና በሂሳብ ማጣራት ጉዳይም ተካቶ ሊወሰን የሚገባው እንጂ ለዚህ ግራ ቀኙን ካከራከረው ጉዳይ አግባብነት ያለው ሆኖ አይገኝም።

ከዚህም በቀር ማህበሩ ህጋዊ ሰውነት ያለው እንደመሆኑ መጠን የዚህ ማህበር የሚጨበጥና የማይጨበጥ የሚንቀሳቀስና የማይንቀሳቀስ ንብረቶችን መብቶች ምን ምን እንደሆነ በማህበሩ መመሥረቻ ጽሑፍና በመተዳደሪያ ደንቡ የሚወሰኑ እንጂ ማህበሩ ሥራውን የሚያከናውንበት የመናፈሻ ቦታ ላይ ከኪራይ የመነጨ መብት የሌለው መሆኑ እየታወቀ ማህበሩ ሥራውን የሚያከናውንበት ሌላ ቦታ መኖሩ እስካልተረጋገጠ ድረስ ይህ የሥራ ቦታ ከሌለ ማህበሩ ህልውና አለው ማለት አይቻልም የሚለውን ምክንያት በመያዝ ብቻ የማህበሩን መብትና ጥቅም ማቋቋም አይቻልም።

በማህበሩ መመሥረቻ ጽሑፍም ሆነ በመተዳደሪያ ደንቡ ማህበሩ የንግድ ድርጅት እንደመሆኑ መጠን የንግድ ሥራውን የሚያከናውንበትን የንግድ ቦታ የመከራየት መብትንም ሁሉ አካቶ ላለመያዙ አከራካሪ ነጥብ ሆኖ አልተገኘም። ይልቁንም ከኪራይ መብት የመነጨ መብት ያላቸው የአሁን ተጠሪ ስለመሆናቸው የሥር ፍ/ቤቶች በማስረጃ ያረጋጡት የፍሬ ነገር ጉዳይም ከመሆኑ በላይ አመልካች እራሱ የካደው አይደለም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ማህበሩ የማህበሩ የስራ ቦታ በነበረው የመናፈሻ ቦታ ላይ ማህበሩ እንደማህበር ወይም የማህበሩ አባል ያወጣው ወጭ ካለ የመጠየቅ መብቱን በመጠበቅ ክርክር ያስነሳው መናፈሻ ቦታ ከኪራይ ውል የተነሣ ህጋዊ ባለይዘታ የአሁን ተጠሪ እንጂ የአሁን አመልካች አለመሆኑን አረጋግጦ የአሁን አመልካች ለቆ

ለአሁን ተጠሪ ሊያስረክብ ይገባል በማለት በሰጠው መጨረሻ ፍርድ ላይ የተፈፀመ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ ስላላገኘነው የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ይ/መ/ቁ 71325 መጋቢት 27 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው የመጨረሻ ፍርድ ፀንቷል።
2. በዚህ ክርክር ባስነሳው የመናፈሻ ቦታ ላይ ማህበሩ ወይም በሌላ የማህበሩ አባል አማካኝነት በማስፋፋት ረገድ የወጣ ወጭ ካለ ይህንኑ የመጠየቅ መብቱን በመጠበቅ የመናፈሻ ቦታውን የአሁን አመልካች ለአሁን ተጠሪ ለቆ ያስረክብ መባሉ ተገቢ ነው ብለናል።
3. በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ግራ ቀኙ ባደረጉት ክርክር ምክንያት ያወጡትን ወጭና ኪሳራ በየራሳቸው ይቻሉ።
4. በዚህ የሰበር ጉዳይ ክርክር እስከሚጠናቀቅ በሚል በዚህ የሰበር መዝገብ ሐምሌ 30 ቀን 2004 ዓ.ም በመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ 170065 በቀን 22/06/2003 ዓ.ም. እንደዚሁም የፌ/ጠ/ፍ/ቤት በፍ/ይ/መ/ቁ 71325 መጋቢት 27 ቀን 2004 ዓ.ም. በሰጠው ውሳኔ መሰረት አፈ.ፃፀም እንዳይቀጥል በሚል ተሰጥቶ የነበረው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል። የዕግድ ትዕዛዙ ለተላለፈላቸው ክፍሎች ይፃፍ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ቤተሰብ

ዳኞች ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ትዕግስት ሽባባው - ጠበቃቸው አቶ ኃ/ማርያም ኢትቻ ቀረቡ

ተጠሪዎች፡- 1. እህት አልማው ወርቁ - ቀረቡ

2. ወ/ሮ አበቡ ወርቁ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሁን የሰበር ተጠሪዎች ከሳሽነት የተጀመረው በአምቦ ወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁን የሰበር አመልካችም 3ኛ ተከላሽ ነበሩ፡፡ ክሱም ሚች አባታችን ያደረጉት ኑዛዜ እኛን ህጋዊ ወራሾች የነቀለን ከመሆኑም ሌላ ጉድለት ያለበት ስለሆነ ይሻርልን የሚል ነው፡፡

3ኛ ተከላሽም በሰጡት መልስ ሚች አባታችን ባደረጉት ኑዛዜ ያላቸውን ንብረት ለከላሾችም ሆነ ለተከላሾች የተናዘዙ ስለሆነ ኑዛዜው ከላሾችን የሚነቅል ካለመሆኑም በላይ ጉድለት የሌለበት በመሆኑ ሊሻር አይገባም ብለዋል፡፡

የወረዳው ፍርድ ቤትም ክርክሩ የውርስ ሀብት የሚመለከት በመሆኑ ክሱ ከመቅረቡ በፊት የውርስ ሀብቱ ተጣርቶ ድርሻ ሳይታወቅ ከላሾች ባለመብት ሆነው ክስ ሊያቀርቡ ስለማይገባ ክሱ ተቀባይነት የለውም ብሏል፡፡

በወረዳው ፍርድ ቤት ውሳኔ ቅር በመሰኘት የስር ከላሾችም ይግባኝ ለምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡ ሲሆን ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ወገን በማከራከር በሰጠው ውሳኔ መልስ ሰጪዋ በወረዳ ፍርድ ቤት ደረጃ በሰጡት መልስ ውርስ ማጣራትን በተመለከተ ያቀረቡት ክርክር ሳይኖር ፍርድ ቤቱ በራሱ አነሳሽነት ከላሾች በመጀመሪያ የሚደርሳቸውን የውርስ ንብረት ማጣራት ስለሚገባቸው ይሔው ሁኔታ በቅድሚያ ሳይፈጸም ክስ ሊያቀርቡ አይገባም

ያለው ተቀባይነት የለውም፤ የግራ ቀኙን ወገን የሚያከራክረው በ23/07/1996 ዓ.ም. በጽሁፍ ተደርጓል የተባለው ኑዛዜም በህጉ መሰረት በሰው ማስረጃዎች ተሟልቶ ያልቀረበ ስለሆነ ተቀባይነት የለውም ሲል ውድቅ በማድረግ 1ኛ እና 2ኛ መልስ ሰጪዎች የአቶ ወርቁ ደስታ ወራሾች ስለመሆናቸው የቀረበውን የወራሽነት ማስረጃ ይግባኝ ባዮች ክደው ያልተከራከሩ በመሆኑ ይግባኝ ባዮችና 1ኛ እና 2ኛ መልስ ሰጪዎች በፍ/ሀ/ቁ/842 መሰረት የሚች አባታቸውን ሀብትና ንብረት እኩል የመውረስ መብት አላቸው በሚል የወረዳውን ፍርድ ቤት ውሳኔ ሽሯል።

በሥር 3ኛ ተከላሽ ይግባኝ ጠያቂነት የግራ ቀኙን ወገን ያከራክረው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በበኩሉ መልስ ሰጪዎች እንዲሻር የጠየቁት ኑዛዜ በፍ/ሀ/ቁ/882 መሰረት ሥልጣን ባለው አካል የተመዘገበ ከመሆኑም በላይ ሚች በፍላጎታቸው ያደረጉትና ወራሾችን ከውርስ የሚነቅል ባለመሆኑ ሊሻር አይገባም በሚል የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሳኔ ሽሯል።

የሥር አሳሾችም በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል የሰበር አቤቱታቸውን ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን ችሎቱም ኑዛዜው የህጉን መስፈርት የሚያሟላ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ የግራ ቀኙን ወገን በማከራከር በሰጠው ውሳኔ ኑዛዜው በኮምፕዩተር ተጻፈ እንጂ ማን እንደጻፈው አይገልጽም፤ በፍ/ሀ/ቁ/881 መሰረት በኑዛዜው አራት ምስክሮች መፈረም ያለባቸው ሲሆን በሚያከራክረው ኑዛዜ ያሉትና የፈረሙት ምስክሮች 3 ብቻ ሲሆን 4ኛው ምስክር ሆኖ የተመዘገበው የፈረመው 4ኛ ተጠሪ ነው። እንዲሁም ከፍ/ሀ/ቁ 882 አንጻር ሲታይም ኑዛዜው በሬጅስትራር ወይም አንድ ምስክር ባለቤት ውል ለመመዘገብ ሥልጣን ባለው ሰው ፊት ያልተደረገ እና በ23/07/1996 ሌላ ቦታ ተደርጎ በ26/08/1996 ዓ.ም. የውል ምዝገባ ጽ/ቤት ማህተም የተመታበት በመሆኑ ከፍ/ሀ/ቁ. 881-882 የተቀመጡትን መስፈርቶች የሚያሟላ ባለመሆኑ የሚሻር ነው ሲል የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በመሻር የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሳኔ አጽንቷል።

የሰበር አመልካችም በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል የሰበር አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን በዋናነት የጠቀሱት የቅሬታ ነጥብም፡- ለክርክሩ ምክንያት የሆነው በ23/07/1996 ዓ/ም የተደረገው ኑዛዜ በፍ/ሀ/ቁ/882 ስር በተደነገገው መሰረት ለምዕራብ ሸዋ ዞን ውል ምዝገባ ጽ/ቤት ቀርቦ በ26/08/1996 ዓ.ም. ተመዝግቦ በማህተም የተረጋገጠ ህጋዊ ኑዛዜ ሆኖ እያለና ተጠሪዎችም ከውርስ ሀብት ስለመነቀላቸው ባለስረዳቤት ኑዛዜው ይፈርሳል ሲል የወሰነው ተገቢ አይደለም የሚል ነው።

ተጠሪዎች በበኩላቸው በሰጡት መልስ፡- በፍ/ሀ/ቁ/881 መሰረት ኑዛዜ ሲደረግ ተናዛዥ እየተናገረ ሌላ ሰው ወይም ተናዛዥ ራሱ እየጻፈ በአራት ምስክሮች ፊት ተነቦ መፈረም ያለበት ሲሆን የሚያከራክረው ኑዛዜ ግን ተናዛዥ እየተናገረ ማን እንደጻፈው የሚገልጽ ካለመሆኑም ሌላ ምስክሮቹም ሶስት ብቻ ሲሆኑ ከእነርሱ ውስጥም አንዱ ኑዛዜ የተደረገለት ሰው ነው፤

ኑዛዜው በፍ/ህ/ቁ/882 መሰረት የተፈጸመ ነው ለማለት ደግሞ አንድ ውል ለማዋዋል ሥልጣን የተሰጠው ሰው ሥራውን በሚያካሂድበት ክፍል ውስጥ ተደርጎ በዚያው ቀን በኑዛዜው ላይ ሁለት ምስክሮች መፈረም ያለባቸው ሲሆን የሚያከራክረው ኑዛዜ ግን በ23/07/1996 ዓ.ም. ተደርጎ በ26/08/1996 ዓ/ም በባለሥልጣኑ ሳይፈረም ማህተም ብቻ የተደረገበት በመሆኑ ጉድለት ያለበት ነው፤ እንዲሁም ኑዛዜው ተወላጆችን (ተጠሪዎችን) የሚነቅል በመሆኑ ፈራሽ ሊሆን የሚገባ ነው ሲሉ ተከራክረዋል።

አመልካች በመልስ መልሳቸው ኑዛዜው የተደረገው በፍ/ህ/ቁ/881 ሳይሆን በቁጥር 882 መሰረት በመሆኑና የተደረገውም ውል ለማዋዋል ሥልጣን በተሰጠው ሰው ፊት ሆኖ ሶስት ምስክሮች የፈሩመበት በመሆኑ ተጠሪዎች በኑዛዜው አራት ምስክሮች ሊፈርሙበት ያስፈልጋል ያሉት ተቀባይነት የለውም፤ ኑዛዜው ተጠሪዎችን ከውርስ የሚነቅላቸው አይደለም ሲሉ ክርክራቸውን አጠናክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም፡- የግራ ቀኙን ወገኖች የሚያከራክረው በ23/07/1996 ዓ.ም. ሟች ያደረጉት ኑዛዜ ሊሻር የሚገባ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

ኑዛዜ በህግ ፊት የጸና የሚሆነው ህጉ ያስቀመጣቸውን መለኪያዎች አሟልቶ ሲገኝ ስለመሆኑ ይህ ችሎት በሰበር መ/ቁ/17058 የሰጠው ፍርድ ያስገነዝባል። ኑዛዜ የሚሰጥበት ሥርዓት እንደ ኑዛዜው ዓይነት የሚለያይ ነው። በዚህ ጉዳይም የግራ ቀኙን ወገኖች የሚያከራክረውን ኑዛዜ በፍ/ህ/ቁ 881 ግልጽ ኑዛዜን በተመለከተ ከተቀመጡት መስፈርቶች እና ተያያዥነት ካለው ክፍ/ህ/ቁ/882 ጋር በማገናዘብ ሊመረመር የሚገባ ነው።

በግልጽ የሚደረግ ኑዛዜ ተናዛዥ እየተናገረ ማናቸውም ሌላ ሰው ወይም ተናዛዥ የሚጽፈው ሲሆን ኑዛዜው ተናዛዥና አራት ምስክሮች ፊት መነበብ የሚገባው ነው። ይህም ስርዓት መፈፀሙና የተፃፈበት ጊዜ በኑዛዜው ላይ መጠቀስ ይኖርበታል። እንዲሁም ተናዛዥና ምስክሮቹ በኑዛዜው ላይ ወዲያውኑ ፊርማቸውን ወይም ያውራ ጣት ምልክታቸውን ማድረጋቸውን ማረጋገጡ አስፈላጊ ነው። ኑዛዜው እነዚህን መስፈርቶች አሟልቶ ካልተገኘም ፈራሽ ነው። ሆኖም በግልጽ ኑዛዜ በፍ/ህ/ቁ 881 የምስክሮች ቁጥር አራት መሆን እንደሚገባ የተደነገገ ቢሆንም በፍ/ህ/ቁ 882 በተነገረው ዓይነት የተደረገ ኑዛዜ ከሆነ ደግሞ የምስክሮቹ ቁጥር ሁለት ከደረሰ በቂ እንደሚሆን ተመልክቷል። በዚህ ድንጋጌ መሰረት ከምስክሮቹ መካከል አንዱ ዳኛ ወይም ውል ለማዋዋል ሥልጣን የተሰጠው ሰው ሆኖ ኑዛዜው የተደረገው ዳኛው ወይም ውል ለማዋዋል ሥልጣን የተሰጠው ሰው ሥራቸውን በሚያካሂዱበት ክፍል ውስጥ የሆነ እንደሆነ ነው። በዚህ በተያዘው ጉዳይ ግን ኑዛዜው በፍ/ህ/ቁ 881 በተነገረው መሰረት አራት ምስክሮች ተሟልተው በተገኙበት የተደረገ ካለመሆኑም ሌላ በፍ/ህ/ቁ 882 መሰረት ተደርጓል ለማለትም ውል ለመመዘገብ ሥልጣን ባለው አካል ፊት የተደረገ አይደለም። ምክንያቱም ኑዛዜው በ23/07/1996 ዓ.ም. ሌላ ቦታ ተደርጎ 26/08/1996 ዓ/ም ወደ ውል ለመመዘገብ ሥልጣን ወደአለው አካል ቀርቦ ማህተም የተመታበት በመሆኑ ነው። በህጉ ኑዛዜው ዳኛ ፊት ወይም ውል ለማዋዋል ሥልጣን የተሰጠው ሰው ሥራውን በሚያካሂዱበት ክፍል ውስጥ መደረግ አለበት ሲል በግልጽ የተደነገገውን ባለመከተል ሌላ ቦታ

የተደረገውን ኑዛዜ ከቆይታ በኋላ ውል ለሚመዘግበው አካል አቅርቦ ማስመዘገብ ኑዛዜው በህግ ፊት ዋጋ ያለው እንዲሆን የሚያደርግ አይሆንም። በመሆኑም ኑዛዜው ከፍ/ብ/ሀ/ቁ. 881 - 882 ሥር የተመለከቱ ሁኔታዎችን የሚያሟላ አይደለም በሚል የምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛው ፍርድ ቤትና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በመሻር አመልካችና ተጠሪዎች የውርስ ሀብቱን እኩል የመካፈል መብት አላቸው ሲሉ በሰጡት ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ ህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ባለመገኘቱ ተከታይን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛው ፍርድ ቤት በመ/ቁ/ 25092 በቀን 18/03/2002 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔና የኦሮሚያ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/108978 በቀን 20/02/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/348(1) መሰረት አጽንተናል።
2. ሟች በ23/07/1997 ዓ.ም. ያደረጉት ኑዛዜ የህጉን መስፈርት የሚያሟላ አይደለም በሚል የምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛው ፍርድ ቤት እና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውድቅ ያደረጉት በአግባቡ ነው ብለናል።
3. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዘገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዘገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- አቶ ደረጀ ማዘንጊያ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ፍሬ ህይወት ጴጥሮስ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የደቡብ ክልል የሀዋሃ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የመደበኛ ችሎትና የሀዋሃ ከተማ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍያን የሚመለከት ነው።

የክርክሩ መነሻ ተጠሪ ከአመልካች ጋር የነበራቸው ጋብቻ በፍች ከፈረሰ በኋላ ያቀረበችው የጋራ ንብረት ክፍያ ጥያቄ ነው። ተጠሪ ስልሳ ሶስት ንብረቶችን ዘርዘራ ለመካፈል ጥያቄ ያቀረበች ሲሆን፣ በጋብቻ ውስጥ ያገኙትና ቅድመ ክፍያውን በጋራ የከፍሉት በስሜ የደረሰኝ ኮንዶሚኒየም ቤት፣ ለመሸጥ ለመለወጥና ለመካፈል የማይቻል በመሆኑ ቀሪውን የቤቱን እዳ ክፍያ የእኔ ንብረት እንዲሆን ይወሰንልኝ በማለት አመልክታለች። አመልካች በበኩሉ የኮንዶሚኒየም ቤቱ በጋብቻ ወቅት የተገኘ የጋራ ንብረት ነው። ቤቱ የጋራ ንብረት እዳውም የጋራ እዳ ሆኖ እንዲወሰንና ቤቱ ተከራይቶ ለመንግስት መክፈል ያለበት እዳ እዲክፈል ይወሰንልኝ በማለት ተከራክሯል። የሥር ፍርድ ቤት ተጠሪ ለኮንዶሚኒየም ቤቱ እስካሁን የተከፈለውን ክፍያ ግማሹን ቤቱን ለማስገጥ የወጣው ወጭና ፓርቲሽን ለመሥራት የወጣው ወጭ ተሰልቶ ግማሹን ተጠሪ ለአመልካች ከፍላ ቤቱን እንድታሰቀር በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰንገት ይግባኝ ለሀዋሃ ከተማ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቧል። የከፍተኛ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ የሥር ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ አጽንቶታል። አመልካች የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት የአመልካችን አቤቱታ አልተቀበለውም።

አመልካች ህዳር 12 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ አከራካሪው ኮንዶሚኒየም ቤት በጋብቻ ወቅት ያገኘው የጋራ ንብረት መሆኑ አልተካደም። በሥር ፍርድ ቤትም ተረጋግጧል። ንብረቱ የጋራ ንብረት ከሆነ የቤተሰብ ህጉን በመከተል እንዲካፈል መወሰን ሲገባው ተጠሪ እንድትወስድ የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት አመልክቷል። ተጠሪ የካቲት 28 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ ለሰበር አቤቱታው በሰጠችው መልስ ኮንዶሚኒየም ቤቱ ለመሸጥ፣ ለመለወጥና ለመካፈል የማይመች ንብረት ነው። ውሳኔውም ከህገ መንግስቱ አንቀፅ 85 እና ሴቶችን ተጠቃሚ ለማድረግ መንግስት ከሚሠራው ስራ ጋር ተያይዞ መታየት ያለበት በመሆኑ የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት መልስ ሰጥታለች። አመልካች መጋቢት 25 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራ ቀኝ ያቀረቡት ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም ለቤቱ የወጣውን ወጪ ግማሹን ለአመልካች በመክፈል ተጠሪ የኮንዶሚኒየም ቤቱን እንድትወስድ የበታች ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

ጉዳዩን እንደመረመርነውም አከራካሪው የኮንዶሚኒየም ቤት ተጠሪ በስሟ ያገኘው ከአመልካች ጋር በትዳር ተሳስራ ስትኖር መሆኑን አላከራከረም። በተጠሪ ስም የተገኘው የኮንዶሚኒየም ቤት የቅድመ ክፍያ በጋብቻ ወቅት ካፈሩት የጋራ ንብረት የተከፈለ መሆኑን እና ቤቱን ለማሳመር እና የቤቱን ፓርቲሽን ለመስራት አመልካችና ተጠሪ በጋብቻ ወቅት ያፈሩትን ገንዘብ የተጠቀሙ መሆኑ በሥር ፍርድ ቤት ተረጋግጧል። ይህም ቤቱ የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ክልል የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 75/96 አንቀጽ 72 መሠረት የባልና የሚስት የጋራ ሀብት እንደሆነ ለመገንዘብ ይቻላል።

የኮንዶሚኒየም ቤቱ እና ለቤቱ ሊከፈል የሚገባው እዳ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት እና የጋራ እዳ ከሆነ የአመልካች እና የተጠሪ ጋብቻ በፍቺ ሲፈርስ ይህ የጋራ ንብረት እና ዕዳ የሚካፈልበት ስርዓት በምን መልክ እንደሆነ መመልከቱ አስፈላጊ ነው። በሕግ መንግስቱ የተረጋገጠላቸውን ቤተሰብ የመመስረት መብት በመጠቀም ጋብቻ የፈፀሙ ወንዶች እና ሴቶች በጋብቻው አፈፃፀም፣ በጋብቻ ዘመን እና በፍቺ ጊዜ እኩል መብት ያላቸው ስለመሆኑ በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 35 ንዑስ አንቀጽ 1 ተደንግጓል። ከዚህ አንፃር ስንመለከተው ተጠሪ በፍቺ ወቅት የጋራ ንብረት ከአመልካች ጋር ስትካፈል ኮንዶሚኒየም ቤቱን የመውሰድ ልዩ መብት እንዳላት በመግለፅ ያቀረበችው ክርክር የህግ መሰረት ያለው ሆኖ አላገኘውም።

የኮንዶሚኒየም ቤቱ እንደማንኛውም በጋብቻ ወቅት የተፈራ የጋራ ንብረት ባልና ሚስቱ ስለቤቱና ስለቀሪው ዕዳ አከፋፈል የሚስማሙ ከሆነ በስምምነታቸው መሰረት ሁለቱ የማይስማሙና በአይነት ለመካፈል የሚቻል ከሆነ በአይነት ማካፈል ከላይ የተገለፁት በሁለቱ መንገድ ቤቱን ለመካፈል የማይቻል ከሆነ ቤቱ በሀራጅ ተሸጦ የቤቱ ቀሪ ዕዳ ለባንክ ተከፍሎ ቀሪውን ገንዘብ የጋራ ባለሀብት ለሆኑት አመልካችና ተጠሪ እኩል እንዲካፈሉ ማድረግ

እንደሚገባ ይህ ሰበር ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ በሰበር መዝገብ ቁጥር 51893 ሀምሌ 8 ቀን 2002 ዓ.ም አስገዳጅ ትርጉም ሰጥቶበታል።

የበታች ፍ/ቤቶች ተጠሪ ለኮንዶሚኒየም ቤቱ እስካሁን የወጣውን ወጭ ግማሽ ገንዘብ ለአመልካች ከፍላ ቤቱን እንድታስቀር በማለት የሰጡት ውሳኔ የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 75/96 አንቀጽ 72 አንቀጽ 102 እና አንቀጽ 103 ድንጋጌዎችን ይዘት መንፈስና ዓላማ ያላገናዘበ ነው። የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ከህገ መንግስቱ አንቀጽ 35 ንዑስ አንቀጽ 1 ባልና ሚስት በፍች ወቅት እኩል መብት ያላቸው መሆኑን በማረጋገጥ የተደነገገውንና ይህ ሰበር ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ በሰበር መዝገብ ቁጥር 51893 የሰጠውን አስገዳጅ የህግ ትርጉም ያልተከተለ ሆኖ አግኝተነዋል። በመሆኑም የሀዋሃ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትና የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት ሣይሆኑ ማሳለፋቸውና ማዕናታቸው ከላይ የጠቀስናቸውን የህግ ድንጋጌዎችና ይህ ሰበር ችሎት በተመሳሳይ ጉዳይ (በሰበር መዝገብ ቁጥር 51893) የሰጠውን አስገዳጅ ትርጉም ያልተከተለና የአዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀጽ 2 ድንጋጌን የሚጥስ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የሀዋሃ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መደበኛ ችሎት የሀዋሃ ከተማ ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት ስለኮንዶሚኒየም ቤቱ የሰጡት የውሳኔ ክፍል ብቻ ተሸሯል።
2. የኮንዶሚኒየም ቤቱ የአመልካችና የተጠሪ የጋራ ንብረት ነው። አመልካችና ተጠሪ የኮንዶሚኒየም ቤቱን እና ቀሪው የባንክ ዕዳ አከፋፈል ስርአት ላይ ከተስማሙ በስምምነታቸው መሰረት ይፈጸም። አመልካችና ተጠሪ ካልተስማሙና ቤቱን በአይነት ለማካፈል የሚቻል ከሆነ አመልካችና ተጠሪ ቤቱን በአይነት ይካፈሉ ዕዳውን ይክፈሉ። ቤቱን ከላይ በተገለፁት ሁለት መንገዶች ለማካፈል የማይቻል ከሆነ በሀራጅ ተሽጦ ቀሪው የባንክ ዕዳ ከተከፈለ በኋላ የሚተርፈውን ገንዘብ አመልካችና ተጠሪ እኩል መካፈል ይገባቸዋል በማለት ወስነናል።
3. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራቶች ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንገሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡-እነ አቶ ተሾመ ገበየሁ ከጠበቃ አያው ካሣዬ ጋር ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ሊሻንወርቅ ገበየሁ - ጠበቃ ሚደቅሳ ባየሣ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የወራሽነት ድርሻ ጥያቄን የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካቾች ባሁኑ ተጠሪዎች በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። የአመልካቾች የስር አቤቱታ ይዘትም ወላጅ አባታቸው አቶ ገበየሁ ወልደአብ እና ወላጅ እናታቸው ወ/ሮ ዘረፋ ኃይለኛ ወራሽ መሆናቸው መረጋገጡን ጠቅሰውና የአባታቸውና የእናታቸው የውርስ ንብረት መለየት ያለበት መሆኑን ገልጸው የውርስ ንብረቱ እንዲጣራ የውርስ አጣሪ እንዲሾምላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚሳይ ነው። ተጠሪዎችም በአመልካች ጥያቄ ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን ገልጸው ውርሱ እንዲጣራና የውርስ አጣሪ እንዲሾም የፈለጉ መሆኑን ለፍርድ ቤቱ በማሳወቃቸው ፍርድ ቤቱን አጣሪውን ሹሞ ውርሱ እንዲጣራ ያደረገ ሲሆን አጣሪውም የውርስ ሪፖርቱን ለፍርድ ቤቱ አቅርቧል። ፍርድ ቤቱም በቀረበው የውርስ አጣሪ ሪፖርት ላይ ግራ ቀኙ አስተያየት እንዲያቀርቡ አድርጎ የአሁኑ አመልካቾች የውርስ ሪፖርቱ ላይ ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን የገለጹ ሲሆን ተጠሪዎች ግን ሚች ገበየሁ ወልደአብ የተዉት ኑዛዜ ቀድሞ በፍርድ ቤት ክርክር ተደርጎበት ፈራሽ ባልተባለበት ሁኔታ በውርስ አጣሪ መነቀፉ ያላግባብ ነው በማለት አስያየታቸውን የሰጡ ሲሆን ፍርድ ቤቱም ጉዳዩን መርምሮ የሚች አቶ ገበየሁ ወልደአብ የውርስ ንብረት ለወራሾች መለየት ያለበት በኑዛዜው መሰረት መሆኑን፣ የሚች ወ/ሮ ዘረፋ ኃይለኛ የውርስ ንብረት ግን በሕጉ መሰረት ለወራሾች ሊከፋፈል እንደሚገባ ገልጾ የውርስ አጣሪውን ሪፖርት አሻሽሎ አዕድቆታል። በዚህ የፍርድ ቤቱ ውሳኔ አመልካቾች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበውም ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም አመልካቾች ሚች አቶ ገበየሁ ወልደአብ ባደረጉት ኑዛዜ ተቃውሞ ማቅረብ እንደሚችሉ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ተሰጥቶበት እያለ ኑዛዜው አመልካቾችን በመንግስት ባዶ ይዞታ ላይ ብቻ መብት እንዳላቸው በመግለጽ

አመልካቾችን ከውርሱ የነቀለ በመሆኑና የጎዳ መሆኑን ጠቅሰን ተከራክረን የበታች ፍርድ ቤቶች ኑዛዜው ላይ ቀድሞ ክርክር ተደርጎ እስከ ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ድረስ የጸና ስለሆነ የሚቹ ንብረት በኑዛዜው መሰረት ክፍፍል ሊደረግበት ይገባል በማለት መወሰናቸው ያላግባብ ነው የሚል ነው። አቤቱታቸው ተመርምሮም የስር ፍርድ ቤቶች ኑዛዜው ሕጋዊ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ ሳያስተናግዱ በኑዛዜው ዙሪያ አጣሪው ያቀረበውን ሪፖርት ውድቅ በማድረግ ብቻ ማለፋቸው በአግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበ ሲሆን ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው በጽሑፍ በሰጡት መልስ የኑዛዜው ሕጋዊነት ቀድሞ ያለቀ መሆኑን ዘርዝረው የበታች ፍርድ ቤቶች ክፍፍሉ የሚፈጸምበት አግባብ በኑዛዜ ነው በማለት መወሰናቸው ተገቢነት ያለው ጭብጥ በመያዝና ህጋዊ ምክንያት በመስጠት ነው ሲሉ ውሳኔው እንዲፀናላቸው ጠይቀዋል። አመልካቾችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጠተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካቾች ሰኔ 20 ቀን 1998 ዓ/ም ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ ያስጸደቁትንና ሚች አቶ ገበየሁ ወልደአብ በ24/1986 ዓ/ም ያደረጉት ኑዛዜ እንዲሻርላቸው በርካታ ምክንያቶችን በመጥቀስ የመቃወም አቤቱታ አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቁኝን ከአከራከረ በኋላ አመልካቾች ከአቀረቧቸው በርካታ ምክንያቶች ውስጥ ኑዛዜው የተደረገው ክፍፍል ባልተደረገበት የባልና ሚስት ንብረት በመሆኑ አፈጻጸሙን አስቸጋሪ የሚያደርገው ነው በማለት የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 865(2) ድንጋጌን ጠቅሶ ኑዛዜውን ፈራሽ ነው በማለት በመ/ቁጥር 72097 የወሰነ ሲሆን በዚህ ውሳኔ ተጠሪ ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቁኝን አከራክሮና ጉዳዩን መርምሮ ኑዛዜው በጋራ ሀብት ላይ መደረጉ ኑዛዜውን እንዳይፈጸም የሚያደርገው ምክንያት ወይም ኑዛዜው በዚህ ምክንያት ውድቅ የሚሆንበት ምክንያት የለም በማለት የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ ሽሮ በመ/ቁጥር 03897 መወሰኑን እንዲሁም ይህ ውሳኔ በአመልካቾች አቤቱታ አቅራቢነት በከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 05986 ከመጽናቱም በላይ የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ አጣሪ ችሎትም በመ/ቁጥር 49226 በሆነው በጉዳዩ ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለም በማለት መዝገቡን መዝጋቱን ነው። እንግዲህ አመልካቾች በኑዛዜው ሕጋዊነት ላይ ክርክር ከማቅረብ የሚከለክል ሁኔታ የለም በማለት በሚከራከሩት የተጠሪ የኑዛዜ ወራሽነት በዚህ መልኩ ከተጠናቀቀ በኋላ በውርስ ንብረት ይጣራልኝ ጊዜ መሆኑን መገንዘብ የምንችለው ጉዳይ ነው። አመልካቾች አሁን ለዚህ ችሎት በሰጡት የመልስ መልስ ላይ ግልጽ በማድረግ የተከራከሩት አሁን ያቀረቡት ክርክር የኑዛዜውን ፎርማሊቲ በተመለከተ ሳይሆን ከሚች አባታቸው የውርስ ንብረት የተነቀሉና ከ1/4ኛ ቦታች ሊደርሰን አይገባም በማለት ነው የሚል ነው። የአመልካቾች ክርክር ይህ ከሆነ ኑዛዜው አመልካቾችን ከውርስ ሀብቱ ነቅሏል? ወይስ አልነቀለም? ፣ ለአመልካቾች የተሰጠው ድርሻስ ከውርስ ንብረቱ ሊደርስ ይችል ከነበረው ንብረት ውስጥ ከ1/4ኛ ቦታች ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነው።

በመሰረቱ ኑዛዜ የሕጉን ፎርማሊቲ የጠበቀ ነው ተብሎ በፍርድ ቤት መዕደቅ ኑዛዜው መብታቸውን ይነካል በማለት ክርክር የሚያቀርቡ ወገኖች ይህንኑ ክርክራቸውን በዳኝነት አካሉ ከማቅረብ የማይከለክሉ ስለመሆኑን ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 17058 አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የሰጠበት ጉዳይ ነው።

አመልካቾች ባሁኑ የክርክር ደረጃ የሟች ኑዛዜ ከውርስ ነቅሎናል በማለት የሚቃወሙ ሲሆን ይህ የክርክር ነጥባቸው ግን በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ለተጠሪ የተሰጠውን የኑዛዜ ወራሽነት ለማሰረዝ ተቃውሞ ሲያቀርቡ ሟች አባታችን ኑዛዜ አላደረጉም፣ ማድረጋቸውንም አልሰማንም፣ ኑዛዜው በሞቱ በአርባኛው ቀንም አልተነበበም፣ ሟቹ አባታችን ኑዛዜ ያደረጉበት ሀብት በሟች እናታችን የጋራ ሀብት ላይ በመሆኑ ተፈጻሚነት የለውም፣ ኑዛዜው የተደረገው የመንግስት ሀብት በሆነው ባዶ ቦታ ላይ በመሆኑ ሕጉን ይቃረናል በማለት ተከራክረው ፍርድ ቤቱ ሟቹ ባዶ ቦታው ላይ ያላቸውን የይዞታ መብት ለአመልካቾች መናዘዛቸው ሕጉን የሚቃረንበት ሕጋዊ ምክንያት የለም በማለት ውድቅ ያደረገባቸው መሆኑና ኑዛዜው ሕጋዊ ነው ተብሎ እስከ ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር አጣሪ ችሎት ከመወሰኑ ጋር ተዳምሮ ሲታይ ይህ የውሳኔ ክፍል ለአመልካቾች የተሰጠውን ባዶ ቦታ ተገቢነትን የሚያረጋገጥ ነው። አመልካቾች ይህ ባዶ ቦታ ይዞታ መብት ሊተላለፍላቸው ይገባል ተብሎ በፍርድ ከተቋጨ ደግሞ ኑዛዜው ከውርስ ንብረት ነቅሎናል በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ክፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 5(1) ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ ውጪ ነው። በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1123 መሰረት ከ1/4ኛ ቦታች ሊደርሰን አይገባም በማለት የሚያቀርቡት ክርክርም ቀድሞ ይሰጣቸው የተባለው የይዞታ መብት መጠንና የሟቹን ለተጠሪ ይተላለፍ የተባለውን የውርስ ንብረት ግምት በማነፃፀር በግልፅ ያልቀረበ ከመሆኑም በላይ ቀድሞውንም ቢሆንም የክርክር ነጥብ ለማድረግ እየቻሉ ኑዛዜው ሕጋዊ ነው ተብሎ የመጨረሻ ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ ማንሳታቸው ክፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 216 እና 217 ድንጋጌዎች ይዘት፣ መንፈስና አላማ ውጪ ነው። ከላይ በተጠቀሰው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሰረት በፍርድ ቤት በጸደቀ ኑዛዜ ላይ ተቃውሞ ማቅረብ ይቻላል ተብሎ የተወሰነው ማስረጃውን በመቃወም አቤቱታ አቅርቦ ክርክር ተካሂዶ የመቃወም አቤቱታ በዝርዝር ታይቶ ውድቅ የሆነበትን ወገን ሳይሆን በፍርድ ቤት የፀደቀን ማስረጃ መሰረት አድርጎ የሟችን መብቶች ለመውሰድ ተገቢውን እንቅስቃሴ የሚያደርገው ወራሽ ነው። ከዚህ ውጪ ማስረጃው በተሰጠበት መዝገብ ላይ ተቃውሞ አቅርቦ የተቃውሞ ምክንያቶች በዝርዝር ታይተው ውድቅ ከሆኑና ኑዛዜው ተፈጻሚነት አለው ከተባለ በኋላ በንብረት ክፍፍሉ ጊዜም የቀድሞ የተቃውሞ መሰረት የሆኑትን ነጥቦችንና የተቃውሞ አቤቱታ በቀረበበት ወቅትም የክርክሩ አካል ሊሆኑ ይገባቸው የነበሩትን ነጥቦች ሁሉ እንደገና አንስቶ እንዲከራከር ማድረግ ክርክሩ መቋጫ እንዳይኖረው የማድረግ ውጤት ያለው በመሆኑ ክፍትሐ ብሔር ስነ ስርዓት ሕግ አይነተኛ ዓላማ ጋር የማይጣጣም በመሆኑ ተቀባይነት ሊሰጠው የሚገባው ጉዳይ አይደለም። ስለሆነም ሟች አቶ ገበየሁ ወልደአብ በህጉ አግባብ ስለማድረጋቸው የተረጋገጠው ኑዛዜ ሊከበርላቸው ስለሚገባና ለአመልካቾችም በሕጉ በውርስ ለማስተላለፍ ክልከላ ያልተደረገበትን የይዞታ ቦታ እንዲሠጣቸው የተናዘዙ በመሆኑ አመልካቾች የሚያቀርቡት ክርክር የሕግ መሰረት ያለው ሁኖ አልተገኘም።

በአጠቃላይ አመልካቾች የኑዛዜውን ሕጋዊነት በተመለከተ የመቃወም ማመልከቻ በአቀረቡበት ጊዜ ተከራክረውበት ሚችሎ በኑዛዜው ላይ ለአመልካቾች ባዶ ቦታ መስጠት የሚችሉ መሆኑ ተጠቅሶ ኑዛዜው ተቀባይነት ከአገኘ በኋላ ከሚች ውርስ ተነቅለናል፤ ከ 1/4ኛ ቦታች ሊደርሱን አይገባም በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ጉዳዩ ቀድሞ ያለቀ ነው በሚል ምክንያት የቦታች ፍርድ ቤቶች ማለፋቸው ተገቢ ነው ከሚባል በስተቀር መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት የሚቻል ሁኖ አልተገኘም። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወሰነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 79551 የካቲት 25 ቀን 2003 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 107569 ጥር 04 ቀን 2004 ዓ.ም. የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንቷል።
2. የሚች አቶ ገበየሁ ወልደአብ የውርስ ንብረት ሚቹ በ24/12/1986 ዓ.ም. ባደረጉት ኑዛዜ መሰረት ሊከፋፈል ይገባል ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ ነው ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
 መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።
 የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሰላሴ
አልማው ወሌ
ዓሊ መሐመድ
ረታ ቶሎሣ
ሙስጠፋ አሕመድ

አመልካች ፡- ወ/ሮ ወቢት ሕሩይ ተወካይ ሰብላ ገብሩ ቀረበ
ተጠሪ ፡- የሀዋሣ ከተማ ፋይናንስ እና ኢኮኖሚ ልማት ጽ/ቤት ዐ/ሕግ አቶ ዮሐንስ
አሉላ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ጉዳይ በሌሎች ወገኖች መካከል ይደረግ በነበረው የአፈፃፀም ክርክር ሶስተኛ ወገን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሰረት በቀረበው መቃወሚያ ላይ የተሰጠ ውሣኔን የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በሀዋሣ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ የፍ/ባለመበት የነበረው የአሁን ተጠሪ ሲሆን የፍ/ባለእዳ ደግሞ የሰበር ክርክሩ አካል ያልሆነውና የአሁኗ አመልካች ባለቤት የነበረው አቶ ዝቋላ ሙሉጌታ የተባለ ግለሰብ ነው፡፡ አቶ ዝቋላ ሙሉጌታ ከሌሎች ተባባሪዎቿ ጋር ሀሰተኛ ሰነድ በማዘጋጀትና በመገልገል በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ሀዋሣ ቅርንጫፍ ከሚገኘው የአሁኑ ተጠሪ ሒሣብ ውስጥ ወጪ አድርገው ለወሰዱት ገንዘብ በወንጀል የተቀጡ ከመሆኑም በላይ ከተባባሪዎቹ ጋር በድምሩ ብር 3,005,002.03 (ሶስት ሚሊዮን አምስት ሺህ ሁለት ብር 03/100) እንዲከፍል በፍ.መ.ቁ. 09336 በ11/06/03 ውሣኔ የተሰጠበት ሲሆን ገንዘቡን ወጪ አድርገው ወስደዋል የተባለበት ከ2001 ዓ.ም. መጨረሻ እስከ 2002 ዓ.ም. መጨረሻ አካባቢ ባለው ጊዜ ውስጥ መሆኑን መዝገቡ ያስረዳል፡፡

የአሁኗ አመልካች በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 ድንጋጌ መሠረት በ30/10/03 ዓ.ም. የተፃፈ መቃወሚያ ያቀረበችውም ተጠሪ ከላይ የተጠቀሰውን ፍርድ ለማስፈፀም ቁጥሩ 10106 የሆነ የአፈፃፀም መዝገብ አስከፍቶ ፍ/ባለእዳው ሥም የሚታወቅ አንድ ቤት እና በፍ/ባለዕዳው ባለቤት ማለትም በአሁኗ አመልካች ስም የሚታወቅ ሌላ ቤት በሀራጅ ተሸጠው ለአፈፃፀም እንዲውሉ ጥያቄ አቅርቦ ትእዛዝ በመሰጠቱ ሲሆን የመቃወሚያው ይዘትም ባጭሩ እዳው የተጋቢዎች የጋራ እና ለትዳር ጥቅም የዋለ ሣይሆን የፍ/ባለእዳው በግሉ በወንጀል ድርጊት ምክንያት ያመጣው በመሆኑ ምክንያት በፍ/ባለእዳው ስም ከተመዘገበው ቤት ውስጥ ድርሻዬ በሆነው በግማሹ ላይ እና በሰሜ በተመዘገበው የግል ንብረቱ በሆነው ቤት ላይ ሊፈፀም

አይገባምውም የሚል ነው። የአሁኑ ተጠሪ በበኩሉ በ08/11/03 ዓ.ም. በተፃፈ መልስ በክልሉ የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 72(1)እና (2) መሰረት ንብረቱ በእንዳቸው የተመዘገበ ቢሆንም የጋራቸው እንደሆነ እንደሚቆጠር በስሟ የተመዘገበ ቢሆንም የጋራቸው እንደሆነ እንደሚቆጠር በስሟ የተዘመገበው ቤት የግል ንብረቷ ስለመሆኑ ያቀረበችው ማስረጃ እንደሌለ በቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 79(1) እና (2) መሠረት ከተጋቢዎቹ በአንዱ ብቻ የመጣ እዳ ከተጋቢዎቹ የጋራ ሃብትና ከዚያም አልፎ እዳው ባልተሸፈነበት ጊዜ ከተጋቢዎቹ የግል ሀብት ጭምር ሊከፈል እንደሚችል በዝርዝር በመግለጽ መቃወሚያው ውድቅ እንዲደረግ ተከራክሯል።

የከተማው ከፍተኛ ፍ/ቤትም የመቃወሚያ ክርክሩን ከመረመረ በኋላ ተቃዋሚዋ በስሟ የተመዘገበው ቤት የግሏ መሆኑን ስላለሰረዳች ሁለቱም ቤቶች የተጋቢዎች የጋራ ሃብት ናቸው በቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 79(2) መሠረተ እዳው ለጋራ ጥቅም የዋለ መሆኑን የፍርድ ባለመብቱ ስላስረዳ ተቃዋሚዋ ከሁለቱም ቤቶች ያላት ድርሻ ለእዳው መክፈያነት ሊውል አይገባም በማለት ብይን ሰጥቶአል። በፍ/ባለመብቱ ጠያቂነት የቀረበለትን ይግባኝ የተመለከተው የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት በበኩሉ ክርክሩን ከሰማ በኋላ ከተጋቢዎቹ ከአንዳቸው በግል የሚጠይቀው እዳ የሚከፈለው ከባለእዳው ተጋቢ የግል ሀብት መሆኑ የግል ሃብቱ እዳውን ለመሸፈን በቂ በማይሆንበት ጊዜ በጋራ ሃብታቸው መሆኑ በክልሉ የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 79(1) ተደንግጎ የሚገኝ መሆኑን ገልጾ ግማሽ ድርሻዋ ሊጠበቅላት ይገባል ሲል የሥር ፍ/ቤት ግማሽ ድርሻዋ ሊጠበቅላት ይገባል ሲል የሥር ፍ/ቤት የሰጠውን ብይን በማሻሻል የፍ/ባለዕዳውን ንብረት እዳውን የማይሸፍን ከሆነ የጋራ ሃብታቸው ተሸጦ ለአፈፃፀም ሊውል ይገባል በማለት ውሳኔ የሰጠ ሲሆን የጠቅላይ ፍ/ቤቱ ሰበር ችሎትም ይህንኑ ውሳኔ አጽንቶታል።

የአሁኗ አመልካች የሰበር አቤቱታ ያቀረበችው የጠቅላይ ፍ/ቤት ይ/ሰሚ እና ሰበር ችሎቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመባቸው በመሆኑ ሊሻሩ ይገባል በማለት ሲሆን በ25/03/04 ዓ.ም. ተዘጋጅቶ የቀረበው የሰበር አቤቱታ ይዘትም ባጭሩ እዳው በአንዱ ተጋቢ የወንጀል ድርጊት የመጣ መሆኑ እንዳልተካደ፣ ከፍ/ባለእዳው ጋር ተጣልተው በ1999 ዓ.ም ጠፍታ ወደ ዱባይ እንደሄደች የፍ/ባለዕዳ በ2001 ዓ.ም. የመጥፋት ውሳኔ እንደተሠጠባት የመጥፋት ውሳኔ በክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 84(ሀ) መሠረት ጋብቻውን የሚያፈርስ ምክንያት እንደሆነ፣ ድጋሚ እንዳልተጋቡ፣ እዳው የመጣው ከመጥፋት ውሳኔው በኋላ ጋብቻው በፈረሰበት ጊዜ እንደሆነ እና በፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ.ቁ. 39837 የተሠጠው ውሳኔ ለጉዳዩ አግባብነት እንዳለው የሚከራከር ነው። ተጠሪው በበኩሉ በ08/05/04 ዓ.ም. በተፃፈ መልስ የመጥፋት ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ አመልካቿ ቀርባ የመጥፋት ውሳኔውን ከነ ውጤት ያሻረች በመሆኑ ምክንያት ፍቺ እንዳልተፈፀመና እዳውም የመጣው በጋብቻ ጊዜ እንደሆነ የሚቆጠረ መሆኑን ጋብቻው መፍረሱን አመልካች ያላስረዳች መሆኑን በፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ.ቁ. 39837 የተሰጠው ውሳኔ ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ጊዜ በአንዱ ተጋቢ የመጣ እዳ አከፋፈልን የሚመለከት በመሆኑ ምክንያት የሚደግፈው የአመልካችን ሣይሆን የተጠራን የክርክር አቋም መሆኑን እና በነዚህም ምክንያቶች አቤቱታው የቀረበበት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት አለመሆኑን ገልጾ የተከራከረ ሲሆን አመልካችም በ25/05/04 የተፃፈ መልስ መልስ ሰጥታለች።

የጉዳይ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበትን ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን መርምረናል።

በዚህም መሠረት ለክርክሩ ምክንያት የሆነው እዳ የሥር የፍ/ባለእዳ በወንጀል ድርጊት ጭምር ጥፋተኛ በተባለበት ሁኔታ የመጣ የግል እዳ መሆኑ በተጠሪ ያልተካደና በማስረጃም የተረጋገጠ ሲሆን በአንድ በኩል በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሠረት መቃወሚያው የቀረበለት የሃዋሃ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት እና በሌላ በኩል ደግሞ ጉዳዩን ቀጥለው የተመለከቱት የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ እና ሰበር ችሎቶች በጉዳዩ ላይ የተለያዩ ውሣኔ የሰጡት ከባል ወይም ከሚስት በግል የሚጠየቅ እዳ ሊፈፀም ስለሚችልበት ሃብት በክልሉ የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 79 የተመለከተውን ድንጋጌ በተለየ ሁኔታ በመተርጎም መሆኑን ተገንዝበናል። በመሠረቱ በድንጋጌው ውስጥ ".....ከባል ወይም ከሚስት....." በሚል የተቀመጠው ሐረግ መነሻ የሚያደርገው የጋብቻ መኖርን በመሆኑ ድንጋጌው ተፈፃሚነት ሊኖረው የሚችለው እዳው የመጣው ጋብቻው ፀንቶ ባለበት ጊዜ መሆኑ በተረጋገጠ ጊዜ ነው።

በተያዘው ጉዳይ አመልካች በሰበር አቤቱታ በሥር ከፍ/ባለእዳ ጋር ተጣልታ በ1999 ዓ.ም ጠፍታ ወደ ዱባይ ሃገር መሄዷን የፍ/ባለእዳው በ2001 ዓ.ም የመጥፋት ውሣኔ እንደሰጠበት፣ የመጥፋት ውሣኔው በክልሉ የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 84(ሀ) መሠረት ጋብቻን የማፍረስ ውጤት እንደሚያስከትል ከዚህ በኋላ ተመልሰው እንዳልተጋቡ እና እዳው የመጣው ከመጥፋት ውሣኔው በኋላ ጋብቻው በፈረሰበት ጊዜ እንደሆነ በዝርዝር በመግለጽ የተከራከረች ሲሆን ተጠሪውም በሰጠው መልስ እነዚህን ፍሬ ነገሮች ሳይክድ ነገር ግን አመልካች የመጥፋት ውሣኔውን ያሻረችው በመሆኑና የመጥፋት ውሣኔው መሻር ደግሞ የጋብቻ መፍረስን ጨምሮ የመጥፋት ውሣኔው ያስከተላቸውን ውጤቶች የሚሸር በመሆኑ ምክንያት ወንጀሉ የተደረገውም ሆነ እዳው የመጣው ጋብቻው ፀንቶ ባለበት ጊዜ እንደሆነ ግምት ስለሚወሰድበት እና ጋብቻው በሕጉ አግባብ የፈረሰ ስለመሆኑ ያቀረባቸው ማስረጃ ስለሌለ የአመልካች ክርክር ተቀባይነት ሊኖረው አይገባም በማለት ተከራክሮአል። ይሁን እንጂ የመጥፋት ውሣኔ ውጤት ማስከተል የሚያቆምባቸው ሁኔታዎች እና ጠፋ የተባለው ሰው መመለስ የሚያስከትለው ውጤት በፍ/ሕ/ቁ. 170 እና 171 የተመለከተ ሲሆን በተለይ ለተያዘው ጉዳይ ቀጥኖ አግባብነት ያለው የፍ/ሕ/ቁ. 171 የመጥፋት ውሣኔ ከተሰጠበት በኋላ የሚመለስ ሰው በንብረቶቿ ላይ የነበረውን መብት መልሶ እንደሚገናፀፍ የሚገልጽ ከመሆኑ በስተቀር ቀደም ሲል ጋብቻ የነበረው ከሆነ ጠፋ በመባሉ ምክንያት ፈርሶ የነበረው ጋብቻው ተመልሶ ሕይወት የሚዘራ ስለመሆኑ የሚጠቁመው ነገር የለም። እንዲህ ከሆነ ደግሞ አመልካች የመጥፋት ውሣኔውን ማሻሻሪያ የፈረሰውን ጋብቻ ከፈረሰበት ቀን ጀምሮም ሆነ ከተመለሰችበት ቀን ጀምሮ መልሶ የሚያቋቁመው ባለመሆኑ እዳው የመጣው ጋብቻው ፀንቶ ባለበት ጊዜ እንደሆነ ይገመታል በማለት ተጠሪው ያቀረበው ክርክር የሕግ መሠረት ያለው ሆኖ አልተገኘም። ጋብቻው በሕጉ አግባብ የፈረሰ ስለመሆኑ አመልካች ያቀረበው ማስረጃ የለም በማለት ከተጠሪ የቀረበውን የክርክር ነጥብ በተመለከተ ከላይ እንደተገለፀው የመጥፋት ውሣኔ የሚያስከትለው የጋብቻ መፍረስ ውጤት ዘላቂነት ያለው እንጂ ጠፋ የተባለውን ሰው መመለስ ተከትሎ የሚሰረዝ ባለመሆኑ አመልካች ማቅረብ የሚጠበቅበት ማስረጃ አይኖርም። ይልቁንም አመልካች ከተመለሰች በኋላ የቀድሞ ባለቤቷ ከሆነው የሥር የፍ/ባለእዳ ጋር አዲስ ጋብቻ ፈጽመዋል

ወይም በቀድሞው ሁኔታ በትዳር መኖር ቀጥለዋል ጠማል ከሆነ ይህንን ማስረዳት የሚጠበቅበት ተጠሪው ሲሆን በዚህ ረገድ ያቀረበው ክርክርና ማስረጃ የለም።

በዚህም ሁኔታ እዳው ጋብቻው ከፈረሰ በኋላ በሥር የፍ/ባለእዳ በግል የመጣ መሆኑ ከተረጋገጠ ደግሞ የክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 79 ድንጋጌ ለጉዳዩ አገባብነት ሊኖረው የሚችልበትም ሆነ ካልተከፍረለው የጋራ ሃብት ውስጥ አመልካች ያላት ግማሽ ድርሻ ለእዳው ማስፈጸሚያ ሊሆን የሚችልበትን የሕግ አግባብ ባለመኖሩ የሀዋሃ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤትም ሆነ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ እና ሰበር ችሎቶች ጉዳዩን ከክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 79 አፈፃፀም ጋር ያላግባብ በማያያዝ የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። በሌላ በኩል የሐዋሃ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት የሥር ተቃዋሚ ከሁለቱም ቤቶች ያላት ድርሻ ለእዳው መክፈያ ሊውል አይገባም በማለት ለሰጠው ውሳኔ የቤተሰብ ሕጉን አንቀጽ 79 ድንጋጌ በምክንያትነት መጥቀሱ ስህተት ቢሆንም በውጤት ደረጃ ግን ውሳኔው ተገቢ መሆኑን ተገንዝበናል። በመሆኑም የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሣ ኔ

1. የደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 55591 በ22/03/04 ዓ.ም. ያፀናው ውሳኔ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ. 348(1) መሠረት ተሸሯል።
2. የሀዋሃ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 10106 በ27/11/03 ዓ.ም. የሰጠው ብይን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሠረት በውጤት ደረጃ ፀንቷል።
3. መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- አቶ ልዑል ኪዳነማሪያም - ቀረቡ
ተጠሪ፡- እነ ሰብለ ኪዳነ ማሪያም ጠበቃ ሙሉጌታ ፀግዬ - ቀረቡ
መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የውርስ ንብረት ይገባኛል ጥያቄን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካች አቶ ሚካኤል ኪዳነ ማሪያምና አቶ አለም ገ/መስቀል ኪዳነ ማሪያም ከተባሉ ግለሰቦች ጋር በመሆን የሟች በሻይ ኪዳነ ማሪያምን የውርስ ንብረት በማጣራት የውርስ ንብረቱ ስም ሀብቱ በወራሾች ስም እንዲዞር አድርገው የወራሽነት ማስረጃ በያዛቸው የአሁኑ ተጠሪዎች ይህ የወራሽነት ማስረጃ ተጠሪዎች በማያውቁት ሁኔታ በ26/07/1964 ዓ.ም. በስጦታ ባገኙት በአዲግራት ከተማ በ43 ካ.ሜትር ላይ በሰፈረው የንግድ ቤት ጭምር ተደርጎ ይኼው ንብረት ወደ ወራሾች ስም እንዲዞር መደረጉ ያላግባብ ነው በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 358 አግባብ ባቀረቡት የተቃውሞ አቤቱታ ነው። የአሁኑ አመልካችና ሌሎች የወራሽነት ማስረጃውን የወሰዱት ወራሾች ለተጠሪዎች የተቀውሞ አቤቱታ በሰጡት መልስም የተጠሪዎች እናት ከሟች በሻይ ኪዳነ ማሪያም ጋር ትዳር ያልነበራቸው መሆኑን ቀድሞ እስከ ክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት መወሰኑን፣ በወራሽነት ማስረጃውም የሟቹ አስራ ሶስቱ ወራሾች ተጠቅሰው መገኘታቸውን፣ አከራካሪው ቤት በስጦታ ተሰጥቶናል የሚሉትም ከእውነት የራቀ መሆኑንና ስጦታ ከሆነም በውልና ማስረጃ ቀርቦ በርስተ መዝገብ ካልተመዘገበ ዋጋ የሌለው መሆኑን ፣ በቤቱና በቦታው ላይ ከተጠሪዎች እናት ጋር ተከራክረው የተጠሪዎች እናት መብት የሌላቸው መሆኑ መረጋገጡንና ውሳኔው ያልተለወጠ መሆኑን ዘርዝረው ክስ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የወረዳው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ ለክርክሩ መሰረት የሆነውን ቤት መጋቢት 26 ቀን 1964 ዓ.ም. ለተጠሪዎች ስጦታ ተደርጎ በጥር 08 ቀን 1972 ዓ.ም በቤተዘመድ ሽምግልና ጸድቆ ያለ መሆኑ እንዲሁም በፍርድ ቤት ፀድቆ እስከ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ድረስ ደርሶ መፅደቁ መረጋገጡን በምክንያት ይዞ አከራካሪው የንግድ ቤት ለተጠሪዎች ሊሆን ይገባል ሲል በዚህ ረገድ የተሰጠውን የወራሽነት ማስረጃ ክፍል እንዲሰረዝ ወስኗል። በዚህ ውሳኔ አመልካችና ሌሎች ወራሾች ይግባኛቸውን ለአዲግራት ማእ/ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ ክርክሩን ያስነሳው የንግድ ድርጅት ቤት በሟች በሻይ ኪዳነ ማሪያም ስም እስከሆነ ድረስ አመልካችና ሌሎች ወራሾች የያዙት የወራሽነት ሰርተፊኬት ተጠሪዎች መብታቸውን ከማስከበር የሚከለክል ምክንያት በሌለበት ሁኔታ

እንዲሰረዝ መወሰኑ ያላግባብ ነው፤ ተጠሪዎች ንብረቱ ላይ ክስ በማቅረብ መብታቸውን ሊያስጠብቁ ይችላሉ። በማለት የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ ውድቅ አድርጎታል። ከዚህም በኋላ ተጠሪዎች ይግባኛቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ ከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ተሽሮ የወረዳው ፍርድ ቤት ውሳኔ ጸንቷል። አመልካች የሰበር አቤቱታቸው ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንን ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ለክርክሩ ምክንያት በሆነው ንብረት ላይ ከተጠሪዎች እናት ጋር ቀድሞ ተከራክረው በፍርድ ጉዳይ አልቆ እያለ ይኼው ታልፎ ንብረቱ የተጠሪዎች ነው ተብሎ መወሰኑ ያላግባብ ነው የሚል ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚገባው መሆኑ ታምኖበት ተጠሪዎች እንዲቀርቡ የተደረገ ሲሆን ተጠሪዎች ቀርበውም ግራ ቀኙ በጽሑፍ ተከራክረዋል።

የጉዳይ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናኘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም አመልካች ጉዳይ ቀድሞ በፍርድ ያለቀ ነው በማለት ያነሱት ተቃውሞ በበታች ፍርድ ቤቶች መታለፉ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑን በጭብጥነት ይዘን ጉዳዩን ተመልክተናል።

ክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪዎች አመልካችና ሌሎች የስር የተቃውሞ አቤቱታ ተጠሪዎች የነበሩት ወራሾች በአከራካሪው ቤት ላይ ያገኙት የወራሽነት ስርተፊኬት ማስረጃ እንዲሰረዝላቸው የሚጠይቁት በአዲግራት ከተማ በ43 ካ/ሜትር ስፋት ባለው ቦታ በሰፈረው የንግድ ቤትን በ1964 ዓ.ም. አባታቸው ሟች ባሻይ ኪዳነ ማሪያም በስጦታ የሰጧቸውና ስጦታውም በሕጉ አግባብ ፀድቆ ያለ መሆኑን ገልፀው መሆኑን፤ አመልካች በንብረቱ ላይ ከተጠሪዎች ወላጅ እናት ጋር ተከራክረን ያለቀ ነው ቢሉም ፍሬ ነገሩን ለማጣራትና ማስረጃን ለመመዘን ስልጣን ያላቸው ፍርድ ቤቶች ተጠሪዎች ከአመልካች እናት ጋር ሲከራከሩ የነበሩበት በሌላ ንብረት ከመሆኑም በላይ ክርክሩ ተደርጓል ቢባልም ተጠሪዎችን የማይመለከት መሆኑን ጠቅሰው የአመልካችን ክርክር ያለፉት መሆኑን፤ አመልካች የስጦታ ውሉ እንዲፈርስ ክስ አቅርበው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር163/1993 ግንቦት 02 ቀን 1993 ዓ.ም. በ26/07/1964 ዓ.ም. የተደረገው ስጦታ ሊፈርስ አይገባም በማለት መወሰኑን፤ ከዚህ ጊዜ በፊትም በ1972 ዓ.ም. ስጦታው በሕጉ አግባብ የፀደቀ ስለመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳይ መሆኑን ነው።

በመሰረቱ አንድ ወራሽ ከሕግ ውጪ፤ ወራሽነት በሌለው መብት ላይ የወራሽነት ስርተፊኬት ማስረጃ መያዙ ከተረጋገጠ ይኼው ማስረጃ ሊሰረዝ እንደሚገባ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 998 ድንጋጌ ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። በሌላ በኩል አንድ ክርክር ዳግም ክስ ሊቀርብበት የማይገባው በተመሳሳይ ተከራካሪ ወገኖች በተመሳሳይ ፍሬ ነገሮችና የህግ ነጥቦች ላይ ክርክር ተደርጎ እልባት ማግኘቱ ሲረጋገጥ ስለመሆኑ የፍ/ሕ/ቁጥር 5(1) ድንጋጌ ይዘት ያሳያል። ከዚህ አንጻር ጉዳዩን ስንመለከተው አመልካች አከራካሪውን ቤት በተመለከተ ከተጠሪዎች እናት ጋር ክርክር አድርገው የመጨረሻ እልባት የተሰጠበት ካለመሆኑ በላይ በቤቱ ላይ ሟቹ ስጦታ ያደረጉት

ልጆቻቸው ስለመሆናቸው የተረጋገጠው ለተጠሪዎች በመሆኑ የተጠሪዎች እናት በንብረቱ ላይ መብት የላቸውም ተብሎ መወሰኑ ተጠሪዎች የሚያነሱትን የሕግ ክርክር ዋጋ የሚያሳጧበት ሕጋዊ አግባብ የለም። ይልቁንም ተጠሪዎች አለን የሚሉት የስጦታ ውል በተለያዩ ጊዜያትና ፍርድ ቤቶች ጸድቆ ተጠሪዎች በአከራካሪው ንብረት ላይ መብት ያላቸው መሆኑ መረጋገጡ አመልካች እና ሌሎች ወራሾች በንብረቱ ላይ የወሰዱትን የወራሽነት ማስረጃ ለመሻር ሕጋዊ ምክንያት ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 998(1) ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። ስለሆነም አመልካች በንብረቱ ላይ በ1984 ዓ.ም. በተሰጠው ውሳኔ ተረክቤአለሁ የሚሉት የመከራከሪያ ነጥብ የክርክሩን ሂደትና ይዘት ያላገናዘበና በበታች ፍርድ ቤቶችም በዚህ ረገድ ግልፅ የሆነ መከራከሪያ ሳያቀርቡ በዚህ የሰበር ደረጃ ያነሱት አዲስ ክርክር በመሆኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 329(1) ድንጋጌ አንጻር ተቀባይነት ሊሰጠው የሚገባ ክርክር ሁኖ አላገኘውም። ሲጠቃለልም በጉዳዩ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት የሚቻልበትን ሕጋዊ ምክንያት ስላላገኘን ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 42006 ሚያዚያ 10 ቀን 2003 ዓ.ም. ተሰጥቶ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 46439 ሐምሌ 11 ቀን 2003 ዓ.ም. በትዕዛዝ የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንቷል።
2. አመልካች በአከራካሪው የንግድ ድርጅት ቤት ላይ የወሰዱት የወራሽነት ሰርቲፊኬት ማስረጃ እንዲሰረዝ ተብሎ በተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለም ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
 መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ጥ

ጉምሩክ/ግብር

ታክስ

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አመልካች፡- ተሾክብ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር ጠበቃ አወቀ ውቤ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዐ/ሕግ ኃ/መለኮት አበበ ቀረቡ

መዝገቡን ምርመረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ክርክሩ የይ.ር.ጋ የጊዜ ገደብ አቆጣጠርን የሚመለከት ነው፡፡

የክርክሩ መነሻ አመልካች ከቱርክ አገር ዘጠና ሶስት ጥቅል (በንድል) የአርማታ ብረት ለማስገባት ታክስና ቀረጥ ከፍያለሁ፡፡ በመጀመሪያ ዙር ሰላሣ ስድስት ጥቅል ብረት ጥር 28 ቀን 2001 ዓ.ም ተረክቤ ወስጃለሁ፡፡ በሁለተኛው ዙር አምሳ አራት ጥቅል ብረት የካቲት 2 ቀን 2001 ዓ.ም ወስጃለሁ፡፡ በሁለት ዙር ይገባል ተብሎ ከሚጠበቀው ዘጠና ሶስት ጥቅል ሶስት ጥቅል ብረት መጥፋቱ ተረጋግጦ ነሐሴ 21 ቀን 2001 ዓ.ም ደብዳቤ ተፅፎ ዋጋው ከኢንሹራንስ ኩባንያው ተከፍሎኛል፡፡ተጠሪ ዴክራላሲዮን እንድባትን መስከረም 30 ቀን 2002 ዓ.ም ጠይቋል፡፡ ጥቅምት 11 ቀን 2002 ዓ.ም ተጠሪ ማስረጃ ሰጥቶናል፡፡ ስለዚህ በስህተት የክፈልኩት ብር 273,503.92 (ሁለት መቶ ሰባ ሶስት ሺህ አምስት መቶ ሶስት ብር ከዘጠና ሁለት ሣንቲም) እንዲመልስ ውሳኔ ይሰጠልኝ በማለት የቀረበው ክስ ነው፡፡ ተጠሪ በተከላከሉት ቀርቦ የተለያዩ መከራከሪያዎችን ያቀረበ ሲሆን በዋናነት ዕቃው ወደ አገር ውስጥ ከገባና የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት ተፈፅሞበት ዕቃውን ከተረከበ ከስድስት ወር በኋላ ከሚሸ ያቀረበው ጥያቄ በይ.ር.ጋ ቀሪ ይሆናል በማለት ተከራክሯል፡፡የሥር ፍርድ ቤት አመልካች በሁለት ዙር የሚገባውን ጥቅል ብረት ከተረከበ የካቲት 2 ቀን 2001 ዓ.ም ጀምሮ በስድስት ወር ጊዜ ውስጥ ጥያቄውን ያላቀረበ ስለሆነ በይ.ር.ጋ ይታገዳል በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ አመልካች

ይግባኝ ለፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቧል። የከፍተኛው ፍርድ ቤት ይግባኝን በፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 337 መሠረት ሰርዞታል።

አመልካች ሀምሌ 12 ቀን 2003 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት አለቀ የሚባለው ዲክላራሲዮን ከተበተነበት ጥቅምት 11 ቀን 2002 ዓ.ም ነው። ስለዚህ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ሲታሰብ የስድስት ወር ጊዜ ያላለፈ በመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች ክሱ በይርጋ ይታገዳል በማለት የሰጡት ወሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ እንዲሻርልኝ በማለት አመልክቷል። ተጠሪ በበኩሉ መስከረም 22 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ መልስ የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት ተፈፀመ የሚባለው አመልካች ዕቃዎችን ተረክቦ የወሰደበት ጊዜ ነው። ዕቃዎቹ የተለቀቁት የካቲት 2 ቀን 2001 ዓ.ም ነው። ክስ ያቀረበው የይርጋ የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ ነው። ስለዚህ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት መልስ ሰጥቷል። አመልካች መስከረም 30 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ግራ ቀኙ በዕሁፍ ካቀረቡት ክርክር በተጨማሪ ችሎቱ የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ሚያዝያ 22 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት ሰምቷል። የቃል ክርክሩ ግልባጭ ተያይዟል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና ግራ ቀኙ በዕሁፍ ያቀረቡት ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካች ክስ በይርጋ ይታገዳል በማለት የሰጡት ውሣኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

ጉዳዩን እንደመረመርነው በዕቃዎች አሰያየም፣ በታሪፍ አመዳደብ፣ በዋጋ አተማመን ወይም በሌላ የሒሣብ አሰራር ሥህተት ምክንያት በአብላጫ የተከፈለ የቀረጥና የታክስ ተመላሽ ጥያቄ ሲቀርብ ተጣርቶ በብልጫ የተከፈለው ቀረጥና ታክስ ለከፋዩ ተመላሽ እንደሚሆን በአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀፅ 66 ንዑስ አንቀፅ 1 ገዥነት ያለው መርህ ሆኖ ተደንግጓል። ሆኖም በዚህ መሠረታዊ መርህ መሠረት በብልጫ የተከፈለ የቀረጥና ታክስ ተመላሽ ጥያቄ ሊታይ የሚችለው ዕቃው የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት አጠናቅቆ ወደ አገር ከገባበት ወይም ወደ ውጭ አገር ከተላከበት ቀን ጀምሮ በስድስት ወራት ውስጥ ከቀረበ ብቻ እንደሆነ የአዋጁ አንቀፅ 66 ንዑስ አንቀፅ 2 ይደነግጋል። በያዘነው ጉዳይ አመልካችና ተጠሪ የሚከራከሩበት የሕግ ጭብጥ ለይርጋ የጊዜ ገደብ ለመቁጠር “ የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት ተጠናቀቀ” የሚባለው ምን አይነት ተግባራት ተፈፀመው ሲጠናቀቁ ነው” የሚለው ነው። ይህንን ነጥሎ መወሰን “ የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት ” ለሚለው ቃል አዋጅ ቁጥር 622/2001 የሰጠውን ትርጓሜ ፣ መመልከት ያስፈልጋል። በአዋጅ አንቀፅ 2 ንዑስ አንቀፅ 17 “ የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት ማለት ወደ አገር የሚገባ ፣ ወይም ወደ ውጭ አገር የሚላክ ወይም ተላለፎ ዕቃ የጉምሩክ ወደብ ከደረሰበት ጊዜ ጀምሮ ከጉምሩክ ቁጥጥር ሥር እስከሚወጣ ድረስ የሚከናወን ማናቸውም የጉምሩክ አፈፃፀም ሒደት እንደሆነ ትርጓሜ ተሰጥቶታል። የአዋጁ አንቀፅ 66 ንዑስ አንቀፅ 29 እና በአዋጅ ቁጥር አንቀፅ 2/17/ ድንጋጌዎች መሠረታዊ ጉዳይ አድርገው የሚደነግጉት ዕቃወ የጉምሩክ ሥርዓት አሟልቶ ወደ አገር የገባበት ወይም ከአገር የወጣበትን ጊዜ ነው።

በያዘነው ጉዳይ አመልካች ተመላሽ ታክስና ቀረጥ ከፍየበታለሁ የሚለው ዘጠና ሶስት ጥቅል /በንድል/ የቶንድኖ ብረት ወደ አገር ውስጥ የሚገባው በሁለት ዙር መሆኑና አመልካች በመጀመሪያው ዙር የተጫነውን ሰላሳ ስድስት ጥቅል /በንድል/ የቶንዲኖ ብረት ጥር 28 ቀን

2001 ዓ.ም የጉምሩክ ሥርዓት በማሟላት ተረክቦ የወሰደና ወደ አገር ውስጥ ያስገባ መሆኑ አከራካሪ አይደለም። ከዚህ በተጨማሪ አመልካች በሁለተኛው ዙር የመጣለትን ሀምሳ አራት ጥቅል ብረት ፣ መሟላት የሚገባውን ፎርማሊቲ በማሟላት የካቲት 2 ቀን 2001 ዓ.ም ወደ አገር ውስጥ ማስገባቱ ተረጋግጧል። አመልካች የሚጠብቀው ህጋዊ ሥርዓት አሟልቶ የያዘው በሶስተኛ ዙር የሚገባ ጭነት /ዕቃ /የለም። አመልካች በሁለተኛው ዙር ውጭ አገር እንዲላክለት ካዘዘው ዕቃ ውስጥ ሶስት ጥቅል ብረት የጠፋ መሆኑ ነሐሴ 12 ቀን 2001 ዓ.ም የተፃፈ የምስክር ወረቀት ተሰጥቶታል።

በአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 66/2/ እና አንቀጽ 2/17/ መሠረት አመልካች በሁለተኛው ዙር ወደ አገር ውስጥ የሚገባውን ብረት ከጉምሩክ መጋዘን በማውጣት አስፈላጊ የሆኑ ፎርማሊቲዎች አሟልቶ ተረክቦ ወደ አገር ውስጥ ካስገባበት የካቲት 2 ቀን 2001 ዓ.ም ጀምሮ አመልካች ትርፍ ቀረጥና ታክስ ከፍየበታለሁ በማለት ተመላሽ ገንዘብ የጠየቀበትን ዕቃ ወደ አገር ውስጥ ለማስገባት የሚፈጸመው የጉምሩክ ሥርዓት ተጠናቅቋል። አመልካች ተመላሽ ሒሣብ ካለው ከዚህ ቀን ጀምሮ ባለው ስድስት ወራት ውስጥ መጠየቅ ሲገባው ፣ ይህ የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ ጥያቄውን እንዳቀረበ ከሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ተረድተናል። አመልካች የጉምሩክ ሥነ ሥርዓት ተጠናቅቋል መባል የሚገባው ዕቃው ወደ አገር ውስጥ ከገባበት ቀን ሣይሆን ደክላራሲዮን ከተበተነበት ቀን ጀምሮ መሆን ይገባዋል በማለት ያቀረበው ክርክር የአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 66/2/ እና አንቀጽ 2/17/ ድንጋጌ ይዘት ፣ መንፈስና ዓላማ እንዲሁም ህግ አውጭው አዋጁን ሲያውጅ ያሰባቸውን መሠረታዊ ዓላማዎች ያላገናዘበ በመሆኑ አልተቀበልነውም። ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካች ጥያቄ በይርጋ የጊዜ ገደብ ያለፈበት ነው በማለት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ ፀንቷል።
2. በዚህ ክርክር ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

እ/ብ

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የጅጅጋ ገቢዎችና ጉምሩክ ቅርንጫፍ ጽ/ቤት ነ/ፈጅ አጥሎ ሀብታሙ ተጠሪ፡- አቶ ሊጃን ከተማ ገብሬ - ተወካይ መሀመድ ሸህ ዑመር ቀረቡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የሱማሌ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት የቅጣት ውሣኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ለጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ክስ ያቀረበው ተጠሪ ነው፡፡ ተጠሪ የእኔ ንብረት የሆነችውን የሰሌዳ ቁጥር 2-0086 የሆነች ፔጅ መኪና በሌባ ተሰርቃ ስናፈላልግ ተከላኝ/አመልካች/ መኪናዋ ከንትሮባንድ ዕቃ ጭና ይገባለሁ በማለት በቁጥጥር ስር አድርጎ ይዟታል፡፡ መኪናዋ ተሰርቃ የጠፋች መሆኑን ብገልፅለትም ብር 50,000 /ሀምሣ ሺህ ብር/ ካልከፈልክ በማለት የያዛት ስለሆነ መኪናየን እንዲለቅ ይወሰንልኝ በማለት ክስ አቅርቧል፡፡ አመልካች መኪናዋ የተያዘችው ህዳር 29 ቀን 2002 ዓ.ም. ቀረጥና ግብር ያልተከፈለባቸው የልጆች ነጠላ ጫማ አምስት ካርቶን የልብስ ሣመና እና 68 ካርቶን ፌስታል ጭና ከቀብሪቢያ ወደ ጅጅጋ ስታንጉዝ አየር ማረፊያ አካባቢ ተይዛለች፡፡ ከላሽ በአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 109 መሰረት እድሉ ተሰጥቶታል፡፡ ስለዚህ ክስ ህጋዊ መሰረትና ምክንያት የሌለው በመሆኑ ይዘጋልን በማለት ተከራክሯል፡፡ የዙኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተጠሪ ብር 10,000 /አስር ሺህ ብር/ ከፍሎ መኪናው ይለቀቅለት በማለት ወስኗል፡፡ አመልካች ፍርድ ቤቱ ከስልጣኑ ውጭ ቅጣት ወስኗል በማለት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርቧል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የግራቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠውን ውሣኔ አፅንቶታል፡፡

አመልካች የካቲት 12 ቀን 2004ዓ.ም በተፃፈ የሰበር ማመልከቻ ጉዳዩ በአስተዳደራዊ ውሣኔ የሚያልቅ በመሆኑ የቀረበው ክርክር ውድቅ መደረጉ መሰረታዊ የህግ ስህተት አለበት፡፡ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ 2 በተደነገገው መሰረት መመሪያ አውጥቷል፡፡ መኪናዋ ስታንጉዝ የተገኘችው ወደ አገር ውስጥ እንዳይገባ ክልከላ የተደረገበት ዕቃ/ፌስታል/ በመሆኑ በመመሪያው መሰረት ተጠሪ መክፈል የሚገባው ብር 10,000 ሣይሆን ብር 50,000 ነው፡፡ ስለዚህ የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች በህግ በተሰጠው ፈቅደ ስልጣን መሰረት ያወጣውን መመሪያ ውድቅ በማድረግ የሰጡት ውሣኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት አመልክቷል፡፡ ተጠሪ መጋቢት 28 ቀን 2009ዓ.ም በተሰጠ መልስ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ የሰጡት በአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 109 ንዑስ

አንቀፅ 1 ለፍርድ ቤቱ ቅጣት ለማክበድና ለመቅለል ስልጣን የሚሰጥ ፈቃድነት ያለው ድንጋጌ መሆኑን በማገናዘብና ድንጋጌው እስከ ብር 50,000 በሚደርስ መቀጮ ስለሚል ቅጣቱን ዝቅ አድርጎ መወሰንን ስለማይከለክል ነው በማለት ተከራክሯል። አመልካች ሚያዝያ 29 ቀን 2004ዓ.ም የተባፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከስር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የበታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ የአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀፅ 109 ድንጋጌዎችና አግባብነት ያላቸውን መመሪያዎች መሰረት ያደረገ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

ጉዳዩን እንደመረመርነው ተጠሪ በአመልካች ቁጥጥር ስር የዋለችው ፔጅ መኪና በሌባ ተሰርቃ እንደጠፋችበት ክርክርና ማስረጃ አቅርቧል። በሌላ በኩል ንብረትነቷ የተጠሪ የሆነችው መኪና የተያዘችው የጉምሩክ ቀርጥና ታክስ ያልተከፈለበትና ወደ አገር ውስጥ እንዳይገባ በህግ ክልከላ የተደረገበትን ዕቃ ስታንጉዝ መሆኑን አመልካች በማስረጃ ያረጋገጠ መሆኑን በዙኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤትና በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔ ተገልጿል። የማንገዳው ባለቤት በተፈፀመው ወንጀል ከራሱ ዕውቀት ወይም ፈቃድ ውጭ መሆኑን ማስረዳት ከቻለ የተፈፀመው ወንጀል ክብደት እየታየ ከብር 10,000 /አስር ሺህ ብር/ እስከ ብር 50,000 /ሀምሳ ሺህ ብር/ ተቀጥቶ ማንገዳው እንደሚመለስለት የአዋጅ አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ 1 በመርህ ደረጃ ይደነግጋል። ሆኖም የማንገዳው ባለቤት ከአስር ሺህ እስከ ሀምሳ ሺህ ብር ባለው ሬንጅ ውስጥ ሊከፍለው ስለሚገባ መቀጮ ዝርዝር አፈፃፀም የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን በሚያወጣው መመሪያ የሚወሰን ስለመሆኑ ድንጋጌው በግልፅ ያስቀምጣል።

የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን በአዋጁ አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ 2 በተሰጠው ስልጣን መሰረት መመሪያ ቁጥር 50/2003 በማውጣት ተግባራዊ አድርጓል። በዚህ መመሪያ አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረት ማንገዳው የተያዘው ወደ አገር ውስጥ እንዳይገባ የተከለከለ ዕቃ ከሆነ የማንገዳው ኃላፊ ብር 50,000 /ሀምሳ ሺህ ብር/ መቀጮ ከፍሎ መንገዳው የሚለቀቅለት መሆኑ በግልፅ ተደንግጓል። የተጠሪ መኪና ወደ አገር ውስጥ እንዳይገባ ክልከላ የተደረገበት ስልጣን ስምንት ካርቶን ፌስታል ይዞ የተገኘ መሆኑ ተረጋግጧል። ስለሆነም ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 622 አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረት የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ባወጣው መመሪያ ቁጥር 50/2003 አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረት በብር 50,000/ ሀምሳ ሺህ ብር/ መቀጮ መቀጣት እንዳለበት በግልፅ ተደንግጎ እያለ የበታች ፍርድ ቤቶች ተጠሪ ብር 10,000 /አስር ሺህ ብር/ ብቻ መቀጮ እንዲከፍል የሰጡት ውሳኔ በአዋጁ አንቀጽ 109 ንዑስ አንቀጽ 2 ለገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን የተሰጠውን አስገዳጅነት ያለው መመሪያ የማውጣት ስልጣን የሚጋፋና መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. የጅጅጋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የሱማሌ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሣኔ ተሻሽሏል።
2. ተጠሪ ብር 50,000 /ሀምሳ ሺህ ብር/ መቀጮ ከፍሎ መኪናውን ይረከብ በማለት ወስነናል።
3. በዚህ ፍርድ ቤት የወጣውን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ጥ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሣ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ ሳምሶን መንግሥቱ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የፌዴራል ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ያቃቤ ህግ ወኪል

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ክፍተኛ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ስላመለከቱ ነው። ጉዳዩ የውጭ ምንዛሬ ያለፈቃድ ከአገር የማስወጣት ወንጀልን የሚመለከት ሲሆን በመጀመሪያ የታያው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ ከላሽ አመልካች ተከላሽ በመሆን ተከራክረዋል።

የክርክሩ መነሻ አመልካች ለስር ፍርድ ቤት ያቀረበው የወንጀል ክስ ነው። ተጠሪ አመልካች በጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 99 እና የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 591/2000 አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 3 እንዲሁም መንገደኞች የውጭ ምንዛሬ ወደ ኢትዮጵያ ይዘው ስለሚገቡበትና ስለሚወጡበት በብሔራዊ ባንክ ግንቦት 21 ቀን 2001 ዓ.ም የወጣውን መመሪያ አንቀጽ 3 በመተላለፍ ሰኔ 10 ቀን 2002 ዓ.ም ከምሽቱ በግምት 3:30 በቦሌ አየር መንገድ ከአገር ሊወጣ ሲል 5000 ዩሎ /አምስት ሺህ ዩሎ/ ይዞ ሊወጣ ሲል በኤክስሬይ ፍተሻ የተገኘ በመሆኑ በህገወጥ መንገድ የውጭ ምንዛሬ (ዕቃ) ማውጣትና የመያዝ ወንጀል ፈጽመዋል።

አመልካች ወንጀሉን አልፈዎምኩም ጥፋተኛ አይደለሁም በማለት ተከራክሯል። ተጠሪ የወንጀል ክስን ያስረዱልኛል በማለት ሁለት የሰው ምስክሮችን አቅርቦ አስምቷል። ተጠሪ ሰነድ ማስረጃውንና ከአመልካች እጅ የተገኘውን (5000 ዩሮ) በማስረጃነት አቅርቧል። አመልካች የውጭ ምንዛሬውን ለጉምሩክ አሳውቀው ዴክራላሲዮን ተሰጥቷቸው ያስገቡ መሆኑንና የውጭ ምንዛሬው ከቦርሣቸው ውስጥ ሲገኝባቸው ወደ አገር ውስጥ ሲገቡ የተሰጠውን ዴክራሲዮን ያልያዙ መሆኑንና ወንጀል የመፈጸም ሀሳብ ያልነበረው መሆኑን ያስረዳልኛል የሚላቸውን የመከላከያ ምስክሮች እና የሰነድ ማስረጃዎች አቅርቧል።

የሥር ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከመረመረና ከወሰነ በኋላ አመልካች የውጭ ምንዛሬውን ይዞ ለመውጣት የተፈቀደለት የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ የውጭ ምንዛሬውን ይዞ በመውጣት ላይ እያለ ተይዟል። ተከላሽ ውጭ ምንዛሬውን ይዞ የገባው አሳውቆና አስመዝግቦ በመሆኑ የውጭ ምንዛሬውን ይዞ ለመውጣት የተፈቀደለት የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ የውጭ ምንዛሬ ለማውጣት ይዞ ቢገኝ የውጭ ምንዛሬውን የማውጣት መብቱን ከሚያሳጣው በስተቀር በኢትዮጵያ ብር ተመንዝሮ እንዲሰጠው የመጠየቅ መብቱን እንደማያሳጣው ጉዳዩ የወንጀል ኃላፊነት እንደማያስከትል የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 47935 አስገዳጅ ትርጉም ሰጥቶበታል። እንደዚሁም ተከላሽ በበኩል የተፈጸመው ተግባር ተከላሽ አሳውቆና አስመዝግቦ ወደ አገር ይዞት የገባውን የውጭ ምንዛሬ ይዞ መውጣት መብት እንዳለው በመቁጠር የፈጸመውና ወንጀል የመፈጸም ሀሳብ የሌለው መሆኑን የሚያሳይ ስለሆነ ከቀረበበት ወንጀል ክስ በነፃ ይሰናበታል። ከላሽ ከተሰላሽ እጅ የያዘውን ዩሮ /የውጭ ምንዛሬ/ በተያዘበት ቀን ባለው ምንዛሬ በማሰብ በብር ለተከላሽ ክፍል በማለት ውሳኔ ሰጥቷል።

ተጠሪ በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቧል። የከፍተኛው ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ መልስ ሰጭ የውጭ ምንዛሬ ይዞ ሲወጣ ሲል ተይዟል። የውጭ ምንዛሬውን ይዞ ሊወጣ ሲሞክር ዲክራሲዮኑ ከተፃፈ የስድስት ወራት ጊዜ አልፎታል። አመልካች መልስ ሰጭ የውጭ ምንዛሬ ይዞ ሲገባ የነበረው መመሪያ መልስ ሰጭ ይዞ ለመውጣት በሚሞክርበት ጊዜ የተቀየረ ሲሆን በጉዳዩ ተፈጻሚ የሚሆነው ነው መልስ ሰጭ ለማውጣት ሲሞክር ፀንቶ ስራ ላይ የነበረው መመሪያ ነው። መልስ ሰጭ የውጭ ምንዛሬው ገደብና ቁጥጥር የሚደረግበት እቃ መሆኑን ያውቃል። ህጉን በመተላለፍ የውጭ ምንዛሬ ለማውጣት ሲሞክር በኤክስሬይ ማሽን የተያዘ በመሆኑና የተከሰሰበትን ወንጀል የፈጸመ ጥፋተኛ ነው በማለት በአንድ ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራት እንዲቀጣና በተያዘው 5000 ዩሮ እንዲወረስ ወስኗል። ከፍተኛው ፍርድ ቤት የእስራት ቅጣቱ አፈፃፀም ለሁለት አመት ተገድቦ እንዲቆይ ወስኗል።

አመልካች በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቧል። ይግባኝ ሰሚው ችሎት የአመልካችን ይግባኝ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 195/1/ መሰረት ሰርዞታል። አመልካች ግንቦት 24 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ ሰበር አቤቱታ በጉዳዩ የስር ፍርድ ቤት የከፍተኛ ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡትን ውሳኔ ይዘት ከዘረዘረ በኋላ እኔ የውጭ ምንዛሬውን ይገዛ ለመውጣት ስሞክር ስራ ላይ የነበረው መመሪያ መጀመሪያ ዩሮውን አስመስግቤ ወደ አገር ውስጥ ሳስገባ ያልነበረ ነው። የውጭ ምንዛሬ ይገዛ በምወጣበት ጊዜ አልፏል የሚባል ከሆነም በወቅቱ በነበረው የኢትዮጵያ

ብር ተመንዝሮ ከሚሰጠኝ በስተቀር ወንጀል ስርተሀል ተብሎ ሊወረሰብኝ አይገባም። የከፍተኛው ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት ውሣኔ በተመሳሳይ ጉዳይ ይህ ሰበር ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 47935 የሰጠውን አስገዳጅ ትርጉም ያልተከተለና መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ታረምልኝ በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ ነሐሴ 25 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ መልስ አመልካች 5000 ዩሮ ከአገር ለማውጣት የተያዙት በኤክስሬ ምርመራ ነው። ገንዘቡን ወደ አገር ውስጥ ሳስገባ አስመዝግቤአለሁ በማለት ዴክላራሲዮን ያቀረቡት ገንዘቡ በፍተሻ ከተያዘ በኋላ ነው። ያቀረቡት ዴክላራሲዮን ከስድስት ወራት በላይ ያለፈው ከመሆኑም በላይ አመልካች ይዘት ወደ አገር ውስጥ ያስገባቸውን ዩሮ ቁጥር የሚገልጽ አይደለም። አመልካች ወንጀል የፈፀመው ያውም ምንዛሬ ወደ አገር ውስጥ ሲያስገባ ሳይሆን ይዞ ለመውጣት በሞክረበት ቀን /ጊዜ/ በመሆኑ ለጉዳዩ ተፈፃሚ የሚሆነው ወንጀሉ ሲፈፀም ፀንቶ ሲሰራበት የነበረው ህግና መመሪያ ነው። አመልካች ሰበር ችሎት በፍ/ብሔር ጉዳይ የሰጠውን ውሣኔ ለወንጀል ጉዳይ መከራከሪያ አድርጎ ማቅረቡ የህግ መሰረት ያለውም። ስለዚህ አመልካች ጥፋተኛ መባሉና ገንዘቡም እንዲወረስ የተሰጠው ውሣኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ተከራክሯል። አመልካች መስከረም 21 ቀን 2005 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከስር የክርክሩ አመጣጥና ለሰበር ግራ ቀኝ ያቀረቡት የጽሁፍ ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የፌደራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትና ፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አመልካች የውጭ ምንዛሬ በህገወጥ መንገድ ይዞ ሲወጣ የተያዘ ጥፋተኛ በመሆኑ ገንዘቡ በወርስ ለመንግስት ገቢ ይሁን በማለት የሰጡት ውሣኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

- 1. ጉዳዩን እንደመረመርነው ከአገር ውስጥ ወደ ውጭ አገር የውጭ ምንዛሬ ይዞ መውጣት በአዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 99 የሚያስጠይቅ መሆኑ የውጭ ምንዛሬ ከአገር ውስጥ ስለሚገባበትና ስለሚወጣበት ሁኔታ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 591/2000 አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 3 መመሪያ የማውጣት ስልጣን ያለው መሆኑን ከህግ ማአቀፎቹ ድንጋጌዎች ይዘት ለመረዳት ይቻላል።

ተጠሪ 5000 ዩሮ ከአገር ለማስወጣት ሲሞክር ቦሌ ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ በፍተሻ የተያዘው ሰኔ 10 ቀን 2002 ዓ.ም መሆኑ ተረጋግጧል። ተጠሪ አመልካች ያለ ህጋዊ እውቅናና ፈቃድ የውጭ ምንዛሬ ከአገር ውስጥ ወደ ውጭ አገር ሲያወጣ ተይዟል በማለት የተከሰሰው በወንጀል ህጉ አንቀጽ 25 በሚደነገገው መሰረት ወንጀሉ ተፈፀመበት ቦታና ወንጀሉ የተፈፀመበትን ጊዜ ማለትም ሰኔ 10 ቀን 2002 ዓ.ም በመጥቀስ ነው። ይህ ከሆነ ወንጀሉ በተፈፀመበት ጊዜ ስራ ላይ የነበረው የብሔራዊ ባንኩ መመሪያ ተፈፃሚነት ይኖረዋል በማለት ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትና የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት የህግ ትርጉም የህገ መንግስቱን አንቀጽ 22 ንዑስ አንቀጽ 1 እና የወንጀል ህጉ አንቀጽ 2 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረት ያደረገና የህግ አተረጓጎም ስህተት የሌለበት በመሆኑ አመልካች የውጭ ምንዛሬውን ወደ አገር ውስጥ ይዞ ሲገባ የነበረው መመሪያ ሌላ ስለነበረ የውጭ ምንዛሬውን ይገባ ስውጣ ጸንቶ ስራ ላይ ያለው መመሪያ

በእኔ ጉዳይ ተፈጻሚነትና ተጠቃሽነት ሊኖረው አይገባም በማለት ያቀረበውን ክርክር አልተቀበልነውም ።

2. አመልካች የውጭ ምንዛሬውን ከአገር ሲያወጣ የተያዘው በፍተሻ መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ባለው በይግባኝ ሰሚው ችሎት ተረጋግጧል። አመልካች የውጭ ምንዛሬውን በፈቃድ ወደ አገር ውስጥ ያስገባ መሆኑን ከአገር ይዞ ለመውጣት የተፈቀደለት የጊዜ ገደብ ያለፈበት በመሆኑ የውጭ ምንዛሬውን ይዞ ለመውጣት እንዲፈቀድለት አሳውቆና ጥያቄ አቅርቦ ሳይሆን በቦርሳው ውስጥ በማድረግ ይዞ ሲወጣ በኢክስሬይ ፍተሻ ስለተደረገበት የተያዘ መሆኑ አላከራከረም። ይህም የአመልካች አድራጎት ያለፈቃድ የውጭ ምንዛሬ ይዞ የመውጣት ወንጀል የሚያቋቁም ስለመሆኑ ከላይ የተገለፁት የህግ ማዕቀፎችና ከወንጀል ህጉ አንቀጽ 23/2/ ድንጋጌ ለመገንዘብ ይቻላል።

አመልካች የሚያቀርበው ክርክር በወንጀል ህጉ አንቀጽ 81 ስር የሚወድቅና የውጭ ምንዛሬውን ሳያስፈቅድ ይዞ መውጣት ወንጀል መሆኑን አላውቅም የሚል ይዘት ያለው ነው። ሆኖም ህግ አለማወቅ ይቅርታን የማያሰጥ መሆኑን በወንጀል ህጉ አንቀጽ 81 ንዑስ አንቀጽ 1 የተደነገገ በመሆኑና የአመልካች አድራጎት በወንጀል ህጉ አንቀጽ 81 ንዑስ አንቀጽ 3 ስር የማይሸፍን መሆኑን በስር ፍርድ ቤትና በይግባኝና በሰበር ከቀረበው ክርክር ለመገንዘብ የሚቻል በመሆኑ አመልካች በተከሰሰኩበት ወንጀል ጥፋተኛ መባሌ የህግ ስህተት አለበት በማለት ያቀረበውን ክርክር አልተቀበልነውም።

3. አመልካች ይህ ሰበር ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 45435 የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣንና ወ/ሮ እየሩሳሌም ወንዴን በማከራከር ህዳር 30 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠውን ውሳኔ የህግ ትርጉም ለዚህ ጉዳይ ተፈጻሚነት እንዳለው በመዘርዘርና በስር ፍርድ ቤትና በሰበር የተከራከረ ሲሆን የስር ፍርድ ቤትም ይህንን መዝገብ በመጥቀስ አመልካችን ከወንጀል ነፃ ያደረገው መሆኑን ተረድተናል። ሆኖም በሰበር መዝገብ ቁጥር 45935 በመሰረተ ባህሪው ጭብጥ የፍትሐብሔር ክርክር የተስተናገደበት መዝገብ ሲሆን የያዘው ጉዳይ ወንጀል ተፈፀሟል ወይስ አልተፈፀመም የሚል ጭብጥ ያያዘ የወንጀል መዝገብ ነው። ከዚህ በተጨማሪ በመዝገብ ቁጥር 45935 የውጭ ምንዛሬው በተከራካሪው እጅ የነበረ ሳይሆን ከገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን በገንዘብ መቀበያ ደረሰኝ ተቀብሎ በእጁ ይዘት ያቆየው ሲሆን በያዘው ጉዳይ አመልካች ይዘት የወጣውን 5000 ዶላር በእጅ ይዞ ወደ አገር ውስጥ የገባ መሆኑን ተረድተናል። ስለዚህ አመልካች ከጉዳዩ ጋር ምንም አይነት ግንኙነት በሌለው ሰበር መዝገብ ቁጥር 45435 የተሰጠውን አስገዳጅ የህግ ትርጉም በመጥቀስ ያቀረቡት ክርክር ተገቢነት የሌለው በመሆኑ አልተቀበልነውም።

በመሆኑም አመልካች ከህግ ውጭ የውጭ ምንዛሬ ይዞ የመውጣት ወንጀል ሲፈጽም የተያዘው በማለት ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡት የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ወስነናል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ሰጡትን የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 195 ንዑስ አንቀጽ መሰረት ፀንቷል።
2. አመልካች በህገወጥ መንገድ ከአገር ሲያወጣ የተገኘው 5000 ዩሮ /አምስት ሺህ ዩሮ/ በውርስ ለመንግስት ገቢ መደረጉ ተገቢ ነው በማለት ወስነናል።
3. መዝገቡ ተዘግቷል። መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሐ/አ

ንብረት

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ተክሊት ይመሰል

አመልካች፡- ወ/ሮ ዋሪቴ ሱቡሳ ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1ኛ. የጎልጆታ ከተማ አስተዳደር ተወካይ አቶ ቡርቃ ፈጂሶ - ቀረቡ

2ኛ. ወ/ሮ አየሶች ሞሲሳ ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን ፤ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው ለዚህ የሰበር ክርክር ምክንያት የሆነውን የመጨረሻ ፍርድ የሰጠው የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በግራ ቀኙ መካከል የተነሣው ክርክር በፍርድ ሊያልቅ የሚችል አይደለም በሚል የሰጠውን ዳኝነት ካከራከረው የጉዳይ ይዘት አንፃር ተመልክቶ አግባብነቱን ለማየት በሚል ነው፡፡

የጉዳዩ መነሻ የአሁን አመልካች በአርሲ ነገሌ ወረዳ ፍ/ቤት ያቀረቡት ክስ ሲሆን ፤ ይዘቱም የግል ንብረት በሆነው ቤቱ ላይ 1ኛ ተጠሪ የጎልጆታ ከተማ አስተዳደር የባለቤትነት ማረጋገጫ ካርታና ኘላን አዘጋጅቶ ለ2ኛዋ ተጠሪ የሰጣት ስለሆነ ይኸው ካርታና ኘላን ሊሰረዝ ይገባል የሚል ነው፡፡

የአሁን 1ኛ ተጠሪ ክርክር ባስነሳው ቤት ላይ በ2ኛ ተጠሪ ስም ካርታና ኘላን አዘጋጅቶ ለመስጠት የሚያስችል ማስረጃ በ2ኛ ተጠሪ መቅረቡንና ይህንኑ መሠረት አድርገን የሰጠን ስለሆነ የከሣሽ ጥያቄ ተቀባይነት እንደሌለው ገልጾ ተከራክሯል፡፡

የአሁን 2ኛ ተጠሪም በበኩላቸው ይህ ክስ የቀረበበትን ቤት ባለቤታቸው አቶ አንኮ ሐዊያ በ1981 ዓ.ም ገዝቶታል፡፡ ከዚህ በኋላም ከዚህ ዓለም በሞት በመለየቱ ሚስትነቱንና የወራሽነት

መብት በፍ/ቤት በማረጋገጫ ምክንያት የከተማው አስተዳደር ቤቱን ወደ ስሜ ያዞረው ስለሆነ የንብረቱ ባለሙብት እኔ ነኝ የሚል ክርክር አቅርባለች።

ፍ/ቤቱም ከግራ ቀኙ ክርክር በመነሳት ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት የማን ነው? የሚለውን ነጥብ ለመለየት በሁለቱም ወገኖች የቀረበውን የቤት ግዥ የዕሉፍ ውል ሰነድ ፤ ግብር የተከፈለበትን ደረሰኝ እና የሰው ማስረጃዎችን ቃል ከተመለከተና ከሰማ በኋላ ሁሉም ተከራካሪ ወገኖች በየፊናቸው ያቀረቧቸው ማስረጃዎችን የማስረዳት ጥንካሬውን መርምሮና የተሻለ ማስረጃ ማን አቅርቧል የሚለውን ለመለየት ማስረጃውን መዝና ይኸው ቤት የአሁን አመልካች በሥር ፍ/ቤት ከሣሽ የሆኑት የወ/ሮ ዋሪቱ ሱቡሳ መሆኑን አረጋግጧል። ይህ ቤት የወ/ሮ ዋሪቱ መሆኑ እየታወቀ የከተማው አስተዳደር ያለአንዳች ማስረጃ የባለቤትነት ማረጋገጫ ካርታና ኘላን አዘጋጅቶ ለ2ኛ ተጠሪ በመስጠቱ ምክንያት 2ኛ ተጠሪ ያለአግባብ የንብረቱ ባለቤት እንድትሆን ያደረጋት በመሆኑ የሰጠው ካርታና ኘላን ሊሰረዝ ይገባል በማለት ወስኗል።

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የምዕራብ አርሲ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃ በመመዘን ረገድ ተመሳሳይ ትንታኔ ተከትሎ የወረዳውን ፍ/ቤት ውሣኔ አዕንቷል።

የአሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበኩሉ በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ በከተማው ውስጥ የሚገኙ መሬቶችን ቤቶችን ማስተዳደርና መቆጣጠር የባለይዘታነትና የባለቤትነት ማስረጃ መስጠት የከተማው አስተዳደር ሥልጣን ነው። የከተማው አስተዳደርም ይህንኑ ክርክር የተነሣበትን ካርታና ኘላን አዘጋጅቶ የሰጠው በዚህ ሥልጣኑ መሠረት በመሆኑ ይህ ካርታና ኘላን የተሰጠው በስህተት ፤ አግባብ ባልሆነ መንገድ ነው የሚባል ከሆነ እራሱ ይሰርዘው ዘንድ ጥያቄው ለከተማው አስተዳደር ከሚቀርብ በቀር በፍ/ቤቶች ሥልጣን ሥር ሊወድቅ የሚችል ጉዳይ አይደለም ስለሆነም በገልጆታ ከተማ አስተዳደር የተሰጠው ካርታና ኘላን በመደበኛ ፍ/ቤት ሊሰረዝ አይገባም በማለት የበታች ፍ/ቤቶችን ውሣኔ ሽርቷል።

ግራ ቀኙ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ስለጉዳዩ በዕሉፍ ያቀረቡት ክርክር ከዚህ በላይ እንደተገለፀው በሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ያቀረቡትን የክርክር ይዘት ተከትለው የሚያብራሩ በመሆኑ በድጋሚ ማስፈሩ አስፈላጊ ሆኖ አልተገኝም።

እንግዲህ የጉዳዩ አነሳስ እና አመጣጥ ከላይ በአጭር በአጭሩ የተመለከተው ሲሆን ፤ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በውሣኔው እንደተገለፀው በአንድ ከተማ ውስጥ የሚገኝን መሬት የማስተዳደር የመሬትን ስራትን እና በስራቱ መሠረት የተገነቡ መሆኑን በማረጋገጥ የተገነባው ንብረት /ቤት/ የባለቤት ማረጋገጫ ካርታና ኘላን የመስጠት የከተማው አስተዳደር በአስተዳደር ረገድ ለከተማው አስተዳደር የተሰጠ ተግባርና ሥልጣን ስለመሆኑ ይህ የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም የሚሰማማበት ጉዳይ ነው።

ይሁን እንጂ ይህ በዚህ ጉዳይ የገልጆታ ከተማ አስተዳደር አከናወነ የተባለው ተግባር ከዚህ በላይ የከተማው አስተዳደር የአስተዳደር ሥልጣን ነው በተባለው ሥር ሊወድቅ ይችላል

ወይስ አይችልም የሚለው ነጥብ ግን ሊታይ የሚገባው ነው። በከተማ አስተዳደር ከሚከናወኑ ተግባራት አንዱ የማይንቀሳቀስ ንብረት የሆነ የቤት የባለቤትነት መብት ከአንዱ ወደ ሌላው በሚተላለፍበት ጊዜ ንብረቱን ለማስተላለፍ የሚያስችል ህጋዊ ተግባር የተከናወነ መሆኑን በማረጋገጥ የዚህ ንብረት የባለቤትነት መብት ከአንድ ወደ ሌላው የተላለፈ መሆኑን የሚያረጋግጠውን የንብረት ምዝገባ ተግባር ማከናወን ነው። በዚህ አኳኋን አረጋግጦ የምዝገባ ሥርዓቱን አከናውኖ የባለቤትነት ማረጋገጫ ካርታና ኘላንን ንብረቱ በተላለፈለት ሰው ስም አዘጋጅቶ በሰጠ ጊዜ በስሙ ካርታና ኘላን ተዘጋጅቶ የተሰጠው ሰው የዚህ ንብረት ባለቤት እንደሆነ በህጉ ግምት እንደተወሰደ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 1195 ተደንግጓል። ይሁን እንጂ በዚህ መሠረት በህጉ የሚወሰደውን የግምት አይነት ተከታይ በሆነው ድንጋጌ በተቃራኒ ማስረጃ ማስተባበል እንደሚቻል ተመልክቷል።

ከዚህ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 1196 ጋር በተያያዘ ተቃራኒ ማስረጃ በማቅረብ አስቀድሞ በከተማው አስተዳደር በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1195 የተሰጠውን የባለቤትነት የምስክር ወረቀት ሌላ ተቃራኒ ማስረጃ በማቅረብ የማስተባበል ሥራ የሚከናወነውና ፤ በህጉ ተሰጥቶ የነበረው የባለቤትነት ግምት ቀሪ የመሆኑና ያለመሆኑ ጉዳይ የሚረጋገጠው በፍ/ቤት የዳኝነት ተግባር ጭምር ነው።

ከዚህ አንጻር አሁን በዚህ ሰበር ችሎት ደረጃ የተነሣውን ጉዳይ ለአመልካች ክርክር ያስነሳው ቤት ባለቤት የአሁን አመልካች እንደሆኑ የሥር የወረዳ እና የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤቶች በሰጡት ውሣኔ እንደተረጋገጠ ገልጾታል። እንዲሁም የከተማው አስተዳደር በዚህ የአመልካች መሆኑ በተረጋገጠው ቤት ላይ የባለቤትነት ማረጋገጫ ካርታና ኘላን በ2ኛ ተጠሪ ስም አዘጋጅቶ ሊሰጥ የቻለው 2ኛ ተጠሪ ስለጠየቀችው እንጂ የዚህን ቤት ባለቤትነት መብት ከንብረቱ ባለቤት ወደ 2ኛ ተጠሪ የተላለፈ መሆኑን የሚያሳይ ህጋዊ ተግባር /juridical act/ መቅረቡን አረጋግጦ እንዳልሆነ በግራ ቀኝ ክርክር በፍሬ ነገር ረገድ በማስረጃ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው ከሚል መደምደሚያ ላይ ደርሰዋል።

ይህም ከሆነ ምንም እንኳ ማዘጋጃ ቤቱ በአራሱ እምነት የዚህ ንብረት ባለቤት 2ኛ ተጠሪ መሆኗን አረጋግጫለሁ በማለት የባለቤትነት የምስክር ወረቀት የሰጠ መሆኑ ቢታወቅም በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1196 እንደተደነገገው የአሁን አመልካች ይህ የባለቤትነት የምስክር ወረቀት ሊሰጥ የቻለው የንብረት ባለሀብትነት መብት ከአንዱ ወገን ወደ ሌላው እንዴት መተላለፍ እንዳለበት በህጉ የተመለከተውን ደንብና ሥርዓት ሳይከተል ስለሆነ የንብረቱ ባለሀብት ስለመሆኑ የህግ ግምት መውሰጃ የሆነው የባለቤትነት ምስክር ወረቀት ቀሪ ነው ፤ ሲሰረዝ ይገባል በማለት ያቀረቡት በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1195 ፣ 1196 እና በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 33/2/ እና 231/1/ሀ/ በተመለከቱት ድንጋጌዎች መሠረት በፍ/ቤት ሊረጋገጥ የሚችል የዳኝነት ጥያቄ እንጂ ጉዳዩ በፍርድ ሊያልቅ የሚችል ጉዳይ አይደለም ለማለት የሚያበቃ አይደለም ከዚህ አንጻር የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በጉዳዩ ላይ የሰጠው የመጨረሻ ፍርድ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ በማግኘታችን የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. የአሮሚያ ብ/ክ/መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 129383 በቀን 16/04/2004 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ተሸሯል።
2. ግራ ቀኝን ያከራከረው ጉዳይ በፍርድ ሊያልቅ የሚችል ጉዳይ በመሆኑ ይኸው የክልሉ ሰበር ሰሚው ችሎት በሰበር ሥልጣኑ ጉዳዩን ተመልክቶ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343/1/ እንደተመለከለው አስፈላጊውን ዳኝነት ይሰጥበት ዘንድ ጉዳዩን መልሰናል።
3. የዚህ የፌደራል ሰበር ሰሚ የሰበር ክርክር ላስከተለው ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ዮ

ዳኞች አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

ተክሊት ይመሰል

አመልካች :- የኢትዮጵያ መንገዶች ባለሥልጣን አልቀረቡም

ተጠሪ :- አቶ በላይ ሀሰን አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የአማራ ክልል የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ስላመለከቱ ነው። ጉዳዩ በመንገድ ሥራ ምክንያት ለጠፋ ንብረት /የባህርዛፍ አትክልት/ የሚከፈልን የካሣ የሚመለከት ነው።

የክርክሩ መኻሻ ተጠሪ አመልካች መንገድ ሲሰራ፣ ቁጥሩ 4500 የሆነ የባህርዛፍ አትክልት ላይ ውድመት ያደረሰበት መሆኑን ገልጾ ብር 165,000 /አንድ መቶ ስልሣ አምስት ሺህ ብር/ ካሣ ተከሣሹ (አመልካች) እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ያቀረበው ክስ ነው። አመልካች በተከሣሽነት ቀርቦ ተጠሪ ባህርዛፍ የተከለው ከመንገዱ መጠበቅ የሚገባውን ርቀት ሳይጠብቅ በመሆኑ በደንብ ቁ. 6/1936 መሠረት ካሣ የመክፈል ኃላፊነት የለብኝም። የተጠየቀው የካሣ መጠን የተጋነነ ነው በማለት ተከራክሯል። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የባህርዛፍ አትክልቱ የተተከለበትን ሁኔታ፣ በመንገድ ሥራው ምክንያት የወደመው ባህርዛፍ ዋጋ በባለሙያ ተገምቦቶ እንዲቀርብለት በማድረግ አመልካች ለተጠሪ ብር 17,942.00 /አስራ ሰባት ሺህ ዘጠኝ መቶ አርባ ሁለት ብር/ እንዲከፍል ውሣኔ ሰጥቷል። አመልካች ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የአመልካችን ይግባኝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 መሠረት ሰርዞታል።

አመልካች ተጠሪ ባህርዛፍ ወደመብኝ የሚለው ከዋና መንገድ መሐል መስመር ወደግራና ወደ ቀኝ አስራ አምስት ሜትር ስፋት ያለው መንገድ ነው። ስለዚህ አስራ አምስት ሜትር ወደ ግራና ቀኝ አትክልት እንዳይተከል አዋጅ ቁጥር 65/36 የሚከለክል በመሆኑና ተጠሪ ይህንን የህግ ክልከላ በመተላለፍ፣ መጠበቅ የሚገባውን እርቀት ሳይጠበቅ ለተከለው ባህርዛፍ ግምት የመክፍል ኃላፊነት የሌለበት መሆኑን በመግለጽ ያቀረበው ክርክር አላግባብ ውድቅ ተደርጓል።

አመልካች እንዲከፍል የተወሰነው የካሣ መጠን የተጋነነ ነው በማለት የሰበር አቤቱታ አቀርቦዋል። አመልካች መጋቢት 10 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ መልስ፣ እኔ ባህርዛዬ ስተክል ከመንገዱ መጠበቅ የሚገባኝን ርቀት በመጠበቅ ነው የተከልኩት። አመልካች በመንገድ ሥራ ለወደመው ባህርዛዬ በተሟላ ሁኔታ ካሣ እንዲከፍል አልተወሰነበትም። ስለዚህ የቦታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም አመልካች በሰበር አቤቱታው ያቀረበውን ክርክር በማጠናከር ሚያዚያ 16 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራ ቀኝ ያቀረቡት ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የቦታች ፍርድ ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ አግባብነት ካላቸው የህግ ማእቀፎች ጋር በማገናዘብ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

1. ከላይ የተያዘውን ጭብጥ ለመወሰን በመጀመሪያ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ያለው የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ባለሙያዎቹን በመመደብ ያረጋገጠውን ፍሬ ጉዳይ ማየት አስፈላጊ ነው። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካችና ተጠሪ የሚከራከሩበትን ጭብጥ ከቦታው ድረስ በመሄድ እንዲያጣራለት የመደበው ባለሙያ፣ ተጠሪ በመንገድ ሥራ ምክንያት በመንቀል ጉዳት የደረሰበት ባህርዛዬ አትክልት የተከለበት መሬት በህጋዊ መንገድ የተሰጠው የይዞታ መሬት መሆኑን አረጋግጧል። በተጠሪ የእርሻ ቦታ አዋስኖኝ የሚያልፈው መንገድ፣ ተጠሪ የባህርዛዬ አትክልቱን በሚተክልበት ጊዜና አመልካች መንገዱን ለማስፋት የሚቆፍርበት ጊዜ የነበረው ደረጃ ተመሳሳይ አለመሆኑ ተረጋግጧል።

ተጠሪ ባህርዛዬን በሚተክልበት ወቅት በተጠሪ የይዞታ መሬት አዋሣኝ የነበረው መንገድ የተንታ ወረዳን ከዞኑ ከተማ ደሴ ጋር ለማገናኘት ታስቦ የተገነባ መንገድ እንደነበርና መንገዱ የተንታ ወረዳን ከአዲስ አበባ ጋር የሚያገናኝ መንገድ እንዳልነበር ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል። አመልካች የዚህን መንገድ ደረጃ ከፍ በማድረግ ተንታን ከአዲስ አበባ ጋር ለማገናኘት የሚችል መንገድ ለመገንባት ባደረገው እንቅስቃሴ ተጠሪ የመንገዱ አዋሣኝ በሆነው የይዞታ መሬት ላይ የተከለውን የባህርዛዬ አትክልት የወደመበት መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል።

2. ተጠሪ ካሣ የጠየቀበትን ባህርዛዬ ሲተክል በእርሻ መሬት ይዞታው አዋሣኝ ላይ ተገንብቶ አገልግሎት ሲሰጥ የኖረው መንገድ ወረዳውን ከዞኑ ዋና ከተማ የሚያገናኝ መንገድ እንደነበር የተረጋገጠ ነው። የዚህ አይነት መንገድ ደረጃው የአውራ ጎዳና መንገድ እንዳልሆነና መካከለኛ መንገድ በሚለው ደረጃ ውስጥ የሚሸፈን መሆኑ የጎዳናዎችና መንገዶች አከፋፈል አዋጅ ቁጥር 66/1936 የአንቀጽ 1 ንዑስ አንቀጽ (ሀ) እና (ለ) ድንጋጌዎችን በማገናዘብ ለመረዳት ይቻላል። ተጠሪ ባህርዛዬ ሲተክል፣ የመንገዱ ደረጃ መካከለኛ የነበረ በመሆኑ ተጠሪ ከግራና ከቀኝ እስከ አስራ ሶስት ሜትር ርቀት የመጠበቅ ግዴታ የለበትም። ተጠሪ ለተከለው ባህርዛዬ ካሣ እንዲያገኝ የተወሰነው ደረጃው መካከለኛ ከነበረው መንገድ ከአራት እስከ አምስት ሜትር ያለውን

ርቀት በመጠበቅ የተከላቸው የባህርዛፍ ተክሎችና ቅጥያ ብቻ እንደሆነ ከሥር ፍርድ ቤት ውሣኔ ተረድተዋል።

አመልካች ተጠሪ ቢያንስ አስራ ሁለት ሜትር ርቀት ሳይጠብቅ ባርህዛፍ የተከለ በመሆኑ ካሳ የመክፈል ኃላፊነት የለብኝም በማለት ያቀረበው የሰበር ክርክር አከራካሪው መንገድ በመጀመሪያ አውራ ጎዳና ያልነበረና መካከለኛ መንገድ የነበረ መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡትን ፍሬ ጉዳይ መሠረት ያደረገ ነው። መንገዱ መጀመሪያ ወረዳን ከዙሃን ዋና ከተማ የሚያገናኝ የነበረ መሆኑንና አመልካች መንገዱን በማስፋትና ደረጃውን ከፍ በማድረግ ወረዳውን ከአዲስ አበባ ጋር ለማገናኘት የሚችል መንገድ ሲገነባ ለተጠሪ በይዘታው በተከለው ባህርዛፍ ላይ ጉዳት ማድረሱ ተረጋግጧል። ስለዚህ አመልካች ለጉዳቱ ኃላፊነት የለብኝም በማለት ያቀረበው ክርክር ስለመገንደቻና ድልድዮች አጠባበቅ የወጣውን አዋጅ ቁጥር 65/1936 አንቀጽ 2(ሀ) እና የጎዳናዎች መንገዶች አከፋፈል አዋጅ ቁጥር 66/1936 አንቀጽ 1(ለ) ድንጋጌዎች ይዘት መንፈስና ዓላማ ያላገናዘበና የህግ መሠረት የሌለው በመሆኑ አልተቀበልነውም።

3. የካሳውን መጠን በተመለከተ አመልካች በሚሠራው መንገድ ተጠሪ የወደመበት ባህርዛፍ ዋጋ በባለሙያ ተገምቶ እንዲቀርብ በማድረግ ፣ የባህርዛፍ ዋጋ በባለሙያ ተገምቶ ቀርቦለት የሥር ፍርድ ቤት ውሣኔ የሰጠበት መሆኑን ከዙሃን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሣኔ ተረድተዋል። ተጠሪ በመንገድ ሥራው ምክንያት ከወደመበት ንብረት ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ካሳ የማግኘት መብት የለው መሆኑ ከህገ መንግስቱ አንቀጽ 40 ንዑስ አንቀጽ 8 እና ሌሎች አግባብነት ያላቸው የህግ ማእቀፎች በተለይም ከአዋጅ ቁጥር 455/1997/ ድንጋጌዎች ለመረዳት ይቻላል። ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች የወሰኑት የካሳ መጠን ከላይ የጠቀስነውን የህገ መንግስት ድንጋጌ መሠረት ያደረገና አመልካች ለሰበር ችሎት የካሳውን መጠን በተመለከተ የሚያቀርበው ክርክር የፍሬ ጉዳይና የማስረጃ ምዘና ክርክር በመሆኑ አልተቀበልነውም። ከላይ በገለጽናቸው ምክንያቶች የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት ነው በማለት ወስነዋል።

ው ሣ ኔ

1. የአማራ ክልል የደቡብ ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሣኔ ፀንቷል።
2. በዚህ ፍርድ ቤት ሰኔ 19 ቀን 2004 ዓ.ም የተሰጠው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል። ይፃፍ።
3. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/የ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡-ወ/ሮ ፍሬ ሕይወት መብራህቱ ገ/መድህን ጠበቃ ኃይሉ ደቤሣ ቀረቡ
ተጠሪ፡- 1. አቶ መብራህቱ ገ/መድህን } ጠበቆች አቶ ሐገስ አብርሃና ደባባ አመንሲሣ ቀረቡ
2. ወ/ሮ ደስታ ወልደጋብር }
መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ አንድ የሌላ ሰው የማይንቀሳቀስ ንብረትን ይዞ ሲጠቀም የነበረ ሰው ቤቱን ለማደስ ወጪ ማውጣቱ ቢረጋገጥ ውጪውን የቤቱ ሕጋዊ ባለቤት የሆነው ሰው የሚተካበት ሕጋዊ አግባብ መኖር ያለመኖሩንና በሕጉ ሊሟሉ ስለሚገባቸው ቅድመ ሁኔታዎችን የሚመለከት ነው። ክርክር በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲጀመር አሳሽ የነበሩት የአሁኑ አመልካች ሲሆኑ ተከላሾች ደግሞ የአሁኑ ተጠሪዎች ናቸው። የአመልካች ክስ ተጠሪዎች ወደ አሜሪካን አገር ሲሄዱ ንብረትነቱ የተጠሪዎች የሆነውንና በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር በጉለሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 01/02 ክልል ውስጥ የሚገኘውን በቁጥሩ 593 የሚታወቀውን ቤት ይዘው ሲኖሩ የእድሳትና የማሻሻያ ፈቃድ በማውጣት የቤቱን ይዞታ በማሻሻል ከፍተኛ ወጪ ማውጣታቸውን ገልፀውና ወጪ የወጣባቸውን ምክንያቶችን አይነትና የወጪውን መጠን በመዘርዘር በድምሩ ብር 265,812.92(ሁለት መቶ ስልሳ አምስት ሺህ ስምንት መቶ አስራ ሁለት ብር ከዘጠና ሁለት ሳንቲም) ማውጣታቸውን ጠቅሰው ከቤቱ ግምት ጋር ተቻችሎ የቤቱ ስመ ሃብቱ እንዲዘርላቸውና ከቤቱ ግምት የሚተርፈውን ወጪ ደግሞ ተጠሪዎች እንዲተኩላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት ጠይቀዋል። የአሁኑ ተጠሪዎች ለክስ በሰጡት መከላከያ መልስም የአመልካች የወጪ ይተካልኝ ጥያቄ የህግ መሰረት የሌለው መሆኑንና ወጪውም የተጋነነ መሆኑን ጠቅሰው ክስ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር በመስማትና ተገቢ ነው ያለውን ማጣራትም አድርጎ ጉዳዩን በመመርመር አመልካች ቤቱን ይዘው እድሳት አደረግሁ በሚሉበት ጊዜ ተጠሪዎች በቤቱ ላይ ህጋዊ መብት እንደነበራቸውና ቤቱን የመመለስ ህጋዊ ግዴታ ያለባቸው መሆኑን እያወቁ እድሳት ማድረጋቸውና እድሳቱም አስፈላጊነቱ ታምኖበት የተደረገ መሆኑን የሚያሳይ ማስረጃ ያለመቅረቡን በምክንያትነት ይዞ ሁሉንም የወጪ ድምር ለአመልካች እንዲከፈል መወሰን ተገቢነት የሌለው መሆኑን ገልጾና የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2169፣2170 እና 2174 ድንጋጌዎችን በዋቢነት ጠቅሶ በርትዕ ብር 15,000.00 (አስራ አምስት ሺህ ብር) ለአመልካች እንዲተካላቸው ሲል ወስኗል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ጸንቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም የተጠሪዎችን ቤት ለማደሳቸው ተረጋግጦ የወጪው መጠንም በሁለት አካላት ተጣርቶ በአንደኛው አካል ብር 42,338.80፣ በሌላኛው የመንግስት አካል ደግሞ ብር 63,942.43 መሆኑ ተረጋግጦ እያለ የስር ፍርድ ቤት አነስተኛውን የወጪ ግምት እንኳን ሳይዘ በመቅረት በርትዕ ብር 15,000.00(አስራ አምስት ሺህ ብር) ብቻ ለወጪ እንዲታሰብ ማድረጉ ያላግባብ ስለሆነ ውሳኔው ተሽሮ አመልካች በስር ፍርድ ቤት በጠየቁት መሰረት እንዲወሰንላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታቸው ተመርምሮም አመልካች አወጣሁ የሚሉት ወጪ በሁለት አካላት ተገምቶ በቀረበበት ሁኔታ አነስተኛው ግምት ሳይያዝ ታልፎ በርትዕ ብር 15,000.00 ብቻ እንዲከፈላቸው ተብሎ መወሰኑ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪዎችም ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው በጽሑፍ በሰጡት መልስ የአመልካች ቅሬታ የመሰረታዊ ሕግ ስህተት ያለበት ያለመሆኑና የሕግ መሰረትም የሌለው መሆኑን ዘርዘረው የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እንዲፃናላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል።አመልካችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች አንፃር ጉዳዩን ለሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር ብቻ በሚከተለው መልኩ መርምረናል።

ክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች በተጠሪዎቹ ላይ ክስ ሊመሰርት የቻለው ተጠሪዎች አሜሪካን አገር ሲሄዱ የተጠሪዎች ንብረት የሆነውን ቤት ይዘው ሲጠቀሙ በቆዩበት ጊዜ ቤቱን ለማደስና ለማሻሻል ወጪ በማውጣታቸው ወጪው እንዲተካላቸው፣ ከቤቱ ግምትና አመልካች ከአወጡት ወጪ አንጻርም ሲታይ ወጪው ከፍተኛ በመሆኑ ስም ሃብቱ ለአመልካች ሊዛወር ይገባል በሚል ምክንያት ነው።ተጠሪዎች የአመልካችን ወጪ የሕግ መሰረት የሌለው መሆኑን ጠቅሰው ተከራክረውም ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ የቀረቡትን የግራ ቀኙን ክርክሮችንና ማስረጃዎችን እንዲሁም ፍርድ ቤቱ በራሱ ተነሳሽነት የወጪው መጠን በሚመለከታቸው አካላት ተገምቶ እንዲቀርብለት በማድረግና ከሕግ ጋር በማገናዘብ የአመልካችን አብዛኛውን ጥያቄ ውድቅ አድርጎ በተጠሪዎች ሊተካላቸው የሚገባውን የወጪ መጠን በርትዕ የወሰነ መሆኑን ከውሳኔው ይዘት ተመልክተናል።የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን የወጪ ይተካልኝ ጥያቄ ውድቅ ያደረገው አመልካች ወጪ ያወጡት ቤቱ ለተጠሪዎች የሚመለስ መሆኑን በሚያውቁበት ወቅት መሆኑንና ወጪውም አስፈላጊ የነበረ ስለመሆኑ ያለመረጋገጡን በምክንያትነት ይዞ ሲሆን ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው ፍርድ ቤትም ቤቱ ባይታደስ ኑሮ በጠቅላላ በቤቱ ይዘት ላይ ጉዳት ይደርስበት የነበረ ስለመሆኑ አመልካች ያቀረቡት ማስረጃ ያለመኖሩንና ቤቱ ስለተጎዳ የቤቱን ህልውና ለማቆየት በቅን ልቦና አድሼአለሁ የሚል ክርክርም አመልካች ያላቀረቡ መሆኑን በምክንያትነት ይዞ የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ አጽንቶታል።

በመሰረቱ ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸው ድንጋጌዎች ያሉት ያላግባብ ስለመልጸግ ጉዳይን በሚገዙት ደንቦች ስር ሲሆን ለጉዳዩ ቀጥተኛ አግባብነት ያለው የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2168 ድንጋጌ ይዘት ሲታይም አንድ ሰው ለተወሰነ ጊዜ በእጁ ያቆየውን እቃ እንዲመለስ የተገደደ እንደሆነ ለሕግ ወይም ለውል ተቃራኒ የሚሆን ድንጋጌ ከሌለ በቀር የተባለውን እቃ ከመለዋወጥ የተነሳ ያሉት መብቶችና ግዴታዎች ከድንጋጌው ቀጥለው ባሉት ደንቦች መሰረት የሚወሰን መሆኑን የሚያስገነዝብ ሲሆን

በዚህ ድንጋጌ ስር ከሰፈሩት ደንቦች መካከል አንዱ የሆነው በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2169 ስር የተቀመጠው ደግሞ የያዘውን እቃ እንዲመልስ የተገደደ ሰው በእቃው ላይ ያደረገው ወጪ ሊመለስለት የሚገባው ወጪው የግድ አስፈላጊ ሁኖ ሲገኝ ስለመሆኑና ወጪው አስፈላጊ ሳይሆን ከቀረ ወይም ወጪው እቃውን እንዲመልስ በተገደደው ሰው ወይም ተገዳጁ ኃላፊ በሚሆንበት ሰው ጥፋት ምክንያት ከሆነ ወጪው ሊመለስ የማይችል መሆኑን ያሳያል።ሕጉ በአንቀጽ 2171(1) ስርም ለእቃው የተደረገው ወጪ የእቃውን ዋጋ ግምት ከፍ አድርጎት እንደሆነም እቃውን ለመመለስ የተገደደው ሰው ስለዚህ ጉዳይ ያወጣው ገንዘብ ሊመልስለት እንደሚገባ የደነገገ ሲሆን ይህ ወጪ በክፉ ልቦና ስለመደረጉ የተረጋገጠ ወይም ርትዕም የሚያስገድድ ከሆነ ደግሞ ዳኞች ወጪውን ለመቀነስ ወይም ጭራሹን ለማስቀረት የሚችሉበት አግባብ መኖሩንን የተጠቃሹ ድንጋጌ ቀጣይ የሆነው የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2172((1) ይዘት ያሳያል።ይህ ድንጋጌ አንድን ወጪ በክፉ ልቦና የተደረገ ነው ለማለት የሚቻልበት አግባብም ወጪው በተደረገበት ጊዜ ወጪውን የሚጠይቅ ሰው እቃውን ለመመለስ ግዴታ ያለበት መሆኑን ያውቅ እንደነበረ ወይም ማወቅ ይገባው የነበረና ርትዕም ሲያስገድድ መሆኑን በመለኪያነት አስቀምጧል። ስለሆነም እነዚህ ድንጋጌዎች ሲታዩ አንድ ሰው የሌላ ሰው ንብረት ይዞ ሲጠቀም ከቆየና ንብረቱን በሚጠቀምበት ጊዜ ንብረቱን ከጥፋት ወይም ከብልሽት ለማዳን ሲል ተገቢውን ወጪ ቢያወጣ ይኼው ወጪ በሕጋዊ ባለሀብቱ እንዲተካለት መጠየቅ የሚችልበት አግባብ የሚኖረው ወጪው የግድ አስፈላጊ ከሆነና በቅን ልቦና የተደረገ መሆኑ ሲረጋገጥ ስለመሆኑ የሚያስገንዝቡ ሲሆን በክፉ ልቦና የተደረገ ስለመሆኑ የተረጋገጠውን ወጪ ግን እቃውን እንዲመልስ የተደረገ ሰው ሊቀነስበት ወይም ጭራሹንም ዳኞች ሊያስቀሩት የሚችሉ ስለመሆኑ ሕግ ስልጣን የሰጣቸው መሆኑን ድንጋጌዎች ያስረዳሉ።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች የተጠሪዎችን ቤት ይዘው ሲኖሩ ወጪውን ያወጡት ቤቱን ለተጠሪዎች የመመለስ ግዴታ ያለባቸው መሆኑን በሚያውቁበት ወይም ማወቅ ይገባቸው በነበረ ጊዜ መሆኑና ወጪውንም በክፉ ልቦና ያደረጉት መሆኑን ፍሬ ነገሩን ለማጣራትና ማስረጃን ለመመዘን ስልጣን ያላቸው የበታች ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳይ ሲሆን ይህ ችሎትም በኢ.ፌ.ዲ.ሪ.ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 አግባብ ከተሰጠው ስልጣን አንጻር በበታች ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡ ፍሬ ነገሮችን እንዳሉ የሚቀበላቸው ሁኖ አግኝቷል።ከዚህ አንጻር በስር ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡን ፍሬ ነገሮችን ይዘን ጉዳዩን ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2169፣2171 እና 2172 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ጋር አገናዝበን ስንመለከተው አመልካች አወጣሁ የሚሉት ወጪ ሙሉ በሙሉ ሊተካላቸው ይገባ የነበረ ወይም ፍርድ ቤት በሕጉ በተሰጠው ስልጣን መሰረት መቀነስ የማይችልበት ሁኖ አላገኘውም።የስር ፍርድ ቤት በሁለት አካላት ተረጋግጦ የቀረበለት የወጪ ግምት እያለ አነስተኛ የተባለውን ብር 42,338.92 እንኳን መሰረት አድርጎ ውሳኔ ሳይሰጥ የወጪ መጠኑ ብር 15,000.00(አስራ አምስት ሺህ ብር) ብቻ እንዲሆን መወሰኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2171 እና 2172(1) ድንጋጌ መሰረት የተሰጠውን ስልጣን በመጠቀም ነው ከሚባል በስተቀር መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት የሚቻልበት ሕጋዊ ምክንያት ያለ ሁኖ አላገኘውም።ሲጠቃለልም በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ስላልተቻለ ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 32917 መጋቢት 07 ቀን 2003 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 107559 ግንቦት 16 ቀን 2004 ዓ.ም. የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንቷል።
2. አመልካች የተጠሪዎች ሕጋዊ ሃብት የሆነውን የማይንቀሳቀስ ንብረት ይዘው ሲጠቀሙ አወጣሁ የሚሉት ወጪ የግድ አስፈላጊ የነበረ በመሆኑ ወይም በቅን ልቦና ያደረጉት ስለመሆኑ ያለማስረዳታቸውን መሰረት አድርገውና ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2169፣2171 እና 2172(1) ድንጋጌዎች አንጻር በመመልከት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የሌለበት ነው ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ት ዕ ዛ ዝ

በዚህ ችሎት ህዳር 12 ቀን 2005 ዓ.ም. ተሰጥቶ የነበረው እግድ ተነስቷል። ለሚመለከታቸው አካላት ይፃፍ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ማ/ጥ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- 1. አቶ አህመድ ኢብራሂም } ጠበቃ ሙሉጌታ ታደሰ ቀረቡ
 2. አቶ ሰኢድ ሃገረላዊ }

ተጠሪ፡- አቶ አመሀ ተ/ወይኒ ጠበቃ ሐጎስ አበረሃ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ለመኪና ግዥ የተከፈለ ነው የተባለን ገንዘብ ከማስመለስ ጋር የተያያዘ ነው። ክርክሩ በተጀመረበት ፌ/ክ/ፍ/ቤት ከሳሽ የነበሩት የአሁኑ ተጠሪ ሲሆኑ አመልካቾቹ ደግሞ ተከላሾች ነበሩ። የክሱ ይዘት ባጭሩ ተከላሾቹ አብረው በንግድ ስራ የተሰማሩ መሆናቸውን 2ኛ ተከላሽ አ/አበባ በነበሩበት በ26/07/03 ለከሳሽ መኪና እንዲያሸጡላቸው ከከሳሽ ጋር ተነጋግረው የመኪናው ዋጋ በ1ኛ ተከላሽ በኩል እንዲልክላቸው በገለጹት መሰረት ከሳሽ በ28/07/03 ብር 750,000.00 በወጋገን ባንክ ተ/ሀይማኖት ቅርንጫፍ በኩል የላኩላቸው መሆኑን ተከላሾቹ መኪናውን ሳይልኩ እንደቀሩና ገንዘቡንም እንዲመልሱ ተጠይቀው ፈቃደኛ ሳይሆኑ እንደቀሩ የሚገልጽ ሆኖ ለክሱ ኃላፊ የሚሆነው ተከላሽ በፍ/ስ/ስ/ሀ/ቁ 36/5/ መሰረት ተለይቶ ብር 750,000.00 ከወለድና ክሱ ካስከተለው ወጪ ጋር እንዲከፍል ውሳኔ እንዲሰጥ ዳኝነት የተጠየቀበት ነው። ተከላሾቹ በበኩላቸው መኪና ለመሸጥ 2ኛ ተከላሽ ከከሳሽ ጋር እንዳልተነጋገሩ ከከሳሽ ጋር የቆየ የንግድ ግንኙነት የነበራቸው በመሆኑ 2ኛ ተከላሽ አ/አበባ ውስጥ የተነጋገሩት ከከሳሽ ስለሚፈለግ የእዳ መጠንና እዳው ስለሚከፈልበት ሁኔታ እንደሆነ ከሳሽ የሞባይል ቀፎቶችን ከተከላሾች በካሽ እና በዱቤ ይገዙ ስለነበረ የብር 850,000.00 ዕዳ ይፈለግባቸው እንደነበር ከዚህ ውስጥ በ05/05/03 ብር100,000.00 በ2ኛ ተከላሽ ስም በንብ ባንክ ወደ ጅጅጋ እንደላኩ በክሱ የተጠቀሰው ገንዘብም ከከሳሽ የሚፈለግ ቀሪ ዕዳ እንደሆነ

ከሳሽ ክስ ሊያቀርቡ የቻሉት የሞባይል ቀፎ ዋጋ በመውረዱ ገንዘብ እንዲመለስላቸው ጠይቀው ተከላሾች ባለመስማማታቸው እንደሆነ እና በከሳሽ በምስክርነት የተቆጠሩት ግለሰቦች ከከሳሽ ጋር አብረው የሞባይል ቀፎዎችን ከተከላሾች ሊገዙ የነበሩ እንደሆነ በመግለጽ ተከራክረዋል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ምስክሮች ከሰማ እና የጽሑፍ ማስረጃ ከመረመረ በኋላ ከሳሽ ብር 750,000.00 የላኩት ለመኪና ግዥ ነው ወይስ ከተከላሾቹ ጋር በነበራቸው የሞባይል ቀፎ ሽያጭ ንግድ ግንኙነት ነው? የሚል ጭብጥ መስርቶ ከሳሽ እና 2ኛ ተከላሽ ስለመኪና ሽያጭ ጉዳይ መስማማታቸውን ያስረዳሉ ተብለው የተሰየሙት የከሳሽ ምስክሮች ከሳሽ እና 2ኛ ተከላሽ ተገናኝተው ተነጋግረዋል ስለተባለበት ሰዓት እና የተለየበት እንዲሁም ስለተሸከርካሪው ዓይነት እና ዋጋ የሰጡት ምስክርነት ልዩነቶች የሚታይበት መሆኑን እነዚህ ልዩነቶችም ከሳሽ ከ2ኛ ተከላሽ ጋር ተነጋግረናል ባሉበት ጊዜና ቦታ ምስክሮቹ ያልነበሩና በጥናት እንደቀረቡ የሚያመለክት መሆኑን ከሳሽ መኪና ለመግዛት ተሰማሙበት ውል እንኳ የሌላቸው መሆኑን እና ምንም ውል ሳይኖር መኪና ለመግዛት ብር 750,000.00 እንዲሁ ይሰጣሉ ብሎ ለማመን የሚከብድ መሆኑን በዝርዝር ገልጾ ከሳሽ ገንዘቡን የላኩት የነበረባቸውን ዕዳ ለመክፈል እንጂ ለመኪና ግዥ ነው ማለት አልተቻለም ሲል ክሱ ውድቅ በማድረግ ውሳኔ ሰጥቷል።

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌ/ጠ/ፍ/ቤት በበኩሉ የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ከሳሽ የመኪና ግዥ ውል በጽሑፍ ባያቀርቡም የሀዋላ ሰነዱን በማስረጃነት እንዳቀረቡ ተከላሾቹ ገንዘቡን መቀበላቸውን አምነው ምክንያቱን የካዱ በመሆኑ ከከሳሽ የሚፈልጉት እዳ ስለመኖሩ በጽሑፍ እስካላሸነፉ ድረስ ገንዘቡን የማይመልሱበት ምክንያት እንደማይኖር እና ከፍተኛ ፍ/ቤት ክስ ቀረበበትን ያህል ከፍተኛ ገንዘብ ምስክሮችን በመስማት እልባት ለመስጠት መሞከሩ ተገቢነት ያለው የማስረጃ አቀራረብ ስርዓት እንዳልሆነ በዝርዝር ገልጾ የስር ፍ/ቤት ውሳኔን በመሻር ተከላሾቹ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ከነወለዱ በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካቾች ሰበር አቤቱታ ያቀረቡት የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ውሳኔ መሰረታዊ ህግ ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ ሊታረም ወይም ሊሻር ይገባል በማለት ሲሆን ጉዳዩ ለሰበር ክርክር ያስቀርባል በመባል ግራ ቀኙ የስር ክርክራቸውን መሰረት በማድረግና በማጠናከር በሰበር ደረጃ የጽሑፍ ክርክር ተለዋውጠዋል።

ጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ባጭሩ ከላይ ተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ ቀረበበት የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን በስር ፍ/ቤቶች በግራ ቀኙ ማስረጃ ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች አንጻር መርምረናል።

በዚህም መሰረት ተጠሪ ለፌ/ክ/ፍ/ቤት ባቀረቡት ክስ መሰረታዊ ይዘት ከ2ኛ አመልካች ጋር የመኪና ሽጭ ውል ማድረጋቸውንና የሽያጩን ዋጋ 2ኛ አመልካች በጠየቁት መሰረት በ1ኛ አመልካች ስም በባንክ መላካቸውን የሚገልጽ ነው። በመሰረቱ አንድ ግዴታ እንዲፈጸምለት የሚጠይቅ ሰው የግዴታውን መኖር የማስረዳት ሽክም እንዳለበት በፍ/ሕ/ቁ 2001/1/ ተመልክቷል። በተያዘው ጉዳይ ተከላሾ በከሳሽ የተላከውን ገንዘብ መቀበላቸውን አምነው ለገንዘቡ መላክ ምክንያት የሆነው ግን ከሳሽ እንደገለጹት የመኪና ሽያጭ ውል አለመሆኑን ክደው ተከራክረዋል። ይህ ከሆነ ደግሞ ከላይ በተጠቀሰው ድንጋጌ መሰረት የመኪና ሽያጭ

ውል ተደርጎ የነበረ መሆኑን እና ገንዘቡም የተላከው በዚህ ውል ምክንያት መሆኑን ማስረዳት የሚጠበቀው ከከላሽ ወገን ነው። የውሉን መኖር ለማስረዳት ከላሽ የሰሟቸው ምስክሮች በጥናት የቀረቡ ናቸው በሚል ከፍተኛ ፍ/ቤት ምስክርነታቸውን ውድቅ ያደረገ ሲሆን ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በበኩሉ ይህንን የከፍተኛ ፍርድ ቤት አቋም ወይም ትችት በዝምታ በማለፍ ከላሽ የሚና ግዥ ውል በጽሑፍ ባያቀርቡም የሀዋላ ሰነድ አቅርቦዋል ሲል በውሳኔው ላይ አስፍርክል። በመሰረቱ የሀዋላ ሰነዱ በተከላሸቹ ያልተካደውን የገንዘቡን መላክ እና በተከላሸቹ እጅ መግባት የሚገልጽ ከመሆኑ ወጪ ስለተላከበት ምክንያት የሚጠቁመው ነገር አለመኖሩ በክርክሩ ተረጋግጧል። በመሆኑም ከላሽ የሀዋላ ሰነዱን በማዘጋጀት በማቅረብ ማስረዳት ሽከማቸውን የተወጡት የገንዘቡን መላክ ምክንያት መሆኑን በተመለከተ ጭምር እንደሆነ አድርጎ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የያዘውና ለውሳኔው መሰረት ያደረገው አቋም ከላይ የተጠቀሰው ፍ/ሕ/ቁ 2001/1/ ድንጋጌ አተረጓጎም ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል።

በሌላ በኩል የመኪና ሽያጭ ውል መኖሩን ለማስረዳት መቅረብ የሚገባውን የማስረጃ አይነት በተመለከተ ግዙፍነት ያላቸው የተንቀሳቃሽ ንብረቶች ባለሀብትነት ንብረቱን በመግዛት ወይም በሌላ አኳኒን ያገኘው ወይም በነዝቤ የተሰጠው ሰው ንብረቱን በእጅ ባደረገ ጊዜ የተላለፈለት እንደሚሆን በፍ/ሕ/ቁ 1186/1/ የተደነገገ ሲሆን ልዩ የሆኑ አንዳንድ የሚንቀሳቀሱ ንብረቶችን የሚመለከቱት የህጎች ድንጋጌዎች የተጠበቀ መሆናቸውም በፍ/ሀ/ቁ 1186/2/ ተመልክቷል። መኪና ደግሞ ከልዩ ተንቀሳቃሽ ንብረቶች የሚመደል በመሆኑ ባለሀብትነት የማስተላለፉ ጉዳይ በተለይ ሕጎች የሚመራ ነው። በዚህ ረገድ አንድ ተሽከርካሪ ባለሀብትነት እንዲተላለፍለት የሚጠይቅ ሰው አግባብነት ካላቸው ሌሎች ሰነዶች በተጨማሪ ተሽከርካሪው ከውጪ ሀገር የገባ ከሆነ የጉምሩክ ዴክላራሲዮን በሀገር ውስጥ የተሰራ ከሆነ ተገባበትን ኢንቮይስ እንዲሁም ከቀድሞ ባለንብረት በግዥ የተላለፈለት ከሆነ ደግሞ የዝውውሩን ህጋዊነት ለማስረዳት በሚመለከተው አካል የተሰጠ ወይም ተረጋገጠ ሰነድ ማቅረብ አንደሚጠበቅበት ስለተሽከርካሪ መለያ መመርመሪያና መመዝገቢያ በወጣው አዋጅ ቁጥሩ 681/2002 በአንቀጽ 6 ስር በሚገኙ አራት ንዑሳን ቁጥሮች በዝርዝር ተመልክቷል። በተለይም አዋጁ አንቀጽ 6/3/ እና 6/4/ ድንጋጌዎች ጥምር ንባብ እንደ ተሽከርካሪ በቀድሞ ባለንብረት በሽያጭ ለሌላ ሰው የተላለፈ መሆኑ ተረጋግጦ የባለሀብትነት ዝውውሩ ሊፈፀም የሚችለው ውሉ በጽሑፍ በተደርገ ጊዜ መሆኑን መገንዘብ የሚያስችልነው። በተያዘው ጉዳይም ከላሽ የመኪና ሽያጭ መደረጉን ለማስረዳት ማቅረብ የሚጠበቅባቸው የሽያጭ ውሉ የተደረገበትን ሰነድ ሆኖ እያለ እና የዚህ ዓይነቱን ሰነድ ደግሞ ያላቀረቡ ሆኖ እያለ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ከላሽ የሀዋላ ሰነዱን ማቅረባቸው በቂ ነው ሲል ሰጠው ውሳኔ የክሱን እና የፍ/ሕ/ቁ 2001/1/ ድንጋጌን ይዘት ያገናዘበ ሆኖ አልተገኘም።

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ለውሳኔው በምክንያትነት የጠቀሰው ሌላኛው ነጥብ ተከላሸቹ ገንዘቡን መቀበላቸውን አምነው ምክንያቱን ከመካድ በስተቀር ከከላሽ የሚፈልጉት ዕዳ ስለመኖሩ ያቀረቡት የጽሑፍ ማስረጃ ሳይኖር ከፍተኛ ፍ/ቤት ክስ የቀረበበትን ያህል ከፍተኛ ገንዘብ ምስክሮቹን በመስማት እልባት ለመስጠት መሞከሩ ተገቢነት ያለው የማስረጃ ሳይኖር ከፍተኛ ፍ/ቤት ክስ የቀረበበትን ያህል ከፍተኛ ገንዘብ ምስክሮችን በመስማት እልባት ለመስጠት መሞከሩ ተገቢነት ያለው የማስረጃ አቀራረብ ስርዓት አይደለም የሚል ነው። በመሰረቱ ተከላሸቹ በማስረጃነት ያቀረቡት ምስክሮችን ብቻ ሳይሆን የኤሌክትሮኒክስ ዕቃዎች ንግድ

ፈቃድ እና ከሳሽ ቀደም ሲል ብር 100,000 በባንክ የላኩበትን ሰነድ ጭምር ነው። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ አከራካሪ ሆኖ ቀረበን አንድ ፍሬ ነገር ማስረዳት ስለሚቻልበት የማስረጃ ዓይነት አግባብነት ባለው ሕግ በተለይ የተቀመጠ ግልጽ ድንጋጌ እስከሌለ ድረስ እንደዚህ ዓይነቱን ፍሬ ነገር በምስክር ጭምር ማስረዳት እንደሚቻል ከፍ/ሕ/ቁ 2002 ድንጋጌ ይዘት መገንዘብ የሚቻል ሲሆን በግራ ቀኙ መካከል ስለነበረው የንግድ ግንኙነት ሁኔታ እና ከግንኙነቱ ስለመነጨው የገንዘብ ዕዳ በምስክር ማስረዳትን የሚከለክል ድንጋጌ የለም። ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም ምስክርችን በመስማት ለጉዳዩ እልባት ለመስጠት መሞከሩ ተገቢነት ያለው የማስረጃ አቅራቢ ስርዓት አይደለም ከማለት በስተቀር የዚህ ዓይነቱን የማስረጃ አቅራቢ ስርዓት ተገቢነት የሚያሰጠው የትኛው ሕግ ወይም ድንጋጌ እንደሆነ በውሳኔው አልገለጸም። በመሆኑም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በዚህ ረገድ ለውሳኔ በምክንያትነት የጠቀሰው ነጥብ የህግ መሰረት ያለው ሆኖ አልተገኘም።

በመጨረሻም በዚህ መዝገብ ለክርክር የቀረበው ጉዳይ በግለሰቦች መካከል የሚደረግ የብር 750,000 ግምት ያለው ክርክር በመሆኑ እና የዚህ ዓይነቱ ክርክር ደግሞ ተመርምሮ አልባት ማግኘት የሚገባው የጉዳዩን ዋነኛ ፍሬ ነገር መሰረት በማድረግ በግራ ቀኙ ከቀረበው ክርክርና ማስረጃ እንዲሁም ለክርክሩ መሰረታዊ ጭብጥ አግባብነት ካላቸው ህጎች አንፃር በመሆኑ ከተጨማሪ እሴት ታክስ አዋጅ ቁጥር 285/94 እና ከንግድ ፈቃድና ምዝገባ አዋጅ ቁጥር 686/2002 ጋር ተያይዞ በሰበር ደረጃ በተጠሪ መልስ ላይ የተጠቀሱትን ነጥቦች በዚህ ውሳኔ ላይ ማስፈሩን እና መመርመሩን አስፈላጊና ተገቢ ሆኖ አላገኘነውም።

ሲጠቃላል የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይ/ሰሚ ችሎት የከፍተኛ ፍ/ቤት ውሳኔን በመሻር የስር ተከላሾች ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ከነወለዱ ለስር ከሳሽ ሊከፍሉ ይገባል ሲል የሰጠው ውሳኔ ከላይ በዝርዝር በሰፈሩት ምክንያቶች ሁሉ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሣ ኔ

1. የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 75752 በ22/09/04 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ በፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ 348/1/ መሰረት ተሸሯል።
2. የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 107977 በ08/03/04 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ በፍ/ስ/ስ/ህ/ቁ 348/1/ መሰረት ፀንቷል
3. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ። የስር መዝገብ ይመለስ።
4. ውሣኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይምለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሐ/አ

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ አብደላ ኢብራሂም

ተጠሪ፡- አቶ ኡሶ አብዱ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ ሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ የተጀመረው በኮምፕሌክስ ወረዳ ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁኑ የሰበር ተጠሪ ከላሽ አመልካች ደግሞ ተከላሽ ነበሩ፡፡ ከላሽ ያቀረቡት ክስ ፍሬ ቃሉ፡- ከተከላሽ ከአምስት ዓመት በፊት ብር 500 ተበድራ ገንዘቡን እስከምመልስ ድረስ ተከላሽ መሬቱን ይዞ እንዲቆይ በመያዣ ሰጥቼው ከሁለት ዓመት በኋላ ገንዘቡን በሽማግሌዎች ፊት ሰጥቼው ከለቀቀልኝ በኋላ የተቀበለውን ገንዘብ ለሽማግሌዎች መልሶ እንደገና መሬቱን በመያዝ ለመልቀቅ ፈቃደኛ ባለመሆኑ ለቆ እንዲወጣ ይወሰንልኝ የሚል ነው፡፡

ተከላሽ በበኩላቸው በሰጡት መልስ፡- ከላሽን በወንድምነት ድሬው መሬቱን በስጦታ የሰጠኝ ሲሆን ለመሬቱም ከተከላሽ የተቀበልኩት ገንዘብ የለም፡፡ በዚህ መሬት በ1992 ዓ.ም. ጫት ተክየበት ከሁለተኛ ሚስቴ ጋር ስንጋባ የሰጠኝን በመሆኑ ክሱ ተቀባይነት የለውም በሚል ተከራክረዋል፡፡

የወረዳው ፍርድ ቤትም በሰጠው ውሳኔ፡- ከላሽ መሬቱን በመያዣ ስለመስጠታቸው በፍ/ሀ/ቁ/2005 መሰረት በጽሁፍ ማስረጃ ያላረጋገጡ ስለሆነ ክሱ ተቀባይነት የለውም ብሏል፡፡ የስር ከላሽም በወረዳው ፍርድ ቤት ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝን ለምስራቅ ሐረርጌ ዞን ከፍተኛው ፍርድ ቤት ያቀረቡ ሲሆን ፍርድ ቤቱም የይግባኝ ባዩን ይግባኝ በፍብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 337 መሰረት በመዝጋቱ የሰበር አቤቱታቸውን ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ችሎቱም የግራ ቀኙን ወገን ካራከረ በኋላ በሰጠው ውሳኔ አመልካች ለጊዜው በመቸገሩ ምክንያት ብር 500 ተበድረው ይዞታቸውን ለዕዳ ማስያዛቸውን በግራቀኙ ማስረጃዎች የተረጋገጠ ሲሆን በክልሉ የገጠር መሬት አዋጅ ቁጥር 130/1999 መሰረት የገጠር መሬት ይዞታን አርሶ አደር በዕዳ ለማያስዘ አይችልም፤ በስጦታም ቢሆን በአዋጁ መሰረት የገጠር መሬትን ከቤተሰብ አባል ውጪ አሳልፎ መስጠት የሚቻል አይሆንም በሚል ተጠሪ ከአመልካች የተቀበሉትን ገንዘብ እንዲመልሱና አመልካችም መሬቱን ለተጠሪ እንዲያስረክቡ ወስኗል፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ መሰረታዊ ህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ሲሆን አመልካች በዋናነት የጠቀሱአቸው የቅሬታ ነጥቦችም፡- የሚያከራክረውን ይዞታ አመልካች ለ11 ዓመት ይገባ የቆየሁ በመሆኑ ክሱ ተቀባይነት

የለውም በሚል ያቀረብኩት የይርጋ መቃወሚያ ውድቅ የተደረገው ተገቢ አይደለም፤ ተጠሪው መሬቱን በ1992 ዓ/ም በስጦታ ያስተላለፈልኝ ስለመሆኑ ከማመኑም ሌላ የቀበሌ ኮሚቴዎችና የአካባቢ ሽማግሌዎች አረጋግጠው እያሉ እንድለቅሉት የተወሰነው አግባብ አይደለም የሚሉ ናቸው።

ተጠሪውም በሰጡት መልስ፡- አመልካች ይዞታውን በስጦታ አግኝቻለሁ ይበል እንጂ የተደረገለት ስጦታ የለም፤ ብር 500 ያበደረኝ ገንዘቡን እስከምመልስ ድረስ መሬቱን በመያዣነት ይዞ ነው። የገጠር መሬትን በዕዳ ማስያዝም ሆነ ከቤተሰብ አባል ውጪ በስጦታ ማስተላለፍ እንደማይቻል በክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 130/1999 የተደነገገ በመሆኑ አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ክስ የቀረበበትን መሬት ለቅቀው እንዲወጡ የተወሰነው በአግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

በወረዳ ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክርና ከቀረቡት የግራ ቀኙ ምስክሮች አመሰካከር የተረጋገጠው ፍሬ ነገር አመልካች ለተጠሪው ብር 500 በማበደር ለዚሁም የብድር ዕዳ የተጠሪውን መሬት መያዣቸውን ነው። አንድ ውል የሚጸና ውል ነው ለማለት ሶስት መሰረታዊ የሆኑ ሁኔታዎች እንደሚያስፈልጉ የፍ/ሀ/ቁ.1678 የሚደነግግ ሲሆን እነዚህም ሁኔታዎች በድንጋጌው- (ሀ-ሐ) የተመለከቱት፡- ውል ለመዋዋል ችሎታ ባላቸው ሰዎች መካከል ጉድለት የሌለው ስምምነት መኖር ፣ በቂ የሆነ እርግጠኛነት ያለውና ህጋዊ የሆነ ጉዳይ መሆንና፣ የውሉ አጻጻፍ ፎርም በህግ በታዘዘ ጊዜ ይህን ልዩ ፎርም አሟልቶ መገኘት ናቸው። ውሉ በቂ የሆነ እርግጠኛነት ያለውና ሕጋዊ የሆነ ጉዳይ ላይ መደረግ እንደሚገባው የሚያስገነዝበው በፊደል (ለ) ስር ሲሆን በህግ እንዲደረግ ያልተፈቀደ የህግ ክልከላ ባለበት ጉዳይ ላይ የተደረገ ውል ደግሞ ህገ ወጥ ውል (unlawful contract) ይሆናል። አንድ ውል የተደረገበት መሰረታዊ ጉዳይ (object of contract) በህግ ክልከላ የተደረገበት በሆነ ጊዜ ውሉ በህግ ፊት ምንም ዓይነት ህጋዊ ውጤት የማያስከትል (void contract) ይሆናል። ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ አመልካችና ተጠሪ ባደረጉት ውል ተጠሪው የገጠር መሬት ይዞታውን በመያዣ በመስጠት ገንዘብ የተበደሩ ሲሆን መያዣ በተሰጠበት በ1992 ዓ.ም. የክልሎች የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ባለመውጣቱ ተፈጻሚ የነበረው የአዋጅ ቁጥር 89/1989 ነው። በዚሁ አዋጅ አንቀጽ 2(3) በተሠጠው ትርጉም መሰረት « የይዞታ ባለሙብት » ማለት ማንኛውም አርሶ አደር የገጠር መሬትን ለግብርና ሥራ ለማዋል ፣ ለማክራየት እና ይዞታው ጸንቶ ባለበት ጊዜ ለቤተሰብ አባሉ ለማውረስ የሚኖረው መብት ሲሆን ይህም አርሶ አደሩ በጉልበቱ ወይም በገንዘቡ ንብረት ማፍራትና ይህንኑ ንብረት መሸጥ፣ መለወጥና ማውረስ እንደማይጨምር የተጠቀሰ ሲሆን አርሶ አደሩ የይዞታ መሬቱን በዕዳ እንዲያስይዝ በህግ መብት አልተሰጠውም። አዋጅ ቁጥር 89/1989 ከተሻረ በኋላ በሥራ ላይ ባለው አዋጅ ቁጥር 456/97 በአንቀጽ 8(2) የገጠር መሬት መብትን አርሶ አደሮች በከፊል አርሶ አደሮችና አርብቶ አደሮች እነርሱን በማያፈናቅል መልኩ ሌላ አርሶ አደር ወይም ባለሀብት በክልሎች የገጠር መሬት አስተዳደር በሚወጣው አዋጅ የጊዜ ገደብ ከይዞታቸው ላይ ለተፈላጊው ልማት በቂ የሆነ መሬት የማክራየት መብት የሰጣቸው ሲሆን በዚሁ አንቀጽ

በንዑስ አንቀጽ 5 ደግሞ ማንኛውም ባለይዞታ የገጠር መሬት የመጠቀም መብቱን ለቤተሰብ አባል የማውረስ መብት እንዳለው ተደንግጓል። በዚህ በተጠቀሰው አዋጅም ቢሆን ባለይዞታ የሆነ አርሶ አደር ይዞታውን ላለበት ዕዳ በመያዣነት እንዲያስይዝ ወይም በስጦታ ለቤተሰብ አባል ላልሆነ ሰው ለማስተላለፍ መብት አልተሰጠውም። አሁን በስራ ላይ ባለው የክልሉ የገጠር መሬት አስተዳደርና አጠቃቀም አዋጅ ቁጥር 130/1999ም ቢሆን የገጠር መሬትን በመያዣነት መስጠትም ሆነ ከቤተሰብ አባል ወጪ በስጦታ ማስተላለፍ የማይቻል መሆኑን ይደነግጋል። በመሆኑም አመልካች ለተጠሪው ገንዘብ ሰጥተው መሬቱን በመያዣ ክፍያ በኋላ በስጦታ አግኝቻለሁ በሚል ያቀረቡት ክርክር የቤተሰብ አባል መሆናቸውን ባላረጋገጡበት ከመሆኑም ሌላ በህግ ባልተሰጠ መብት የገጠር መሬትን መያዣ በማድረግ ገንዘቡን ያበደሩ ስለሆነ ውሉ ህገ ወጥ (unlawful contract) ነው። ህገ ወጥ ውል ደግሞ በፍ/ሀ/ቁ/1716 መሰረት በህግ ፊት ውጤት የማይኖረው ፈራሽ ውል ነው።

ሌላው ከዚህ ጋር ተያይዞ ምላሽ ማግኘት ያለበት አመልካች ያቀረቡት የይርጋ ክርክር ነው። አመልካች ይርጋውን መቃወሚያ ያደረጉት ይዞታውን በ1992 ዓ.ም. ይገጠ ለ11 ዓመት የጫት ተክል በመትከል የምገለገልበት ነው በሚል ነው። በአርግጥ የመሬት ይዞታውን ከ1992 ዓ.ም. ጀምሮ ክሉ እስከቀረበት ድረስ መያዣቸውን ክርክሩ ያመለክታል። ይሁን እንጂ ይህ ችሎት በሰበር መ/ቁ/ 43226 የካቲት 07 ቀን 2003 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የፍ/ሀ/ቁ/1678፣1716 እና 1718ን በመተርጎም የውሉ መሰረታዊ ዓላማ በህግ ያልተፈቀደና የተከለከለ ሆኖ ሲገኝ ዳኞች ህገ ወጥ የሆነውን ውል (unlawful contract) በቀረበላቸው ማንኛውም ጊዜ ህጋዊ ውጤትና ተፈጻሚነት የለውም በማለት ለመወሰን እንደሚችሉና ህገ ወጥ የሆነውን ውል ውድቅ ለማድረግ በህጉ የተደነገገው የይርጋ ጊዜ ገደብ መቃወሚያ ሊሆን እንደማይችል አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሰጠበት በመሆኑና የግራ ቀኙን ወገኖች የሚያከራክራቸውም ህገ ወጥ(unlawful contract) ውል በመሆኑ የይርጋው ክርክርም ተቀባይነት ያለው አይደለም። በመሆኑም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች ያቀረቡትን የይርጋ ክርክር ውድቅ በማድረግ የመያዣ ውሉ ህገ ወጥ ነው በሚል የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ሆኖ በማግኘታችን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የአሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/132904 በቀን 29/08/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/348(1) መሰረት አጽንተናል።
2. አመልካችና ተጠሪው የገጠር መሬት ለዕዳ መያዣ በማድረግ የገቡት ውል ህገ ወጥ ውል (unlawful contract) በመሆኑ በህግ ፊት ውጤት ስለማይኖረው ተፈጻሚነት የለውም ሲል የክልሉ ሰበር ሰሚው ችሎት ውድቅ በማድረግ አመልካች ያበደሩትን ብር 500 ከተጠሪ ተቀብለው በዕዳ የያዙትን የተጠሪውን መሬት እንዲለቁ የወሰነው ተገቢ ነው ብለናል።
3. ከዚህ በፊት በስር ወረዳ ፍርድ ቤት በአፈጻጸም መ/ቁ. 15265 ሲካሄድ የነበረው ክርክር ታግዶ እንዲቆይ የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቷል። ይጻፍ።
4. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመልስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ከውል ውጭ ኃላፊነት

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ኢትዮ ቴሌኮም - ነ/ፈጅ በፍቃዱ መኮንን ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ንጉሤ ረፈራ - አልቀረበም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሁኑ የሰበር አመልካች ድርጅት ከሳሽነት የተጀመረው በደቡብ ምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪም ተከላሽ ነበር፡፡ ክሱም፡- ተከላሽ የከላሽ ድርጅት ንብረት የሆነውንና ከአዲስ አበባ ወደ ጅማ የተዘረጋውን ኦፕቲካል ፋይበር የሚባል ኬብል በ1/2 ሜትር ጥልቀት መሬት ውስጥ መቀበሩን እያወቀና እያየ በ10/06/2001 ዓ.ም. ከረፋዱ 4:30 ሲሆን ይዞታውን በደማ በመቆፈር መስመሩ እንዲቋረጥ በማድረግ በብር 48,998.72 የሚገመት ጉዳት ያደረሰ ሲሆን ተከላሽም ጉዳት ማድረሱን በማመን መስመሩን ለመጠገን ሲባል ለጥገና፣ ለባለሙያዎችና ለጉልበት ሠራተኞች እንዲሁም ለትራንስፖርት የወጣውን ወጪ ለመክፈል በ08/07/2001 ዓ.ም. በተጻፈ ደብዳቤ ከሳሽ ድርጅትን በመጠየቁ ከሳሽም ተጨማሪ እሴት ታክስ (VAT) ጨምሮ ብር 48,998.72 እንደሚፈለግበት ቢያሳውቅም ገንዘቡን ለመክፈል ፈቃደኛ ባለመሆኑ ገንዘቡን ከነወለዱ እንዲከፍል ይወሰንበት የሚል ነው፡፡

ተከላሽ በበኩሉ በሰጠው መልስ፡- የወሊሶ ከተማ አስተዳደር በ1997 ዓ.ም. 1,888 ካሬ ሜትር የሆነ የከተማ ቦታ ከነፕላኑ ሲሰጠኝ በአዋጅ ቁጥር 464/1994 አንቀጽ 3(3) መሰረት በሰጠኝ መሬት ውስጥ የከላሽ ንብረት የሆነው ኦፕቲካል ፋይበር መኖሩን ሳላልነገረኝ ማወቅ የምችልበት ሁኔታ የለም፤ መስመሩ ከዋናው መንገድ ከ15 ሜትር በላይ መራቅ እንደሌለበት እየታወቀ 150 ሜትር ርቀት ላይ የተቀበረ ሲሆን በቦታው የተቀበረ ስለመሆኑ ከሳሽ ድርጅት ያደረገው ምልክት የለም፤ ጉዳቱን በማመን ደብዳቤ ጽፏል የተባለውም ቢሆን በአገር ንብረት ላይ ደርሷል የተባለውን ጉዳት በተመለከተ በቅንነት የተጻፈ እንጂ እያወቅኩና እያየሁኝ ጉዳቱን አድርሻለሁ በሚል የተጻፈ አይደለም፡፡ ለደረሰው ጉዳት ኃላፊነት የለብኝም እንጂ አለብህ የሚያሠኝ በቂ ምክንያት ቢኖር ከሳሽ ያቀረበው የጉዳት ግምት የተጋነነ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም ሲል ተከራክሯል፡፡

ጉዳዩ በመጀመሪያ ደረጃ የቀረበለት ከፍተኛው ፍርድ ቤትም የከተማ አስተዳደር መሬቱን ለተከላኝ ሲሠጥ የኬብል መስመር ስለመኖሩ የነገረው መሆን አለመሆኑን ማረጋገጫ እንዲልክ ጠይቆ አስተዳደሩም የከላኝ ድርጅት ካርታ ለከተማው አስተዳደር ያልተሠጠው በመሆኑ ለተከላኝ መስመሩ ስለመኖሩ ያልተነገረው መሆኑን በመግለጹ ፍርድ ቤቱም ለተከላኝ በተሰጠውም ፕላን የኬብል መስመር ስለመኖሩ ስላልተገለጸ ተከላኝ የኬብል መስመሩ በቦታው ስለመኖሩ ያውቅ ነበር ወይም አይቷል ለማለት አይቻልም፤ ተከላኝ ለከላኝ በጸፈው ደብዳቤም ጉዳቱን አምኗል በሚል ከላኝ ያቀረበው ክርክርም ቢሆን ከደብዳቤው ይዘት መገንዘብ የተቻለው መስመሩ ከመንገድ 150 ሜትር ርቆ ያለ በመሆኑ ማወቅ አለመቻሉንና ጉዳቱ የደረሰውም የልማት ሥራ እየተሰራ በመሆኑ ኬብሉ የተጠገነበትን ወጪ እንዲሁም ለባለሙያና ለጉልበት ሰራተኞች ትራንስፖርትን ጨምሮ የወጣውን ልክፈል የሚልና ከላኝ ያቀረበው የወጪ ግምት የተጋነነ ነው የሚል በመሆኑ ጉዳቱን አምኗል ለማለት የሚቻል አይሆንም ሲል ክሱን ውድቅ በማድረግ በነጻ አሰናብቶታል።

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በበኩሉ የግራ ቀኙን ወገኖች ካከራከራቸው በኋላ የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሳኔ አጽንቷል።

አመልካች የሰበር አቤቱታውን ለዚህ ችሎት ያቀረበው በሥር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ሲሆን በዋናነት የጠቀሳቸው የቅሬታ ነጥቦችም፡-

- በአዋጅ ቁጥር 464/1997 አንቀጽ 3(3) የግንባታ ፈቃድ ከመሰጠቱ በፊት በመሬት ውስጥ ኬብል መዘርጋቱንና አለመዘርጋቱን የማረጋገጥ ኃላፊነት የወሊሶ ከተማ አስተዳደርና የግንባታ ፈቃድ ጠያቂው አካል (የተጠሪው ግዴታ) መሆኑ በግልጽ የተቀመጠውን ድንጋጌ በማለፍ እንዲሁም በአዋጅ ቁጥር 49/1989 አንቀጽ 23(1) መሰረት ኬብል ስለመዘርጋቱ የከተማው አስተዳደርም ሆነ ተጠሪው አመልካች ድርጅትን ጠይቀው ማረጋገጥ እንዳለባቸው የተጣለባቸው የህግ ግዴታ ሆኖ እያለ መታለፉ ያለአግባብ ነው፤
- ተጠሪው የልማት ሥራ ሲሠራ በቸልተኝነት ጉዳት ማድረሱን አምኖ ግምቱ ተቀንሶ ለመክፈል መከራከሩ ግልጽ ሆኖ ባለበት በቀረበው ክስ መሰረት አምኗል የሚያሰኝ አይደለም በሚል አመልካች ያቀረብኩትን ክስ ፍርድ ቤቶቹ ውድቅ ማድረጋቸው ተገቢ አይደለም የሚሉ ናቸው።

ተጠሪው በበኩሉ በሰጠው መልስ ፡-

- ከከተማው አስተዳደር በተሰጠኝ ቦታ ኬብል የተዘረጋ ስለመሆኑ የተገለጸልኝ ነገር ባለመኖሩ ተጠሪው በመሬት ውስጥ ኬብሉ የተዘረጋ ስለመሆኑ የማወቅ ግዴታ አለበት በሚል አመልካች ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም፤
- በሥር ፍርድ ቤቶች በተደረገው ክርክር ያመንኩት ጉዳት መድረሱን እንጂ ጉዳቱ የደረሰው በተጠሪው ጥፋት ነው በሚል አይደለም፤ ሲል ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም፡-

- ተጠሪው በአመልካች ድርጅት ንብረት ላይ ለደረሰው ጉዳት ኃላፊነት አለበት? ወይስ የለበትም?
- ተጠሪው ለጉዳቱ ኃላፊነት አለበት ቢባል የሚከፍለው የኪሳራው መጠን ምን ያህል መሆን አለበት? የሚሉትን ጭብጦች ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አንደኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡- ከክርክሩ መገንዘብ የተቻለው ተጠሪው የከተማው አስተዳደር በሠጠው የከተማ ቦታ ቁፋሮ ሲያካሂድ የአመልካች ንብረት የሆነው ኦፕቲካል ፋይበር ኬብል መቁረጡን ነው። ሆኖም የሥር ፍርድ ቤቶች በንብረቱ ላይ ለደረሰው ጉዳት ተጠሪው ኃላፊነት የለበትም በሚል የወሰኑት ለተጠሪው በተሠጠው ፕላን ላይ ኬብል ስለመኖሩ የተደረገ ምልክት የለም፤ የከተማው አስተዳደርም መስመሩ ስለመኖሩ ለተጠሪው የገለጸው ነገር ባለመኖሩ እያወቀ ወይም እያየ ጉዳት አድርጏል ለማለት አይቻልም በሚል ነው። እነዚህን ፍርድ ቤቶች የጠቀሱትን ምክንያቶች የቴሌኮሙኒኬሽንና የኤሌትሪክ ሀይል አውታሮችን ደህንነት ለመጠበቅ ከወጣው አዋጅ ቁጥር 464/1997 እና አግባብነት ካላቸው የፍትሐብሔር ድንጋጌዎች አንጻር መመርመር የሚገባ ሆኖ አግኝተናል። አዋጅ ቁጥር 464/1997 በአንቀጽ 3(3) ሥር የፌዴራልና የክልል ከተማ አስተዳደር አካላት የግንባታ ፈቃድ ከመስጠታቸው በፊት የቴሌኮሙኒኬሽን ወይም የኤሌትሪክ ሀይል አውታር ስለመኖሩ እና ፈቃድ ጠያቂው አካልም ግንባታ ከማካሄዱ በፊት በቴሌኮሙኒኬሽን ወይም በኤሌትሪክ ሀይል አውታር ላይ ጉዳት የማይደርስ መሆኑን ማረጋገጥ እንዳለባቸው ተደንግጓል። ድንጋጌው በቴሌኮሙኒኬሽንና በኤሌትሪክ ሀይል አውታሮች ላይ በግንባታ ወቅት ጉዳት እንዳይደርስ አስቀድሞ እንዲያረጋግጡ ግዴታ የጣለው በፌዴራልና በክልል አስተዳደር አካላት ብቻ ሳይሆን የግንባታ ፈቃድ ጠያቂ ላይ ጭምር ነው። ተጠሪውም በዚህ የህግ ድንጋጌ መሰረት በቴሌኮሙኒኬሽን አውታር ላይ ጉዳት እንዳይደርስ የተጣለበትን አስቀድሞ የማረጋገጥ ግዴታ ሳይወጣ ቦታውን በቸልነኝነት በመቆፈሩ ምክንያት ጉዳቱ ሊደርስ ችሏል። በአዋጁ አንቀጽ 4 መሰረት በቴሌኮሙኒኬሽንና በኤሌትሪክ ሀይል አውታሮች ላይ እያወቀም ሆነ በቸልተኝነት ጉዳት ያደረሰ ሰው የሚቀጣ ስለመሆኑም ተደንግጓል ።

ወደ ፍትሐብሔር ህጉ ስንመለስ አንድ ሰው በራሱ በኩል ምንም የገባው ግዴታ ሳይኖር በራሱ ጥፋት(አስቦ ወይም በቸልተኝነት) በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ያደረሰ እንደሆነ ኃላፊ እንደሆነ በቁጥር 2027(1) ከተደነገገው መገንዘብ ይቻላል። እንዲሁም በህግ በትክክል ተገልጾ የተመለከተውን ልዩ ድንጋጌ፣ ልዩ ደንብና ሥርዓት የጣሰ ሰው ደግሞ ጥፋተኛ ሊሆን እንደሚገባ በፍ/ሀ/ቁ 2035(1) ተመልክቷል። በአዋጁም ሆነ በፍትሐብሔር ህጉ በዚህ መልኩ ተደንግጎ እያለ ተጠሪው ጉዳት ማድረሱን ባልካደበት ጉዳት የደረሰበት ኬብል በቦታው ስለመኖሩ ለተጠሪው የከተማው አስተዳደር ጽ/ቤት አላስታወቀም፤ እንዲሁም አመልካች ድርጅት በቦታው ላይ ያደረገው ምልክት የለም የሚሉትን ምክንያቶች የስር ፍርድ ቤቶች በመጥቀስ በተጠሪው የተጣለበትን የህግ ግዴታ ባለማገናዘብ ድርጊቱን የፈጸመው እያወቀ ወይም ማወቅ ሲገባው ስለመሆኑ ስላልተረጋገጠ ለጉዳቱ ኃላፊነት የለበትም ሲሉ የወሰኑት በአዋጅ ቁጥር 464/1997 አንቀጽ 3(3) የተደነገገውን እና ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን የፍትሐብሔር ህግ ድንጋጌዎችን መሰረት ያደረገ ባለመሆኑ ተቀባይነት ያለው አይደለም።

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡- ማንም ሰው ከራሱ ጥፋት የተነሳ በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ካደረሰ ላደረገው ጉዳት ኪሳራ የመክፈል ግዴታ እንዳለበት በፍ/ሀ/ቁ/2028 በአስገዳጅ ሁኔታ የተደነገገ ሲሆን ለደረሰው ጉዳት ኃላፊ መሆኑ በህግ የታወቀ ሰው ደግሞ የሚከፍለው የጉዳት ካሳ መጠን ኃላፊነቱ ያመጣው ጉዳይ በተበዳዩ ላይ ከደረሰው ጉዳት ጋር እኩል ሆኖ በማመዘን ስለመሆኑ ከፍ/ሀ/ቁ 2090(1) እና 2091 ድንጋጌዎች መረዳት የሚቻል ነው።

በዚህ በተያዘው ጉዳይ ተጠሪው በአመልካች የኬብል መስመር ላይ ጉዳት ማድረሱን በማመን ልዩ ልዩ የጥገና ወጪዎችን ለመክፈል በጻፈው ደብዳቤ ከአመልካች በኩል የቀረበው የኪሳራ መጠን የተጋነነ መሆኑን ስለመግለጹ ከፍተኛው ፍርድ ቤት የደብዳቤውን ይዘት በፍርድ ላይ ካሰፈረው መገንዘብ የተቻለ ከመሆኑም ሌላ ተጠሪው ከሥር ጀምሮ ባደረገው ክርክርም የጉዳቱ መጠን ግምት የተጋነነ መሆኑን በመጥቀስ ተከራክሯል። ተጠሪው በአመልካች በኩል የቀረበውን የኪሳራ መጠን ግምት እስከተቃወመ ድረስም ግምቱ የተጋነነ ነው የሚልበትን ምክንያት እና አመልካችም ለግምቱ ምክንያት ያደረጋቸውን ሁኔታዎች የግራ ቀኙን ማስረጃዎች በመስማትና በመመዘን መወሰን የሚገባ ነው።

በአጠቃላይ የስር ፍርድ ቤቶች ተጠሪው በአመልካች ንብረት ላይ ጉዳት ማድረሱን ባልካደበት ተጠሪውን ለጉዳቱ ኃላፊነት የለበትም በሚል በነጻ ያሰናበቱት በአዋጅ ቁጥር 464/1997 አንቀጽ 3(3) የግንባታ ፈቃድ ጠያቂ ግንባታ ከማከናወኑ በፊት የቴሌኮሙኒኬሽን እና የኤሌትሪክ አውታሮች ላይ ጉዳት የማይደርስ መሆኑን የማረጋገጥ ግዴታ ያለበት ስለመሆኑ የተደነገገውን እንዲሁም ከውል ወጪ ኃላፊነት ሊከተል ስለሚችልበት ሁኔታ በፍ/ሀ/ቁ/2027(1)፣ 2028፣ እና 2035 የተደነገጉትን ሁኔታዎች ያላገናዘበ በመሆኑ ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ በማግኘታችን ተከታይን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የደቡብ ምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/21371 በቀን 07/04/2003 ዓ/ም በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔና የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/112894 በቀን 28/03/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/348(1) መሰረት ሽረናል።
2. ተጠሪው በአመልካች ንብረት ላይ ላደረሰው ጉዳት ኃላፊነት አለበት ብለናል። ስለሆነም በደረሰው የጉዳት መጠን ላይ የግራ ቀኙን ወገኖች በማከራከርና የግራ ቀኙን ማስረጃዎች በመስማት፣ እንዲሁም ተገቢ ሆኖ ከተገኘም በገለልተኛ ባለሙያ በማጣራት በጉዳዩ ላይ የደቡብ ምዕራብ ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ እንዲሰጥበት ክርክሩን በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/343(1) መሰረት መልሰናል።
3. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ስለተዘጋ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

የዳኛነት
ሥልጣን

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የኢት/ያ ኦርቶዶክስ ቅድስት ሥላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ ነገረ ፈጅ ፀዳለ ዳና

ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ አሰገድ ሣህሉ ቀረቡ።

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን፣ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ግራ ቀኙን ያከራከረው ጉዳይ በፍርድ ሊያልቅ የሚገባው ጉዳይ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ለይቶ ለመወሰን ሲባል በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበ ነው።

የጉዳዩ መነሻ የአሁን ተጠሪ በአሁን አመልካች ላይ ያቀረበው ክስ ሲሆን ፍሬ ቃሉም፡- ለ2003 ዓ.ም የትምህርት ዘመን የዲግሪ ፕሮግራም መስፈርት አሟልቼ ትምህርቴን እየተከታተልኩ እያለ፣ ማስታወቂያ በወጣበት ጊዜ ያልነበረን መስፈርት መሠረት በማድረግ ወደ ማታው የትምህርት ፕሮግራም ያዛወረኝ ከመሆኑም በላይ የአባልነት ማስረጃ በአጥቢያ ቤተክርሲቲያን ማቅረቤ እየታወቀ ትክክለኛ ማስረጃ አላቀረብክም በማለት እንዲሁም ለብዙ ቀናት በትምህርት ገበታ ላይ አልተገኘህም በሚሉ ምክንያቶች ትምህርቴን እንዳቋርጥ ስለወሰነ ትምህርቴን እንድቀጥል ይወሰንልኝ የሚል ነው።

የአሁን አመልካች ለዚህ ክስ በሰጠው መልስ ኮሌጁ የኢት/ያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክስቲያን እምነቷን ለማስፋፋት እና አማኞቿን ለማስተማር ሲባል የተቋቋመ ኃይማኖታዊ ኮሌጅ ስለሆነ በዚህ ጉዳይ ፍ/ቤት ውሣኔ ለመስጠት አይችልም። ውሣኔ ለመስጠት ስልጣን አለው

ከተባለ በሃይማኖታዊ ጉዳይ ጣልቃ እንደመግባት ይቆጠራል ስለዚህ ፍ/ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን ስለሌለው መዝገቡ ይዘጋልኝ በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ክርክር ካስቀደመ በኋላ በአማራጭም ከሚሰጠው የፍሬ ጉዳይ ክርክር የበኩሉን ክርክር አቅርቧል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም ስልጣንን በሚመለከት የቀረበው ክርክር ተመልክቶ የኮሌጁ ዋና ዓላማ መንፈሳዊ ትምህርት መስጠት የመሆኑ እውነታ ብቻውን ይህ ፍ/ቤት ጉዳዩን አይቶ ከመወሰን ሊያግደው የሚችል አይደለም። ከሚሰጠው ከትምህርት ገበታው የተሰናበተው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጉዳይ የግለሰብ መብትን ከህገ መንግስቱና ከሌሎች ህጎች አንፃር ማስከበር መሆኑን ስለሚያመለክት ጉዳዩን ለማየት ስልጣን አለኝ የሚል ብይን ከሰጠ በኋላ በመቀጠልም ከሚሰጠው ቤተክርስቲያና አስተምሮት ወጥና አራማጅ ነው ወይስ አይደለም? ለምለመላ የሚያበቃውን ማስረጃ ከትክክለኛው የሰበካ ጉባኤ አቅርቧል ወይስ አልቀረበም? ከትምህርት ገበታው ስለመቆየቱ ተረጋግጧል ወይስ አልተረጋገጠም? በሚሉት አከራካሪ ነጥቦች ላይ ማስረጃ ከሰማ በኋላ ሐምሌ 07 ቀን 2005 ዓ.ም በዋለው ችሎት የኢት/ያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን የማትቀበለውን ትምህርት ከሚሰጡ ስለሚያራምዱ በተከላከሉ ምስክሮች በሚገባ አልተረጋገጠም። ለምለመላ አስፈላጊ የሆነው የደብር ማስረጃ ከሚሰጡ ካቀረበ በኋላ በማታለል መሆኑ ተገልጾ የተሰረዘው ከሚሰጡ ከትምህርት ከታገደ በኋላ ስለሆነ ለማገዱ ተግባር መሠረት ነው ለማለት የማይችል በመሆኑ በላይ በሥራ ኃላፊ በሚሳፍ የዘፈቀደ ደብዳቤ የተማሪ የመማር መብት ሊገደብ አይገባም እንዲሁም ከትምህርት ቀርቷል ተባለ እንጂ ለመቅረቱ ማስረጃ አልቀረበም። ስለሆነም ከሚሰጡ የማታ ትምህርቱን እዲቀጥል ይደረግ በማለት ዳኝነት ሰጥቷል።

ይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍ/ቤት የቀረበለትን የይግባኝ ጉዳይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 እንደተደነገገው ከላይ የተመለከተው ፍርድ ጉድለት ያለበት ባለመሆኑ ተጠሪን መጠራት አያስፈለግም በማለት መዝገቡን ዘግቶ አመልካችን አሰናብቶታል። ለዚህ የሰበር ጉዳይ መነሻ የሆነውም አመልካች በዚህ የመጨረሻ ፍርድ ላይ መሠረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚላቸውን ነጥቦች በመዘርዘር የሰበር አቤቱታውን በማቅረብ ፍ/ቤቶች ጉዳዩን አይተው ለመወሰን ስልጣን አላቸው ወይስ የላቸውም? የሚለውን ነጥብ በመመለከት ተጠሪው ቀርቦ ክርክሩን እንዲያሰማ ተደርጓል።

በዚህም መሠረት የአሁን ተጠሪ ተከላኪ ኮሌጅ በአራሱ ህጋዊ ሰውነት ያለው ስለሆነ ሊከሰም ሊከሰስም ስለሚችል በስልጣን ረገድ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ፍርድ አይደለም በማለት ተከራክሯል። አመልካች የመልስ መልሱን በፅሁፍ ያቀረበ ቢሆንም ይዘቱ በሰበር ቅሬታው ከገለፀው የተለየ አይደለም።

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ በቀደም ተከተል የተጠቀሰው ሲሆን፤ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው ተመልክተናል። መደበኛ ፍ/ቤቶች በክሱ ደረጃ የቀረበላቸውን ጉዳይ ተቀብለው ወደ ዋናው የክርክር ይዘት ዘልቀውበት ከመግባታቸው በፊት ክስ የቀረበበት ጉዳይ በፍርድ ቤት ቀርቦ በፍርድ ሊያልቅ የሚገባው ጉዳይ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን በቅድሚያ የመመርመርና የማየት ግዴታ ያለባቸው ስለመሆኑ ኢት/ያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፖብሊክ ህገ

መንግስት አንቀጽ 37 ሥር ተደንግጓል። ዝርዝር ህግ በሆነው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 4 ላይም ቢሆን መደበኛ ፍ/ቤቶች የቀረበላቸውን ማናቸውም ጉዳይ ያለገደብ ተቀብለው ለማስተናገድ የሚያስችል ስልጣን እንደሌላቸው ተመልክቷል።

ከዚህ በቀር አንድ ሰው በፍ/ቤት ክስ አቅርቦ ለማስወሰን የሚችለው ከህግ የመነጨ መብት ያለው መሆኑን በክሱ ዝርዝር በፍራ ነገር ደረጃ ማመልከት የቻለ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 33(2) ተደንግጓል።

ከዚህ አንጻር አሁን የቀረበውን ጉዳይ ስንመለከት ከሃሹ የአሁን ተጠሪ ለትምህርት ከገባበት ኮሌጅ ያለአግባብ የተሰናበት ስለመሆኑ ገልጾ ከቀረበው የፍራ ጉዳይ ክርክር አንጻር ማጣቀሻ ሊሆን የሚችል የአገሪቱ የህግ ማእቀፍ አካል የሆነን ህግ መሠረት አድርጎ ክርክርሩን አላቀረበም።

በፍ/ቤት ሊከበር የሚችል መብት በሌላ የዳኝነት አካል እንዲታይ ካልተደረገ በቀር ከህግ የመነጨ መብት ሊሆን እንደሚገባ ከላይ እንደተመለከተው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 33(2) በግልጽ ተመልክቷል።

ይልቁንም ክስ የቀረበበት ኮሌጅ ከተቋቋመበት ዓላማ፣ በኮሌጁ ከሚሰጠው የትምህርት ይዘት ይህንንም መነሻ በማድረግ ለተማሪነት ማንን እንደሚመለምል፣ ለምልመላው ማሟያ የሆኑ መስፈርቶች፣ እነዚህ መስፈርቶች መሟላትና አለመሟላታቸውን በኮሌጁ ትምህርት ተካፋይ የሆኑ ተማሪዎች በትምህርት አቀባበል ሂደት ሊገልጹባቸው ስለሚገቡ የዲ.ሲ.ፒ.ሲን ጉዳዮች ምን ምን እንደሆኑ ኮሌጆችን ለአቋቋሙቸው ቤተ ክርስቲያን የተተው ከመሆኑ በቀር ይህንን ጉዳይ ሁሉ ሊሸፍን የሚችል ዝርዝር ህግ በህግ አውጭው በኩል የተቀረፀ አይደለም።

የተለያዩ ሙያዎችንና ክህሎቶችን ለማስረጽ እንዲቻል በሚል የተቋቋሙት ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት እንኳ ለትምህርት ነፃነት ሲባል በተመሳሳይ ከላይ የተመለከቱትን ጉዳዮች አስመልክቶ ክርክር ቢነሣ እንኳ እንደማናቸውም ጉዳይ ያለገደብ በፍርድ ቤት ቀርበው ሊታዩ የማይችሉ ጉዳዮች እንደሆኑ በአዋጅ ቁጥር 650/2001 ለአብነት ማሳያ ነው።

ስለሆነም የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የአሁን ተጠሪ ከትምህርት ገበታው የተሰናበተው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን አከራካሪ ነጥብ የግለሰብ መብቱን ስለሚመለከት ከህገ መንግስቱ አንጻር ማስከበር ስለሆነ የሚለውን ትርጉም በህገ መንግስቱ አንቀጽ 37 የግለሰብ ፍትህ የማግኘት መብት በፍርድ ሊያልቁ በሚገባቸው ጉዳዮች ላይ ብቻ የተወሰነ መሆኑ ተገልጾ የተደነገገ መሆኑን ያላገናዘበና ከሌሎች ህጎች አንጻር በሚል በደፈናው ከመግለጽ ውጭ በየትኛው የህግ ዘርፍ ሥር እንደተመለከተም ያልተገለፀና ከላይ በዝርዝር እንደተመለከተውም የግራ ቀኙን ጉዳይ የሚገዛ በህጋችን ማእቀፍ የተካተተ ዝርዝር ህግ የሌለ ከመሆኑ አንጻር ሁሉ ሲታይ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘው የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ. 36114 በ24/7/2003 እና በሐምሌ 07/2003 ዓ.ም የተሰጡት ብይን እና ፍርድ ተሸረዋል።
2. የከፍተኛ ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ በኮ/መ/ቁ. 115269 በ28/03/2004 የሰጠው የመጨረሻ ዳኝነት የሆነውም ትእዛዝ ተሸሯል።
3. ከሣሽ ክስ ያቀረቡበት ጉዳይ በህገ-መንግስቱ አንቀጽ 37 እንደተደነገገው በፌዴራል ፍ/ቤቶች አማካኝነት በፍርድ ሊያልቅ የሚገባው ጉዳይ አይደለም ብለናል። በዚህ ሰበር ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ዮ

ጥቅምት 23 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

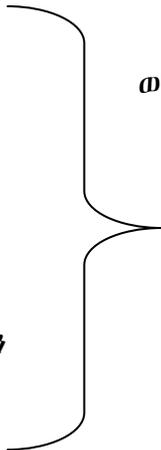
አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ተክሊት ይመስል

አመልካች፡- የሚች የአቶ ዋሲሁን መኮንን ሚስትና ወራሾች

1. ወ/ሮ ወ/ጻዲቅ ደጫ 2. ወ/ሮ መሰረት ዋሲሁን 3. አቶ ተስፋዬ ዋሲሁን 4. አቶ አበበ ዋሲሁን 5. ወ/ሪት ፋሲካ ዋሲሁን 6. ወ/ሪት የሸመቤት ዋሲሁን 7. አቶ ተሾመ ዋሲሁን 8. ወ/ሪት ሃና ዋሲሁን		ወኪል ጌትነት ዋሲሁን ቀረቡ

ተጠሪ፡- የመንግስት ቤቶች ኤጂንሲ - ነ/ፈጅ ጌታቸው ምንተስቶት ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የንግድ ቤት ይመለስልኝ ጥያቄን የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በኢትዮጵያ ፕራይቪታይዜሽን ኤጂንሲ ሲሆን በዚህ አካል አቤቱታ ያቀረቡት የአሁኑ አመልካቾች አባት ሲሆኑ ጊዜውም ጥቅምት 13 ቀን 1988 ዓ/ም ነው። የአመልካቾች አባት አቤቱታ ይዘት ሲታይም በአዲስ አበባ ከተማ በቀድሞው ወረዳ 7፣ ቀበሌ 34፣ የቤት ቁጥር 703 የሆነውን ንግድ ቤት በደርግ መንግስት ከአዋጅ ውጪ የተወሰደባቸው መሆኑን ገልጸው ንግድ ቤቱ እንዲመለስላቸው ይወሰን ዘንድ መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። ከአቤቱታቸው ጋርም የቤቱን ባለሃብትነትና ቤቱ ከአዋጅ ውጪ ስለመወረሱ ያሳያሉ ያሏቸውን በርካታ የሰነድ ማስረጃዎች

አያይዘው አቅርቦዋል። አቤቱታ የቀረበለት ኤጀንሲም የኪራይ ቤቶች አስተዳደር ድርጅት አቤቱታ ስለቀረበበት ንግድ ቤት በዝርዝር መግለጫ በማዘጋጀትና ከመስሪያ ቤቱ ሕጋዊ ውክልና በተሰጠው ሰው አማካኝነት ምላሽ እንዲሰጥበት ያደረገ ሲሆን ተጠሪ በወቅቱ በሰጠው ምላሽ ንግድ ቤቱ በመንግስት እጅ ያለ መሆኑን በመግለፅ ነገር ግን በምን ሁኔታ ሊወረስ እንደቻለ ማረጋገጫ ማስረጃ የሌለ መሆኑን ጠቅሶ መልስ ሰጥቷል። ከዚህም በኋላ አቤቱታ የቀረበለት ኤጀንሲ ግራ ቀኙ ያቀረቡትን ክርክርና ምላሽ በመመልከትና ተገቢ ነው ባለው መንገድ ሁሉ ጉዳዩን ከአጣራ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ አቤቱታ የቀረበበት ንግድ ቤት ለአመልካቾች አባት እንዲመለስላቸው ሲል በመ/ቁጥር 20/42/497/9987/93 በቀን 15/05/1993 ዓ/ም ውሳኔ ሰጥቷል። ከዚህም በኋላ በወቅቱ ስያሜ ኪራይ ቤቶች ኤጀንሲ ተብሎ የሚታወቀው አካል በመሰል ጉዳዮች የይግባኝ ስልጣን ለአለው የፕራይቪራይዜሽን ቦርድ ይግባኙን አቅርቦ ቦርዱም ጉዳዩን አመልካቾች በሌሎች አይቶ ንግድ ቤቱ ለአመልካቾች አውራሽ እንዲመለስ በማለት የተሰጠውን የኤጀንሲውን ውሳኔ ሽርታል። በዚህ ውሳኔ አመልካቾች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ቢያቀርቡም የሰበር ችሎቱ አጣሪ ችሎት ጉዳዩን መርምሮ የኤጀንሲው ቦርድ ውሳኔ አስተዳደራዊ ከመሆኑ ባሻገር ይህንን አስተዳደራዊ ውሳኔ የሕግ ስህተት ተፈፅሞበታል ወይም አልተፈጸመበትም ለማለት ችሎቱ ስልጣን የለውም በሚል ምክንያት ወደ ፍሬ ጉዳዩ ሳይገባ መዝገቡን ሚያዚያ 21 ቀን 2001 ዓ.ም. በዋለው ችሎት ዘግቶታል።

ከዚህም በኋላ የአሁኑ አመልካቾች ጉዳዩ የሕገ መንግስት ትርጉም የሚያስነሳ ነው በማለት ለሕገ መንግስት አጣሪ ጉባኤ ጥያቄ ቢያቀርቡም ተቀባይነት ያጡ ሲሆን ጉዳዩን በመጨረሻ ለኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግስት የፌዴሬሽን ምክር ቤት አቅርቦው ምክር ቤቱም ጉዳዩን ተመልክቶ የኤጀንሲው ቦርድ ዳኝነት መሰል አካል (Quasi judicial body) በመሆኑና ይህ አካል የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ በመሆኑ ጉዳዩን የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በዳኝነት ስልጣኑ ማየት እንደሚችል በመግለጽ የኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 37፣ 803(ሀ))፣ አዋጅ ቁጥር 110/87 አንቀፅ 2(3)፣ 5(3) እና አዋጅ ቁጥር 87/86 አንቀፅ 8(5) ድንጋጌዎች በዋቢነት በመጥቀስ ጉዳዩን ሰበር ችሎት እንዲመለከተው በሙሉ ድምጽ በመወሰን ጉዳዩ ለዚህ ችሎት እንዲመለስ ተደርጓል። ከዚህም በኋላ የሰበር ችሎቱ አጣሪ ችሎት ጉዳዩን መርምሮ የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ ቦርድ በአዋጅ ቁጥር 87/1986 አንቀጽ 8(5) መሰረት የቀረበለትን ይግባኝ መርምሮ ውሳኔው ላይ ለመድረስ የተከተለው አካሄድ የሕግን አግባብ የተከተለ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩን ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት እንዲቀርብ ያደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለትም ተጠሪ ቀርቦ በሰጠው መልስ ሰበር ችሎቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን እንደሌለውና የኤጀንሲው ቦርድ ጉዳዩን በይግባኝ ሲመለከት የተከተለው አካሄድም አግባብነት ያለው መሆኑን ጠቅሶ እንዲሁም አከራካሪው የንግድ ቤት ለአመልካቾች የሚመለስበት ሕጋዊ አግባብም እንደሌለ ዘርዝሮ የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲል ተከራክሯል። አመልካቾች በበኩላቸው ጉዳዩን የሰበር ችሎት ለመዳኘት ከኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት የመነጨ ስልጣን ያለው መሆኑን ጠቅሰውና የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የችሎቱን ምላሽ የሚያስፈልጋቸው አበይት ጭብጦች፡-

1. ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን የማየት የዳኝነት ስልጣን አለው? ወይስ የለውም? እና፤
2. ከተባለስ የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ ቦርድ ጥቅምት 28 ቀን 2001 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ ሕጋዊ ስርዓቱን የተከተለ ነው? ወይስ አይደለም? የሚሉት ሁነው አግኝቷቸዋል።

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ፡-

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካቾች የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ ቦርድ ጥቅምት 28 ቀን 2001 ዓ.ም. በሰጠው ውሳኔ ላይ ቅር በመሰኘትና መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሞበታል በሚል ምክንያት የካቲት 09 ቀን 2001 ዓ.ም. በተጻፈ የሰበር አቤቱታ ቅሬታቸውን ለሰበር ችሎቱ አቅርበው አጣሪው የሰበር ችሎት የኤጀንሲው ቦርድ የሚሰጠው ውሳኔ አስተዳደራዊ በመሆኑ ጉዳዩ ላይ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል ወይም አልተፈፀመም ለማለት ችሎቱ ስልጣን የለውም በሚል ምክንያት መዘገቡን ዘግቶት ጉዳዩ እስከ ፌዴሬሽን ምክር ቤት ደርሶ የፌዴሬሽን ምክር ቤት ጉዳዩን መርምሮ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን የማየት ስልጣን ያለው መሆኑን በመዘርዘር የወሰነና ጉዳዩ በችሎቱ እንዲታይ የመለሰ መሆኑን ነው።

በመሰረቱ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የፌዴሬሽን ምክር ቤት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀፅ 62(1) መሰረት ሕገ መንግስትን የመተርጎም ስልጣን ያለው አካል ሲሆን የዚህን አካል ስልጣንና ተግባሩን ለመዘርዘር በወጣው አዋጅ ቁጥር 251/1993 አንቀፅ 3(1) ስርም ህገ መንግስትን የመተርጎም ስልጣን የምክር ቤቱ መሆኑ በግልጽ ሰፍሯል። በዚህ አዋጅ አንቀፅ 56(1) ስር ደግሞ ምክር ቤቱ በቀረበለት ጉዳይ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ስለመሆኑ የተደነገገ ሲሆን በዚህ ድንጋጌ ንዑስ ቁጥር ሁለት ድንጋጌ ስርም ጉዳዩ የሚመለከታቸው ወገኖች ውሳኔውን የማክበርና የመፈፀም ግዴታ ያለባቸው መሆኑ አስገዳጅነት ባለው መልኩ ተቀምጧል። የፌዴሬሽን ምክር ቤት ከላይ በተገለፁት የሕግ ማዕቀፎች በተሰጠው ስልጣን መሰረት አመልካቾች ያቀረቡትን ጥያቄ መርምሮ ጉዳዩ ላይ ውሳኔ ለመስጠት የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የዳኝነት ስልጣን ያለው መሆኑን ዘርዘሮ ወስኗል። ይህ ውሳኔ ለጉዳዩ የመጨረሻ ሲሆን በዚህ ችሎትም ሆነ በሌሎች በሚመለከታቸው አካላት መከበርና መፈፀም ያለበት ስለመሆኑ የአዋጅ ቁጥር 251/1993 አንቀጽ 56 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የሚያስነዘበን ጉዳይ ነው። ስለሆነም የተጠሪ ነገረ ፈጅ ይህ ችሎት ጉዳዩን ለማየት የዳኝነት ስልጣን የለውም በማለት የሚያቀርቡት ተቃውሞ የፌዴሬሽን ምክር ቤት በጉዳዩ ላይ የሠጠውን ውሳኔ ይዘትና የአዋጅ ቁጥር 251/1993 አንቀፅ 56 ድንጋጌን ያላገናዘበ በመሆኑ ተቀባይነት የሌለው ሆኖ አግኝተናል።

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡-

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ ቦርድ የኤጀንሲውን ውሳኔ የሻረው የአሁኑን አመልካቾችን ጠርቶና ተገቢውን ክርክርና ማስረጃ እንዲያስሙ በማድረግ ያለመሆኑን ሲሆን የአሁኑ ተጠሪ ይህ የኤጀንሲው ቦርድ አካሄድ በአዋጅ ቁጥር 87/1986 እና ይህንኑ አዋጅ ተከትሎ በወጡትና ስራ ላይ በነበሩት የቦርዱ መመሪያዎች ተገቢ ነው በማለት የሚከራከር መሆኑን ነው።

በመሰረቱ የኢትዮጵያ የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲን ለማቋቋም የወጣው አዋጅ ቁጥር 87/1986 በአንቀጽ 8 ስር የኤጀንሲውን ቦርድ ስልጣንና ተግባር የዘረዘረ ሲሆን በተጠቃሹ አንቀጽ 3 እና አንቀጽ 4 አምስት ስር የኤጀንሲውን ውሳኔ በሚመለከት ከማንኛውም ግለሰብ ወይም ድርጅት የሚቀርብለትን ይግባኝ ሕጋዊነቱን መርምሮ መወሰን ከስልጣንና ተግባራቱ አንዱ ስለመሆኑ ያሳያል። ይህ ድንጋጌ የኤጀንሲው ቦርድ ይግባኝን ሲመረምር ሊከተለው ስለሚገባው ስነ ስርዓት በግልጽ አያስቀምጥም። ይሁን እንጂ የአዋጁ አንቀጽ 9 የቦርዱ ስብሰባ የሚመራበትን ስርዓት የሚደነግግ ሲሆን ስብሰባው የሚመራበትን ደንብ ቦርዱ ሊያወጣ እንደሚችል ደግሞ በአንቀጽ 30-ስ ቁጥር አራት ድንጋጌ ስር ያስቀምጣል። ይህ አካል ከፊል የዳኝነት ስልጣን ያለው አካል እንደመሆኑ መጠን የሚሰጠው ውሳኔ የተፈጸሚነት ኃይል ያለው ስለመሆኑ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2(1) መሰረት የሚያስገድድ የሕግ ትርጉም በመ/ቁጥር 63627 በቀረበው ጉዳይ ላይ ሰጥቶታል። ቦርዱ ከፊል ውሳኔ ሰጪ አካል እንደመሆኑ መጠን የሚሰጠው ውሳኔ የሕጉን ስርዓት ተከትሎ ሊሰጥ ይገባል። ከፊል የዳኝነት ስልጣን የተሰጠው አካል በሕጉ ተለይቶ የተቀመጠለት የክርክር አመራርና አሰጣጥ ስርዓት እስከሌለ ድረስ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት የተጠበቁትን ፍትህ የማግኘት፣ የመሰማትና በእኩል ሚዛን የመታየት መብት ሊያከብር ይገባል። በውሳኔ አሰጣጥ ሂደት ሊጠበቁ ከሚገባቸው ሕገ መንግስታዊ መብቶች አንዱ ደግሞ ክርክር የማቅረብና ማስረጃ የማሰማት መብት ነው። ይህ የዳኝነት አሰጣጥ ስርዓት የግድ ከሚላቸው የስነ ስርዓት አካሄዶች አንዱ ነው። ክርክሩን በአግባቡ እንዲያቀርብ እድል ያሳገኘ ሰው በኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 37 የተከበረለት ፍትህ የማግኘት መብቱ ውጤታማ ሊሆን አይችልም። ስለሆነም የመሰማት መብት በውሳኔ አሰጣጥ ሂደት ሊከበር የሚገባው መብት ነው። የመሰማት መብት ከመጀመሪያው ክርክር ጀምሮ እስከመጨረሻው የዳኝነት ሰጪ አካል መከበር ያለበት ስለመሆኑ በሕገ መንግስቱና ስለ ክርክር አመራር በተደነገጉት እንደፍትሐ-ብሔር ስነ ስርአት አይነት ሕጎች ከተደነገጉት ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። ይግባኝ ሰሚ የሆነ መደበኛ ፍርድ ቤትም ሆነ ከፊል የዳኝነት ስልጣን ያላቸው አካላት በይግባኝ የክርክር ሂደት የተከራከሪ ወገኖችን የመሰማት መብት ሳያከብሩ ውሳኔ የሚሰጡበት ሂደት መኖር እንደሌለበት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337፣ 338፣ 339 እና ከሌሎች ስለ ማስረጃ አቀራረብ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ ቦርድ ጉዳዩን በይግባኝ ሲመለከት አመልካቾች በአካል አስቀርቦ የመሰማት መብታቸውን በመጠበቅ ጉዳዩን የመረመረ ስላለመሆኑ ተጠሪም የሚክደው ፍሬ ጉዳይ አይደለም። ተጠሪ አጥብቆ የሚከራከረው የኤጀንሲው ቦርድ የአፈጻጸም መመሪያ 001/88 አንቀጽ 8.1 እስከ 8.6 እና ከአንቀጽ 9.1 -9.4.3 እንዲሁም 11.4

ስር ባሉት ድንጋጌዎች የአቤቱታ አመዘጋገብ፣ ማጣራትና ውሳኔ አሰጣጥ እንዴት መሆን እንዳለበት በዝርዝር የተቀመጠ በመሆኑ የኤጀንሲው ቦርድ የመደበኛ ፍርድ ቤቶችን የፍርድ አሰጣጥ ስነ ስርዓት ባለመከተሉ ብቻ የሕግ ስህተት ፈጽሟል ለማለት አይቻልም በማለት ነው። ይሁን እንጂ ተጠቃሹ መመሪያ ምንጭ ማድረግ ያለበት አዋጅ ቁጥር 87/87 ስር የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ሲሆን በዚህ ረገድ የክርክር አመራርን በተመለከተ ስነ ስርዓት ሕጉን ቦርዱ እንደሚያወጣ የሚያሳይ ድንጋጌ የሌለ ሲሆን የአዋጁ አንቀጽ 9 የአማርኛ ቅጂው ርዕስ “የቦርዱ ስብሰባ” በሚል የተቀረፀ ሲሆን የእንግሊዝኛው ቅጂ ደግሞ “Meetings of the board” በሚል የተቀመጠ እና በአንቀፁ ንዑስ ቁጥር አራት ድንጋጌ ስር ደግሞ ቦርዱ የራሱን የስብሰባ ስነ ሥርዓት ደንብ ሊያወጣ ይችላል ተብሎ መደንገጉን የድንጋጌው የአማርኛ ትርጉም ሲያሳይ፣ የእንግሊዝኛው ትርጉምም “The Board may determine its own rules of procedure.” በሚል ሰፍሯል። ከዚህ መገንዘብ የሚቻለው አዋጁ የይግባኝ ክርክር አመራር ስርዓትን በተመለከተ ግልፅ የሆነ ድንጋጌ ያላስቀመጠና ለቦርዱ ደንቡን እንዲያወጣ ስልጣኑን የሰጠውም የራሱን ስብሰባ በተመለከተ እንጂ የክርክር አመራሩን፣ የተከራካሪ ወገኖችን የመሰማት ሂደትንና አተገባበሩን በተመለከተ ያለመሆኑን ነው። በመሆኑም ተጠሪ አለ የሚለው መመሪያ በይግባኝ ክርክር ሂደት ሊሰሙ የሚገባቸውን ሰዎችን መብታቸው ሳይጠበቅ እንዲያልፍ ለማድረግ ሥልጣን ባለው አካል የወጣ ነው ለማለት የማያስችልና መመሪያው ስልጣን ባለው አካል የወጣ ነው ቢባል እንኳ ይዘቱና መንፈሱ ሲታይ የክርክር አመራሩ ሂደት የተከራካሪ ወገኖችን የመሰማት መብትን የሚገድብ ሳይሆን ቦርዱ ጉዳዩን ሕጋዊ ስርዓቱን በመጠበቅ ለራሱ አሰራር አመቺ ነው ባለው መንገድ እንዲመራ ለማስቻል ነው ተብሎ የሚታመን ነው። ከዚህ ውጪ የሚከናወን የክርክር አመራር በኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት በአንቀጽ 37 እና ኢትዮጵያ ተቀብላ ባጸደቀቻቸው አለም አቀፍ ስምምነቶች የተከበረውን ፍትህ የማግኘት እና የመሰማት መብቶችን የመሸርሸር ውጤት የሚያስከትል በመሆኑ ተቀባይነት ሊሰጠው የሚገባ አካሄድ አይደለም። የኤጀንሲው ቦርድ ይግባኝን የተመለከተውና ውሳኔ የሰጠው የአመልካቾችን የመሰማት መብት ሳያከብር መሆኑ ግልፅ ነው። ይህ ደግሞ ስለ ክርክር አመራር በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕጉ የተደነገገውን ስርዓት የጣሰ ሲሆን በክርክር አመራር ሂደት የስነ ስርዓት ሕግ ድንጋጌዎችን ያለመጠበቅ ደግሞ የመሰረታዊ ሕግ ስህተት መመዘኛን የሚያሟላ ነው። በመሆኑም የኤጀንሲው ቦርድ ይግባኝን የተመለከተው ሕጋዊ ስርዓትን ተከትሎ ባለመሆኑ ይህ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀፅ 10 በተሰጠው ስልጣን መሰረት በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝቷል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ የፕራይቪታይዜሽን ኤጀንሲ በጉዳዩ ላይ ጥቅምት 28 ቀን 2001 ዓ/ም በቀድሞው ወረዳ 7 ቀበሌ 34፣ ቁጥር 703 የሆነ ንግድ ቤት ለአመልካቾች አውራሽ አቶ ዋሲሁን መኮንን እንዳይመለስ በማለት የሰጠው ውሳኔ የአመልካቾች የመሰማት መብት ሳይጠበቅ የተሰጠ ውሳኔ በመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።

2. የፕራይቪይታይዥን ኤጀንሲ ቦርድ በመ/ቁጥር 20/ነ2/497/9987/93 በቀን 15/05/1993 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ ፃተገቢ መሆን ያለመሆኑን አመልካቾች ባሉበት አጣርቶና የአመልካቾችን የመሰማት መብት በሕጉ አግባብ በመጠበቅ እንዲመለከተውና ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩን በድ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(1) መሰረት መልሰን ልክንለታል። ይህም።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡-ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የአዲስ አበባ ከተማ ፍትህ ቢሮ - ነ/ፈ.ጅ መስፍን አበበ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ መኮንን ተክሉ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ከአቃቤ ሕግ ሙያ ጋር ተያይዞ የተነሳውን የስራ መደብና ቦታ ዝውውርን መቃወምን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪ ባሁኑ አመልካች ላይ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። ተጠሪ በአመልካች ላይ የመሰረቱት ክስ ይዘት ሲታይም በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር በቂርቆስ ክፍለ ከተማ ፍትህ ጽ/ቤት በአቤቱታ ምርመራና ክስ አቀራረብ ንዑስ የስራ ሂደት በምርመራና ክስ ኤክስፐርትነት የስራ መደብ ታክስን ጨምሮ ብር 4,210.00 ደመወዝ እየተከፈላቸው ለሁለት አመታት ያገለገሉ መሆኑን፣ የአካል ጉዳተኛ መሆናቸውንና በ2002 ዓ.ም እና 2003 ዓ/ም በተደረገ የስራ አፈጻጸም ግምገማ የላቀ የስራ አፈጻጸም ውጤት ያላቸው መሆኑን ገልጸው አመልካች ያላግባብ ወደ ልደታ ክፍለ ከተማ ንቃተ ሕግ መፍጠር ንኡስ የስራ ሂደት ተጠሪ ተዛውረው በሕግ ኤክስፐርትነት እንዲሰሩ በማድረግ ከቀድሞው ደመወዝና ጥቅማጥቅም ብር 425.00 እንዲቀነስ በማድረግ ከሕግ ውጪ የተደረገና የተከናወነ ተግባር ነው፤ መድሎም ተፈጽሟል ተብሎ እና አንባቢ ተመድቦላቸው ወደ ቀድሞው ስራ እንዲመለሱ ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጠው መከላከያ መልስም አመልካች ዝውውሩን ለመፈጸም ስልጣን እንደአለውና ጉዳዩም በፌዴራል ፍርድ ቤቶች ሊታይ የማይገባው እና በከተማው ፍርድ ቤቶች ስልጣን ስር እንደሚወድቅ ገልጾ ክሱ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እንዲዘጋ ዳኝነት የጠየቀ ሲሆን በፍሬ ነገር ረገድም ተጠሪ የተሻለ ውጤት ሊያስመዘገቡ ይችላሉ ተብሎ በታመነው የስራ መደብ ላይ እንዲመደቡ መደረጉንና በደመወዝና ጥቅማ ጥቅም ረገድም የስራ ቦታው የትራንስፖርት አበል የማያስፈልገው በመሆኑ ምክንያት ይኸው አበል ከመቀነሱ ውጪ የተቀነሰ ደመወዝ የሌለ መሆኑን ጠቅሶ ክሱ ወድቅ ሊሆን ይገባል ሲል ተከራክሯል።

ተጠሪ በቃል ክርክር ወቅት ከአዋጅ ቁጥር 568/2000 አንጻር የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ጉዳዩን ለማየት ስልጣን እንደሌለው ገልጸው ተከራክረዋል። ጉዳዩ በዚህ መልክ የቀረበለት የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም የተጠሪ የዳኝነት ጥያቄ መሰረት ያደረገው አዋጅ ቁጥር 568/2000 መሆኑና በዚህ አዋጅ አንቀጽ 2(7) ስር ደግሞ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለመዳኘት የሚችል መሆኑን በሚያስገነዝብ መልኩ መደንገጉን ጠቅሶ በዚህ ረገድ አመልካች ያቀረበውን ተቃውሞ ያለፈው ሲሆን ፍሬ ነገሩን መርምሮም የተጠሪ ዝውውር በአድሎአዊ ተግባር የተፈጸመ ሳላለመሆኑ አመልካች በአዋጁ አንቀጽ 7(2) ድንጋጌ መሰረት የማስረዳት ሽክመትን አልተወጣም ወደሚለው ድምዳሜ ደርሶ ዝውውሩን ሽሮ ተጠሪ ቀድሞ ይሰሩበት ወደ ነበረው ቦታና የምርመራና ክስ ኤክስፐርትነት የስራ መደብ እንዲመለሱ ሲል ወስኗል። ከዚህ በኋላም አመልካች ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቦ ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ጉዳዩ በፍርድ ቤቱ የታየው ከስልጣኑ ውጪና ባልተረጋገጠ ፍሬ ነገር ነው በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም አመልካች ጉዳዩ መታየት ያለበት በአዋጅ ቁጥር 568/2000 መሰረት በሲቪል ሰርቪስ አስተዳደር ፍርድ ቤት ነው በማለት ያቀረበው ተቃውሞ ታልፎ የበታች ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን ከዓቃቤ ሕግ መተዳደሪያ ደንብ ቁጥር 24/1999 መሰረት አስተናግደው ዝውውሩ ሕገ ወጥ ነው በማለት የመወሰናቸውን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበውም ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የተጠሪ የዳኝነት ጥያቄ በፍርድ የሚያልቅ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሁኖ ተገኝቷል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪ በአመልካች መስሪያ ቤት የሚሰሩት በአቃቤ ሕግነት ሙያ መሆኑን፣ ተጠሪ በአመልካች ላይ ክስ የመሰረቱት ተጠሪ ከሚሰሩበት፣ በቁርቆስ ክፍለ ከተማ የፍትህ ጽ/ቤት የአቤቱታ ምርመራና ክስ አቀራረብ ንዑስ የስራ ሂደት በምርመራና ክስ ኤክስፐርት የስራ መደብ ወደ ልደታ ክፍለ ከተማ ፍትህ ጽ/ቤት ንቃተ ሕግ መፍጠር ንዑስ የስራ ሂደት አመልካች ያላግባብ አዛውሯል፣ ከቀድሞው ደመወዝና ጥቅማጥቅም ብር 425.00 እንዲቀንስ በማድረግ ዝውውሩ ከሕግ ውጪ ነው፣ አካል ጉዳተኛ በመሆኑም መድሎ ተፈጽሟል በሚል ምክንያት መሆኑን ነው። አመልካች በበኩሉ ተጠሪ በአቃቤ ሕግነት ተሹመው የሚሰሩ መሆኑን ሳይክድ ዝውውሩ ስራና ሰራተኛን ለማገናኘት የተደረገ መሆኑን ጠቅሶ ጉዳዩ በፌዴራል ፍርድ ቤቶች ሊታይ እንደማይገባና በሲቪል ሰርቪስ አስተዳደር ፍርድ ቤት ወይም በአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ፍርድ ቤቶች የሚታይ መሆኑን ገልጾ መከራከሩን ከመዝገቡ ተመልክተናል። ከዚህ በቀላሉ መገንዘብ የሚቻለው ተጠሪ በአቃቤ ሕግነት ተሹመው የሚሰሩ የአመልካች ሰራተኛ መሆናቸውን ነው።

በመሰረቱ የበታች ፍርድ ቤቶች የተጠሪን ክስ ለመዳኘት የቻሉት የአዋጅ ቁጥር 568/2000 አንቀጽ 2(7) ስር የተመለከተውን ድንጋጌ በዋቢነት በመጥቀስ ነው። ይህ ድንጋጌ ፍርድ ቤት ማለት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ወይም የክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ወይም የፌዴራል ወይም የክልል ሲቪል ሰርቪስ አስተዳደር ፍርድ ቤት እንደሆነ በግልጽ አስቀምጧል። አዋጁ በአንቀጽ 10(1) ስርም በአዋጁ ድንጋጌዎች ወይም ይህን አዋጅ ለማስፈጸም የወጡ ደንቦች ወይም መመሪያዎች ባለመከበራቸው ምክንያት መብቱ የተነሳበት ማንኛውም የአካል ጉዳተኛ ወይም አካል ጉዳተኛ አባል የሆነበት የአካል ጉዳተኞች ማህበር ወይም አካል ጉዳተኛው አባል የሆነበት የሰራተኛ ማህበር ወይም አዋጁን የሚያስፈጽም አግባብ ያለው አካል ለሚመለከተው ፍርድ ቤት ክስ ማቅረብ እንደሚችል የተቀመጠ ሲሆን በአዋጁ አንቀጽ 3 ደግሞ አዋጁ በማንኛውም ስራ ፈላጊ አካል ጉዳተኛ ወይም አካል ጉዳተኛ ሰራተኛና በአሰሪ መካከል በሚኖር የስራ ስምሪት ግንኙነት ላይ ተፈጻሚነት እንደሚኖረው ተደግገኗል። እንዲሁም አዋጁ የአካል ጉዳተኞችን የስራ መብት መጠበቁና አድሎም መከልከሉን እንደ ቅደም ተከተላቸው በአንቀጽ 4 እና 5 ስር በዝርዝር አስቀምጧል። እንግዲህ እነዚህ ድንጋጌዎች የሚያሳዩት በሹመት የሚያዙ የስራ መደቦችን ሁሉ በተመለከተ በአዋጁ ለመግዛት የታሰበ ያለመሆኑን ነው። ይህ ማለት ግን በአዋጁ የተቀመጡት የአካል ጉዳተኛ መብቶችን ተገቢ ሆነውን አካል ጉዳተኛ የሚያስተዳድረው አካል ሊያከብራቸው አይገባም ማለት አይደለም። በመሆኑም ተገቢ ሆነውን የአካል ጉዳተኛ ጉዳይ በአዋጁ አንቀጽ 2(7) መሰረት ፍርድ ቤት ሊመለከተው ይገባል ከተባለ በተለይም በዳኝነት ስራ ወይም በአቃቤ ሕግነት ስራ የተሰማሩትን አካል ጉዳተኞችን ጉዳይ በዚህ ረገድ በሕግ አግባብ የተቋቋሙት አካላት እንዳይመለከቱ የማድረግ ውጤትን የሚያስከትል ነው። ስለሆነም አዋጅ ቁጥር 568/2000 ስለ አካል ጉዳተኞች የስራ ስምሪት የወጣ አዋጅ ሁኖ በአዋጁ፣ አግባብ ባለው ደንብና መመሪያ የተከበሩ መብቶችን የሚካተግባር ሲፈጸም በፍርድ የሚያልቅበት አግባብ ያለ መሆኑን የሚደነግግ ቢሆንም ተገቢ ሆኑ አካል ጉዳተኞችን በተመለከተ ግን ጉዳይ በፍርድ ቤት ክስ የሚቀርብበት ሳይሆን በዚህ ረገድ በሕግ ተለይተው ለተቋቋሙት አካላት የሚቀርብና እነዚህ አካላትም አዋጁንና ሌሎች አግባብነት ያላቸውን ሕጎች መሰረት አድርገው ጉዳዩን የሚያስተዳድሩበት ስለመሆኑ አግባብነት ያላቸውን ሕጎች ይዘት፣ መንፈስና ዓላማ በማገናዘብ የምንረዳው ጉዳይ ነው።

ለጉዳዩ ቀጥተኛ ተፈጻሚነት ባለው የተሻሻለው የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የዐቃቤ ሕግ መተዳደሪያ ደንብ ቁጥር 24/1999 አንቀጽ 2(4) ዐቃቤ ሕግ ማለት በወንጀልም ሆነ በፍትህ ስርዓት አስተዳደር እንዲያገለግል በደንቡ አንቀጽ 4 በተመለከቱት ደረጃዎች በአንዱ የተሾመ ሰራተኛ መሆኑን ትርጉም የተሠጠበት ጉዳይ ሲሆን የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር የመንግስት ሰራተኞች አዋጅ ቁጥር 6/2000 አንቀጽ 2(5(ሐ)) ድንጋጌ ሲታይም የአዲስ አበባ ከተማ ፍርድ ቤቶች ዳኞችና አቃቤ ሕግን እንደሚያካትት የተደነገገ ሲሆን የእነዚህ ባለሙያዎችን ጉዳይ በተመለከተ የሲቪል ሰርቪስ አስተዳደር ፍርድ ቤት የሚያስተናግድበት አግባብ አይኖርም። ከእነዚህ የሕግ ማዕቀፎች በግልጽ መረዳት የሚቻለው የአቃቤ ሕግ ስራ የሚገኘው በሹመት መሆኑን ሲሆን ጉዳዩን የሚገዛው የተለየ ሕግም በደንብ ቁጥር 24/1999 ወጥቶ ስራ ላይ ያለ መሆኑንና ይህ ደንብ በሕግ አግባብ ያልተለወጠ መሆኑን ነው። ደንቡ የዐቃቤ ሕግ አስተዳደር ጉባኤ መቋቋሙን በአንቀጽ 44 በግልጽ ያስቀመጠ ሲሆን በአንቀጽ 46 ስር ደግሞ ስለጉባኤው ስልጣንና ተግባር ዘርዘር አስቀምጧል።

ከጉባኤው ስልጣንና ተግባራት መካከል አንዱ ደግሞ ደረጃቸው ከምክትል ረዳት ጠቅላይ አቃቤ ሕግ በታች የሆኑ አቃቤያን ሕግን ቅጥር፣ ዝውውርና የደረጃ እድገት በሚመለከት ውሳኔ መስጠት ስለመሆኑ ደንቡ በአንቀጽ 46(3) ድንጋጌ ስር አስገዳጅነት ባለው መልኩ አስቀምጧል። ደንቡ የይግባኝ መብትን በተመለከተም በአንቀጽ 41 ስር አስቀምጧል። ለጉዳዩ ቀጥተኛ ተፈጻሚነት ያለው ደንብ ይህን ያህል ግልጽ ከሆነ ደግሞ የከተማውን አቃቤያን ሕግን በተመለከተ በመሰረታዊ የስራ ሂደት ለውጥ ምክንያት የተለየ ሕግ ባልወጣበት ሁኔታና አዋጅ ቁጥር 568/2000 በሕግ ተዋረድ ከደንቡ በላይ መሆኑ ግልጽ ቢሆንም አዋጁ ደንቡን ሙሉ በሙሉ የተካበት መንገድ ያለ ስለመሆኑ በግልጽ የሚያሳይ ድንጋጌ ሳይኖር በአዋጅ ቁጥር 568/2000 መሰረት የአካል ጉዳተኞች አቃቤያን ሕግ የዝውውር ጉዳይ የአድሎ ተግባር የተፈፀመ ነው ተብሎ ስለተገለጸ ብቻ በፍርድ እንዲያልቅ የሚደረግበት አግባብ የለም። ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች ተጠሪ በአቃቤያን ሕግነት ተመድበው የሚሰሩ ሰራተኛ እና ስራው ሹመት ሁኖ የተለየ የሕግ ማዕቀፍ በሆነው በደንብ ቁጥር 24/1999 የሚገዛ መሆኑን ከአዋጅ ቁጥር 568/2000 ይዘትና መንፈስ አዛምደው ሳይመለከቱ ጉዳዩ በፍርድ ቤት ቀጥታ ክስ የሚቀርብበትና እልባት የሚሰጥበት ነው በሚል ምክንያት ጉዳዩን መዳኘታቸው በሕጉ ባልተሰጣቸው ስልጣን ሁኖ ስለአገኘን ከኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 37፣ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 4፣ 9 እና 231(1(ለ)) ድንጋጌዎች አኳያ ሲታይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ አግኝተናል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 00746 ሐምሌ 08 ቀን 2003 ዓ/ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 111843 ህዳር 22 ቀን 2004 ዓ/ም የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. ተጠሪ አካል ጉዳተኛ ቢሆኑም በደንብ ቁጥር 24/1999 መሰረት ተሹመው የሚሰሩ በመሆኑ አከራካሪው ጉዳያቸው በደንቡ መሰረት ስልጣን ባለው አካል ከሚታይ በስተቀር በፍርድ ሊያልቅ የሚችል አይደለም ብለናል።
3. ለክርክሩ የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።
 የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ሙስጠፋ አህመድ

ተክሊት ይመስል

አመልካቾች፡- :- 1ኛ/ አቶ በረከት ኃ/ኪሮስ

2ኛ/ አቶ ዮሐንስ ኃ/ኪሮስ

3ኛ/ አቶ አስቻለው ስሜ -

} ጠበቃ አቶ ለገሰ ማሞ ቀረቡ

ተጠሪች፡- አቶ ጎይቶም ኃ/ኪሮስ - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ ለተያዘው ክርክር መነሻ የሆነው የአሁኖቹ 1ኛ እና 2ኛ አመልካቾች እንዲሁም በክርክሩ ሂደት በሞት የተለየችው የምስራች ኃ/ኪሮስ የሚች አባታችን የአቶ ኃ/ኪሮስ አባይ ውርስ ይጣራልን ሲሉ በሀዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አንዳቸው በሌላኛው ላይ ያቀረቡት ክስ መሆኑን የአሁኑ 2ኛ አመልካች ክሱን ያቀረበው በአሁኑ 1ኛ አመልካች እና በምስራች ኃ/ኪሮስ ላይ መሆኑን የምስራች ኃ/ኪሮስ ክስ ያቀረበችው ደግሞ በአሁኑ 1ኛ አመልካች ላይ መሆኑን ፍ/ቤቱም ለሁለቱ ክሶች የተከፈቱትን ሁለት መዝገቦች በማጣመር ውርሱ እንዲጣራ ያደረገ ቢሆንም የምስራች ኃ/ኪሮስ ባቀረበችው ይግባኝ መነሻ የአሁኑ 2ኛ አመልካች የውርስ ይጣራልኝ ክስ በይርጋ ይታገዳል ተብሎ በይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት በመወሰኑ የአሁኑ 2ኛ አመልካች ከክርክሩ ውጪ መሆኑን በምስራች ኃ/ኪሮስ ከሳሽነት እና በአሁኑ 1ኛ አመልካች ተከላሽነት በመ.ቁ. 17994 የተጣራው ውርስ በአፈፃፀም ደረጃ ደርሶ የምስራች ኃ/ኪሮስ በሚች ባለቤት በወ/ሮ ዘላለም ስሜ ስም ተመዝግቦ የሚታወቅ ድርጅት (የውርስ ሀብት) በሀራጅ ለማሸጥ የጨረታ ማስታወቂያ ወጥቶ ጉዳዩ በቀጠሮ እያለ የምስራች ኃ/ኪሮስ በ12/11/02 በሞት በመለየቷ ምክንያት የጨረታው ሂደት ተቋርጦ መዝገቡ መዘጋቱን ከዚህ በኋላ በተከላሽነቱ ሲከራከር የነበረው የአሁኑ 1ኛ አመልካች እና ቀደም ሲል ከክርክሩ ውጪ ተደርጎ የነበረው የአሁኑ 2ኛ አመልካች የሚች የምስራች ኃ/ኪሮስ ተተኪ ወራሾች መሆናቸውን በ05/12/02 በፍ/ቤት ያረጋገጡበትን ማስረጃ በመያዝ በ10/12/02 ቀርበውና

ጉዳዩን አንቀሳቅሶው የውርስ ሀብቱ በሀራጅ እንዲሸጥ ተሰጥቶ የነበረው ትዕዛዝ ቀሪ ተደርጎ ድርጅቱን በስምምነት ሸጠው ለመቅረብ እንዲፈቀድላቸው ያቀረቡትን ጥያቄ ፍ/ቤቱ በመቀበሉ ድርጅቱን በስምምነት አጎታቸው ነው ለተባለው ለአሁኑ 3ኛ አመልካች መሸጣቸውን ገልፀው የሽያጭ ውሉን ይዘው በ12/12/02 በመቅረባቸው ፍ/ቤቱ የሽያጩን ውሉን አጽደቆ በውሉ መሰረት እንዲፈጸም በዚህ ዕለት ትዕዛዝ በመስጠት መዝገቡን ዘግቶ ያሰናበታቸው መሆኑን ከዚህ በኋላ የስር በመቃወም አመልካች (የአሁኑ ተጠሪ) የአቶ ኃ/ኪሮስ አባይ ወራሽ ስለመሆኑ ማስረጃ በማያያዝ የስር በመተጠሪዎች (የአሁኖቹ አመልካቾች) ወራሽ መሆኑን እያወቁ እና የሚች የምስራች ኃ/ኪሮስ ውርስም በሕጉ አግባብ ሳይጣራ በ10/12/02 እና በ12/12/02 የሰጡት ትዕዛዝ መብቴን የሚነካ በመሆኑ በፍ.ስ.ስ.ሕ.ቁ 358-360 መሰረት እንዲነሳ ይወሰንልኝ ሲል መቃወሚያ ማቅረቡን ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ 1ኛ እና 2ኛ የመተጠሪዎች ተተኪ ወራሽ ነን ብለው መዝገብ ከማንቀሳቀስ ውጪ የምስራች ኃ/ኪሮስ ውርስ በሕጉ መሰረት እንዲጣራ እንዳደረጉ በ10/12/02 እና በ12/12/02 የተሰጡት ትዕዛዞች በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 3 መሰረት እንደፍርድ እንደሚቆጠሩ እና ወደ 3ኛ የመተጠሪ የስም ዝውውሩ አለመፈፀሙን ከከተማው አስተዳደር እንዳረጋገጠ በዝርዝር በመግለፅ በመ.ቁ 17994 በ21/03/04 በሰጠው ውሳኔ በ10/12/02 እና በ12/12/02 ሰጥቷቸው የነበሩትን ትዕዛዞች በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 360 መሰረት መሰረዙን ከፍተኛው ፍ/ቤት በመ.ቁ 11312 በ04/04/04 በሰጠው ትዕዛዝ የቀረበለትን ይግባኝ ሳይቀበለው መቅረቱን የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎትም አመልካቾች የሚኖሩት በደቡብ ክልል ተጠሪ ደግሞ በኦሮሚያ ክልል በመሆኑ ምክንያት በተለያዩ ክልሎች በሚኖሩ ተከራካሪ ወገኖች መካከል የተነሳ ክርክርን የማየት ስልጣን የፌ/ፍ/ቤቶች መሆኑን በመግለፅ በመ.ቁ. 56046 27/04/04 ጉዳዩን ማሰናበቱን የክርክሩ ሂደት ያስረዳል።

አመልካቾች በ1/05/04 አዘጋጅተው ያቀረቡት አቤቱታ ይዘት ባጭሩ ተከራካሪ ወገን የሚባሉት ከሳሽ እና ተከሳሽ እንጂ በመቃወም አመልካች ጭምር ስላልሆነ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የአሁኑ ተጠሪን በተከራካሪ ወገንነት መፈረጃ ስህተት ነው በፍ.ስ.ስ.ሕ.ቁ 358 መሰረት መቃወሚያ ሊቀርብ የሚችለው በስረነገር ውሳኔ ላይ እንጂ በ10/12/02 እና በ12/12/02 በተሰጡት ዓይነት የአፈፃፀም ትዕዛዞች ላይ አይደለም 1ኛ እና 2ኛ አመልካቾች የሽያጩን ገንዘብ የተቀበሉ የሰነድ እና የንብረት ርክክብ የተደረገ እና ውሉ እና ትዕዛዙ ከማህደሩ ጋር የተያያዘ በመሆኑ በ12/12/02 የተሰጠው ትዕዛዝ ተፈፅሟል እነዚህ ሁኔታዎችም የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔዎችና ትዕዛዞች መሰረታዊ የሕግ ስህተት እንዳለባቸው የሚያረጋግጡ በመሆኑ እንዲሻሩ ይወሰንልን የሚል ሲሆን ተጠሪው በበኩሉ በ7/9/04 በተፃፈ ማመልከቻ በፍ.ስ.ስ.ሕ.ቁ. 358 መሰረት መቃወሚያ ለማቅረብ የቻልኩት የአባቴ ኃ/ኪሮስ አባይ እና የእህቴ የምስራች ኃ/ኪሮስ ውርስ እንዲጣራልኝ በከፍተኛ ፍ/ቤት ክስ መስርቼ 1ኛ እና 2ኛ አመልካቾች የፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 7 ድንጋጌን ጠቅሰው መቃወሚያ በማቅረባቸው እና ክስ ያቀረብኩበት መ.ቁ 10067 በመቃወሚያው መሰረት በመዘጋቱ ነው፤ ትዕዛዞቹ እንደፍርድ የሚቆጠሩ ናቸው ተብሎ የተሰጠው ትርጉም ስህተት የለውም የስም ዝውውር አልተፈፀመም በመ.ቁ 23149 በ20/12/02 ዕግድ አሰጥቻለሁ ወራሽ መሆኑን እያወቁ እና ውርስ ሳይጣራ አመልካቾቹ ውሉን አቅርበው ያስፀደቁት ከቅን ልቦና ውጪ ነው 3ኛ አመልካች የ1ኛ እና የ2ኛ አመልካቾች የእናት ወገን አጎት ነው በ10/12/02 በተደረገው ውል በአንቀጽ 2.2. መሰረት ስም እስኪዛወር ድረስ ብር 50,000 በገዥው እጅ እንደሚቆይ ስለተገለፀ ክፍያ ተፈጽሟል

የተባለው ሀሰት ነው በዚህም ሁኔታ የስር ፍ/ቤት ውሳኔዎች ስህተት የሌለባቸው በመሆኑ እንዲሁ ይወሰንልኝ በማለት መልስ ሰጥቶ እና አመልካቾችም በ29/09/04 የተፃፈ የመ/መልስ አቅርቦው የጽሁፍ ክርክሩ በዚህ ተጠናቋል።

ይህ ችሎትም ጉዳዩን መርምሯል። በክርክሩ ምላሽ ማግኘት የሚገባው ጭብጥ የደቡብ ክልል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለኝም በማለት አቤቱታውን ያሰናበተው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም መሰረት በሀገራችን ፍ/ቤቶች በተለያዩ ደረጃ እና እርከን ተዋቅረው የሚገኙ ሲሆን ይህ አወቃቀር የክልል እና የፌዴራል ፍ/ቤቶችንም የሚያጠቃልል ነው። በተለያዩ ደረጃ እና እርከን ተዋቅረው ከሚገኙት መካከል እያንዳንዱ ፍ/ቤት የሚያስተናግዳቸው የጉዳይ ዓይነቶች የሚወሰነው ለየፍ/ቤቱ በሕግ ተለይቶ በተሰጠ የስረ ነገር እና የግዛት ስልጣን ነው። የግዛት ስልጣን በዋናነት መሰረት የሚያደርገው ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ጉዳይ የተፈጠረበትን ቦታ ለተከራካሪ ወገኖች የሚኖረውን አመቺነት እና መሰል ሁኔታዎችን ሲሆን የስረ ነገር ስልጣን መሰረት የሚያደርገው ግን ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ጉዳይ ይዘት፣ የተከራካሪ ወገኖችን መብትና ጥቅም ክብደት እና መጠን የጉዳዩን የውስብስብነት ደረጃ እና መሰል ነጥቦችን በመሆኑ በጉዳዮች አመራር ስርዓት ውስጥ ከፍተኛ ትኩረት የሚሰጠው እና በጥንቃቄ መጤን የሚገባው ነው። የፍ.ስ.ስ.ሕ.ቁ 9 እና 10 ድንጋጌዎች ተገናዝበው ሲታዩም ሕጉ ከፍተኛ ትኩረት የሚሰጠው ከግዛት ስልጣን ይልቅ ለስረ ነገር ስልጣን መሆኑን መገንዘብ የሚያስችሉ ናቸው። የፍ/ቤቶች ስልጣን ሌላው ገጽታ ፍርድን የማስፈፀም ስልጣን ነው። ፍርድን የማስፈፀም ጉዳይ በስረ ነገር ክርክሩ ተረጋግጠው የፍርድ ኃይል ያገኙት የተከራካሪ ወገኖች መብት እና ግዴታ በስነ ስርዓት ሕጉ የተደነገገውን የአፈፃፀም ስርዓት ተከትለው እንዲፈፀሙ ከማድረግ ውጪ አዲስ መብት እና ግዴታ የሚቋቋምበት ባለመሆኑ ብዙ ሲያከራክር አይታይም። በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 371 ላይ እንደተመለከተው የማስፈፀም ስልጣን የስረ ነገር ስልጣንን የሚከተል ነው። ተገቢ ሁኔታዎች ሲያጋጥሙም ስረ ነገሩን የወሰነው ፍ/ቤት አፈፃፀሙን በውክልና ወደ ሌላ ፍ/ቤት ሊመራው እንደሚችል በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 372 የተመለከተ ሲሆን በላይኛው እርከን የሚገኙ ፍ/ቤቶች የአፈፃፀም ጉዳዮችን በውክልና በታችኛው እርከን ለሚገኙ ፍ/ቤቶች ጭምር የሚያስተላልፉባቸው አጋጣሚዎች ይኖራሉ። ይህ ሁኔታም ፍርድን የማስፈፀም ስልጣን ከስረ ነገር ስልጣን በእጅጉ የተለየ እና የስረ ነገር ስልጣን ለሌለው ፍ/ቤት ጭምር በውክልና ሊሰጥ የሚችል መሆኑን መገንዘብ የሚያስችል ነው።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የደቡብ ክልል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለኝም ያለው ጉዳዩ በተለያዩ ክልሎች የሚኖሩ ግለሰቦች የሚከራከሩበት መሆኑን በመጥቀስ ነው። እንደተባለው ነዋሪነታቸው በተለያዩ ክልሎች በሆኑ ተከራካሪ ወገኖች መካከል የሚነሳ ክርክርን የማየት ስልጣን የፌዴራል ፍ/ቤቶች መሆኑ በአዋጁ 25/1988 አንቀጽ 5(2) ስር ተመልክቷል። አዋጁ በዚህ ሁኔታ የደነገገው የስረ ነገር ስልጣንን ነው። ለሰበር ችሎት የቀረበው አቤቱታ ግን የተነሳው ከስረ ነገር ፍርድ ሳይሆን ከፍርድ አፈፃፀም ትዕዛዞች መሆኑን መዝገቡ ያስረዳል። ሰበር ችሎቱ የጠቀሰው የአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 5(2) ድንጋጌ ፍርድ የማስፈፀም ስልጣንን የሚገዛ አይደለም። ለአፈፃፀም የቀረበውን የስረ ነገር ፍርድ የሰጠው የሀዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን ፍርዱን የማስፈፀም ስልጣን የሚኖረውም

ይኸው ፍ/ቤት ነው። በአፈፃፀም ደረጃ ወደ ጉዳይ የገባው ተከራካሪ ወገን የሌላ ክልል ነዋሪ መሆኑ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 371 የተደነገገውን ፍርድን የማስፈፀም ስልጣን የሚነካ አይደለም። በዚህም ሁኔታ ሰበር ችሎቱ አቤቱታውን ተቀብሎ ማስተናገድ ሲገባው ስልጣን የለኝም በማለት ያሰናበተው በአግባቡ ሆኖ አልተገኘም። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ የሌላ ክልል ነዋሪ የሆነ ተከራካሪ ወገን በአፈፃፀም ደረጃ ወደ ክርክሩ መግባቱ ጉዳዩን ወደ ፌዴራል ጉዳይነት ይለውጠዋል የሚባል ቢሆን ኖሮ ሰበር ችሎቱ አቤቱታውን አስተናግዶ የሀዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነዋሪነታቸው በተለያዩ ክልሎች በሆኑ ተከራካሪ ወገኖች መካከል የተነሳ ክርክርን የማየት ስልጣን ነበረው ወይስ አልነበረውም ? በሚለው ጭብጥ ዙሪያ ተገቢውን ውሳኔ መስጠት የሚገባው ሆኖ እያለ ጉዳዩ በፌ/ፍ/ቤቶች ስልጣን ስር የሚወድቅ በመሆኑ የሰበር አቤቱታውን የማየት ስልጣን የለኝም በማለት አቤቱታውን ማሰናበቱ አቋሙ እና ትዕዛዙ የማይጣጣሙ መሆኑን መገንዘብ የሚያስችል ነው። ከላይ በዝርዝር በተገለፀው ሁኔታ የደቡብ ክልል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሁለት የተለያዩ ክልሎች የሚኖሩ ግለሰቦች ተከራካሪ የሆኑባቸውን ጉዳዮች የማየት ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 5(2) መሰረት የፌ/ፍ/ቤት በመሆኑ የሰበር አቤቱታውን የማየት ስልጣን የለኝም በማለት የሰጠው ትዕዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. የደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ.ቁ 56046 በ27/04/04 የሰጠው ትዕዛዝ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. የደቡብ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ጉዳዩ በዳኝነት ስልጣን ስር የሚወድቅ መሆኑን ተገንዝቦ ጉዳዩን በማንቀሳቀስ የአሁኖቹ አመልካቾች አቅርበውለት የነበረውን የሰበር አቤቱታ መርምሮ ተገቢውን ውሳኔ ይሰጥበት ዘንድ ጉዳዩ በፍ.ሥ.ሥ.ሕ.ቁ 341(1) መሰረት ወደ ክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት እንዲመለስ ውሳኔ ተሰጥቷል።
3. በዚህ ችሎት የተደረገው ክርክር ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።
4. የውሳኔው ግልባጭ ለክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ይላክ።
5. እልባት ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይምለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሰላሴ

አልማው ወሌ

አዳነ ንጉሴ

መኩንን ገ/ሀይወት

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- አቶ አስፋው ጉደታ - ቀረቡ

ተጠሪዎች፡- የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ - አልቀረበም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርምራ ሲሆን፤ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው በግራ ቀኙ መካከል ከተደረገው ጊዜያዊ/ኮንትራት/ የሰራተኛ ቅጥር ግንኙነት የመነጨን ክርክር እንደጊዜው ቅደም ተከተል በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሰረት የአሰሪና ሰራተኛ ችሎት ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለኝም በማለት የአሁን አመልካችን ካሰናበተው፤ እንዲሁም በአዋጅ ቁጥር 515/99 የተቋቋመው የሲቪል ሰርቪስ ሰራተኞች አስተዳደር ፍ/ቤትም ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ሥልጣን የለኝም በማለት የአመልካችን ክስ ውድቅ ካደረገው፤ የአመልካች ጉዳይ በየትኛው የዳኝነት አካል ሊታይ ይገባል? የሚለውን ነጥብ ለይቶ ለመወሰን ሲባል ነው።

ለዚህ የሰበር ጉዳይ መነሻ በሆኑት በየደረጃው በተሰጡት ዳኝነቶች እና በግራ ቀኙ ክርክር እንደተረጋገጠው አመልካች የአሁን ተጠሪ ቋሚ ሰራተኛ አይደለም። ግንኙነቱ በጊዜያዊ የቅጥር ሁኔታ ላይ የተመሰረተ ነው። ተጠሪም በአዋጅ ቁጥር 515/99 የሚገዛ መንግስታዊ መ/ቤት ስለመሆኑም አላከራከረም።

አመልካች ለዚህ የሰበር ጉዳይ ምክንያት የሆነውን ክስ በሲቪል ሰርቪስ አስተዳደር ፍ/ቤት ከማቅረቡ በፊት በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሰረት የአሰሪና ሰራተኛን ጉዳይ በመጀመሪያ ደረጃ ለማየት ስልጣን ባለው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ማቅረቡና ችሎቱም ሥልጣን የለኝም በማለት የሰጠው ዳኝነት ከዚህ የሰበር ጉዳይ ጋር ቀጥተኛ ቁርኝት ያለው ባይሆንም ከላይ በፍሬ ነገር ረገድ እንደተረጋገጠው አሰሪው የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ በፌዴራል መንግስት ሰራተኞች አዋጅ ቁጥር 515/99 መሰረት የሚተዳደር በመሆኑ የግራ ቀኙ ክርክር በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሰረት ሊዳኝ የሚችል አይደለም። በዚህ ረገድ የአሰሪና ሰራተኛ ችሎቱ ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን ስልጣን የለኝም በማለት የሰጠው ዳኝነት በአግባቡ ነው ከሚባል በቀር የአሁን አመልካችን ፍትህ ለማግኘት መብት በሚያጣብብ አኳኋን በስልጣን

ረገድ የተሳሳተ ዳኝነት ሰጥቷል በመሆኑም አመልካች ፍትህ የማግኘት መብቱን የት ያረጋግጥ? ፍትህ የመግኘት መብቱ ተነፍቷል፤ ለሚለው መደምደሚያ መነሻ ሊሆን የሚችል ዳኝነት አይደለም።

በሌላ በኩል የአሁን ተጠሪ የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ በፌዴራል መንግስት ሰራተኞች አዋጅ መሰረት የሚገዛ፤ የሚተዳደር መ/ቤት ይሁን እንጂ በእርሱ እና በሰራተኞች መካከል ከስራ ግንኙነት የመነጨ ክርክር በተነሳ ጊዜ በማን እና በምን አካሄድ መሰረት ሊስተናገድ እንደሚችል በሚደነግገው በአዋጅ ቁጥር 515/99 አንቀጽ 2(1) ስር የሲቪል ሰርቪስ አስተዳደር ፍ/ቤቱ ሥልጣን በፌዴራል የመንግስት መ/ቤቶች ውስጥ በቋሚነት ተቀጥሮ በሚሰራ ሰራተኛ ላይ ብቻ የተወሰነ በመሆኑ ለዚህ የሰበር ጉዳይ መነሻ በሆነው በይ/መ/ቁ 01371/2004 ግንቦት 30 ቀን 2004 ዓ/ም በዋለው ችሎት የሲቪል ሰርቪስ ሚኒስቴር አስተዳደር ፍ/ቤት የአመልካችን ጊዜያዊ ወይም የኮንትራት ሠራተኛ መሆን መነሻ አድርጎ ጉዳዩን ለማየት በህግ ተለይቶ የተሰጠን ሥልጣን የለም በሚል የሰጠው ብይንም መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አላገኘነውም።

ይልቁንም የአዋጅ ቁጥር 515/99 የተፈፀሚነት ወሰን በቋሚ ሰራተኞች ላይ የተወሰነ በመሆኑ የተነሳ በፌዴራል መንግስት መ/ቤቶች ጊዜያዊ የኮንትራት ሰራተኞች ጉዳይን ጭምር ሊሸፈን ያልቻለ መሆኑ ታይቶ ይህንኑ ክፍተት ለመሙላት በፌዴራል የመንግስት ሰራተኞች አዋጅ ቁጥር 515/99 አንቀጽ 22(3) መሰረት የፌዴራል መንግስት ጊዜያዊ የኮንትራት ሰራተኞች ቅጥር አፈፃፀም መመሪያ በመስከረም ወር 2000 ወጥቷል። ይህ መመሪያ ቀጣሪ በሆነውና በጊዜያዊ የኮንትራት ሰራተኛ መካከል ሊነሱ ሚችሉትን ክርክሮች ሁሉ አይቶ መብትና ግዴታን በመወሰን ረገድ በተሟላ አካሄድ የወጣ መመሪያ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ጉዳይ እንዳለ ሆኖ የዚህኑ መመሪያ አፈፃፀም በሚመለከት ቀጣሪው በሚሰጠው ውሳኔ ተቀጣሪው ካልተስማማ አቤቱታውን ወይም ይግባኙን ለመደበኛው ፍ/ቤት ማቅረብ ይችላል በሚል የተደነገገው ለዚህ ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት እንዳለው ተረድተናል።

በመሆኑም የአሁን አመልካች የአዋጅ ቁጥር 515/99 የአፈፃፀም ወሰን፤ በዚህ አዋጅ አንቀጽ 22(3) መሰረት የፌዴራል መንግስት ጊዜያዊ የኮንትራት ሰራተኞች ቅጥር አፈፃፀም መመሪያ ለማውጣት ከተፈለገበት ዓላማ እና የተፈፃሚነት ወሰን አንፃር አገናዝቦ ሲታይ መ/ቤቱ በሰጠው ውሳኔ ላይ ጉዳዩን ለፌዴራል ከፍ/ፍ/ቤት መቅረብ የሚገባው እንጂ በአዋጅ ቁጥር 377/96 ሆነ በአዋጅ ቁጥር 515/99 አንፃር እንደቅደም ተከተሉ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም ሆነ በፌዴራል ሲቪል ሰርቪስ ሚኒስቴር አስተዳደር ፍ/ቤት ሊታይ የሚችል አይደለም በሚል የተሰጠው ዳኝነት መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አላገኘነውም።

ው ሳ ኔ

1. በዚህ ጉዳይ የፌዴራል ሲቪል ሰርቪስ ሚኒስቴር የአስተዳደር ፍ/ቤት በይ/መ/ቁ 01371/2004 ግንቦት 30 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ብይን፤ ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ጉዳዩ በይግባኝ ተመልክቶ ይኸው ብይን በህግም ሆነ በፍሬ ነገር ረገድ ስህተት የተፈፀመበት አይደለም በማለት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 80357 ሐምሌ 19 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ ሁሉ ፀንቷል።
2. አመልካች ጉዳዩን ሥልጣን ላለው አካል አቅርቦ የማሰማት መብቱን ይህ ፍርድ አያግደውም ብለናል።
3. በዚህ የሰበር ጉዳይ ክርክር የተነሳ ግራ ቀኝ ላወጡት ወጭና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የመድሃኒት ፈንድና አቅርቦት ኤጀንሲ - ነ/ፈ.ጅ ኦላኒ በክረ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ቦጋለ ዱንፋ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የጅም ከተማ ወረዳ ፍ/ቤትና የጅም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። ጉዳዩ የስራ ግንኙነትንና ተፈጻሚነት ያለውን ህግ የሚመለከት ነው።

ተጠሪ በአመልካች ድርጅት የጥበቃ ስራ መደብ ላይ ተመድቦ ሲሰራ ከየካቲት 22 ቀን 2004 ዓ.ም. ጀምሮ ከስራና ከደመወዝ ያገደኝ በመሆኑ ውዝፍ ደመወዝ ከፍሎ ወደስራዬ ይመልሰኝ በማለት ለወረዳው ፍ/ቤት ክስ አቅርቧል። አመልካች ሰራተኞቹ በሲቪል ሰርቪስ ህግ (አዋጅ ቁጥር 515/99) መሰረት የሚተዳደሩ በመሆኑ የወረዳው ፍ/ቤት ሥልጣን የለውም። ተጠሪ የኤጀንሲውን ሰራተኛ በመደብደቡ ከስራ የተሰናበተ ስለሆነ ስንብቱ ህጋዊ ነው በማለት ተከራክሯል። የወረዳው ፍ/ቤት ጉዳዩን የማየት ሥልጣን አለኝ፣ ለጉዳዩ ተፈጻሚነት ያለው አዋጅ ቁጥር 377/96 ነው በማለት የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ አመልካች ተጠሪን ያለአግባብ ከስራ ያሰናበተው በመሆኑ ወደ ስራው ይመለስ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት አመልካች ይግባኝ ለዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርቧል። የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ ቁጥር 337 መሰረት ይግባኙን ሰርዞታል።

አመልካች ግንቦት 22 ቀን 2004 ዓ.ም. በተፃፈ የሰበር አቤቱታ አመልካች አዋጅ ቁጥር 553/1999 በነጋሪት ጋዜጣ ከወጣበት ነሐሴ 29 ቀን 1999 ዓ.ም. ጀምሮ የፌዴራል መንግስት መስሪያ ቤት እንደሆነ ተደንግጓል። አመልካች ሰራተኞቹን የሚያስተዳድረው በሲቪል ሰርቪስ

ህግ መሰረታዊ መርሆዎች መሰረት እንደሆነ ተመልክቷል። ይህም በመሆኑ ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 515/1999 መሰረት መብቱን ለፌዴራል ሲቪል ስርቪስ ሚኒስቴር አስተዳደር ፍ/ቤት ማቅረብ ሲገባው ለጅም ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት ማቅረቡና የበታች ፍ/ቤቶችም ጉዳዩን ተቀብለው መወሰናቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ በበኩሉ የአመልካች አቤቱታ የህግ መሰረት የለውም። ተጠሪ በዲ.ሲ.ፕሊን ኮሚቴ የተሰጠብኝ ውሳኔ የለም የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ሰኔ 28 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ መልስ አቅርቧል። አመልካች ሀምሌ 13 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ ሰጥቷል።

ክስር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የበታች ፍ/ቤቶች ጉዳዩን ለመዳኘት ሥልጣን የሌላቸው መሆኑን አመልካች ያነሳውን መቃወሚያ በማለፍ ውሳኔ መስጠታቸው ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረና።

ጉዳዩን እንደመረመርነው አመልካች በአዋጅ ቁጥር 553/1999 ራሱን የቻለ የፌዴራል መንግስት መስሪያ ቤት ሆኖ የተቋቋመ መሆኑን በአዋጁ አንቀጽ 6 ንዑስ አንቀጽ 1 በግልፅ ተደንግጓል። የአመልካች ዋና ዳይሬክተርም የፌዴራል ሲቪል ስርቪስ ህግን መሰረታዊ መርሆዎች በመከተል ቦርዱ በሚያፀድቀው መመሪያ መሰረት የኤጀንሲውን ሰራተኞች የሚቀጥርና የሚያስተዳድር መሆኑ በአዋጅ ቁጥር 553/1999 አንቀጽ 14 ንዑስ አንቀጽ 2(ለ) በግልጽ ተደንግጓል። ይህም የአመልካች ሰራተኞችን መሰረታዊ መብትና ግዴታ የዲ.ሲ.ፕሊን እርምጃ አወሳሰደና የስራ ስንብት ህጋዊነት በተመለከተ ተፈፃሚ የሚሆነው የህግ ማዕቀፍ አዋጅ ቁጥር 377/1996 ሳይሆን አዋጅ ቁጥር 515/1999 መሆኑን በግልጽ የሚያሳይ ነው።

የጅም ዞን ወረዳ ፍ/ቤትና የጅም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በአዋጅ ቁጥር 515/1999 የሚተዳደሩ የፌዴራል የመንግስት መስሪያ ቤት ሰራተኞች የሚያቀርቡትን አቤቱታ የመቀበልና ውሳኔ የመስጠት ስልጣን አልተሰጣቸውም። በመሆኑም የበታች ፍ/ቤቶች አመልካች ያቀረበውን መቃወሚያ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁጥር 9 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረት በመቀበል ጉዳዩን አከራክሮ ለመወሰን የሚያስችለን የዳኝነት የስራ ነገር ስልጣን የለንም በማለት መዝጋት ሲገባቸው፣ አመልካች በራሱ ገቢ የሚተዳደር መስሪያ ቤት ስለሆነ ለጉዳዩ ተፈፃሚነት ያለው አዋጅ ቁጥር 377/1996 ነው በማለት ውሳኔ መስጠታቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. የአሮሚያ ክልል የጅም ከተማ ወረዳ ፍ/ቤትና የጅም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔ ተሸሯል።
2. ጉዳዩ በአዋጅ ቁጥር 515/1999 መሰረት የሚታይ በመሆኑ የጅም ወረዳ ፍ/ቤትና የጅም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን የማየት የዳኝነት ስልጣን የላቸውም በማለት ወስነናል።
3. በዚህ ፍ/ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኝ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- የአብጃታ ሻላ ሶዳ አሽ አክሲዮን ማህበር - ጠበቃ ተሾመ ቢራ ቀረቡ
ተጠሪ፡- የአብጃታ ሻላ ሶዳ አሽ መሰረታዊ ስራተኛ ማህበር ስለ ተወካይ ጃራ ኡሻ ቀረቡ

1. ነጋዎ ጤፎ	22. ፈረዳ ቡታ	43. ጃርጌ ሂንሴኔ
2. አሚኖ ኡሻ	23. ግርማ ጎሴ	44. ጢሊሳ ማንዳዩ
3. አሉታ ዋዶ	24. ጎዳና ቡላ	45. ቱኬ ጎበና
4. አቡ መሰቶ	25. ጎዳና ሹቤ	46. የኔነሽ መንግስቱ
5. ገበኦ ኤዱ	26. ጎሴ ሻሌ	47. ይልማ ሞላ
6. ሁሰን ማሉ	27. ወልዳዩ ሄርጳ	48. ዋሪ ጅሩ
7. ቦኔ ሳክሎ	28. ኮርማ በዳሶ	49. ወልዴ ጉተማ
8. በዳሶ ቡዱ	29. ገመዳ ለገቶ	50. ታደለ በለጠ
9. ሁሴን ናኔሶ	30. ሀሰን ዳለቻ	51. ሊቃስ ለቤና
10. አሊዬ ደቀቦ	31. ሮባ ቱኔ	52. ቁፋ ገመዳ
11. ኢቲሶ በሩሻ	32. ታደለ ውብሽጎ	53. ቁፋ ጀንጃሳ
12. ቡሊ ሂርጳ	33. ቡዴ ቦረማ	54. ቃቡቶ ጉዩ
13. ከድር ሀጂ	34. ጠና ወቲቻ	55. ሂርጳ ሁልፌ
14. ጢቤሶ ሮባ	35. ተሾመ ነገዎ	56. ሀይለኛው ወርቁ
15. ዳቤ ገልገሎ	36. ተሽቱ ቢልቢላ	57. ደጃ ጃንጂሳ
16. ተሽቱ ቡዱ	37. ገመዳ ሮባ	58. ደበበ ተክሌ
17. አበሻ ሳፋኦ	38. ገነሞ ቡልቃ	59. ግርማ ቡኪ
18. ሁሴን ዳባ	39. ቦንሶ ያሴ	60. ገመቹ ጨራ
19. ቱና ጢንቤ	40. ለሜቻ ተካልኝ	61. ገመዱ ገነሞ
20. መንግስቱ ሂንሴኔ	41. ገመዳ ዋታ	62. አህመድ አደም
21. አማን ሀ/ሃሰን	42. በቀለ ወልደማሪያ	63. በለጠ አለማየሁ
64. ብርሃኑ ወዩሶ	96. አንበሳ ጉዩ	128. ዋሪ በሪሳ
65. በዳኔ ሚንጆሶ	97. ይርጋ ገበየሁ	129. ዋዩ ሽቶ
66. አቤ ቡኑሼ	98. ኩርኩሩ መቼሳ	130. ሂርጳ ጃርሶ
67. አማን ስቴሳ	99. አደም ነገዎ	131. አቢቲ ዋሪ

68. አበበ ደጀኔ	100. ግርማ ማሞ	132. ጃውሮ ዳሉ
69. አቡሽ ማካንጎ	101. አደም ክድር	133. ቃዎ ሜጢ
70. አበባ ቅጣው	102. መልክቶ ጢንቢሴ	134. ገመዳ ደብሳ
71. አዳኛ ጉደታ	103. ኩባ ሺግዳ	135. አኑሎ ፈይሳ
72. አበባ ቱራ	104. ካሪም ደቀቦ	136. ደስታ ደለቻ
73. ዮሐንስ አየለ	105. ጃልዳ ገመዳ	137. ሌንጮ ገመዳ
74. ዋዶ ሀሰን	106. ዱሌ ዳዲ	138. ይርዳው አለሙ
75. ተስፋዬ ሰይፉ	107. አበቡ ገመዳ	139. ንጉሱ ጆሮ
76. ወርቁ ገብሬ	108. ቁፋ ገመዳ ጌሳሞ	140. ጌትነት መታፈሪያ
77. እሸቱ ላታሞ	109. አማን ሃጂ ጠደቻ	141. ቢልቢላ ቂጦ
78. ጌታቸው ሐይሉ	110. ሀቡ ገዳ	142. ቁፋ ገረጂ
79. ጃራ ኡሻ	111. ባቲ ጡና	143. ብደላ እንድሪስ
80. ወለሳ ሙክታር	112. ነቢ ገባባ	144. ቀበቶ ገመዳ
81. ጸሐይ ክበደ	113. ፈዬ ቢልቢላ	145. ሚኤሶ ዳለቻ
82. ቶላ ወቲቻ	114. ሀጂ ጣደቻ	146. አቤል ዳለቻ
83. ሽታዬ ደምሴ	115. አማኖ ገመቹ	147. ዋሪ ኤገቶ
84. ሽመልስ ዳያሮ	116. አቡ ቡታ	148. ሜሻ ገዳ
85. ማስረሻ ወልዴ	117. ሞገስ ደያሮ	149. ዲማ ኤንቶ
86. መንገሻ ዋሌ	118. ገመዲ ጌላ	150. አብጃቶ ደገላ
87. መሀመድ ዳውድ	119. ሂርጳ ሌንጂሶ	151. ደቀቦ ኤገቶ
88. ዮሴፍ ክሌቻ	120. ሀቢቦ ገልገሉ	152. ዶኒ ዶሪ
89. አንለይ ገላው	121. ለማ ሀይሉ	153. ዋሾ ጎሴ
90. አስረስ ቸኮል	122. ዋሪዩ ኡሼጦ	154. ጃልዶ ዋሪ
91. አየለች በላቸው	123. አቡ ቲያ	155. ደስታ ቡሎ
92. በዳሶ ፉሪ	124. አብድልቃድር ጎበና	156. ወይንሸት ታደለ
93. ቦንሶ ቶላ	125. ቁፋ ደቀቢ	157. ዱሬቲ ኤቢሳ
94. በለጠ ባዴቦ	126. ለሜቻ ጋጉሮ	158. ዘቢደሩ አለማየሁ
95. አሊ አብዱልቃድር	127. ጎዳና ገባባ	159. ፈይሳ ጅሩ
160. ተሾመ ዋቁሼ		
161. ሚኤሶ ደለቻ		
162. አልማዝ በዳሶ		
163. ሙሰማ ሀምሳ		
164. ኮርማ ባቲ		
165. ቲኬ ባሩሽ		

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጡረታ መብት ይጠበቅልን ጥያቄ የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በቦርድ ሲሆን ከላሽ የነበረው የአሁኑ ተጠሪ ነው። ተጠሪ ክሱን ያቀረበው ከ158 በላይ የሆኑትን ሰራተኞች በመወከል ሲሆን ሰራተኞቹ ከ1979 ዓ.ም ወይም በጊዜያዊነት የስራ መደብ

ከተቀጠሩበት ጊዜ ጀምሮ በማህበሩ በአባልነት ተመዝግበው እንደሚገኙ፣ ማህበሩ በጡረታ አዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀፅ 11(4/ሠ) ስር የሰራተኛው የአገልግሎት ዘመን እና የሰራተኛው የጡረታ መዋጮ 4% እና ከማህበሩ በተጠቀሰው መሰረት ሲፈፀሙ ከሰራተኞቹ አብዛኛዎቹ ለረዥም ጊዜያት በጊዜያዊነት ቅጥር የስራ መደብ ላይ ላገለገሉበት ጊዜ ለጡረታ ሳይመዘገብ በቋሚነት ከተቀጠሩበት ጊዜ ጀምሮ ያለውን ብቻ በመመዝገብ ላይ ስለሆነ ይህ አፈፃፀም ትክክል ያልሆነ መሆኑ ተገልጿል። በማህበሩ ሰራተኞች መካከል ልዩነት ሳይፈጥር አካሄዱን በማስተካከል የጡረታ አዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀፅ 11(4/ሠ) ድንጋጌ በሚያዘው መሰረት የጡረታ ጊዜያቸውን በጊዜያዊነት ከተቀጠሩበት ጊዜ ጀምሮ በመመዝገብ የጡረታ መዋጮ ከሰራተኛው ደመወዝ የሚቆረጥ 4% ፣ ከማህበሩ ተቆራጭ የሚደረገው መዋጮ 6% በመሰብሰብ ከባንክ ወለድ ጋር ለጡረታና ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ በመላክ ገቢ እንዲሆንላቸው ዳኝነት ጠይቋል። የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እና የፍሬ ነገር ክርክር አቅርቧል። አመልካች ቦርዱ ጉዳዩን ለማየት የዳኝነት ስልጣን የሌለው መሆኑንና ማህበሩ ክስ የመሰረተላቸው ሰራተኞች ጊዜአዊ ሰራተኞች በመሆናቸው ለቋሚ ሰራተኞች የተጠበቀውን የጡረታ መብት ለመጠየቅ ክስ ለመመስረት መብት ወይም ጥቅም የሌላቸው መሆኑን በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ያነሳ ሲሆን በፍሬ ነገር ደረጃም ማህበሩ ክስ ያቀረበላቸው ሰራተኞች በኮንትራትና በቀን ስራ እንዲሁም በጊዜአዊነት የተቀጠሩ በመሆናቸው የአገልግሎት ዘመናቸው እና የስራ ልምዳቸው የተቆራረጠ በመሆኑ የስራ ልምድ ማስረጃ ለመስጠትም አስቸጋሪ መሆኑንና ሰራተኞቹ በኮንትራት ያገለገሉት ጊዜ ለጡረታ እንዲያዘላቸው የማድረግ ስልጣን የተከሰሽ ድርጅት ያለመሆኑን ዘርዘር ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲል ተከራክሯል። ቦርዱም የግራ ቀኙን የቃል ክርክር ክሰማ በኋላ ጉዳዩ በቦርዱ ስልጣን የሚወድቅ አይደለም በማለት መዝገቡን ዘግቶት የነበረው ሲሆን ማህበሩ በዚህ የቦርዱ ብይን ቅር በመሰኘት ይግባኙን ለአሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርቦ ፍርድ ቤቱ ቦርዱ ጉዳዩን የማየት የስራ ነገር ስልጣን እንዳለው በመግለፅ ውሳኔ በመስጠቱ ጉዳዩ ለቦርዱ የተመለሰለት ሲሆን ቦርዱም ጉዳዩን ማየት በመቀጠል ጉዳዩን መርምሮና አጣርቶ ክሱ የሚመለከታቸው ሰራተኞች ሁሉ የጡረታ ጊዜያቸው ሊቆጠር የሚገባው ስራቸውን ሳያቋርጡ መስራት ከጀመሩበት ጊዜ ጀምሮ ስለሆነ አመልካች ድርጅት በእጁ ያለውን ማስረጃ መርምሮ እንዲያስብላቸውና ከሰራተኞቹ የሚሰበስበውን መዋጮ 4% እና የአመልካች መዋጮ 6% አንድ ላይ በማጣመር ለሚመለከተው አካል ማሳወቅና ገቢ ማድረግ እንዲችል፣ ጡረታው ሊቆጠር ከሚገባው ጊዜና ቀን ጀምሮ እንዲቆጥርላቸውና እንዲፈጸምላቸው በማለት ወስኗል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለአሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቢያቀርብም ይግባኙ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዞታል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ጉዳዩ የጡረታ መብት ይጠበቅልኝ ሁኖ እያለ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 መሰረት የተከበሩት መብቶችን ለማየት ስልጣን ለተሰጠው ቦርድ ቀርቦ መወሰኑ ያላግባብ መሆኑና ተጠሪ ክስ የመሰረተላቸው ሰራተኞች የኮንትራት ሰራተኞች በመሆናቸው ለቋሚ ሰራተኞች የተጠበቀላቸው መብት እንዲጠበቅላቸው የተወሰነው ከሕግ ውጪ ነው በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም ለሰበር ችሎቱ ያስቀርባል የተባለው ቦርዱ ጉዳዩን አይቶ የመወሰን ስልጣን የነበረው መሆን ያለመሆኑን፣ የተጠሪዎች ጥያቄ በይርጋ የሚታገድ አይደለም

የመባሉን በአዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 11(1(ሀ)(ሠ)) መሰረት ተጠሪዎች ስራቸውን መስራት ከጀመሩበት ጊዜ ጀምሮ ይቆጠርላቸው የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ተብሎ ነው። ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበውም ግራ ቀኝ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል። የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል እንደመረመረውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያሰፈልገው ጉዳይ ቦርዱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን አለው? ወይስ የለውም? የሚለው ተገኝቷል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪዎች ዳኝነት የተጠየቁት የጡረታ መብታቸው እንዲጠበቅላቸው ነው። ቦርዱ ይህንን የተጠሪዎች ጥያቄ አይቶ ለመወሰን ስልጣን ያልነበረው መሆኑን ገልጾ ክሱን ዘግቶ የነበረ ሲሆን ጉዳዩን እንደገና አይቶ ሊወስን የቻለው በኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔ መሠረት መሆኑን በውሳኔው ላይ ጠቅሷል። ይህ ችሎትም ይህንን የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቀድሞ የሰጠውን ውሳኔ አሁን እንደገና ማየት ተገቢ መሆን ያለመሆኑን የተመለከተው ጉዳዩ የስልጣን ጥያቄ በመሆኑና የስልጣን ጥያቄ ደግሞ በተከራካሪ ወገኖች ባይነሳም ክርክሩ ባለበት በማናቸውም ደረጃ በፍርድ ቤት በራሱ አነሳሽነት መነሳት የሚችል ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 9 እና 231 /1/ለ/ ድንጋጌዎች ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ እንዲሁም ይህ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80/3/ሀ/ አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10፣ 22 እና አዋጅ ቁጥር 454/1997 2/1/ ከተሰጠው ስልጣን አኳያ ነው በመሆኑም ችሎቱ ተመሳሳይ ለሆኑ ጉዳዮች በአገሪቱ ወጥ የሆነ የፍርድ አሰጣጥ ስርዓት እንዲኖር አስገዳጅ የሕግ ትርጉም እንዲሰጥ በሕግ ስልጣን የተሰጠው በመሆኑና የዳኝነት ስልጣን የተሰጣቸው አካላት ደግሞ በሕጉ አግባብ ጉዳዩን የመዳኘት ያለመዳኘታቸውን በዳኝነት ሥልጣኑ መቆጣጠር ያለበት በመሆኑ የስልጣን ጥያቄውን አሁን ክርክሩ ባለበት ደረጃም ቢሆንም ማየቱን ስነ ሥርዓታዊ የማያደርገው ሕጋዊ ምክንያት አላገኘም።

ከዚህ አንጻር ቦርዱ ጉዳዩን ለመወሰን ስልጣን ያለው መሆን ያለመሆኑን ስንመለከት ለቋሚ ቦርድ በአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ቁጥር 377/1996 ተለይተው የተሰጡት የዳኝነት ስልጣን ጉዳዮች በአዋጁ አንቀጽ 142 እና 147 ድንጋጌዎች ስር የተዘረዘሩት ናቸው። በእነዚህ ድንጋጌዎች ከተዘረዘሩት ጉዳዮች መካከል ደግሞ የሠራተኛ የጡረታ መብት ይከበር ጥያቄ በቦርዱ ስልጣን ስር የሚወድቅ መሆኑን የሚገልጽ ድንጋጌ የለም። ክርክሩ በተነሳበት ጊዜ ስለጡረታ መብትን የሚገዛው አዋጅ ቁጥር 345/1995 ሲታይም ከአሰሪያቸው ጋር ያለው ግንኙነት በአዋጅ ቁጥር 377/1996 የሰራተኞች የጡረታ መብታቸውም የሚገዛበት አግባብ መኖሩን አያሳይም። ተጠሪዎች ሥራ ሲጀምሩ አመልካች ድርጅት የመንግስት ሙሉ ይዘታ ነበር ቢባል እንኳን የተጠሪዎችን የጡረታ መብት ይከበርልን ጥያቄ በቦርድ የሚዳኝበት አግባብ ስለመኖሩ ለመንግስት ሰራተኞች የጡረታ መብት ይደነግጉ የነበሩት አዋጅ ቁጥር 209/1955 እና ማሻሻያዎቹ አያሳይም አመልካች በመንግስትና በሌላ አካል በአክሲዮንነት ከተያዘበት ጊዜ ጀምሮም ቢሆንም እንደማንኛውም የግል ድርጅት የሚታይ በመሆኑ ለግል ድርጅት ሰራተኞች የጡረታ መብት አግባብነት ያለው አዋጅ ቁጥር 715/2003 አንጻር ጉዳዩ የሚታይ በመሆኑ

በዚህ አዋጅ በተዘረጋው ስርዓት መሠረት የሚታይ ነው። በዚህ አዋጅ አግባብ የግል ድርጅት ሰራተኞች የጡረታ መብት ጥያቄ ላይ ስልጣን ያለው አካል የግል ድርጅት ሰራተኞች ማህበራዊ ዋስትና ኤጂኔሪ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 53/1/ ስር በግልጽ የተመለከተ ሲሆን ይህ አካል በሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 202/2003 ተቋቋሞ ስራውን የሚሰራ መሆኑ ይታወቃል። ስለዚህ ከሰኔ 07 ቀን 2003 ዓ/ም ጀምሮ በአንድ የግል ድርጅት የሚሰራ ሰራተኛ በአዋጅ ቁጥር 715/2003 አግባብ ለጡረታ መብት ብቁ መሆን ያለመሆኑን በመመርመር ውሳኔ ሊሰጥ የሚችለው የግል ድርጅቶች ማህበራዊ ዋስትና ኤጂኔሪ እንጂ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 መሠረት የተቋቋመው የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ አይደለም። ተጠሪዎች አዋጅ ቁጥር 715/2003 ለጉዳዩ አግባብነት የለውም በማለት የሚከራከሩት ክስ አዋጁ ከመጽናቱ በፊት ሲሆን አዋጁ ከመጽናቱ በፊት ስለግል ድርጅቶች ሰራተኞች ማህበራዊ ዋስትና ግልጽ የሆነ የሕግ ማዕቀፍ አልነበረም። ቀድሞውኑ በመንግስት ይዞታ ስር የነበሩ ድርጅቶች ወደ ግል ሲዞሩም የሰራተኞችን መብትና ጥቅም በተመለከተ የሚነሳበት አግባብ ሊኖር አይገባም ከሚባል በስተቀር የጡረታ መብቱን በተመለከተ በአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/1996 መሠረት የተቋቋመው ቦርድ ለመዳኘት ስልጣን የሚያሰጥ አይሆንም። በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 147/2/ እና አንቀጽ 142/ሀ/ ድንጋጌ መሠረት ቦርዱ ስለደመወዘና ስለሌሎች ጥቅሞች አወሳሰን በሚል በአማርኛው ቅጅ የተቀመጠው የሰራተኞችን የጡረታ መብት ሁሉ ሊያጠቃልል የሚችል ነው በማለት ተጠሪዎች የሚያቀርቡት ክርክር በድንጋጌው “wages and other benefits” በሚል ከተጠቀሰው የእንግሊዘኛ ቅጂ እና ለጡረታ መብት ብቁ መሆን ያለመሆኑ ለመወሰን የሰራተኛውን የተለያዩ ማስረጃዎችን መያዝና ማጠናቀርን የጡረታ አበል መጠንና የአከፋፈሉን ሁኔታ እንዲሁም ሌሎች ዝርዝር ጉዳዮችን የሚገዛ ዝርዝር ሕግ እንዲኖር የሚጠይቅ ጉዳይ ከመሆኑ ጋር ተዳምሮ ሲታይ “ሌሎች ጥቅሞች” የሚለው የድንጋጌው ሐረግ የጡረታ መብትን ሁሉ ይጨምራል ብሎ መተርጎም ከጡረታ መብት አጠቃላይ ዓላማና ለመብቱ ብቁ መሆን መማላት ከሚገባቸው ቅድመ ሁኔታዎች ጋር አብሮ የማይሄድ ነው። በመሆኑም በአዋጅ ቁጥር 377/1996 አንቀጽ 147/2/ እና አንቀጽ 142/1/ሀ/ ድንጋጌዎች ከአዋጅ ቁጥር 715/2003 አንቀጽ 53 እና ከደንብ ቁጥር 202 አንቀጽ 5/7/ ድንጋጌዎች ጣምራ ንባብ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 የተቋቋመው ቦርድ የግል ድርጅቶች ሰራተኞች ለጡረታ መብት ብቁ መሆን ያለመሆናቸውን አይቶ ለመወሰን የሚያስችለው ስልጣን ያለው መሆኑን የማያሳይ ሆኖ ስለአገኘነው በዚህ ረገድ ተጠሪዎች የሚያቀርቡት ክርክር ተቀባይነት የሌለው ነው።

ሲጠቃለልም ተጠሪዎች ሊከበርልን ይገባል የሚሉት የጡረታ መብት ሊወሰን የሚገባው በአዋጅ ቁጥር 377/1996 በተቋቋመው ቦርድ ባለመሆኑ ጉዳዩ ቦርድ መወሰኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ነው በማለት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በምስራቅ ኦሮሚያ የአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ 730/01/2004 በቀን 18/12/2004 ዓ.ም ተሰጥቶ በኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 151939 መስከረም 15 ቀን 2005 ዓ.ም. የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሸሯል።
2. የተጠሪዎች የጡረታ መብት ይከበርልኝ ጥያቄ በቋሚ ቦርድ ታይቶ የሚወሰን አይደለም ብለናል።
3. በክርክሩ የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
4. መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ይለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

እ/ብ

ဝၣ်ဒဲး

ጥቅምት 20 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- 1.አቶ ሀይለይ ተክሉ }
2. አቶ ተክላይ ገ/ሊባኖስ } ጠበቃቸው አበበ መስፍን ቀረቡ

ተጠሪ፡- የመቀሌ ከተማ ሰሜን ምድብ ዐ/ህግ አልቀረበም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

የአሁኑ የሰበር ተጠሪ የአሁን የሰበር አመልካቾችን ጨምሮ በ 8 ተከላሾች ላይ ነሐሴ 11 ቀን 2002 ዓ/ም ያቀረበው ክስ፡- ተከላሾች በትግራይ መንገዶች ባለሥልጣን የመኪና ግዥ የጨረታ የቴክኒክ ኮሚቴ ሆነው ሲሰሩ መሥሪያ ቤቱ ያወጣውን ባለ 11 ቴክኒካል መስፈርቶችን ወደ ጎን በመተው ከተጠየቀው መለኪያ በታች ያቀረበውን ሐግቤስ የተባለው ተወዳዳሪ ድርጅት ቅናሽ ዋጋ አቅርቧል በሚል ጨረታውን እንዲያሸንፍ አድርገው መስፈርት ያላሟላ መኪና እንዲገዛ በማድረጋቸው መኪናው የሚፈለገውን አገልግሎት ሳይሰጥ የተበላሸ በመሆኑ መንግሥት አስፈላጊ ያልሆነ ወጪ እንዲያወጣ በማድረግ በወ/ሀ/አ/ 420/2/ የተደነገገውን በመተላለፋቸው ተከላሾች የሚል ነው፡፡

ተከላሾችም ባቀረቡት የክስ መቃወሚያ፡- ከሳሽ ጠቅሶ ያቀረቡበትን የወንጀል ህግ አንቀጽ 420 /2/ በእስራት የሚያስቀጣ ሲሆን የእስራት ጊዜውም በወንጀል ህግ አንቀጽ 106(1) ሥር እንደተደነገገው ከአስር ቀን እስከ ሶስት ዓመት በመሆኑና የቀላል እስራት ይርጋ ዘመንም በወ/ሀ/አንቀጽ 217(1)(ሠ) መሰረት አምስት ዓመት በመሆኑ ከሳሽ የወንጀሉ ድርጊት ተፈጽሟል በማለት በክሱ ከጠቀሰበት 29/04/1997 ጀምሮ ክሱ እስከቀረበበት እስከ 11/12/2002 ዓ/ም ድረስ አምስት ዓመት ከስምንት ወር ያለፈ በመሆኑ ክሱ በይርጋ የሚታገድ ነው ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

ከሳሽም የቀረበውን የይርጋ መቃወሚያ በተመለከተ በሰጠው መልስ፡- ተከላሾች የተከሰሱበት ወንጀል እስከ ሶስት ዓመት የሚያስቀጣ ቢሆንም ወንጀሉን ስለመፈጸማቸው የታወቀው

በ29/04/1997 ዓ.ም. ሳይሆን በ14/04/2001 ዓ.ም. ነው። በክሱ የተጠቀሰው ቀን 29/4/1997 ዓ.ም. ተከላኸች የሚሰሩበት መ/ቤት ጨረታ ያወጣበት ሲሆን ጉዳዩ የታወቀበት 14/04/2001 ዓ.ም. በመሆኑ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ሲቆጠርም የይርጋ ጊዜው ያላለፈ ስለሆነ ያቀረቡት የክስ መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም ሲል ተከራክሯል።

የወረዳው ፍርድ ቤትም፡- ከሳሽ ተከላኸች ወንጀሉን የፈጸሙት በ29/04/1997 ዓ/ም ሲሆን የወንጀሉ ድርጊት የታወቀው ደግሞ በ14/4/2001 ዓ/ም ነው ቢልም የክልሉ ኦዲተር ለክልሉ ፍትህ ቢሮ በ24/9/2001 ዓ.ም. የጻፈው ደብዳቤ በ14/4/2001 ዓ/ም መሆኑን አይገልጽም፤ በክሱ ወንጀሉ ተፈጽሟል የተባለው በ29/04/1997 ዓ/ም በመሆኑ ከሳሽ ክስን መመስረት የሚገባው በ29/04/1997 ዓ/ም ነው፤ ተከላኸች የተከሰሱበት ወንጀልም እስከ ሶስት ዓመት ቀላል እስራት የሚያስቀጣ ሲሆን ከአንድ ዓመት በላይ የሚያስቀጣው ቀላል እስራትም የይርጋው ዘመን አምስት ዓመት በመሆኑ ወንጀሉ ከተፈጸመበት ከ29/04/1997 ዓ/ም ጀምሮ ክሱ እስከቀረበበት ድረስም ያለው ጊዜ ሲቆጠር ከአምስት ዓመት በላይ ስለሆነ ክሱ በወ/ህ/አ/216 (ሠ) መሰረት በይርጋ የሚታገድ ነው ብሏል።

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የመቀሌ ከተማ ማዕከላዊ ፍርድ ቤትም፡- ይግባኝ ባይ ያቀረበውን ይግባኝ በወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/195(1) መሰረት በመሰረዙ ይግባኝ ባይም በሥር ፍርድ ቤቶች ብይን ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል የሰበር አቤቱታውን ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረበ ሲሆን ችሎቱም የግራ ቀኙን ወገኖች ካከራከረ በኋላ በሰጠው ፍርድ፡- በዚህ ጉዳይ ወንጀሉ ተፈጽሟል የተባለው በ29/04/1997 ዓ.ም. በመሆኑ ክሱ እስከቀረበበት እስከ 11/12/2002 ዓ/ም ያለው ጊዜ የሚቆጠር ነው። ሆኖም ተጠሪዎች ወንጀል ፈጽመዋል ተብለው ፖሊስና ዐቃቤ ህግ ምርመራ ማጣራት የጀመሩት በ14/04 2001 ዓ.ም. መሆኑን የምርመራ መዝገቡ የሚሳይ ሲሆን የምርመራው መጀመር የይርጋውን መቆጠር የሚያቋርጥ

ስለመሆኑ የወንጀል ህግ አንቀጽ 221 ስለሚደነግግ አመልካች ያቀረበው ክስ የክስ ማቅረቢያ ጊዜ ያላለፈበት በመሆኑ በይርጋ የሚታገድ አይደለም በሚል የስር ፍርድ ቤቶችን ብይን ሽሯል።

አመልካቾችም በክልሉ ሰበር ሰሚው ችሎት ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል ሲሉ የሰበር አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን በዋናነት የጠቀሱአቸው የቅሬታ ነጥቦችም፡- ፖሊስ በተጠርጣሪዎች ላይ ምርምራ ለማድረግ ከፍርድ ቤት የመያዣ ወይም የብርበራ ትዕዛዝ ሳያገኝ የምርመራ መቅደም በ14/04/2001 ዓ.ም. መክፈቱን በመግለጹ ብቻ የይርጋ መቆጠርን ያቋርጠዋል በሚል ሰበር ሰሚው ችሎት መወሰኑ በወ/ህ/አ/219 እና 221 የተደነገገውን የሚቃረን ነው፤ ፖሊስ በአመልካቾች ላይ ምርመራ ጀምሯል ሊባል የሚችለውም በጉዳዩ ላይ የተከላኸነት ቃላትን እንድንሰጥ ደብዳቤ ከተጻፈልን ከ27/05/2002 ዓ.ም. ጀምሮ ስለሚሆን ወንጀሉ ተፈጸመ ከተባለበት ከ29/04/1997 ዓ/ም ጀምሮ ደብዳቤው እስከተጻፈበት ድረስም ያለው ጊዜ ሲቆጠር አምስት ዓመት ያለፈው ስለሆነ ክሱ በይርጋ የሚታገድ ነው የሚሉ ናቸው ።

ተጠሪው በበኩሉ በጉዳዩ ላይ መልሱን እንዲያቀርብ ታዞ መጥሪያ የደረሰው ቢሆንም ቀርቦ መልስ ያልሰጠ በመሆኑ መልስ የመስጠት መብቱ ታልፏል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም፡- በአመልካቾች ላይ የቀረበው ክስ በይርጋ የሚታገድ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

ተጠሪው አመልካቾች የተጣለባቸውን የስራ ኃላፊነት ባለመወጣት በመንግሥት ጥቅም ላይ ጉዳት አድርሰዋል በሚል በወንጀል ህግ አንቀጽ 420(2) ሥር ክስ ያቀረበባቸው ሲሆን በዚህ ድንጋጌ ጥፋተኞች ሆነው ቢገኙ ሊወሰንባቸው የሚችለው ቀላል እስራቱና መቀጮው በህጉ እስከተወሰነው ከፍተኛው ቅጣት ሊደርስ እንደሚችል ከድንጋጌው መገንዘብ የሚቻል ነው፡፡ ቀላል እስራትም ከእስር ቀን እስከ ሶስት ዓመት የሚያስቀጣ መሆኑን የወንጀል ህግ አንቀጽ 106(1) የሚደነግግ ሲሆን በወንጀሉ ከባድነት የተነሳ በህጉ ልዩ ክፍል ተደንግጎ ሲገኝ ወይም በቀላል እስራት የሚያስቀጡ ተደራራቢ ወንጀሎች ሲኖሩ ወይም ወንጀለኛው በተደጋጋሚ ሲቀጣ ቀላል እስራቱ አስከ አምስት ዓመት ሊደርስ እንደሚችል የድንጋጌው 2ኛው ፓራግራፍ ያመለክታል፡፡

ከአንድ ዓመት በላይ ቀላል እስራት ለሚያስቀጣ ወንጀል የክስ ማቅረቢያ የይርጋ ዘመን አምስት ዓመት መሆኑ በወንጀል ህግ አንቀጽ 217(1)(ሠ) ስር የተደነገገ ሲሆን የይርጋ ዘመኑም መቆጠር የሚጀምረው ጥፋተኛው የወንጀሉን ድርጊት ከፈጸመበት ቀን አንስቶ ስለመሆኑ የወንጀል ህግ አንቀጽ 219(2) ይደነግጋል፡፡ ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ አመልካቾች ወንጀሉን ፈጽመዋል በሚል በክሱ የተጠቀሰው 29/04/1997 ዓ/ም ሲሆን ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ክሱ እስከቀረበባቸው እስከ 11/12/2002 ዓ/ም ያለው ጊዜ ሲቆጠርም የክስ ማቅረቢያው አምስት ዓመት ማለፉ ግልጽ ነው፡፡ ይሁን እንጂ ወንጀሉ ተፈጽሟል የተባለው በ29/04/1997 ዓ/ም ቢሆንም ወንጀሉ መፈጸሙ የታወቀውና ፖሊስ ምርመራ እንዲያጣራባቸው የተደረገው በ14/4/2001 ዓ/ም ስለመሆኑ በስር ፍርድ ቤቶች በተደረገው ክርክር የተረጋገጠ ፍራ ነገር ነው፡፡ ፖሊስ በአመልካቾች ላይ ከ14/04/2001 ዓ/ም ጀምሮ ምርመራ ማድረጉ እስከተረጋገጠ ድረስም በወንጀል ህግ አንቀጽ 221 እንደተደነገገው የይርጋ ዘመኑን መቆጠር የሚያቋርጠው ሆኖ ይርጋው እንደ አዲስ መቆጠር የሚጀምር ይሆናል፡፡

በመሆኑም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በአመልካቾች ላይ ፖሊስ ምርመራ ማጣራት የጀመረው በ14/4/2001 ዓ/ም በመሆኑ ክሱ በወ/ህ/አንቀጽ 221 መሰረት በይርጋ የሚታገድ አይደለም በሚል የሰጠው ፍርድ የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት በመሆኑ ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠ/ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 44044 በቀን 19/03/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሰጠውን ፍርድ ወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/195(2)(ለ)(2) መሰረት አጽንተናል፡፡
2. ተጠሪ በአመልካቾች ላይ ያቀረበው ክስ የክስ ማቅረቢያ ጊዜ ያላለፈበት በመሆኑ በይርጋ የሚታገድ አይደለም ብለናል፡፡
መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ዮ

ታህሳስ 03 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች :- አቶ ሳሚ ሁሴን አልቀረበም

ተጠሪ :- የፌዴራል ዐቃቤ ህግ - አልቀረበም

መዝገቡ ለዛሬ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው የአሁን አመልካች በ1996 ዓ.ም በወጣው በወንጀል ህግ አንቀጽ 693(1) የተመለከተውን በመተላለፍ በተለያዩ ጊዜ ለአንድ ሰው በቂ ስንቅ ማይኖረው የተለያዩ ቼክ ቆርጦ ሰባት ዓይነት እራሱን የቻለ ጥፋት/offence/ ፈጽሟል በሚል የተሰጠውን የጥፋተኝነትና ውሣኔ አግባብነት ለማየት በሚል ነው።

በአሁን አመልካች ላይ የፌዴራል ዐ/ሕግ ባቀረበው የወንጀል ክስ ዝርዝር እንደተመለከተው አመልካች በቂ ስንቅ ማይኖረው ሶስት ወር ባልሞላ ጊዜ ውስጥ በተለያዩ ቦታ የተለያዩ ቼክ አቶ ማስረጃ ምንጃር ለተባለ አንድ ግለሰብ ብቻ ቆርጦ በመስጠቱ በ1996 የተመለከተውን ድንጋጌ በመተላለፍ የሚያዝበት ገንዘብ ማይኖረው ቼክ ማውጣት ሰባት እራሱን የቻለ ወንጀል ፈጽሟል በማለት ክስ አቅርቦበታል።

የአሁን አመልካች የቀረበበትን የወንጀል ክሶች ይዘት እንደተረዳና እንደ ክሱ አቀራረብ ሰባቱንም ጥፋቶች ለመፈጽሙ አመኖ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.134(1) መሠረት የእምነት ቃሉን ሰጥቷል የሚለውን በመያዝ በወንጀል ክሶች ጥፋተኛ ነው በሚል የጥፋተኝነት ውሣኔ እንደተሰጠ እና ለእነዚህም ጥፋቶች በህጉ የተመለከተው የቅጣት ወለል እና ጣሪያ፣ የግራ ቀኝ የቅጣት አስተያየት እና ተደራራቢ ወንጀል ተፈጽሞ በተገኘ ጊዜ ቅጣት የሚወሰንበትን ሥርዐት ሁሉ በማገናዘብ የአሁን አመልካች ቀደም ሲል በተመሳሳይ አካሄድ ፈጽሟል የተባለውን 8ኛ ጥፋት ከግምት ወስጥ በማስገባት በአጠቃላይ በ25 ዓመት ጽኑ እስራት የቅጣት ዓይነትና ዘመን እንደተጣለበት ከውሣኔው ግልባጭ ተገንዝበናል።

የአሁን አመልካችም ከቀረበበት ተደራራቢ የወንጀል ክስ ከባድነት አንጻር በህግ ባለሙያ ታግዞ ባለመከራከሩ ምክንያት እግ እንደ ህጉ አነጋገር የወንጀል አድራጎቱን ስለመፈፀሙ የእምነት ቃል መስጠቱ ሳይሆን ለምሳሌ በሚል የተሰጠው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ አግባብ አይደለም የሚልበትን ዝርዝር ምክንያት በኪር አቤቱታ ላይ በመግለጽ ተከራክሯል።

የአሁን ተጠሪም በክሱ አሰማም ሂደት የአመልካችን የመከራከር መብት ሊያጣብብ የሚችል የክርክር ጉድለት ያለመፈጸሙንና የፋጥተኝነትም ሆነ የቅጣት ውሳኔው በህግ መሠረት ታይቶ የተሰጠ ነው የሚልበትን ምክንያት ጠቅሶ በበኩሉ ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ በጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

እንደመረመርነው በወንጀል ጉዳይ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 134(1) እንደተደነገገው ተከሳሽ የተከሰበበትን የወንጀል ክስ ይዘት በሚገባ ተረድቶ አድራጎቱን እንደቀረበበት የወንጀል ክስ ዝርዝር መፈፀሙን አምኖ የእምነት ቃል በሰጠ ጊዜ ይህ የእምነት ቃል ለቀረበበት የወንጀል ክስ ማስረጃ ሆኖ በዚህ ማስረጃ መሠረት የጥፋተኝነት ውሳኔ መስጠት የሚቻልበት ሥርዓት ተደንግጓል። ይሁን እንጂ በዚህ አኳኒን ተከሳሽ የሚሰጠው የእምነት ቃል በማስረጃነቱ ተይዞ የሚሰጠው የጥፋተኝነት ውሳኔ ውሳኔውን በሰጠው ፍ/ቤቱ ብቻ ተወስኖ የሚቀር አይደለም። በዚህ ውሳኔ ቅሬታ የተሰማው ወገን በህገ-መንግስቱም አንቀጽ 20(6) ሆነ በዝርዝር በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕጉ መሠረት ከታች ወደ ላይ በይግባኝ የመከራከር መብቱን ለማስጠበቅ የይግባኝ አቤቱታ የሚያቀርብበት ሥርዓት ተዘርግቷል።

በዚህ መሠረት በይግባኝ በሚቀርበው መከራከሪያ ነጥብነቱ እንደ ወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 134(1) ድንጋጌ አነጋገር የወንጀሉን አድራጎት ለመፈፀሙ የእምነት ቃል አልሰጠሁም፤ ነገር ግን እንዳመንኩ ተደርጎ ጥፋተኛ ነህ ተብያለሁ በማለት ቅሬታ የቀረበ እንደሆነ ተከሳሽ ተላልፎታል በሚል የተጠቀሰበት ድንጋጌ ሥር የተቋቋመውን የወንጀል ዝርዝር ተከሳሽ በአፈፃፀሙ ረገድ የሰጠውን ዝርዝር የአፈፃፀም ሁኔታ በማገናዘብ በእርግጥም እንደ ክሱ የወንጀሉን አድራጎት ፈጽሞታል ወይስ አልፈፀመውም የሚለውን ለመለየት ተከሳሽ ሰጠ የተባለው ዝርዝር የእምነት ቃል በመዘገቡ ላይ ሠፍሮ ካልተገኘ በቀር የበላይ ፍ/ቤቶች ተገቢውን ዳኝነት ለመስጠት አያስችላቸውም።

በዚህ በተያዘው ጉዳይም ተከሳሽ የአሁን አመልካች ሰባቱንም ጥፋቶች ለመፈፀሙ በደፈናው አምኗል በሚል በመዘገቡ ላይ ከመመዘገቡ በቀር ስለማመኑ የሰጠው ዝርዝር ቃል አልሰፈረም።

ይህ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 134(1) ከተመለከተው ድንጋጌ ትክክለኛ አፈፃፀም ጋር ተያይዞ የተነሳው ክርክር እንደ ተጠበቀ ሆኖ ተከሳሽ ስለወንጀል ድርጊቱ አፈፃፀም አምኗል በሚል ቃል መስጠቱን ቢታወቅም እንኳን ፍ/ቤቱ እንደነገሩ አግባብነት በዚህ በተከሳሽ የእምነት ቃል ማስረጃ ላይ ሳይወሰን ስለ ጉዳዩ ዐ/ሕግ ያቀረበውን ማስረጃ በመስማቱ ሙሉ የክርክር አካሂዱን ተክቶ ውሳኔ መስጠት የሚችልበትም ሥርዓት ተከታይ በሆነው ንዑስ ድንጋጌ ተመልክቷል።

ከዚህም አንጻር የአሁን አመልካች በአጭር ጊዜ ለአንድ ግለሰብ በተለያዩ ጊዜና ቦታ ሰባት ዓይነት ችክ ቆርጦ ሊሰጥ ከቻለበት ሁኔታ አንጻር ለጅኩ መሰጠት ምክንያት የሆነው መስተጋብር ወይም ግንኙነት፣ እንዲሁም በዚህ ሁሉ ሂደት ጅኩን ቆርጦ በሰጠው ሰው እና ተበዳይ በተባለው ተቀባይ መካከል የነበራቸው የሃሳብ ሁኔታን ሊያመለክት የሚችል በዐ/ሕግ ማስረጃ የሚረጋገጥ የፍሬ ነገር ጉዳይ ካልተገኘ በቀር በወ/መ/ሕ/ቁ. 23 መነሻ የተቀመጡትን ዝርዝር የወንጀል አፈፃፀም ደንቦች ተከትሎ ለጉዳዩ አግባብነት ያለውን ውሳኔ መስጠት የሚቻል ሆኖ አልተገኘም።

በዚህ ሁሉ ምክንያት በሥር የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት የተሰጠው የጥፋተኝነትም ሆነ የቅጣት ውሳኔ የከሳሽን የመደመጥ እና ፍተሃዊ ዳኝነት የማግኘት መብቱን በማስጠበቅ ረገድ ከተዘረጋው ትክክለኛ የሙግት አካሄድ አንጻር ሲታይ መሠታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላገኘነው የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት በወንጀል መዘገብ ቁጥር 101259 ጥር 2003 ዓ.ም እና ጥር 16 ቀን 2003 ዓ.ም የተሰጠው የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ፤ እንዲሁም ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍ/ቤት በወ/ደ/መ/ቁ. 66805 ታህሣስ 09 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 195(2)(ለ)(1) መሠረት ተሸሯል።
2. የአሁን ተጠሪ የፌዴራል ዐ/ሕግ በአሁን አመልካች ላይ ያቀረበውን ሰባት ተደራራቢ የወንጀል ክሶች ተከሳሽ ስለመፈፀሙና አለመፈፀሙን በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.134 መሠረት የሚሰጠውን ዝርዝር ቃል፤ እንዲሁም ዐ/ሕግ ክስን ለማስረዳት ዘርዘሮ ያቀረበውን ማስረጃ በመስማትና ሙሉ የክርክር አካሄድን በመከተል በጉዳሉ ላይ ዳኝነት ይሰጥበት ዘንድ ጉዳዩን ወደ ሥር የፌዴራል ክፍተኛ ፍ/ቤት መልሰናል። ይህንኑ እንዲያውቁት የዚህ ፍርድ ትክክለኛ ግልባጭ ከመሸኛ ጋር ለበታች ፍ/ቤቶች ይተላለፍላቸው።

መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሕይወት

አመልካች፡- ተስፋዬ ጡምሮ

ተጠሪ፡- የፌዴራል የሥነ ምግባርና የፀረ ሙስና ኮሚሽን - ዐቃቤ ህግ ዋልተንጉስ ፍቅሬ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ የክርክሩ መነሻ ተጠሪ ያቀረበው የወንጀል ክስ ነው፡፡

ተጠሪ አመልካች በ1996 ዓ.ም የወጣውን የወንጀል ሕግ ቁጥር 419 ንዑስ አንቀጽ 1(ለ) የተመለከተውን በመተላለፍ፣ ከ1992 ዓ.ም እስከ 1996 ዓ/ም ባለው ጊዜ ውስጥ በተለያዩ የመንግስት መስሪያ ቤቶች የመንግስት ስራተኛ ሆኖ ሰርቷል፡፡ ተከላሽ የመንግስት ስራተኛ በነበረበት ጊዜ በወር ብር 420 (አራት መቶ ሃያ ብር) እና ብር 530 (አምስት መቶ ሰላሳ ብር) እየተከፈለው የቆየ ቢሆንም፣ በመንግስት ስራ ላይ በነበረበት ጊዜ ሲያገኝ ከነበረው ገቢ ጋር የማይመጣጠን ብር 1,167,637.60 (አንድ ሚሊዮን አንድ መቶ ስልሳ ሰባት ሺህ ስድስት መቶ ሰላሳ ሰባት ብር ከስልሳ ሳንቲም) በዳሽን ባንክ፣ በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ፣ በወጋገን ባንክና በንብ ባንክ ሲያንቀሳቅስ በመቆየቱና የሰሌዳ ቁጥሩ አ.አ. 2-78716 የቤት አውቶሞቢል መኪና በስሙ በመገኘቱ ምንጩ ያልታወቀ ሀብት ይዞ የመገኘት ወንጀል ፈፅሟል በማለት ጥር 14 ቀን 2002 ዓ.ም ያቀረበው የወንጀል ክስ ነው፡፡ አመልካች የክሱ ግልባጭ ከደረሰውና ከተነበበለት በኋላ የወንጀሉን ድርጊት አልፏልም፡፡ ጥፋተኛ አይደለም በማለት ተከራክሯል፡፡

ተጠሪ በአመልካች ላይ ያቀረበውን የወንጀል ክስ ለማስረዳት አመልካች ሲያንቀሳቅስ ስለነበረው ሒሳብ የሚያሳዩ ከተለያዩ ባንኮች የተሰጠውን የሂሳብ ማመዘኛ የሰነድ ማስረጃዎች

አቅርቧል። አመልካች በተጠሪ የቀረበበትን የሰነድ ማስረጃ መከላከያ ማስረጃ በማቅረብ እንዲያስተባብል የስር ፍ/ቤት ብይን ሰጥቷል። አመልካች ሾኔ የሲሚንቶ ውጤቶች የሁለገብ የህብረት ስራ ማህበር የሚባል በህግ የተመዘገበና ዕውቅና ያለው ድርጅት የሚሰጣቸው የሲሚንቶ ውጤቶች ዋጋ በመቀበል በስሙ ሒሳብ የሚያንቀሳቅስ መሆኑን የሚያሳዩ የሰነድ ማስረጃዎች ናቸው በማለት የተለያዩ የሰነድ ማስረጃዎችን አቅርቧል።

የከፍተኛው ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃ ከመረመረ በኋላ አመልካች በስሙ በተለያዩ ባንኮች ሲያንቀሳቅስ የነበረው በወንጀል ክስ የተጠቀሰውን ገንዘብና መኪና ምንጩ ህጋዊ መሆኑን ለማስረዳት ያቀረባቸው ማስረጃዎች አጠራጣሪ ናቸው በማለት አመልካች በ1997 ዓ.ም የወጣውን የወንጀል ህግ አንቀጽ 419 ንዑስ አንቀጽ 2(ለ) የተመለከተውን በመተላለፍ ምንጩ ያልታወቀ ገንዘብ ይዞ የተገኘ ጥፋተኛ ነው ብሎ፣ አመልካች በሁለት ዓመት ከሶስት ወር ዕኩ እስራትና በብር 66,660 መቀጮ እንዲቀጣ፣ መኪናውና በባንክ የተገኘው ብር 27,330 (ሃያ ሰባት ሺህ ሶስት መቶ ሰላሳ ብር) እንዲወረሱ በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት አቅርቦ፣ ይግባኝ ሰሚው ችሎት የስር ፍ/ቤት የሰጠውን የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ አጽንቶታል።

አመልካች ጥቅምት 2 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ እኔ የመንግስት ሰራተኛ የነበርኩት ከ1992 ዓ.ም እስከ 1996 ዓ/ም መሆኑ ተጠሪ ባቀረበው የወንጀል ክስ ማመልከቻ በግልፅ ተጠቅሷል። አዲሱ የወንጀል ህግ በስራ ላይ እንዲውል ህግ አውጭ የደነገው ከግንቦት 1 ቀን 1997 ዓ.ም ጀምሮ ነው። ይህም የወንጀል ህግ አንቀጽ 419 ወደ ኋላ ተመልሶ እንዲሰራ በማድረግ በወንጀል ህግ አንቀጽ 5 የተደነገገውን መርህ የሚጥስ እና መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ፍርድ የተሰጠብኝ መሆኑን ያሳያል። የታርጋ ቁጥር ኮድ 2-78716 የሆነችው መኪና የተገዛቸው በ2002 ዓ.ም መሆኑና ምንጩም የታወቀ መሆኑን አስረድቼ እያለ ለመንግስት ውርስ እንድትሆን መወሰኑ የህግ ስህተት አለበት። ስለዚህ የስር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሰጡት የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ ተሸሮ በነፃ እንድሰናበት በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ በበኩሉ አመልካች የወንጀል ህግ ወደኋላ ተመልሶ ሊሰራ አይገባም በማለት ያቀረበውን መከራከሪያ በወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 130 መሰረት በመጀመሪያ ክስ መቃወሚያ አድርጎ አላቀረበም። ስለዚህ በሰበር ደረጃ ይህንን መከራከሪያ አድርጎ እንዲያቀርብ የሚፈቅድለት ህግ የሌለ በመሆኑ ክርክሩ ውድቅ እንዲደረግልን። አመልካች የወንጀል ድርጊቱን 1992 እስከ 1996 ዓ/ም ባለው ጊዜ ብቻ እንደተፈፀመ አድርጎ ያቀረበው ክርክር የወንጀሉን ባህሪ ያሳገናዘበ ነው። አመልካች የወንጀል ምርመራ እስከተከናወነበት ጊዜ ድረስና እስከተከሰሰበት ድረስ የወንጀል ድርጊቱ ተፈፀሞ ተጠናቅቋል ለማለት ስለማይችል የአመልካቹ የሰበር አቤቱታ ውድቅ እንዲደረግልኝ በማለት ጥር 5 ቀን 2004 ዓ.ም የተፃፈ መልስ ሰጥቷል።

አመልካች ጥር 23 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የመልስ መልስ አመልካች የመንግስት ሰራተኛ የነበረው እስከ 1996 ዓ.ም መሆኑን ተጠሪ ለስር ፍ/ቤት ባቀረበው የወንጀል ክስ በግልጽ አስፍሯል። አመልካች የመንግስት ሰራተኛ መሆናቸው ከ1996 ዓ.ም በኋላ ከቆመ፣ በዚህ

መዝገብ አከራካሪ የሆነው ጉዳይ የወንጀል ምርመራ እስከተጣራበትና ክስ እስከቀረበት ድረስ ወንጀሉ የሚቀጥልበት ሁኔታ የለም የሚል ክርክር አቅርቦታል።

ክስ ላይ የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም (1) ተጠሪ አመልካች በ1997 ዓ.ም ሥራ ላይ የዋለው የወንጀል ህግ በእኔ ላይ ተፈጻሚነት የሌለው በመሆኑ፣ በዚህ ህግ መሰረት ልክሰስና ልቀጣ አይገባኝም በማለት በወንጀልኛ መቅጫ ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 130 መሰረት በመጀመሪያ ክስ መቃወሚያነት ያላቀረበው በመሆኑ አሁን ይህንን ነጥብ የሰበር መከራከሪያ ሊያደርገው አይገባም በማለት ያቀረበው ክርክር ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? (2) የስር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት አመልካች በ1997 ዓ.ም የወጣውንና ግንቦት 1 ቀን 1997 የፀናውን የወንጀል ህግ አንቀጽ 419 በመተላለፍ ምንጩ ያልታወቀ ሀብት ይዞ ተገኝቷል በማለት የሰጡት የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚሉትን ጭብጦች በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

1. የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ፡- የወንጀል ክስ የቀረበበት ተከላሽ ዐቃቤ ህግ ያቀረበውን የወንጀል ክስ ፎርምና ይዘት በመቃወም፣ የመጀመሪያ የክስ መቃወሚያ ሊያቀርብ የሚችል መሆኑ በወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ አንቀጽ 130 ንዑስ አንቀጽ 1 ተደንግጓል። ከዚህ በተጨማሪ የወንጀል ክስ የቀረበበት ተከላሽ፡-
  - ጉዳዩ በሌላ ፍርድ ቤት እየታየ ያለመሆኑን፣
  - ክሱ በይርጋ የታገደ መሆኑን ወይም በይቅርታ ወይም በምህረት የተለቀቀ መሆኑን፣
  - ጉዳዩ ከሌሎች ተከላሾች ጋር መጣመሩ መብቱን የሚያጣብብ መሆኑን፣
  - ዐ/ህግ የወንጀል ክስ ለማቅረብ አስፈላጊ የሆነውን ፈቃድ ሳያሟላ የወንጀል ክስ ማቅረቡን፣
  - በሌላ ፍ/ቤት የተያዘው ጉዳይ ካላለቀ የወንጀል ክስ ለማቅረብ የማይችል መሆኑንና ለድርጊቱ በኃላፊነት የማይጠየቅ መሆኑን በመጀመሪያ የክስ መቃወሚያነት ሊያቀርብ እንደሚችል በወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 130 ንዑስ አንቀጽ 2 ተደንግጓል።

በወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 130 ንዑስ አንቀጽ 2 የተዘረዘሩት መቃወሚያዎች ተከላሽ ወዲያውኑ ማቅረብ እንዳለበት የወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 130 ንዑስ አንቀጽ 3 ይደነግጋል። ሆኖም በወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 130 ንዑስ አንቀጽ 2 የተዘረዘሩት የወንጀል ክስ መቃወሚያዎች አመልካች (indicative provision) እንጅ ሁሉንም በመቃወሚያነት ሊቀርቡ የሚችሉ ጉዳዮችን በሙሉ የሚዘረዝር (exhaustive provision) ድንጋጌ አይደለም። አመልካች የሰበር መከራከሪያ ያደረገው ነጥብ በወንጀልኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 130(2) የተመለከተ አይደለም ሆኖም ተጠሪ አመልካች የመንግስት ሰራተኛ የነበረው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ ከመጽናቱ ከግንቦት 1 ቀን 1997 ዓ/ም በፊት 1992 ዓ.ም እስከ 1996 ዓ.ም እንደሆነ ተጠሪ ባቀረበው የወንጀል ክስ በግልፅ አስፍሮታል።

የወንጀል ህግ ወደኋላ ተመልሶ የማይሰራ መሆኑ በህገ መንግስቱ አንቀጽ 22 እና በኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 2 መሰረታዊ መርህ ሆኖ ተደንግጓል። ስለሆነም ዳኞች ወንጀሉ የተፈፀመበት ጊዜ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ ፀንቶ በስራ ላይ ከመዋሉ በፊት መሆኑን

ከተረዱ በማናቸውም ጊዜ አንስተው ውሳኔ ለመስጠት የማይከለክሉና በህገ መንግስቱ አንቀጽ 13(1) የተጣለባቸውን ሰብአዊ መብት የማስከበር ግዴታቸውን የሚወጡበት አንደኛው መንገድ በመሆኑና የወንጀል ክስ የቀረበበት ድርጊት በወንጀለኝነት የሚደነግግ ግልጽ የወንጀል ህግ ድንጋጌ በሌለበት ሁኔታ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ ወደኋላ ተመልሶ እንዲሰራ ዐቃቤ ህግ ያቀረበውን የወንጀል ክስ ዳኞች በመመርመር የህገ መንግስቱንና የወንጀል ህጉን መሰረታዊ መርህ የማስከበር ግዴታ አለባቸው። ስለዚህ ተጠሪ ያቀረበው የወንጀል ክስ የህገ መንግስቱን አንቀጽ 22 እና የወንጀል ህጉ አንቀጽ 5 የተደነገገውን መሰረታዊ መርህ የሚያሟላ መሆን አለመሆኑን በመመርመር የመወሰን ስልጣን በማናቸውም ደረጃ በሚገኝ ፍ/ቤት የተሰየሙ ዳኞች ያላቸው በመሆኑ በዚህ በኩል አመልካች ያቀረበውን ክርክር አልተቀበለውም።

2. ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፣ በአዋጅ ቁጥር 414/1996 የፀደቀው የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የወንጀል ህግ የሚፀናው በልዩ መፅሐፍ በነጋሪት ታትሞ ከወጣ ከግንቦት 1 ቀን 1997 ዓ.ም ጀምሮ እንደሆነ በአዋጅ ቁጥር 414/1996 አንቀጽ 3 በግልጽ ተደንግጓል። የመንግስት ሰራተኞች እና የስራ ኃላፊዎች በሙስና ወንጀል ተጠያቂ ስለሚሆኑበት ወንጀል ዝርዝርና መሰረታዊ መርሆችን የሚደነግግ ከአንቀጽ 402 እስከ አንቀጽ 419 የተደነገጉት ድንጋጌዎች ግንቦት 1 ቀን 1997 ዓ.ም እና ከዚያ በኋላ የመንግስት ሰራተኛ በሆኑ ሰዎች ላይ ተፈጻሚነት ያላቸው ናቸው። ይህንንም የወንጀል ህጉ አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 2" የወንጀል ህጉ ድርጊቱ በዚህ ህግ መሰረት ወንጀል ሆኖ በተሻረው የወንጀል ህግ ግን እንደወንጀል ካልተቆጠረና የተፈፀመው ይህ ህግ ከመጽናቱ በፊት ከሆነ ሊያስቀጣ አይችልም" በማለት ደንግጎታል።

ተጠሪ ለስር ፍ/ቤት ባቀረበው ክስ አመልካች የመንግስት ሰራተኛ የነበረው ከ1992 ዓ.ም እስከ 1996 ዓ.ም መሆኑን በግልጽ አስፍሯል። የወንጀል ህጉ በፀናበትና ስራ ላይ በዋለበት ግንቦት 1 ቀን 1997 ዓ.ም አመልካች የመንግስት ሰራተኛ እንዳልነበረ የተጠሪ የክስ ማመልከቻ ያረጋግጣል። ተጠሪ ክስ ያቀረበው አመልካች የወንጀል ህጉ ከመጽናቱ ከግንቦት 1 ቀን 1997 ዓ.ም በፊት የመንግስት ሰራተኛ የነበረ መሆኑንና አመልካች ምርመራ በተጣራበት 2001 ዓ.ም በስሙ የተለያዩ ባንኮች ሒሳብ ከፍቶ ሲያንቀሳቅስ የነበረውን ገንዘብና በስሙ የገዛትን መኪና ከ1992 ዓ.ም እስከ 1996 ዓ.ም ሲያገኝ ከነበረው ደመወዝ ጋር በማመዛዘን ምንጩ ያልታወቀ ንብረት ይሟላ በማለት ነው። ማንኛውም ሰው የወንጀል ክስ ሲቀርብበት የተከሰሰበት ድርጊት በተፈፀመበት ጊዜ ድርጊቱን መፈፀሙ ወይም አለመፈጸሙ ወንጀል መሆኑ ካልተደነገገ በስተቀር ሊቀጣ እንደማይችልና ወንጀሉ በተፈፀመበት ጊዜ ተፈጻሚ ከነበረው የቅጣት ጣሪያ በላይ ሊቀጣ እንደማይችል በህገ መንግስቱ አንቀጽ 22 ንዑስ አንቀጽ 1 ተደንግጓል። እንደዚሁም አገራችን ባፀደቀችው ዓለም አቀፍ የሲቪል እና የፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን ስምምነት አንቀጽ 15 ንዑስ አንቀጽ 1 "No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national or international law, at the time which the criminal offence was committed" በሚል መንገድ ተደንግጓል።

አመልካች የመንግስት ሰራተኛ የነበረው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ወንጀል ህግ ከመጽናቱ በፊት ነው። ስለዚህ አመልካች የመንግስት ሰራተኛ በነበረበት ጊዜ ተፈጻሚነት የነበራቸው የወንጀል የህግ ማዕቀፎች

በ1949 ዓ.ም የወጣው የኢትዮጵያ ንጉስ ነገስት መንግስት የወንጀለኛ መቅጫ ሕግና በ1974 ዓ.ም የወጣው የጊዜያዊ ወታደራዊ መንግስት የተሻሻለው ልዩ የወንጀለኛ መቅጫ አዋጅ ቁጥር 214/1974 ናቸው። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ የወንጀል ድርጊት ሆኖ የተደነገገውና ይዘቱ የተዘረዘረው የወንጀል ህግ አንቀጽ 419 ምንጩ ያልታወቀ ንብረትና ገንዘብ አመልካች የመንግስት ሰራተኛ በነበረበት ጊዜ ተፈጻሚነት ባላቸው የወንጀል ህግ ማዕቀፎች የወንጀል ድርጊት ሆኖ የተደነገገ ድርጊት አይደለም።

ስለሆነም ተጠሪ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ ከመፅናቱ ከግንቦት 1 ቀን 1997 ዓ.ም በፊት የመንግስት ሰራተኛ በነበረውና የወንጀል ህግ ከመፅናቱ በፊት የመንግስት ስራውን ለቅቆ በንግድ ስራ መሰማራቱ በክርክር ሂደት በተገለፀው አመልካች ላይ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ አንቀጽ 419 በመጥቀስ ያቀረበው ክስ የህገ መንግስቱን አንቀጽ 22 ንዑስ አንቀጽ 1 የዓለም አቀፉን የሲቪልና የፖለቲካ መብቶች ቃል ኪዳን ስምምነት አንቀጽ 15 ንዑስ አንቀጽ 1 እና የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ህግ አንቀጽ 5 ንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገገውን መሰረታዊ የወንጀል ህግ መርህ የሚጥስና የአመልካችን መብት የሚያጣብብ ነው። የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ከላይ የተገለፀውን የህገ መንግስቱንና የወንጀል ህጉን መሰረታዊ መርህ በማስፈፀም የተጠሪን የወንጀል ክስ ውድቅ ማድረግ ሲገባቸው አመልካች ምንጩ ያልታወቀ ሀብት ይዞ በመገኘት የሙስና ወንጀል፣ የፈፀመ ጥፋተኛ ነው በማለት የሰጡት የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው። ስለሆነም የስር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡትን የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በወንጀለኛ መቅጫ ሥነ-ሥርዓት ሕግ ቁጥር 195 ንዑስ አንቀጽ 2(ለ) 1 መሰረት በመሻር አመልካች በነፃ እንዲሰናበት ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በወንጀለኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 195 ንዑስ አንቀጽ 2(ለ) 1 መሰረት ተሸሯል።
2. አመልካች በነፃ እንዲሰናበት የተወሰነ በመሆኑ በሌላ ጉዳይ ካልታሰረ በስተቀር በዚህ ጉዳይ ከእስር እንዲለቀው ለክፍሉ ማረሚያ ቤት የመፈቻ ትዕዛዝ ይፃፍ።
3. አመልካች ከተከሰሰበት ወንጀል በነፃ የተሰናበተ በመሆኑ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የወሰኑት የገንዘብ መቀጮና በአመልካች ስም በባንክ የሚገኝ ገንዘብና ቁጥር 2-78716 አ.አ የሆነችው መኪና እንዲወረስ የሰጡት ውሳኔ ተሸሯል። መዘገቡ ተዘግቷል። ወደ መዘገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሀይወት

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን

ተጠሪ፡- አብዛላ እንደሻው ጠቅላላ ንግድ ኃ/የተወሰነ የግል ማህበር

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሁኑ የሰበር አመልካች ከሰበር የተጀመረው በሐዋሳ ከተማ ከፍተኛው ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁኑ ተጠሪም 1ኛ ተከላሽ ነበር፡፡ ክሱም ፤- ተከላሽ በተጨማሪ እሴት ታክስ ቁ.1079.39005 እና በግብር ከፋይ መለያ ቁጥር(TIN) 00512280 ለተከላሽ መሥሪያ ቤት ግብር ከፋይ ሲሆን፤ ግብይት ሲያካሂድ በተጨማሪ እሴት ታክስ ማከናወን የህግ ግዴታው ሆኖ እያለ በ07/08/2003 ዓ/ም ከረፋዱ 4:00 ሰዓት በተደረገው ድንገተኛ ክትትል ድርጅቱ ያለ ተጨማሪ እሴት ታክስ ደረሰኝ ግብይት ሲያከናውን በመገኘቱ በወ/ሀ/ቁ/ 34(1) ፣አዋጅ ቁጥር 285/1994 አንቀጽ 56(1) እና ይህንኑ አዋጅ ለማሻሻል በወጣውን አዋጅ ቁጥር 609/2001 አንቀጽ 22(1) እና 50(ለ)(1) የተደነገገውን በመተላለፉ ተከላሽ የሚል ነው፡፡

ተከላሽ ድርጅትም ክስ የቀረበበትን ወንጀል አለመፈጸሙንና ጥፋተኛ አለመሆኑን ክዶ በመከራከሩ የግራ ቀኝ ማስረጃዎችን ፍርድ ቤቱ በመስማትና በመመዘን በሰጠው ፍርድ የተከላሽ ማስረጃዎች ያስረዱትን ፍሬ ነገሮች ተከላሽ ድርጅት ባቀረባቸው የመከላከያ ማስረጃዎች በቂ በሆነ ሁኔታ አስተባብሷል የሚል በወ/መ/ሀ/ሥ/ሥ/ቁ.149(2) መሰረት በነጻ አሰናብቶታል፡፡

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትም የግራ ቀኝን ወገን ካከራከረ በኋላ የሥር ከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ በወ/መ/ሀ/ሥ/ሥ/ቁ. 195(2)ለ(2) መሰረት አጽንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታም የቀረበው በሥር ፍርድ ቤቶች ወሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ሲሆን አመልካች በዋናነት የጠቀሰው የቅሬታ ነጥብም ሲጠቃልል፡- ተጠሪው ያለ ተጨማሪ እሴት ታክስ ደረሰኝ ግብይት ያከናወነ መሆኑ በሚገባ ተረጋግጦበት እያለ የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ ፍርድ ቤቶቹ ማስተላለፍ ሲገባቸው በወ/ሀ/አንቀጽ 34(1) አንድ በህግ የሰውነት መብት የተሰጠው ድርጅት በወንጀል የሚጠየቀው ከድርጅቱ ሀላፊዎች

ወይም ሰራተኞች አንዱ ከድርጅቱ ሥራ ጋር በተያያዘ የድርጅቱን ህጋዊ ግዴታ በመጣስ ወይም የድርጅቱን ጥቅም በህገ ወጥ መንገድ ማራመድ ሲሆን ይህንኑ በአንቀፁ የተቀመጠውን ሁኔታ ባለማገናዘብ ከክስ በነጻ እንዲሰናበት የወሰኑት ተገቢ አይደለም የሚል ነው።

ተጠሪው በበኩሉ በሰጠው መልስ፡- አንድ የንግድ ማህበር ወይም ድርጅት የተጨማሪ እሴት ታክስ አዋጅ ቁ/285/1994 እና ማሻሻያውን አዋጅ ቁ.609/2001 ተላልፏል በሚል በወንጀል ጥፋኛ ሊሰኝና ሊቀጣ የሚችለው የተጣሉበትን መሰረታዊ የግብር ከፋይነት ግዴታዎችን በመጣስ ሥርዓቱን በሚጸረር ህገ ወጥ የግብይት አሰራር ዘርግቶ ሲገኝ ወይም አሰራሩ ህገ ወጥ ግብይትን የሚያበረታታ ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነው። በዚህ ጉዳይም አንድ ዕለት ተፈጸመ በተባለና በተጨማሪም ባላተፈጸመ ስህተት ብቻ አዋጁን በሚጸረር መልኩ ህገ ወጥ የግብይት ሥርዓት ዘርግቷል ሊያሰኝና በአዋጅ ቁጥር 285/1994 አንቀጽ 56(1) እንደተሻሻለው አንቀጽ 22(1) ሊያስቀጣ የሚችል አንድም ሁኔታ ባለመኖሩ የስር ፍርድ ቤቶች ይህንኑ በመገንዘብ በነጻ ያሰናቡ ስለሆነ ውሳኔው የህግ ስህተት ያልተፈጸመበት ነው በሚል ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም፡- ተጠሪው ከቀረበበት ክስ በነጻ እንዲሰናበት የተወሰነው በአግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አመልካች ሁለት ምስክሮችን አቅርቦ ማሰማቱን የፍርድ ቤቱ ውሳኔ የሚያመለክት ሲሆን እነዚህ ሁለቱም ምስክሮች ወንጀሉ ተፈጸመ በተባለው ወቅት በተጠሪ ድርጅት ጭማቂ (ጅውስ) የጠጡና ያለ ተጨማሪ እሴት ታክስ ደረሰኝ ግብይቱ የተፈጸመ ስለመሆኑ ያስረዳሉ በሚል የቀረቡ ናቸው። ምስክሮቹም ለሥር ከፍተኛው ፍርድ ቤት ያስረዱት ፍሬ ነገር- ድንገተኛ ፍተሻ ለማድረግ ሶስት ሆነው ወደ ተጠሪው ድርጅት ሄደው ሶስት ጭማቂ (ጅውስ) አዘው ጭማቂው ከመጣላቸው በኋላ ጠጥተው ብር 30 ለአስተናጋጁ ሰጥተው መልሱን ሲጠባበቁ ከቆዩ በኋላ አስተናጋጁም ዝም በማለቱ መልስ እንዲሰጣቸው ሲጠይቁ የሚመለስ ገንዘብ አለመኖሩን በመግለጹ ከ3-5 ደቂቃ ያህል ቆይተው ወደ ገንዘብ ያዥ (ካሸር) አስተናጋጁን ይዘው ሄደው የተቆረጠ ደረሰኝ መኖሩንና አለመኖሩን በመጠየቅና የተቆረጠ ደረሰኝ አለመኖሩን ማረጋገጣቸውንና በተጨማሪ እሴት ታክስ ደረሰኝ ጥራዝ (ፓድ) የጭማቂው ሽያጭ አለመመዝገቡን ነው። ከዚህ በተጨማሪም ምስክሮቹ የድርጅቱ ሥራ አስያኪያጅ በቦታው የነበሩ ስለመሆናቸው ለሥር ፍርድ ቤት ማስረዳታቸውን ፍርድ ቤቱ በፍርዱ ላይ አስፍሯል።

የተጠሪ ምስክሮች ደግሞ ለስር ፍርድ ቤት ያስረዱት ፍሬ ነገሮች ፡-ተጠሪው ደርጅት ግብይት የሚያካሂደው በተጨማሪ እሴት ታክስ ደረሰኝ መሆኑን፣ የድርጅቱ ሰራተኞችም በየዕለቱ ሥራ ከመጀመራቸው በፊት የተጨማሪ እሴት ታክስ አዋጁን ተከትለው እንዲሰሩ ተጠሪው ቅስቀሳ የሚያደርግ መሆኑን ነው። ከዚህ በተጨማሪ ከቀረቡት 2 የመከላከያ ማስረጃዎች 1ኛው የመከላከያ ማስረጃ ወንጀሉ ተፈጸመ በተባለው ዕለት በቦታው ባለመኖሩ ምክንያት የተጨማሪ እሴት ታክስ ደረሰኝ መቆረጡንና አለመቆረጡን እንደማያውቅ ማስረዳቱን፣ እንዲሁም 2ኛ የመከላከያ ምስክር ደግሞ በጊዜው የተሸጡ ጭማቂዎች ሶስት ብቻ እንደሆኑና በደረሰኝ ቁጥር 20925 ሁለት ጭማቂዎች፣ በደረሰኝ ቁጥር 20929 ደግሞ አንድ ጭማቂ የተሸጠ ስለመሆኑ

ማስረዳቱን የሥር ከፍተኛ ፍርድ ቤት በፍርድ አመልክቷል። ከፍተኛው ፍርድ ቤትም እነዚህን የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች መነሻ በማድረግ 3ኛ ተከላሽ የነበረውን የተከላሽ ድርጅት(ሐርኒ ኢንተርናሽናል ሆቴል)ሥራ አስኪያጅ ቁጥጥር ባለማድረጋቸው ምክንያት ያለ ተጨማሪ እሴት ታክስ ደረሰው ግብይት ወይም ሽያጭ ተፈጽሟል በሚል የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ አስተላልፎባቸዋል።

የወንጀል ህግ አንቀጽ 34 የህግ ሰውነት የተሰጠው ድርጅት የወንጀል ተካፋይ ሊሆን የሚችልበትን አግባብ የሚደነግግ ሲሆን በዚሁ ደንጋጌ በንዑስ አንቀጽ (1) በሁለተኛው ፓራግራፍ አንድ ደርጅት ወንጀል እንዳደረገ ተቆጥሮ የሚቀጣው ከሀላፊዎቹ ወይም ከሰራተኞቹ አንዱ ከድርጅቱ ሥራ ጋር በተያያዘ ሁኔታ የድርጅቱን ጥቅም በህገ ወጥ መንገድ ለማራመድ በማሰብ ፣ ወይም ሕጋዊ ግዴታ በመጣስ፣ ወይም ድርጅቱን በመሳሪያነት ያለአግባብ በመጠቀም በዋና ወንጀል አድራጊነት ፣ በአካላቸው ወይም በአባሪነት ወንጀል ሲያደርግ መሆኑ ተመልክቷል። በዚህ በተያዘውም ጉዳይ የተጠሪ ድርጅት ሥራ አስኪያጅ በወንጀል ተከሰው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ እስከተሰጠባቸው ድረስም በወንጀል ህግ አንቀጽ 34(1) በሁለተኛ ፓራግራፍ መሰረትም ተጠሪው ድርጅት የወንጀል ተካፋይ እንደሆነ የሚቆጠር በመሆኑም ተጠሪው ድርጅት በተከሰሰበት የወንጀል ህግ አንቀጽ 34(1) አዋጅ ቁጥር 285/1995 አንቀጽ 56(1) ስር ጥፋተኛ መሆን ያለበት ነው።

ይህ ሆኖ ሳለ የሥር ፍርድ ቤቶች ተጠሪው ድርጅት ለግብሩ አከፋፈል የሚያገልግሉ ደረሰኞች የህትመት ፈቃድ ከአመልካች መ/ቤት በማግኘትና በሥራ ላይ በማዋል የሚጠበቅበትን አሟልቶ በመገኘት ለመንግሥት ገቢ መሆን ያለበትን ገንዘብ በአግባቡ እንዲሰጠው ያመች ዘንድም ለድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ በመቅጠር ስለ ተጨማሪ እሴት ታክስ የሽያጭ ደረሰኝም ለሰራተኞቹ ትምህርትና ጥንቃቄ እንዲያደረጉ ተገቢውን ጥረት ስለማድረጉ የአመልካች ምስክሮች ከሳሪዱት በተሻለ ሁኔታ የተጠሪው ምስክሮች ክስን አስተባብለዋል በሚል ከክሱ ተጠሪው ድርጅት በነጻ እንዲሰናበት የወሰኑት በወንጀል ህግ አንቀጽ 34(1) እና አዋጅ ቁጥር 285/1994 አንቀጽ 56(1) የተደነገገውን እና ይህ ችሎት የወንጀል ጥፋት በአንድ ድርጅት ተፈጽሟል ሲባል ስለሚችልበት ሁኔታ በተመሳሳይ ጉዳይ በሰ/መ/ቁ/48850 የሰጠውን አስገዳጅ ውሳኔ ያልተከተለ በመሆኑ ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ በመገኘቱ በወ/መ/ሀ/ሥ/ሥ/ቁ. 195(2)(ሀ) መሰረት በመሻር ተጠሪው ድርጅት በተከሰሰበት የወንጀል ህግ አንቀጽና እና በአዋጁ ድንጋጌ አንቀጽ 56(1) ሥር ጥፋተኛ ነው ብለናል።

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሤ

መኰንን ገ/ሕይወት

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዐ/ሕግ - አልቀረበም

ተጠሪ፡- እብካለ እንዳሻው ጠ/ንግድ ኃ.የተ.የግል ማህበር - አልቀረበም

መዝገቡ የተቀጠረው የቅጣት ውሣኔ ለመስጠት ተብሎ ሲሆን የግራ ቀኙን የቅጣት አስተያየት ከሕግ ጋር በማገናዘብ መርምረን ተከታዩን የቅጣት ውሣኔ ሰጥተናል።

ቅ ጣ ት

ተጠሪ አዋጅ ቁጥር 285/1994 አንቀጽ 56/1/ን የተላለፈ ጥፋተኛ የተባለ ሲሆን አጥፊ ተገቢውን ቅጣት ማግኘት አለበት። ቅጣት የሚወሰነው ደግሞ በወ/ሕ/አንቀጽ 88/2/ ስር ያሉትን ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ ነው። ይህ ችሎትም እነዚህን ሁኔታዎች ተመልክቷል፣ አመዘዝኗልም።

ተጠሪ ሕጋዊ ሰውነት ያለው አካል ሲሆን ጥፋተኛ የተባለበት የወንጀል ድርጊት የሚያስቀጣው ከብር 10,000.00 (አስር ሺህ ብር) በማያንስ እና ከብር 100,000.00 (አንድ መቶ ሺህ ብር) በማይበልጥ የገንዘብ መቀጮ እና ከሁለት እስከ አምስት አመት በሚደርስ እስራት መሆኑን አዋጅ ቁጥር 285/1994 በአዋጅ ቁጥር 609/2001 እንደተሻሻለ ያሳያል። በተጠሪ አይነት ሰው ላይ ቅጣት የሚወሰንበትን አግባብ ደግሞ የወንጀል ሕጉ በአንቀጽ 90 መሠረት መሆኑን የወንጀል ህጉ የሚገልፅ ሲሆን የሕግ ሰውነት ባለው አካል ላይ የገንዘብ ቅጣት እና እስራት በሚጣልበት ጊዜ የእስራት ቅጣቱ ሁኔታ ወደ ገንዘብ በመቀየር መሆኑን የአንቀጽ 30-ስ ቁጥር ሶስት ድንጋጌ ይገልጻል። በዚህ ድንጋጌ መሰረት እስከ አምስት አመት ቀላል እስራት ለሚያስቀጣ ወንጀል እስከ ብር አስር ሺህ፣ እስከ አምስት ዓመት ጽኑ እስራት ለሚያስቀጣ እስከ ብር ሃያ ሺህ፣ እስከ አስር ዓመት ለሚያስቀጣ እስከ ብር ሃምሳ ሺህ፣ ከአስር ዓመት በላይ ጽኑ እስራት የሚያስቀጣ ወንጀል በአንቀጽ 30-ስ አንቀጽ እስከተመለከተው ከፍተኛ ወሰን ማለትም እስከ ብር አምስት መቶ ሺህ ድረስ የገንዘብ መቀጮው ሊደርስ እንደሚችል ሕጉ ያሳያል። እንዲሁም የገንዘብ ቅጣትም በ30-ስ ቁጥር አራት ድንጋጌ እንደተደነገገው እስከ አምስት እጥፍ እንደሚደርስ በግልጽ ተቀምጧል። በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 90/3/ ድንጋጌ

መሠረት እስከ አምስት ዓመት ሊደርስ የሚችል ጽኑ እስራት እስከ ብር 20,000.00 ድረስ የገንዘብ ቅጣት እንደሚቀየር ተደንግጓል። በመሆኑም የተጠሪን የድርጊት አፈፃፀም ስንመለከተው ቀላል ተብሎ ሊመደብ የሚገባ በመሆኑ በአመልካች ላይ ሊጣል የሚገባው የገንዘብ መቀጮ ብር 10,000.00 /አስር ሺህ ብር/ ሁኖ የእስራት ቅጣቱን ደግሞ የሁለት አመት ጽኑ እስራት ሁኖ አግኝተናል። ይህ የሁለት አመት ጽኑ የእስራት ቅጣት በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 90/3/ በተደነገገው ስሌት መሠረት ወደ ገንዘብ ሲቀየር የሚመጣው ብር 8,000.00 በመሆኑ እና ይህ ከገንዘብ መቀጮ ከብር 10,000.00 ጋር ሲደመር የሚመጣው ውጤት ብር 18,000.00 /አስራ ስምንት ሺህ ብር/ ተጠሪን የሚያርም፣ ሌሎችን የሚያስተምርና የሚያስጠንቀቅ ሁኖ አግኝተናል። በመሆኑም ተጠሪ ይህንን ገንዘብ ለመንግስት ገቢ እንዲያደርግ፣ አመልካችም ተከታትሎ እንዲያስፈፀም ብለናል።

መዝገቡ ስለተዘጋ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነብብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

አሲ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካቾች ፡- 1. አቶ ወርቁ ፍቃዱ ቀረቡ

2. አቶ ሹሜ አራርሶ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የቤ/ጉ/ብ/ክ/መንግስት ዐ/ሕግ የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቶአል

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የወንጀል ክርክር ሲሆን የተጀመረውም በቤ/ጉ/ክልል በመተከል ዙን በቡላን ወረዳ ፍ/ቤት ነው። የወረዳው ዐ/ሕግ በቁጥር 1569/2/89 በ28/11/03 በተፃፈ ማመልከቻ በአሁኖቹ አመልካቾች ላይ ያቀረበው ክስ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 32/1/ሀ/እና 433 ስር የተደነገገውን ተላልፈው በ28/11/03 ከቀኑ 5. ሰዓት ላይ ከሚመለከተው ባለስልጣን ሳያስፈቅዱና ፈቃድ ሳይኖራቸው ከቡላን ወረዳ ደቢና ባሩዳ ቀበሌ 15 የቀንድ ከብቶችን ገዝተውና በመኪና ጭነው ወደ ታግኒ ከተማ ሲጓዙ ከሌላ ላይ በመያዛቸው ያለፈቃድ ከብት የማዘዋወር ወንጀል አድርገዋል የሚል ሲሆን ፍ/ቤቱም የዐ/ሕግን የሰው ማስረጃ እና የተከሳሾቹን የጽሑፍ መከላከያ ከመረመረ በኋላ በተከሳሾቹ ላይ በተከሰሱበት ድንጋጌ የጥፋተኝነት ውሳኔ እና በነፍስ ወከፍ የብር 1,200 መቀጮ ከወሰነ በኋላ በኤግዚቢትነት የተያዙት 15 ከብቶች ተሸጠው የጠባቂዎች አበል ከተቀነሰ በኋላ የሽያጩን ገንዘብ ለመንግስት ገቢ እንዲሆን ትእዛዝ ሰጥቷል።

አመልካቾቹ በቀጣይ እርከን ለሚገኙ የክልሉ ፍ/ቤቶች ያቀረቡት ይግባኝ እና አቤቱታ ተቀባይነት ሳያገኝ የቀረ ሲሆን በ18/04/04 በዚህ ችሎት ያቀረቡት አቤቱታ ይዘትም በኤግዚቢትነት የተያዙት የቀንድ ከብቶች በወንጀል የተገኙ ናቸው ባልተባለበት እና አመልካቾቹ ጥፋተኛ የተባሉበት በወንጀል ሕግ አንቀጽ 433 ድንጋጌ የንብረት መውረስን ባልደነገገበት ሁኔታ ከብቶቹ ተወርሰው ለመንግስት ገቢ እንዲሆኑ በወረዳው ፍ/ቤት የተሰጠውና በበላይ ፍ/ቤቶች የፀናው ትእዛዝ ከወንጀል ድርጊቶች ጋር ተያይዞ ንብረት ስለሚወረስበት ሁኔታ በወንጀል ሕጉ የተመለከተውን መርህ የሚጥስ እና መሰረታዊ የሕግ

ስህተት የተፈፀመበት በመሆኑ ሊሻር ይገባል የሚል ነው። ተጠሪ በበኩሉ በ26/06/04 በተፃፈ ማመልከቻ በሰጠው መልስ የውርስ ትእዛዙ ዋና ቅጣት ሳይሆን ተጨማሪ ቅጣት መሆኑ የዚህ ዓይነቱ የውርስ ትእዛዝ በወ/ሕ. አ. 761/ሀ/ 791 እንዲሁም በፌዴራል የንግድ ምዝገባና ፈቃድ አዋጅ ቁጥር 686/200 በአንቀጽ 60 ድንጋጌዎች መሰረት ተቀባይነት ያለውና የወንጀል ሕጉን መርህ መሰረት ያደረገ መሆኑን በዝርዝር በመግለጽ የሰበር አቤቱታው ውድቅ ተደርጎ የውርስ ትእዛዙ የተሰጠው በአግባቡ ነው ተብሎ እንዲፀና ተከራክሮአል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት መሆን አለመሆኑን መርምረናል።

በዚህም መሠረት አመልካቾቹ በተከሰሱበት ድንጋጌ የተሰጠባቸውን የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ አግባብነት ተቀብለው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በማለት አቤቱታ ያቀረቡት በውርስ ትእዛዙ ላይ ብቻ ሲሆን ለሰበር ክርክሩ በጭብጥነት የተያዘውም ይኸው ነጥብ ነው። በመሠረቱ በወንጀል ጉዳይ ንብረት ወይም ሀብት ሊወረስ ወይም ለመንግስት ገቢ ሊደረግ የሚችልባቸው ሁኔታዎች በወንጀል ሕጉ ጠቅላላ ክፍል ተደንግገው የሚገኙ ሲሆን በእነዚህ ድንጋጌዎች መካከልም በሕግ በግልጽ በተደነገገ ጊዜ ፍ/ቤቱ የወንጀልኛው ንብረት በሙሉ ወይም በከፊል እንዲወረስ ሊወስን የሚችል ስለመሆኑ /አንቀጽ 98/ ፣ አንድ ሰው ለወንጀል ስራ እንዲነሳሳ ወይም ወንጀሉን ለመስራት እንዲረዳው ወይም ወንጀሉን ለፈፀመበት ዋጋ እንዲሆነው የተሰጠው ወይም ሊሰጠው የታቀደው ማናቸውም ጥቅም ሁሉ ለመንግስት ገቢ ስለሚሆንበት አግባብ /አንቀጽ 100/ እና ወንጀልን ለመፈፀም ያገለገሉ ወይም ሊያገለገሉ የሚችሉ ወይም የወንጀል ተግባር ፍሬ የሆኑ ማናቸውም ነገሮች ስለሚወረሱበት አግባብ /አንቀጽ 140/ በመሠረታዊነት የሚጠቀሱ ናቸው። ፍ/ቤቶች የጥፋተኝነት ና የቅጣት ውሳኔን ተከትሎ ንብረት ወይም ሀብት እንዲወረስ ወይም ለመንግስት ገቢ እንዲሆን መወሰን የሚችሉትና የሚገባቸው እነዚህን ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ ነው።

በተያዘው ጉዳይ አመልካቾች ጥፋተኞች የተባሉበት የወ.ሕ.አ. 433 ድንጋጌ የንብረት ውርስን አልደነገገም። በዚህ ድንጋጌ ስር የሚሰጥ የጥፋተኝነት ውሳኔ የንብረት መወረስን ወይም ለመንግስት ገቢ መደረግን የሚያስከትል መሆኑን የሚገልጽ ሌላ ድንጋጌ የለም። በአመልካቾቹ ላይ ክስን ያቀረበው የቡለን ወረዳ ዐ/ሕግ የጥፋተኝነት ውሳኔን ተከትሎ ባቀረበው የቅጣት አስተያየት ከብቶቹ በውርስ ለመንግስት ገቢ እንዲሆኑ ያቀረበው ጥያቄ አለመኖሩን የመዝገቡ ግልባጭ ያስረዳል። የወረዳው ፍ/ቤትም ሆነ ቀጥሎ ያሉት የክልሉ ፍ/ቤቶች ለንብረት ውርሱ ውሳኔ መሠረት ያደረጉትን ድንጋጌ በውሳኔአቸው አልገለጹም። ከብቶቹ ተሸጠው ገንዘቡ ለመንግስት ገቢ እንዲሆን የተሰጠው ትእዛዝ ወይም ውሳኔ ከላይ ከተጠቀሱ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 98፣ 100 እና 140 ድንጋጌዎች በአንዳቸውም ቢሆን የሚሸፈን ሆኖ አልተገኘም። ተጠሪ በመልሱ የጠቀሳቸው በደንብ መተላለፍ ክፍል የሚገኙት የወ.ሕ. አ. 761(ሀ) እና 791 ድንጋጌዎች ለጉዳዩ አግባብነት እንደሌላቸው ከይዘታቸው መገንዘብ የሚቻል ከመሆኑም በላይ የፌዴራል የንግድ ምዝገባና ፈቃድ አዋጅ ቁጥር 686/2000 አንቀጽ 60 ድንጋጌ አመልካቾቹ ያልተከሰሱበትና ጥፋተኛ ያልተባሉበት በመሆኑ ለንብረት ውርስ ውሳኔው መሠረት ሊሆን የሚችሉበት አግባብ አልተገኘም ። በመሠረቱ የወንጀል ሕግ ስለልዩ ልዩ ወንጀሎችና በወንጀል አድራጊዎች ላይ ስለሚፈፀሙት ቅጣቶችና የጥንቃቄ እርምጃዎች በዝርዝር እንደሚደነግግ እና

ፍ/ቤቶች በሕግ ከተደነገጉት በቀር ሌሎች ቅጣቶችንና የጥንቃቄ እርምጃዎችን መወሰን እንደማይችሉ በወ.ሕ.አ. 2 (1) እና (2) ተመልክተዋል። ንብረት ወይም ሀብት እንዲወረስ ወይም ለመንግስት ገቢ እንዲሆን ማድረግን ጨምሮ ፍ/ቤቶች በወንጀል ረገድ የሚሰጡት ማናቸውም ውሳኔ በወ/ሕ/አ. 2 የተደነገገውን የሕጋዊነት መርህ መሰረት ያደረገ መሆኑን የማረጋገጥ ኃላፊነት ያለባቸው መሆኑ አጠያያቂ አይደለም።

በዚህም ሁኔታ በኤግዚቢ.ትነት የተያዙት ከብቶች ተሸጠው የጠባቂዎች አበል ከተቀነሰ በኋላ የሽያጭ ገንዘብ ለመንግስት ገቢ እንዲሆን በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ትእዛዝ /ውሳኔ/ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ስላተገኘ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ው ሳ ኔ

1. በኤግዚቢ.ትነት የተያዙት ከብቶች ተሸጠው ገንዘቡ ለመንግስት ገቢ ይሁን በማለት የቡላን ወረዳ ፍ/ቤት በወ.መ.ቁ. 01035 በ04/12/03 የሰጠው ትእዛዝ እንዲሁም የመተክል ዞን ክፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 05832 በ11/12/03 የቤ/ጉ/ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ. 03253 በ04/03/04 እና የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 03391 በ04/04/04 ከሰጡት ትእዛዝ ውስጥ የንብረት ውርሱን የሚመለከተው ክፍል በወ.መ.ሕ.ሥ.ሥ.ቁ. 195/2/ለ/2/ መሠረት ተሸረዋል።
2. በኤግዚቢ.ትነት የተመዘገቡት 15 የቀንድ ከብቶች ከተሸጡበት ገንዘብ ውስጥ የጠባቂዎች አበል ተቀንሶ ለመንግስት ገቢ የተደረገው መጠን ለአመልካቾቹ ተመላሽ እንዲደረግ ወስነናል። የውሳኔው ቅጂ ይላክ።
3. በበዓል ምክንያት ውሳኔው በአዳሪ በ17/05/05 ተነገረ
4. ክርክሩ ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

እ/ብ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- መሪቤታ ፍቅረ ማርያም ካሴ ጠበቃ ማርታ በቀለ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የቤንች ማጂ ዞን ዐ/ሕግ አልቀረቡም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው የአሁን አመልካች በቀረበበት የወንጀል ህግ አንቀጽ 539/1/ ድንጋጌ ሥር ጥፋተኛ መባሉ አግባብ ነው ወይስ አይደለም? እንዲሁም የተጣለበት የቅጣት መጠን በቅጣት አወሳሰን መመሪያ መሠረት በአግባቡ ተሰልቷል ወይስ አልተሰላም የሚሉትን ነጥቦች ለማየት በሚል ነው፡፡

በዚህ አከራካሪ ነጥብም ላይ ግራ ቀኙ በዚህ የሰበር ደረጃ በበኩላቸው ያላቸውን ክርክር በዕሉፍ አቅርበዋል፡፡

እኛም በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤቶች የተሰጠውን ውሳኔ የአሁን አመልካች ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ እና ተጠሪ ዐ/ሕግ ለሰበር አቤቱታው ከሰጠው መልስ ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን እንደሚከተለው ተመልክተናል፡፡

የአሁን አመልካች በወንጀል ህግ አንቀጽ 539/1/ የተመለከተውን ድንጋጌ በመተላለፍ የሰው ህይወት ለማጥፋት አስቦና አቅዶ የፀቡ መነሻ ምን እንደሆነ ባልታወቀ ምክንያት ተነሳስቶ ሚዛን ከተማ ዕድገት ቀበሌ ውስጥ ልዩ ስሙ ሸኮ በር አካባቢ ወ/ሮ ጥንቅሽ መታፈሪያን ሰርቪስ ቤት ከዲሞ የመጣ መሆኑንና የመጣውም በገብርኤል ቤተክርስቲያን በቅስና ሊያገለግል ተቀጥሮ እንደሆነ ትክክለኛ ስሙን በመቀየር ቁስ ዘካርያስ ነኝ በማለት ህዳር 07 ቀን 2004 ዓ.ም ከተከራየ በኋላ ህዳር 08 ቀን 2004 ዓ.ም በግምት ከሌሊቱ 7:00 ሰዓት በሚሆንበት ጊዜ ቀን አብሮት ሲዘዋወር የነበረውን ሚች ሽፈራው ደሳለኝን ከተከራየው ቤት ውስጥ በመጫኛ

ገመድ አንቆ አሰቃቂ በሆነ ሁኔታ አንገላቶ በጭካኔና ነውረኛ በሆነ መንገድ አንቆ ገድሏል በሚል በግፍ ሰው አገዳደል ወንጀል ክስ ተከሷል።

ተከሣሹ የአሁን አመልካች ድርጊቱን አልፈዎምኩም ጥፋተኛም አይደለሁም በማለት ክዶ በመከራከሩ የዐ/ሕግ የሰው ማስረጃዎች ቀርበው ተሰምተዋል። ሚች ታንቆ የተገደለበትም መጫኛ በኢግዚቢትነት ቀርቧል። የአስከራን ምርመራ ውጤቱንም የሚገልፅ ከሚዛን አማን ሆስፒታል የሰነድ ማስረጃ እና ሚች ሞቶ የተገኘበትን ሁኔታ የሚገልፅ ፎቶ ግራፍ በገላጭ ማስረጃነት ቀርቧል።

በዐ/ሕግ በኩል የቀረቡት ማስረጃዎች እንደ ክሱ አቀራረብ ተከሣሹ ሌሊት በግምት 7:00 ሰዓት አካባቢ ሲሆን ለሚች ሞት ምክንያት የሆነውን ድርጊት የፈፀመው የአሁን አመልካች ነው ከሚል መደምደሚያ ሊያደርስ የሚችለውን ድርጊቱ በተፈፀመበት ጊዜ ከሚች የተሰማውን ጨኸት ይህንን ጨኸት ሰምተው ሚች ሞቶ ወደ ተገኘበት ቤት ሄደው በሩን ቢደበድቡ ፤ ቢያንኳኑ ተከሣሹ መብራት አጥፍቶ ድምፅ እንዳልሰጠ ፤ በኋላ በሩን በቁልፍ ከኋላ በኩል እንደሚቆልፉበት ሲገልፁለት ሚች ታሞብኝ ነው ማለቱንና መብራት ያጠፋው ይጋጭብኛል በማለት እንደሆነ ሁሉ አስረድተዋል። አመልካች ይህንን ድርጊት ከመፈፀሙ በፊት ለአቀደው ተግባር ዝግጅት ይሆን ዘንድ ስሙን በመቀየር ፤ የመጣበትም ተግባር ለቅስና አገልግሎት መሆኑን የመጣበትም አድራሻ ከትክክለኛው አድራሻ የተለየ መሆኑን ሁሉ ገልጾ ሚች ሞቶ የተገኘበትን ቤት መከራየቱንና ሚች ሞቶ ከቤት ውስጥ ከመገኘቱ በፊት ይኸው አመልካች በቤት አለመገኘቱን በጊዜው ከሁለቱ በቀር ሌላ ሰው አለመኖሩን ይልቁንም መጥፋቱን በኋላም በክትትል ከትክክለኛው አድራሻ መያዙን ሁሉ ገልፀው የመሰከሩ ሲሆን፤ የሚችን አሟሟት ሁኔታ ይገልጻል በተባለው የሚች አስከራን ምርመራ ውጤት ላይ ደግሞ በሚች አንገት ላይ የመታነቅ ምልክት የነበረ እና ከቀኝ አይነት የመመታትና የመበለዝ ምልክት የነበረ መሆኑ ተመልክቷል። ሚች በሞተበት ጊዜ የተገኘው መጫኛም በችሎት የቀረበው መሆኑ በሰው ማስረጃዎችም ተነግሯል።

የሥር ፍ/ቤትም ከዚህ በላይ በዐ/ሕግ በኩል ክሱን ለማስረዳት የቀረበውን ማስረጃ ከክሱ ጋር በማገናዘብ መርምሮ ተከሣሹ የአሁን አመልካች የወንጀሉን ድርጊት የፈፀመ ለመሆኑ ሊያረጋግጥ የሚችል አጥጋቢ ማስረጃ መሆኑን ጠቅሶ ይከላከል ሲል በይዟል። ይህም በሥር ፍ/ቤት የተሰጠው ብይን ቀርቦ የተሰማ የታየ እና የተመረመረ ማስረጃ በዐ/ሕግ በኩል የቀረበን ክስ ለማስረዳት ባለው የማስረጃነት ክብደት በመመርመር ረገድ ባለው ፍሬ ነገርን በማስረጃ የማረጋገጥና የተረጋገጠውን ጉዳይ በማስረጃነት በመመዘኑ ሥልጣን በመገልገል የሰጠው ዳኝነት በመሆኑ የአሁን አመልካች በማስረጃ አልተረጋገጠብኝም የሚለው ክርክሩ የማስረጃ ጉዳይ ከመሆኑም በላይ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 141 እንደተደነገገው ከላይ የሠፈረው የዐ/ሕግ ማስረጃ የቀረበውን የወንጀል ጉዳይ ለማስረዳት በወንጀል ጉዳይ መቅረብ ከሚገባው የማስረጃ የማስረዳት ሁኔታ /standard of proof/ አንጻር ይታይ ቢባልም በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 141 የተመለከተውን ድንጋጌ በመፈፀም ረገድ የሥር ፍ/ቤት የህግ ስህተት መፈፀሙን የሚያመለክት ሆኖ አልተገኘም።

የአሁን አመልካችም እከላከላለሁ በማለት የሰው ማስረጃዎችን አቅርቦ ቢያሰማም እነዚህ የሰው ማስረጃዎች ከፊሎቹ ስለጉዳዩ ምንም የሚያውቁት ጉዳይ አለመኖሩን ቀሪዎቹ ደግሞ በዐ/ሕግ ማስረጃ የተረጋገጠበትን ጉዳይ ለማስተባበል የማይችል መሆኑን የሥር ፍ/ቤት ማስረጃውን መዝኖ ውድቅ ያደረገው በመሆኑ ከላይ እንደተመለከተው ይህ ማስረጃውን የመመዘን የዳኝነት ሥራ እንጂ የህግ ጥያቄን የሚያስነሳ ሆኖ አልተገኘም።

በሌላ በኩል በወ/መ/ሕ/ቁ 539/1/ ሥር የተመለከቱ ንዑሳን የህግ ክፍሎች እያሉ በየትኛው ንዑስ ክፍል የተመለከተውን ድንጋጌ ተላልፌ ድርጊቱን የፈፀምኩ ለመሆኑ በግልፅ ተጠቅሶ ባለመከላከል የተነሣ ክስን በመከላከል ረገድ መብቴን አጣቧል በማለት ይከራከር እንጂ በቀረበበት የወንጀል ክስ ዝርዝር ላይ የተገለፁት ፍሬ ጉዳዮች በሙሉ የአመልካች አድራጎት ሰውን ለመግደል አስቦ አመቺ ጊዜና ቦታ መርጦ ሚችን የገደለው መሆኑና አገዳደሉም ቢሆን ጭካኔንና ነውረኛነትን የተላበሰ መሆኑ ሁሉ የተገለፁ በመሆኑ አድራጎቱ በወ/ሕ/ቁ 539/1/ሀ/ የተመለከተውን በመተላለፍ በሚል እንደሆነ እጅግ ግልፅ የሆነ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 111 እና 112 የተመለከቱትን ድንጋጌዎች አፈፀም ያልጣሰ በመሆኑ በዚህ በኩል ያቀረበውም የክርክር ነጥብ የህግ መሠረት ያለው አይደለም። በዚህ ሁሉ ምክንያት የአሁን አመልካች በወ/ሕ/ቁ 539/1/ሀ/ የተመለከተውን ድንጋጌ ተላልፎ ሚችን በመግደሉ በግፍ ሰው መግደል ወንጀል ጥፋተኛ ነው በሚል የተሰጠው የጥፋተኛነት ውሣኔ በአግባቡ ከመሆኑ በቀር መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አላገኘነውም።

በሌላ በኩል በዚህ አጥፊ ላይ ተገቢውን ቅጣት ለመጣል የሥር ፍ/ቤት የግራ ቀኝን የቅጣት ማክበጃ እና ማቅለያ ተቀብሎ በመረመረበት ጊዜ በአሁን አመልካች በኩል አንድ የቅጣት ማቅለያ መቅረቡን አረጋግጦ ተቀብሏል። ሆኖም የዚህ አንድ የቅጣት ማቅለያ ምክንያት ሶስት እርከን ሊያስቀንስ የሚችል ስለመሆኑ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በወጣው የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ቁጥር 1/2002 አንቀጽ 16/7/ ስር በግልፅ ተመልክቶ እያለ ሁለት እርከን ብቻ መቀነሱ ይህንኑ የቅጣት መመሪያ ያልተከተለ ከመሆኑም በላይ ተጠሪ ዐ/ሕግም ይህንኑ ተገንዝቦ በዚህ ረገድ ቅጣቱ ተስተካክሎ ቢወሰን ተቃውሞ እንደሌለው ገልጾ መልሱን በፅሁፍ ሰጥቷል። ስለሆነም በቅጣት አጣጣል ረገድ የሥር ክፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። ስለሆነም ከላይ በፍርድ ሐተታው ላይ የተገለፁትን ሁሉ በማየት የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መንግስት በቤንች ማጂ ዞን የቤንች አካባቢ ክፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 10698 ጥር 16 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ ፣ በክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 50062 መጋቢት 18 ቀን 2004 ዓ.ም የተሰጠው ውሣኔ እና የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ 50278 ሰኔ 12 ቀን 2004 ዓ.ም የተሰጠው ትዕዛዝ ሁሉ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 195/2/ለ/2/ መሠረት ተሻሽሏል።
2. በአመልካች ላይ በሥር በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤት የተሰጠው የጥፋተኛነት ውሣኔ ፀንቷል።

3. የአሁን አመልካች ጥፋተኛ በተባለበት የወንጀል ህግ አንቀጽ 539/1/ሀ/ ሥር የተቀመጠውን የቅጣት ዓይነት መነሻ በማድረግ ፤ እና ዝቅተኛውን የዕድሜ ልክ ፅኑ እስራት በመያዝ በቅጣቱ መመሪያ አንቀጽ 13/8/ ላይ የተመለከተውን እርከን 38 የወደቀ መሆኑን የሥር ፍ/ቤት መወሰኑን ተቀብለን ከዚህ እርከን ላይ በፍርድ ሐተታው ላይ እንደተገለፀው ሰነት እርከን በአንድ የቅጣት ማቅለያ ምክንያት ሲቀነስ 35 እርከን ላይ የሚወድቅ በመሆኑ በዚህ እርከን ላይ የተቀመጠውን የቅጣት አንን በማየት አመልካች ከህዳር 19 ቀን 2004 ዓ.ም ጀምሮ በሚታሰብ በአስራ ዘጠኝ ዓመት (በ19 ዓመት) ፅኑ እስራት ይቀጣ በማለት አሻሽለን ወስነናል።
4. በዚህ ተሻሽሎ በተወሰነው የቅጣት ውሳኔ መሠረት ተከታትሎ እንዲያስፈፅም ለሚዛን ማረምና ማነፅ ተቋም ትዕዛዝ ይደረሰው ብለናል።
5. መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ሃ/ዲ

ባንክና ኢንፎርሜሽን

ዳኞች:- አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሕይወት

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች:- ኒያላ ኢንሹራንስ (አ.ማ) ነገረ ፈጅ አቶ የሴፍ ገብሬ ቀረቡ

ተጠሪዎች- 1. አዋሽ ኢንሹራንስ (አ.ማ) ነገረ ፈጅ አቶ አወል ማስረሻ

2. አቶ እንድሪስ አደም በሌሎበት ተወስኗል

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ስላመለከተ ነው። ጉዳዩ በንብረት ላይ በደረሰ ጉዳት የኢንሹራንስ ሰጭው ያለበትን ኃላፊነት የሚመለከት ነው።

የክርክሩ መነሻ አንደኛ ተጠሪ በሁለተኛው ተጠሪ ላይ ያቀረበው የዳረገው ክስ ነው። አንደኛ ተጠሪ ቁጥሩ 3-16776 ኢት የሆነው የሁለተኛ ተጠሪ መኪና የመድን ሽፋን የሰጠሁትን የሰሌዳ ቁጥር 3-35774 /ኢት/ የሆነ መኪና ግንቦት 9 ቀን 2000 ዓ.ም በመግጨት ጉዳት አድርሶበታል። መኪናውን ለማስጠገን ብር 30,556.52 /ሰላሳ ሺህ አምስት መቶ ሀምሳ ስድስት ብር ከሀምሳ ሁለት ሳንቲም/ አውጥቻለሁ። ስለዚህ ይህንን ገንዘብ ይተኩልኝ በማለት በሁለተኛ ተጠሪ ላይ ክስ አቅርቧል። ሁለተኛ ተጠሪ አመልካች ጉዳት ያደረሰው መኪና በሶስተኛ ወገኖች ላይ ለሚያደርሰው ጉዳት የመድን ሽፋን ሰጥቷል። በክርክሩም የሶስተኛ ወገን ተከራካሪ ሆኖ ይጠራልኝ በማለት ተከራክሯል።

አመልካች በክርክሩ ሶስተኛ ወገን ተከራካሪ እንዲሆን ተጠርቶ ገብቶ ለጉዳቱ ኃላፊነት የሌለበት መሆኑንና ኃላፊነት አለብህ ከተባልኩም የምክፍለው ካሳ መጠን ክስ ከቀረበበት ገንዘብ ያነሰ ነው የሚል መከራከሪያ አቅርቧል ።

የስር ፍርድ ቤት ጉዳት ያደረሰውን የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 (ኢት) የሆነው ተሽከርካሪ ይሽከረክር በነበረው በሁለተኛው ተጠሪ ሹፌር ጥፋት ነው በማለት አመልካች ክስ ያቀረበበትን ገንዘብ ለአንደኛ ተጠሪ እንዲከፍል በማለት ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች ይግባኝ ለፌዴራል

ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቧል። የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 መሠረት ሰርዞታል።

አመልካች የካቲት 13 ቀን 2004 ዓ.ም በተጻፈው የሰበር አቤቱታ አመልካች የመድን ሽፋን የሰጠው የሰሌዳ ቁጥር ኢት 3-16776 ለሆነው መኪናና የሰሌዳ ቁጥር 3-07520 ኢት ለሆነው ተሳቢ ነው። የአንደኛ ተጠሪ መኪና የተገኘው ተሽካርካሪውን የሚያንቀሳቅሰው ሞተር በተገጠመለት የሰሌዳ ቁጥር 3-16776/ኢት/ ሳይሆን ከዚህ መኪና ጋር ተገጥሞ ሲጎተት በነበረውና አመልካች የመድን ሽፋን ባልሰጠው የሰሌዳ ቁጥር 3-06469 (ኢት) በሆነው ተሳቢ ተገጭቶ ነው። ስለዚህ የቀረበውን ክርክርና የፅሁፍ ማስረጃ በአግባቡ ሳይመረምር አመልካችን በኃላፊነት ይጠይቃል በማለት የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት አመልክቷል።

ተጠሪ በበኩሉ ሰኔ 10 ቀን 2004 ዓ.ም አመልካች የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 ኢት ለሆነው መኪና ከነተሳቢው የመድን ሽፋን እንደሰጠ አምኗል። የሰሌዳ ቁጥር 3-06469 የሆነው ተሳቢ መኪና ነው። ይህ ተሳቢ አመልካች የመድን ሽፋን የሰጠው መኪና እየተጎተተ ሲሄድ ጉዳት ማድረሱ ካልተለየ የመኪና ላይ የተጫነ እቃ ወይም የሚጎተት አካል የደረሰው ጉዳት ባለመኪናውና ለመኪናው የመድን ሽፋን የሰጠው ሰው በኃላፊነት መጠየቃቸው ተገቢ ነው በማለት ተከራክሯል። አመልካች የመድን ሽፋን በሰጠሁት የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 (ኢት) እና ጉዳት በደረሰበት የሰሌዳ ቁጥር 3-35774 (ኢት) መካከል ምንም አይነት አካላዊ ንኪኪ የለም። ስለዚህ የመድን ሽፋን ባልሰጠሁት አካል ጋር ተገምቶ ለደረሰው ጉዳት በኃላፊነት የምንጠየቅበት ምክንያት የለም በማለት ሐምሌ 5 ቀን 2004 ዓ.ም የተጻፈ የመልስ መልስ አቅርቧል።

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም ጉዳዩን መርምረናል። ጉዳዩን እንደመረመርነው አመልካች የተሳቢ የሰሌዳ ቁጥር 3-06469(ኢት) በአንደኛ ተጠሪ ደንበኛ ላይ ያደረሰውን ጉዳት የመሸፈን ኃላፊነት አለበት በማለት የበታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መታየት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

1. ከላይ የተያዘውን ጭብጥ ለመወሰን ግራ ቀኝ ባደረጉት ክርክርና ባቀረቡት ማስረጃ የተረጋገጡትን ፍሬ ጉዳዮች መመልከት ተገቢ ነው። አመልካች የተጠሪ ንብረት ለሆነው የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 (ኢት) ለሆነ የጭነት መኪናና በዚህ መኪና ለሚጎተተው የተሳቢ ቁጥር 3-07520 (ኢት) ለሆነው ተጎታች ሀምሌ 2 ቀን 2000 ዓ.ም በተፈረመ የመድን ውል በሶስተኛ ወገን ላይ ለሚያደርሱት ጉዳት የመድን ሽፋን የሰጠ መሆኑ በግራ ቀኝ ክርክርና ማስረጃ የተረጋገጠ መሆኑን ተረድተናል። ከዚህ በተጨማሪ የአንደኛ ተጠሪ ደንበኛ መኪና በሆነው የሰሌዳ ቁጥር 3-35774 (ኢት) የሆነው መኪና የተጎዳው የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 (ኢት) ከሆነው መኪና ጋር ተገጥሞ ሲጎተት በነበረው የተሳቢ ቁጥር 3-06469 /ኢት/ በሆነው ተጎታች የኋላ ክፍል ተገጭቶ መሆኑን በትራፊክ ፕላን መግለጫና በትራፊክ ፖሊስ በተሰጠው የምስክርነት ቃል የተረጋገጠ መሆኑን የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትን

መዝገብ ቁጥር 169698 በማስቀረብ ተረድተናል። ይህም አመልካች የመድን ሽፋን የተሰጠውን የተሳቢ ቁጥር 3-07520 /ኢት/ የሆነው ተጎታች ሳይሆን የመድን ሽፋን ያልተሰጠውን የተሳቢ የሰሌዳ ቁጥር 3-06469 /ኢት/ የሆነው ተጎታች በማንቀሳቀስ ላይ እያለ፣ የተሳቢው የኋላ ክፍል የአንደኛ ተጠሪ መኪናን በመግጨት ጉዳት ያደረሰበት መሆኑን የሚያሳይ ነው።

- 2. ከላይ የገለፅናቸው ፍሬ ጉዳዮች የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 /ኢት/ በሆነው ባለሞተር ተሽከርካሪ ሲጎተት በነበረው የተሳቢ ቁጥር 3-66469 ኢት የሆነው ተጎታች ለደረሰው ጉዳት፣ የባለሞተሩ መኪና ባለሀብት የሆነው ሁለተኛ ተጠሪ በኃላፊነት የሚጠየቅ መሆኑን ከፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 2081/1/ ድንጋጌ ለመረዳት ይቻላል። ከዚህ በተጨማሪ አደጋው የደረሰው በሁለተኛው ሠራተኛ /ሹፌር/ ጥፋት መሆኑ ስለተረጋገጠ ሁለተኛ ተጠሪ በፍታሐብሔር ሕግ ቁጥር 2130 ድንጋጌ መሠረት ጉዳቱን የመሸፈን ኃላፊነት ይኖርበታል።

በሌላ በኩል አመልካች የሰሌዳ ቁጥር 3-16776/ኢት/ የሆነው ባለሞተር ተሽከርካሪ፣ ሲንቀሳቀስ ለሚያደርሰው ጉዳትና፣ ይህ መኪና ተጎታች በሚጎትትበት ጊዜ የተሳቢ ቁጥር 3-07520 /ኢት/ የሆነውን ተጎታች ብቻ ሲያንቀሳቅስ በተጎታቹ ለሚደርሰው ጉዳት ኃላፊ ለመሆን የመድን ውል ተዋውሏል። አመልካች የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 /ኢት/ የሆነው ባለሞተር ተሽከርካሪ፣ ማናቸውንም አይነት ተጎታች ሲያንቀሳቅስ፣ በተጎታቹ ለሚደርሰው ጉዳት ኃላፊነት ለመውሰድ አልተስማማም። ኢንሹራንስ ሰጭው በውሉ ለተመለከተው አደጋ ብቻ መድን ለገባው ሰው መድን እንደሚሆን በንግድ ሕግ ቁጥር 663 ንዑስ አንቀጽ 1 ተደንግጓል። እንደዚሁም ኢንሹራንስ ሰጭው በውሉ ውስጥ የተመለከተው አደጋ በደረሰ ጊዜ ወይም በውሉ የተስማሙበት ቀን በደረሰ ጊዜ የተስማሙበትን ገንዘብ የመክፈል ግዴታ እንዳለበትና ይህ ግዴታው በውለታው ከተጠቀሰው ሊበልጥ እንደማይችል “የኢንሹራንስ ሰጭው ግዴታ” በሚል ርዕስ ባለው በንግድ ሕግ ቁጥር 665 ተደንግጓል። አመልካች የሰሌዳ ቁጥር 3-16776 /ኢት/ የሆነው ባለሞተር ተሽከርካሪ መኪና የተሳቢ ቁጥር 3-07520/ኢት/ የሆነውን ተጎታች ሲጎትት፣ በተጎታቹ ለሚደርሰው ጉዳት የመድን ሽፋን የሰጠ ሲሆን፣ ከዚህ የመድን ሽፋን ከሰጠው ተጎታች ውጭ ሌላ ተሳቢ ሲጎትት፣ በተጎታች የሚደርስ ማናቸውንም ጉዳት ለመሸፈን የመድን ውል አልተዋዋለም። ይህ ከሆነ የአንደኛ ተጠሪ ደንበኛ መኪና ጉዳት የደረሰበት የሰሌዳ ቁጥር 3-16776/ኢት/ በሆነው ባለሞተር ተሽከርካሪ ተገጭቶ ሳይሆን፣ በዚህ ባለሞተር መኪና ሲጎተት የነበረውና አመልካች የመድን ሽፋን ያልሰጠው የሰሌዳ ቁጥር 3-06469 /ኢት/ በሆነው ተሳቢ የኋላ ክፍል ተገጭቶ መሆኑ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል።

ስለሆነም አመልካች ከሁለተኛው ተጠሪ ጋር ሐምሌ 2 ቀን 2000 ዓ.ም ከገባው የመድን ውል ውጭ፣ የሁለተኛው ተጠሪ መኪና የመድን ሽፋን የሌለውን ቁጥር 3-06469/ኢት/ የሆነውን ተሳቢ እየጎተተ ሲያንቀሳቅስ በተሳቢው ግጭት ላደረሰው ጉዳት አመልካች በኃላፊነት ይጠይቃል በማለት የበታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ የንግድ ህጉን አንቀጽ 663 ንዑስ አንቀጽ 1 እና አንቀጽ 665 ድንጋጌዎች ይዘት መንፈስና ዓላማ ያላገናዘበና መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሣኔ ተሻሽሏል።
2. በአንደኛው ተጠሪ ደንበኛ መኪና ላይ ለደረሰው ጉዳት አመልካች በኃላፊነት አይጠየቅም በማለት በንግድ ሕግ አንቀጽ 633/1/ እና አንቀጽ 665/1/ መሠረት ወስነናል።
3. በአንደኛው ተጠሪ መኪና ላይ የደረሰውን ጉዳት የመካከ ኃላፊነት ያለበት ሁለተኛው ተጠሪ ነው በማለት ወስነናል።
4. ሁለተኛው ተጠሪ አንደኛ ተጠሪ የደንበኛውን መኪና ለማስጠገን ያወጣውን ብር 30,556.62 /ሰላሣ ሺህ አምስት መቶ ሀምሳ ስድስት ብር ከስልሳ ሁለት ሣንቲም/ ከጎዳር 3 ቀን 2003 ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ሕጋዊ ወለድ ጋር እና የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ለዳኝነት፣ ለጠበቃ አበልና ኪሣራ የወሰነውን ብር 3,102 /ሦስት ሺህ አንድ መቶ ሁለት ብር/ ከጥቅምት 10 ቀን 2004 ዓ.ም ጀምሮ ከሚታሰብ ዘጠኝ ፐርሰንት ወለድ ጋር ለአንደኛው ተጠሪ የመክፈል ኃላፊነት አለበት በማለት ወስነናል።
5. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ለየራሳቸው ይቻቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ከፊ.ፃፀፎ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

አዳነ ንጉሴ

መኰንን ገ/ሕይወት

ተክሊት ይምሰል

አመልካች፡- ወ/ሮ ራኬብ መለሰ

ተጠሪ፡- የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በወንጀል ጉዳይ ለመንግስት እንዲወረስ ከተወሰነው ከእንድ አጥፊ ንብረት ውስጥ ለቤተሰብ ህይወትና መተዳደሪያ ሊውል የሚገባው ድርሻ ሊሸፍናቸው የሚገባቸውን የወጪ አይነቶችንና መጠናቸውን የሚመለከት ነው። ለክርክሩ መነሻ የሆነው የአሁኑ ተጠሪ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የመ/ቁጥር 81406 በሆነውና ታህሳስ 13 ቀን 2002 ዓ.ም. በተሰጠው የወንጀል ጉዳይ የፍርድ ባለመብት በመሆኑ በወንጀል ጉዳዩ 3ኛ ተከላሽ የነበሩትና አጥፊነታቸው ተረጋግጦ ንብረታቸው ለመንግስት ውርስ እንዲሆን የተወሰነባቸው የፍርድ ባለእዳ የሆኑት አቶ ጌቱ ወርቁ ንብረቶችን አይነታቸውን ዘርዘሮ ለመንግስት ገቢ እንዲሆኑ የአስከፊተው የአፈጻጸም ማመልከቻ ነው። የአፈ.ፃፀም መዝገብ የተቀበረለት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የፍርድ ባለእዳው ጉዳዩ ላይ መልስ እንዲሰጡበት ያደረገ ሲሆን የአሁኗ አመልካች በአፈጻጸም መዝገቡ ላይ ሰኔ 09 ቀን 2003 ዓ.ም. በተጻፈ የመቃወሚያ ማመልከቻ አቅርቦዋል። ፍርድ ቤቱም በዋናው የወንጀል ጉዳይ ላይ አቶ ጌቱ ወርቁ በቀረበባቸው ክስ ጥፋተኛ መሆናቸው በመረጋገጡ ምክንያት ሀብታቸው /ንብረታቸው/ በመንግስት እንዲወረስ ፍርድ ማረፊያ፣ በፍርዱ ላይ የልጆቹና የሶስተኛ ወገኖች መብት የተጠበቀ መሆኑንና እነዚህ መብቶች ከታዩና ከተመረመሩ በኋላ የአቶ ጌቱ ወርቁ ግማሽ ድርሻ ላይ የሚቀነሰው ከተቀነሰ በኋላ ተራፊ የሆነው ድርሻው ለመንግስት ውርስ እንዲሆን ፍርድ ቤቱ መወሰኑን ዘርዘሮ የአሁኗ አመልካች ሚስት በመሆናቸው ግማሽ ድርሻቸው እንዲጠበቅላቸው የፍርድ አፈጻጸሙን የያዘው ችሎት የወሰነ ሲሆን የልጆቹን መብት በተመለከተም በዋናው የወንጀል ጉዳይ ለተቀረው የቤተሰብ ሕይወትና መተዳደሪያ ወይም

አስፈላጊ ለሆኑት የእለት ምግብና ለኑሮአቸው መደገፊያ የሆኑ ልዩ ልዩ ገቢዎች ሊወረሱ እንደማይችሉ በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 98(1(ለ)) መደንገጉንና ይህም በፍርድ አፈጻጸም ሂደትም የፍርድ ባለእዳ ልጆች መብት የተጠበቀ መሆኑንና የፍርድ ባለእዳው የእድሜ ልክ ፍርደኛ ቢሆንም በልጆች አስተዳደግ ላይ በሕጉ የተጣለባቸውን ግዴታ ሊወጡ እንደሚገባ እንደሚያስገባቸው ፍርድ ቤቱ መረዳቱን ጠቅሶ ለህምክና፣ ለትምህርት፣ ለትራንስፖርት የስድስት ወር ወጪአቸው ሊወረስ እንደማይገባ እንዲሁም ለመጠለያ፣ ለልብስና ለምግብ የሚያስፈልጋቸው ወጪ ለልጆቹ ሕይወትና መተዳደሪያቸው ወይም አስፈላጊ የሆኑ የእለት ምግብ ፣ ለኑሮአቸው መደገፊያ አስፈላጊ በመሆናቸው ልጆቹ ራሳቸውን እስከሚችሉ ማለትም አስራ ስምንት አመት እስከሚሞላቸው ድረስ ወጪዎቹ ሊወረሱ እንደማይገባ፣ የከፍተኛ ትምህርት ወጪ ተብሎ የቀረበው ግን በማስረጃ ያልተደገፈ በመሆኑ ተቀባይነት እንደሌለው ገልጸና ለህክምና የስድስት ወር ወጪያቸው በወር ብር 1500.00 ሲታሰብ ለእያንዳንዳቸው ብር 900.00፣ የትምህርት ክፍያ የስድስት ወር ወጪ ለእያንዳንዱ ልጅ ብር 6243.00፣ የትራንስፖርት ወጪ ብር 1000.00 ሊሆን እንደሚገባና በአንድ ልጅ ለ6 ወር ብር 3000.00 ሊሆን እንደሚገባ፣ ለልብስና ለቀለብ የቀረበው ወጪም በወር ለአንድ ልጅ ብር 1500.00 ሊሆን እንደሚገባና ስሌቱም ልጆቹ አስራ ስምንት አመት እስከሚሞላቸው ሊታሰብ እንደሚገባ ገልጸ ለምስጋና ጌቱ ለልብስና ለቀለብ ብር 190,500.00፣ ለአማኝድ ጌቱ ደግሞ ብር 217,500.00 በጠቅላላ የሁለቱ ልጆቹ ወጪ ብር 428,286.00 እንደሚሆን እና የፍርድ ባለእዳ የሆኑት አቶ ጌቱ ወርቁ ከወጪው ግማሹን የመሸፈን ግዴታ እንደአለባቸው ደምድሞ ብር 214,143.00(ሁለት መቶ አስራ አራት ሺህ አንድ መቶ አርባ ሶስት ብር) ለመንግስት ውርስ ከሚሆነው ከፍርድ ባለእዳው ንብረት ላይ እንዲቀነስ ሲል ወስኗል። በዚህ የውሳኔ ክፍል የአሁኗ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያርቡም ተቀባይነት አላገኙም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱቱ መሰረታዊ ይዘትም አመልካች ያቀረቡት የቅድሚያ ግዥ መብት መታለፉ ያላግባብ ነው፣ የልጆች የትምህርት፣ የሕክምናና የትራንስፖርት ወጪ የስድስት ወር ብቻ ታስቦ ሌላው ተቀባይነት ማጣቱ ከልጆቹ መብትና ጥቅም አንጻር ያልታየ ነው በማለት ዘርዘረው ውሳኔው እንዲታረም ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም የአመልካች የቅድሚያ መብት የመታለፉና የልጆቹ የህክምና፣ የትምህርትና የትራንስፖርት ወጪ ለስድስት ወር ብቻ እንዲታሰብ የመደረጉን አግባብነት ከወ/መ/ሕ/አንቀፅ 98(1(ለ)) ድንጋጌ አኳያ ለመመርመር ተብሎ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ቀርቦም ግራ ቀኙ በፅሁፍ ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካለቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን ለችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የፍርድ ባለእዳው ንብረት እንዲወርስ በወንጀል ችሎት ውሳኔ ያረፈበት መሆኑና የሶስተኛ ወገኖችና የልጆች መብት ግን የተጠበቀ መሆኑ በዋናው ፍርድ ጭምር የሰፈረ መሆኑን የስር ፍርድ ቤት ያረጋገጠው ጉዳይ መሆኑን፣ አመልካች የፍርድ ባለእዳ ባለቤት ሲሆኑ እንዲወረስ በተወሰነው ንብረት ላይ ግማሽ ድርሻ ያላቸው

መሆኑና በፍርድ አፈፃፀም ጊዜ አቤቱታ ሊያቀርቡ የቻሉት መብታቸው እንዲጠበቅላቸውና የልጆቹ የቀለብ፣ የልብስ፣ የትምህርት ፣ የህክምና እና ትራንስፖርት ወጪ ለመንግስት ውርስ ከሚሆነው የፍርድ ባለእዳው ግማሽ ድርሻ ላይ እንዲቀነስላቸው መሆኑን፣ የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን ግማሽ ድርሻ የጠበቀላቸው ቢሆንም ስለቅድሚያ ግዥ ጥያቄ ግን በትዕዛዙ ላይ ያሰፈረው ነገረ የሌለ ሁኖ የልጆችን የትምህርት፣ የህክምና እና የትራንስፖርት ወጪ ግን ለስድስት ወር ብቻ እንዲታሰብላቸው፣ ቀለብና ልብስ ግን እድሜአቸው አካለ መጠን እስከሚደርሱ ድረስ በወር ብር 1500.00 እንዲታሰብላቸው ስሌት ይዞ የወሰነ መሆኑን ነው። እኛም ጉዳዩን በሚመለከተው መልኩ ተመልክተናል።

አመልካች ያቀረቡን የቅድሚያ መብት ጥያቄ በተመለከተ፡- አመልካች ለጥያቄአቸው መሰረት ያደረጉት ከፍርድ ባለእዳ ጋር ያላቸውን የጋራ ባለሃብትነት መብት ነው። ይህ መብት መሰረቱ ጋብቻ መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን የክርክሩ ምንጭ የወንጀል ጉዳይ በመሆኑ ይህንኑ የሚገዛው ቀጥተኛ ሕግ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 98(ለ(መ)) ሁኖ የሰነተኛ ወገኖች መብት የሚጠበቅበትን አግባብ ከሚደነግግ በስተቀር እነዚህ ወገኖች በንብረቱ ላይ የቅድሚያ ግዥ መብት ሊሰጣቸው እንደሚገባ በግልጽ አይደነግግም። ይሁን እንጂ ተጠሪ የአመልካች የቅድሚያ መብት ጥያቄ ቢጠበቅላቸው ተቃውሞ የሌለው መሆኑን በስር ፍርድ ቤት አስተያየት የሰጠ ከመሆኑም በላይ በዚህ የሰበር ደረጃም በጉዳዩ ላይ ተቃውሞ የሌለው መሆኑን የመልሱ ይዘት ያሳያል። እንዲህ ከሆነ አመልካች የቅድሚያ ግዥ መብት የማይጠበቅበት ሕጋዊ ምክንያት የሌለ በመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች በዚህ ረገድ የቀረበውን የአመልካችን ጥያቄ በዝምታ ማለፋቸው ተገቢ ሁኖ አልተገኘም።

የልጆችን የትምህርት፣ የህክምና እና የትራንስፖርት ወጪን በተመለከተ ፡- በዚህ ረገድ የበታች ፍርድ ቤቶች በአመልካች የቀረበውን መጠን የተጋነነ መሆኑን አስልተው ተገቢ ነው ያሉትን መጠን ለይተው ወስነዋል። የወንጀለኛውን ንብረት መወረስን በተመለከተ የሚደነግገው የወንጀል ህግ አንቀጽ 98(3(ለ)) ስር ቢያንስ ለስድስት ወር ጊዜ ወይም ፍርድ ቤቱ ልዩ ሁኔታዎችን አይቶ ይገባል ብሎ በሚገምተው ምክንያት ለተገለጸና በቂ አስተያየት ሊሰጠው ተገቢ በሆነ ውሳኔ ከዚህ ለሚበልጥ ጊዜ ለተቀጨው ቤተሰብ ሕይወትና ለመተዳደሪያቸው ወይም አስፈላጊ የሆኑት የአለት ምግብና ለኑሮአቸው መደገሚያ የሆኑ ልዩ ልዩ ገቢዎች ሲሆኑ እንዳይወረሱ ለማድረግ እንደሚገባ ሕጉ ያሳያል። ከዚህ ድንጋጌ አቀራረብ፣ ይዘትና መንፈስ መገንዘብ የሚቻለው የተቀጨው ቤተሰብ ሕይወትና መተዳደሪያ ወይም አስፈላጊ የሆኑት የአለት ምግብና ለኑሮአቸው መደገጫ የሆኑ ልዩ ልዩ ገቢዎች የሚሆኑትን የወንጀለኛውን ንብረቶች ለመንግስት ውርስ እንዳይሆኑ ለማድረግ የሚቻለው ቢያንስ የስድስት ወራት ጊዜአትን መነሻ አድርጎ መሆኑን፣ ከዚህ ወራት በላይ ደግሞ እንደነገሩ ሁኔታ መወሰን የሚችልበት አግባብ መኖሩን ነው። በመሆኑን ፍርድ ቤቱ ከስድስት ወራት ላላነሰ ጊዜ እንዲወስን ሕጉ ግዴታ ከሚጥልበት በስተቀር ከዚህ በላይ ለሆነው ጊዜ ወይም ለማንኛውም ጉዳይ የተቀጨው ንብረት ከውርስ ቀሪ እንዲሆን ለማድረግ የሚይቻል መሆኑን ሕጉ ያሳያል። የሕጉ መሰረታዊ ዓላማም ጥፋት ያልሰሩ የተቀጨው ቤተሰቦች ያላግባብ እንዳይጎዱ መጠበቅና ወንጀለኛው በተገቢው መንገድ እንዲታረም እና ቅጣቱ ሌላውን እንዲያስተምር በማድረግ በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 87 እና 1 ስር የተመለከተውን ለማሳካት ነው ተብሎ ይታሰባል። በመሆኑም የወ/ሕ/አንቀጽ 98(3((ለ)) ድንጋጌ በፍርድ ቤቱ ላይ የሚጥለው ግዴታ አነስተኛ

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሰላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሣ

አዳነ ንጉሤ

አመልካች፡- ወጋገን ባንክ ኢ.ማ ነ/ፈ.ጅ ሰላማዊት አዳነ ቀርቧል

ተጠሪ ፡-	1. ወ/ሮ ሰላማዊት ጥላሁን	} ቀርበዋል።
	2. አቶ ነጋሲ በርሔ	

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ የፍርድ አፈፃፀም ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በት/ብ/ክ/መንግስት የአክሱም ዞን ማእከላዊ ፍ/ቤት የአሁኑ አመልካች በተጠሪዎች ላይ ባቀረበው የፍርድ አፈፃፀም ማመልከቻ መነሻነት ነው። በዚያ ፍ/ቤት አመልካች የፍርድ አፈፃፀም ከሣሽ በመሆን ተጠሪዎች ላይ በፍ/ቤት ላስፈረደው ውሣኔ አፈፃፀም እንዲውልለት በ1ኛ ተጠሪ ስም ተመዝግቦ በተሽከርካሪ ሰ.ቁ. 3-27506 ኢ.አ የሆነ ተሽከርካሪ ተይዞ በሀራጅ ተሽጦ እዳው እንዲከፈለው ፍ/ቤቱን ጠይቋል። ፍ/ቤቱም ተጠቃሽ ተሽከርካሪ በሚመለከተው የመንግስት መስሪያ ቤት በኩል እንዲታገድ ትእዛዝ ሲያስተላለፍ ተሽከርካሪዎ ቀደም ብላ በፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት በሌላ ምክንያት የታገደች መሆኑ በጽሑፍ ተገልጿለች። ከዚህ በኋላ ተሽከርካሪዎ ቀደም ብላ በሌላ ፍ/ቤት የእግድ ትእዛዝ የተሰጠባት የአፈፃፀም ከሣሽ (የአሁኑ አመልካች) ጭምር በጉዳዩ ተከራካሪ ወገን በሆነበት መዝገብ ላይ መሆኑን ፍ/ቤቱ ተገንዝቤያለሁ በማለት ይህ ቀደም ብሎ የተሰጠው እግድ ሣይነሣ ተሽከርካሪዋን ሽጦ ለፍርድ አፈፃፀሙ ማዋል ስለማይችል የአፈፃፀሙ ከሣሽ ሌላ የንብረት ዝርዝር እስከሚያቀርብ ድረስ ለጊዜው መዝገቡን በመዘጋት ትእዛዝ ሰጥተዋል። አመልካች በዚህ ትእዛዝ ባለመስማማት ይግባኙን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቢቀያርብም ተቀባይነት አላገኘም። የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንን ትእዛዝ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

አመልካች ሐምሌ 13 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ያቀረበው የሰበር አቤቱታ ይዘትም ባጭሩ ተሽከርካሪዎ ላይ የቅድሚያ መብት አለኝ የሚል ወገን ሣይኖር ፍ/ቤቱ በራሱ በሌላ ፍ/ቤት የተሰጠው እግድ ሣይነሣ እንዲሸጥ ማዘዝ አይቻልም በማለት የሰጠው ትእዛዝ አግባብነት የሌለው መሆኑን፤ በተሽከርካሪዎ ላይ ከአመልካች የቀደመ መብት ያለው 3ኛ ወገን ስለመኖሩ አልተረጋገጠም እንጂ ቢኖርም ይህ መኪናዎ እንዳትሸጥ የሚከለክል አለመሆኑን መኪናዎንም በዋስትና ይዘን በዚህ ምክንያት ከማንም በፊት ያሣገደው አመልካች ሆኖ እያለ በሌላ ፍ/ቤት የተሰጠው የእግድ ትእዛዝ ሣይነሣ በመኪናዎ ላይ ውሳኔውን ማስፈፀም አይቻልም መባሉ ከሕግና ሥነ ሥርዓት ውጪ በመሆኑ ትእዛዙ ተሸር አፈፃፀሙ በመኪናው ላይ እንዲቀጥል እንዲታዘዝላቸውና ወጭና ኪሣራ እንዲከፈላቸው ጭምር ጠይቋል።

አቤቱታውም ተመርምሮ ለሰበር ችሎት ሊቀርብ ይገባል በመባሉ ተጠሪዎች ቀርበው መልስ ሰጥተዋል። ይዘቱም አመልካች መኪናዎን በዋስትና በመያዝ ለተጠሪ አበድሮ የነበረው ገንዘብ መኪናዎን የገዛት አቶ ደረጀ ወንድሙ የሚባል ከፍሎ ካጠናቀቀ በኋላ አመልካች የመኪናዎን ሊብሬ ሊያስረክበው ፊቃደኛ ባለመሆኑ የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት መ.ቁ. 179925 በሆነው ላይ አመልካች መኪናዎን በዋስትና ይዞ ያበደረው ገንዘብ የተከፈለው በመሆኑ የመኪናውን ሊብሬ እዳውን ለከፈለውና መኪናውን ለገዛው ሰው እንዲያስረክብ ተወስኖበታል። ሊብሬውንም በፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት አፈፃፀም መ.ቁ. 195425 በሆነው ላይ አመልካች መኪናውን ለገዛው ሠው በፍርድ ቤት ትእዛዝ አስረክቧል። ይህ ውሳኔና ትእዛዝ በሕግ አግባብ ባልተሻረበት ሁኔታ አመልካች ከቅን -ልቦና ውጪ እያቀረበ ያለው ክርክር ውድቅ ተደርጎ በቂ ኪሣራ ተቆርጦላቸው እንዲሰናበቱ የሚል ነው። አመልካችም የመልስ መልስ ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከለይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የግራ ቀኙን ክርክር የሰበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሳኔና አግባብነት ካላቸው ድንጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምረናል።

እንደመረመርነውም ለክርክሩ መነሻ የሆነችው መኪና ላይ ቀደም ብሎ በሌላ ፍ/ቤት የተሰጠው የእግድ ትእዛዝ ሣይነሣ መኪናዎን እንድትሸጥ ማድረግ አይቻልም መባሉ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሆኖ አግኝተናል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ እንደሚቻለው ለክርክሩ መነሻ የሆነችው መኪና ፍርድዱን የሚያስፈጽመው ፍ/ቤት ከሰጠው የእግድ ትእዛዝ ቀደም ብሎ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት አመልካች ራሱ የክርክሩ ተካፋይ በሆነበት መዝገብ ላይ የታገደች መሆኑ በአመልካች አልተካደም። ይህ ደግሞ በሕጉ አግባብ ስልጣን ባለው ፍ/ቤት ተከራክሮ ያጣውን ወይም የተከለከለውን መብት ከሕግ ስነ-ሥርዓትና ቅን -ልቦና ውጭ በሆነ አኳኋን ፍርድዱን በሚያስፈጽመው ፍ/ቤት ለመጉናፀፍ የሚያደርገው እንቅስቃሴ ተገቢነት ያለው ሆኖ አላገኘውም። አሁን ባለው ሁኔታ መኪናዎ ለፍርዱ አፈፃፀም ተከብራና ተይዞ የምትሸጥበት የሕግ አግባብ ሊኖር አይችልም። ይህ ከወዲሁ የሚታወቅ ከሆነም ፍ/ቤቱ በመኪና ላይ መብት አለን የሚሉ ወገኖቻችን ክርክር የግድ የሚጠብቅበት ሁኔታም አይኖርም።

በተጨማሪም መኪናዎን ቀደም ብዬ ከማንም በፊት በዋስትና ይገባሉ የሚለው ክርክርም ቢሆን በሥር ፍ/ቤት ያልተነሣ ክርክር ከመሆኑ ባሻገር ይህም ቢሆን በዚህ መዝገብ ላይ ሊነሣ

የሚገባው ክርክር ሳይሆን አመልካች ራሱ የክርክሩ ተካፋይ በነበረበት የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት መዝገቦች ላይ ሊነሣ የሚገባው ክርክር ነው ሲጠቃለል በሥር ፍ/ቤቶች ትእዛዝ ላይ የተፈጠረ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ስላላገኘን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሣ ኔ

1. በዚህ ጉዳይ የአክሱም ዞን ማእከላዊ ፍ/ቤት በመ.ቁ. 17188 ሚያዝያ 26 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝና እንዲሁም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ.ቁ. 52873 ሰኔ 19 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሠረት ፀንቷል።
2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር ግራ ቀኙ ያወጡትን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
3. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

አክምራት ንብረት

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓለ. መሐመድ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- የቀይ ሽብር ሰማዕታት ወዳጆችና ቤተሰቦች ማህበር ጠበቃ አቶ ታዬ ወጂ ቀረቡ

ተጠሪ ፡- አቶ ኤሊያስ አሰጋሽን ጠበቃቸው አቶ ያለልኝ ተሾመ ቀረቡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሁኑ የሰበር ተጠሪ ከሳሽነት የተጀመረው በፌ/ክ/ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁኑ አመልካችም 1ኛ ተከላሽ፣የኢትዮጵያ ፖስታ አገልግሎት ድርጅት ደግሞ 2ኛ ተከላሽ ነበር፡፡ ከሳሽ የካቲት 16 ቀን 2002 ዓ/ም ያቀረበው ክስ 1ኛ ተከላሽ በቀይ ሽብር ሰለባ የሆኑትን ሰዎች ለማሰብ ሐውልት ለማሰራት የሐውልት ኪነ ቅርጽ አወዳድሮ ለመምረጥ ባወጣው ጨረታ ተወዳዳሪ በመሆን ያዘጋጀሁትን ቅርጽ በ1990 ዓ/ም ያስረከብኩ ቢሆንም ተከላሹ ቅርጹን ከተረከበ በኋላ ማሸነፍ አለማሸነፊን ሳይገልጽልኝ እያመለለሰኝ ከቆየ በኋላ የራሱ ቅርጽ እንደሆነ በማስመሰል ለመገናኛ ብዙኃን ያሰራጨ በመሆኑ፣ 2ኛ ተከላሽም የቅርጹን ምስል የያዙትን 60,000 ቴምብሮች በማሳተም አንዱን በብር 3.00 በመሸጥ ብር 180,000 የሰበሰበ ስለሆነ ተከላሾቹ የከሳሽን የፈጠራ መብት በመጣስ ከቅርጹ ማግኘት የሚገባኝን ብር 100,000 በማሳጣት የብር 280,000 ጉዳት ያደረሱብኝ ስለሆነ የሂሊና ጉዳት ብር 150,000 ጨምረው በድምሩ ብር 580,000 እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ የሚል ነው፡፡ ተከላሾችም ክሱ በይርጋ የሚታገድ ነው ሲሉ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና በአማራጭ በፍሬ ጉዳዩ ላይ መልስ ያቀረቡ ሲሆን ፍርድ ቤቱም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያውን በ12/04/2003 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በብይን ውደቅ ማድረጉን ከፍርዱ መገንዘብ የተቻለ ሲሆን በፍሬ ጉዳዩ ላይ 1ኛ ተከላሽ በሰጠው መልስ፡-1ኛተከላሽ የተቋቋመው በ1995 ዓ/ም ሲሆን ከሳሽ ቅርጹን ሰጥቻለሁ የሚለው በ1990 ዓ/ም በመሆኑ ከከሳሽ የተቀበልኩት ቅርጽ የለም፣በቴምብር የወጣው ቅርጽና ከሳሽ የኔ ነው የሚለው ቅርጹም ይለያያል፣ከከሳሽ ጋር ከውል ወይም ከውል ወጪ የመነጨ ግንኙነት ስለሌለን ክሱ ተቀባይነት የለውም፣ ከክሱ ጋር ያቀረባቸው ማስረጃዎችም አግባብነት ያላቸው አይደሉም በሚል ተከራክሯል፡፡

2ኛ ተከላሽ በበኩሉ በፍሬ ጉዳዩ ላይ በሰጠው መልስ፡- ወጣ ስለተባለው ጨረታ የማውቀው ነገር የለም፣1ኛ ተከላሽ ቴምብሮች እንዲታተሙለት በሚል ሶስት ምስሎችን በመሳከር ትራንስፖርትና መገናኛ ሚኒስቴርም እንዲታተሙ ትዕዛዝ በመስጠቱ ታትመዋል፣በታተሙት

ቴምብሮች ላይ ያለው ምስልና የክላሽ ሥራ የሚለያዩ ናቸው፣ የካሳው መጠንም የተጋነነ ነው ሲል ተከራክሯል።

ፍርድ ቤቱም በሰጠው ፍርድ፡- የአዲስ አበባ የደርግ አፈናና ጭፍጨፋ ተፋራጆች ሰብአዊ መብት ማህበር የተባለው በቀይ ሽብር ለሞቱት ሰዎች የመታሰቢያ ሐውልት ለማሰራት የወድድር ማስታወቂያ ማውጣቱን፣ ክላሽም በዚህ ማስታወቂያ መሰረት የሐውልት ቅርጽ ስርቶ ለማህበሩ ማስረከቡን ፣ በማስታወቂያው ከ1ኛ-3ኛ የወጡት አሸናፊዎች የገንዘብ ሽልማት እንደሚሰጣቸውና ከሽልማቱ በኋላ ማህበሩ የቅርጹ ባለቤት እንደሚሆን መገለጹን ከግራ ቀኙ ክርክርና ማስረጃዎች በፍሬ ነገር ደረጃ መረጋገጡን ፣ እንዲሁም ቅርጹን ከክላሽ የተረከበው የአዲስ አበባ የደርግ አፈናና ጭፍጨፋ ተፋራጆች ሰብአዊ መብት የተባለው ማህበር ቢሆንም በኋላ ግን ቅርጹ የሰማዕታት ሐውልት ግንባታ ማህበር እጅ መቆየቱንና ክላሽም ቅርጹን በተመለከተ ሲደራደር የነበረው ከዚህ ማህበር ጋር መሆኑን በ07/11/2000 ዓ.ም. ከተጻፈ ማስረጃ መረጋገጡን፣ ተከላሾችም የክላሽ ሥራ አዲስ (Original) አለመሆኑን በመገለጽ ያቀረቡት ክርክር አለመኖሩንና የተከላሾች ምስክሮች የክላሽ ሥራ ባለ ሶስት አውታር መጠን (dimension) መሆኑንና በቴምብሮቹ የታተመው ባለሁለት አውታር ነው ቢሉም 1ኛ ተከላሽም የክላሽን ቅርጽ ጨምሮ ሶስት ዲሳይኖችን ለ2ኛ ተከላሽ እንዲታተሙ በሚል ስለመላኩ መረጋገጡን በፍርዱ ላይ በማስፈር 1ኛ ተከላሽም ቅርጹ የክላሽ መሆኑን እያወቀ የክላሽ ሥራ የሆነውን ባለ ሶስት አውታር ወደ ባለ ሁለት አውታር በመቀየር ለ2ኛ ተከላሽ አሳልፎ በመስጠቱና 2ኛ ተከላሽም ቅርጹን በቴምብሮቹ ላይ በማተሙ 1ኛ ተከላሽ ለተፈጸመው የቅጂ መብት ጥሰት ሀላፊነት አለበት። 2ኛ ተከላሽ ግን በራሱ መርጦ የክላሽ ሥራ የሆነውን ቅርጽ ያላተመና የቅርጹ ምስል ሲላክለትም 1ኛ ተከላሽ የቅርጹ ባለቤት ስለመሆን ስለመሆኑና የማጣራት ግዴታ ያለበት ባለመሆኑ ለክሱ ሀላፊነት የለበትም በማለት አስናብቶታል።

የካሳ መጠንን በተመለከተም ክላሽ ከቅርጹ 100,000 ማግኘት የሚችል ስለመሆኑ በማስረጃ ያላረጋገጠ ከመሆኑም ሌላ ቅርጹ ለቀይ ሽብር ሰማዕታት በሚል የተሰራ በመሆኑ ለሌላ አካል ተሸጦ ገቢ ያስገኛል ተብሎ የሚጠበቅ አይደለም፣ እንዲሁም በጨረታው ላሽነፊው ተወዳዳሪ የሚከፈለው የሽልማት ገንዘብ መጠንም ብር 12,900.00 ብቻ በመሆኑ ብር 100,000.00 ማግኘት እችል ነበር ሲል ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም በማለት በአዋጅ ቁጥር 410/1996 አንቀጽ 34(4) መሰረት የሞራል ጉዳት ካላ መነሻ ብር 100,000.00 እንዲከፍል ወስኖበታል።

የስር 1ኛ ተከላሽም በከፍተኛው ፍርድ ቤት ፍርድ ቅር በመሰኘት ይግባኙን ለፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ያቀረበ ቢሆንም ችሎቱ ይግባኙን በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/337 መሰረት በመዘጋት ይግባኝ ባዩን አስናብቶታል።

የሰበር አቤቱታም የቀረበው በከፍተኛው ፍርድ ቤት ፍርድ እና በፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ትዕዛዝ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ሲሆን አመልካች በዋናነት ያቀረባቸው የቅሬታ ነጥቦችም፡-

- ተጠሪው ቅርጹን ለአመልካች አስረክቤአለሁ የሚለው በ1990 ዓ/ም ሆኖ ክሱን ያቀረበው ደግሞ በ16/06/2002 ዓ/ም በመሆኑ ክሱ በፍ/ሀ/ቁ/1845 መሰረት በ10 ዓመት ይርጋ

የሚታገድ ነው በሚል ያቀረብኩትን የመ/ደ/መቃወሚያ ፍርድ ቤቶቹ ውድቅ ያደረጉት ተገቢነት የለውም፤

- በቴምብሮቹ ላይ እንዲታተም የተደረገው ተጠሪው የፈጠራ መብት ባለቤትነት አግኝቼበታለሁ ከሚለው የቅርጽ ሥራ ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት እንደሌለው በባለሙያ ምስክሮች ተረጋግጦ እያለ የተጠሪ ሥራ ነው በሚል ለደረሰው ጉዳት ሀላፊነት አለብህ በሚል የሞራል ካሳ እንድከፍል የተወሰነው ተቀባይነት የለውም የሚሉ ናቸው።

ተጠሪው በበኩሉ በሰጠው መልስ፡- ክስ ያቀረብኩት የቅጂ መብት ተጥሶብኛል በሚል ከህግ የመነጨውን መብት መሰረት በማድረግ ነው እንጂ ከውል በመነጨ መብት መነሻ ባለመሆኑ አግባብነት ያለው በፍትሐብሔር ህጉ ከውል ወጪ ሀላፊነት በተመለከተው ክፍል የተደነገገው የክስ ማቅረቢያ የ2 ዓመት ይርጋ እንጂ ስለውሎች ጠቅላላ ክፍል የተደነገገው በፍ/ሀ/ቁ/1845 ሥር የተመለከተው የይርጋ ጊዜ አይደለም ። ክሱም የቅጂ መብቱ ነሐሴ 20 ቀን 2000 ዓ.ም. ተጥሶብኛል በሚል የካቲት 16 ቀን 2002 ዓ.ም. የቀረበ በመሆኑ የሁለት ዓመት የይርጋ ጊዜ ከማለፉ በፊት የቀረበ ነው። በቴምብር ታትሞ የወጣው ባለ ሁለት አወታር (dimension) ሲሆን የተጠሪ ደግሞ ባለሶስት አወታር ሥራ ነው በሚል አመልካች ያቀረበው ክርክርም ቢሆን ማንኛውም በምድር ላይ ያለ የሚንቀሳቀስም ሆነ የማይንቀሳቀስ ነገር በወረቀት ላይ ወይም በፎቶ ግራፍ ምስል ሲወጣ ከባለሶስት አወታር ወደ ባለሁለት አወታር መቀየሩ ተፈጥሮአዊ በመሆኑ ክርክሩ ተገቢነት የለውም በሚል በከፍተኛውና በፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሆነ ህግ ስህተት የለም በማለት ተከራክሯል።

አመልካችም የመልስ መልስ በማቅረብ ክርክሩን አጠናክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም፡-

- ተጠሪው ያቀረበው ክስ በይርጋ የሚታገድ ነው? ወይስ አይደለም?
- ክሱ በይርጋ አይታገድም ቢባል አመልካች ለክሱ ሀላፊነት አለበት? ወይስ የለበትም? የሚሉትን ጭብጦች ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አንደኛውን ጭብጥ በተመለከተ ፡- የአመልካች ክርክር ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ስለውሎች በጠቅላላው ክፍል በፍ/ሀ/ቁ/1845 ስር የተደነገገው የ10 ዓመት ይርጋ ሲሆን ተጠሪው ቅርጹን ካቀረበበት ከ1990 ዓ/ም ጀምሮ ሲቆጠርም መብቱን ሊጠይቅ የሚችልበት የ10 ዓመት የይርጋ ጊዜ አልፏል በሚል ሲሆን ተጠሪው የሚከራከረው ግን የተጣሰው ከህግ የመነጨ መብት እንጂ ከውል የመነጨ መብት ባለመሆኑ ተፈጻሚነት የሚኖረው በፍ/ሀ/ቁ/2143(1) ስር ከውል ወጪ ሀላፊነትን በሚመለከት ካሳ ለመጠየቅ የተደነገገው የሁለት ዓመት ጊዜ ሲሆን ይኸው መብት ከተጣሰ ጊዜ ጀምሮ ሲቆጠርም የሁለት ዓመት የክስ ማቅረቢያ ጊዜው አላለፈም በሚል ነው።

ሆኖም ከግራ ቀኝ ክርክር መገንዘብ የተቻለው ቀደም ሲል የነበረው ማህበር ባወጣው ጨረታ መነሻ ተጠሪውም በጨረታው ተወዳዳሪ በመሆን የፈጠራ ሥራውን ማስታወቂያውን ላወጣው ለቀድሞ ማህበር ስለማስረከቡና ማህበሩም ስለመቀበሉ በፍሬ ነገር ደረጃ መረጋገጡን ነው። የውል አቀራረብና አቀባበል በፍ/ሀ/ቁ/1681(1) በተደነገገው መሰረት ፈቃድን በቃል ወይም በጽሁፍ ወይም በተለመዱ ጠቅላላ ምልክቶች ወይም ለውሎ መነሻ ከሆነው ምክንያት የተነሳ ግዴታን ለመግባት መፍቀድን በማያጠራጥር አሰራር በማስታወቅ ጭምር የሚደረግ በመሆኑ በተጠሪውና በቀድሞው ማህበር መካከል ግልጽ በሆነ ሁኔታ የተደረገ የጽሁፍ ውል ባይኖርም

ፈቃድን በቃል በመግለጽ የውል ስምምነት ተደርጓል ለማለት የሚቻል ከመሆኑም በላይ ማህበሩ የተጠራውን ሥራ መቀበሉ በመካከላቸው የውል ግንኙነት መመስረቱን የሚያሳይ ነው። በመሆኑም ከተጠራው ጋር የተደረገ የውል ስምምነት የለም በማለት አመልካች ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት ያለው አይደለም። ተጠራውም ቢሆን ከአመልካች ጋር ያለው ግንኙነት በውል ላይ የተመሰረተ ሆኖ እያለ ከህግ በመነጨው መብት ላይ አመልካች ጥሰት የፈጸመ በመሆኑ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ይርጋ ጊዜ ከውል ውጪ ሀላፊነት ሊኖር ስለሚችልበት አግባብ በፍትሐብሔር ህግ ክፍል የተደነገገው የካሳ ክስ ለማቅረብ የተቀመጠው የሁለት ዓመት የይርጋ ጊዜ ነው በማለት ያቀረበው ክርክርም ከዚህ በላይ በተጠቀሱት ምክንያቶች የተነሳ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም። በአመልካችና በተጠራው መካከል የውል ግንኙነት መኖሩ ከተረጋገጠ ደግሞ ጉዳዩን ስለውሎች በጠቅላላው በተደነገገው ክፍል በሚገኘው በፍ/ሀ/ቁ/1845 ይርጋ መሰረት መመርመር ተገቢ ይሆናል። በፍ/ሀ/ቁ/1845 ድንጋጌ መሰረት ህግ በሌላ አኳን ካልወሰነ በቀር ውሉ እንዲፈጸም ወይም ከላመፈጸሙ የተነሳ ስለሚደርስ ጉዳት ወይም ውሉ እንዲፈርስ መብት ያለው ወገን መብቱን በ10 ዓመት ወስጥ ካልጠየቀ መብቱ ቀሪ እንደሚሆን በግልጽ ተጠቅሷል። በዚህ ጉዳይ የአመልካች የቀድሞ ማህበር የተጠራውን ቅርጽ የተቀበለው በ1990 ዓ.ም. መሆኑን ከክርክሩ መረዳት የተቻለ ሲሆን ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ክስ እስከቀረበበት እስከ የካቲት 16 ቀን 2002 ዓ.ም. ድረስ ያለው ጊዜ ሲቆጠር ከ10 ዓመት በላይ ነው። እዚህ ላይ ዋናው ምላሽ ማግኘት ያለበት ግን የይርጋው ጊዜ መቆጠር ያለበት ከመቼ ጀምሮ ነው የሚለው ነጥብ ነው። አመልካች ጊዜው መቆጠር ያለበት ተጠራው ቅርጹን ገቢ ካደረገበት ከ1990 ዓ.ም. ጀምሮ ነው ሲል ተጠራው ግን መብቱ መጣሱን ያወቅኩት ከነሐሴ 20 ቀን 2000 ዓ.ም. ስለሆነ ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ሲቆጠርም ክስ እስከቀረበበት እስከ የካቲት 16/2002 ዓ.ም. ሁለት ዓመት አላለፈውም በሚል ይከራከራል። ሆኖም የሰማዕታት ሐውልት ግንባታ ማህበር ግንቦት 19 ቀን 2000 ዓ.ም. ለሆነው የመታሰቢያ ቀን ቴምብሮቹ እንዲታተሙ የትራንስፖርትና መገኛኛ ሚኒስቴር ለፖስታ አገልግሎት ድርጅት ደብዳቤ የጻፈው ታህሳስ 02/2000 ዓ.ም. መሆኑን ከቀረቡት ማስረጃዎች በሥር ከፍተኛ ፍርድ ቤት የተረጋገጠ ሲሆን ተጠራው ቴምብሮቹ የራሱ የፈጠራ ቅርጽ ምስል ተደርጎባቸው መታተማቸውን ሊያውቅ ይችላል ተብሎ የሚወሰደውም ከመታሰቢያው ቀን ማለትም ከግንቦት 19/2000 ዓ.ም. ጀምሮ ሲሆን ተጠራውም ከውል የመነጨውን መብቱን ሊጠይቅ የሚችለው አመልካች በውሉ ግዴታ መሰረት ባለመፈጸም መሥራቱን ካወቀበት ቀን ጀምሮ ስለመሆኑ በተመሳሳይ ጭብጥ ይህ ችሎት በሰበር መ/ቁ.67376 በቀን 30/11/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት አስገዳጅ የህግ ትርጉም ሰጥቶበታል። በመሆኑም ተጠራው ቅርጹ ለ3ኛ ወገን ተላልፎ ምስሉ በቴምብሮች ወጥቶና ተባዝቶ ለገበያ መዋሉን ካወቀበት ቀን ጀምሮ ያለው ጊዜ ሲቆጠር 10 ዓመት ያላለፈው በመሆኑ አመልካች ክስ በይርጋ የሚታገድ ነው ሲል ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት ያለው አይደለም።

ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡- በከፍተኛው ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር አመልካች የተጠራው የፈጠራ ሥራ ባለሰጠት አውታር መሆኑንና በቴምብሮቹ ምስሉ ወጥቶ የተባዛው ባለሁለት አውታር ነው በሚል ቢከራከርም ከፍተኛው ፍርድ ቤት በቴምብሮቹ ታትሞ የወጣው ምስል የተጠራው አርጅናል ሥራ መሆኑንና ተጠራውም ለዚህ ስራ ባለቤት ስለመሆኑ የግራ ቀኙን ማስረጃዎች በመስማትና በመመዘን በፍሬ ነገር ደረጃ ማረጋገጡን

በፍርድ ላይ የገለጸ ሲሆን በከፍተኛው ፍርድ ቤት የተረጋገጡ ፍሬ ነገሮችን የፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትም በመመልከት አጽንቶታል። የፍሬ ነገር ጉዳዮችን የማጣራትና የመመዘን ሥልጣን ያላቸው ፍርድ ቤቶችም ያረጋገጡአቸውን ፍሬ ነገሮችን ይህ ችሎትም የሚቀበላቸው ናቸው። አንድ የመጨረሻ ፍርድ/ውሳኔ ያገኘን ጉዳይ ይህ ችሎት ማረም የሚችለው በፍርድ/በውሳኔው ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት መኖሩ ሲረጋገጥ ስለመሆኑ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 የተመለከተ ሲሆን በዚህ በህግ በተሰጠ ሥልጣን መሰረት ማስረጃን የመመርመርና የመመዘን ስልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች በተረጋገጡት ፍሬ ነገሮች መሰረት ክርክሩን እንደመረመርነው በስር ከፍተኛ ፍርድ ቤትና በፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ባለማግኘታችን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌ/ከ/ፍርድ ቤት በመ/ቁ/90008 በቀን 27/07/2003 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሠጠውን ፍርድ እና የፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/72497 በቀን 16/04/2004 ዓ.ም. በዋለው ችሎት የሠጠውን ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 348(1) መሰረት አጽንተናል።
2. አመልካች ተጠሪው ባለቤት የሆነበትን የቅርጽ ስራ በውሉ መሰረት ለመክፈል የተስማማውን ክፍያ ለተጠሪው ሳይከፍል በቴምብሮች ተባዝቶ ለገበያ እንዲቀርብ በማድረጉ የቅጂ መብት ጥሷል ተብሎ የሞራል ካሳ ብር 100,000 (አንድ መቶ ሺህ) ለተጠሪው እንዲከፍል የተወሰነበት የቅጅና ተዛማጅ መብቶችን በተመለከተ የወጣውን አዋጅ ቁጥር 410/1996 አንቀጽ 34(4) ስር የተደነገገውን መሰረት ያደረገ በመሆኑ ህጋዊ ነው ብለናል።
3. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
4. መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ማ/ጥ

AR AR

መስከረም 22 ቀን 2005 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- . አቶ አክሰ ምህረቱ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ - ነ/ፈ.ጅ ተስፋዬ ምንዳገኝ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ከጡረታ መብት አከባበር ጋር ተያይዞ የተነሳውን የመሰየም ውጤት የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ላይ ተጠሪ በሰጠው ውሳኔ የይግባኝ አቤቱታ በማቅረባቸው ምክንያት ነው። አመልካች ለዚህ አካል ባቀረቡት አቤቱታ ከሰላሳ አመታት በላይ በመንግስት መስሪያ ቤት ያገለገሉ ቢሆንም ተጠሪ መስሪያ ቤት ግንቦት 6 ቀን 2002 ዓ/ም በተፃፈ ደብዳቤ የሶስት አመት ፅኑ እስራት የተፈረደባቸው በመሆኑ በጡረታ ማሻሻያ አዋጅ ቁጥር 5/1967 አንቀጽ 34 መሰረት ከ1995 ዓ/ም በፊት የሰጡት አገልግሎት የማይያዝ ስለሆነ ለዘለቄታ ጡረታ መብት ብቁ እንዳልሆኑ ገልጾ የወሰነባቸው መሆኑን፣ ከእስር ከተፈቱ በኋላ ወደ መደበኛ ስራቸው ተመልሰው እስከ ጥር ወር 2002 ዓ/ም ድረስ ሲያገለግሉ ቆይተው ከየካቲት 01 ቀን 2002 ዓ.ም ጀምሮ በጡረታ መገለጻቸውን አሰሪው መስሪያ ቤታቸው መጋቢት 28 ቀን 2002 ዓ.ም. እና ሰኔ 02 ቀን 2002 ዓ.ም. በፃፈው ደብዳቤ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ባወጣው ደንብ መሰረት እድሜያቸው ከሃምሳ በላይ እና አገልግሎታቸው ከሃያ አምስት አመታት በላይ አገልግሎት የሰጡ የመንግስት ሰራተኞች የእድሜ ልክ የጡረታ አበል እንደሚከፈላቸው ተወስኖ የአመልካች መስሪያ ቤትም የጡረታ መብቱ እንዲከበርላቸው የጠየቀላቸው መሆኑን፣ አዋጅ ቁጥር 345/1995 በስራ ላይ ከዋለ በኋላ የጡረታ መብት ጥያቄ የቀረበ በመሆኑ መብታቸውን ጥያቄ ውስጥ ሊያስገባ የሚችል ሕጋዊ ምክንያት እንደሌለ በመግለጽ አሰሪው መስሪያ ቤት የጠበቀላቸው ቢሆንም ተጠሪ መስሪያ ቤት ተገቢውን ያልፈፀመ መሆኑን፣ በወንጀል ተከሰው በነበሩበት ጉዳይ የመሰየም ውሳኔ ከሐምሌ 10 ቀን 1999 ዓ/ም ጀምሮ የተሰጠላቸው መሆኑንና በአዋጅ ቁጥር 345/1995 በተሻረው አዋጅ ቁጥር 5/1967 መሰረት መብታቸው የሚገደብበት ምክንያት የሌለ መሆኑን ዘርዘረው የዘላቂ የጡረታ መብት እንዲከበርላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል።

የአሁኑ ተጠሪም አመልካች ከመታሰራቸው በፊትም ሆነ በኋላ በመንግስት መስሪያ ቤት ተቀጥረው መስራታቸውን ሳይክድ የአመልካች የዘላቂ ጠረታ መብት ሊከበርላቸው አይገባም በማለት የሚከራከረው ከመታሰራቸው በፊት ያገለገሉበት ጊዜ ሊቆጠር አይገባም፤ መሰየም ውጤቱ ወደፊት ነው እንጂ ወደኋላ አይደለም በሚል ምክንያት ነው። ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባኤም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ የመሰየም ውጤት ወደፊት እንጂ ወደኋላ ሊሄድ እንደማይችል ገልጾ አመልካች ያላቸው መብት ከእስር ከተፈቱ በኋላ ያገለገሉበት የሰባት አመት ከዘጠኝ ወራት አገልግሎት የሚያስገኝላቸው መብት ዘላቂ የጠረታ መብት ሳይሆን እንደገና ከተቀጠሩበት ጊዜ ጀምሮ ከስራ እስከተሰናቡት ጊዜ ድረስ ከደመወዛቸው እየተቆረጠ ሲጠራቀም የነበረው 4% የጠረታ መዋጮ ነው ተብሎ በተጠሪ መወሰኑ በአግባቡ ነው በማለት ወስኗል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም የህንጉ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም የመሰየም ውጤት ወደፊት እንጂ ወደኋላ አይሰራም ተብሎ መወሰኑ ስለመሰየም የተደነገጉትን አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎችን ይዘትና መንፈስ ያላገናዘበ በመሆኑ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም አመልካች እስራቱን ከጨረሱ በኋላ ወደቀድሞ መስሪያ ቤታቸው ተመልሰው ስራ ከመጀመራቸውና ከመሰየማቸው አንጻር ከእስራት በፊት ያበረከቱት አገልግሎት ሊታሰብ አይገባም ተብሎ በኤጀንሲው የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ነው። በዚህም መሰረት ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት የቀረበ ሲሆን በነገረ ፈጁ አማካይነት ባቀረበው የፅሁፍ ክርክር ችሎቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የሌለው መሆኑን፤ የመሰየም ውጤት ወደፊት እንጂ ወደኋላ ሊሆን እንደማይችል፤ መሰየም ለጠረታ መብትም ሊሰራ የማይችል መሆኑን ዘርዘሮ በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለበትም ሲል ተከራክሯል። አመልካች በበኩላቸው የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች በጠረታ መለያ ቁጥር ሰ/130745 የተመዘገቡና ከየካቲት 08 ቀን 1967 እስከ ህዳር 21 ቀን 1989 ዓ/ም ድረስ ለ22 አመታት ያህል በፍትህ ሚኒስቴር አገልግሎት በወንጀል ተከሰው ከህዳር 22 ቀን 1989 እስከ የካቲት 08 ቀን 1994 ዓ/ም ድረስ በ5 አመታት ጽኑ እስራት እንዲቀጡ ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት ተወስኖባቸው የእስር ጊዜያቸውን በመጨረስ የተፈቱ መሆኑን፤ ከእስር ከተፈቱ በኋላም ከግንቦት 01 ቀን 1994 ዓ.ም. እስከ ጥር 30 ቀን 2002 ዓ.ም. ድረስ ለሰባት አመታት ከዘጠኝ ወራት ያህል በመንግስት መስሪያ ቤት ሲያገለሉ ቆይተው ከየካቲት 01 ቀን 2002 ዓ.ም. ጀምሮ መስሪያ ቤቱ ባካሄደው የአሰራር ለውጥ ማሻሻያ ጥናት መሰረት የተገለሉ መሆኑን፤ ከሐምሌ 10 ቀን 1999 ዓ.ም. ጀምሮ ደግሞ የተሰየሙ መሆኑን ነው። አመልካች የዘላቂ ጠረታ መብት ተጠቃሚነት ሊከበርልኝ ይገባል በማለት የሚከራከሩት መሰየሙ ውጤቱ ከእስር በፊት የነበረውን የአገልግሎት ዘመን እንዲቆጠር ያደርገዋል፤ ይህ ጊዜ ከተያዘ የሃያ አምስት አመታት የአገልግሎት ዘመንና የሃምሳ አመት እድሜ ቅድመ ሁኔታ ይሟላልኛል በሚል ምክንያት ነው። እንግዲህ ከላይ በፍሬ ነገር ደረጃ ከተረጋገጡት ነጥቦች በመነሳት በሕጉ ረገድ

መፍትሔ ማግኘት ያለበት ጉዳይ የመሰየም ውጤት ወደፊት ነው? ወይስ ወደኋላ? የሚለው መሆኑን ተገንዝቦናል።

ይህንኑ ጭብጥ ከመመለሳችን በፊት የተጠሪ ነገረ ፈጅ ጉዳዩን ለዚህ ሰበር ችሎት አመልካች ሊያቀርቡ አይችሉም ወይም ችሎቱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን የለውም በማለት በሰ/መ/ቁጥር 18342 የተሰጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም በመጥቀስ ያቀረቡትን ተቃውሞ ተመልክተናል።

በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2(1) ስር እንደተመለከተው ከአምስት ያላነሱ የዚህ ችሎት ዳኞች ተሰይመው የሚሰጡት የሕግ ትርጉም ተመሳሳይ በሆኑ ጉዳዮች ላይ በማናቸውም እርከን የሚገኝን ፍርድ ቤትን የሚያስገድድ ነው። አንድ የሕግ ትርጉም ለተመሳሳይ ጉዳይ ገዥነት እንዲኖረው ለማድረግ ደግሞ በመሰረታዊ ነጥቦች ላይ ጉዳዮቹ መመሳሰል ያለባቸው ስለመሆኑ ከአስገዳጅ የሕግ ትርጉም ፅንሰ ሀሳብ የምንገነዘበው ነው። ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም በሰ.መ.ቁጥር 18342 የተሰጠው የህግ ትርጉም የማህበራዊ ዋስትና መብትንና ጥቅምን በሚመለከት የማህበራዊ ዋስትና ባለስልጣን በሰጠው ውሳኔ ይግባኝ የቀረበለት የማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የመጨረሻ ውሳኔ ከሰጠ በኋላ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ጉዳዩን አይቶ ውሳኔ ስለሰጠና ውሳኔውም ፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ስላስተናገደው የቀረበ አቤቱታ ሲሆን የሰበር ሰሚ ችሎትም በህግ ተለይተው በአስተዳደራዊ ውሳኔ እንዲቋጩ በተባሉ ጉዳዮች ላይ መደበኛ ፍርድ ቤት የመዳኘት የስረ ነገር ስልጣን የለውም፤ የማህበራዊ ዋስትና መብትንና ጥቅምን በሚመለከት የማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ በመሆኑ መደበኛ ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን ለማየት የስረ ነገር ስልጣን የላቸውም በማለት ወስኗል። ውሳኔው ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱም ቢሆንም ሊቀርብ የሚገባ አይደለም የሚል ይዘት የለውም። ለዚህ ውሳኔ መነሻ የሆነው በግለሰቦች የቀረበው ክርክር ደግሞ ጠቅላላ ባለ መልኩ ሲታይ ማህበራዊ ዋስትና ያላግባብ ከእኛ ሂሳብ አውጥቶ የወሰደውን ገንዘብ በሚመለከት የጡረታ ሕገ በሚፈቅደው መሰረት ለማህበራዊ ዋስትና ባለስልጣንም ሆነ ለይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ክስ አቅርቦን በስማችን ውሳኔ ስለመስጠቱ የሚያስረዳ ማስረጃ አላቀረበም፤ የአገልግሎት ዘመናችን ተቀንሶብናል ወይም ያለአግባብ እድሜአችን ጡረታ ሳይደርስ በጡረታ እንድንገለል ተደርጓል በሚል ያቀረብነው ክስ ስለሌለ በጡረታ ሕገ መሰረት የሚታይ ጉዳይ የለም፤ አመልካች ያላግባብ ከሂሳባችን አውጥቶ የሰጠውን ገንዘብ ተቀብሎ ወደ ነበረበት ሂሳብ እንዲያስገባ በሚል የቀረበውን ክስ አይቶ የመወሰን ስልጣን ያለው ፍርድ ቤት ነው የሚል ይዘት ያለው ነው። አሁን በተያዘው ጉዳይ ግን ቀጥታ ክስ በፍርድ ቤት የቀረበበት ወይም የይግባኝ አቤቱታ የቀረበበት ጉዳይ አይደለም። ይልቁንም የማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚው ጉባኤ በሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ ሊታረምልኝ ይገባል በሚል በቀጥታ ለዚህ ችሎት የቀረበ ነው። ጉዳዩ በተነሳበት ጊዜ ስራ ላይ በነበረው ሕግ አግባብ ማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ነው ከተባለ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 በተመለከተው አግባብ ለዚህ ሰበር ችሎት አቤቱታ ከማቀረብ የሚከለክል ሕጋዊ አግባብ የለም። በሰ/መ/ቁጥር 18342 የተሰጠው ትርጉም የሰበርን ስልጣንም የሚጨምር አይደለም። በመሆኑም የተጠሪ ነገረ ፈጅ የሰ/መ/ቁጥር 18342"ን" መሰረት በማድረግ ያቀረቡት ተቃውሞ በመዝገቡ ላይ ያሉትን መሰረታዊ የክርክር ነጥቦችንና ጉዳዩ መታየት የጀመረበትን አካሄድ አሁን ከተያዘው ጉዳይ ጋር በመሰረታዊነት የሚለይ መሆኑና ሰበር ችሎቱ በሕገ መንግስቱ

በማናቸውም የመጨረሻ ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተትን የማረም ስልጣን ያለው መሆኑን ያላገናዘበ በመሆኑ ተቀባይነት የሌለው ሆኖ ስለአገኘን ተቃውሞውን አልተቀበልነውም።

ወደዋናው ጭብጥ ስንመለስም በመሰረቱ የጡረታ አዋጅ ቁጥር 209/1955 በአዋጅ ቁጥር 5/1967 እንደተሻሻለው አንቀጽ 34 አንድ የመንግስት ሰራተኛ ወይም ጡረተኛ በወንጀል ተከሶ ጥፋተኛ መሆኑ በሕግ በተቋቋመ ፍ/ቤት ሲረጋገጥና ቢያንስ የሰብአት አመት የፅኑ እስራት ቅጣት ሲወሰንበት የጡረታ መብቱን እንደሚያጣ ወይም በመክፈል ላይ ያለው የጡረታ አበል እንደሚቋረጥ ደንግጓል። አመልካች ይህ ድንጋጌ በአዋጅ ቁጥር 345/1995 የተሻረ በመሆኑ የአዋጅ ቁጥር 345/1995 በስራ ላይ በነበረበት ጊዜ ለቀረበ ጥያቄ ተፈጻሚነት የለውም በማለት የሚከራከሩ መሆኑንም ተገንዝበናል። ይሁን እንጂ በአዋጅ ቁጥር 209/1955፣ በአዋጅ ቁጥር 5/1967 እንደተሻሻለ የተገኙት መብቶችና ግዴታዎች ቀሪ ያልሆኑ ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 52/1/ ስር የተደነገገ በመሆኑ እና ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም በዚህ ረገድ በመ/ቁጥር 50590 እና 50591 በቀረቡት ጉዳዮች ላይ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የሰጠበት በመሆኑ በዚህ በኩል የቀረበው የአመልካች ክርክር ተቀባይነት ያለው ሆኖ አላገኘነውም።

የመሰየም ውጤትን በተመለከተ የቀረበውን ክርክርና በይግባኝ ሰሚ ጉባኤው የተሰጠውን ውሳኔ ሕጋዊነት ስንመለከትም መሰየም አንድ ተቀጪ በዋናው ቅጣት ወይም በዋናው ቅጣትና ተጨማሪው ቅጣት ምክንያት አጥቶት የነበረውን ንዑህ ሰው ሆኖ የመገመት መብቱን እንደገና መልሶ የሚያገኝበትንና ተወስኖበት የነበረው ዋናው ቅጣትም ሆነ ተጨማሪ ቅጣት ተመዝግቦበት ከነበረው ከግል የፍርድ ሰሌዳው ላይ ተሰርዞ ለሶስተኛ ወገኖች ይኸው ሁኔታ የሚገለፅበትንና የሚታወቅበትን አግባብ የሚመለከት የሕግ አካሄድ ስለመሆኑ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ.ሀ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 232 እና ተከታይ ድንጋጌዎች ከአስቀመጡት መንፈስና ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። የወንጀል ሕግ አንቀጽ 235(1) ድንጋጌ በተለይ ሲታይም ተቀጥቶ የነበረው ሰው ከተሰየመበት ጊዜ ጀምሮ ተወስኖበት የነበረው የመብት፣ የማዕረግ፣ ወይም የችሎታ ማጣት ለወደፊቱ ቀሪ ሆኖለት ሕዝባዊ መብቱንና ቤተሰብ የማስተዳደርና የሙያ ስራ መስራት መብቱን እንደገና ለመያዝ ችሎታ ይኖረዋል በማለት አስገዳጅነት ባለው መልኩ አስቀምጦ እናገኛለን። ከዚህ ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ መገንዘብ የሚቻለው ደግሞ ማንም ተቀጪ በመሰየሙ ሊያገኝ የሚችለው መብት ከመሰየሙ አስቀድሞ በቅጣት ቀሪ ሆኖበት የነበረውን መብት ሳይሆን ከተሰየመበት ጊዜ ጀምሮ ወደፊት ሊጠበቅበት የሚገባውን መብት ብቻ ስለመሆኑ ነው። በተያዘው ጉዳይም አመልካች ከመሰየማቸው በፊት በመንግስት መስሪያ ቤት ያገለገሉበት አገልግሎት ጊዜ በመሰየማቸው ምክንያት ዋጋ እንዲኖረው ሊደረግ ይገባል በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ከላይ ስለመሰየምና ውጤቱ በሕግ በግልፅ የተመለከተውን መስፈርት መሰረት ያላደረገ ሆኖ አግኝተናል። በመሆኑም የይግባኝ ሰሚው ጉባኤ መሰየም ውጤቱ ወደፊት እንጂ ከመሰየም አስቀድሞ በቅጣት ቀሪ ሆኖ የነበረውን መብት መልሶ ማግኘት አይደለም በማለት አመልካች ከየካቲት 08 ቀን 1967 እስከ ህዳር 21 ቀን 1989 ዓ/ም ድረስ ያገለገሉት የአገልግሎት ዘመን ሊያዝላቸው አይገባም በማለት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በጉዳዩ ላይ በይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንቷል።
2. መሰየም ውጤት የሚኖረው ተቀጫው ከተሰየመበት ጊዜ ጀምሮ ወደፊት እንጂ ከመሰየሙ አስቀድሞ በቅጣቱ አጥቶት የነበረውን መብት አይደለም ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ዳኞች፡-ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ አበራ ኪዳኔ - አልቀረቡም

ተጠሪ፡- የጋሞ ጎፋ ዞን አርባ ምንጭ ማህበራዊ ዋስትና ቅ/ጽ/ቤት - ነ/ፈጅ አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

አመልካች ለመንግስት ሰራተኞች ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ባቀረቡት አቤቱታ የትውልድ ዘመናቸው 1943 መሆኑን በመጥቀስ በ30/07/2003 ዓ.ም. ዕድሜያቸው 60 ዓመት ስለሚሞላ ከ01/08/2003 ጀምሮ የዘለቁታ የጡረታ ባለመብት መሆናቸው ታወቆ የጡረታ አበል እንዲወሰንላቸው የጠየቁ ሲሆን ኤጀንሲውም አመልካች በጋሞ ጎፋ ዞን ሥራና ከተማ ልማት በ1986 ዓ/ም ሲቀጠሩ የትውልድ ዘመናቸው 1943 ዓ.ም. ነው በሚል በሕይወት ታሪክ ፎርም የሞሉ ቢሆንም በገንዘብ ሚኒስቴር ተቀጥረው ሲሰሩ የትውልድ ዘመናቸው በ27/7/1933 በሚል የሞሉ ስለሆነ በጡረታ መገለል የነበረባቸውም በ01/08/1988 ዓ.ም. ነው፡፡ በገንዘብ ሚኒስቴር ተቀጥረው ከ01/03/1958-30/01/1969 በሚሰሩበት ወቅትም ገንዘብ በማጉደላቸው በወንጀል ተከሰው በ3 ዓመት ጽኑ እስራትና በብር 500 የተቀጡ ስለሆነ በተሻሻለው የመንግስት ሰራተኞች አዋጅ ቁጥር 5/1967 አንቀጽ 34 የመጀመሪያው አገልግሎታቸው ውድቅ የሚደረግ በመሆኑ የሚቆጠረውም ከ20/10/1986-30/07/1988 ዓ.ም. ያለው ነው፡፡ ይህም ጊዜ 1 ዓመት ከ9 ወር ከ11 ቀን ስለሚሆን ሊከፈላቸው የሚገባው የዘለቁታ የጡረታ አበል ሳይሆን የዳረጎት ክፍያ ነው በሚል የወሰነ ሲሆን፤ ከ01/9/1988-30/07/2003 ዓ.ም. ድረስ ከዕድሜ ጣሪያ በላይ ለፈጸሙት አገልግሎትም የከፈሉት የጡረታ መዋጮ ተመላሽ ሊደረግላቸው ይገባል ብሏል፡፡

አመልካችም በኤጀንሲው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ቅሬታቸውን ለማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባዔ ያቀረቡ ቢሆንም ጉባዔው ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ የኤጀንሲውን ውሳኔ በማጽናቱ አመልካች የሰበር አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን በዋናነት የጠቀሱአቸው የቅሬታ ነጥቦችም ፡- በወንጀል የተሰጠብኝ የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በመሰየም ተሰርዞ እያለ የአገልግሎት ዘመኔ ውድቅ መደረገ፣ እንዲሁም የትውልድ ዘመኔ 1933 ዓ/ም ሳይሆን 1943

ዓ/ም ስለመሆኑ በፍርድ ቤት በተሰጠ ውሳኔ ተረጋግጦ እያለ ተቀባይነት የሚኖረው የትውልድ ዘመን 1933 ዓ/ም ነው ተብሎ መወሰኑ ተገቢነት የለውም የሚሉ ናቸው።

ተጠሪው መሥሪያ ቤት በበኩሉ በሰጠው መልስ፡- አንድ የመንግስት ሰራተኛ በጡረታ ከመንግስት ሥራ የሚሰናበተው ሰራተኛው በሚያቀርበው የልደት ዘመን ማስረጃ ሳይሆን በመጀመሪያ ጊዜ በመንግሥት መሥሪያ ቤት ሲቀጠር በሞላው የህይወት ታሪክና የልደት ዘመን መሰረት ነው፤ መሰየም የታጣውን መብት እንደገና የሚያስገኝ አይደለም በማለት የኤጀንሲውና የይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ውሳኔ የህግ ስህተት የለበትም በሚል ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ በህጉ መሰረት ደረጃውን ጠብቆ የቀረበ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን እንደሚከተለው መርምረናል።

በዚህ ጉዳይ የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ጉባኤ ውሳኔ የሰጠው ሐምሌ 18 ቀን 2003 ዓ.ም. ሲሆን ውሳኔው በተሰጠበትም ወቅት ተፈጻሚ የነበረው ስለመንግስት ሰራተኞች ጡረታ ለመደንገግ የወጣው አዋጅ ቁጥር 714/2003 ነው። በዚህ አዋጅ አንቀጽ 56 (1) መሰረት በኤጀንሲው ውሳኔ ቅር የተሰኘ ባለመብት ቅሬታውን በአዋጁ አንቀጽ 57 ለተቋቋመው የማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ይግባኝ የማቅረብ መብት አለው። በንዑስ አንቀጽ 4 ደግሞ ይግባኝ ሰሚው ጉባኤ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ እንደሚሆን የተደነገገ ሲሆን ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበት መሆኑን የሚያምን ተከራካሪ ደግሞ ውሳኔው በተሰጠ በ30 ቀናት ውስጥ ይግባኝን ለፌ/ጠ/ፍርድ ቤት የማቅረብ መብት ያለው መሆኑ በዚህ ንዑስ አንቀጽ ተጠቅሷል። ከድንጋጌው የመጨረሻ ክፍል መገንዘብ የተቻለውም የማህበራዊ ዋስትና ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ውሳኔ በፍሬ ነገር ደረጃ የመጨረሻ መሆኑንና መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበት መሆኑ ሲታመን ግን በይግባኝ ለፌ/ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት መቅረብ የሚገባ መሆኑን ነው። ይህ ሆኖ ሳለ አመልካች ቅሬታቸውን ለጠቅላይ ፍርድ ቤቱ ይግባኝ ሰሚው ችሎት ማቅረብ ሲገባቸው በሰበር ለዚህ ችሎት ማቅረባቸው ህጉን የተከተለ ባለመሆኑ ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. አመልካች ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ በህጉ የተቀመጠውን የአቀራረብ ደረጃ ጠብቆ የቀረበ ባለመሆኑ ውድቅ አድርገናል።
2. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ት/ዘ

ጥቅምት 23 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡-የመንግስት ሰራተኞች ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ - ነ/ፈጅ ተስፋዬ ምንዳገኝ ቀረበ

ተጠሪ፡- 1. አቶ አበራ ቦከን - ጠበቃ ሀቢቢ ረጋሣ ቀረቡ

2. አቶ አየሰ ታደሰ - ቀረቡ

3. አቶ ተስፋዬ ቅጣው - ቀረቡ

የሰበር መዝገብ ቁጥር 80965 እና 80966 ከዚህ መዝገብ ጋር እንዲጣመሩ የተደረጉ በመሆኑ ሶስቱንም መዛግብት በመመርመር ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ከጠረታ መብት ጋር የተያያዘ የእድሜ አቆጣጠርንና ውጤቱን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ በአመልካች ኤጀንሲ ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪዎች እያንዳንዳቸው ለየብቻቸው ባቀረቡት የይግባኝ አቤቱታ ነው። የአሁኑ 1ኛ አመልካች ኤጀንሲው ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ መስከረም 29 ቀን 2004 ዓ.ም. በቁጥር ጡ/ይ/1/1/870/2004 የሰጠውን ውሳኔ የተቃወሙ ሲሆን የይግባኝ ቅሬታው ይዘትም ከኢትዮጵያ ፕልፕና ወረቀት አክሲዮን ማህበር የሰው ኃይል አስተዳደር መምሪያ ሰኔ 22 ቀን 2003 ዓ.ም. በተጻፈ ደብዳቤ የጠረታ መውጫያ ጊዜን ለማሳወቅ ተብሎ በተባራልኝ ደብዳቤ የልደት ዘመንህ እ.ኤ.አ 1944 ተብሎ የተላከና እድሜዬ ለጠረታ የሚደርሰው እ.ኤ.አ ጃኑዋሪ 1/2004 እንደሆነና ያለኝን የአመት እረፍት ከሰኔ 27 ቀን 2003 ዓ.ም. በፊት እንድወስድ ማስጠንቀቂያ ተሰጥቶኛል፤ ይሁን እንጂ እኔ በዚህ ድርጅት የተቀጠርኩት እ.ኤ.አ በ05/04/71 በመሆኑ ስቀጠር እድሜዬ 17 እንደነበርና የልደት ዘመኔም ሐምሌ 19 ቀን 1946 ዓ.ም. በመሆኑ በተሰጠኝ ደብዳቤ እንደተመለከተው ከሰባት አመት በፊት ወደ ኋላ ጠረታ መውጣት እንደአለብኝ የሚገልጽ በመሆኑ የጠረታ አበሉና የአገልግሎት ዘመን የሚቀንስ ነው፤ በተቀጠርኩበት ጊዜ የቅጥር ፎርም የተሞላው በእንግሊዝኛ ቋንቋ ሁኖ በወቅቱ የነበሩት አሰሪዎች የውጪ አገር ዜጎች በመሆናቸው የዘመን አቆጣጠር በምን እንደሞሉት የማላውቅ ነበር፤ ጠረታም የምወጣው ወደፊት ሐምሌ 20 ቀን 2006 ዓ.ም. በመሆኑ የልደት ዘመኑ 1946 ዓ.ም መሆኑ ታውቆልኝ የጠረታ መውጫያ ጊዜ ይስተካከልኝ የሚል ነው። የአሁኑ ሁለተኛ ተጠሪ ለኤጀንሲው

ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ያቀረቡት የይግባኝ አቤቱታ ይዘት ደግሞ በኢትዮጵያ ፕልፕና ወረቀት እ.ማ እ.ኤ.አ ጥር 14 ቀን 1972 ዓ.ም. የተቀጠርኩ ሲሆን በወቅቱ እድሜዬ 20 ዓመት፣ የተወለድኩት ሰኔ 12 ቀን 1944 ዓ.ም. ሁኖ እያለ ከአሰሪ ድርጅቱ የተሰጠኝ ደብዳቤ ከሰባት አመት በላይ ወደ ኋላ ጡረታ መውጣት እንዳለብኝ የሚገለጽ በመሆኑ በጡረታ አበልና በአገልግሎት ዘመኑ ላይ ቅንሳ የሚያስከትል ከመሆኑም በላይ የትውልድ ዘመኔ እ.ኤ.አ 1944 ሳይሆን እንደ ኢትዮጵያ አቆጣጠር ሰኔ 12 ቀን 1944 ስለሆነ ለጡረታ መውጫ እድሜ ላይ ያልደረስኩ በመሆኑ በተቀጠርኩበት ጊዜ የቅጥር ፎርም የተሞላው በእንግሊዝኛ ቋንቋና በነበሩት የውጪ አገር አሰሪዎች ሁኖ የዘመኑ አቆጣጠሩ በምን እንደተሞላ የማላውቅ በመሆኑ ታውቆ ትክክለኛው የልደት ዘመኔ ሰኔ 12 ቀን 1944 ዓ.ም. ሲያዘልኝ ይገባል የሚል ነው። የአሁኑ ሶስተኛ ተጠሪ ያቀረቡት የይግባኝ አቤቱታ ይዘቱ ሲታይም የጡረታ መውጫዎ ጊዜ አያያዝ ላይ እንደ አንደኛ እና ሁለተኛ ተጠሪዎች ችግሩ የተከሰተበት መንገድ ተመሳሳይ መሆኑን ገልጸው ትክክለኛው የትውልድ ዘመናቸው ነሐሴ 25 ቀን 1943 ዓ.ም. ሁኖ እንዲያዝላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ አመልካች ለተጠሪዎች ይግባኝ በተናጠል በሰጠው መልስም የልደት ዘመን የሚያዘው ሰራተኛው ለሰራው ሲቀጠር በሞላው ፎርም ላይ የተመዘገበ የልደት ዘመን መሆኑን ገልጾ የአሁኑ 1ኛ ተጠሪ በጡረታ መለያ ቁጥር ድ/543275 መመዝገባቸውንና የተጠሪ የልደት ዘመን በፎረንሲክ የምርመራ ውጤት መሰረት እ.ኤ.አ 1944 ተወለድኩ ብለው የሞሉና ይህንን የሚቀይር የተሞላ የልደት ዘመን የሌለ በመሆኑ ይኼው የልደት ዘመን እንዲያዝላቸው መደረጉን፣ የአሁኑ ሁለተኛ ተጠሪም በጡረታ መለያ ቁጥር ድ/529780 የተመዘገቡና እ.ኤ.አ በ14/1/1972 በሞሉት የህይወት ታሪክ ፎርም ላይ እ.ኤ.አ 1944 የተወለዱ መሆኑን ገልፀው የሞሉ መሆኑን እና ሶስተኛ ተጠሪ በጡረታ መለያ ቁጥር ድ/407412 የተመዘገቡና በእ.ኤ.አ በ4/07/1973 የሞሉት የህይወት ታሪክ ፎርም ላይ እ.ኤ.አ 1941 ተወለድኩ ብለው የሞሉና ይህን የሚቀይር የተሞላ የልደት ዘመን የሌለ በመሆኑ ይኼው የትውልድ ዘመን እንዲያዝላቸው የተደረገ መሆኑን ዘርዘሮ በሕጉ አግባብ የተከናወነ ተግባር ስለሆነ የኤጀንሲው ውሳኔ ተገቢ ነው በማለት ተከራክሯል። ይግባኝ የቀረበለት የኤጀንሲው ጉባኤም ጉዳዩን መርምሮ በማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ የአፈፃፀም መመሪያ ለጡረታ ተግባር የሚያዘው እድሜ በቅድሚያ በተሞላ የስራ መጠየቂያ ወይም የሕይወት ታሪክ መግለጫ ቅጽ ወይም የተያዥ መስጫ ወይም የምዝገባ ቅፅ ላይ የተመዘገበ የልደት ዘመን መሆኑን፣ 1ኛ ተጠሪ በኢትዮጵያ ፕልፕና ወረቀት አክሲዮን ማህበር እ.ኤ.አ. በ05/04/1971 ለስራ ሲቀጠሩ በሞሉት የሕይወት ታሪክ ፎርም ላይ የተመዘገበው የልደት ዘመን ስርዝ ድልዝ ያለው በመሆኑ በኢትዮጵያ ፌዴራል ፖሊስ የፎረንሲክ ምርመራ ዳይሬክቶሬት በ26/8/2002 በቁጥ ፌሮ/1-1/31/7452/2002 በተጻፈ ደብዳቤ አባሪ ሆኖ በተላከው የሰነድ የምርመራ ውጤት መግለጫ ላይ በአቶ አበራ ቦክን ስም በተዘጋጀው ሰነድ ላይ በእንግሊዝኛ የልደት ዘመን በሚለው ፊት 1954 በሚል የተጻፉ ቁጥሮች ቀደም ሲል 1944 በሚል ከተጻፈ በኋላ ተደልዘውና ተለውጠው አሁን እንደሚታየው 1954 የተደረገ መሆኑ መረጋገጡን፣ 2ኛ ተጠሪም እ.ኤ.አ. በ14/1/1972 ለስራ ሲቀጠሩ በሞሉት ፎርም ላይ የልደት ዘመን ስርዝ ድልዝ በመሆኑ በፎረንሲክ ምርመራ ተብሎ በእንግሊዝኛ የትውልድ ዘመን በሚለው ቃል ፊት ያለው 1952 በሚል የተጻፉ ቁጥሮች ቀደም ሲል 1944 ከተጻፈ በኋላ ተደልዘውና ተለውጠው አሁን እንደሚታየው 1952 የተደረገ መሆኑን የፌዴራል ፖሊስ የፎረንሲክ ምርመራ ዳይሬክቶሬት

በ26/08/2002 ዓ.ም. በቁጥር ፌር/1-1/31/7452/2002 በተባሉ ደብዳቤ ያረጋገጠ መሆኑን፣ ሶስተኛ ተጠሪን በተመለከተም በእ.ኤ.አ በ4/7/1973 ሲቀጠሩ በሞሉት የህይወት ታሪክ ፎርም ላይ የልደት ዘመን ስርዝ ድልዝ ያለው በመሆኑ በፌዴራል ፖሊስ የፎረንሲክ ምርምራ በእንግሊዝኛ የልደት ዘመን በሚል ከተቀመጠው ቃል ፊት ለፊት 1951 በሚል የተፃፉ ቁጥሮች ቀደም ሲል 1941 በሚል ከተባሉ በኋላ ተደልዘውና ተለውጠው አሁን እንደሚታዩ የው 1951 የተደረገ መሆኑን በ26/08/2002 ዓ.ም. በቁጥር ፌር/1-1/31/7452/2002 በተባሉ ደብዳቤ መግለፅን በመጥቀስና 1ኛ ተጠሪ ሐምሌ 12 ቀን በሞሉት የመንግስት የሆኑ ድርጅቶች ሰራተኞች የግል አገልግሎትና የቤተሰብ ሁኔታ መግለጫ ቅጽም ላይ የትውልድ ዘመናቸውን 1946 ዓ.ም. በሚል የመዘገቡት፣ ሁለተኛ ተጠሪም እ.ኤ.አ 1952 በሚል የመዘገቡት፣ ሶስተኛ ተጠሪ ደግሞ 1943 በሚል የመዘገቡት ቅድሚያ እንደሌለው ገልጾ የአመልካችን የትውልድ ዘመን አያያዝን በተመለከተ ኤጀንሲው የሰጠውን ውሳኔ ሙሉ በሙሉ አጽንቶታል። ከዚህም በኋላ የአሁኑ ተጠሪዎች በተናጠል የይግባኝ አቤቱታቸውን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የአመልካቾች እድሜ ስርዝ ድልዝ ያለው መሆኑ ቢረጋገጠም ማን እና እንዴት ሊሰረዝ እንደቻለ ሳይረጋገጥ ውሳኔ መስጠት ተገቢ ያለመሆኑና የሕግ ግምቱንም ያልተከተለ መሆኑን ጠቅሶ በጉዳዩ ላይ በይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የተሰጠውን ውሳኔ ሽሮ የልደት ዘመኑ በማን እና እንዴት እንደተሰረዘ አጣርቶ እንዲወስን በማለት ጉዳዩን መልሶሰታል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። በአያንዳንዱ መዝገብ ላይ የቀረበው የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በሕግ ተለይቶ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ማረም ሆኖ እያለ ፍሬ ነገሩን ማጣራቱና ማስረጃን መመዘኑ ከስልጣኑ ውጪ መሆኑን እንዲሁም ተጠሪዎች የተወለዱበት ዘመን መጀመሪያ ሲቀጠሩ በትክክል የተሞላና በኋላ ደግሞ የተሰረዘና የተለወጠ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ በኋላ የተሞላውን የትውልድ ዘመን እንዴት እንደተሞላና የቀድሞውን ማን እንደሰረዘው እንዲጣራ ማድረግ ለጉዳዩ አወሳሰን አስፈላጊ ያልሆነ ነጥብ መሆኑን ዘርዘሮ ውሳኔው አዋጅ ቁጥር 714/2003 አንቀጽ 4(1)፣ 54(1)፣ 56(4) ድንጋጌዎችን ይዘት ያላገናዘበ መሆኑን ዘርዘሮ ውሳኔው ሊታረም ይገባል በማለት ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በአዋጅ ቁጥር 714/2003 በአንቀጽ 4(1) መሰረት ለመንግስት ሰራተኛ ለጡረታ የሚያዝ የልደት ዘመን የመንግስት ሰራተኛው ለመጀመሪያ ጊዜ ሲቀጠር ያስመዘገበው የልደት ዘመን መሆኑ በግልጽ ተደንግጎ እያለ፣ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ የፍትሐብሔር ችሎት በዚሁ አዋጅ አንቀጽ 56(4) መሰረት ፍርድ ቤቱ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተቶችን ብቻ በይግባኝ እንዲያይ ተደንግጎ እያለ በፍሬ ነገር ላይ ጉባኤው ሌሎች ማስረጃዎችን እንደገና መርምሮ ውሳኔ እንዲሰጥ የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪዎችም ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ግራ ቀኙ በዕሉፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ክክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪዎች ሲቀጠሩ በሞሉት የሕይወት ታሪክ ፎርም ላይ ያለው የትውልድ ዘመን ተሰርዞና ተደልዞ የተለወጠና ቅድሚያ የሞሉት የትውልድ ዘመን ስንት እንደነበር በፎረንሲክ ምርምራ መረጋገጡን፣ ተጠሪዎች የትውልድ ዘመኑ ላይ እ.ኤ.አ አቆጣጠር የተሞላ ስለነበር የተከሰተ ችግር እንጂ ቀድሞ ሲሞሉት የነበረውን በመለወጥ የተከሰተ ችግር ያለመሆኑና በቅጥር ጊዜ በነበረው የቋንቋ ችግር መከሰቱን ገልጸው የአመልካች ኤጀንሲ ውሳኔ በጡረታ አበል መጠኑና በአገልግሎት ዘመናቸው ላይ ችግር የሚያስከትልባቸው መሆኑን ጠቅሰው የሚከራከሩ መሆኑን፣ አመልካች በአንፃሩ የተጠሪዎች የትውልድ ዘመን በተገቢው መንገድ ተረጋግጦ እያለ እንዴት እንደተሰረዘና ማን እንደሰረዘው ይረጋገጥ ተብሎ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት መወሰኑ ያላግባብ መሆኑንና የራሱ እርምጃ በአዋጅ ቁጥር 714/2003 መሰረት የተከናወነ መሆኑን ገልጾ የሚከራከር መሆኑን ነው።

በመሰረቱ ለመንግስት ሰራተኛ ለጡረታ የሚያዘ የልደት ዘመን የመንግስት ሰራተኛው ለመጀመሪያ ጊዜ ሲቀጠር በቅድሚያ የመዘገበው የልደት ዘመን መሆኑን አዋጅ ቁጥር 714/2003 በአንቀጽ 4(1) ስር በግልጽ ደንግጓል። ይህ ድንጋጌ የሚያሳየው አመልካች መስሪያ ቤት ለመንግስት ሰራተኞች የጡረታ አበል ውሳኔ የሚሰጠው በአዋጁ መሰረት ሰራተኛው በመጀመሪያ ጊዜ በመንግስት መስሪያ ቤት ሲቀጠር የሞላውን የልደት ዘመን መሰረት በማድረግ ስለመሆኑ ነው። በተጠቃሹ አዋጅ አዋጁን ለማስፈፀም በተመለከተ መመሪያ የማውጣት ስልጣን ለአመልካች ኤጀንሲ መሰጠቱን በአንቀጽ 60(2) ስር ሰፈሯል። አመልካች በዚህ አግባብም የልደት ዘመኑን አያያዝና ሌሎች አፈፃፀሞችን በተመለከተ መመሪያ ስራ ላይ ማዋሉም በክርክሩ ሂደት ክርክር ያልቀረበበት ጉዳይ ነው። ኤጀንሲው በአዋጁ ለሚሰጡ ለማናቸውም አበል ብቁ የሚያደርጉ ሁኔታዎች መሟላታቸውን የማረጋገጥና የአበሉን መጠንና አይነት የመወሰን ስልጣን ያለው መሆኑ በአዋጅ አንቀጽ 54(1) ስር በግልጽ የሰፈረ ሲሆን በዚህ ረገድ ውሳኔ ሲሰጥም የራሱን የመረጃ ማህደር፣ በአዋጁ አንቀጽ 53 መሰረት የሚተላለፉን መረጃዎችንና እንደ አግባብነቱ ባለመብቱ የሚያቀርባቸውን ተጨማሪ ማስረጃዎችን መሰረት በማድረግ መሆኑን አንቀጽ 54(2) ድንጋጌ በግልጽ ያሳያል። በኤጀንሲው ማህደርና በሚቀርበው ሌላ ማስረጃ ልዩነት ቢፈጠር ደግሞ ተቀባይነት ያለውን ማስረጃ የሚወስነው ኤጀንሲው ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 54(3) ድንጋጌ በግልፅ አስቀምጧል። አዋጁ የኤጀንሲው ውሳኔ በኤጀንሲው ዳግም የሚታይበትን ስርዓት የዘረጋ ሲሆን ዝርዝር ሁኔታዎችንም በአንቀጽ 55 ስር አስፍሯል። እንዲሁም ኤጀንሲው በሚሰጠው ውሳኔ ላይ ቅሬታ ያለው ወገን ሁሉ ይግባኝን የሚያቀርበው ለኤጀንሲው ጉባኤ ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 56(1) ይገልጻል። የኤጀንሲው ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 56(4) ስር በግልጽ የተደነገገ ሲሆን የይግባኝ ሰሚው ጉባኤ ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት አለበት የሚል ወገን ይግባኝን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ማቅረብ እንደሚችልም ይኼው ድንጋጌ ያሳያል። ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ የሚቀርበው በፍሬ ነገር ክርክር ወይም በማስረጃ ምዘና ሳይሆን በመሰረታዊ የህግ ስህተት ላይ ብቻ ስለመሆኑ የድንጋጌው ይዘትና መንፈስ ያሳያል።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች መስሪያ ቤት የተጠሪዎችን የልደት ዘመን የያዘው ማህደሩን በመመልከትና በማህደሩ የተከሰቱን ችግሮች በማጣራት ስለመሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ተረጋግጧል። የፎረንሲክ ምርመራ ውጤትም የተጠሪዎች የህይወት ታሪክ ላይ ቀድሞ

የተሞላው ትክክለኛ ዘመን የለየው ሲሆን በኋላ ተሞልቶ የተገኘው ግን የቀድሞው ተሰርዞ የተቀመጠ መሆኑን አረጋግጧል። የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ጉዳዩ ለጉባኤው እንዲመለስ ያደረገው የትውልድ ዘመኑ በተለያዩ ምክንያቶች ሊሰረዘ ይችላል፤ ማህደሩ በአሰሪ እጅ ባለበት ሁኔታ የሰረዘው ማን ነው የሚለው ጥያቄም የሕግ ግምት ነው፤ ተጠሪዎች በኋላ ሞላን የሚሉት ወይም ስርዝ ነው የተባለው የትውልድ ዘመን ቀድሞ እ.ኤ.አ ተሞልቶ ስለነበር ይህንን ለማስተካከል ተብሎ ሊሆን ይችላል የሚሉትን ነጥቦችን በመያዝ ነው። ይሁን እንጂ እነዚህ የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ለውሳኔ መሰረት ያደረጋቸው ምክንያቶች በይዘታቸው ሲታዩ የፍሬነገርና የማስረጃ ምዘና ጉዳዩን የሚመለከቱ ሲሆን ያላግባብ የገባውና በትክክል ሰራተኞቹ ሲቀጠሩ የተሞላው የልደት ዘመን በፎረንሲክ ምርምራ እስከተለየ ድረስ በኋላ የገባውን የልደት ዘመን ማን ሰረዘው፤ እንዴት ተሰረዘ የሚለውን ማጣራቱ በተጠሪዎች የጡረታ መብት ውሳኔ ላይ የሚያስከትለው ሕጋዊ ውጤት አይኖርም። ምክንያቱም ኤጀንሲው የሰራተኛውን ማህደር በመመርመርና የመብቱ ተጠቃሚ የሚያቀርበውን ማስረጃ መመርምሮ ተቀባይነት ያለው ማስረጃ የትኛው እንደሆነ ለይቶ መወሰን እንደሚችል በአዋጅ ቁጥር 714/2003 አንቀጽ 54(3) በግልጽ ተደንግጓል። በመሆኑም በፎረንሲክ ምርመራ መሰረት ተጠሪዎች ሊያዝልን ይገባል በማለት የሚጠቅሱት የልደት ዘመን በቅጥር ጊዜ የተሞላ ያለመሆኑ ተረጋግጦ እያለና ኤጀንሲውም የተጠሪዎችን አለን የሚሉትን ማስረጃ በሕጉ በተሰጠው ስልጣን መሰረት ሳይቀበለው መቅረቱ በተረጋገጠበት ሁኔታ የትውልድ ዘመኑን የሰረዘው ማን ነው?፤ እንዴት ተሰረዘ? የሚለው ፍሬ ነገር እንዲጣራ ማድረግ ኤጀንሲው በሕጉ በተሰጠው ስልጣን መሰረት ያልተቀበለውን ማስረጃ እንዲቀበል የማስገደድ ኃይል ያለው ውሳኔ ነው። ከዚህም በተጨማሪ የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በአዋጅ ቁጥር 714/2003 አንቀጽ 56(4) ድንጋጌ መሰረት በሕጉ ተለይቶ የተሰጠው ሥልጣን መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ማረም ሁኖ እያለ አመልካች መስሪያ ቤት ፍሬ ነገሩን በማጣራትና ማስረጃን በመመዘን ድምዳሜ ላይ የደረሰበትን የተጠሪዎችን የትውልድ ዘመን እንደገና እንዲጣራ ማድረግ ያለሥልጣኑ የተሰጠ ውሳኔ ሁኖ አግኝተናል። አንድ ፍርድ ቤት ጉዳዩን መዳኘት ያለበት ደግሞ በሕጉ ተለይቶ በተሰጠው ስልጣን አድማስ ውስጥ መሆኑን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 9 እና 231 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የሚያሳዩን ጉዳይ ነው። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 343 ድንጋጌ መሰረት አንድ ጉዳይ ውሳኔውን ለሰጠው አካል እንዲመለስ የሚደረገውም ለውሳኔ አሰጣጥ እጅግ አስፈላጊ የሆኑ ፍሬ ነገሮች በሕጉ በተመለከተው የማስረጃ አቀራረብና አቀባበል ስርዓት መሰረት ሳይጣሩና የክርክሩ አካሄድ ሳይሟላ ውሳኔ ተሰጥቶ ሲገኝ ስለመሆኑ የድንጋጌው ይዘትና መንፈስ ያሳያል። በዚህ ረገድ የበላይ ፍርድ ቤት መሪ ትዕዛዝ ሊሰጥ የሚችለውም በሕጉ ስልጣን ያለው መሆኑ ሲረጋግጥ ነው። የመሰረታዊ ሕግ ስህተት የማረም ስልጣን ያለው ፍርድ ቤት ጉዳዩ በስር ፍርድ ቤት ወይም ዳኝነት መሰል አካል እንዲጣራ ሊያደርግ እንደሚችል የመሰረታዊ ሕግ መመዘኛዎች የሚያሳዩን ጉዳይ ሲሆን ይህንን መሪ ትእዛዝ ሲሰጥ ግን ፍሬ ነገሩን ለማጣራትና ማስረጃን ለመመዘን ስልጣን ያለው አካል በፍሬ ነገር ደረጃ በሕጉ አግባብ የደመደመውን ፍሬ ነገር ውድቅ የሚያደርግበት ስልጣን ሊኖረው አይችልም። ሲጠቃለልም የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በጉዳዩ ላይ የሰጠው ውሳኔ የአዋጅ ቁጥር 714/2003 አንቀጽ 4(1)፣ 54፣ እና 56(4) ድንጋጌዎችን እንዲሁም የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343 ድንጋጌን ይዘትና መንፈስ በአግባቡ ያላገናዘበ በመሆኑ

ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሁኖ አግኝተናል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የፍትሐብሔር ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 75355፣ በመ/ቁጥር 74770 እና በመ/ቁጥር 74769 ሚያዚያ 10 ቀን 2004 ዓ.ም. የሰጣቸው ውሳኔዎች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸረዋል።
2. በጉዳዮቹ ላይ የመንግስት ሰራተኞች የማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ መስከረም 13 ቀን 2004 ዓ/ም፣ ጥቅምት 25 ቀን 2004 ዓ.ም. የሰጣቸው ውሳኔዎች በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንተዋል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

ት ዕ ዛ ዝ

የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ከሰ/መ/ቁጥር 80965 እና 80966 ጋር ይያያዝ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነብብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/መ

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ
ተሻገር ገ/ስላሴ
አልማው ወሌ
ዓሊ መሐመድ
አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ደብረብርሃን ዩኒቨርሲቲ - የቀረበ የለም።

ተጠሪዎች፡- መምህር ባዬ ዋናያ የዳ - ቀረቡ።

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የመንግስት ዩኒቨርሲቲ መምህራን በዲስፕሊን ግድፈት ከስራ እንዲባረሩ የሚሰጥ ውሣኔ ለአስተዳደር ፍርድ ቤት በይግባኝ የሚቀርብበትን አግባብ የሚመለከት ነው።

ጉዳዩ የተጀመረው በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሲቪል ሰርቪስ ሚኒስቴር የአስተዳደር ፍ/ቤት ሲሆን በዚህ ፍርድ ቤት ይግባኝን ያቀረቡት የአሁኑ ተጠሪ ናቸው። የተጠሪ የይግባኝ አቤቱታ ይዘትም ባጭሩ ሲታይ ከዩኒቨርሲቲው ያላግባብ ከስራ እንደተባረሩ ገልፀው ወደ ስራ እንዲመለሱና ውዝፍ ደመወዝ እንዲከፍላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ አመልካች ከሰጠው መልስም በጉዳዩ ላይ የመጨረሻ ውሣኔ በዩኒቨርሲቲው ቦርድ ሳይሰጥ ለአስተዳደር ፍርድ ቤት መቅረቡ ያላግባብ መሆኑና ይግባኝ መቅረብ የሚገባው ለዩኒቨርሲቲው ቦርድ እንጂ ለአስተዳደር ፍርድ ቤት መሆኑን ገልፆ የአስተዳደር ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን የመዳኘት ስልጣን የለውም ሲል ተከራክሯል። ይግባኝ የቀረበለት የአስተዳደር ፍርድ ቤትም ጉዳዩን የማየት ስልጣን ያለው መሆኑን በአዋጅ ቁጥር 515/1999 አንቀጽ 2(8) ስር መደንገጉን ገልፆ በዚህ ረገድ የቀረበውን የአመልካች ተቃውሞ ሳይቀበለው ያለፈ ሲሆን በፍሬ ነገር ደረጃም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ ተጠሪ መምህር ከስራ የተሰናበቱት ያለግባብ ነው በሚል ምክንያት ተሰጠ የተባለውን ውሣኔ መሻሩን ገልፆ ተጠሪ ወደ ስራ እንዲመለሱና ያልተከፈላቸው ውዝፍ ደመወዝ በሕገ አግባብ እንዲከፈላቸው ሲል ወስኗል። በዚህ ውሣኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኝን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ቢያቀርብም ይግባኝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሠረት ተሰርዞታል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም የዩኒቨርሲቲውን መምህራን የዲስፕሊን ግድፈትን በተመለከተ ጉዳዩ የሚገባው በደንብ ቁጥር 1/2002 ሁኖ በስንብት ውሣኔ ቅሬታ ያለው የአካዳሚክ ሰራተኛ ቅሬታውን ማቅረብ ያለበት ለዩኒቨርሲቲው ቦርድ ሁኖ እያለና በቦርዱ የሚሰጠው ውሣኔም

የመጨረሻ ሁኖ እያለ የፌዴራሉ ሲቪል ሰርቪስ ሚኒስትር አስተዳደር ፍርድ ቤት ጉዳዩን ማየቱ ያላግባብ ነው በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ አመልካች የአስተዳደር ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን የለውም በማለት ያቀረበው ተቃውሞ የመታለፉን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ግራ ቀኙ በጽሁፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 650/2001 በተዘረጋው ስርዓት መሠረት የመጨረሻ ፍርድ አግኝተዋል ወይስ አላገኙም? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊመረመር የሚገባው ሁኖ ተገኝቷል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 650/2001 መሠረት ወደ አስተዳደር ፍ/ቤት የይግባኝ ቅሬታ ማቅረብ ያለብኝ የዩኒቨርሲቲው ፕሬዚዳንት ከሰጠው ውሳኔ ይግባኝ ለማቅረብ በአዋጅ ቁጥር 515/1999 በተዘረጋው ስርዓት ተፈቅዶልኛል በማለት ሲሆን የአስተዳደር ፍርድ ቤትም ተጠሪ ለአስተዳደር ፍርድ ቤቱ ይግባኝ የማቅረብ መብት አላቸው ወደሚለው ድምዳሜ የደረሰው በአዋጅ ቁጥር 515/1999 አንቀጽ 2(8) ስር የዩኒቨርሲቲው ፕሬዚዳንት የመንግስት መስሪያ ቤት የበላይ ኃላፊ ተብሎ የሚመደብ በመሆኑና በዚህ ባለስልጣን በሚሰጠው ውሳኔ ለአስተዳደር ፍርድ ቤቱ ይግባኝ ማቅረብ ይቻላል በሚል ምክንያት መሆኑን ነው። አመልካች የሚከራከረው የዩኒቨርሲቲው አካዳሚ ሰራተኞች የዲስፕሊን አፈፃፀም ደንብ ቁጥር 1/2002 አንቀጽ 33(4) ይግባኝ የሚቀርበው ለዩኒቨርሲቲው ቦርድ መሆኑንና ይህ አካል የሚሰጠው ውሳኔም የመጨረሻ ስለመሆኑ አዋጅ ቁጥር 650/2001 አንቀጽ 44(ኅ) ድንጋጌ ያሳያል በማለት መሆኑን ተረድተናል።

እኛም ይህንኑ የአመልካች መከራከሪያ ነጥብ በአዋጅ ቁጥር 65/2001 አንቀጽ 22(3)፣ 44(ኅ) መሠረት ለዩኒቨርሲቲ ቦርድ ከተሰጡት ኃላፊነቶችና ተግባራት አንፃር ተመልክተናል። በአዋጁ አንቀጽ 32 ሥር የአካዳሚክ ሰራተኞች ግዴታዎች የተዘረዘሩ ሲሆን የተጠቃሹ አንቀጽ ንኡስ ቁጥር ሶስት ድንጋጌ ደግሞ ተቋማቱ በዚህ አንቀጽና አግባብነት ባላቸው የአዋጁ ሌሎች ድንጋጌዎች ላይ የተመሠረተና የአካዳሚክ ሰራተኞችን ያሳተፈ የአካዳሚክ ሰራተኞች የዲስፕሊን ደንብ አውጥተው ተግባራዊ ማድረግ የሚኖርባቸው መሆኑን በአስገዳጅ ሁኔታ ተደንግገናል። በዚህ የአዋጁ አግባብም አመልካች የዩኒቨርሲቲ የአካዳሚክ ሰራተኞች የዲስፕሊን ደንብ ቁጥር 1/2002 አውጥቶ ተግባራዊ ያደረገ ስለመሆኑ አከራካሪ የሆነ ጉዳይ አይደለም። በዚህ ደንብ የአካዳሚክ ሰራተኞች የዲስፕሊን ጥፋቶችና ቅጣቶች፣ የዲስፕሊን ክስ አመሰራረት፣ የምርመራ አፈፃፀምና ውሳኔ አሰጣጥ፣ የቅሬታ አቀራረብ ስርዓት፣ የይግባኝ ምክንያቶችና የጊዜ ገደብን የሚመለከቱ ዝርዝር ድንጋጌዎች ተካተዋል። ደንቡ የአካዳሚክ ሰራተኛ የዲስፕሊን ግድፈት ላይ የዩኒቨርሲቲው ፕሬዝዳንት ውሳኔ የሚሰጡበትን አግባብ በአንቀጽ 32 ያስቀመጠ ሲሆን ይህ አካል ከስራ የመባረርን ውሳኔ አስመልክቶ በሚሰጠው ውሳኔ ቅሬታ አስመልክቶ የዩኒቨርሲቲው የአካዳሚክ ሰራተኛ ጉዳዩ እንዲታይለት ይግባኙን በአስር ቀናት ውስጥ ለዩኒቨርሲቲው ቦርድ ሊያቀርብ እንደሚችል ተቀምጧል። በአዋጅ ቁጥር 650/2001 አንቀጽ 44(ኅ) መሠረትም የዩኒቨርሲቲው ቦርድ የሚሰጠው ውሳኔ የመጨረሻ

መሆኑ ተመልክቷል። እንግዲህ ከላይ የተመለከተው ስርዓት አመልካች ዩኒቨርሲቲው በአዋጅ ቁጥር 650/2001 አንቀጽ 32(3) መሠረት የአካዳሚክ ሰራተኞችን የዲሲፕሊን ግድፈት ለመግዛት የዘረጋው ስርዓት ነው። አዋጅ ቁጥር 650/2001 ከአዋጅ ቁጥር 515/1999 በኋላ የወጣ በመሆኑና የሚገዛው ጉዳይም ተለይቶ የተሰጠው በመሆኑ በአዋጅ በተካተቱት ጉዳዮች ከማንኛውም አቻ ሕግ የበላይ ገዥነት የሚኖረው ስለመሆኑ ተቀባይነት ያለቸው የሕግ አተረጓጎም ደንቦች የሚያሳዩን ሐቅ ነው። ስለሆነም በአመልካች ዩኒቨርሲቲ አካዳሚክ ሰራተኞች የዲሲፕሊን ጉዳይ ከአዋጅ ቁጥር 515/1999 ቀዳሚ ተፈጻሚነት ያለው አዋጅ ቁጥር 650/2001 በመሆኑ በዚህ አዋጅ የተዘረጋው ስርዓት ሊከበር ይገባል።

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ይግባኝን ለቦርዱ ማያቀርቡ ለአስተዳደር ፍርድ ቤት ያቀረቡት መሆኑን የክርክሩ ሂደት በግልጽ የሚያሳይ ከመሆኑም በላይ በሰበር የክርክር ደረጃ መልሳቸውን ለማሻሻል ጥያቄ ባቀረቡበት ወቅትም ይህንኑ ያረጋገጡት ጉዳይ ነው። ተጠሪ በዚህ ምክንያት የሰበር መልሳቸውን ለማሻሻል ያቀረቡት ጥያቄም ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 91 አንጻር ሲታይ ለትክክለኛ ፍትሕ አሰጣጥ አስፈላጊ ሆኖ ባለመገኘቱ አልፏል። በመሆኑም ጉዳዩ ለዩኒቨርሲቲው ቦርድ ቀርቦ ያልታየ መሆኑን ተረድተናል። ጉዳዩ ለዚህ ችሎት የቀረበው ውሳኔውን በሰ/መ/ቁጥር 26480 ከተሰጠው የሕግ ትርጉም ጋር አዞምዶ ለመወሰን ሲባል ሲሆን በዚህ የሰበር መዝገብ የተሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ክርክር የተነሳበት ጊዜ፣ የተከራካሪ ወገኖች የሚገዙበት ሕግ አሁን ከተያዘው ጉዳይ ጋር የማይገናኝና በመሠረታዊ ነጥቦች ጉዳዮቹ የተለያዩ መሆናቸው ግልጽ ከመሆኑም በላይ አሁን በተያዘው ጉዳይ የአስተዳደር ፍርድ ቤት ለጉዳዩ ግንኙነት የሌለውን የሰበር መዝገብ ቁጥር 46402 ከመጥቀሱ ውጪ ጉዳዩ የመጨረሻ የአስተዳደር ውሳኔ ያገኘ መሆን ያለመሆኑን፣ ፍርድ ቤቶች በዚህ አግባብ በተሰጠው ውሳኔ ላይ ስልጣን ያላቸው መሆን ያለመሆኑን ከአዋጅ ቁጥር 650/2001 አንቀጽ 44(ገ) ድንጋጌ አኳያ ታይቶ መፍትሔ ያልተሰጠበት ጉዳይ በመሆኑ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ባሁኑ የክርክር ደረጃ በዚህ ረገድ ምላሽ የሚሰጠበት ጉዳይ ሁኖ አላገኘውም። ባሁኑ የክርክር ደረጃ መታየት ያለበት አቢይ ነጥብ ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 650/2001 መሠረት በተዘረጋው ስርዓት ይግባኞቻቸውን አሟጠው ጨርሰዋል ወይስ አልጨረሱም? የሚል በመሆኑ ይህን ጭብጥ ይዘን ጉዳዩን ስንመለከተው ተጠሪ የይግባኝ ስርዓታቸውን ለሚመለከተው አካል አቀርበው ያልጨረሱ መሆኑን ተገንዝበናል። አመልካች በአስተዳደራዊ አካላት መታየት ያለበትን የይግባኝ ስርዓት ያልጨረሰ የዩኒቨርሲቲው አካዳሚክ ሰራተኞች የዲሲፕሊን ጉዳይ ደግሞ በፍርድ ቤት የሚታይበት አግባብ አይኖርም።

በአጠቃላይ የተጠሪ ይግባኝ ወደ አስተዳደር ፍርድ ቤት የሄደው ስርዓቱን ጠብቆ ይግባኝን ማይጨርስ በመሆኑ በፌዴራል ሲቪል ሰርቪስ ሚኒስቴር አስተዳደር ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔና ይህንኑ ውሳኔ ያፀናው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ትእዛዝ አዋጅ ቁጥር 650/2001 አንቀጽ 32(3) እና አመልካች ዩኒቨርሲቲው ያወጣውን ደንብ ቁጥር 1/2002 አንቀጽ 34(4) ድንጋጌዎችን የጣሰና መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ አግኝተነዋል። በዚህም መሠረት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሲቪል ሰርቪስ ሚኒስቴር የአስተዳደር ፍ/ቤት በይ/መ/ቁ. 01247/2004 ታህሣስ 05 ቀን 2004 ዓ.ም የተሰጠው ብይን እንዲሁም ይኸው አካል ታህሣስ 19 ቀን 2004 ዓ/ም የሰጠው ውሣኔ እና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 75990 መጋቢት 12 ቀን 2004 ዓ/ም የፀናው ብይንና ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሸሯል።
2. ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 650/2001 አንቀጽ 32(3) መሠረት ዩኒቨርሲቲው ባወጣው የአካዳሚክ ሰራተኞች የዲሲፕሊን ደንብ ቁጥር 1/2002 አንቀጽ 33(4) መሠረት ይግባኝን ማቅረብ ያለባቸው ለአስተዳደር ፍርድ ቤት ሣይሆን ለዩኒቨርሲቲው ቦርድ ነው ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፣ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡-ተሸገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ወጋገን ባንክ ነ/ፈ.ጅ ጌጡ ፀጋዬ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዐ/ህግ ሜርን አንጣው ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በጉምሩክ ወንጀል ጥፋተኝነቱ የተረጋገጠበት የአሽከርካሪ ባለቤት ወይም አሽከርካሪ በቅጣት ረገድ ተሽከርካሪው በመንግሥት እንዲወረስ ውሳኔ ከተሰጠበትና የወንጀል ድርጊቱ ከመፈፀሙ በፊት ተሽከርካሪው በባንክ መያዣነት መያዙ ከተረጋገጠ በሕግ ፊት ቅድሚያ ሊጠበቅ የሚገባው በወንጀሉ ጉዳይ ተሽከርካሪው ውርስ እንዲሆን የተሰጠው ውሳኔ ነው ወይስ ወይም የመያዣ መብቱ ነው? የሚለውን የሕግ ጥያቄ የሚመለከት ነው።

ክርክሩ የጀመረው የአሁኑ አመልካች ባሁኑ ተጠሪ ላይ በመቀሌ ከተማ ማዕከላዊ ፍ/ቤት ሚያዝያ 01 ቀን 2002 ዓ.ም ጽፎ ባቀረበው የክስ ማመልከቻ ነው። በክሱ ላይም ንብረትነቷ የአቶ በርሔ ሓጎስ አድሃና የሆነች የኮድ ቁጥር 3-29644 ኢ.አ አይሱዚ የጭነት መኪና አቶ ብርሔ ሓጎስ ከአሳሽ ባንኩ ሲበደሩ መኪናዋን አስይዘው ብር 90,000.00 /ዘጠና ሺህ/ መበደራቸውንና በየወሩ ብር 2,905.00 እየከፈሉ ክፍያውን በማቋረጣቸው መኪናዋ በፎርክሎጀር ሕግ መሠረት ተሸጣ ለአዳው የሽያጭ ገንዘቡ ገቢ እንዲሆን በፌዴራል ትራንስፖርት ባለሥልጣን ትዕዛዝ የተሰጠባት መኪና ለገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን የመቀሌ ቅርንጫፍ ጠይቆ መኪናዋ በንዳ ጭና በመገኘቷ የተወረሰች መሆኑን ለባንኩ የገለፀላቸው መሆኑን ገልጾ በመኪናው ላይ ከማንኛውም ወገን ቅድሚያ ያለው በመሆኑ መኪናውን ተጠሪ እንዲያስረክብ ይወሰንለት ዘንድ ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው። ተጠሪ ለአመልካች ክስ በሰጠው መልስም ንብረትነቷ የአቶ በርሔ ሓጎስ አድሃና የሆነች ኮድ 3-29644 ኢ.አ አይሱዚ መኪና ባለንብረቱ በገንዘብ ተከሶ በፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት እንደሚገኝ፣ የመኪናዋ ባለቤት አቶ በርሔ ሓጎስ አድሃና መስከረም 28 ቀን 2002 ዓ.ም ጣልቃ ገብተው ወጋገን ባንክ በቁጥር 126/ተሰአ/2002 በ3/2/02 ዓ.ም በባፈው ማመልከቻ በማይጨው ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 13144 ሲከራከር ቆይቶ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት

በ5/02/2002 ዓ.ም በመ/ቁጥር 48628 ተጠቃሽ መኪና በተጠሪ እጅ ሊቆይ እንደሚገባ መወሰኑን ገልጾ በመከራከሩ ፍርድ ቤቱ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የተያዘው ጉዳይ እልባት እስከሚያገኝ ድረስ መዝገቡን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 197/2/ መሠረት አቆይቶ ሰበር ሰሚ ችሎቱ ግንቦት 05 ቀን 2003 ዓ.ም በጉዳዩ ላይ ውሳኔ መስጠቱን የሰር ፍ/ቤት ከተገለፀለት በኋላ የተዘጋውን መዝገብ ሲያንቀሳቅስ የአሁኑ ተጠሪ መልሱን ለማሻሻል ጥያቄ አቅርቦ ፍርድ ቤቱም ፈቅዶለት ተጠሪ አሻሽሎ ባቀረበው መልሱ ላይ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት አከራካሪ መኪና በወንጀሉ ጉዳይ ለመንግሥት ውርስ እንድትሆን የወሰነ መሆኑንና ይህ ደግሞ አመልካች በመኪና ላይ መብት የሌላቸው መሆኑን የሚያሳይ መሆኑን ጠቅሶ በመጨረሻ ፍርድ ባለቀ ጉዳይ ላይ ክሱ መቀጠል የለበትም ሲል ተከራክሯል። የአሁኑ አመልካችም ጉዳዩ የተለያየ ስለሆነ የመጨረሻ ፍርድ አግኝቷል ሲባል የሚችልበት አግባብ የሌለ መሆኑን ጠቅሶ የመያዣ መብቱ ቅድሚያ እንዲጠበቅለት ተከራክሯል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍ/ቤትም ጉዳዩን መርምሮ ለክርክሩ ምክንያት የሆነችው መኪና በጉምሩክ ወንጀል ምክንያት ለመንግሥት ውርስ እንድትሆን በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የመጨረሻ ፍርድ የተሰጠባት መሆኑን በምክንያትነት ይዞ በመኪና ላይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 244/2/መ/ መሠረት ሌላ ክርክር የሚቀርብባት አግባብ የለም ሲል ክሱን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 32/2/፣ 244/2/ለ/መ/ ድንጋጌዎች ጠቅሶ ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ብይን አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኙን ለትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት ቢያቀርብም ይግባኙ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሠረት ተሰርዞባቸዋል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ብይን በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም መኪና ለባንክ ብድር ለመያዣነት የተሰጠች ሆኖ እያለ ከመያዣው በኋላ ለተፈፀመው የወንጀል ድርጊት ለመንግሥት ውርስ እንድትሆን መወሰኑ ለቅድሚያ መብት ጥያቄው ጉዳዩ ቀድሞ በፍርድ ያለቀ ነው ለማለት የማያስችል መሆኑን ዘርዘሮ የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ አንድ ጉዳይ ቀድሞ ፍርድ ያረፈበት ነው ለማለት መሟላት የሚገባቸውን መመዘኛዎችንና የመያዣ መብትን በተመለከተ የተደነገጉትን ድንጋጌዎች ይዘት ያላገናዘበ መሆኑ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም አመልካች በብድር መያዣነት የያዘው ተሽከርካሪ የኮንትራባንድ ወንጀል የተፈፀመበት መሆኑ እንዲወረስ ቀደም ሲል በመወሰኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 32/2/፣ 244/2/ለ/መ/ መሠረት አመልካች ሌላ ክስ ማቅረብ አይችልም ተብሎ በሰር ፍ/ቤቶች የመወሰኑን አግባብነት ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 3059/2/ እና ከወንጀል ሕጉ አንቀጽ 98/3/መ/ እና አዋጅ ቁጥር 622/2001 አንቀጽ 95/2/ ድንጋጌዎች አንፃር ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጓል። ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ቀርቦ በሰጠው መልስም አመልካች የመያዣ መብት ሊጠቀም የሚችለው በፍትሐብሔር ጉዳዮች እንጂ በወንጀል ጉዳዮች ያለመሆኑንና በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 418 መሠረት በማይጨው ከፍተኛ ፍ/ቤት በተከፈተው መዝገብም ጥያቄ አቅርቦ ተቀባይነት ሲያጣ ቆይቶ የመጨረሻ ፍርድ ሲሰጥ የቅድሚያ መብትን መሠረት አድርጎ ክስ መመስረቱ ሕጋዊ አካሄድ ያለመሆኑን ዘርዘሮ በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ብይን መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም ሲል ተከራክሯል። አመልካች በበኩሉ የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልሱን ሰጥቷል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር

በማገናዘብ ጉዳይ ለሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሒደት መገንዘብ የተቻለው የአሁኑ አመልካች ለአቶ በርሔ ሓጎስ መስከረም 02 ቀን 1997 ዓ.ም በተደረገና በተወሰነ ጊዜ በሚከፈል የብድር ውል ብር 90,000.00 /ዘጠና ሺህ ብር/ ሲሰጥ ንብረትነቱ የተበዳሪው የሆነውንና አሁን ክርክር ያስነሳውን ቁጥሩ 3-29644 የሆነውን አይሱዙ ተሽከርካሪ በአዲስ አበባ መንገድ ትራንስፖርት ባለሥልጣን በመያዣነት ማስመዘገቡን፤ ይህ ሆኖ እያለ ግን መኪናው የኮንትራባንድ እቃ በ24/06/2001 ዓ.ም ጭኖ በመገኘቱ የንብረቱ ባለቤት የሆነው አቶ በርሔ ሓጎስ በተጠሪ መስሪያ ቤት ዓቃቤ ህግ በትግራይ ክልል ደቡብ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የወንጀል ክስ ቀርቦባቸው ክርክሩ እስከ ፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ድረስ ከተካሄደ በኋላ ሰበር ሰሚ ችሎቱ በመ/ቁጥር 48628 በሆነው መዘገብ ግንቦት 05 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት አቶ በርሔ ሓጎስ ላይ የተጣለውን የሶስት አመት ቀላል እስራትና የብር 5,000.00 የገንዘብ መቀጮ በማጽናት መኪናውን በተመለከተ ደግሞ ለመንግሥት ውርስ እንድትሆን የታች ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በማሻሻል የመጨረሻ ውሳኔ የሰጠ መሆኑን፤ አመልካች በፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት የወንጀል ክርክር ሲካሄድም አመልካች በጉዳይ ላይ ጣልቃ ገብቶ እንዲከራከር ይፈቀድለት ዘንድ ጥቅምት 16 ቀን 2002 ዓ.ም በተጻፈ ማመልከቻ ጠይቆ የነበረ መሆኑን ሰ/መ/ቁጥር 48628 ከተያያዘው አቤቱታ የተረጋገጠ መሆኑንና አመልካች በስር ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 08782 ያቀረበውና ለአሁኑ የሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ክስ የፍትሐብሔር ክርክርን መሠረት ያደረገ መሆኑን ነው፡፡ እንግዲህ ከዚህ የክርክር ሒደት በቀላሉ መገንዘብ የሚቻለው አከራከሪ መኪና ለብድር መያዣነት አመልካች የያዛት የወንጀል ድርጊቱ ከመፈፀሙ በፊት መሆኑንና ተጠሪም የአመልካች ክርክርና የዳኝነት ጥያቄ ሥነ ሥርታዊ አይደለም የሚለውን ጥብቅ ክርክር ከማቅረቡ ውጪ በመኪናዋ ላይ አመልካች በሕጉ አግባብ ያቋቋመው የመያዣ ውል የለም በማለት የማይከራከር መሆኑን ነው፡፡ በመሆኑም ምላሽ የሚያስፈልገው የሕግ ጥያቄ በመያዣ የተያዘ ተሽከርካሪ ከመያዣው በኋላ በኮንትራባንድ ወንጀል ምክንያት ለመንግሥት ውርስ እንዲሆን በፍ/ቤት የመጨረሻ ፍርድ ከአረፈበት ባለመያዣው በተሽከርካሪው ላይ ያለው መብት በምን አግባብ ሊከበር ይገባል? የሚለው ነው፡፡

በመሰረቱ በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ በሕግ አግባብ የተቋቋመ የመያዣ መብት በሕግ ጥበቃ የሚደረግለት ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር የፍ/ሕ/ቁጥር 2828፣2857/1/ እና 3059 ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ በሕግ አግባብ የተቋቋመው የመያዣ ውል መኖሩ ከተረጋገጠ ደግሞ ይኼው መብት ያለው ሰው ከሌላው ሰው የቀደመ መብት ያለው መሆኑን የተጠቃሾቹ ድንጋጌዎች ጣምራ ንባብ ያስረዳል፡፡ የፎርክሎዝር ሕጎቻችን ሲታዩ ደግሞ ባንክ በመያዣ የያዛቸውን ንብረቶች እዳው ሳይከፈለው በቀረ ጊዜ የ30 ቀን ማስጠንቀቂያ ለተበዳሪው በመስጠት ያለማንም ጣልቃ ገብነት በመያዣ የያዘውን ንብረት በመሸጥ ገንዘቡን ገቢ ማድረግ እንደሚችል በአዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 3 ላይ ተመልክቷል፡፡ ከዚህም ሌላ መያዣ የተቀበለ ባለገንዘብ ከመያዣው ሽያጭ ዋጋ ከሌሎች ባለገንዘቦች ቀድሞ የመቀበል መብት እንዳለውም በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2857/1/ ላይ ተደንግጓል፡፡ ከእነዚህ ድንጋጌዎች አንጻር አመልካች ለብድር አከፋፈል በመያዣነት በያዛቸው ንብረቶች ላይ የቀደምትነት መብት እንዳለው መገንዘብ ይቻላል፡፡

በሌላ በኩልም የወንጀል ሕጉን በመተላለፍ ለሚፈፀም ድርጊት ወንጀሉ የተፈፀመበት ንብረት ለመንግሥት ውርስ እንዲሆን ቢወሰንና ይኼው ለመንግሥት ውርስ እንዲሆን የተወሰነበት ንብረት በመያዣ የተያዘ መሆኑ ቢረጋገጥ የመያዣ መብት ያለው ሰው መብት በምን አግባብ ሲከበር እንደሚችል የወንጀል ሕጉ አንቀጽ 98 ድንጋጌ በግልጽ የሚያስቀምጠው ድንጋጌ የለም። የኮንትራባንድ ወንጀሎችን በተመለከተ በልዩ ሁኔታ የሚገዛው አዋጅ ቁጥር 622/2001 ወይም ይህ አዋጅ ሥራ ላይ ከመዋሉ በፊት ተፈጻሚነት ያላቸው ሕጎችም ቢሆኑ በዚህ ረገድ ግልጽ ድንጋጌ ይዘው አናገኛቸውም። በሕጉ ማዕቀፍ ያለው ሁኔታ በዚህ መልክ ግልጽ ያልሆነ ከሆነ ደግሞ በሌሎች የሕግ ማዕቀፎች ስር ያለውን አግባብ በመመልከት ጉዳዩን እልባት መስጠት ተገቢ ስለመሆኑ ተቀባይነት ካላቸው የህግ አተረጓጎም ደንቦች የምንገነዘበው ጉዳይ ነው።

የአሰሪና ሠራተኛን ጉዳዩ በሚመለከት በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት በቅጥር ላይ ከተመሠረተ የሥራ ግንኙነት የሚመነጭ የሠራተኛ የክፍያ ጥያቄ ከማናቸውም የክፍያ ወይም የእዳ ክፍያ ጥያቄ ቅድሚያ እንደሚኖረው በአንቀጽ 167 ላይ ተመልክቷል። የዚህ የሕግ ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የሚያሳየው በቅጥር ላይ ከተመሰረተ የሥራ ግንኙነት የሚመነጭ ማንኛውንም የሠራተኛ የክፍያ ጥያቄ ከማናቸውም የክፍያ ወይም የእዳ ጥያቄ ቅድሚያ እንደሚሰጠው የተደነገገ እንደመሆኑ መጠን የሌሎች ገንዘብ ጠያቂዎች አቋም ተራ ገንዘብ ጠያቂዎች /ordinary creditors/ ወይም እንደ አመልካች በመያዣ ብድር የሰጠ ባለገንዘብ /secured creditors/ ሆኑም አልሆኑ የሠራተኛው የክፍያ ጥያቄ ከማናቸውም የክፍያ ጥያቄ ቅድሚያ እንደሚሰጠው ስለተደነገገ ከባንክ ጭምር ቅድሚያ መብት ያላቸው ሠራተኞች መሆናቸውን የሚያሳይ ሲሆን በዚህ የሕግ ማዕቀፍ የሕግ አውጪው ለማሳካት ያሰበው የሠራተኞች ክፍያ ጥያቄዎች ከሠራተኛው የዕለት መተዳደሪያ ጋር የጠበቀ ግንኙነት ያላቸው በመሆኑ ሠራተኛው ለሕይወቱ አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን እንዲያገኝ ማድረግ ስለመሆኑ ይታመናል። ሌላው የሕግ ማዕቀፍ የገቢ ግብር አዋጅ ቁጥር 286/94 ሲሆን በዚህ አዋጅ አንቀጽ 80 ስር እንደተመለከተው ዋስትና የተሰጣቸው የሌሎች አበዳሪዎች የቅድሚያ መብት እንደተጠበቀ ሆኖ የግብር ሰብሳቢው መብት ግብር የመክፈል ግዴታ ባለበት ሰው ሐብት ላይ ከማናቸውም ሌሎች እዳዎች የቀደምትነት መብት ይኖረዋል በማለት ተደንግጎ እናገኛለን። ይህም የሚያሳየው ከግብር ሰብሳቢው መሥሪያ ቤት ሁሉ የመያዣ መብት ያላቸው ሰዎች ቅድሚያ መብት እንዳላቸው የሚያስገነዝብ ነው። በሌሎች የሕግ ማዕቀፎች ያለው አጠቃላይ ሁኔታ ከላይ የተገለፀው ሲሆን በወንጀል ሕጉ ላይ ለመንግሥት እንዲወረስ ውሳኔ በሚሰጥበት ንብረት ላይ የመያዣ መብት ስላላቸው ሰዎች መብት ግን በግልጽ የተመለከተ ድንጋጌ የለም። ይሁን እንጂ ከላይ እንደተገለፀው የወንጀል ሕጉን አይነተኛ ዓላማ ከመያዣ ሕጎች መሠረታዊ ዓላማ እና አዋጅ ቁጥር 622/01 አንቀጽ 91/2/ ድንጋጌ ጋር በማገናዘብ ለጉዳዩ እልባት መስጠት ተገቢ ይሆናል። የመያዣ ውል መሠረታዊ ዓላማ የንግድ እንቅስቃሴ ዋስትና እንዲኖረው ማስቻል መሆኑ የሚታመን ሲሆን የወንጀል ሕጉ ደግሞ ለጠቅላላው ሕዝብ ሠላምና ደህንነት መሆኑ የሚታመን ነው። ባንኮች የሕዝብ መብትና ጥቅም ያላቸው ተቋማት መሆናቸው ክርክር የሚቀርብበት ጉዳይ አለመሆኑ የሚታመን ነው። የገቢዎችና የጉምሩክ ባለሥልጣን በሕግ ተለይቶ የተሰጠው ስልጣን ጠቅለል ተደርጎ ሲታይ የአገሪቱ የገቢ ማሰባሰብ ስርዓት ሕጋዊ እንዲሆን ማስቻል መሆኑ አዋጅ ቁጥር 578/200 እና ሌሎች አግባብነት ያላቸው የግብር እና ታክስ ህጎች ይዘትና መንፈስ የሚያስገነዝቡን ጉዳይ ነው። ስለሆነም

በአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀጽ 80 ድንጋጌ ስር መያዣ ያላቸው ሰዎች ከግብር ሰብሳቢ መሥሪያ ቤት ቅድሚያ መብት ያላቸው መሆኑ በግልጽ ከተደነገገ ግብር አስገቢ መስሪያ ቤት ሕጉን ለማስከበር በሚያደርገው እንቅስቃሴ አጥፊዎችን በፍ/ቤት ሲያስቀጣና አጥፊዎች ወንጀሉን የፈፀሙባቸውን ንብረቶች በሕጉ አግባብ ለመንግሥት እንዲወረሱ በሕጉ አግባብ ከተወሰነ በዚህ ንብረት ላይ መብት ያላቸው ሰዎች መብት ንብረቱ በወንጀል ምክንያት ለመንግሥት ገቢ እንዲሆኑ መወሰኑ ብቻ መያዣ ያላቸው ሰዎች መብት ዋጋ የሚያጣቡት የህግ አግባብ የሌለ መሆኑ የሕግ አውጪው ሐሳብ መሆኑን የተለያዩ የሕግ ማዕቀፎች አንድ ላይ ሲታዩ የሚያስረዱን ጉዳይ ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም አመልካች በአከራካሪው ንብረት ላይ ከወንጀል ድርጊቱ በፊት ሕጋዊ የሆነ የመያዣ መብት ያቋቋመ ስለመሆኑ ክርክር ያልቀረበበት ጉዳይ በመሆኑና ይኼው መብት ከመያዣው በኋላ ተበዳሪው በፈፀመው የወንጀል ድርጊት ውጤት አልባ የሚሆንበት ሕጋዊ አግባብ ሊኖር ስለማይገባ የአመልካች መብት ከተጠሪ ክስና ሕጋዊ ውጤት ቅድሚያ ጥበቃ ሊሰጠው ይገባል። የስር ፍ/ቤቶች ጉዳዩን ከዚህ አቅጣጫ በማየት አልባት መስጠት ሲገባቸው ለጉዳዩ አግባብነት የሌላቸውን ድንጋጌዎች በመጥቀስ የአመልካችን ጥያቄ ውድቅ ማድረጋቸው ተገቢ ሆኖ አልተገኘም። ሌላው አልባት ሊሰጠው የሚገባው ጉዳይ የተጠሪ መብት በምን አግባብ ሊከበር ይገባል የሚል ነው። የወንጀል ድርጊቱን የፈፀሙት ግለሰብ በተሽከርካሪው የኮንትራባንድ ወንጀል መፈፀማቸው ከተረጋገጠ የውርስ ትዕዛዝ ሊሰጥ የሚገባው በተሽከርካሪው ላይ ስለመሆኑ ሕጉ ያሳያል። በመሆኑም የመያዣ መብት ያለው ወገን መብቱን ቀድሞ እንዲያስከበር ከተደረገ ከመያዣ ባለመብቱ የሚተርፈው የንብረቱ ግምት ወይም በወንጀሉ ምክንያት እንዲወረስ የተባለው ንብረት በመያዣው ውል መነሻ ሙሉ በሙሉ በመያዣ ሰጪው የሚያወድ ከሆነ ተራፊው የመያዣ ንብረቱ ግምት ለመንግሥት የማይመለስበት ወይም ተራፊ ከሌለ ደግሞ ውርስ እንዲሆን በወንጀል ጉዳይ ተወስኖበት የነበረው የንብረቱ ግምት ይህል ድረስ በአጥፊው ሌላ ንብረት ላይ መንግሥት አፈጻጸሙን እንዲቀጥል የማይደረግበት አግባብ ሊኖር አይገባም። ምክንያቱም አጥፊው በወንጀል ተግባሩ አትራፊ ሊሆን አይገባውምና። በመሆኑም አመልካች የሚፈልገውን የብድር እዳ የአከራካሪው መኪና ዋጋ ሸፍኖ የሚተርፍ ገንዘብ ካለ ተራፊውን ገንዘብ ለመንግሥት እንዲወረስ ማድረጉ ወይም የሚተርፍ ነገር ከሌለው ንብረቱ ይወረስ ተብሎ በተወሰነበት ጊዜ በነበረው ግምት ያህል በሌላ የወንጀል ድርጊቱ አጥፊ የግል ንብረት ላይ አፈፃፀሙን እንዲቀጥል ማድረጉ ተገቢ ሆኖ ተገኝቷል።

ሲጠቃለልም የመያዣ መብት የተቋቋመበት ተሽከርካሪ በኮንትራባንድ ተግባር ለመንግሥት ውርስ እንዲሆን ውሳኔ ከተሰጠ መያዣ ሰጪው ቅድሚያ መብት ያለው በመሆኑና ይህው መብቱ ሊከበርለት የሚገባ መሆኑን መገንዘብ ስለሚቻል አመልካች በአከራካሪው ንብረት ላይ የቅድሚያ መብት ስላለኝ በዚህ ንብረት ላይ የወንጀል ውርስ አፈፃፀሙ ሊቀጥል አይገባም በማለት ያቀረበውን አቤቱታ የስር ፍ/ቤቶች ሳይቀበሉት መቅረታቸው በአግባቡ ስላልሆነ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. የበታች ፍ/ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሰጡት ውሳኔ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348/1/ መሠረት ተሸሯል።
2. የአቶ በርሔ ሓጎስ አድሃና የሆነች የኮድ ቁጥር 3-29644 አ.አ አይሱዚ የጭነት መኪና የኮንትሮባንድ ወንጀል ከመፈፀሙ በፊት በአመልካች በሕግ አግባብ የመያዣ መብት የተቋቋመባት መሆኑ ስለተረጋገጠ ለብድር ገንዘቡ መመለሻ ቅድሚያ ልትውል ይገባል ብለናል። በተበዳሪው ላይ አመልካች የሚፈልገው የብድር መጠን ከመኪናው ዋጋ በታች ከሆነ ተራፊው ገንዘብ ለመንግሥት ውርስ እንዲሆን፣ መኪናው ላይ የሚመለስ ወይም ተራፊ ገንዘብ ከሌለ ደግሞ መንግሥት መኪናው ይወረስ ተብሎ በወንጀል ጉዳይ ውሳኔ በተሰጠበት ጊዜ የነበረውን ዋጋ ያህል ከአቶ በርሔ ሓጎስ አድሃና የግል ንብረት ላይ አፈፀፀውን ቀጥሎ ተጠሪ ለመንግሥት ገንዘቡን ገቢ ማስደረግ ይችላል በማለት ወስነናል።
3. የክርክሩን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

እ/ብ

ጥቅምት 07 ቀን 2005 ዓ.ም.

ዳኞች፡-ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡-የኢትዮጵያ ሳይንስና ቴክኖሎጂ ሚኒስቴር ነ/ፊ.ጅ ፍሬው ሃይሉ ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1.አቶ ቶላ መገርግ	}	ቀረቡ
2.አቶ ታምራት ኃይሌ		

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የስራ ግዴታን ባለመወጣት በወንጀል ጥፋተኛ የተባለ የሲቪል ሰራተኛ በጥፋቱ ምክንያት የመንግስት ንብረት መጥፋቱ ሲረጋገጥ በሕግ ፊት ስላለው የፍትሐብሔር ሐላፊነትን የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካቸው ባሁኑ ተጠሪዎች ላይ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሰረተው ክስ መነሻ ነው። የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡-ተጠሪዎች በአመልካች መስሪያ ቤት በጥበቃ ሰራተኛነት በማገልገል ላይ ሳሉ በአራዳ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 01/02 አካባቢ ከሚገኘው የአመልካች መጋዘን በሚያዘይ 21 ቀን 2002 ዓ.ም. ሌሊት የጥበቃ ተረኛ በነበሩበት ወቅት የአመልካች የሆኑ መለያቸው 70x168 PR የሆኑ እያንዳንዳቸው ብር 1977.39 የሚያወጡ አስራ ሶስት ብረጅስቶን ጎማዎችን ያጠፉ መሆኑንና ተጠሪዎችም የስራ ኃላፊነታቸውን ባለመወጣት ሳቢያ ለፈፀሙት ወንጀል በፍርድ ቤት ጥፋተኛ ተብለው የተቀጡ መሆኑን ገልጾ ተጠሪዎች የጎማዎቹን ዋጋ ብር 25,706.07 (ሃያ አምስት ሺህ ሰባት መቶ ስድስት ብር ከዜሮ ሰባት ሳንቲም) ባልተነጣጠለ ኃላፊነት እንዲከፍሉ ይወሰንለት ዘንድ ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው።

ተጠሪዎች ለክሱ በሰጡት መልስም በአመልካች መስሪያ ቤት በጥበቃ ስራ ተቀጥረው በሚሰሩበት ጊዜ ንብረቶቹን ለስራ የተረከበው ግለሰብ ሌላ መሆኑን ፣በወንጀል ጉዳይ የመስከሩት ምስክርም እቃው ጠፋ በተባለበት ወቅት ያልነበሩና ያላዩ መሆናቸው መታወቁን፣መጋዘኑ ዝግ ሁኖ ማደሩ መረጋገጡን፣የገንዘብ መጠኑ ከፍ ያለ በመሆኑ በሰው

ማስረጃ ሊረጋገጥ እንደማይችል፣ በርክክብ ሰነዱም ለተተኪ የጥበቃ ሰራተኞች በሰላም ማስረከባቸውንና ክሱም በማስረጃ ያለመደገፉን ዘርዘረው ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ ተጠሪዎች በወንጀል የተቀጡ ስለመሆኑ ቢረጋገጠም ጠፉ የተባሉትን ንብረቶች የወሰዱ ስለመሆኑ የወንጀል ውሳኔው እንደማያሳይ፣ ንብረት ቢጠፋ ተጠሪዎች የጠፋውን ንብረት ለአመልካች ለመክፈል የተደረገ ስምምነት ወይም ውል የሌለ መሆኑና በጠፋት ንብረቶች ተጠሪዎች የበለፀጉበት ሁኔታ ስለመኖሩ የሚያሳይ ማስረጃ አለመቅረቡን በምክንያትነት ይዞ ተጠሪዎችን ከክሱ በነጻ አሰናብቷቸዋል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርብም ይግባኙ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ክ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዞታል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ተጠሪዎች የስራ ግዴታቸውን ባለመወጣት በወንጀል ጥፋተኛ ሁኔታ ተገኝተው እያለና የወንጀል ድርጊቱ በተፈፀመበት ጊዜ ደግሞ ጎማዎቹ መጥፋታቸው ተረጋግጦ እያለ ተጠሪዎች ለፍትሐ ብሔር ክሱ ኃላፊነት የለባቸውም ተብሎ ክሱ ውድቅ መደረጉ ያላግባብ ነው የሚል ነው። አቤቱታው ተመርምሮም ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪዎችም ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ግራ ቀኙ በፅሁፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም ምላሽ የሚያስፈልገው የጉዳዩ ጭብጥ ተጠሪዎች በአመልካች መስሪያ ቤት በጥበቃ ሰራተኛነት በማገለገል ላይ ሳሉ ጠፉ ለተባሉ ጎማዎች የስራ ኃላፊነታቸውን አልተወጡም በማለት በወንጀል ከተቀጡ በኋላ ተጠሪዎች የጠፉትን ጎማዎች ግምት እንዲከፍሉ በቀረበባቸው ክስ ጎማዎቹን ወስደው ባለመበልጸጋቸው ወይም ጎማዎቹ ቢጠፉ ለመክፈል ከአመልካች ጋር ያደረጉት ውል ባለመኖሩ የሚከፈሉት ግዴታ የለም ተብሎ መወሰኑ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን የሚመለከት ነው።

ተጠሪዎች ለክርክሩ ምክንያት የሆኑትን ጎማዎች መጥፋታቸውና የስራ ግዴታቸውን ባለመወጣት በወንጀል የተቀጡ ስለመሆኑ ሳይክዱ ለጎማዎቹ ግምት ኃላፊነት የለብንም በማለት የሚከራከሩት ንብረቶቹን ስለመረከባችን የሚያሳይ ማስረጃ የለም፣ መጋዘኑም አልተሰበረም፣ ለወንጀሉ ጉዳይ ምስክርነት የሰጠው ግለሰብም ጉዳዩን ሳይመለከት ነው የመሰከረው የሚሉትን ምክንያቶችን በመጥቀስ ነው።

የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ በክሱ የተጠየቀውን ገንዘብ ሊከፍሉ አይገባም ወደሚል ድምዳሜ መድረስ የቻለውም የወንጀሉ ውሳኔ ተጠሪዎችን ጎማዎቹን ስለመውሰዳቸው አይሳይም፣ ንብረቶቹ ሲጠፉም ለመክፈል ስምምነት ውል የለም፣ እንዲሁም ተጠሪዎች ስለመበልፀጋቸው የሚያሳይ ማስረጃ አልቀረበም በሚሉ ምክንያቶች ነው።

ይሁን እንጂ ተጠሪዎች አከራካሪ እቃዎቹን ለአመልካች መስሪያ ቤት እስከሚያስረክቡ ጊዜ ድረስ በጥበቃ ላይ በነበሩበት ጊዜ ሁሉ በንብረቶቹ ላይ ለሚደርስ ማናቸውም ጉዳት፣ ብልሽት

ወይንም መጥፋት በኃላፊነት ተጠያቂ ሊሆኑ ስለሚችሉ ይህ ችግር እንዳይከሰት ተገቢውን የጥበቃ ስራ ጥንቃቄ ማድረግ እንደሚጠበቅባቸው ይታመናል። አንድ ሰራተኛ ከአሰሪው መስሪያ ቤት ለስራ እቃዎቹን ሲረከብ የሚፈረመበት ዋናው ምክንያትም ይህንኑ ግዴታውን ካልተወጣ ኃላፊነት ሊከተልበት ስለሚገባውና የእቃዎቹን ምግት በማወቅ ተገቢውን ጥንቃቄ እንዲወጣ ለማስቻል እንደሆነ በአዋጅ ቁጥር 515/1999 እና በሌሎች አግባብነት ያላቸው ሕጎች የተካተቱት ድንጋጌዎች ይዘት፣ መንፈስና ዓላማ ያስገነዝባል። በሌላ በኩልም ተጠሪዎች የአመልካችን ንብረቶች ያሉበትን መጋዘን ሲጠብቁ በመጋዘኑ ውስጥ ያሉት እቃዎች እንዳይጠፉ፣ እንዳይሰረቁም ሆነ ሌላ ጉዳት እንዳይደርስባቸው ተገቢውን ጥንቃቄ ማድረግ የሚጠበቅባቸው በሥራ ሰዓት ሲሆን ንብረቶቹ በሥራ ሰዓት ከተጠሪዎች ጥንቃቄ ጉድለት ውጪ በሆነ ምክንያት ወይም ከሥራ ሰዓት ውጭና በተጠሪዎች እጅ ባልነበሩበት ጊዜ የጠፉ ስለመሆኑ የማስረዳት ሽክም አለባቸው። ይህንኑ ግዴታቸውን የተወጡ ስለመሆኑ ደግሞ ከላይ እንደተገለጸው የበታች ፍርድ ቤቶች በፍሬ ነገር ደረጃ ማስረጃን መዘነው ያረጋገጡት ጉዳይ አይደለም። ይልቁንም አመልካች ተጠሪዎች የስራ ግዴታቸውን ሳይወጡ ቀርተው በወንጀል ጥፋተኛ ተብለው የተቀጡ ስለመሆኑ የሚሳይ የውሳኔ ግልባጭ ያቀረበና ተጠሪዎቹም ቢሆኑ በወንጀል ጉዳይ ላይ የምስክርነት ቃል የሰጠውን ምስክር ጉዳዩን አይውቅም ብለው ከመከራከራቸው ውጪ በወንጀል ጉዳይ የተሰጠው ውሳኔ በስርአቱ መሰረት መለወጡን ገልጸው አልተከራከሩም። እንዲህ ከሆነ ተጠሪዎች የስራ ግዴታቸውን ባለመወጣት ጎማዎቹ እንዲጠፉ ስለማድረጋቸው በወንጀል ችሎት ውሳኔ መረጋገጡን በቀላሉ መገንዘብ የምንችለው ጉዳይ ነው። ቀጥሎ መታየት ያለበት አቢይ ነጥብ በወንጀል ችሎት የተሠጠ ውሳኔ በፍትሐ ብሔር ክርክር ጊዜ ስላለው የማስረጃነት ዋጋ ነው። እንደሚታወቀው በወንጀል ጉዳይ የሚቀርበው ማስረጃ እና በፍትህ ብሔር ጉዳይ የሚቀርበው ማስረጃ የሚመዘኑበት መርህ የተለያየ ነው። በወንጀል ጉዳይ የሚቀርበው ማስረጃ የሚመዘነው ጥብቅ በሆነ መንገድ ሲሆን በፍትሐ ብሔር ጉዳይ የሚቀርበው ማስረጃ ደግሞ ከተከራካሪ ወገኖች መካከል የተሻለ ያስረዳ የትኛው ወገን ነው? የሚለው መለኪያ ተይዞ የማስረጃው ክብደት የሚለይበት ስርአት በመሆኑ የማስረጃ አመዘኑ መርህ ከወንጀል ጉዳይ የማስረጃ አመዘኑ መርህ የላላ ነው። እነዚህ ተቀባይነት ባላቸው የማስረጃ ሕግ ደንቦች የሚታወቁ የማስረጃ አመዘኑ መርሆች አንዱ በሌላው ላይ ስላለው ውጤት ሲታይም በፍትህ ብሔር ሕጎችን ቁጥር 2149 ስር የተመለከው ድንጋጌ ምላሽ ይሰጠናል። ይኸውም በፍትህ ብሔር በኩል ጥፋት ተደርጎአል ብሎ ለመወሰን በወንጀል ፍርድ ተከላሽ ነፃ መለቀቁ ወይም በወንጀል አያስከስሰውም ተብሎ መበየኑ ዳኞቹን አያግዳቸውም በሚል ሓይለ ቃል በያዘ መንገድ ተቀምጧል። የዚህ ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የሚያስገነዝበው ከወንጀል ክስ ነጻ መሰናበት የፍትሐ ብሔር ተጠያቂነትን ቀሪ የማያደርገው መሆኑን ነው። የድንጋጌው ተቃራኒ ንባብ ሲታይም በወንጀል ጥፋተኛ የተባለ ሰው በፍትሐ ብሔር ተጠያቂ መደረግ ያለበት መሆኑን ያስረዳል። ይህም በወንጀል ጉዳይ የሚቀርበው ማስረጃ በጥብቅ መንገድ የሚመዘን እስከሆነ ድረስ የላላ የማስረጃ ምዝና ስርዓትን ለሚጠይቀው የፍትህ ብሔር ጉዳይ በቂ ዋጋ እንደአለው ተደርጎ መወሰድ አለበት የሚለው የማስረጃ ሕግ ደንብ መሆኑን የሚያሳየን ነው። ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች በወንጀል ጉዳይ የተሰጠውን ውሳኔ ይዘት ከላይ ከተመለከተው ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ አንፃር ሳያገናዝቡ መወሰናቸው ያላግባብ ሁኖ አግኝተናል። ተጠሪዎች ስለመበልጸጋቸውና ንብረቶቹ ሲጎድሉ ለመክፈል ስምምነት ያለማድረጋቸው ከሃላፊነት ነፃ ለማድረግ በምክንያትነት

መጠቀሱም በአመልካች ላይ በሕጉ ያልተጣሉ ግዴታዎች በመሆኑ ተቀባይነት ያላቸው አይደሉም። በአጠቃላይ የበታች ፍርድ ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 93529 ህዳር 22 ቀን 2004 ዓ.ም. ተሠጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 117394 የካቲት 14 ቀን 2004 ዓ/ም በትዕዛዝ የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. ተጠሪዎች የስራ ኃላፊነታቸውን ባለመወጣት በአመልካች ጎማዎች ላይ ላደረሱት ጉድለት በአንድነትና በነጠላ ብር 25,706.07 (ሃያ አምስት ሺህ ሰባት መቶ ስድስት ብር ከዜሮ ሰባት ሳንቲም) እንዲከፍሉ ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

ዳኞች፡-ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡-ሰብአዊ መብቶች ጉባኤ ጠበቃ ይልማ አቻሜ ቀረቡ

ተጠሪ፡-የበጎ አድራጎት ድርጅትና ማህበራት ኤጀንሲ ነ/ፈጅ መዓዛ ገ/ልዑል ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በተጠሪ የታገደ ገንዘብ ይለቀቅልኝ ጥያቄን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ በይግባኝ ደረጃ የታየው በተጠሪ ቦርድ ነው። በዚህ ቦርድ ይግባኝ ባይ የነበረው የአሁኑ አመልካች ሲሆን የይግባኝ አቤቱታው ዋና ሐሳብም አመልካች የአዋጅ ቁጥር 621/2001 ተግባራዊ መሆን ከመጀመሩ በፊትና ደንብ ቁጥር 168/2001 በስራ ላይ ከመዋሉ በፊት ድርጅቱ በልዩ ልዩ ሁኔታ በህጋዊ መንገዶች ከውጭ ምንጭ ያገኘውን ገንዘብ ኤጀንሲው በቁጥር01/chsa-2980/N1146 ታህሳስ 22 ቀን 2002 ዓ.ም. በዓፈው ደብዳቤ በድርጅቱ የባንክ ሂሳቦች ላይ የጣለውን እገዳ በቦርዱ እንዲነሳ እና በደንብ ቁጥር 168/2001 አንቀጽ 10(2) ድንጋጌን በተጻፈ መንገድ የተከናወነ እገዳ ከምዝገባችን ቀድሞ የተጣለብን መሆኑና ድርጅታችን ያልሰራበት ገንዘብ እንኳን ቢኖር ከሌሎች ጋር በገባነው ስምምነት መሰረት ሊመለስላቸው ሲገባ ይህ ሳይሆን ቀርቶ ድርጅቱ ለረዥም ጊዜ በወለድ ያጠራቀመው ገንዘብ በጅምላ በመታገዱ ቦርዱ ይህንኑ አውቆ እገዳውን እንዲያነሳልኝ የሚል ነው። የአሁኑ ተጠሪ በበኩሉ አመልካች በአዋጁ መሰረት የኢትዮጵያ በጎ አድራጎት ድርጅት ሆኖ መመዝገቡንና የኢትዮጵያ በጎ አድራጎት ድርጅት ደግሞ ከ10 ከመቶ በላይ ከውጭ ገቢ ምንጭ መጠቀም እንደማይችል አዋጁ የሚከለክል መሆኑንና በጎ አድራጎት ድርጅቱ ከውጭ የሰበሰበው በርካታ ገንዘብ የነበረው ከመሆኑም በላይ አዋጁ ከጸናበት ከየካቲት 06 ቀን 2001 በኋላ በርካታ ገንዘብ ከውጭ የገቢ ምንጮች የሰበሰበ መሆኑን፤አዋጁ ከጸናበት ከየካቲት 06 ቀን 2001 ዓ.ም. በኋላ በቀድሞ ሕጎች የተገኙ መብትና ግዴታዎች ተፈጻሚ የሚሆኑት አዋጁን የማይቃረኑ ብቻ ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 111(1) መደንገጉንና ድርጅቱ ኢትዮጵያዊ በጎ አድራጎት ድርጅት ሆኖ የተመዘገበ በመሆኑ ገንዘቡን ለተሰማራበት ዓላማ መጠቀም የማይችል መሆኑን፤በጎ አድራጎት ድርጅቱ ከአገር ውስጥ ምንጭ 90% የሚያመነጭ የኢትዮጵያ በጎ አድራጎት ድርጅት ሆኖ

መመዝገቡንና ከመመዝገቡ በፊት ከውጭ ምንጭ የሰበሰበው ስምንት ሚሊዮን ብር የነበረው ቢሆንም በአዋጁ መሰረት ገንዘቡን መጠቀም ስለማይችል በኤጂንሲው መታገዱን፣ በአዋጁ መሰረት ገንዘቡን ለሌላ ድርጅት ማስተላለፍ ቢቻልም ኤጂንሲው የወሰደው አቋም ግን በየአመቱ 90% ከአገር ውስጥ አመንጭቶ ለኤጂንሲው ሲያቀርብ ቀሪው 10% ደግሞ ከታገደው ገንዘብ ውስጥ እየተለቀቀለት መንቀሳቀስ እንዲችል የሚያደርግ መሆኑን ዘርዘሮ ይግባኙ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲል ተከራክሯል።

ቦርዱም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ የአመልካችን ክርክር ውድቅ በማድረግ የተጠሪ እርምጃ ሕጋዊ ነው በማለት ወስኗል። የአሁኑ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 621/2001 አንቀፅ 104 በተዘረጋው የይግባኝ ስርዓት መሰረት ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርቦ ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የቦርዱ ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ተጠሪ አከራካሪውን ገንዘብ ለማገድ ሕጉ ስልጣን የማይሰጠው መሆኑና እግዳውም የተደረገው አመልካች ድርጅት ሕጉ ተግባራዊ ከመሆኑ በፊት በልዩ ልዩ ሁኔታና ሕጋዊ መንገዶች ከውጭ ምንጭ የተገኘ ገንዘብ የሚታገድበት ሕጋዊ አግባብ የለም ብሎ መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ ከአዋጅ ቁጥር 621/2001 አንቀፅ 111(1)፣ አዋጁን ለማስፈፀም በሚኒስትሮች ምክር ቤት ከወጣው ደንብ ቁጥር 168/2002 አንቀፅ 10(2) እና የፍትህ ሚኒስትር መጋቢት 16 ቀን 2001 ለተለያዩ የፌዴራልና የክልል አካላት በአዋጁ መሰረት የምዝገባና የድጋሚ ምዝገባ ሥርዓት እስከሚጀምር ድረስ ነገር የበጎ አድጎት ድርጅቶችና ማህበራት ቀድሞ ሲል ሲሰሩ በነበረበት ሁኔታ ስራቸውን መቀጠል እንደሚችሉ በመግለጽ ከፃፈው ደብዳቤ አንፃር ለመመርመር ሲባል ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ቀርቦም ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች ለቦርዱ አቤቱታውን ሊያቀርብ የቻለው አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከመፅናቱ በፊትም ሆነ የምስክር ወረቀት እስከተሰጠበት እስከ ታህሳስ 06 ቀን 2002 ዓ/ም ድረስ ከውጭ የተሰበሰበውን ገንዘብ ያላግባብ ኤጂንሲው አግዶብኛል፤ ይህንን ለማድረግ አዋጁም ሆነ ደንቡ አይፈቅዱለትም፤ ስልጣን አይሰጡትም በሚል ምክንያት መሆኑን ነው። በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ባቀረበው የህብር ቅሬታም ተጠሪ በሕጉ ስልጣን ያልተሰጠው ከመሆኑም በላይ የአዋጁንና የደንቡን ዝርዝር ድንጋጌዎች እንዲሁም ከፍትህ ሚኒስቴር መጋቢት 16 ቀን 2001 ዓ.ም. የተፃፈውን ደብዳቤ ይዘት ባላገናዘበ መልኩ እገዳውን ማከናወኑን ዝርዝር መከራከሩን ተመልክተናል።

በመሰረቱ አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከውጪ የሚሰበሰበው ገንዘብን መሰረት በማድረግ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችንና ማህበራት ትርጉም፣ አይነታቸውንና ዓላማቸውን ለይቶ ገደብ ያደረገ ስለመሆኑ የሚያመለክቱ ድንጋጌዎችን ይዞ ይገኛል። ይህንኑ መሰረታዊ መሰረት አድርጎም

አዋጁ ሶስት አይነት የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት በአገሪቱ የህግ ማዕቀፍ የሚታወቁ መሆኑን የሚያሳዩ ድንጋጌዎችን አስቀምጧል። የአዋጁ አንቀጽ 2 ንዑስ ቁጥር (2)፣ ንዑስ ቁጥር (3) እና ንዑስ ቁጥር (4) ድንጋጌዎች እንደየ ቅደም ተከተላቸው ሲታዩም የኢትዮጵያ በጎ አድራጎት ድርጅት፣ የኢትዮጵያ ነዋሪዎች የበጎ አድራጎት ድርጅት እና የውጭ የበጎ አድራጎት ድርጅት በሕጉ የሚታወቁ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና የማህበራት አይነቶች መሆናቸውን በመጥቀስ ትርጓሜያቸውን አስቀምጠው እናገኛለን። የእነዚህ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ሲታይ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና የማህበራት አይነት የሚወሰነው በመሰረታዊነት የገቢ ምንጭን በመመርኮዝ ስለመሆኑ ያስረዳል። በመሆኑም በእነዚህ ድንጋጌዎች መሰረት አንድ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ኢትዮጵያዊ ነው ተብሎ ሊመደብ የሚገባው በኢትዮጵያ ሕግ መሰረት መመስረቱ ብቻ ሳይሆን ከውጪ ምንጮች የሚገኘው የገቢ መጠን ከጠቅላላ ገቢው አስር ከመቶ (10%) የማይበልጥ ሲሆን ስለመሆኑ መገንዘብ ይቻላል። ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ከጠቅላላ ገቢው ከአስር ከመቶ በላይ የሆነውን ገቢ ከውጭ ምንጮች ስለማግኘቱ ከተረጋገጠ የኢትዮጵያ ነዋሪ ተብሎ እንደማይመደብ በአዋጁ አንቀጽ 2(2) እና 2(3) የተቀመጡት የትርጓሜ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ያሳያል። ሕጉ በዚህ ረገድ ያስቀመጠው የትርጉም መሰረት ድርጅቱ ወይም ማህበሩ የሚሰማራበትን ዓላማ ለመለየትም መሰኪያ ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 14 ድንጋጌ ከላይ ከተጠቀሱት የአዋጁ ድንጋጌዎች ጋር ተጣምሮ ሲነበብ የሚያስገነዝብን ጉዳይ ነው።

የአዋጁ አንቀጽ 14(2) የበጎ አድራጎት ማህበራትና ድርጅቶችን ዓላማዎች የዘረዘረ ሲሆን በአንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 5 ድንጋጌ ስር ለኢትዮጵያ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ተለይተው የተሰጡትን ዓላማዎችን አስቀምጧል። በዚህ ንኡስ ድንጋጌ መሰረት ለኢትዮጵያ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ብቻ ተለይተው የተሰጡት አላማዎች የሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተግባራዊነትን ማበረታታት፣ የብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች፣ የጾታ እና የሐይማኖት እኩልነት መረጋገጥን ማበረታታት፣ የሕጻናትና የአካል ጉዳተኞች መብቶች መከበርን ማበረታታት፣ የግጭት አፈታትን ወይም እርቅን ማስፋፋት እና የፍትህና የሕግ ማስፈጸም አገልግሎቶችን ቀልጣፋነት ማጠናከር ስለመሆናቸው በግልጽ ተለይቶ ተደንግጓል። አዋጁ የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት አይነትና ዓላማቸውን ለይቶ ከማስቀመጡም በላይ አዋጁን ለማስፈጸም የሚያስፈልጉ ደንቦችን የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሊያወጣ እንደሚችል፣ ተፈጻሚነት ስለማይኖራቸው ሕጎች፣ የመሸጋገሪያ ድንጋጌዎች እንዲሁም አዋጁ የሚፀናበትን ጊዜ እንደየቅደም ተከተላቸው በአንቀጽ 109፣ 110፣ 111 እና በአንቀጽ 112 ስር አስቀምጧል። በዚህ አግባብም የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 168/2001 አውጥቶ ከጥቅምት 30 ቀን 2002 ዓ/ም ጀምሮ ተፈጻሚ እንዲሆን ያደረገ ሲሆን አዋጅ ቁጥር 621/2001 ደግሞ ከየካቲት 06 ቀን 2001 ዓ/ም ጀምሮ የጸና ስለመሆኑ የአዋጁ አንቀጽ 112 በግልጽ ያሳያል። የአዋጁ ቁጥር 621/2001 አንቀጽ 111 ንዑስ ቁጥር (1) ድንጋጌ አዋጁ ከመውጣቱ በፊት ቀድሞ በነበረው ሕግ የተገኘ መብትና ግዴታ አዋጁን እስካልተቃረነ ድረስ ብቻ እንደሚቀጥል ሲደነግግ የንዑስ ቁጥር(2) ድንጋጌ ደግሞ ቀደም ሲል የተመዘገቡ ማንኛውም የበጎ አድራጎት ድርጅቶች እና ማህበራት አዋጁ ከጸናበት ቀን ጀምሮ በአንድ አመት ጊዜ ውስጥ እንደገና መመዘገብ አለባቸው በማለት አስገዳጅነት ባለው መልኩ ደንግጓል።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች ድርጅት የኢትዮጵያ ባንክ አድራጎት ድርጅት ሁኖ ታህሳስ 06 ቀን 2002 ዓ.ም. መመዘገቡንና አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከፀናበት ከየካቲት 06 ቀን 2001 በኋላ በርካታ ገንዘብ ከውጭ የገቢ ምንጮች የሰበሰበ መሆኑን ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያላቸው፤ አቤቱታውን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የተጠሪ መስሪያ ቤት ቦርድና ጉዳዩን በይግባኝ እንዲመለከት በአዋጁ አንቀፅ 104(3) መሰረት ስልጣን የተሰጠው የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያረጋገጧቸው ነጥቦች ናቸው። አመልካችም በርካታ ገንዘብ ከውጭ ምንጮች አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከጸና በሁዋላ መሰብሰቡን ሳይክድ አንዱ የክርክር ነጥብ አድርጎ የሚያቀርበው ጉዳይ አመልካች ድርጅት አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከመውጣቱ በፊትም ሆነ ከወጣ በኋላ በውጭ ባንክ አድራጎት ድርጅትነት ወይም ማህበርነት ተመዘግቦ አያውቅም፤ ዜግነቱም ኢትዮጵያዊ ነው በሚል ነው። ይሁን እንጂ አመልካች አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከመውጣቱ በፊት በማህበርነት ተመዘግቦ ሲሰራ የነበረ ሲሆን አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከወጣ በኋላ በአዋጁ በተዘረጋው ስርዓት መሰረት ዳግም የተመዘገበ በመሆኑ አዋጁ ከጸና በኋላ በአዋጁ ለኢትዮጵያ ማህበር በተፈቀዱት ዓላማዎች መስራት ያለበት በአዋጁ መሰረት በመሆኑ ቀድሞ የውጭ ባንክ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ሁኖ ያለማወቁ የአዋጅ ቁጥር 621/2001 አፈጻጸም ላይ የሚያመጣው ለውጥ ስለሌለ በዚህ ረገድ የቀረበው ክርክር ተቀባይነት የሌለው ሁኖ አግኝተናል።

እንዲሁም አዋጁ በአንቀጽ 108 ስር አንድ የባንክ አድራጎት ድርጅት ወደ ሌላ ባንክ አድራጎት ድርጅት አይነት ሊቀይር ከፈለገ የሚችል ስለመሆኑ የሚሳይ ሲሆን አዋጁን ለማስፈፀም በወጣው ደንብ ቁጥር 168/2001 አንቀፅ 18(3) ድንጋጌ ስር ደግሞ አንድ የባንክ አድራጎት ድርጅት ከውጪ ምንጭ ያገኘውን ገንዘብ ይዞ በሕጉ አግባብ ኢትዮጵያዊ ለመባል የማይችል ስለመሆኑ የተመለከተ በመሆኑ አመልካች በአዋጁ መሰረት እንደገና መመዘገቡ ከውጭ ባንክ አድራጎት ድርጅትነት ወደ ኢትዮጵያዊ የባንክ አድራጎት ድርጅት እንደተቀየረ አያስቆጥረውም በማለት የሚያቀርበው ክርክር በአዋጁ የባንክ አድራጎት ድርጅት ኢትዮጵያዊ ለመባል መሟላት ያለባቸውን ቅድመ ሁኔታዎችና ለኢትዮጵያዊ የባንክ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር በሕጉ የተፈቀዱለትን ዓላማዎች አይነት ሳይለይ የቀረበ ክርክር በመሆኑ ተቀባይነት ያለው አይደለም።

ሌላው አመልካች አጥብቆ የሚከራከረው ነጥብ ደንብ ቁጥር 168/2001 አንቀጽ 18 ተፈጻሚነት የሚኖረው በአዋጁ መሰረት ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ፈቃድ አግኝቶ ከተመዘገበ በኋላ ነው በሚል ነው። ይሁን እንጂ አመልካች አዋጅ ቁጥር 621/2001 ከመውጣቱ በፊት በሕጉ አግባብ ተመዘግቦ ሲሰራ የነበረ ሲሆን አዋጁ ከወጣ በኋላ ዳግም ተመዘግቦ በአዋጁ ለኢትዮጵያዊ ድርጅት ወይም ማህበር የተፈቀዱትን ዓላማዎችን ይዞ እንደሚንቀሳቀስ በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ አዋጁ ከፀናበት ከየካቲት 06 ቀን 2001 ዓ/ም ጀምሮ ከውጭ ምንጭ ከ10% በጀት በላይ መሰብሰብ የሚችልበት አግባብ የሌለ መሆኑን የአዋጁን አንቀጽ 2(2)(3)፣ 14(5) እና የደንብ ቁጥር 18(3) ድንጋጌዎችን አንድ ላይ በምናነብበት ጊዜ የምንረዳው ጉዳይ ነው። ስለሆነም በዚህ ረገድ የቀረበው የአመልካች ክርክርም የሕግ መሰረት ያለው ሁኖ ስላላገኘን የምንቀበለው ሁኖ አልተገኘም።

አመልካች ገንዘቡ በችሮታ ጊዜ የተሰበሰበ በመሆኑ አዋጁንና ደንቡን ይቃረናል ሊባል አይችልም በማለትም ክርክር አቅርቧል። ለዚህ ክርክር መሰረት የሚያደርጋቸው የሕግ ድንጋጌዎችም የአዋጁ አንቀጽ 111(1) እና የደንቡን አንቀጽ 10(2) ድንጋጌን ነው። የአዋጁ አንቀጽ 111 ርዕሱ "የመሸጋገሪያ ድንጋጌዎች" በሚል የተቀመጠ ሲሆን ከላይ እንደተጠቀሰው ንዑስ አንቀጽ አንድ አዋጁ ከመውጣቱ በፊት ቀድሞ በነበረው ሕግ የተገኘ መብትና ግዴታ አዋጁን እስካልተቃረነ ድረስ እንደሚቀጥል ሲያስቀምጥ፣ ንዑስ ቁጥር ሁለት ድንጋጌ ደግሞ ቀደም ሲል የተመዘገቡ ማንኛውም የበጎ አድራጎት ድርጅቶች እና ማህበራት አዋጁ ከጸናበት ከየካቲት 06 ቀን 2001 ዓ/ም ጀምሮ በአንድ አመት ጊዜ ውስጥ እንደገና መመዘገብ ያለባቸው ስለመሆኑ በአስገዳጅ መልኩ ደንግጓል። የደንብ ቁጥር 168/2001 አንቀጽ 10(2) ደግሞ የድጋሚ ምዝገባ ውጤት ተግባራዊ የሚሆነው ምዝገባው በተጠናቀቀበት ጊዜ ሳይሆን አዋጁ ከጸናበት ጊዜ ከአንድ አመት በኋላ ይሆናል ሲል አስቀምጧል። እንዲሁ እነዚህ ድንጋጌዎች አንድ ላይ ሲታዩ ቅራኔ ያላቸው ናቸው ለማለት የሚቻል ሳይሆን እርስ በእርሳቸው የተጣጣሙ ናቸው። እንዲሁ ከሆነ ደግሞ በመሸጋገሪያ ጊዜው ውስጥ አንድ ኢትዮጵያዊ የሆነ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ከውጭ ምንጭ በሕገ ከተመለከተው የገንዘብ መጠን በላይ እንዲሰበሰብ የሚፈቀድበት አግባብ የለም። ምክንያቱም የመሸጋገሪያ ድንጋጌ አይነተኛ አላማ ቀደም ሲል በነበሩ ሕጎች የተገኙ መብቶች እና ግዴታዎች አዲስ ሕግ ሲወጣ አከራካሪ እንዳይሆኑ ተገቢውን ጥንቃቄ በማድረግ ግልጽ ምላሽ ለመስጠት ነው ተብሎ የሚታሰብ ሲሆን ከላይ የተጠቀሱት ድንጋጌዎች አንድ ላይ ሲታዩም ቀደም ሲል ለተገኙት መብቶችና ግዴታዎች ተፈጻሚነት ያጣው ሕግ ተፈጻሚ እንዲሆን ማድረግ ሳይሆን በአዲሱ ሕግ እንዲሸፈኑ መደረጉን የሚያስገነዝቡን ናቸው። እንዲሁም ቀደም ሲል የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ምዝገባ የሕግ ማዕቀፍ የሌለውና ከአዋጅ ቁጥር 621/2001 ዓላማ ጋር አንድ ላይ የማይሄድና የማይጣጣም በመሆኑና እንደአይነታቸውና ባሕርያቸው በተለያዩ ድንጋጌዎች ስለሚገዙ አዋጁ በወጣ በአንድ አመት ጊዜ ውስጥ እንደገና መመዘገብ አስፈላጊ መሆኑ መደንገጉ አዋጁ ከጸናበት ጊዜ ጀምሮ በአዋጁ የተከለከሉ ዓላማዎችን በቀድሞው ሕግ መሰረት ማከናወን መቀጠል የማይቻል ስለመሆኑ የሚያስረዳ ነው። አመልካች መጋቢት 16 ቀን 2001 ዓ.ም. የፍትሕ ሚኒስቴር ዓፈ. የሚለውን ደብዳቤ ይዘት ጠቅሶ ያቀረበውን ክርክር ስንመለከተውም የደብዳቤው ይዘት አዋጅ ቁጥር 621/2001 መፅደቁን አስታውሶ መንግስት በአዋጁ መሰረት የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራትን የሚመዘገብና የሚከታተል የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ኤጂንሲ ለማቋቋም በሂደት ላይ ያለ ስለመሆኑ ጠቅሶ ኤጂንሲው ተቋቁሞ በአዋጁ መሰረት የምዝገባና የድጋሚ ምዝገባ ሥርዓት እስከሚጀምሩ ድረስ ነባር የበጎ አድራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ከዚህ በፊት ይሰሩ በነበሩበት ሁኔታ እየሰሩ መቀጠል እንደሚችሉ ለሚመለከታቸው የአስፈጻሚ አካላት ስርኩላሩ መተላለፉን የሚያሳይ ነው። ይህ ስርኩላር ይዘቱ የሚስገነዝበው የአዋጁን አፈጻጸም ተግባራዊ ለማድረግ ይቻል ዘንድ ኤጂንሲው እስከሚቋቋም ድረስ የሚመለከታቸው አካላት ሊያከናውኑ የሚገባቸውን ተግባራት የሚያሳይና አዋጁን ለማስፈፀም ይቋቋማል የተባለው ኤጂንሲ ከተቋቋመ በኋላ ግን ሁሉም ነገር በአዋጁ መሰረት መሰራት ያለበት መሆኑን የሚያስረዳ በመሆኑ አመልካች በአዋጁ አንቀጽ 2(2) እና 111(2)፣ በደንቡ አንቀጽ 10(2) ድንጋጌዎች መሰረት በችሮታው ጊዜ የራሱን አደረጃጀት በማስተካከል ያልተጠናቀቁ ስራዎችን ለማጠናቀቅ እንዲችል ሕጉ በሰጠው ችሮታ

ጊዜ መንቀሳቀስ የሚገባበት እንጂ ገቢውን ከአዋጅ ይዘትና መንፈስ ውጪ እንዲሰበሰብ እድል የሚሰጠውና የአዋጁን አላማ ውጤት አልባ በሚያደርግ መልኩ ተፈጻሚ የሚሆን አይሆንም።

አመልካች የአንድ ድርጅት ወይም ማህበርን ገቢ በማየት ዓላማ ሊወሰን አይችልም፤ ዓላማው የሚወሰነው በመተዳደሪያ ደንቡ ነው። በማለት ያቀረበውን ክርክር ስንመለከተውም የድርጅቱ ወይም የማህበሩ ዓላማ በመተዳደሪያ ደንቡ መጠቀስ ያለመጠቀሱ በአዋጅ ቁጥር 621/2001 አንቀጽ 2(2)(3)(4) እና 14(5) ድንጋጌዎች መሰረት ዋነኛው ነጥብ ድርጅቱ ወይም ማህበሩ ከውጪ የሚያሰባስበው የገንዘብ መጠን ከገቢው 10% በላይ ከሆነ በሕጉ ተለይተው ለኢትዮጵያዊ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበራት በተሰጡ ዓላማዎች ላይ መሰማራት አይችልም ተብሎ የተደነገገ በመሆኑ አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረበው ክርክር የሕግ መሰረት ያለው አይደለም።

ተጠሪ በሕግ ተቋቁሞ አዋጅ ቁጥር 621/2001 እንዲሁም አዋጁን ለማስፈጸም በሕጉ አግባብ ስልጣን የተሰጠው አካል ያወጣቸውን ደንቦች ለማስፈጸም የሚችል ስለመሆኑ በአዋጁ አንቀጽ 6 ስር ከተዘረዘሩት ስልጣንና ተግባራት ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ሲሆን ዓላማዎቹን ለማሳካት አስፈላጊ የሆኑ ሌሎች ተግባሮችን መፈጸም እንደሚችል በተጠቃሹ አንቀጽ ፊደል "ቸ" ስር ከተቀመጠው ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ ማየት የምንችለው ጉዳይ ነው። በአዋጁ አንቀጽ 90 መሰረት ለኤጀንሲው የተሰጠውን ስልጣን ስንመለከተው በተጠቃሹ የአዋጁ ድንጋጌ የንብረት ጥበቃ ወይም እገዳ ተግባር የሚፈፀመው ተገቢ ያልሆነ የስራ አመራር በበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም በማህበር መፈጸሙ ሲረጋገጥ ስለመሆኑ የድንጋጌው ይዘት ያሳያል። በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ የአመልካችን ገንዘብ ያገደው በአዋጁ አንቀጽ 90 መሰረት ተገቢ ያልሆነ የስራ አመራር በአመልካች ተፈጽሟል በሚል አይደለም። ይልቁንም በሕጉ ተለይቶ የተሰጠው ዓላማ አመልካች ኢትዮጵያዊ የበጎ አድራጎት ድርጅት የሚያደርገው ሁኖ እያለ አዋጁ ከጸናበት ጊዜ በፊትም ሆነ በኋላ ከውጪ ምንጭ በርካታ ገንዘብ ሰብስቧል፤ አመልካች ዓላማው ኢትዮጵያዊ ድርጅት ሁኖ እስከተመዘገበ ድረስ ይህንኑ ከውጪ የተገኘውን ገንዘብ ለዓላማው ማስፈፀሚያነት ሊያውለው አይችልም በሚል ነው። እንዲህ አይነት ተግባር ተፈጽሞ ሲገኝ መፍትሔው ምን እንደሆነ አዋጁን ለማስፈፀም የወጣው ደንብ ቁጥር 168/2001 አንቀጽ 18 ምላሽ ይሰጣል። ይህ የደንቡ ድንጋጌ በኢትዮጵያ ውስጥ በአዋጁ መሰረት ፈቃድ አግኝቶ የተመዘገበ የውጭ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም የኢትዮጵያ ነዋሪዎች የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር በበላይ አካሉ ውሳኔ ወደ ኢትዮጵያ በጎ አድራጎት ድርጅትነት ወይም ማህበርነት ሊቀየርና የምስክር ወረቀት ሊያገኝ እንደሚችል በንዑስ ቁጥር አንድ በግልፅ ያስቀመጠ ሲሆን ማንኛውም የውጭ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም የኢትዮጵያ ነዋሪዎች የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ወደ ኢትዮጵያ የበጎ አድራጎት ድርጅትነት ወይም ማህበርነት ሲለወጥ በባለቤትነቱ ስር ያለን ከውጭ ምንጭ የተገኘን ሀብት ለተሰጠው የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር ሊያስተላልፍ እንደማይችል፤ በንዑስ ቁጥር አንድ ድንጋጌ መሰረት ወደ ኢትዮጵያ የበጎ አድራጎት ድርጅትነት ወይም ማህበርነት ለመለወጥ ያመለከተ የውጭ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም የኢትዮጵያ ነዋሪዎች የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር የነበረው ከውጭ ምንጭ የተገኘን ሀብት በድርጅቱ የበላይ አካል ወይም በኤጀንሲው ውሳኔ ተመሳሳይ ዓላማ ላለው የውጪ የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም የኢትዮጵያ ነዋሪዎች የበጎ አድራጎት ድርጅት ወይም ማህበር መተላለፍ እንዳለበት የአንቀፁ ንዑስ ቁጥር ሁለትና

ሶስት እንደ የቅደም ተከተላቸው ሓይለ ቃልን በያዘ አቀራረብ ያስቀመጡት ጉዳይ ነው። በመሆኑም አመልካችን አይነት የበጎ አድራጎት ድርጅት ህጉ ከመፅናቱ በፊትም ሆነ በኋላ ከሕግ ውጪ ከውጭ ምንጭ የሰበሰበውን ገንዘብ ተጠሪ በሕጉ በተሰጠው ስልጣን መሰረት ተመሳሳይ ዓላማ ላለው ድርጅት ወይም ማህበር ማስተላለፍ እንዳለበት የደንቡ አንቀጽ 18(3) በግልጽ ያሳያል። እንዲህም በአመልካች የተፈፀመው ተግባር ላይ ተጠሪ በሕጉ ሊያደርገው ይገባ የነበረው ገንዘቡን ከማገድ የበለጠ ውጤት ያለውን፤ ገንዘቡን ለሌላ ተመሳሳይ ድርጅት ወይም ማህበር ማስተላለፉን የሚያሳይ ነው። እንዲህ ከሆነ በህጉ ከተቀመጠው ያነሰ እርምጃ ተጠሪ መውሰዱ አመልካችን የጠቀመ ነው ከሚባል በስተቀር ለተጠሪ በሕግ ከተሠጠው ስልጣን አድማስ ውጪ ነው ሊባል የሚችል አይደለም። የተጠሪ እርምጃ ሕገ ወጥ ሊሆን የሚችለው በሕጉ ተለይቶ ከተሰጠው ስልጣንና ተግባር ውጪ ተፈጽሞ ሲገኝ እንጂ በውጤቱ በሕጉ የተሰጠው ስልጣንና ተግባር ከሚያስከትለው ያነሰና ፍትሐዊ ነው የሚለውን አስተዳደራዊ እርምጃ በመፈፀሙ ተግባሩ ከስልጣኑና ከተግባሩ አድማስ ውጪ ነው ለማለት የሚያስደፍርበት ሕጋዊ ምክንያትና አግባብ የለም። በሕግ ያልተከለከለን ተግባር መፈፀም ተቀባይነት የማያገኝበት አግባብም የለም። በመሆኑም አመልካች የተጠሪን ስልጣንና የተወሰደውን እርምጃ መሰረት አድርጎ ያቀረበው ክርክርም ከአዋጁ አንቀጽ 90 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ እንዲሁም በደንቡ አንቀጽ 18(3) ስር ከተመለከተው አድማስ ውጭ ውጤት አኳያ ሲታይ ተቀባይነት ያለው ሁኖ አላገኘውም።

ሲጠቃለልም የአመልካች ተግባር ከአዋጅ ቁጥር ቁጥር 621/2001 አንቀፅ 2(2፣3፣እና 4)፣6፣ 14(5)፣90፣111 እና 112፣እንዲሁም ከደንብ ቁጥር 168/2001 አንቀፅ 10(2)፣18(3) እና 36 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ አንፃር ሲታይ ገንዘቡ በተጠሪ እንዳይታገድ የሚያደርግበት ሕጋዊ ምክንያት ስለሌለ ተጠሪ ገንዘቡን ማገዱም ሆነ አመልካች ከአገር ውስጥ የገቢ ምንጭ 90% ያህሉን መሰብሰቡ እየተረጋገጠ ከታገደው ገንዘብ ውስጥ 10% እንዲለቀቅለት መደረጉ ሕጋዊ ከሚባልና በውጤቱም ፍትሐዊ ነው ተብሎ ከሚደመደም በስተቀር መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በተጠሪ ቦርድ ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 108144 ጥቅምት 13 ቀን 2004 ዓ/ም የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቷል።
2. የተጠሪ እርምጃ ሕገ ወጥ ነው ሊባል የሚችልበት አግባብ የለም ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
4. ውሣኔው በ9/02/05 ዓ.ም. ተነበበ።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት።

የሃሳብ ልዩነት

እኔ በአራተኛው ተራ ቁጥር ስሜ የተገለፀው ዳኛ አብላጫው ድምጽ በሰጠው የህግ ትርጉምና ውሳኔ ያልተስማማሁ በመሆኔ በሃሳብ ተለይቻለሁ። በዚህ መዝገብ የቀረበው የህግ አተረጓጎም ጥያቄና ክርክር በሰበር መዝገብ ቁጥር 75877 ከቀረበው የህግ አተረጓጎም ጥያቄና ክርክር ጋር ተመሳሳይነት ይዘት ያለው ነው። ስለሆነም የሥራ ባለደረጃዎቹ የአዋጅ ቁጥር 621/2001 እና ደንብ ቁጥር 168/2002 ድንጋጌዎችን በመተርጎም ሒደት የምለይባቸውን መሠረታዊ ምክንያቶች በሰበር መዝገብ ቁጥር 75877 በዝርዝር የፃፍኩ በመሆኑ በዚህ መዝገብ በድጋሚ መፃፍ አስፈላጊ ሆኖ አላገኘሁትም። በመሆኑም በዚህ መዝገብ አብላጫው ድምጽ ከሰጠው የህግ ትርጉም ውሳኔ የምለይባቸውን ዝርዝር ምክንያቶች ለመረዳት በሰ/መ/ቁ. 75877 የፃፍኩትን ልዩነት ሃሳብ ማንበብ እንደሚያስፈልግ እየገለጽኩ ተጠሪ አመልካች በድጋሚ ከመመዝገቡ በፊት ከውጭ ምንጭ ያሰባሰበውን ገንዘብ ለማገድ የሚያስችለው ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 621/2001 እና ደንብ ቁጥር 168/2002 አልተሰጠውም በማለት በሃሳብ ተለይቻለሁ።

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ

**ቅጽ 13 (በ2004 ዓ.ም. የሰበር ችሎት የህግ ትርጉም የሰጠባቸውን
ውሳኔዎች ዝርዝር ማውጫ ሰንጠረዥ)**

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ.	ተከራካሪ ወገኖች	ውሳኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
የፍትሕብሔር ሥነ- ሥርዓት					1
1	በሥር ፍ/ቤት ቀርቦ የተሰጠ ውሳኔ ለይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ቀርቦ በተወሰነ መልኩ ተሻሽሎ መወሰኑ በጉዳዩ ቅር የተሰኘ ወገን ውሳኔውን አስመልክቶ ለሰበር ችሎት የሚያቀርበው አቤቱታ የመጨረሻ ፍርድ ያልተሰጠበት ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ የትግራይ ብ/ክ/መ/ አዋጅ ቁ.93/97 አንቀፅ 30(2)(ሀ), አዋጅ ቁ.49/94 አንቀፅ 16(ለ) እና 17	61480	አቶ ገ/አግዚአብሔር ክበደ እና ወ/ት ሠላማዊት ወ/ገብርኤል	ጥቅምት 22/2004	2
2	• የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በሰበር ችሎት የተሻረ ሲሆን በውሳኔው መብቱ የተነካ ወገን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 358 መሰረት ለሰበር ችሎት መቃወሚያ ማቅረብ የማይችል ስለመሆኑ፤ መብታቸው የተነካ ወገኖች ሊስተናገዱ ስለሚችሉበት አግባብ፤ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 358 የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ) አዋጅ ቁ. 25/88 አንቀጽ 10	31264	ወ/ሮ እመቤት መኰንን እና ወረዳ 20 ቀ. 29 አ/ጽ/ቤት ተቃዋሚ አቶ አይናዲስ ገዳሙ	ህዳር 06/2004	5
3	በተከላሽ ወይም ከላሽ ሞት ምክንያት በፍ/ቤት በመካሄድ ላይ የነበረ ክርክር በተቋረጠ ጊዜ ክርክሩ በወራሾች አማካኝነት ሊቀጥል የሚችልበት ሁኔታና በህጉ የተቀመጠው የጊዜ ገደብ ተፈፃሚ ሊሆን የሚችልበት አግባብ፤ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.49(1), 55(2)	62452	እነ የሚች ወንድሙ ደምሴ ሚስትና ወራሾች (ሶስት ሰዎች) እና አቶ በርሄ ንስራን	ጥር 03/2004	7
4	በንብረት ላይ በፍ/ቤት የተሰጠን የእግድ ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 158 መሠረት መልሶ ለማንሳት ስለሚቻልበት አግባብ፤ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 158	71316	የኢት/ያ ንግድ ባንክ እና ለገሠ ጌታሁን	ግንቦት 9/2004	13
5	በአንድ ጉዳይ በከላሽነትና በተከላሽነት በተሰየሙ ወገኖች መካከል በተካሄደ ክርክር የተሰጠ ፍርድ ጋር በተያያዘ መብት ወይም ጥቅም አለኝ የሚል ወገን ወይም እርሱ ባልተካፈለበት ሁኔታ በመካሄድ ላይ ባለ ክርክር መብቱ/ጥቅሙ የሚገዳበት ሰው	67127	አቶ አበራ ሁንዴ እና ፍንፍኔ የደን ደርጅት	ሰኔ 08/2004	16

	<p>በክርክር በመግባት መብቱን በህግ አግባብ ሊያስከብር ስለሚችልበት ሁኔታ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • ከላይ በተመለከተውና ባልተካፈልኩበት ክርክር የተሰጠ ፍርድ ሥርዓትን ባለመከተል የተሰጠ ነው በሚል ምክንያት ብቻ ፍርዱ ዋጋ እንዲያጣ ወይም አንዴ የተሰጠ ፍርድን ወደ ጉን በመተው በሌላ ጊዜ በሚሰጥ አዲስ ፍርድ እንዲቀየር ለማድረግ የሚያስችል የህግ አግባብ የሌለ ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 41, 358, 212</p>				
6	<p>በበላይ ፍ/ቤት ትዕዛዝ አንድን በነጥብ ወደ ሥር ፍ/ቤት የተመለሰ ጉዳይ አይቶ አልባት እንዲሰጥበት የተላለፈለት ፍ/ቤት የተመለሰውን ጉዳይ የበላይ ፍ/ቤት የሰጠውን ፍርድ መሠረት በማድረግ በአግባቡ ውሣኔ ለመስጠት ተገቢውን ጥረት ማድረግ ያለበት ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሥም/ሥ/ህ/ቁ. 343(1)</p>	72189	<p>አቶ ካሳዬ ያደቴ እና ሲኞር ፍራንቸስኮ ቬንሲያ</p>	ሰኔ 18/2004	20
7	<ul style="list-style-type: none"> • በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቱ ውስጥ የተመለከቱት የይርጋ ድንጋጌዎች የሚታዩበት አግባብ በፍ/ብ/ህጉ በተመለከቱት የይርጋ ጊዜ አቆጣጠር ድንጋጌዎች ስለመሆኑ፤ <p>በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 78 መሠረት በሌለሁበት የተሰጠ ፍርድ ይነሳልኝ በሚል ጥያቄ በቀረበ ጊዜ በህጉ የተመለከተው የአንድ ወር ጊዜ ገደብ በፍታብሔር ህጉ የይርጋ ጊዜ አቆጣጠር ስሌት መሠረት ሊሰላ የሚገባ ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ህ/ቁ. 1848, 1856(2) የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 78, 195</p>	76601	<p>አቶ ሸመልሽ አማረ እና አቶ አማረ መኮንን</p>	ሰኔ 18/2004	23
8	<p>ጊዜው ያለፈበት የይግባኝ አቤቱታን ማስፈቀጃ በመቀበል ፍርድ ከተሰጠ በኋላ በበላይ ፍ/ቤት በተካሄደ ክርክር የማስፈቀጃ አቤቱታው ተቀባይነት ማግኘቱ ተገቢነት የሌለው ስለመሆኑ ወሣኔ የተሰጠ እንደሆነ የስር ፍ/ቤት በዋናው ጉዳይ ላይ የሚሰጠው ፍርድ ተፈፃሚነት የማይኖረው ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 325,326,349</p>	74785	<p>አፍሪካ ኢንሹራንስ ኩባንያ አ/ማ እና የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ</p>	ሐምሌ 03/2004	27
9	<ul style="list-style-type: none"> • የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ግ በግልጽ ያልሸፈናቸውና ለፍ/ቤት የቀረቡ ጉዳዮችን አካሄድ (አሰራር) በተመለከተ ህጉ ከመውጣቱ በፊት ተጽፈው በሥራ ላይ የነበሩ አግባብነት ያላቸው ህጉች እንደ አግባብነቱ ሥራ ላይ ሊውሉ የሚችሉ ስለመሆኑ፤ • ክስ አቅርቦ ለከላሽ የሚላከውን መጥሪያ 	76786	<p>አቶ አልዩ ተክሉ እና አቶ መስፍን ስለሽ</p>	ሐምሌ 03/2004	31

	<p>ክፍ/ቤት ወጪ አድርጎ ነገር ግን ለተከላከለ መጥሪያውን ከማድረስ በፊት ክስ እንዲቋርጥ ያደረገ ከሆነ ለዳኝነቱ የክፈለው ገንዘብ በመሉ እንዲመለስለት የሚያቀርበው ጥያቄ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • በፍ/ቤት ክስ የመሰረተ (ያቀረበ) ወገን የክስ መሰማቱ ሂደት ከመጀመሩ በፊት ክሱን በማንሣት መዘገቡ እንዲዘጋ ያደረገ ከሆነ ለዳኝነት ከክፈለው ገንዘብ ለፍ/ቤቱ በኪሣራ ስም የሚቀነሰው ተቀንሶ ቀሪው ገንዘብ ሊመለስለት የሚገባ ስለመሆኑ <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 232(1) (ለ) ,245(4),3,278(1) የህግ ክፍል ማስታወቂያ 177/74 አንቀጽ 11</p>				
10	<p>በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 41 የተመለከተው የጣልቃ ገብነት ሥርዓት አፈፃፀም</p>	77322	<p>የደብረ መዋዕል ማካሄል ቤተክርስቲያን እና እንክሌኒ ዓለማየሁ (ሁለት ሰዎች)</p>	<p>ዘይት ቅዱስ 17/2004</p>	34
11	<p>በተከራካሪዎች ፈቃድ ላይ በተመሰረተ ሁኔታ በህግ ስልጣን ባላቸው የሽሪዓ ፍ/ቤቶች ክርክር ተካሂዶ በፍርድ ያለቀን ጉዳይ በተመለከተ እንደ አዲስ በመደበኛ ፍ/ቤት ክስ ሊቀርብ የማይችል ስለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.188/92 አንቀጽ 4(2), 5(4) የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 78(5), 34(5)</p>	58119	<p>ወ/ሮ ፋጡማ ጀማል እና አቶ ዓሊ በክር</p>	<p>ጥቅምት 21/2004</p>	37
12	<p>በህጉ አግባብ ሊሟላ የሚገባው የዳኞች ቁጥር ባልተሟላበት ሁኔታ የሚሰጥ ትዕዛዝ ወይም ውሳኔ እንደተሰጠ የማይቆጠርና ህጋዊ ውጤት ሊኖረው የማይችል ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 73,337</p>	73696	<p>ወ/ሪት ሃና አበባው እና አቶ አብዱ ይመር</p>	<p>ሚያዝያ 9/2004</p>	39
አሠሪና ሠራተኛ					43
13	<p>ከሥራ ክርክር ጋር በተያያዘ የሠራተኛን ለተወሰነ ወይም ላልተወሰነ ጊዜ የቅጥር ሁኔታ ለመወሰን የተቋሙን ድርጅታዊ አቋም ብቻ መሰረት በማድረግ የሚሰጥ ውሳኔ ተገቢነት የሌለው ስለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 9,10</p>	67533	<p>የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ኮርፖሬሽን እና እነ በረከት በለጠ (ሁለት ሰዎች)</p>	<p>ጥቅምት 08/2004</p>	44
14	<p>ከሥራ ክርክር ጋር በተያያዘ በፍርድ ቤት የተሰጠ ውሳኔ አስቀድሞ በሥራ ላይ የነበረን</p>	69471	<p>የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን</p>	<p>ጥቅምት 20/2004</p>	46

	የድርጅት መዋቅርን መሰረት በማድረግ ሆኖ ጉዳዩ ለአፈ.ዓፀም በቀረበ ጊዜ የድርጅቱ መዋቅር የተለወጠ መሆኑ ከተረጋገጠ ፍርድ ሊፈፀም የማይችል ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.392(1),(2)		ኮርፖሬሽን ደቡብ ሪጅን እና አቶ ጥበቡ ተሰማ		
15	ከሥራ ክርክር ጋር በተያያዘ ለሠራተኛ የሚከፈል የሥራ ስንብትና ካሳ ክፍያ ላይ የገቢ ግብር ሊቀነስ የሚገባ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.286/94 አንቀፅ 13, 10(2), 2(10) ደንብ ቁ.78/94	61549	የኦሮሚያ መንገዶች ባለሥልጣን እና ወ/ሮ ብርቁሣ አብራሂም	ህዳር 06/2004	48
16	አንድ የመንግሥት ሠራተኛ ከአሰሪው ፈርሞ የተረከበው ንብረት በጠፋ ጊዜ ተጠያቂ የሚሆነው ንብረቱ በእጁ እያለ እንዳይጠፋ ተገቢውን ጥንቃቄ ያላደረገ ወይም ለንብረቱ መጥፋት የሠራተኛው ቸልተኛነት መኖሩ የተረጋገጠ እንደሆነ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.515/99 አንቀፅ 65	69179	የኢትዮጵያ ጨረር መከላከያ ባለስልጣን እና አቶ ታሪኩ ጫኔ	ህዳር 04/2004	50
17	በሀገ ስልጣን በተሰጠው የመንግስት አካል በግልጽ በተላለፈ መመሪያ መሰረት የሠራተኛን የሥራ ውል ያቋረጠ አሠሪ የሥንብትና የማስጠንቀቂያ ክፍያ እንዲከፍል የሚገደድበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.377/96 አንቀፅ 28, 12(1)(ሀ)	69125	ወ/ሪት ሠላም ተስፋዬ እና አልካን ሃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር	ታህሣሥ 02/2004	53
18	ከሥራ ክርክር ጋር በተያያዘ አሰሪና የሥራ መሪ የሆነ ሰው መካከል የሚፈጠርን አለመግባባት ለመፍታት ተፈጻሚነት ያለው ደንብ (መመሪያ) በስምምነት የተዘጋጀ እንደሆነ ይሄው ደንብ ተፈጻሚ ሊደረግ የሚገባ ስለመሆኑ	60489	አቶ አምባዬ ወ/ማሪያም እና የኢትዮጵያ የአህል ንግድ ድርጅት	ጥር 14/2004	55
19	•ከአሰሪና ሰራተኛ ግንኙነት ጋር በተያያዘ ሰራተኛው ከሥራ ሲሰናበት ከአሰሪው የተረከበውን ንብረት አላስረከበም በሚል ሰራተኛው ሊከፈለው ከሚገባው ክፍያ ቀንሶ ለማስቀረት የሚቻለው በሰራተኛው በኩል ዕዳ ስለመኖሩ መተማመን ላይ ሲደረስ ስለመሆኑ •ሰራተኛው ከተረከበው ንብረት አለመመለስ ጋር በተገናኘ ዕዳ ስለመኖሩ በግራ ቀኙ መካከል ክርክር (አለመግባባት) ያለ እንደሆነ አሰሪው ጉዳዩን በፍ/ቤት አቅርቦ መብቱን ማስከበር ያለበት ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.377/96 አንቀፅ 36-38, 59(1), 53(2)(1)	67382	እነ አበባ ትራንስፖርት ኃ/የተ/የግል ማህበር (ሁለት ሰዎች) እና አቶ አርጋው አበበ	ጥር 04/2004	58
20	•ከአምስት አመት በላይ ያገለገለ ሰራተኛ	73258	እነ ወ/ሮ አበራሽ	ጥር	61

	<p>የጡረታ መዋጮው ተመላሽ የተደረገለት መሆኑ የጡረታ አበል ተጠቃሚ እንደሆነ ተቆጥሮ የሥራ ስንብት የሚያስከለክለው ስላለመሆኑ</p> <p>• በአሰሪና ሰራተኛ ህጉ የጡረታ "አበል" በሚል የተመለከተው ሀረግ የጡረታ መዋጮ ተመላሽንም የሚጨመር ስላለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.345/95 አንቀጽ 2(13),(14) አዋጅ ቁ.494/98 አንቀጽ 2(1)(ሸ)</p>		<p>ፈይሳ (ሶስት ሰዎች)</p> <p>እና</p> <p>ጂ ሰብን ንግድና ኢንዱስትሪ ኃ.የተ.የግል ማህበር</p>	16/2004	
21	<p>• ሠራተኛ በሥራ ቦታና በሥራ ወቅት ሆን ብሎ በራሱ ላይ ለሚያደርሰው ጉዳት አሰሪው ኃላፊነት የማይኖርበት ስለመሆኑ</p> <p>• የአደጋ መከላከያ ደንቦችን በመጣስ ወይም አካሉን ወይም አእምሮውን በሚገባ ለመቆጣጠር በማይችልበት ሁኔታ በአደንዛዥ ዕዕ አስክሮ በሥራ ላይ በመገኘቱ በሠራተኛ ላይ የደረሰ ጉዳት ሆን ተብሎ እንዳደረሰ የሚቆጠርና አሠሪው ጉዳቱን ለመካስ የማይገደድ ስለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 96(ሀ)(ለ), 96(1)</p>	67201	<p>አቶ ምትኩ ኃይሉ</p> <p>እና</p> <p>አቶ መስፍን ጥላሁን</p>	የካቲት 26/2004	64
22	<p>ከስራ ክርክር ጋር በተገናኘ በዲ.ሲ.ፕሊን ተከስሶ በዲ.ሲ.ፕሊን ኮሚቴ ሠራተኛው በፈፀመው የማታለል ድርጊት ጥፋተኛ የተባለ መሆኑን መነሻ በማድረግ የተሰናበተ ሰራተኛ የዲስፕሊን ኮሚቴው አባላት በሥራ ክርክር ሰሚው አካል ፊት ቀርበው የምስክርነት ቃላቸውን ስላልሰጡ ስንብቱ ህገ ወጥ ነው በሚል የሚያቀርበው አቤቱታ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 27(1)(ሐ) እና (መ)</p>	73881	<p>የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን</p> <p>እና</p> <p>አቶ ተፈራ ሹና</p>	የካቲት 27/2004	67
23	<p>የጡረታ አበል ተጠቃሚ የሆነ የመንግስት ሠራተኛ በወንጀል ጉዳይ የተከሰሰና ጥፋተኛ ተብሎ በጽኑ እስራት ቅጣት በተቀጣ ጊዜ የጡረታ መብቱ የሚቋረጥ ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ. 95/1967 አንቀጽ 34 አዋጅ ቁ. 345/1995 አንቀጽ 52(2) እና (3) አዋጅ ቁጥር 209/1955</p>	50590	<p>ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ</p> <p>እና</p> <p>ወ/ሮ በርጌ ኢንኮ</p>	መጋቢት 28/2004	70
24	<p>ከሚሠራበት ድርጅት ብድር ወስዶ ክፍሎ ያላጠናቀቀ ሠራተኛ በገዛ ፈቃዱ ሥራ ሲለቅ ተከፍሎ ያላለቀው ብድር ከሚያገኘው ፕሮቪደንት ፈንድ ሊቀንስ የሚችለው ሠራተኛው ዕዳ እንዳለበት ያመነ እንደሆነ ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 59(1)</p>	71507	<p>ሜድሮክ ወርቅ ማዕድን ኃ.የተ.የግል ማህበር</p> <p>እና</p> <p>አቶ ሰይፋ ተፈሪ</p>	መጋቢት 10/2004	73

25	<p>አንድ ሠራተኛ በአሠሪው በንብረት ላይ ጉዳት አደረሰ የሚባለው ንብረቱ የአሰሪውን ወይም ከአሠሪው ድርጅት ሥራ ጋር ቀጥተኛ ግንኙነት ያለው መሆኑ ሲረጋገጥ ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 27(ሸ)</p>	74400	<p>ግድን ኢንዱስትሪያልና ኮሚርሲያል ኃ/የተ/የግል ማህበር እና አቶ ኃይሉ ናርዬ</p>	<p>ግንቦት 07/2004</p>	76
26	<p>ለትርፍ ያልተቋቋሙ ድርጅቶች (መያይጅ) በስራቸው የሚቀጥሯቸውን ሠራተኞች በተመለከተ አግባብነት ባላቸው የኢትዮጵያ ሕጎች የሚገኙ መሆኑን በመግለጽ ከኢትዮጵያ መንግስት ጋር በመግባቢያ ሰነድ ስምምነት ያደረጉ እንደሆነ በድርጅቶቹ እና በሰራተኞቻቸው መካከል የሚነሱ አለመግባባቶች በስምምነቱ መሠረት እልባት ሊያገኝ የሚገባ ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 3(3)</p>	67996	<p>ሳሳካዋ ግሎባል 2000 ፕሮጀክት እና አቶሽዋድንበር ደቻሳ</p>	<p>ሰኔ 19/2004</p>	79
27	<p>በሥራ ላይ በደረሰ ጉዳት በሞት ምክንያት የሥራ ውል ሲቋረጥ የሠራተኛው የጉዳት ካሣ በመድን ፖሊሲ ተሸፍኖ ሲገኝ የካሣ ክፍያውን ሊጠይቁ ስለሚችሉ ወገኖች፤</p> <p>አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 110(1)(2),134(2),128,129,133 የፍ/ብ/ህ/ቁ. 842, 1732, 1735, 1736, 1734</p>	72645	<p>የኢትዮጵያ መድን ድርጅት እና እነ አቶ ክፍለዩሐንስ ተሰማ (ሁለት ሰዎች)</p>	<p>ሐምሌ 03/2004</p>	82
28	<p>አሰሪ ሲሰራው የነበረው ሥራ በመቀነሱ ወይም በመቀጠቱ ምክንያት ካሉት ሠራተኞች መካከል ከአሥር ፐርሰንት በታች የሆኑትን የሥራ ውል ሚቋረጡ የግድ አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ የሥራ ውላቸው የሚቋረጥና ሥራ የሚቀጥሉትን ሠራተኞች ለመለየት ሊከተለው ስለሚገባ አካሄድ</p> <p>አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 28(8), 29(3)</p>	74230	<p>አቶ አስቻለው ጌታሁን (አስር ሰዎች) እና አልፋ ዩኒቨርስቲ ኮሌጅ</p>	<p>ሐምሌ 17/2004</p>	90
29	<p>የአሰሪና ሠራተኛ ጉዳይ ህግ ውስጥ "እንደ ጥፋቱ ክብደት በሥራ ቦታው አምባገነን ወይም ጠብ አጫሪነት ተጠያቂ መሆን..." በሚል የተመለከተው ሀረግ ሊተረጎምና ተግባራዊ ሊደረግ የሚችልበት አግባብ፤</p> <p>"የሥራ ቦታ" የሚለው ሀረግ አሰሪው (ተቋሙ) ለሥራና ለመኖሪያ በሚል ለሰራተኞች የሚሰጠውን ቦታ እንዲሁም ተፈፀመ የተባለውን የአምባገነን ድርጊት ከሥራ ሰዓት ሙጨ መሆኑንም ጭምር</p>	79105	<p>ወርልድ ቪዥን ኢትዮጵያ እና አቶ መዘምር መክብብ</p>	<p>ሐምሌ 03/2004</p>	94

	የሚያካትት ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 27(1)(ረ),97,4				
30	አሰሪ ደንብን ባልጠበቀ መንገድ ሠራተኛው ወደ ሌላ ቦታ ተዛውሮ እንዲሰራ ተመድቦ ፈቃደኛ አልሆነም በሚል ሠራተኛውን ማሰናበቱ ተገቢ ስላለመሆኑ	77113	አኪኮ ቦዲዋይዘ ኃ/የተ/የግል ማህበር እና አቶ ገረመው አበበ	ሐምሌ 27/2004	97
31	በሥራ ላይ ንብረትንም ሆነ ህይወትን ለአደጋ የሚያጋልጥ ድርጊት መፈፀም ህገ ወጥ በመሆኑ ያለማስጠንቀቂያ ሊያሰናብት የሚችል ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ.377/96 አንቀጽ 27(1)(ቀ) 14(2)(ሀ)	79096	ሪመምበር ዘ ፑረሰት ኮሚዩኒቲ እና ዘውድነሽ ማሞ	ሐምሌ 20/2004	100
32	በሥራ ላይ ከሚደረስ አደጋ ጋር በተያያዘ አደጋው የደረሰው ከሥራ ሰዓትና ከሥራ ቦታ ውጪ ከሥራው ጋር ግንኙነት በሌለው አጋጣሚ እና ከአሰሪው ትዕዛዝ ሳይኖር እንደሆነ አሰሪው ለደረሰው ጉዳት ኃላፊነት የማይኖርበት ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 95, 96, 97	68138	ወ/ሮ ጥሩሰው ጥላሁን (ሶስት ሰዎች) እና ሲቪል ወርክስ አማካሪ መሃንዲሶች ኃ/የተ/የግል ማህበር	ጥር 17/2004	103
33	በፌዴራል መንግስት ሠራተኞች ህግ መሠረት አንድን ጉዳት በሥራ ላይ የደረሰ ጉዳት ነው ለማለት የሚቻልበት አግባብ (ሁኔታ) እና በጉዳቱ ሞት በተከሰተ ጊዜ የጉዳት ካሣ ለሚች ሴተሰብ የሚሰጥበት አግባብ፤ አዋጅ ቁ. 515/99 አንቀጽ 47(2)(ሐ) አዋጅ ቁ. 262/94 አንቀጽ 46(2)(5)(ለ)	61717	ወ/ሮ አበበች አዳኛ በራሳቸውና በህጻን ረቂቅ ተክሉ ስም እና በስራና ከተማ ልማት ሚኒስቴር የተንዳሆ ቤቶች ልማት ፕሮጀክት ጽ/ቤት	ጥር 15/2004	111
34	የሠራተኞች ስንብት ተከትሎ አሰሪ የሆነ አካል የከራካሪ የሆኑ ክፍያዎችን በተመለከተ ሊያዘገይ እንደሚችልና ክፍያ በማዘግየት በሚል ሊቀጣ የሚችለው ከቁጥጥር ውጪ በሆነ ምክንያት ሳይኖር ወይም የሚያከራክር ክፍያ ሳይኖር ያለአግባብ ያዘገዩ እንደሆነ ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 37, 38, 36	74636	ኢትዮ ቴሌኮም እና ትዕግስት ሙሉ-ዓለም (15 ሰዎች)	ሰኔ 21/2004	116

ቤተሰብ

120

35	በፍርድ ቤት የተቋቋመ የውርስ አጣሪ አበል መጠን ሊወሰን የሚችልበት አግባብ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 959, 946-1125	69153	ብርሃኑ ክፍያለው እና እነ ወ/ሮ ሮማን ይርጋ (11 ሰዎች)	ጥቅምት 06/2004	121
36	የጋብቻ ፍቺን በተመለከተ በፍ/ቤት የተሰጠ ውሳኔ ከሌለ በስተቀር የባልና ሚስት የጋራ ንብረትን አስመልክቶ የፍቺ ውጤት የሆነውን የክፍፍል ጥያቄ በፍ/ቤት ማቅረብ አይቻልም ለማለት የሚያስችል የህግ አግባብ የሌለ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀጽ 76	61357	አቶ ፍቅሬስላሴ እሸቱ እና ወ/ሮ ዋጋይጋይም	ህዳር 22/2004	124
37	በባል ወይም በሚስት ለጋራ መተዳደሪያቸው በሚል ከሚካሄድ የንግድ ሥራ ማስኬጃ ጋር በተያያዘ የተገባ ዕዳ የተጋቢዎች የጋራ እዳ እንደሆነ የሚቆጠር ስለመሆኑ የንግድ ህግ ቁ.19 የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92, አንቀጽ 70	68190	የኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና ወ/ሮ አመቤት ቱርጌ	ታህሣሥ 05/2004	127
38	ከባልና ሚስት የጋራ ንብረት ጋር በተገናኘ በጋብቻ ወቅት በአንደኛው ተጋቢ አማካኝነት ከባንክ ወጪ ተደርጎ ለ3ኛ ወገን የተላለፈ (የተሰጠ) ገንዘብ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ የሚገመትበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ፣ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀጽ 85-93	70442	አቶ በቀለ ቱፋ እና ወ/ሮ ባዩሽ እሸቱ	ታህሳስ 30/2004	130
39	የወራሾች የጋራ ሀብት የሆነን ንብረት ለመሸጥና ለማስተላለፍ ወይም በዋስትና ለማስያዝ ወይም የተመደበበትን አገልግሎት ለመለወጥ የጋራ ባለንብረቶቹ ሁሉ ስምምነት አስፈላጊ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1262, 1060(1)	64371	ፍቅረዲን ሰይፈዲን እና እነ አበራ ለማ (አምስት ሰዎች)	ጥር 02/2004	134
40	ከባልና ሚስት የንብረት ክፍፍል ጋር በተገናኘ በአንደኛው ተጋቢ በውርስ የተገኙ ንብረቶች (ሀብቶች) ለልማት በሚል በመፍረሳቸው የተገኘ የካሳ ክፍያ በግብይት እንደተገኘ ተቆጥሮ የግል ስለመሆኑ በፍ/ቤት አልተረጋገጠም በሚል እንደ የጋራ	65708	አቶ አራጋው አበበ እና ወ/ሮ ራሔል ውብሸት	ጥር 02/2004	137

	ሀብት ሊቆጠር የማይችል ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀጽ 58, 57				
41	<ul style="list-style-type: none"> • የጋብቻ ፍቺ ውጤት በስምምነት በሚያልቅበት ወይም በሽማግሌዎች ወይም በባለሞያዎች በሚወሰንበት ጊዜ ውሳኔው ተፈፃሚነት የሚኖረው ለፍ/ቤት ቀርቦ ተቀባይነትን ሲያገኝ ብቻ ስለመሆኑ • ፍቺን እና የፍቺን ውጤት በተመለከተ ውሳኔ የመስጠትና የማዕደቅ ስልጣን የፍ/ቤት ብቻ ስለመሆኑ፤ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀጽ 83(3), 117 የኦሮሚያ ብ/ክ/መ/የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.69/95 እና አዋጅ ቁ.83/96 አንቀጽ 110(5)	69657	ወ/ሮ ሐምዚያ ሼክ ኢብራህም እና አቶ አብዱ ኡስማኤል	የካቲት 28/2004	141
42	በጋብቻ ተሳስረው የነበሩ ሰዎች ግንኙነታቸው አስከፊተቋረጠ ድረስ ለረጅም ጊዜ ተለያይተው በመኖራቸው ብቻ በመካከላቸው ያለው የትዳር ግንኙነት ፈርሷል ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤	67924	ወ/ሮ ምንያ ገ/ሥላሴ እና ወ/ሪት መሠረት ዓለማሁ	መጋቢት 26/2004	144
43	ከባልና ሚስት ጋብቻና ፍቺ ጉዳይ ጋር በተገናኘ የቀረበን ጉዳይ ስልጣን ያለውና ተከራካሪዎቹ ለመዳኘት ፈቃዳቸውን የገለጹለት የሽሪላ ፍ/ቤት ለመዳኘት ፈቃደኛ አለመሆኑን በመግለጽ መዝገቡን የዘጋው እንደሆነ መደበኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን ማስተናገድ የሚገባው ስለመሆኑ፤ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ. አንቀጽ 37(1), 34(5), 78(5),	72420	ወ/ሮ ኬሪያት ያህያ እና ሐጂ ጅሀድ ኡመር	ሚያዝያ 22/2004	148
44	የውርስ ሀብት ማጣራት ጋር በተገናኘ የንብረት አጣሪው የሚች ያለኑዛዜ ወራሾች በሚል የተጠቀሱ ወራሾች በአካባቢው በሚገኘው የመረዳጃ እድር ሰፍሯል በማለት የውርስ ድርሻ አላቸው በሚል የሚያቀርበው የውሳኔ ሀሳብ ህጋዊ ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ህ/ቁ 842, 856, 962, 944(ሀ), 1097, 1113	71895	አቶ ሞላ ንጉሴ እና አቶ ንጉሴ ገለታ	ግንቦት 10/2004	151
45	የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል ጋር በተገናኘ አንድን የጋራ ንብረት በዓይነት ለመካፈል ተጋቢዎቹ ከስምምነት ላይ ለመድረስ ያልቻሉ እንደሆነና ሁለቱም የቅድሚያ ግዢ መብት ጥያቄ ያቀረቡ እንደሆነ ንብረቱ ለጨረታ ቀርቦ እንዲሸጥ	71126	ወ/ሮ ወርቅነሽ ሰብስቤ እና እነ ሻለቃ ባሻ እንደሻው (ሁለት ሰዎች)	ሰኔ 05/2004	154

	<p>በማድረግ ገንዘቡን መካፈል ያለባቸው ስለመሆኑ፤</p> <p>የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ብ/መ/ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 75/96 አንቀጽ 103(1)</p>				
46	<p>ሚች አድርጎት የነበረ ኑዛዜ በተመሳሳይ ንብረት ላይ በጎላ በተደረገና ከሞተ በጎላ ተፈጻሚነት ባለው ስጦታ የተተካ እንደሆነ ኑዛዜው በስጦታው እንደተሻረ የሚያስቆጥረው ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ህ/ቁ. 2428, 2443, 881, 826(2), 856, 898</p>	72286	<p>አቶ ኃ/ስላሴ ወርቁ እና ወ/ሮ ምስራቅ ወርቁ</p>	ሰኔ 19/2004	157
47	<p>በጋብቻ ወቅት በአንደኛው ተጋቢ ስም የተመዘገበና በጋብቻ ወቅት ዕጣው የወጣ የኮንዶሚኒየም ቤት ላይ ያለ መብት የቤቱ ውል ከጋብቻ መፍረስ በጎላ የተፈጸመና ቅድሚያ ክፍያ የተከፈለ መሆኑ (የንብረት ክፍፍል እስካልተፈጸመ ድረስ) ንብረቱን የግል የሚያስብል ስላለመሆኑ</p>	75562	<p>ወ/ሮ ሶፊያ መሐመድ እና አቶ መሐመድ ይመር</p>	ሰኔ 18/2004	160
48	<p>ፍቺን በስምምነት ለመፈጸም ለፍ/ቤት አቤቱታ ያቀረቡ ባል እና ሚስት የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ያደረጉትን ስምምነት ፍ/ቤት ለህግና ለሞራል የማይቃረን መሆኑን በማረጋገጥ ያፀደቀው እንደሆነ ስምምነቱ ተፈጻሚ መደረግ ያለበት ስለመሆኑ፤</p> <p>የተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 80,83(3)</p> <p>የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 277(2)</p>	74376	<p>አቶ ብዙአየሁ ታደሰ እና ወ/ሮ ሰሎሜ ሻወል</p>	የካቲት 27/2004	163
49	<p>አንድ ወንድ ሁለት ሚስቶች ጋር ተጋብቶ በሚገኝ ጊዜ የንብረት ክፍፍል ሊደረግ የሚችልበት አግባብ የፌዴራል የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 102(1),86(1),62(1),63(1) የአማራ ብ/ክ/መ/የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 113(1),97(1),73(1),74(1)</p>	45548	<p>ወ/ሮ አሚናት አሊ እና ወ/ሮ ፋጡማ ውበት</p>	መስከረም 24/2003	167
50	<p>ውል አዋዋይ ወይም ዳኛ ፊት የተደረገ ኑዛዜ በህጉ የተመለከተውን የኑዛዜው መነበብ ሥርዓትን ያላሟላ ከሆነ ህጋዊ ፎርማሊቲን የሚያሟላ እንደሆነ ለመቁጠር የማይቻል ስለመሆኑ፤</p> <p>የፍ/ብ/ህ/ቁ 881(2), 882, 857</p>	70057	<p>እነ ወ/ሮ አበበች ቡልቻ (ሶስት ሰዎች) ተጠራ- የለም</p>	ህዳር 06/2004	171
ውል					174
51	የፍ/ብ/ህ/ቁ 2024(ረ) ድንጋጌ ከስልክ	61331	የኢትዮጵያ	ጥቅምት	175

	አገልግሎት ክፍያ ጋር በተያያዘ ተፈጻሚነት የሌለው ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2024(ረ), 2023, 2022		ቴሌኮሙኒኬሽን ኮርፖሬሽን እና ሚ/ር ጀርመን ግናሆ	10/2004	
52	ከማይንቀሳቀስ ንብረት ሽያጭ ጋር በተገናኘ ሻጭ የሆነ ወገን የሸጠውን ነገር ባለሀብትነት ለገዢው የማስተላለፍ ግዴታ ያለበት ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2875, 2281,1808(2)	61913	ወ/ሮ አታሎማሁ መስፍን እና አጋ አንዴ	ጥቅምት 20/2004	179
53	ተዋዋይ ወገኖች ያደረጉት ውል ምንም እንኳን የተፈፀመ ቢሆንም ውሉ የ3ኛ ወገኖችን መብትና ጥቅም የሚካካ ከሆነ ይህንን በመግለፅ ውሉ ፈራሽ እንዲሆን ይወሰን ዘንድ ለፍ/ቤት አቤቱታ ለማቅረብ የሚቻል ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1806	61808	ወ/ሮ ፀሐይ ፍቃዱ እና እነ አቶ ብቻዬ ተስፋዬ (ሁለት ሰዎች)	ህዳር 07/2004	181
54	አንድ ማህበር ለሰጠው ብድር የሚያገኘውን የወለድ መጠን ከመደበኛው የባንክ ማበደሪያ ወለድ መጠን ክፍ አድርጎ ለማበደር ስለመቻሉና ይኸውም ተፈጻሚ መደረግ ያለበት ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.147/91 አንቀፅ 34(2) አዋጅ ቁ.402/96 አንቀፅ 5 የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1731,1678 የትግራይ ብ/ክ/መንግስት አዋጅ ቁ. 145/2000	62162	መትከል ልምዓት ሁለገብ መ/ህ/ስ ማህበር እና ቁስ ካላዩ ኪሮስ	ህዳር 21/2004	186
55	ከውል መፈፀም ጋር በተገናኘ ተዋዋይ ወገኖች ውልን በተናጠል ለመሰረዝ (unilateral cancellation of contract) ስለሚችሉበት አግባብ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1771, 1774, 1757, 1787, 1785, 1786, 1789, 1788	57280	እነ ሴንትራል ቬኑ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር (አራት ሰዎች) እና እነ አቶ ሰለሞን ከተማ (ሁለት ሰዎች)	ጥር 03/2004	189
56	የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2472 ክብደር ውጪ በሆነ ግንኙነት ከተከፈለ ገንዘብ ጋር በተያያዘ ተፈጻሚ የሚሆንበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2472	64397	አቶ አንዳርጌ እምሩ እና ወ/ሮ ዘሀራ መሀመድ	ጥር 01/2004	200
57	ውሎች በቃል፣ በተለመዱ ጠቅላላ ምልክቶች ወይም ግዴታ ለመግባት መፍቀድን በማያጠራጥር አሰራር በማስታወቅ ሊደረጉ ስለመቻላቸው	71375	ዳሽን የህትመትና የንግድ ስራዎች ኃ/የተ/የግ/ማህበር እና	ጥር 16/2004	203

	የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1681(1)		አቶ ፍብረካ ይሁን		
58	የማይንቀሳቀስ ንብረት ሽያጭ ውል የጠፋብት ሰው የሽያጭ ውሉ የጠፋ ስለመሆኑ ለማስረዳት በሚል የሚያቀርበው ጥያቄ ተቀባይነት ያለውና የሚቀርቡት ማስረጃዎች በተገቢው ሁኔታ ተመርምረው አሳማኝ መሆናቸው ከታወቀ (ሲ.ረ.ጋገጥም) ተከራካሪው የሽያጭ ውሉን በምስክሮች ለማስረዳት የሚያቀርበው ጥያቄ ተቀባይነት ሊኖረው የማገባ ስለመሆኑ የፍ/ሀ/ብ/ሀ/ቁ 2003,2002	69208	ወ/ሮ ንፁህ በላይ እና ወ/ሮ ምንትዋብ አዳነ	መጋቢት 10/2004	206
59	በወለድ አገድ ውል መሰረት የማይንቀሳቀስ ንብረቱን ያስያዘ ተዋዋይ ወገን በውል የተገለፀው ጊዜ ካለፈ በኋላም በማናቸውም ጊዜ ዕዳውን ከፍሎ ንብረቱን ለማስለቀቅ የሚችል ስለመሆኑ፣ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 3128/2/ 3117-3130	72463	እነ አቶ ንጉሴ ሀይሌ (ሁለት ሰዎች) እና አቶ ሁራሣ ደበል (ሁለት ሰዎች)	መጋቢት 26/2004	209
60	እንደ ውል አልተፈፀመልኝም በሚል የጉዳት ኪሣራ ጥያቄ በቀረበ ጊዜ ፍ/ቤቶች የጥያቄ አቅራቢውን ተነፃፃሪ የውል ግዴታ ግምት ውስጥ በማስገባት የጉዳት ኪሣራ ሊወሰኑ የሚገባ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1771, 1802	69915	ሻምበል ይኩኖ ለገሠ እና አቶ መሐመድ በሽርና ቤተሰቦቹ ጨው አምራች ኃ/የተ/የግል ማህበር	ሚያዝያ 25/2004	211
61	በሰነድ ላይ የተመለከተ ፊርማ በተካደ ጊዜ ሰነዱ ሲፈረም የነበሩ የምስክሮችን ቃል በመስማትና በሌሎች ማስረጃዎች ፊርማው የማን እንደሆነ ለማረጋገጥ /Authenticate ለማድረግ/ የሚቻል ስለመሆኑ፣ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2472(1) እና (3)	71927	ቄስ አብርሃ ቦርሄ እና ወ/ሮ ብርነሽ ሕሉፍ	ሚያዝያ 10/2004	215
62	የፀና የውል ግዴታ የገባ ሰው ውሉ በፍርድ እንዲሰረዝ ለመጠየቅ የሚችለው ሌላኛው ተዋዋይ ወገን ግዴታውን በአግባቡ ያልፈፀመ (ያልተወጣ) እንደሆነ ወይም የፈፀመው ፍፁም ባልሆነ አኳኋን ከሆነ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1784 1785(2),(1)	66935	አቶ ሽመልስ አበራ እና አቶ ጌታቸው አያልቄ	ሰኔ 05/2004	218
63	አንድ ቀድሞ በመያዣ የተሰጠ የማይንቀሳቀስ ንብረት ካርታ ቁጥሩና የቤት ቁጥሩ ተለውጦ እንዲሁም ቀደም ሲል የነበረው ቤት ፈርሶ በቦታው ላይ አዲስ ቤት ተሠርቶና አዲስ ካርታና የቤት ቁጥር ተሰጥቶ በተገኘ ጊዜ አዲሱን ቤት በመያዣ የያዘ አበዳሪ ቀድሞ የነበረውን ቤት	75902	የኮንስትራክሽን እና ቢዝነስ ባንክ አ.ማ እና የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ	ሰኔ 22/2004	224

	በመያዣ ከያዘው አበዳሪ የቅድሚያ መብት ያለው ስለመሆኑ፤ በፍ/ብ/ሀ/ቁ. 3052, 3066				
64	ከስጦታ አድራጊው ሞት በኋላ ተፈጻሚ የሚሆን የስጦታ ውልን በተመለከተ ስለ ኑዛዜ የተደነገጉት ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት ያላቸው ስለመሆኑ፤ የማይንቀሳቀስ ንብረትን አስመልክቶ የሚደረግ ስጦታ በህጉ በግልጽ የሚደረግ ኑዛዜ አስራርን በተከተለ መልኩ መደረግ ያለበት ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.881, 2428, 2443, 2436	61421	አቶ ጌታቸው በየነ እና እነ የሕፃን ታቦት በቀለ (ሁለት ሰዎች)	ሐምሌ 17/2004	227
65	በአሰሪው በኩል የተመቻቸን የውጪ የትምህርት እድል ተጠቃሚ በመሆን በምትኩ ለተወሰነ ጊዜ ለማገልገል ከተደረገ ውል ጋር በተገናኘ ሠራተኛው በውሉ ያለበትን ግዴታ እንዲወጣ ከሚጠበቅበት ጊዜ በፊት ከአሰሪው ፈቃድና እውቅና ውጪ ለሌላ ትምህርት ወደ ሌላ አገር በመዛወር የመጀመሪያው ውል ውጤት እንዳይኖረው ያደረገ እንደሆነ ሠራተኛው በውሉ የተመለከተውን ግዴታ ለመፈፀም እንዳልቻለ የሚያስቆጥረው ስለመሆኑ	70963	ሐዋሳ ዩኒቨርሲቲ እና እነ አቶ ተመስገን ማጉሌ (ሁለት ሰዎች)	የካቲት 30/2004	231
66	የማይንቀሳቀስ ንብረት ሽያጭ ውል ጋር በተገናኘ ውል መኖሩን በማመን ነገር ግን ውሉ በፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1723 መሠረት የተከናወነ አይደለም በሚል የሚቀርብ ክርክር ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፤ • በፍ/ብ/ሀ/ቁ.1723(1) መሠረት የሚከናወን የማይንቀሳቀስ ንብረት ሽያጭ ምዝገባ ዓላማ በተዋዋይ ወገኖች መካከል ውል መኖሩን ለማስረዳት ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1723(1),2878	36887	ወ/ሮ አልጋነሽ አበበ እና እነ አቶ ገብሩ እሸቱ (ሁለት ሰዎች)	ህዳር 18/2001	233
67	ስለ አስፈላጊ አደራ እና የማስረጃ አይነት የፍ/ብ/ሀ/ቁ.2782,2800,2802,2472	64887	አቶ አደም የሱፍር እና አቶ ከብዱሠላሣ ሙሐመድ	ሐምሌ 29/2003	236
ወንጀል 239					
68	በአንድ ጉዳይ ድጋሚ ክስ ወይም ድጋሚ ቅጣት (principle of double jeopardy) ክልክል ስለመሆኑ የተደነገገው መርህ	60217	እነ ም/አ/ር ኃይላይ አስገለ (ሁለት ሰዎች)	ጥቅምት 15/2004	240

	ሊተረጎም ስለሚችልበት አግባብ የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 23 የወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ.42(1)(ሀ)		እና የቤ/ገ/ፍትሕ ቢሮ		
69	<ul style="list-style-type: none"> ፍርድ ቤቶች በወንጀል ጉዳይ የዋስትና ጥያቄን ላለመቀበል ሥልጣን (discretion) ያላቸው ስለመሆኑ፤ ዋስትናን ለመከልከል ፍ/ቤቶች የሚሰጡት ምክንያት በቂና ህጋዊ ናቸው ሊባሉ የሚችሉበት አግባብ፤ የወ/መ/ህ/ሥ/ሥ/ቁ.67 	67874	እነ አቶ ፅጌብርሃን ተሰራ (ሁለት ሰዎች) እና የኢትዮጵያ ገቢዎችና የጉምሩክ ባለስልጣን	ጥቅምት 23/2004	243
70	ማዕድናትና የክበፍ ድንጋዮችን ከማዘዋወርና ለሽያጭ ከማቅረብ ጋር በተገናኘ ስለሚኖር የወንጀል ኃላፊነት፤ የወ/ህ/ቁ 346፣347፣378 አዋጅ ቁ. 52/85 አንቀጽ 53(1), (5), 26(4) ደንብ ቁ. 182/80/ አንቀጽ 30(1)(ሀ), 3(ለ) እና 4(ሐ), 38-40 አዋጅ ቁ. 591/2000 አንቀጽ 26(1)(ለ)	60345	የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን እና ገዳ ፎጫ በሊ-ግለሰቦቹ (ሶስት ሰዎች)	ሕዳር 07/2004	247
71	በተመሳሳይ ሰዓትና ቦታ ከአንድ አይነት የወንጀል ድርጊት ጋር በተያያዘ በሁለት የተለያዩ የወንጀል ክሶች የተከሰሰ ተጠርጣሪ በአንዱ የወንጀል ክስ የተመለከቱ ፍሬ ነገሮች መከሰት ጋር በተገናኘ ጥፋተኛ ለማለት ያልተቻለ እንደሆነ በሌላኛው ክስ ጥፋተኛ ለማድረግ የማይቻል ስለመሆኑ የወ/ህ/ቁ 407(ሐ), 670, 677 የወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 141, 142, 149(1)	65325	ሣጅን ታዬ ተክለጌይማኖት እና የሐዋሳ ከተማ ክፍተኛ መርማሪ	ህዳር 22/2004	256
72	<ul style="list-style-type: none"> በወንጀል ጉዳይ የተሰጠ ውሣኔ በዚያው ጉዳይ በፍትሐብሔር ክርክር አግባብነትና ብቃት የሚኖረው በወንጀል ክሱ ተከላኹ በወንጀል ፍ/ቤቱ ጥፋተኛ ተብሎ የተወሰነ ከሆነና ወደዚህ ድምዳሜ ለመድረስም በወንጀሉ ጉዳይ የተሰሙት ማስረጃዎች በፍ/ብሔሩ ጉዳይም ቀርበው የተሰሙ መሆን ያለባቸው ስለመሆኑ፤ በወንጀል ጉዳይ የቀረበ ማስረጃ ለፍትሐብሔር ጉዳይ አግባብነትና ብቃት የሚኖረው በሁለቱም ጉዳዮች የተሰሙት ማስረጃዎች አንድ አይነት ሲሆኑ ስለመሆኑ፤ በወንጀልና በፍ/ብሔር ጉዳይ የተሰሙት ማስረጃዎች የተለያዩ ከሆነ እና በወንጀል 	46386	አቶ ሃይሉ ተስፋኤ እና አቶ ብርሃነ መብራቱ	ታህሣሥ 06/2004	259

	ጉዳይ ክስ የቀረበበት ነጥብም ከፍ/ብሔራዊ ክስ ጋር ግንኙነት የሌለው ከሆነ በወንጀል ክስ ተጠያቂ መሆን ሁልጊዜ በፍ/ብሔር ክስ ኃላፊነትን የሚያስከትል ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.2149 የወንጀል ህግ ቁጥር 702(2)				
73	ምንጩ ያልታወቀ ንብረትና ገንዘብ ይዞ በመገኘት ወንጀል አንድ ሰው ተጠያቂ የሚሆነው የምዝገባ ሥርዓት የተዘረጋ እንደሆነ ብቻ ነው ለማለት የሚያስችል የህግ አግባብ ስላለመኖሩ የወ/ሀ/ቁ.419	67411	እነ አቶ ታረቀኝ ተክሉ ገመዳ (ሶስት ሰዎች) እና የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ የሥነ ምግባርና የፀረ ሙስና ኮሚሽን	ታህሣሥ 30/2004	262
74	በወንጀል ህግ ቁጥር 448 ስር አንድ ሰው ለፍትህ እርዳታ ለመስጠት እንቢተኛ ሆኗል በሚል ወዲያውኑ ጉዳዩን በያዘው ፍ/ቤት ለመቅጣት ስለሚቻልበት አግባብ የወ/ሀ/ቁ 448(1), (3), 23(2), 58	67777	እነ ተወልደ ብስራት (ሶስት ሰዎች) ተጠሪ የለም	ታህሣሥ 04/2004	266
75	በኤግዚቢ.ቤትነት በፖ.ሊ.ስ ከተያዙ ንብረቶች ጋር በተገናኘ የንብረቶቹ ባለቤት ነኝ የሚል ወገን ንብረቱ ይመለስለት ዘንድ በፖ.ሊ.ስ ጽ/ቤቱ ላይ የሚያቀርበው ክስ በተገቢው ማስረጃ ተጣርቶ እልባት ሊሰጠው የሚገባ ስለመሆኑ	62504	አቶ ታደሰ ናማጋ ሀያቱ እና የፌዴራል ፖ.ሊ.ስ ወ/ምርመራ መምሪያ ዋና ሣጅን ደምሴ ሰጠኝ	ታህሣሥ 06/2004	271
76	አንድ ሰው በወንጀል ህግ አንቀጽ 407 መሰረት በስልጣን ያለአግባብ መገልገል ወንጀል ጥፋተኛ ተደርጎ ቅጣት ሊጣልበት የሚችልበት አግባብ፤ የመ/ሀ/ቁ 407(1)(ሀ)	60518	አቶ ፈለቀ ሊቤ እና የደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ / የስነ- ምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን	ጥር 15/2004	273
77	አንድ ሰው በወንጀል ህግ አንቀጽ 598(2) መሰረት በህገ-ወጥ መንገድ ኢትዮጵያዊያንን ወደ ውጪ አገር ልኳል በሚል ጥፋተኛ ተብሎ ሊቀጣ ስለሚችልበት አግባብ የወ/ሀ/ቁ 598(2)	71753	አቶ ወርቅነህ ዳቲ እና የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ	ጥር 03/2004	277
78	•የግንባታና የኮንስትራክሽን ማዕድን ማውጣት ሥራ ጋር በተያያዘ	69822	ዲ - ኤም - ሲ ኮንስትራክሽን	ጥር 15/2004	280

	<p>በሚመለከተው የመንግስት አካል የተሰጠ የፀና ፈቃድ ሣይኖር ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ የመግዛትና የመሸጥ ውል መፈፀም በወንጀል ተጠያቂነትን ሊያስከትል ስለመቻሉ</p> <p>•ህገ ወጥ ወይም ወንጀል ስለመሆኑ የተደነገገ ጉዳይ ጋር በተያያዘ የተደረጉ ውለታዎችን (ውሎችን) በህግ ኃይል እንዲፈፀሙ በሚል ሰፍ/ቤት ጥያቄውን በቀረበ ጊዜ ዳኞች ጥያቄውን ውድቅ ማድረግ የሚገባቸው ስለመሆኑ</p> <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1718, 1716 የወ/ሀ/ቁ.353(1)(ለ) አዋጅ ቁ.52/85 አንቀፅ 53(5) ደንብ ቁ.182/86 አንቀፅ 39</p>		<p>ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር</p> <p>እና</p> <p>አቶ ኢብራሂም ኢቲሶ</p>		
79	<p>•የሥራና ሠራተኛን ማገናኘት አዋጅ ቁ.632/2002 በመተላለፍ ሊኖር ስለሚችለው የወንጀል ተጠያቂነት</p> <p>•ከቀረበ የወንጀል ክስ ጋር በተያያዘ የግል ተበዳይ የሆነ ሰው ቀርቦ ካልመሰከረ በስተቀር ክሱን ለማስረዳት የሚቀርቡ ሌሎች ማስረጃዎች ተከላኹን ጥፋተኛ ለማለት ብቁ አይደሉም ሊባል የሚችልበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.632/2002 አንቀፅ 16(1)(መ), 18(1)(ሀ), 20(2), 40(3)</p>	71184	<p>ዓሕመድልሃዲ ካህሳይ</p> <p>እና</p> <p>የፌዴራል ዓቃቤ ህግ</p>	ጥር 18/2004	286
80	<p>የመንግስት ሰራተኛ ሳይሆኑ ነገር ግን ከመንግስት ሰራተኞች ጋር የጥቅም ትስስር በመፍጠር በህዝብና በመንግስት ጥቅም ላይ ጉዳት ማድረስ በሙስና ወንጀል ሊያስጠይቅ የሚችል ስለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.434/97 አንቀፅ 7 የወ/ሀ/ቁ.407(1)(ሀ),33</p>	60542	<p>አቶ ተክለድንግል ገ/ሚካኤል</p> <p>እና</p> <p>የፌ/ሥ/ም/ፀ/ሙስና ኮሚሽን</p>	የካቲት 27/2004	289
81	<p>•ከመንግስት ሰራተኞች ውጪ በሆኑ ሰዎች የሚፈፀሙ የሙስና ወንጀሎችን በተመለከተ የፌዴራል ሥነ ምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን ክስ ሊያቀርብ ስለመቻሉ</p> <p>•ኮሚሽኑ የወንጀል ክስ ለመመስረት ስልጣን ከተሰጠው ጉዳዮች ጋር በተያያዘ ወይም ወንጀል ፈፅሟል ተብሎ የተከሰሰ ሰው ከሙስና ወንጀሉ ጋር አንድ ላይ መከሰስ ያለበትን የወንጀል ድርጊት አንድ ላይ (አጣምሮ) ሊያቀርብ ስለመቻሉ</p> <p>የወ/ሀ/ቁ 379(2), 375, 404(4)(3)</p>	64612	<p>እነ ሐሰን አማን መሐመድ (ሁለት ሰዎች)</p> <p>እና</p> <p>የፌ/ሥ/ፀረ-ሙስና ኮሚሽን</p>	የካቲት 27/2004	292

	አዋጅ ቁ. 434/97 አንቀጽ 58 አዋጅ ቁ.236/93 አንቀጽ የወ/መ/ሀ/ሥ/ሥ/ቁ.110				
82	አንድ የወንጀል አፈፃፀም ተግባር ሙከራ ደረጃ ላይ ደርሷል (Attempt) ሊባል የሚችልበት አግባብ የወ/ሀ/አ 32(1)(ሀ),27(1),671(1)	66856	ውድማ አበጀ እና የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክልል	መጋቢት 26/2004	296
83	የትራፊክ ደንብ መተላለፍ ጋር በተያያዘ የክስ ቻርጅን ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆን በወ/ሀ/አ.438 በየመንግስት ሥራን ማሰናከልና የመተባበር ግዴታን መጣስ ወንጀል ሊያስጠይቅ ስለመቻሉ፣ የወ/ሀ/አ.348	73953	ከፋለ ሰፊነት እና የአማራ ክልል ዓ/ህግ	መጋቢት 13/2004	299
84	በወንጀል ጉዳይ በተሰጠ ውሳኔ ቅሬታ ያለው ወገን ይግባኙን ሥልጣን ላለው ፍ/ቤት ለማቅረብ በህጉ ተለይቶ ስለተመለከተ የጊዜ ገደብ፣ የወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ 187(2)	73264	የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባልስልጣን እና እነ አቶ አልፈድል አሻፊ (ሶስት ሰዎች)	ሚያዝያ 9/2004	302
85	• በወንጀል ፍርድ ሂደት አንድ ጉዳይ ተከላኸ በሌለበት ወይም በክርክሩ ሂደት ተሳታፊ ሳይደረግ (ሳይሆን)(default procedure) ነው የታየው ለማለት ስለሚቻልበት አግባብ፣ • የቅጣት አስተያየት በሚሰጥበት ጊዜ ያለመቅረብ ተከላኸ በሌለበት የተሰጠ ውሳኔ ነው ሊያስብል የማይችል ስለመሆኑ፣ የወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.161, 164, 197, 202, 149 (4) (1) የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 20(4))	76909	ወ/ሮ ፈትያ አወል እና የፌዴራል ዐቃቤ ህግ	ግንቦት 10/2004	205
86	ማንኛውም ሰው በወንጀል ህግና ሥርዓት መሠረት ተከሰሶ የመጨረሻ በሆነ ውሳኔ ጥፋተኝነቱ በተረጋገጠበት ወይም በነፃ በተለቀቀበት ወንጀል እንደገና አይከሰስም ወይም አይቀጣም (Principle of Double Jeopardy) በሚል የሚታወቀው የወንጀል ህግ መርህ ሊተረጎምና ሥራ ላይ ሊውል የሚችልበት አግባብ፣ • አንድ በወንጀል የተከሰሰ ሰው በድጋሚ የቀረበበትን የወንጀል ክስ በአንድ ጉዳይ በድጋሚ	72304	የትግራይ ክልል አጽቢ ወረዳ ዐቃቤ ሕግ እና ተማሪ ሐጎስ ወልደሚካኤል	ሰኔ 18/2004	308

	<p>ያለመከሰስና ያለመቀጣት መብቱ ተጥሷል በሚል ክርክር ለማቅረብ ሊሟሉ ስለሚገቡ ህጋዊ መስፈርቶች፤</p> <ul style="list-style-type: none"> • ዐቃቤ ህግ በአንድ ተከላሽ ላይ የወንጀል ክስ ከማቀርቡ በፊት ተከላሹ አንድ ወንጀል በመፈፀም ሀሣብ የሠራው አንድ የወንጀል ድርጊት ያስከተላቸውን ወይም ሊያስከትላቸው የሚችላቸውን ውጤቶች ሁለተኛዎ በሆነ መንገድ በማገናዘብ አግባብነት ያላቸውን የህግ ድንጋጌዎች በመለየትና በመጥቀስ የወንጀል ክሱን በጥንቃቄ የማቅረብ ግዴታ ያለበት ስለመሆኑ፤ <p>የወ/ሀ/አ 2(5), 24(1) የወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 130,131, 41, 111, 112 የኢ.ፌ.ዲ.ሪ.ህግ መንግስት አንቀጽ 23,13(2)</p>				
87	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ ተከላሽ የመከላከያ ማስረጃ እንዲያቀርብ በሚል ፍ/ቤት በሚሰጠው ብይን ላይ ይግባኝ ለማቅረብ የሚያስችል የህግ መሠረት የሌለ ስለመሆኑ የሙስና ክስ ከሚመራበት ሥርዓት ጋር በተገናኘ ተከላሽ የሆነ ተከራካሪ ወገን ይግባኝ ለማቅረብ ስለሚችልባቸው ህጋዊ ጉዳዮች፤ • ለሰበር ችሎት የሚቀርቡ ማናቸውም ጉዳዮች የይግባኝ አቅራቢ ሥርዓትን ያጠናቀቁና የመጨረሻ ፍርድ የተሰጠባቸው መሆን የሚገባቸው ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ. 25/88 አንቀጽ 22 አዋጅ ቁ. 434/97 አንቀጽ 36(2) 40, 55 አዋጅ ቁ. 236/93</p>	74041	<p>እነ አንተነህ መኮንን (አራት ሰዎች) እና የፌዴራል ሥነ ምግባርና ፀረ ሙስና ኮሚሽን ዐ/ሕግ</p>	ሰኔ 04/2004	313
88	<p>አንድ ሰው በወ/ሀ/አ. 675(1) የተመለከተውን የወንጀል ድርጊት ፈጽሟል በሚል ሊከሰስና ጥፋተኛ ተብሎ ሊቀጣ ስለሚችልበት አግባብ፤</p> <p>የወ/ሀ/አ.675(1),23</p>	74530	<p>ጀማል መሐመድ እና የፌዴራል ዐ/ህግ</p>	ሰኔ 22/2004	316
89	<p>አንድ ሰው በወ/ሀ/አ. 429 ጉቦ ማቀባበል የወንጀል ድርጊት ክስ ሊቀርብበትና ጥፋተኛ ተብሎ ቅጣት ሊጣልበት ስለሚችልበት አግባብ፤</p> <p>የወ/ሀ/አ. 429,23(4,(1),58)</p>	78793	<p>አቶ ብስራት ወልደመስቀል እና የኢትዮጵያ ገቢዎችና</p>	ሰኔ 21/2004	320

			ጉምሩክ ባለስልጣን		
90	በፍ/ቤት የወንጀል ክስ ቀርቦ የጥፋተኝነት ውሳኔ በተሰጠበት የወንጀል ድርጊት ወንጀልኛው በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ ያገኘው ንብረት ለመንግስት እንዲወረስ መደረግ ያለበት ስለመሆኑ፤ የወ/ህ/አ 98(1)(2),	66943	እነ ታምራት ገለታ (አራት ሰዎች) እና የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ	ሐምሌ 18/2004	324
91	በወንጀል ጉዳይ የተከሰሰ ሰው የወንጀል ድርጊቱን ስለመፈፀሙ ለማስረዳት መቅረብ የሚገባው የማስረጃ አይነት ለጉዳዩ ቀጥተኛ ተዛማጅነት ያላቸው ፍሬ ነገሮች ለማስረዳት የሚችልና ድርጊቱ ሲፈፀም አይቻለው ወይም/እና ሰምቻለው የሚል ቀጥተኛ ማስረጃ ብቻ ነው ለማለት የሚያስችል የህግ መሠረት የሌለ ስለመሆኑ የወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 137, 141, 149	75922	እነ አፈወርቅ ሌሊሳ (ሁለት ሰዎች) እና የደቡብ-ብ/ብ/ሕ/ክ ልላዊ መንግስት	ሐምሌ 04/2004	329
92	አንድ የወንጀል ድርጊትን ማስረዳት ጋር በተያያዘ የአካባቢ ሁኔታ ማስረጃ (circumstantial evidence) በይዘቱ አንድ ክስተት ከመፈጠሩ በፊት፣ ክስተቱ ሲፈጠር ወይም ድርጊቱ ሲፈፀምና ክስተቱ ከተፈጠረ ወይም ድርጊቱ ከተፈፀመ በኋላ፣ ያሉትን አካባቢያዊ ሁኔታዎች የሚያሳይና የሚገልጽ በመሆኑ ህጋዊ ተቀባይነት ያለው ስለመሆኑ፤ የወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 137(1)	75980	ስማቸው ልንገርህ ዓለሙ እና የገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን የደቡብ ክልል ቅርንጫፍ	ሐምሌ 02/2004	322
93	የባንክ ሥራ ጋር በተገናኘ የሥራ አመራር ላይ ጉድለት በመፈፀም ስለሚደረግ ወንጀል፤ የወ/ህ/አ. 703	77989	እነ አቶ ሰይኩን ብርሃኑ (አምስት ሠዎች) እና የፌዴራል ዐ/ህግ	ሐምሌ 04/2004	337
94	የወንጀል ህግ አንቀጽ 692(1)ን በመተላለፍ አንድ ሰው በወንጀል ተጠያቂ ሊሆን ስለሚችልበት ሁኔታ፤ የወ/ህ/አ. 692,32(1)(ለ)	77592	ተካልኝ ጌታቸው እና የፌ/ዐ/ሕግ	ሐምሌ 27/2004	347
95	አንድ ወኪል ከወካዩ በውክልና ስልጣኑ የወሰደውን ንብረት ለመመለስ ፈቃደኛ ያለመሆኑ በወንጀል ህጉ አንቀጽ 676(2) ድንጋጌ መሰረት ሊያስጠይቀው ስለመቻሉ የወ/ህ/ቁ 676(2)	67408	አቶ ፋሲል በላይነህ እና የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ	ጥር 01/2004	350
96	በወንጀል ጉዳይ የተከሰሰ ሰው የዋስትና መብቱ በፍ/ቤት ከተከበረለት በኋላ ህጋዊ	73569	አቶ ደረጀ ጎሳዬ እና	ጥር 17/2004	353

	ምክንያቶችን በማቅረብ የዋስትና መብቱን በመተው ያስያዘው ገንዘብ ተመልሶለት ጉዳዩን ማረጋገጫ ቤት ሆኖ ለመከታተል የሚያቀርበውን ጥያቄ ውድቅ ለማድረግ የሚያስችል የህግ አግባብ የሌለ ስለመሆኑ፤		የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን አቃቤ ሕግ		
97	በወንጀል የተከሰሱ የመከላከያ ሰራዊት አባላት በግላቸው ጠበቃ ለማቆም የማይችሉ በሆነ ጊዜ በመንግስት ወጪ የጠበቃ ድጋፍና እርዳታ ሊያገኙ የሚችሉበት አግባብ፤ የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 20(5) አዋጅ ቁ.27/88 አንቀጽ 35 አዋጅ ቁ.123/90 አዋጅ ቁ.27/885	65566	የሀገር መከላከያ ሚኒስቴር ወታደራዊ ተከላካይ ጠበቃ እና የኦሮሚያ ክልል ዐ/ህግ	ታህሣሥ 04/2004	357
98	የሰበር ችሎት ፍሬ ጉዳይ የማጣራት ማስረጃ የመመዘንና የመመርመር ስልጣን የሌለው ቢሆንም በሥር ፍ/ቤቶች ወይም የዳኝነት ስልጣን የተሰጣቸው ሌሎች አካላት መሰረታዊ የሆነ የዳኝነት አካሄድ ስርዓትን ሳይከተሉ፤ መመስረት የሚገባቸውን ጭብጥ ሳይመሰርቱና ጭብጡን የማስረዳት ግዴታ (Burden of proof) ያለበት ተከራካሪ ወገን የማስረዳት ግዴታውን በአግባቡ እንዲወጣ ሳያደርጉና መጣራት ያለበትን (የሚገባውን) ፍሬ ጉዳይ ሳያጣሩ የሰጡትን ውሳኔ በሰበር አይቶ ለማረም ስልጣን ያለው ስለመሆኑ፤ በወ/ሀ/አ. 419	63014	እነ አቶ ወርቅነህ ከንባቶ (ሁለት ሰዎች) እና የደቡብ ክልል የሥነ ምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን	ሚያዝያ 09/2004	359
የንግድ ህግ					366
99	•በባህር ላይ እቃ አመላላሽ በእቃዎች ላይ ለደረሰ ጉዳት በኃላፊነት ሊጠየቅ ስለሚችልበት አግባብ፤ •በባህር ላይ እቃን ለማመላለስ የውል ግዴታ የገባ ወገን ከእቃዎቹ መጉዳት ጋር በተያያዘ ስላለበት የኃላፊነት አድማስና ከኃላፊነት ነፃ ሊደረግ የሚችልበት አግባብ የባህር ህግ ቁ.196,138,205,197,180(3)	54117	ግሎባል ኢንሹራንስ ኩባንያ አ.ማ እና የኢትዮጵያ ንግድ መርከብ አ.ማ	ጥቅምት 13/2004	367
100	እቃን ከማንኛውም ጋር በተገናኘ ከእቃው አደገኛ (ጉዳት አድራሽ) ባህሪ የተነሣ ዕቃውን በሚያንገዘው ተሽከርካሪ ላይ ለደረሰ ጉዳት የእቃው ባለቤት (ባለንብረት) የዕቃውን በአግባቡና በጥንቃቄ አለመታሸግ (አለመያዝ) ጋር በተገናኘ በኃላፊነት ሊጠየቅ ስለመቻሉ	60385	ጎልደን ሮዝ አግሮ ፋርምስ ኃ/የተ/የግ ማህበር እና አቶ ሐሊፎም ተስፋ ማሪያም	ጥቅምት 24/2004	371

	የንግድ ህግ ቁ.578(2)				
101	<p>ከንግድ ስም አሰጣጥ ጋር በተያያዘ የንግድ ሚኒስቴር በሚሰጠው ውሳኔ ቅሬታ ያለው ወገን አቤቱታ በይግባኝ ሊስተናገድ የሚችልበት አግባብ</p> <p>አዋጅ ቁ.686/2002 አንቀጽ 6, 7, 30, 2(9), 16, 61</p>	69603	<p>አቶ ሀብተወልድ ዘርጋው የጄትሮ የስራ አመራር የማማከር አገልግሎት ድርጅት</p> <p>እና</p> <p>እነ አቶ ሳሙኤል አሰፋ የጄትሮ ሊደርሺፕ ኤንድ ማኔጅመንት(ሁለት ሰዎች)</p>	ህዳር 08/2004	374
102	<p>ከንግድ ስም ወይም ምልክት ምዝገባ ጉዳይ ጋር በተገናኘ በሚመለከተው ተቋም በተሠጠ ውሳኔ ቅሬታ ያለው ወገን ያለው መብት በይግባኝ ሥርዓት የማሳረም ስለመሆኑ፤</p> <p>አዋጅ ቁጥር 501/98/ አንቀጽ 6,17,36,49</p>	63454	<p>ዳት ኢንተርናሽናል ትራዲንግ ኃ/የተ/የግ/ማ/ባለቤት ዶ/ር ጤና አብተው</p> <p>እና</p> <p>እነ የኢትዮጵያ አክሲዮኖች ንብረት ዕ/ቤት (ሁለት ሰዎች)</p>	የካቲት 26/2004	378
103	<ul style="list-style-type: none"> •ለገንዘብ እዳ የሚሰጥ ዋስትና አንድ የመድን ተቋም ከሚሰጣቸው አገልግሎቶች መካከል አንዱ ስለመሆኑ፤ •በመድን ሰጪ ድርጅቶች ተዘጋጅቶ የሚሰጥ የገንዘብ የዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) ስለሚኖረው ውጤት •የገንዘብ የዋስትና የግዴታ ሰነድ ሊያሟላቸው የሚገቡ ፎርማሊቲዎች እና አቤቱታ ከማቅረብ ጋር በተያያዘ ተፈጻሚነት ስለሚኖረው የይ.ር.ጋ ደንብ <p>አዋጅ ቁ.86/86 አንቀጽ 2</p> <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1845, 1922(2)(3), 1725(ሀ), 1727, 1926, 1929, 1930, 1931</p> <p>የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ መመሪያ ቁጥር 23/2002 አንቀጽ 1(1), 2(1) መመሪያ ቁጥር 24/2004 አንቀጽ 1(3), 2(1), 3</p>	36935	<p>አፍሪካ ኢንሹራንስ (አ.ማ)</p> <p>እና</p> <p>የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ</p>	የካቲት 27/2004	383

	የንግድ ህግ ቁ.36(1)(2), 121(ሰ) አዋጅ ቁ.110/90 አንቀጽ 2(2) አዋጅ ቁ.57/89 አንቀጽ 2(18)				
104	<ul style="list-style-type: none"> • ስለ የመልካም ሥራ አፈፃፀም ዋስትና (Performance Guarantee Bond) • የመልካም ሥራ አፈፃፀም ዋስትና ውል በባህሪው ከመድን ውል የሚለይና በፍትህ-ብሔር ሕግ ድንጋጌዎች የሚገዛ ስለመሆኑ፤ <p>የፍ/ብ/ህ/ቁ 1921, 1719, 1720, 1727, 1719(2), 1920, 1845, 1924(1), 1922(3), 1926</p> <p>የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ መመሪያ ቁ23/2002 አንቀጽ 1(1), የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ መመሪያ 24/2002 አንቀጽ 1(3)</p> <p>የንግድ ህግ ቁ. 654(1), 657(1), 712 አዋጅ ቁ. 57/1989 አዋጅ ቁ 648/2001 አንቀጽ 2/20 አንቀጽ 2(18) አዋጅ ቁ. 110/90 አንቀጽ 2(2)</p>	47004	የኢትዮጵያ መድን ድርጅት እና ባሌ ገጠር ልማት ድርጅት	መጋቢት 11/2004	392
105	<ul style="list-style-type: none"> • አንድ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር እንዲፈረስ ለመጠየቅ በቁና ህጋዊ መስፈርቶች መሟላታቸው መረጋገጥ ያለበት ስለመሆኑ፤ • የማህበር ሥራው በአግባቡ አልተመራም ከሚል ጥያቄ ጋር በተያያዘ አግባብነት ያለው አካል የማህበሩን መተዳደሪያ ደንብ ወይም ሌሎች አግባብነት ያላቸውን ህጎች መሠረት በማድረግ እንዲስተካከል ለመጠየቅ የሚችል ስለመሆኑ፤ <p>የንግድ ህግ ቁጥር 217, 218, 511, 543</p>	71134	አቶ ያሬድ ሲሳይ እና አልግሪን አግሮ ኢንዱስትሪ ኃ/የተ/የግል ማህበር	ሰኔ 04/2004	399
106	<p>ስለ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ (Financial Guarantee Bond) እና የኢንሹራንስ ኩባንያዎች በማናቸውም ስያሜ የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ የማውጣት ተግባር እንዳይፈጽሙ የተከለከሉ ስለመሆኑ</p> <p>የአክሲዮን ማህበራት ፕሬዚዳንት ወይም ዋና ሥራ አስኪያጅ ስላለው ስልጣን እና በህግ አግባብ ስልጣኑ ተገድቧል ለማለት ስለሚቻልበት ሁኔታ</p> <p>የገንዘብ ዋስትና የግዴታ ሰነድ እንደ የኢንሹራንስ ፖሊሲ የማይቆጠር</p>	40186	አፍሪካ ኢንሹራንስ (አ.ማ) እና ዳሽን ባንክ (አ.ማ)	የካቲት 27/2004	402

	<p>ስለመሆኑና በፍ/ብሔር ህጉ ስለ ዋስትና ግዴታ በተመለከቱት ድንጋጌዎች የሚገዛ ስለመሆኑ፤</p> <p>የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ መመሪያ፡</p> <p>ቁ. 24/2004 አንቀጽ 3,1(3)</p> <p>ቁ. 23/2004 አንቀጽ 1(1)</p> <p>አዋጅ ቁ. 86/86 አንቀጽ 2(4) ,6,4 32-34</p> <p>አዋጅ ቁ. 87/89 አንቀጽ 2(18)</p> <p>አዋጅ ቁ. 110/90 አንቀጽ 2(2)</p> <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1725(ሀ),1727,1922(2),(3)</p> <p>አዋጅ ቁ. 648/2001 አንቀጽ 2(20)</p> <p>የንግድ ህግ ቁ.36(1)(2), 121(ሰ), 348(3), 313(1)-(7), 313(10-12), 34(1),1 09(ረ), 323(2-3), 35(1), 26, 120</p>				
107	<p>የአክሲዮን ማህበር ሥራ አስኪያጅ ያለአግባብ ከስልጣኔ (ከስራ አስኪያጅነቱ) ተሽራያለሁ በሚል በሚያቀርበው አቤቱታ መነሻነት ፍ/ቤት ግለሰብን ወደ ስራ አስኪያጅነቱ እንዲመለስ ለወሰን የሚችል ስለመሆኑ፤</p> <p>የንግድ ህግ ቁ. 525-537</p>	63200	<p>እነ ጣና ኢንጂነሪንግ ኃላ/የተ/የግል ማህበር(አራት ሰዎች)</p> <p>እና ሚስተር አልቸዲ ዴልጋውዲዮ</p>	ታህሳስ 30/2004	417
ንብረት 422					
108	<ul style="list-style-type: none"> • የመሬት ይዘታና በመሬት የመጠቀም መብት ያለው ወገን በውል ለ3ኛ ወገን ሊያስተላልፍ ስለሚችለው የመብት አድማስ • በመሬት የመጠቀም መብት የተላለፈለት ሰው በመሬቱ ላይ ቁሚና ተንቀሳቃሽ ንብረት ያፈራ እንደሆነ ንብረቱን አፍርሶ (ነቅሎ) የመውሰድ መብትን ብቻ ሊያገኝ የሚችል ስለመሆኑ <p>የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 40(3), (4)</p> <p>አዋጅ ቁ.456/97</p> <p>የኦሮሚያ ብ/ክ/መ/አዋጅ ቁ.130/99 አንቀጽ 6</p>	69291	<p>አቶ ጀማል አማን</p> <p>እና ወ/ሮ ተዋበች ፈረዴ</p>	ህዳር 08/2004	423
109	<ul style="list-style-type: none"> • የመሬት ባለ ይዘታ የሆነና በመሬቱ የመጠቀም መብት ያለው ሰው ለሁለት ዓመት ያህል መሬቱን በመተውከክነባቢው ከጠፋ የመሬት ባለይዘታ የመሆንና በመሬቱ የመጠቀም መብቱ ቀሪ የሚሆን ስለመሆኑ 	69302	<p>አቶ ሸለማ ነገሰ</p> <p>እና አቶ ፋይሳ መንግስቱ</p>	ታህሣሥ 20/2004	426

	<ul style="list-style-type: none"> • በገጠር የአርሻ መሬት ላይ አርሶአደሮች ያላቸውን የይዘታና የመጠቀም መብት መደፈር ጋር በተያያዘ የሚነሳ ጥያቄ በ10 ዓመት ይርጋ የሚታገድ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.456/97 የአሮሚያ ብ/ክ/መ/አዋጅ ቁ.130/99 የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 40(4) የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1677(1)(3), 1845 				
110	<p>የገጠር መሬት ባለይዘታነትን በማረጋገጥ የተሰጠ የምስክር ወረቀት የመጨረሻና የማይስተባበል ማስረጃ ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ የአማራ ብ/ክ/መ/አዋጅ ቁ.133/99 አንቀጽ 24(4) ደንብ ቁ.51/99 አንቀጽ 20(4)</p>	69821	<p>አቶ ጥላውን ጎበዜ እና እነ አቶ መከተ ኃይሉ (ሁለት ሰዎች)</p>	ታህሣሥ 17/2004	430
111	<p>በአንድ ንብረት ላይ የጋራ መብት ካላቸው ሰዎች ጋር በተገናኘ የቅድሚያ ግዢ መብት ጥያቄ ሊስተናገድ የሚችልበት አግባብ፣</p> <ul style="list-style-type: none"> • የጋራ ባለሀብቶች ከሆኑ ሰዎች መካከል አንዱ ካለበት ያልተከፈለ ዕዳ የተነሳ ንብረቱ የሚሸጥ ቢሆን ሌሎቹ የጋራ ባለሀብቶች ሊሸጥ ያለውን ድርሻ አስገድዶ ለመግዛት የቅድሚያ መብት ያላቸው ስለመሆኑ፣ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1289(1)(2), 1290, 1261, 1388, 1406, 1281</p>	59504	<p>እነ አቶ እንዳለ ወርቅነህ (ሰድስት ሰዎች) እና አቶ ተሸለ ቱቾ</p>	የካቲት 27/2004	433
112	<p>የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለቤትነትን በማረጋገጥ ከሚሰጥ የምስክር ወረቀት (ካርታ ወይም ደብተር) ጋር በተያያዘ በአንድ ወቅት በሚመለከተው የአስተዳደር አካል የተሰጠን የምስክር ወረቀት መሰረት በማድረግ ፍርድ ከተሰጠ በኋላ በሌላ ጊዜ ሰነዱ በአስተዳደር አካሉ መምከን የተሰጠውን ፍርድ በአንድ ጊዜና ሙሉ ለሙሉ ዋጋ የሚያሳጣ ሳይሆን ካርታው በመምከኑ የተገደቀው ወገን የአስተዳደሩን አካል እርምጃ (ውሳኔ) ክርክር ሊያቀርብበት የሚችልና ፍ/ቤቶችም የእርምጃውን አግባብነትና ህጋዊነት ሊያጣሩት የሚችሉት ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1195, 1196, 1206 የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 40(1)(2)</p>	64014	<p>ዶ/ር ገነት ሥዩም እና እነ ቁርቆስ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 17/18 አስተዳደር ፅ/ቤት (ሶስት ሰዎች)</p>	የካቲት 28/2004	437
113	<p>በከላሽነት የተሰየመ ወገን አንድ ንብረት</p>	70801	ዋት	የካቲት	441

	በአንድ ህጋዊ ተግባር ሳቢያ ወደ እጅ ገብቷል በይዞታዬ ላይ እያለ ሁከት ተፈጠረብኝ በሚል የሚያቀርበው የሁከት ይወገድልኝ አቤቱታ በእርግጥም ሁከት ተፈጥሯል አልተፈጠረም የሚል ጭብጥ በመያዝ ሊስተናገድ የሚገባ እንጂ ክርክር የተነሣበት ንብረት በከሳሹ እጅ እንዴት እንደገባ ወይም ወደ ከሳሹ እጅ ሊገባ የቻለበትን ህጋዊ ተግባር ለመመርመር የሚያበቃ ምክንያት የሌለ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1149		ኢንተርናሽናል ኃ/የተ/የግ/ማህበር እና ወ/ሮ ፎቢያ ቃዲ	30/2004	
114	<ul style="list-style-type: none"> • የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለሀብትነት ጋር በተያያዘ የሚመለከተው የአስተዳዳሪ አካል አንዴ የሰጠውን የባለሀብትነት ማረጋገጫ ደብተር (የምስክር ወረቀት) በሌላ ጊዜ የሰረዘው እንደሆነ ይኼው ተግባር በፍ/ቤት ክስ ሊቀርብበት የማይችል ወይም የማይስተናገድ ነው ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤ • የአስተዳደር አካል ህጋዊ ምክንያት ሳይኖረው በአንድ ወቅት የሰጠውን የባለቤትነት ደብተር ከሰረዘ ይኸው አካሄድ ህጋዊ አይደለም የሚለው ወገን በፍ/ቤት መብቱን ለማስከበር ክስ ሊያቀርብና ፍ/ቤቱም ጉዳዩን በማስረጃ አጣርቶ ውሳኔ ሊሰጥ የሚገባ ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1195,1196	57186	ጉሰሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 06 አስተዳደር ጸ/ቤት እና ወ/ሮ ከፊሉ ታረቀኝ	መጋቢት 10/2004	443
115	የኮንዶሚኒየም ቤት እጣ የደረሰው ሰው እዳውን ከፍሎ ያጠናቀቀ ቢሆን እንኳን እጣው ከደረሰው ቀን አንስቶ እስከ አምስት ዓመት ድረስ ለሶስተኛ ወገን በሽያጭ ወይም በስጦታ ለማስተላለፍ የማይችል ስለመሆኑና ከዚህ ጊዜ በፊት ቤቱን አስመልክቶ የሚደረግ ውል ፈራሽ ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 370/95 አንቀጽ 14(2) የኢ.አ አስተዳዳሪ አዋጅ ቁ 19/97 አንቀጽ 21 የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1678,1808(2)	65140	ወ/ሮ በላይነሽ ቢያድግልኝ እና ወ/ሮ አስቴር ገበሬ	መጋቢት 10/2004	447
116	የማይንቀሳቀስ ንብረት ባለሀብትነትን አስመልክቶ የሚሰጥ የባለቤትነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ተገቢውን ስርዓት እና ደንብ በመከተል የተሰጠ	67011	እነ የወ/ሮ ጣይቱ ከበደ ወራሾች (ሁለት ሰዎች)	መጋቢት 11/2004	450

	መሆን ያለበት ስለመሆኑና በተመሳሳይም በአንድ ወቅት የተሰጠን የባለቤትነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ለመሰረዝ አግባብነት ያላቸውን ስርዓቶች በመከተል መሆን ያለበት ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1195-1198		እና ወ/ሮ ጥሩነሽ ኃይሌ (ሶስት ሰዎች)		
117	ከአዋጅ ውጪ የተወሰደ ንብረት ነው በሚል ንብረትን ከመንግስት አካል ያስመለሰ ወገን የንብረቱ አመላለስ አግባብነት የሌለው ሆኖ በመገኘቱ ንብረቱ ወደ መንግስት እንዲመለስ ሲወሰን ንብረቱን ያለአግባብ በእጁ ያቆየው ወገን ንብረቱ ያስገኝ የነበረውን ገቢ ወይም የታጣ ገቢ ጭምር የመክፈል ግዴታ የሚኖርበት ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ 572/2000 አንቀጽ 6	67631	የአቶ አሰፋ አባዲዮ ባለቤትና ወራሾች እነ ወ/ሮ ዕጌ ሸኔ (ሶስት ሰዎች) እና የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ	ሚያዝያ 24/2004	453
118	አንድ ጉዳይ ለመፈፀም (ለማስፈፀም) በሚል ምክንያት መነሻነት የሰጠሁትን ገንዘብ ለመመለስ ወይም ለተሰጠበት ዓላማ አላዋለም በሚል የሚቀርብ አቤቱታ የአደራ ህግ ጽንሰ ሀሳብን መሠረት በማድረግ ሊስተናገድ የማይገባ ስለመሆኑና ጉዳዩን ለማስረዳት የሰው ማስረጃ ማቅረብ የሚቻል ስለመሆኑ፤	69160	አቶ ሶሬሳ ጋሪ እና አቶ አብርሃም ፍቃዱ	ሚያዝያ 24/2004	457
119	አከራይ የሆነ ወገን ተከራይ ለሆነው ወገን ቤት እንዲለቀቅ በሚል የሚዕፈው ማስጠንቀቂያ ከአከራይና ተከራይ ውልና ግንኙነት አንፃር የሚታይ እንጂ እንደ ሁከት ተግባር የማይቆጠር ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1149(1), 2966(1)	67691	የቂርቆስ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 አስተዳደር እና ወ/ሮ አለምፀሐይ ወልዴ	ታህሳሥ 16/2004	460
ባንክና ኢንሹራንስ					463
120	በፎርክሎግር ህግ መሰረት የሚከናወን ሐራጅ በፍ/ቤት የሚሰረዝበት አግባብ ስላለመኖሩና ሐራጁ በህግ አግባብ ያለመክናወኑ በባንኩ ላይ የጉዳት ካሳ ተጠያቂነትን የሚያስከትል ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.97/90 አንቀጽ 7, አዋጅ ቁ.216/92 የፍ/ብ/ሥ/ሣ/ሀ/ቁ 447(1), 423(2) የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2143(1), 2027, 2028, 2035	68708	እነ የአቶ ናስር አባጃቢር አባጅፋር ሚስትና ወራሾች(ሶስት ሰዎች) እና የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ	ታህሳሥ 05/2004	464
121	ባንክ ለሰጠው ብድር በመያዣነት የያዘውን ሁለትና ከዚያ በላይ የሆኑ ንብረቶች አሻሻጥ ቅደም ተከተል ጋር በተገናኘ	70824	ወጋገን ባንክ ኢ.ማ እና	የካቲት 27/2004	467

	አቤቱታ ሊቀርብበትና ፍ/ቤቶችም ውጣኔ ሊሰጡበት የሚያስችል የህግ አግባብ የሌለ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.97/90 አንቀጽ 7, 6 አዋጅ ቁ.216/92		እነ አቶ ብሩክ ጫካ (ሠባት ሠዎች)		
122	የደረሰን ጉዳት ከመካከል ጋር በተገናኘ በንግድ ህጉ እውቅና ስለተሰጣቸው የመድን ሽፋን (የኢንሹራንስ ውል) አይነቶችና ባህሪያት • ለንብረት የሚሰጥ የኢንሹራንስ ሽፋን አደጋው በደረሰበት ጊዜ ንብረቱ የነበረውን ዋጋ ለመካከል የሚያስችል መሆን ያለበት ስለመሆኑ፤ የንግድ ህግ ቁ. 654(2)(3),657, 674, 675, 688, 665, 678, 681, 680	69966	አቶ በላቸው እሸቱ እና የኢትዮጵያ መድን ድርጅት	ሚያዝያ 10/2004	472
123	• የፍርድ አፈፃፀም ጥያቄ በህጉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ ቀርቦ የባለዕዳው ንብረት እዳውን ለመሸፈን ባለመቻሉ በከፊል ተፈጽሞ ከቆየ በኋላ የፍርድ ባለሙብት የባለዕዳውን ንብረት አፈላልጎ በማግኘት አፈፃፀሙን ለመቀጠል ሲፈልግ ይርጋ ሊቆጠር ስለሚችልበት አግባብ፤ አበዳሪ የሆነ ባንክ ከዕዳው አከፋፈል ጋር በተያያዘ በባለዕዳው ላይ የአፈፃፀም ክስ መስርቶ እንደ ፍርዱ ለመፈፀም የማይችል መሆኑ የተረጋገጠ ከሆነ በሌላ ጊዜ በባለዕዳው ንብረት ላይ በፍርድ ባለሙብቱ የሚቀርበው የአፈፃፀም አቤቱታ ላይ ተፈፃሚ የሚሆነው የይርጋ ጊዜ መቆጠር ስለሚጀምርበት ጊዜ፤ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 384, 329(2) አዋጅ ቁ. 97/90	74898	የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ እና እነ አቶ ፍቃዱ ተስፋዬ (ሶስት ሰዎች)	ሚያዝያ 25/2004	475
ከውል ውጪ ኃላፊነት					478
124	ከውል ውጪ በሆነ ግንኙነት ከደረሰ ጉዳት ጋር በተያያዘ ለተገኝው የሚከፈል የጉዳት ካሳ አከፋፈል በአንድ ጊዜ እንዲከፈል ሊወሰን የሚችል ስለመሆኑ የፍ/ብ/ህ/ቁ 2154, 2095(2)	67225	አቶ ኤርሚያስ ሓይሉ የሆነስት የረር ማኔጂንግ ዳይሬክተር እና አቶ ብርሃኑ ዳምጠው	የካቲት 26/2004	479
125	በኤሌክትሪክ መስመር ምክንያት ከደረሰ የቃጠሎ አደጋ ጋር በተገናኘ ፍ/ቤቶች የጉዳት ኃላፊነትንና ካሳን ለመወሰን፤	63231	የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል	ግንቦት 06/2004	483

	ጉዳቱ በምን ምክንያትና ሁኔታ እንደደረሰ፣ መብራት ሀይል ጥፋት ሳይኖር ኃላፊ ሊያደርጉ የሚችሉ አደገኛ ሁኔታዎችን ስለመፍጠሩ ወይም በሥራው ሊያደርግ የሚገባውን ጥንቃቄ አለማድረጉ ወዘተ ተገቢነት ባላቸው ማስረጃዎች ማንጠር ያለባቸው ስለመሆኑ፣ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2028,2066,2069,2027 በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.246,247,259		ኮርፖሬሽን እና አቶ ወልደ ሚካኤል ሻንቆ		
126	ለጉዳት ከሚከፈል የሞራል ካሳ ጋር በተያያዘ ልጃቸውን በሞት ያጡ ወላጆች ሁለት በመሆናቸው ለእያንዳንዳቸው 1000 ብር ሊከፈል የሚችልበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2116(3)	69428	አዋሽ ኢንሹራንስ ኢ.ማ እና እነ መሐመድ አባ አሊ (ሁለት ሰዎች)	የካቲት 26/2004	486
127	ብዙ ሰዎች በአንድ ጉዳይ ለደረሰ ጉዳት ካሳን እንዲከፍሉ የተገደዱ እንደሆነ እያንዳንዳቸው ለደረሰው አጠቃላይ ጉዳት ኃላፊ የሚሆኑ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 2155(1)	68613	ሐጂ መሐመድ አመዴ እና አቶ መኮንን መስፍን	ሰኔ 18/2004	488
128	የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን ማንኛውንም ኤሌክትሪክ የማመንጨት፣ የማስተላለፍና የማከፋፈል ብሎም የመሸጥ ስራዎች በሚያከናውንበት ወቅት ሁሉ የአካባቢ ጥበቃን በሚመለከት የወጡ ህግጋትን በማክበር መሆን ያለበት ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.86/89 አንቀፅ 13(1) ደንብ ቁ.49/91 አንቀፅ 23(2), 35	65395	አቶ ትዕዛዝ ኮሬ እና የኢትዮጵያ ኤሌትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን	የካቲት 26/2004	490
129	ከአሰሪና ሠራተኛ አገናኝ አገልግሎት ጋር በተገናኘ ሰዎችን ወደ ውጪ አገር የላከ ሰው በተላኩት ሰዎች ላይ ለሚደርስ ጉዳት ካሳ የመክፈል ግዴታ የሚኖርበት ስለመሆኑ አዋጅ ቁ. 632/2001	74111	የማህደር ኤጄንሲ ባለቤት ወ/ሮ አለምነሽ ኤርሞ እና ወ/ሪት አለም መስፍን ተወካይ ገበየ ደጉ	ሐምሌ 04/2004	495
ጉምሩክ /ቀረጥ/ ግብር					498
130	በኃላፊነት ይዞት በሚገኝ ተሽከርካሪ የጉምሩክ ሥነ ሥርዓትን በመተላለፍ ዕቃን ሲያጓጉዝ የተያዘ ሰው ሊጠየቅ ስለሚችልበት አግባብና ተፈጻሚ ስለሚሆነው የህግ ድንጋጌ	54889	የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን እና	መስከረም 26/2004	499

	አዋጅ ቁ.60/89 አንቀጽ አዋጅ ቁ.368/95 አንቀጽ 79,80(1), 81,64(4)74 ወ/መ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ.113(2)		አቶ ንጉሴ ገብረጻዲቅ		
131	በጉምሩክ ወንጀል የተከሰሰ ሰው በነፃ የተለቀቀ ቢሆንም ወንጀሉ የተፈፀመበት እቃ ወይም ማንኛውንም የሚወረሰው የጉምሩክ ህግን የመተላለፍ ድርጊት ስለመፈፀሙ ፍርድ ቤቱን የሚያጠግብ ማስረጃ ሲቀርብ ስለመሆኑና ማስረጃው አጥጋቢ ካልሆነ ብቻ ፍ/ቤት እቃውን (ማንኛውን) እንዳይወረስ በማድረግ ተገቢውን ቀረጥና ታክስ እንዲከፈል ሊያዝ የሚገባው ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.622/2001 አንቀጽ 104(3)(ሀ), 104(3)(ለ)	64115	እነ አቶ አህመድ ሁሴን (ሁለት ሰዎች) እና የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን	ጥቅምት 08/2004	502
132	የበጎ አድራጎች ሥራን የሚሰሩ ድርጅቶች ከቦታ ኪራይ እና የቤት ግብር ነፃ ሊሆኑ የሚችሉበት አግባብ አዋጅ ቁ.80/68 አንቀጽ 14(ለ) የህግ ክፍል ማስታወቂያ ቁ.36/68 አንቀጽ 8	66474	የኢትዮጵያ የሰባተኛው ቀን አድቪንቲስት ዓለም አቀፍ ቤተክርስቲያን የአቃቂ አድቪንቲስት ሚሲዮን ት/ቤት እና የአቃቂ ቃልቲ ክፍል ከተማ ወረዳ 01 አስተዳደር ገቢዎች ጽ/ቤት	ጥቅምት 17/2004	506
133	• ህንፃን (ቤትን) በኪራይ ይዞ የሚገለገል ወገን ለአከራዩ ከሚከፍለው የኪራይ ዋጋ ላይ በህግ የተመለከተውንና ለመንግስት ገቢ ሊሆን የሚገባውን ግብር ተቀናሽ ለማድረግ ስለመቻሉና ይህንን ለማድረግም የግዴታ የፍ/ቤት ውጣኔ የማያስፈልገው ስለመሆኑ • በፍርድ የኪራይ ዋጋን ለአከራይ እንዲከፍል የተወሰነበት ተከራይ ለመንግስት የሚከፈልና ከተከፋይ ሂሳቦች ላይ ግብርን ቀንሶ እንዲያስቀር የተጣለበትን ግዴታ መወጣት ያለበት በመሆኑ ሙሉውን የኪራይ ዋጋ ለአከራዩ እንዲያስረክብ በአፈፃፀም ሊገደድ ስላለመቻሉ	69677	ዳሽን ባንክ አ.ማ እና አቶ ኑረዲን መሐመድ	ታህሣሥ 20/2004	511

	አዋጅ ቁ.286/94 አንቀጽ 91, 101, 53(1) ደንብ ቁጥር 78/94 አንቀጽ 24, 2(ሸ)				
134	የተጨማሪ እሴት ታክስ የመክፈል ግዴታ መወጣት ጋር በተያያዘ ታክስ ከፋዮች የሽያጭ መመዘገቢያ መሣሪያን የመጠቀም ግዴታ የሚኖርባቸው የንግድ ፈቃድ የሥራ ዘርፍ በግልፅ ተለይቶ በተመለከተባቸው ሽያጮች ጋር በተገናኘ ብቻ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.285/94 አንቀጽ 55 አዋጅ ቁ.609/201 አንቀጽ 50(መ)(2) ደንብ ቁ.139/99 አንቀጽ 5(1)(ለ) የወ/ሀ/ቁ.23(2)	74753	እነ ሐበሻ የባህል ማዕከልና የስኦል ጋለሪ ኃይተ.የግል ማህበር (ሶስት ሰዎች) እና የፌዴራል ገቢዎች ጉምሩክ ባለሥልጣን ዓቃቤ ህግ	ታህሣሥ 17/2004	514
135	ከታክስ/ግብር አከፋፈል ጋር በተገናኘ ግብር ከፋዩ ያለውን ቅሬታ ለግብር ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ በይግባኝ ለማቅረብ የተፈቀደው ጊዜና ስሌቱን ተግባራዊ ስለማድረግ አዋጅ ቁ.286/94 አንቀጽ 107(2), 108	66350	አቶ ቴዎድሮስ ደበላ እና የፌዴራል አገር ውስጥ ገቢ ባለስሥልጣን የልደታ ክፍለ ከተማ አስተዳደር ግብር ከፋዮች ቅርንጫፍ ጽ/ቤት	ጥር 02/2004	518
136	ግብር ከፋይ የሆነ ወገን ምንም አይነት የሂሳብ መዘገብና ሰነድ ያልያዘ እንደ ሆነ ወይም በማናቸውም ምክንያት የሂሳብ መዘገቡንና ሰነዱን የግብር አስገቢው ባለስልጣን ያልተቀበለው እንደሆነ ሊከፈል የሚገባው የግብር መጠን በግምት ሊወሰን ስለመቻሉ አዋጅ ቁ.286/94 አንቀጽ 69(1), 71	69921	አቶ አበበ ገ/አግቤአብሔር እና አራዳ ክፍለ ከተማ ገቢዎች ጽ/ቤት ዐቃቤ ህግ	ጥር 02/2004	521
137	•ከጉምሩክ ባለስልጣን ሹም ፈቃድ ሳያገኝ በመተላለፍ ላይ ያሉ ወይም የጉምሩክ ወደብ በደረሱ ወቅት የእቃ መያዣ ላይ የተደረገን ማሸጊያ መፍታት በወንጀል ተጠያቂነትን የሚያስከትል ስለመሆኑ •በጉምሩክ ወደብ በምርመራ ላይ ካሉ	65041	አቶ አንዳርጌ እሸቱ እና የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ	የካቲት 30/2004	524

	<p>ዕቃዎች ለሳምንታት በሚል ወስዶ አለመመለስ በወንጀል የሚያስጠይቅ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.622/2001 አንቀጽ 100, 95(ሀ)</p>		<p>ባለስልጣን ዐቃቤ ህግ</p>		
138	<p>የተጨማሪ እሴት ታክስን ተግባራዊ ለማድረግ በወጣው አዋጅ ቁ.285/94 አንቀጽ 49 መሰረት በወንጀል ጥፋተኛ የተባለ ተከላሽ ላይ ቅጣት ሊጣል ስለሚችልበት ሁኔታ፤ አዋጅ ቁ.285/94 አንቀጽ 49,47,50(2) የወ/ሀ/አ 2(2)</p>	68422	<p>እነ ጀሪኮ ሰርቪስ (ሁለት ሰዎች) እና የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን</p>	<p>መጋቢት 14/2004</p>	527
139	<p>ተከራይ የሆነ ወገን ለአከራይ ከሚከፍለው የከራይ ገንዘብ ለመንግስት የሚከፈለውን ግብር ሳይቀንስ ለአከራይ እንዲከፈል ለማስገደድ የማይቻል ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሀ/ቁ 1716, 1718, 1711 አዋጅ 286/94 አንቀጽ 56, 91, 83</p>	65361	<p>ዘመነ ዮሐንስ ጀኔራል ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር እና አቶ ዳውድ ኢብራሂም</p>	<p>ሚያዝያ 09/2004</p>	532
140	<ul style="list-style-type: none"> • የግብር ከፋይ የሆነ ሰው ገቢውን በህጉ አግባብ ለግብር አስገቢው መስሪያ ቤት ከማግኘት ውጪ ደረጃውን በራሱ ሊወሰን /ሊለወጥ/ የማይችል ወይም የማይገባ ስለመሆኑ፤ • የግብር አከፋፈል ስርዓት ለግብር ከፋዩ ግልጽ መሆን ያለበት ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ. 286/94 አንቀጽ 38 ደንብ ቁ. 78/94 አንቀጽ 18,22 አዋጅ ቁ. 308/95 አንቀጽ 10(2)(ሐ) አዋጅ ቁ. 587/2001</p>	72824	<p>የቦሌ ክፍለ ከተማ ገቢዎች ዕ/ቤት እና አቶ ሚሊዮን አሰፋ</p>	<p>ሐምሌ 18/2004</p>	534
141	<ul style="list-style-type: none"> • ለግል አገልግሎት ከቀረጥና ከታክስ ነፃ የገባን መኪና ለብድር መያዣነት መስጠት በወንጀል ኃላፊነትን (ተጠያቂነትን) የሚያስከትል ስለመሆኑ • በወንጀል ጉዳይ በቅጣት መልክ የሚጣለው የገንዘብ መቀጮ በፍ/ብሔር ጉዳይ ከሚኖረው የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት የተለየ ስለመሆኑና ቅጣቱ በእያንዳንዱ አጥፊ ላይ ለየብቻ ሊጣል የሚገባው ስለመሆኑ፤ <p>አዋጅ ቁ.345/95 አንቀጽ 73(1) አዋጅ ቁ. 60/89 አዋጅ ቁ.280/94</p>	69602	<p>እነ አቶ አካሉ አለሙ (ሁለት ሰዎች) እና የገቢዎችና ጉምሩክ ዐቃቤ ስግ</p>	<p>የካቲት 06/2004</p>	539

	የወንጀል ህግ አንቀጽ 32(1)(ሀ), 41				
ውክልና					543
142	<ul style="list-style-type: none"> • የውክልና ወሎች በጠባብ ሊተረጎሙ የሚገባ ስለመሆኑ • “በስማችን ውል እንዲዋዋል” በሚል በደፈናው የተሰጠ ውክልና ሊተረጎም የሚችልበት አግባብ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.2181(3), 2205, 2204 	50985	እነ አቶ ስሻህ ክፍሌ (ሁለት ሰዎች) እና ወ/ሮ አፀደ ዱቤ (ሁለት ሰዎች)	ህዳር 05/2004	544
143	<ul style="list-style-type: none"> • ልዩ የውክልና ስልጣን ለመስጠት በተዘጋጀ ሰነድ ላይ ልዩ ውክልና ስለመስጠት በተመለከተ አግባብነት ያላቸው የህግ ድንጋጌዎች ያለመጠቀስ ልዩ የውክልና ስልጣን እንዳልተሰጠ የሚያስቆጥር ስላለመሆኑ • የአስተዳደር አካል የሆነ ተቋም በአንድ ወቅት የሰጠውን የፅሁፍ ማስረጃ በሌላ ጊዜ ማስተካከሉ በአንድ ጉዳይ ላይ ሁለት የተለያዩ ሰነድ ቀርቧል በሚል እንደማስረጃ ሰነድ ዋጋ የሚያጣበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ፤ • በውክልና ሰነድ ላይ ለተወካይ የተሰጠው ስልጣን በይዘቱ ልዩ ውክልና የሚያመለክት ሆኖ ሰነዱ ስለ ልዩ ውልክና አስፈላጊነት የተቀመጠውን የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2208 ያለመጥቀሱ ብቻ ለተወካዩ ልዩ የውክልና ስልጣን እንዳልተሰጠ የሚያስቆጥር ስላለመሆኑ፤ • ከሰነድ ማስረጃ ተቀባይነት ጋር በተያያዘ የሚነሳ ጥያቄ የህግ ጥያቄ በመሆኑ በሰበር ችሎት ሊስተናገድ የሚችል ስለመሆኑ <p>የፍ/ብ/ሀ/ቁ 2205, 2005(1), 2179, 2199, 2203, 2204</p>	72337	ወ/ሮ ንግስቲ እምነት እና ቴዎድሮስ ተክሌ	የካቲት 26/2004	549
144	<p>አንድን ተቋም ወክሎ ውል ለመዋዋል በህግ ስልጣን የተሰጠው ሥራ አስኪያጅ ስልጣኑን ለሌላ ሰው በህግ ተቀባይነት ባለው ሁኔታ አስተላልፎ ውል የተደረገ እንደሆነ ተቋሙ በሥራ አስኪያጁ በራሱ በመፈረም ውል አላደረገም በሚል ምክንያት ብቻ በውሉ አንገደድም ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፤</p> <p>በፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1731 2274 2214(1) 2215(3),2180)</p>	68498	አቶ ገብረ ክርስቶስ ገብረ እግዛብጮር እና ሳባ እምነበረድ ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር	ሰኔ 07/2004	553

145	የፀና የውክልና ስልጣን ከሌለው ሰው ጋር የተደረገ ውል ከጅምሩ ፈራሽና ህጋዊ ውጤት የሌለው ስለመሆኑ ፣ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 2232(2),2015(ሀ),2005(2),1204	73291	እነ አቶ አዕብሃ ወልዳይ (ሁለት ሰዎች) እና ወ/ሮ ዙሪያሽ አስግድ የክልሉ ፍትህ ቢሮ	ሐምሌ 04/2004	559
146	የውክልና ውል ሳይኖር ወኪል ነኝ በሚል የሚደረግ ውል ህጋዊ ውጤት አግኝቶ የሚፀናበት አግባብ ስላለመኖሩ ፣ የውክልና ሥልጣኑ ከመሰጠቱ በፊት የተደረገ ውል ውክልና ከተሰጠ በኋላ ሊፀና ይችላል ለማለት የሚያስችል የህግ አግባብ የሌለ ስለመሆኑና ወኪይ የሆነ ሰው የወኪዩን ድርጊት እንደተቀበለ ሊቆጠር የሚችለው በህግ የሚፀና የውክልና ውል ኖሮ ነገር ግን ወኪሉ ከተሰጠው ስልጣን በላይ ሰርቶ የተገኘ እንደሆነ ወይም የውክልና ስልጣኑ ካበቃ (ከተቋረጠ) በኋላ ወኪዩን በመወከል የሰራቸውን ሥራዎች በተመለከተ ብቻ ስለመሆኑ ፣ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 2190, 1678 (ሐ),1719(2),1723	74538	ወ/ሪት አሊያት ይማም ሙዘይን እና አቶ እምነቱ እንደሻው	ሐምሌ 20/2004	563
147	ወኪይ የሆነ ወገን በተወኪይ አማካኝነት የተደረገን ህገ ወጥ ውል እንዲፈርስ በሚል የሚያቀርበው አቤቱታ በአሥር አመት ይርጋ የሚታገድ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ህ/ቁ. 2187(1)(2),2198,1810,1808(1),1845	67376	እነ ወ/ሮ ንግስት ኪዳኔ (ሁለት ሰዎች) እና እነ አቶ በለጠ ወልደሰማያት(ሁለት ሰዎች)	ሐምሌ 30/2004	567
አዕምሯዊ ንብረ					572
148	ከቅጅና ተዛማጅ መብቶች ጋር በተያያዘ የፊልም ባለቤት ለመሆን በማሰብ በባለሀብትና ፊልሙን ለመስራት በሚል በተደረገ ስምምነት መነሻነት ፊልሙን ለህዝብ ከማቅረብ ጋር ተያይዞ ጉዳዩ በፍ/ብ/ሐር ክርክር ተደርጎበት በተሰጠ ውሳኔ መሰረት ፊልሙን በእጅ አድርጎ መገኘት በወንጀል ተጠያቂነት የማያስከትል ስለመሆኑ አዋጅ ቁ.410/96 አንቀፅ 7(1)(ሀ), 36(1) የወ/ህ/ቁ.23(2), 57-59	70500	ኢ.ንጅነር አድማሱ ገብሬ እና የፌዴራል ዐቃቤ ህግ	ታህሣሥ 17/2004	573
149	•ከቅጅና ተዛማጅ መብቶች ጋር በተያያዘ	68369	እነ ሳሙኤል	ጥር	576

	የመብቱ ተጠቃሚዎችና የመብቱ አድማስ •የቅጅ መብት እንዲከበር ለመጠየቅ መሟላት ስለሚገባቸው ነገሮችና መብቱ እንደተጣሰ የሚቆጠርበት አግባብ አዋጅ ቁ. 410/96 አንቀፅ 7, 9-19, 2(6)		ሃይሉ (ሁለት ሰዎች) እና እነ ወ/ሮ ስምረት አያሌው/ዘጠኝ ሰዎች/	04/2004	
አፈፃፀም					582
150	ፍርድን ከማስፈፀም ጋር በተያያዘ በተጀመረ የአፈፃፀም መዝገብ የተሰጠ ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ ቀርቦበት በበላይ ፍ/ቤት ትዕዛዙ ከተሰጠ የአፈፃፀም ሂደቱ መቀጠል ያለበት አፈፃፀሙን በጀመረው የቦታች ፍ/ቤት ደረጃ መሆን ያለበት ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 371-385	64129	ኢስላሚክ ሪሊፍ ኢትዮጵያ እና አቶ መሐመድ ሠይድ	ህዳር 21/2004	583
151	•ከፍርድ አፈፃፀም ጋር በተገናኘ የሚንቀሳቀስ ንብረት የሀራጅ ሽያጭን አስመልክቶ ተፈፃሚነት ያላቸው የሥነ-ሥርዓት ድንጋጌዎች •የሚንቀሳቀስ ንብረትን በተመለከተ የተካሄደ ጨረታ ሊፈርስ የሚችልበት አግባብ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ.432-438, 445	70378	እነ አቶ ልኩልሰገድ አጥላባቸው (አራት ሰዎች) እና እነ ፍሎራ ኢኮ ፖወር ኃ/የተ/የግል ድርጅት (ሁለት ሰዎች)	ጥር 04/2004	585
152	ከፍርድ አፈፃፀም ጋር በተያያዘ በፍ/ቤት የተሰጠን ትዕዛዝ አለማክበር ስለሚያስከትለው ውጤት፣ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 156, 409(1) የፍ/ብ/ህ/ቁ.400	65814	ሚ/ር ቺዛኖ ቤኅኛ እና አቶ ዘውዱ ወልደሥላሜ	የካቲት 29/2004	588
153	ለባልና ሚስት በብድር ገንዘብ የሰጠ ባንክ የባልና ሚስቱ ጋብቻ በፍቺ እንዲፈርስ ተወስኖ ንብረት ለመከፋፈል በአፈፃፀም ደረጃ ለሚገኝ ፍ/ቤት መብቱን ለማስከበር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 418 የሚያቀርበው የተቃውሞ አቤቱታ ተቀባይነት ያለው ስለመሆኑ፡ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ.418, 419 አዋጅ ቁ. 97/90 አዋጅ ቁ.97/90 የተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 89	69385	ዳጎን ባንክ (አ/ማ) እና እነ ወ/ሮ ሃዋ መሐመድ (ሁለት ሰዎች)	የካቲት 28/2004	593
154	አንድን የማይንቀሳቀስ ንብረት በተመለከተ የባልና ሚስት የጋራ ሀብት ነው በሚል	73041	ወ/ሮ ሰይዳ ደበሌ	ሰኔ 22/2004	596

	ፍርድ ከተሰጠ በኋላ ክፍፍሉን በተመለከተ ጥያቄ የቀረበለት የአፈፃፀም ችሎት ንብረቱ ሰነድ አልባ ነው የሚል ምክንያትን ብቻ በመያዝ ለአፈፃፀም የቀረበውን መዝገብ በመዘጋት የሚሠጠው ትዕዛዝ ተገቢነት የሌለው ስለመሆኑ፤ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 225(2),423,392(1),371(1)		እና አቶ ሸሪፍ ሸኩር		
የዳኝነት ስልጣን					598
155	የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳዳሪ አስፈፃሚ አካላት ወይም በከተማው አስተዳዳሪ ባለቤትነት ሥር ያሉ ተቋማት የሚገቧቸው የሊዝ ውሎችን መሠረት አድርጎ የሚነሱ የውል አፈፃፀምና ተያያዥ ጉዳዮችን አይቶ ለመወሰን የከተማው ፍ/ቤቶች የሥራ-ነገር ስልጣን ያላቸው (የተሰጣቸው) ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 361/95 አንቀጽ 41(1)(ሀ) እና (መ)	77175	አሜሪካ የኒቨርሲቲ ኦፍ ኢትዮጵያ እና እነ የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር (ሶስት ሰዎች)	ሐምሌ 19/2004	599
156	ሃይማኖታዊ ክህነት አለመግባባቶች ጋር በተያያዘ ፍ/ቤቶች የአምልኮት ሥርዓትን ሆነ ሃይማኖታዊ ህገ-ደንቦችን በመተርጎም ውሳኔ ለመስጠት የማይችሉ ስለመሆኑ የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 11(1)(3), 37(1)	66957	የኢትዮጵያ ሰባተኛ ቀን አድቪንቲስት ቤተክርስቲያን እና በኢትዮጵያ ሰባተኛ ቀን አድቪንቲስት-ቤተ ክርስቲያን የሐዋሳ ቁጥር 2 ሰባተኛ ቀን አድቪንቲስት ቤተክርስቲያን የቦርድ አባላት፡-	የካቲት 26/2004	603
157	የአዲስ አበባ ከተማ ነክ ፍ/ቤቶች የከተማው አስተዳዳሪ የሚያስተዳድራቸውን የንግድ ቤቶች ባለቤትነትን በተመለከተ በግለሰቦች መካከል የሚነሱ ክርክሮችን ለማየት ስልጣን የሌላቸው ስለመሆኑ፤ አዋጅ ቁ. 361/95 አንቀጽ 41(1)(ረ) አዋጅ ቁ. 408/96 አንቀጽ	69064	ወ/ሮ አክሊለ ገብሬ እና አቶ መለኮት ክንፈሚካኤል	ጥር 18/2004	607
ልዩ ልዩ					610
158	የቀበሌ ማህበራዊ ፍ/ቤቶች የገንዘብ መጠኑ ከብር 5000 በታች የሆኑ ማናቸውም	54990	የኢት/ፎሌኮሙኒ ኬሽን	ህዳር 18/2004	611

	<p>የፍትህ-ሰነድ ክርክር ለመመልከት ስልጣን አላቸው ተብሎ በአዋጅ ቁ.361/95 አንቀጽ 50(1) የተመለከተው ድንጋጌ ተግባራዊ መሆን ያለበት የቀረበው ጉዳይ ልዩ ባህሪ እየታየ በጉዳዩ ላይ የሚነሳው የህግ ጥያቄ ውስብስብነት በመመዘኛነት (በመለኪያነት) ተይዞ ስለመሆኑ</p> <p>አዋጅ ቁ.361/95 አንቀጽ 50(1) አዋጅ ቁ.25/88 አንቀጽ 5(1), 6 አዋጅ ቁ.416/96 አንቀጽ 41</p>		ኮርፖሬሽን እና አቶ ማርቆስ አበበ		
159	<ul style="list-style-type: none"> • የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የክልል ጠቅላይ ፍ/ቤቶች ሰበር ችሎት በክልል ጉዳዮች ላይ የሰጡትንና መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበትን ውሳኔ ለማረም ስልጣን ያለው ስለመሆኑ • የሰበር ስርዓት በባህሪው ከይግባኝ ሥርዓት የተለየ ስለመሆኑና በሰበር ደረጃ ተጨማሪ ምስክሮችንና ማስረጃዎችን አስቀርቦ መስማትና የፍሬ ነገር ጉዳዮችን ተቀብሎ ማስተናገድ አግባብነት የሌለውና ህገ-ወጥ ስለመሆኑ የኢ.ፌ.ዴ.ሪ. ህገመንግስት አንቀጽ 80(3)ለ የፍ/ብ/ሥ/ሀ/ቁ.343(1) 	55273	አቶ ዘውዱ ግዛው እና ወ/ሮ አየለች ደስታ	ሀዳር 18/2004	615
160	<p>የክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ባለው የውክልና ስልጣኑ በዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የተሰጠን ውሳኔ የለወጠው ከሆነ ጉዳዩ ለፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ከመቅረቡ በፊት ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት መቅረብ ያለበት ስለመሆኑ</p> <p>የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80(3)(ሀ), (2)(4) አዋጅ ቁ.322/95 አዋጅ ቁ.25/88 አንቀጽ 9(2), 5(2)</p>	64845	አቶ ሀብቱ ሀጋዜ እና እነ የኮምቦልቻ ግብርና ሙያ ማሰልጠኛ ኮሌጅ (ሁለት ሰዎች)	የካቲት 26/2004	618
161	<p>የፌዴራል መንግስት ተቋማት በአጠቃላይና የከፍተኛ ት/ት ተቋማት በተለይ የራሳቸው የሆነ የእድገት አሰጣጥ፣ የቅሬታ አፈታትና አጠቃላይ አስተዳደራዊ ሥራዎች የሚከናወኑበት አግባብ ያለ በመሆኑ በቀጥታ ለመደበኛ ፍ/ቤቶች ጉዳዩ ቀርቦ ውሳኔ የሚሰጥበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ፣</p> <p>አዋጅ ቁ. 515/99</p>	73549	የዲላ ዩንቨርሲቲ እና እነ አቶ የትናየት ጣፋ (ሶስት ሰዎች)	ሰኔ 22/2004	620

162	<p>የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በአንድ ወቅት የሰጠውን የህግ ትርጉም በሌላ ጊዜ በተመሳሳይ ጭብጥ ላይ የተለየ የህግ ትርጉምና የተለየ አቋም መያዙ በቀደመው የህግ ትርጉም መሠረት ዳኝነት የተሰጠበት ጉዳይን እንደገና እንደ አዲስ እንዲሰተናገድ ለማድረግ የማያስችል ስለመሆኑ፤</p>	68573	<p>እነ አቶ ጌታቸው ዳዩስ /ሁለት ስዎች/ እና ወ/ሮ ሩስያ ከድር</p>	<p>መጋቢት 12/2004</p>	623
-----	---	-------	--	---------------------	-----